HARSÁNYI ZSOLT

MATHIAS REX

HUNYADI MÁTYÁS ÉLETÉNEK REGÉNYE

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5531-65-1 (online)
MEK-13751

ELSŐ KÖTET

I.

Csak úgy falta a betűket, úgyszólván bosszúságot érzett, hogy gyorsabban olvasni már nem lehet. Mikor fordítani kellett, haragudott a lapozáshoz szükséges időveszteségért. Mert a disznóbőrbe kötött könyv oldalairól bámulatos kép tárult eléje: havas ormok szakadékai között özönlő fegyveres sereg, kardtól és páncéltól csörömpölő emberek sokasága és ezek között a jeges talajon szuszogva kapaszkodó csodálatos elefántok.

- Matykó, hol vagy? Szólalj már, gyermek!

Anyjának hangja a fülébe ért ugyan az udvar felől, de tudatába csak félig-meddig. Engedelmeskedő ösztönét legyőzte a bámulatos olvasmány vágya. Meg sem moccant, pedig jól esett volna fészkelődnie egyet. Ez a búvóhely, amelyet a páncélkovács lomtárában talált magának, nem volt valami kényelmes: valami vaspánt zsibbasztó fájdalommal nyomta a hátát, amint ott ülve kucorgott a vastag fal kis ablakszeme alatt. De ha megmozdult volna, akkor már fel is kelt volna és engedelmesen szaladt volna ki anyjához. Inkább sajgó háttal olvasott tovább. Hannibalról, az afrikai vezérről, mesélt a latin könyv kézzel irott szövege. És Hannibaltól nem lehetett megválni. Lüktetően izgalmas volt az, ahogy embereit és állatait átkényszerítette rettentő erejével az Alpokon.

- Vidisne parvulum egregium?

Ez is az udvar felől hangzott, nevelője mélyen dörgő hangján. Valakit latinul kérdezett a nevelő, hogy látták-e a kis egregiust. Ez a címzés járt latin nyelven Mátyásnak, a magyar kormányzó fiának. És a latin szónak sikerült, ami a magyar szónak nem sikerült: behatolt a fiú tudatába. Kedvetlenül feleszmélt a könyvből, kicsit habozott, de aztán felkászolódott. Most vette észre, hogy féllába egészen elzsibbadt. Sántikálva mászott keresztül a kiselejtezett pajzsok és halomba dobott egyéb vasholmi között.

Az udvari árkádok egyik kőrózsás nyilásában látta meg anyját. A szikár, egyenestartású asszony szigorú szeme rászegeződött.

- Mi lészen az tanulással, úrfi?

A gyerek nem szólt. Úgy követte a csuklyáskámzsájú nevelőt, mint aki most ébredt álmából. Szemében még ott tündökölt a havon botorkáló elefántok meséjének képe. És Hannibalt képzelte maga elé. Vajjon melyik volt nagyobb vezér: Hannibal, vagy az ő nagyszerű apja?

Felmentek a lépcsőn az első kontignációra. A nevelő szerzetesi fapapucsa keményen csattogott a kőkockákon. Mély csend volt különben, mozdulatlan augusztusi délután csendje. Bivalyos jobbágyok kósza kiáltozása és méhzümmögés érkezett a nyitott ablakokon át a Cserna mély völgye felől. A László szobáján mentek keresztül s itt a gyerek a mindennap megismétlődő vággyal pillantott egy ládára. Mert tudta, hogy többek között mi van abban: az az aranysarkantyú, amelyet László a lovaggá ütéskor kapott apjoktól. S mint minden alkalommal, ha a szekrényre pillantott, most is forró vágy fogta el, hogy mennél hamarabb felnőtt legyen ő is. Bezzeg László már férfiúnak számít, már tizennyolc éves, őneki még hét hosszú esztendőt kell várnia, míg annyi lesz.

A nevelő, mikor az ő szobájába értek és szótlanul helyet foglaltak egymással szemközt a kecskelábú faragott asztal mellett, elvette tőle a Liviust és helyébe másik írott könyvet tett elé. Nagy, bütykös ujja volt a nevelőnek és ez az ujj a szöveg egy helyére mutatott. „Eleozzer keormedeth meghthiztychad. Azwthaan kezedeth megh mossad. Leghottan mongy benediciteth. Azwtaan ykessen le ewlly.”

- Először körmedet megtisztítsad, - olvasta ő hangosan, - azután kezedet megmossad, legottan mondj „benedicite”-t, azután ékesen leülj...

Az asztali illendőségre vonatkozó tanítással kezdődik a lecke. Ő olvasta engedelmesen, de figyelme másutt kalandozott. Az elefántos Hannibal nem ment ki a fejéből és ő önkéntelenül apjával vetette össze. Általában akármilyen hősről olvasott, vagy hallott, azt forró féltékenységgel mindjárt az imádott apa mellé állította. És mindig apja lett a képzeletében támadt vetélkedés győztese. Hunyadi János nagyobb volt, mint Caesar. Hunyadi János nagyobb volt, mint a legendás Cid. Hunyadi János nagyobb volt, mint Nagy Sándor, Epaminondas, Roland, mint akárki.

- Figyelmezzünk! - szólott a szerzetes dörgő hangja.

Ő észbekapott és a szövegre tekintett elméjével is, nemcsak a szemével. „Wydwal egyeel. Elsoe az taalba ne nywlly. Azthalra ne keonyeokeollyeel. Karjaidath ys ky ne theryesszed.”

- Ujjaidval egyél, - folytatta élénkebben, - első az tálba ne nyúlj, asztalra ne könyököljél, karjaidat is ki ne terjesszed...

... Mert például Nagy Sándor, igaz, az egész világot meghódította. De majd meghódítja egész biztosan apja is. A törököt mindig megveri. Ha foglyul esik is, mint három esztendővel ezelőtt a Rigómezőn, megint csak kiszabadúl. És hiába ölik meg a törökök magát a királyt is, mint hét évvel ezelőtt a várnai csatában, az ő apját nem tudják elpusztítani. Mert ő a Kormányzó Magyarországon, mindenkinek ő parancsol. Majd király is lesz. Aztán megver mindenféle ellenséges nációt, mindenkit megver és a világ ura lesz. Nagyobb, mint Nagy Sándor. László, meg ő pedig királyfiak lesznek.

- Úrfi, úrfi!

„Ynnya akarwaan zaadath megh kennyed. Nem kezedwel hanem kezkeneowel. Raagotth kinyeret taalba esmeegh ne maartz.”

- Figyelmezek, reverende páter. Innya akarván szádat megkenjed, nem kezedvel, hanem keszkenővel. Rágott kényeret tálba esmég ne márts...

Ezt a parancsot ugyan nem igen tartják meg a nagyok. Mihály bácsi, az édesanyja testvérbátyja, bizony mindig úgy tesz, ha itt eszik Vajdahunyadon: nem az ujjával tépi a kenyeret, hogy aztán illendően a közös tálban megmártsa, hanem először megmártja az egészet, harap belőle, megint megmártja, megint harap. Az is nagyon vitéz ember, Mihály bácsi. Roppant heves természetű, nem is képzelné senki, hogy egy ilyen vékony emberbe mennyi szilaj harag fér. A csatában bizonyosan seregestül hullanak előtte a pogányok, ha ezt a haragot nekiereszti. A törökök nem is úgy hívják, hogy Szilágyi Mihály, hanem Karamihal, vagyis fekete Mihály, mert olyan félelmesen fekete ábrázata van neki. Ugyanilyen fekete másik nagybátyja is, Szilágyi László. De tulajdonképpen furcsa, hogy apja, nagybátyjai és testvérbátyja a török szultán ellen harcolnak, hiszen a szultán nekik atyjafiok. Nagyanyjának egy húgát portyázó törökök foglyul ejtették, hazavitték Törökországba, ott a gyönyörű szép leány a szultánnak, Murádnak, lett a felesége, és így anyja a mostani szultánnak, Mohamednek. Tehát Hunyadi János és a szultán, ahogy ezt szüleitől nem egyszer hallotta, unokatestvérek. Miért viaskodnak egymás ellen? Természetesen a vallás miatt. A szultán nem hiszi a Jézus Krisztust, hanem istentelen pogány, éppen ezért kell irtani, ahogy lehet...

- Úrfi, úrfi, ne késztessen szólnom kormányzóné asszonyunknak!

„Orraydoth ne aasd. Nem keerdethwin wesztegy.”

- Igenis. Orraidot ne ásd. Nem kérdetvén, vesztegj!...

Jajjaj, ez nagyon nehéz parancs. Roppant nehéz annak veszteg maradni, aki száz dolgot szeretne megtudakolni a nagyoktól, de nem szólhat, mert még gyerek, és nem kérdezik. A különféle vallásokról például számtalan érdekes tudnivaló van. Például milyen furcsa emberek azok a huszita csehek, akiket utraquistáknak is neveznek, mert két szín alatt áldoznak, nem elégszenek meg a szent ostyával, hanem bort is isznak kehelyből, ezért az a nevök is van, hogy kelyhesek. Aztán a görög vallásúak is milyen különösek, akik katolikusok ugyan, mégsem hallgatnak a pápára. Nagyon sok szó esett erről három esztendeje, mikor Lászlóval eljegyeztették Ulriknak, a cillii grófnak, Erzsébet leányát. A kisleány nem pápista, mert az anyja vallását követte, az pedig Brankovics szerb fejedelem leánya. Ulrik gróf vallástalan, misekerülő ember, nem törődött a leánya vallásával. Hej, mennyi hosszú vitatkozás esett erről a Hunyadi-családban. De aztán vége szakasztódott a sok vitának, mert a Hunyadi-család megint összekülönbözött a gonosz Ulrik gróffal és tavaly Miklós pápa a László eljegyzését leghatalmasabb szavával felbontotta.

- Ejnye, úrfi, ejnye!

- Ne bosszonkodjék, reverende, immáron, figyelmezni fogok.

„Mykor elegeth ewtteel fel kelly. Kezeydet esmeegh megh mosd. Istennek haalaat aggy."

Nagyot sóhajtott a fiú. Valóban hálát adott Istennek, mert ezt a tanítási tárgyat nagyon únta. Ha rajta állott volna, folyton csak történelmet tanul. Latint is, görögöt is, németet is, olaszt is szívesen, de leginkább történelmet. Azonban a nevelő nem ismerte a tréfát, szigorúan ragaszkodott ahhoz a tanulási rendhez, amelyet még László számára dolgozott ki a jó Szanocki Gergely szerzetes, azóta már lembergi érsek. Abban a rendben pedig a történelemnek nem jutott több hely, mint a földrajznak, vagy számolásnak. László nagyon hanyagul tanult annakidején. Folyton apjok példájára hivatkozott, aki illiterátus ember volt, még latinul sem tudott, mégis Európa legnagyobb vitéze tudott lenni. Még a kormányzói esküformát is magyarra kellett neki lefordítani, hogy az esküt az országgyűlés előtt letehesse. A történelmet annál jobban tudta ő is. Igen kevés időt töltött ugyan otthon, a régi kolozsvári évek alatt is és most Hunyadvárában is, de ha megülhetett egy kevés ideig családja körében, mindig magyar történelemről beszélgetett a két fiúval. Főként a koronát magyarázta nekik, Szent István koronáját, amelyet a bölcs országalapító király a pápával adatott magának és nem a német-római császárral, mert országát szabadnak és függetlennek akarta tudni a németek előtt meghajló hűbéres nációk között. Később méltatlan királyok jöttek, Salamon és Péter, akik a velök elégedetlen nemzet ellen a némethez szaladtak segítségért és felkínálták a segítség árául Magyarország függetlenségét. Ezért feni a fogát Habsburgi Rudolf óta minden német uralkodó Magyarországra. Mint most is a kapzsi, gyűlöletes Fridrik, aki megkaparította úgy a szent koronát, mint a gyermek V. Lászlót, és kezében tartván a magyarok királyát is, koronáját is, nyilván minden módon ravaszkodik, hogy valahogyan a magyarok nyakára üljön. A kormányzó, ha ehhez a ponthoz ért fiai oktatásában, mindig nagyon felindult. Szikrázott a szeme, még az asztalra is ütött öklével és azt mondta, hogy ebura fakó.

- Ebbül ma sem lészen tanulás, - szólt fejcsóválva a nevelő, - immár látván látom.

Mátyás ekkor eszmélt rá, hogy nyitott olasz könyv fekszik előtte, de úgy elgondolkozott, hogy eddig észre sem vette a könyvet. Reménykedve, várakozva tekintett a szerzetesre, s mikor az felállott, boldogan ugrott fel ő is.

- Odvarra vajjon mehetök-é?

- Lehet, - bólintott a szerzetes, - pótoljuk az múlasztottat estebédnek előtte.

A fiú nagy robajjal futott ki a szobából. Le a lépcsőn, ki az udvarra.

- Hajhó, - kiáltotta az udvaron futtában, - Harám, hamar, hamar az Többsincset!

Harám, a török fogolyból hunyadi lovásszá keresztelt szerecsen, már vigyorgó pofával fogadta a fiút. Fehér foga csak úgy világított orcájából. Serényen oldotta le a kötőfékről Többsincset, a kis pejkancát és kezdte kantározni. A lovacska boldogan tapogott, megismerte gazdája hangját, prüsszentő röhögés tört ki orrlyukain, Harám csak üggyel-bajjal tudta a kapkodó lófejet szerszámba szerezni. Mátyás maga hozta a két nyerget, egyiket magának, másikat a lovásznak.

És már ügettek is kifelé, visszhangosan kocogva a kaputorony boltíves alagútjában. A nagy kapu nyílásán túl, amelynek nehéz, megvasalt tölgyszárnyai most zárva állottak, a paták hangja gerendásan dobogóvá lett: a várárok felett haladtak keresztül, a rovátkás korlátú hídon, végül pedig földes talajra jutottak a lólábak.

- Hajhó, - kiáltott megint a fiú.

A kis pejkanca megugrott és egyszerre nekinyúlt a hosszú vágtának. Mögötte mértéktartóan futott a Harám jóval nagyobb fekete ménje. A fiú vállig érő zsemlyeszőke haját lobogtatta a rohanás szele, mert csak úgy hajadonfőtt ült lóra. Széles mellét nekifeszítette a levegőnek, derekát boldogan kiegyenesítette. Lóháton jóval magasabbnak érezte magát, mint gyalog. A nyugvásnak induló nap rézsútosan, vakítóan sütött, a száguldás mellett kóválygó fecskék csaptak el. A nyargalást elmondhatatlanul élvezte a gyerek. Tudta, hogy igen jól lovagol. Sőt tudta, hogy bátyjánál is jobban üli a lovat. Hasonló korú játszópajtásai, a vári tisztek fiai, vagy Hunyadra látogató rokongyerekek, Csolnokosi-fiúk, Geréb-fiúk, Pongrácz-fiúk, Bodó-fiúk között egy sem akadt, aki lovaglás dolgában csak nyomába is léphetett volna. De a megeresztett kantár szilaj örömének ürömcsepp volt a fenekén. Mit ér mindez, ha nem állhat ki tornára? Ha nem rugtathat előreszegezett kopjarúddal a páncélos ellenfélnek, hogy kivesse azt a nyeregből, mialatt porzik mögötte a föld? A boldog László annyit lovagolhat a tornán, amennyit akar. Sőt apja mellett már csatában is volt, már sebet is hozott haza. De ő csak tizenegyesztendős és még páncélja sincsen.

A füle mellett elsüvítő levegő ekkor valami hangot sejtett hirtelen. Meglepetve fogta vissza a lovat és csettintett neki. A kis kanca előre feszítette első lábait és olyan egyszerre állt meg, hogy más lovas keresztülesett volna a nyakán. Mátyás, mialatt a lovász viharzóan vágtatott el mellette, erősen figyelt. Csakugyan nem csalódott: a kaputoronyban szólt az őr kürtje. Szíve dobogni kezdett. Még jobban figyelt, hogy megértse az érchangú jelet. És egyszerre felkiáltott:

- Lackó! Lackó érkezik!

Megfordította a lovat, amely hátsó lábain táncolva engedelmeskedett, aztán megint nekinyúlt a vágtának. Harám nemsokára utólérte. Ellenkező irányban vágtattak most már. A vár mellett elhaladván, látták megjelenni a könyöklőkön a nyüzsgésnek indult várnépet. Aztán a vár alatt továbbvágtattak a Cserna mentén, a dévai-úton. Nemsokára felbukkant az érkező csapat. Bátyja jött nagyon messziről, Budáról, „tizenhat lónyi csatával”, vagyis tizenhat lovasból álló kísérettel és poggyászszekerekkel. Ott poroszkált az élen a kormányzó nagyobbik fia: Vajdafi László, ahogy az országban közönségesen nevezték. Páncélja pirosan csillogott, ahogy balfelől rásugárzott az alkonyi napfény.

A kisebbik fiú ügyes kanyarral odafordította a lovat bátyja mellé. Az feltolta a sisakrostélyt, ábrázata örvendezően tűnt elé a vaskosárból.

- Ejszen, nagyot futtál, Matykó!

- Isten hozott, Lackó. Apánk nem jöve?

- Jaj, dehogy jöve, igen komoly dolgokban Budán múlat. Anyánk jól vagyon?

- Jól. Immár ugyan vár tégedöt.

Lépésben haladtak most már egymás mellett, mögöttük a tizenhat páncél izei a lólépések ütemére csörömpöltek, és sikoltva nyikorogtak a málhás szekerek kerekei. A kaputornyon meglebbent a zászló, amelyet most húztak fel a fiatal gazda érkezésére. A két testvér beszélgetett. Egyenetlenül, ahogy mindig szoktak: a kisebbik minduntalan nagyoknak való országos ügyeket kérdezgetett, a nagyobbik pedig enyhe mosollyal elhárítóan felelt a kérdésekre és kisgyerekeknek való tárgyakat kezdegetett. S ahogy mindig történt közöttük, a nagyobbik fiú felnőtt felsőbbségétől leverten türelmetlen lett a kisebbik. De a felvonóhídon egyszerre kedve szökkent. Mert bátyja így szólt hozzá:

- Mastan immár örvendezz jonhodban, mert ugyan nagy valamit hozék.

- Jaj, mit vajjon?

- Meglásd, mikoron lerakodunk.

És öccse hiába faggatta, csak nevetett. Nézte szeretettel teljesen a kicsit és csak nevetett. Kedve tellett benne, hogy nagyoskodva izgassa. Mátyás türelmetlenül ugrott lóról a kaputornyon túl a várudvaron, ahol anyjok várta őket. De most meg éppen kevéssé törődtek vele. Felsiettek a kontignációba, reá ügyet sem vetettek. Ő izgatottan lebzselt a szekerek körül, amelyeknek vászonborítását most kezdték bontogatni.

- Ha Jézust esmérsz, Gergő, - szólt az egyik katonára, - megmondjad, mit hoztatok.

Az kis szünetet tartott, hogy a válasz hatása még nagyobb legyen, aztán kibökte a titkot:

- Kis páncélt te kegyelmednek.

A gyerek belesáppadt a boldog izgalomba, de szertelen örömét leplezni igyekezett. Eszmélő kora óta erős érzéke volt ahhoz, hogy másokkal szemben megtartsa méltóságát. Kivált a vár cselédeivel szemben. Ezért lenyelte azt a vágyát, hogy mindenekelőtt az ő páncélját keressék elő a málhából. De azért ott csetlett-botlott a bontogató, rakosgató, hordogató emberek között, és sehogysem tudta, mit csináljon. Mert az ajándékot, ezt érezte, csak Lászlótól volt szabad megtudnia. Ha pedig most Lászlót megkeresi, elmulasztja itt azt a pillanatot, mikor a sóvárogva vágyott páncél kikerül valamelyik szekér rakományából. Végre döntött. Felszaladt a lépcsőn. Bár még az utolsó fokról visszanézett, hátha éppen akkor kerül elé a varázslatos ajándék. Sőt felérkezvén az emeletre, az egyik ablakon letekintett, mielőtt bátyját megkeresi.

Ott voltak anyja és bátyja, ahol sejtette őket: a kancellárián. Főbenjáró ügyeket tárgyalhattak a várnagy és Szapolyai jószágigazgató társaságában, mert a csukott ajtó mögül élénk beszélgetés zaja hallszott ki. Habozott még kissé, aztán megnyomta a vaskilincset. László hevesen magyarázott éppen:

- Kit Ujlakiékval a Garáékval köttünk, az eggyesség nem ezt mondja... Mit akarsz, Matykó?

A fiú hallgatott. De vágyó arcán jól olvashatott a bátya. Anyjokra nézett és elnevette magát.

- Ez fickó immáron tudja, mit hoztam nekije. Jól vagyon, Matykó, páncélodot elkérhedd.

- Igen, de legottan fel is vészem. És jöszte bajt vijni vélem.

- Én? Véled? No, szép leszen az. Jól vagyon, izenjél szót majd.

Mátyás már csapta is be az ajtót és rohant vissza az udvarra. Most már másképpen beszélt.

- Hé, emberek! Az páncélomat legelőztebb! Bátyám uram rendeli!

Két zsoldos ember mindjárt abbahagyta, amivel foglalatoskodott: ruhaposztó-göngyölegek lerakását. Nekiálltak egy eddig megbontatlan szekérnek és fejteni kezdték vászonborítását. Nemsokára előkerült a nagy ajándék. Darabjait gyolcscsomagolásból kellett kiszedni. Itt volt minden, sisaktól a sodronyos saruig, mindegyik darab mérete kisgyereknek való.

- Gergő, - mondta a boldogságtól elszoruló torokkal, - ezt legottan felvészem. Fogjad egyebjét, hozzadsza!

Maga a mellvértet, meg a sisakot fogta és szaladvást indult a földszinti páncélterem felé. Jókora helyiség volt ez, benne faállványokra aggatott teljes vértek sorakoztak, mint megannyi néma vitézek. A falakba vert kampókon vízszintesen sorakoztak a dárdák, valóságos sűrű rácsot alkotva. Bakokra rakva szúróshomlokú lóvértek sorakoztak a másik oldalon. És ezoldalt a falon megszámlálhatatlan kard: görbe török szablyáktól kezdve a meglepő nagyságú kétkezes, vagy másfélkezes pallosokig, amelyek pengéjén vályú húzódott végig.

Nemcsak Gergő jött be az úrfi után, hanem a fegyveres cselédek közül többen is, mintegy hízelegni a nagy esetnél való jelenlétökkel. A gyerek lámpalázasan öltötte fel először az alsó darabokat, két ember is segített neki. Eleget látta már, hogy apja és bátyja hogyan bajlódnak a sok eldugott bőrszíjj összekapcsolásán, de most, hogy maga csinálta ugyanezt, az egész dolog egészen újnak tünt fel előtte. Ültében magasra tartotta fél lábát, amelyen már rajta volt az acélsaru. Kedvetelten szemlélte a gyíkfarok módjára elkeskenyülő saru-orrot. Aztán másik lábát is acélsaruba dugta. Lábaszárán serény kezek fűzögették a vért alatti kapcsos szíjjakat. Aztán a mellvértet adták rá, s ő boldogan tapintotta meg a jobbmellből kiálló kampót. Jól tudta, mirevaló az. Szíjjazták, kapcsolták. Most a sisakra került a sor. Türelmetlenül várta, hogy a mellvérthez erősítsék a szabályozható csavarokkal, mert próbálgatni akarta a sisakrostélyt. Csakhogy ezen a sisakon nem volt rostély. Előre csucsorított békaszájú arcot mutatott ez a sisak, kereszthasadékán vékonyan lehetett kilátni a külső világra. Végül jött a sodronyhálós, belül bőrrel bélelt kesztyű.

Néhány lépést tett, járni próbált. A vasöltözet hősies zörgése boldogsággal töltötte el. De ugyanakkor csodálkozott rajta, hogy mekkora súlya van mindannak, amit magán hord. A vért mintha a talajba igyekezett volna süppeszteni lábát. És érezte, hogy válla izmait az állandó súlyhordáshoz kell igazítania. Némán kinyújtotta kezét: odaadták lándzsáját. Szép hosszú lándzsa volt, bajvíváshoz való. Csavarodó kék-piros színekkel festett pózna, vasvégű. Hegye azonban tompa: a lecsapott hegy területe előírás szerint dénár-nagyságú. És végül a pajzs, a gyönyörű címeres pajzs, rajta a Hunyadi-holló.

- Lóvértet nem hoztatok?

- Vagyon az várban elegendő.

A cselédek alázatosan dícsérték a szép lovagi páncélt, formáját, verését, csiszolását. A fiú csörögve lépegetett közöttük és a lándzsát próbálgatta a mellkampóba akasztani. Egyszerre elkiáltotta magát:

- Lovat vértözzetök, de nem Többsincset, hanem bátyám uraméból. És valaki iramodjék az kancelláriába, jönne tüstént bátyám uram.

Lászlóra jó soká kellett várakozni. A gyerek minduntalan feltekintett az égre: lesz-e még elég világosság. Mert már alkonyodott, az épület már elfedte a napot. De jó időbe tartott, amíg a lovat elévezették. Alacsony nyerge volt annak, magyar módra, hogy ne lehessen a magas kápába kapaszkodni, mint a német lovagok szokták. S a ló is kisebb, mint általában a harci mének. Mégsem érte fel jobblába a kengyelt. És a páncélsaru fityegően hosszú vége is beleakadozott a kengyelbe. Két markos ember nagy lendülettel nyeregbe tolta végül az úrfit. Oldalt két ember a László várakozó lovának szárát tartotta.

Mátyás jól megmarkolta a lándzsát és térdbe akarta fogni a lovat. De kurta térdei számára túlszéles volt a ló. Sóhajtott haragjában, hogy miért kicsi még. Aztán mégis csak nekirugtatott, előre szegezett lándzsával az udvarnak, hogy lássa, hogyan megy ez. Fordult egyet-kettőt, roppant tetszett neki az egész. A kőlábak mentén összeverődött cselédek sokasága szegélyezte már az udvart.

Végre jött László. Ó milyen irigylésreméltóan hanyag mozdulattal csapta le rostélyát, milyen pehelykönnyen dobta nyeregbe páncélos testét a cselédek segítségével, milyen természetes és avatott módon nyúlt a lándzsáért a csatlósok felé, milyen egyszerre kapta balkézbe a pajzsát.

Egymáshoz lovagoltak. Zárt sisakon keresztül beszélgetett a két páncélos testvér, a tizennyolc éves Hunyadi a tizenegy éves Hunyadival.

- Valóságosan bajt akarsz-é vijni, te gyerek?

- Azt, azt, igen!

- De karodot ha eltöröd, magadra vess.

- Igen, igen, jó, csak immár kezdjük.

De nem ment ez ilyen gyorsan. László végignézte öccsét, egészen közel faroltatta hozzá a lovát, aztán sodronykesztyűs tenyerével a gyerek vállára csapott. És Mátyás azt érezte, hogy ami eddig kényelmetlen volt rajta, azt ez a szakértő kézütés kényelmesre csapta. Aztán a lovon igazított valamit László. Majd pedig a várvavárt gyakorlati összecsapás helyett elméleti magyarázatba kezdett. Mert sok mindenféle oka-foka van a tornának. Ott kezdődik az egész, hogy a nyeregben ülő lovag testtartása egészen más, mint a rendes lovaglásnál. Ezt a leszegett vállal, erősen figyelő tekintettel, mélyen előrehajlott testtartást soká, soká kell gyakorolni. Aztán nagy a sora a lándzsa tartásának is. Hajszálnyi távolságokon múlik, hogy a szorító marok mennyire van elfordulva. Egy gondolatnyival mélyebben markol csak az ember, már elromlott minden és összecsapáskor a saját lándzsája erejétől ő maga dől hanyatt ahelyett, hogy ellenfelét vetné ki a nyeregből. Az már nagy haladás, mikor arról van szó a tornatanulásnál, hogy ki kell ismerni az ellenfelet. Van, akit homlokon kell célozni a lándzsaheggyel, van, akit mellen. Aztán hogyan kell esni, ha már érzi az ember, hogy esik, mert aki ügyesen tud esni, annak keze-lába nem törik, nyaka sem.

Mátyás tisztelettel hallgatta a hosszú oktatást, de nagyon únta.

- Nem kezdjük hát?

- Várhass, golyhó. Melly módit csináljuk, sem tudatik még.

Mert sokféle nagyon a torna formája. Például van a nápolyi forma. Ennél az egyik vívó megáll, a másik nekirohan és igyekszik kivetni, aztán a másik áll meg és az első rohan neki, végül egyszerre rohannak egymásnak. De ehhez magasabb nyereg dukál és hosszabb lándzsa. Viszont van a magyar forma, kurtább lándzsával, együttes kezdéssel, nem vágtatva, hanem szigorúan ügetve.

- Az nápolyit csináljuk, - szólt sóváran a fiú, - de egyszerre kezdjük.

László kijelölte a két helyet. Kürtöst parancsolt a lépcső aljába. Három rövid kürtjel, az utolsóra kell indulni. Mialatt így készülődtek, Mátyás véletlenül felnézett az emeleti folyosóra. Ott látta anyját könyökölni, három nőcseléd és a nevelő mellette. A fiú rögtön ott hagyta bátyját és az udvar közepére ügetett. Meg akarta mutatni, hogy jól tudja a lovagi köszöntést. Magasra tartott lándzsával üdvözölte az anyát. Az nevetett és keszkenőt lobogtatott feléje.

- Jól vagyon, Matykó, - kiáltotta le, - ne hadd magadot!

A két lovag odaügetett az udvar két végébe, kiki a helyére. Akkor László intett a kürtösnek. Mátyás megmarkolta a lándzsát, úgy, ahogy bátyja mutatta. A szíve erősen dobogott. Mélyen előre hajlott a nyeregben és bátyja homlokának célozta a fegyver végét. A kürt megszólalt. Három kurta hangot adott. A harmadikra a fiú megindult. A tornára iskolázott ló úgy nekiiramodott, mint a förgeteg. Mátyás a sisaknyíláson át élesen figyelte a szemközt rohanva közeledő alak fejét és a lándzsavéget. Gondolkozni nem is ért rá, egy szempillantás alatt egymáshoz értek. A következő pillanatban már látta, hogy lándzsája az ürességbe szalad a László elhajló feje mellett, őt pedig rettenetesen zökkentő ütés éri. Már a földön is hevert. Lova megállíthatatlanul rohant tovább a lendülettől. László azonban már ott volt mellette. Föléje hajolt és talpra segítette. Cselédek szaladtak oda.

- Állj föl! Állj föl! Nyujtogassad karodot, lábadot, fejedöt forgassad erre-arra.

A fiú szót fogadott. Cudarúl nyilallott hátul a balválla, de meg nem mukkant volna a világért sem. Körülnézett lova, lándzsája és pajzsa után. Lovát már vezették, lándzsáját már nyujtották, s akkor látta, hogy pajzsán alapos horpadást ütött a bátyja gerelye.

- Hagyjad, - szólt László, - úgy szép az, ha mendnél több vagyon rajta.

A gyerek felnézett anyjára. Az mozdulatlan könyökölt ott, ahol előbb. Nem mondott sem dicsérő szót, sem gáncsolót. Mátyás tudta, hogy anyja akkor sem szólna, ha ő a karját szegte volna. Itt volna már azóta segíteni, de mozdulatlan arccal. Mióta csak emlékezett rá, ilyen összeszorított szájú, kemény asszonynak tudta.

Hogy anyja látta bukását, ez újabb próbálkozásra késztette. Intett az odasereglett csatlósoknak, hogy segítsék lóra. Aztán bátyjának szólt:

- Esmég.

László sodronyos kezével lefelé vágott a levegőben. Ez igent jelentett az olyan lovagnál, aki szólni lusta volt, bólintani pedig sisakosan nem tudott. De mikor lóra dobta magát, mégis megszólalt László:

- Mastan jól figyelmezz, gyermek: hogyan tudjál esni, példámon olvasd.

Felálltak megint. A harmadik kürtszóra nekirohantak egymásnak. Mátyás feszült figyelemmel célzott bátyja sisakjának homlokára. El is találta. A László lándzsája elsiklott mellette. Maga László egyszerűen hátrasiklott a lóról, mintha a paripát csak úgy kiengedte volna maga alól. Talpára esett, aztán térdre ugyan, de pajzsára támaszkodva a következő pillanatban már lábra is pattant megint. A győztes gyermek azonban sajgó fájdalmat érzett most már jobb vállában is: saját lándzsája, mikor célba talált, megrántotta.

- Esmég, esmég, - könyörgött bátyjának, - az magyar módit hadd tapasztalnom.

- Nem bánom, de csak egyetlenben egy rundára. Az pajzsokat letésszük.

Most a kürtszóra ügetve csaptak egymásnak. Egészen más volt ez, mint az előbbi mérkőzés: valóságos párbaj, mintha csak karddal vívták volna. László a pompás mester felsőbbségével úgyszólván csak játszogatott. Lándzsája minduntalan váratlan irányból döfött, és Mátyásnak alaposan tartania kellett magát a nyeregben, pedig a döfések nyilván szándékosan gyengék voltak. A László lova meglepő ügyességgel került-fordult, ficánkolt, valósággal tettlegesen, sőt látható tűzzel részt vett a viaskodásban maga is. És Mátyás ámulva érezte maga alatt, hogy az ő lova hasonlóképpen mérkőzik. A játék kifogyhatatlan változatokkal járt, és ő a maga esze szerint, a kezdő gyámoltalan igyekezetével próbálkozott támadni bátyját, de mindig elkésett egy gondolattal. A két lovas állandóan körben forgott, a lovak hol hátráltak, hol ügyesen közelebb szökkentek, a lándzsanyelek hangos koppanással ütődtek össze néha, a páncélok erősen csörömpöltek. Mátyás már jó sok döfést kapott, magában be kellett látnia, hogyha

bátyja komolyan akarta volna, ő már tízszer is elterült volna a földön. Ekkor hirtelen azon vette magát észre, hogy László lándzsavége ravaszul befurakodik az ő teste és nyerge közé. Védekezni próbált, de hiába volt minden, csak a levegőben hadonászott a maga folyton elkéső fegyverével. László alája feszítette a lándzsát és egyszerűen kifordította a nyeregből. Menthetetlenül zuhant. De nem a földre: egy katona máris ott termett és zuhantában ügyesen elkapta.

László leugrott a lóról.

- Dicső tornás lészen belőled, fiú. Hogy az lovat remeken megülöd, mindég mondtam.

A fiú elpirult a dicsérettől a sisak alatt. Hiszen az ország második leventéje dicsérte meg, apjok után a legkülönb hírű. Gyorsan visszakapott még utoljára a lóra, hogy lovagi köszöntéssel üdvözölje anyját.

- Dicsérlek, Matykó, - kiáltott le a kormányzóné keszkenőt lengetve, - ebben még nagy mester leéndesz, akárki meglássa.

Mindakét válla cudarul fájt és most vette észre, hogy egyik bokáját is megrántotta. De megkeményítette magát és legénykedve ment befelé! Tulajdonképpen még órák hosszat elnyargalt volna így, ékes lovagi módon, felnőtt-páncélosan, de közben sötétedett már. És tudta, hogy még tanulnia is kell.

A páncélteremben a fekete Harám vigyorogva segített lehámozni róla a vértet. László azonmód vértesen ment vissza anyjokhoz, szokása volt, hogy otthon is gyakran magán tartotta a páncélt és csak étkezéshez vetette le, mert ezt jó testgyakorlásnak vélte. Mátyás pedig megelégelte a sok súlyt magán hordani. Most már kezdte látni, hogy mi minden apró megpróbáltatással jár a lovagi sor. Tudta, hogy másnap erős izomláza lesz, de ennek örült, mert az izomláz fájdalmában különös módon valami testi öröme tellett.

Simon, a vár páncélkovácsa, vette gondjaiba a gyerek első vértjét. Kopogtatta, nézegette, bólongatott hozzá.

- Ez mán igen, - volt vélekedése a budai munkáról.

Aztán kirakodott szerszámaihoz fordult. Volt ott olajos tégely, zsír, harapófogó, bőrvágó olló, reszelő, verő, véső, csiszoláshoz való finom fövény, valóságos céhbeli kiállítás. Mert ahogy a selyemzekét, meg a szattyáncsizmát megápolja és rendbe teszi este a belső lakáj, ugyanúgy elfoglalkozik a vas-öltözettel a páncélkovács. Mátyás nekikészült, hogy ezt az érdekes műveletet végig fogja nézni. De nem adatott meg neki ez a mulatság. A küszöbön megdördült a nevelő hangja:

- Megtérünk az grékus nyelvhez, úrfi!

Végső pillantással elbúcsúzott szeretett páncéljától, aztán ment a grékus nyelvhez. Sajogva sántikált fel a lépcsőn, mind a két válla kínosan fájt. S a szobában, mikor a lecke céljából elhelyezkedett, minduntalan fészkelődnie kellett. Akárhogy tartotta a vállát, mindenképpen fájt. Mégsem vetett rá sok ügyet. Egész kicsiny korától kezdve mindig azt verte belé atyja, hogy a testi fájdalmat le kell nézni, a hidegtől és melegtől való szenvedéssel a méltó ember nem törődik. Hagyta tehát fájni vállait és beleütvén a lúdtollat a nagy fekete kalamáris bodzatentájába, írta a nevelő diktálása után cirkalmas görög betűkkel: „Ó kszein, angeilon Lakedaimonioisz...” Amit leírt, azt a nevelő megnézte, a helytelen helyezeteket és ékezeteket kijavította, aztán visszatólta elébe az írást, hogy most már fordítsa le. Ezt a fajta tanulást szerette. Minden nyelvet szeretett. Könnyen és folyékonyan fordított:

- Idegen, vigyed hírben az spártaiaknak, hogy imitt fekszünk, törvényeiknek szót fogadottak...

Az ilyen görög lecke már csak azért is jó volt, mert fordítás közben görög történelemről lehetett beszélni. Ezzel a disztihonnal kapcsolatosan például Miltiadészről, aki a marathoni

völgyben megverte kevesedmagával azt a rengeteg sok perzsát. Akárcsak egy Hunyadi János. De aztán másutt megverték, ráadásul otthon országgyűlés elé állították, börtönbe csukták és ott csatatéri sebeiben meg is halt. Tudniillik egyik csatában leesett a lóról és csunyán összetörte magát, innen származtak sebei.

- Olly rosszúl lovagoltanak az grékusok, reverende?

- Nyilván.

- Az magyarok jobban értik.

- Jobban.

- Apám hogy lehullna az lórul, lehetetlen. Sem László.

Itt a levegőbe nézett, igazított egyet sajgó vállain, aztán folytatta:

- De én mindkettejöknél jobb lovas lészek.

- Nono, - mosolygott a szerzetes, - ugyan köti ebet az karóhoz egregiusságod.

- Jobb lészek. Jobb vitéz is lészek. Nem nyugoszok addig.

Ha ilyeneket mondott, túlontúl széles szája elvékonyodott és szeme kicsire húzva megszűkült. És gyakran mondott ilyeneket. De a nevelő nem korholta. A gyereknek olyan volt az esze, mint a tűz. Ha nagyokat fogadkozott, még el is lehetett hinni neki. Azonkívül a kormányzóné külön is megparancsolta, hogy a gyerek becsvágyát minden módon táplálni kell. A páter tehát nem szólt. Új görög szövegen gondolkozott, amelyet diktáljon a gyereknek. De a folyosó felől csengőhang hallatszott: az estebédet jelentő. Egyszerre pattantak fel mindaketten. Éhes volt a pap is.

Rendszerint együtt ettek a várnép jobbjaival mindnyájan, igen hosszú terített asztalnál. De ha főbenjáró dologról kellett beszélgetniök a családtagoknak, ami nem ritkán megesett, csak nekik magoknak terítettek a kormányzóné egyik szobájában. Igy volt most is: László annyi mindenféle fontos üzenetet hozott apjától, hogy most magok között ettek. Még az inast is kiküldték, ha a közös tál már az asztalra került.

Hárman voltak csak: a keményarcú anya, akinek fejét előbb szűkre kötött fehér selyemkendő, s azonfelül fekete csuklyaszerű főkötő övezte; jobbról a nagyobbik és balról a kisebbik fiú. Nem szép gyerek egyik sem. Vállig érő és ott egyenesre vágott sárga hajuk még csak megjárta volna, de kurta lábú mindakettő, csak derekuk hosszú. László valamivel magasabb. Feje mindakettőnek túlnagy a középtermethez, orruk feltűnően erős és horgas, kivált a Mátyásé, szájok nagyon széles. Viszont szeme mindakettőnek mély és okos, vállok daliás, mellkasuk meg éppenséggel hatalmas. Anyjokhoz, apjokhoz alig hasonlítottak, valahol a felmenők valamely oldalágán kellett volna keresni, akire visszaütöttek.

Mikor enni kezdett, az anya és a nagyobbik fiú egy nyílván már régóta folyó beszélgetést folytattak. A lakáj kiment és László így szólt:

- Szemembe mondani átallották, de aligha az hátamnak mögötte. Az mendemonda megvagyon, ez valóság.

És miután az anya nem szólt erre semmit, csak merev arccal nézett maga elé, László némi habozás után nyíltan neki szegezte a kérdést:

- Mit tud efelől asszonyanyám?

Hunyadi Jánosné előbb gondolkozott, majd lassan így válaszolt:

- Nem tudok bizonyost, fiam. Apátokat soha felőle nem kérdtem, ő meg maga szántábul nem említötte.

Mátyás érezte, hogy itt valami nagyon érdekes és fontos dologról van szó. Nem tett kérdést, de erősen figyelt evés közben. Az anya ránézett. Látható volt pillantásán a habozás, hogy ilyen kisgyerek előtt mondja-é, amit mondani szándékszik. Végül úgy döntött, hogy mégis mondja. Általában úgy kezelte tizenegy éves fiát, ahogy a tizenhat éveseket szokás. Tovább beszélt.

- Apátok apjának az hunyadi Vojkot tudom. Ki Sándor alvajdának vala fia. Ilyen szimpleksz dolog volna ez hát. De hallani mást, nagyobbat.

- Ezt mondja asszonyanyám, - sürgette látható izgalommal László, - ezt hagyja tudnom.

- Hallani, hogy mikoron az néhai Zsigmond király Erdélyországban forgolódott volna, esmérte nagyanyátokat, az nevezetesen szépséges Morzsinai Erzsébetet. Esmérte, szerette. Morzsinai Erzsébet néki szülte, így mondatik, Jánost, az ti apátokot.

Mátyásnak a torkáig kalapált a szíve, mint üllőn a verő.

- Nos? - unszolta egyszerre rekedt hangon László.

- Azután osztán nagy dónációkat adott volna az mondottam Vojknak, hogy Erzsébetet hitvesül elvögye az. El is vötte. Számos gyermeket nemzettek, ejszen bátyáitokot s néneiteket esméritek. De az első fiú, vagyis apátok, mihamar az királyi udvarhoz bészereztetött apródul. Zsigmond király ugyan kedvelte, minden hová magával vitte. Valamint gazdaggá tette. Mikoron meghalt, az ő törvényes ágybul való fia, Albert király, úntalan csak nevelte ez gazdagságot. Ma ott tartunk, ahol tartunk, ez országban nálunk gazdagabb nincs. Többet nektek nem mondhatok, mert nem tudok mit mondanom. Hanemha azt nem, hogy miként az én Szilágyi-nemzetségemben sárga haj soha nem találtatott, aképpen az Vojk-fajta is mind fekete. De az luxemburgiak, az kikből Zsigmond is, szőkék.

A két fiú sokáig hallgatott. Sápadt volt mindakettő. A nagyobbik szólt megint:

- De ha csak mendemonda ez, Zsigmond és Albert királyok mi okon töttek illy nagy-gazdaggá minket, ki csak királyokhoz fogható birtok?

- Nem tudom, fiam.

Megint hallgattak. Aztán megint László kérdezett, akinek révedő tekintetén látszott, milyen zakatolva dolgozik az esze.

- Mondja, asszonyanyám, hány esztendős vala Zsigmond király, mikoron amaz Morzsinai Erzsébet apánkot szülte volna?

- Kiszámoltam; huszonegy forma.

- Apánk errül soha szót nem tött asszonyanyámnak?

- Soha. Igen szerette nagyanyátokot. Ki egyébaránt amaz Vojk elholtának utána másodszor esmég nőül ment Csolnokosihoz, ezt tik is tudjátok.

Most végre megszólalt Mátyás is.

- Asszonyanyám, én ez dologban lelköm szerént hogy mit higyjek, nekem mast megmondja.

A kormányzó felesége felemelte a fejét.

- Semmit sem kell hinned, gyermek. De úgy viseld magadot, mint ki az koronás király onokája. És mindketten az sorstul azt követeljétök, ki az királyok vérinek meg nem tagadtatik. Az Ujlakiaknak s Garáknak praktikájokról mondjál még egyebet, Lackó, emez dologról elegendőt szóltunk és soha többet nem szólandunk.

László áttért a budai dolgokra, de Mátyás most már nem tudott odafigyelni. Ha az ő apja Zsigmond király fia, akkor ebből az következik, hogy V. László, a gyermekkirály, Zsigmond leányának a fia, neki édes unokatestvére. Pontosan unokabátyja, mert sokszor mondták neki, hogy a király nála egy nappal idősebb. De akkor V. László Zsigmond leányának a fia csak, míg ők itt ennél az asztalnál Zsigmond fiának a fiai. Miért nem Lackó a király most Magyarországon? Rápillantott bátyjára. Homályosan, gyermeksejtéssel megérezte ebben a pillanatban, hogy bátyjának sok minden megjegyzése, önkéntelen mozdulata régóta ugyanezt a gondolatot árulja el. S ha most Lackó volna a király, akkor ő volna a kisebbik király, mint ez már nem egyszer megtörtént az Árpádok között. És ha, Isten őrizz, Lackó király meghalna, akkor most ő... nem, nem, erre bűn gondolni, Lackó csak éljen mennél tovább, a Jézus őrizze meg őt a csatákban.

Anyja és bátyja most az ő nevét említették. Erre felfigyelt.

- Még Matykónak nem is szólottunk, - mondta László.

- Azám, Matykó, - szólt az anya, - nagy ujság vagyon. Apád egyességet tött cillii gróffal. Azt izeni néked az te apádurad, hogy eljegyzöd mátkádnak Ulrik gróf leányát, Erzsébetöt. Emlékezel az jó kis Erzsébetre.

- Ki Lackónak volt mátkája?

- Az. Tíz éveske mastan, idestova nászotokot megülendjük. Ő lészen az feleségöd, mi házunknak nagy hasznára és gyarapodására. Lackónak penig az Gara nádorispán leánya lészen felesége.

- Igenis, - felelte a gyerek engedelmesen.

A kis Erzsébetre gondolt, aki már járt itt nálok Vajdahunyadon. Csak úgy homályosan emlékezett rá. Csenevész, könnyen síró, ijedt kis gyerek volt, németül kellett vele beszélni. A szerb király unokája. Mint ahogy ő alkalmasint Zsigmond király unokája. A kormányzóné most felállott, hogy imádkozzék, felállottak a fiúk is. László még ott maradt az anyánál, őt aludni küldték.

Mikor levetkőzött, gondosan megtapogatta egész testét. A válla erősen fájt, ha érintette, egyik bokája alaposan megdagadt. Vállat vont. Holnap nagy torna lesz az új páncélban. Ha Lackó nem áll kötélnek, majd akadnak a várban bőven, akik kiállanak. Elsősorban állandó játszópajtása, Bodó Gáspár. De meg valószínű, hogy holnaptól kezdve rendszeres leckeórán fogja tanulni a lovagi tornát.

Ó Istenem, csak már tizennégy éves volna. Apja megígérte neki, hogy tizennégy éves korában lovaggá fogja ütni. Akkor már férfinak tekintheti magát. És készülhet nagy dolgokra. Apjától bizonyosan fog kapni egy-két országot. Mert, hogy apja meg fogja hódítani az egész mindenséget és a világ ura lesz, az kétségtelen. Ő pedig mindezeknek az országoknak egy részén uralkodni fog. Mint ahogy az anyja ma esti tanítása szerint jár is neki.

Ezzel aludt el, mialatt fájó vállai miatt gyakran fordult egyik oldaláról a másikra. Hogy vőlegény lett, azt teljesen elfelejtette.

II.

Hogy lovag legyen, arra csak várnia és még mindig várnia lehetett csupán, de e helyett más nagy dicsőség érte. Gróf lett. Még nem volt egészen tizenhárom esztendős, mikor a király apját, Lászlót és őt örökös besztercei grófokká nevezte ki. De ehhez nagyon sok mindennek kellett előbb történnie, olyan országos dolgoknak amelyeket - a nagyok beszédét hallván és mindenkit folyton faggatván - egyre világosabban és összefüggőbben kezdett érteni.

Mióta csak gondolkodni tudott, mindig úgy beszéltek V. Lászlóról, a gyermekkirályról, mint aki foglya Fridriknek, a németrómai királynak. Ez a Fridrik a kis király egyik nagybátyja volt. Mikor Albert király meghalt, a kis László még nem élt. Néhány hónappal később született. Az özvegyen maradt anya, Erzsébet, aki Zsigmondnak volt a leánya, magához ragadta a szent koronát és a csecsemővel együtt elmenekült Fridrikhez. A Fridrik védőszárnyai alatt aztán a csecsemőt megkoronázták a szent koronával. Igy lett belőle V. László. De a magyarok jórésze nem ismerte el érvényesnek ezt a koronázást. Kisvártatva behozták az országba Ulászlót, a lengyel királyfit, aki Nagy Lajosnak volt az unokája, és szent korona nélkül ugyan, de megkoronázták. Igy az országnak jó darabon át két királya volt egyszerre. A Zsigmond unokáját megkoronázták a szent koronával, de a jogar, a kard, az országalma és az apostoli kereszt nélkül, mert azok itthon maradtak. Viszont Nagy Lajos unokáját megkoronázták egy ideiglenes koronával, a jogarral, a karddal, az országalmával, az apostoli kereszttel, de a szent korona nélkül. Egyik magyar ezt, másik magyar amazt tartotta érvényesnek. Hunyadi János egyiket sem. Titokban meg is próbálkozott, hogy behozzon a magyar trónra egy harmadikat. Alfonz aragóniai királyt. Követségek útján sokat tárgyalgatott és alkudozott is vele, de a dologból nem lett semmi. A magyar trónon valóságosan Ulászló ült, mígnem meghalt a várnai csatában. Most már V. László egyedül maradt a király. De Hunyadi Jánosnak most is az volt az álláspontja, hogy nem ismerte el magyar királynak a gyereket.

Kit akart hát királynak? Ezt Mátyás nem tudta. Azokból a beszélgetésekből, amelyeket apja és anyja zárt ajtók mögött folytattak az olykor Hunyadra érkező nagyúri vendégekkel, hozzá nem szivárgott ki semmi. Ha Lászlót faggatta, az röviden intézte el:

- Azt még tudnod nem szükségös, kicsiny vagy, várhass.

Annyi biztos volt, hogy Hunyadi János új királyt szeretett volna választatni a magyarokkal. De ezt keresztülvinni már nem volt olyan egyszerű. Mert az országban voltak még nagy gazdagságú, befolyásos urak mások is, akik Hunyadi János egyetlen lépését sem nézték jó szemmel: voltaképpen egyetlen család nagy atyafisága valamennyi. Mátyás szabatosan és részletesen tudta ennek az atyafiságnak összefüggéseit, mert a várban állandóan erről beszéltek, s ő, amennyire emlékei visszanyúltak, alig is hallott egyebet.

A következőképpen volt ez a rokonság. Gara Lászlónak, a nádornak, az ugyancsak nádorviselt Gara Miklós fiának, első unokatestvére volt Erzsébet, az özvegy királyné. Mert egy-egy cillii grófkisasszony volt az anyja mindkettőnek. Tehát a nádor másodízű nagybátyja volt V. Lászlónak. A cillii grófkisasszonyok fivérének a fia volt Ulrik gróf. Ez elvette feleségül Brankovics György szerb király lányát, dédapja amellett a páduai herceg volt, dédanyja pedig bosnyák királyleány. Azonkívül ő is nagybátyja volt V. Lászlónak. A Gara-rokonsághoz tartoztak a Bánfiak is, mert egyazon törzsöktől származtak, de a család két ágát kétféleképpen hívták. Azután: a nádor édes nagynénjét elvette feleségül Szécsi Miklós tárnokmester. Ennek leányát pedig Ujlaki Miklós vette el, akinek családjában örökletes volt a macsói bánság. Az atyafisághoz tartoztak a Szécsényiek is: egy Szécsényi, meg a nádor nagyapja két nővért vettek feleségül. Ha az ember az ujján összeszámolta ezeket az unokatestvéreket, sógorokat és

nagybátyákat, nyolc-tíz dinasztiát talált közöttük, és úgyszólván valamennyi magyar zászlósúr közülök került ki. És valamennyien rokonságban lévén a gyermek V. Lászlóval, őket a gyermekkirály ellen mozgatni annyi lett volna, mint saját hatalmok ellen harcba küldeni. A cillii gróf, Gara nádor és Ujlaki bán voltak a nagy családi sokadalom elismert vezérei. Érdekök volt a Habsburg-Luxemburg-vérség uralkodását jogosnak és szentnek tekinteni.

De hiába voltak oly hatalmasak és nagyok: a homályos származású Hunyadi János gazdagabb volt valamennyinél. Teméntelen föld jutott neki adományul a Zsigmond és Albert kezéből. Európára szóló hadvezér is volt, a pápaság szemefénye, az egyetlen, akire a török veszedelem ellen számítani lehetett. A fejetlenség idején nem is gondolhatott senki másra, mint Hunyadira, mikor kormányzót kellett választani. Az ő családjának nem volt fényes atyafisága. Az apró nemesség falusi világából vetődött felszínre, mintegy ember nem járta erdélyi rengetegekből lépett elé, hogy a sok összerokonosodott, királlyal is atyafiságos mágnásnál magasabbra hágjon.

Magasabbra hágott, de nem bírt velök. Százszorta különb ember volt, mint azok közül külön bármelyik. De összetartó, szoros sokaságuk fala ellen nem tehetett semmit. Életöknek, hatalmoknak záloga volt az a gyermek, akit V. Lászlónak neveztek. Akárkit szeretett volna királynak Hunyadi János, ezt a vágyát vissza kellett fojtania. És hogy nyugodtan országolhasson, békességet kellett tartania azokkal, akik mint föléjök kapaszkodottat mélységesen gyűlölték. Minduntalan szerződéseket kötött Ulrik gróffal, Garával és Ujlakival, hogy mikor a török ellen kell mennie nyaranta, nyugodt lélekkel hagyja hátra az országot.

És ezalatt V. László nem lakott az országban. Testvérnénjeivel Fridrik udvarában élt. Fridrik gyámként vette át a három gyereket, de börtönőrként tartotta őket magánál a magyar koronával együtt. Nyilvánvaló volt, hogy miért: a fiú Magyarország, Csehország, Morvaország királya és Ausztria hercege volt. A négy ország nagyjai folyton követelték királyukat a ravasz Habsburgtól, ő pedig csak eltárgyalgatott velök, feltételt feltételre szabott; leste, hogyan lehet legtöbbet keresni. Kivált a magyaroktól, akik a koronájokat is mindenáron haza szerették volna kapni. Sürgős semmiesetre sem volt Fridriknek a dolog. Várhatott, míg a gyermek annyira megnő, hogy érett lesz a trónra. S ha közben netalán meg találna halni, a magyar korona ott marad a gyám kezében. Mikor végre a királyukat követelő nemzetek, türelmüket vesztvén, fegyverrel támadtak rája, kiegyezett. És ez az egyesség Hunyadi János kormányzói állásába került. Fridrik kötelezte magát, hogy a gyermekkirályt szabadon ereszti, menjen saját országaiba uralkodni. Magyarország tehát a koronát még mindig nem kapta ugyan vissza, de megkapta a királyt. A Habsburg-igény hazajött Pozsonyba, hogy trónra üljön s ezzel semmivé tegye a királyválasztó szándékokat. Ebbe kellett belemennie az ország kormányzójának, Hunyadi Jánosnak. Kormányzóra többé nem volt szükség: majd uralkodik és kormányoz a tizenkét éves király. Hunyadi János hét esztendei munka után letette tisztét. Ulrik gróf és a nagy sokadalmú atyafiság diadalt ünnepelt. A nyakukra nőtt köznemest sikerült lerázniok magukról. Menjen vissza görbe országába és főként hadakozzék a török ellen, ha kedve tartja. De megalázni azért nem merészelték. Hogy az ország éléről tisztességgel távozhassák, megtették a magyar hadak főkapitányának, az országos jövedelmek felügyelőjének és Beszterce örökös grófjának, nagyobbik fia pedig a horvát és dalmata bánságokat kapta. A gyermekkirály eljött Pozsonyba, felesküdött a hitlevélre, aztán nagybátyja, a cillii gróf társaságában visszatért Bécsbe, hogy ott saját udvart tartson.

Igy lett Mátyás besztercei gróf. Ez három változást jelentett az ő saját gyermeki életében. Nevelője és a torna végett hozatott újabb oktatói már nem egregiusnak, hanem magnificusnak szólították, mint a mágnásgyerekeket. Azután minden holmiját, amelyben címere szerepelt, át kellett festetni, veretni, vagy hímeztetni. Mert a grófi ranggal megnagyobbodott címer járt: az eddigi holló mellé, amely a címerlevél leírása szerint „sárga vagy kék mezőben kissé meg-

emeli szárnyait és csőrében aranygyűrűt tart”, a királyi levél még oroszlánt is rendelt. Végül pedig az volt a legnagyobb változás, hogy most sokkal többet látta apját.

A kormányzó hazaköltözött Vajdahunyadra. A vár egész élete megváltozott. Az anya, aki eddig maga intézte a roppant Hunyadi-vagyon dolgait, átadta a vesződséget a hazatért családfőnek és többet foglalkozott a kisebbik gyerekkel. A nagyobbik elkerült hazulról, mert a szepesi vidéken egy Giskra nevű cseh nagyúr plántálta be magát a várakba, pénzt veretett, fosztogatott, fejedelem módjára uralkodott. Ezt ki kellett onnét kergetni, az udvar sereget rendelt ellene és a fenyítő hadjárat vezéréül Hunyadi Lászlót jelölte ki. Lackó tehát egy tavaszi reggelen elment a háborúba.

Matykó otthon maradt szüleivel. Mennyei boldogságban úszott, mikor együtt ülhetett velök. Különösen apjára úgy nézett, mint a hívő, akinek megjelent az istenség. Figyelte barázdás, a naptól erősen megbarnult arcát, őszes szálakkal keveredő fekete bajszát. Páncélhoz szokott cammogó lépteit, keze mozdulatait önkéntelenül utánozta. És nem mult el nap, hogy az valami külön örömöt ne hozott volna neki. Egyszer a vívását dicsérte meg atyja, egyszer együtt lovagolhatott ki vele a Cserna völgyébe, egyszer meg görög levelet tett eléje az apa, hogy fordítsa le, mert bizalmas helyről jön és még a kancellisták orrára sem szeretné kötni. A latin levelek közt is akadt ilyen bizalmas. De mikor ezekhez ültette le a fiát, a gyerek csodálkozva látta, hogy apja elég folyékonyan fordítja a szöveget és csak néha akad meg.

- Ejszen atyám uram latinul nem értött, eddigelé úgy tudtam.

Hunyadi János a bajsza alá mosolygott, mint a diák, aki jó bizonyítványt hoz haza.

- Nem értöttem, való. De mikoron kormányzó löttem, fejemöt nekivetöttem.

- Tanúlt?

- Tanúltam. Naponta. Akárcsak magad. No nézzük tovább.

A gyerek azonban nem a szövegbe nézett, hanem imádott apjára. Mélységes hálát érzett iránta, hogy még tökéletesebbnek láthatja. Szerette volna átölelni azt az apai nyakat, amely barnapiros volt, szinte cserzett, a hosszú, őszülő haj alatt és olyan éles ráncok szelték keresztül-kasul, amilyenek az agyagos talajon láthatók, ha megrepedez. Aztán az apai kézre nézett, amelynek sebhelyes, benőtt körmű, barna újjai a betűk közt tévedeztek. Ez a kéz védte egész Európát a pogányság ellen. A gyerek valami lelkes sajgást érzett melle rekeszizmában a boldog izgalomtól.

- Mi lölt, hé?

Szerette volna megmondani, kiáltva: „Boldog vagyok, hogy apám te vagy.” De anyja mindig arra nevelte, hogy érzelmei kitörését fojtsa magába, azokat szóba önteni tiltja a férfiúi szemérem és a méltóság. Hallgatott tehát, fejét rázta és buzgón folytatta a latin levél olvasását.

A legszebb órák mégis azok voltak, mikor apjának mesélő kedve támadt. Ritkán tette és csak meghittjei között. De akkor színarany gyönyörűség volt hallgatni. Egyszer hosszan elmondta, milyen volt az, mikor Zsigmond királlyal leutazott Itáliába. Máskor csatáiról beszélt, elmagyarázta a törökök harci szokásait, furcsaságait, különös vallásukat. Vagy Girzsikről beszélt, a cseh nagyúrról, akit másképpen Pogyebrádnak is neveztek s aki körülbelül olyan súlyt jelentett László király Csehországában, mint ő László király Magyarországában. Sokat utazott, sokat küszködött világéletében, volt már fogságban is, számtalanszor érezte magát a halál torkában, de ha mesélni kezdett mindezekről, nem volt mondókájában semmi izgalmas és lélegzet-elállító. Inkább az udvarházában üldögélő kurtanemes csendeskedélyű adomázása volt ez, el lehetett volna akár reggelig hallgatni.

Akkor azonban egyszerre szűkszavú lett Hunyadi János, ha ellenfeleiről került szó. Mikor Cilli grófját, Garát, vagy Ujlakit említették előtte, egyszerre mozdulatlanná vált az arca. Az anyáé máskor is merev volt s ha ilyenkor együtt volt a házaspár, a gyerek meghökkent érdeklődéssel szemlélte szüleit. Úgy ültek ott, mint két rejtelmes testvérszobor, akiknek hallgatása mögött az egész világ számára fontos dolgok rejtőznek. A gyerek éppen ezeket a dolgokat szerette volna tudni. De nem kérdezett. Nem illett szólnia, ha nem szólították.

Annál beszédesebb volt Mihály bácsi, anyja testvérbátyja, aki olykor ellátogatott hozzájok. Sok lóval jött, szerette maga mögött a nagy csapatot. Már az udvaron hangosan hahózott, szeme élénken villámlott cigányos képében. Soha nem volt közömbös kedve. Vagy roppant jókedvűen örvendett valaminek s akkor kedvére szolgált minden, vagy pedig rájött a rossz óra, akkor meg az egész világra haragudott, éktelen méreggel szidott mindent és mindenkit, bajsza reszketett a felindulástól és a cselédekre nem egyszer kardot rántott. Azok hanyatt-homlok menekültek közeléből.

Két unokaöccsét igen kedvelte. Azok is szerették őt, bár kényelmetlen volt nekik, hogy a zsarnoki hajlandóságú nagybácsi minden dolgukba belebeszélt, ellentmondáshoz nem szokott hangon rendelkezett felőlük, beszélgetés közben érvelő megjegyzéseiket nyersen agyonkiabálta. Mátyás mégis mindig a nyomában settenkedett, társalkodni igyekezett vele. Mert tőle sok olyat megtudott, amiről szülei rendszerint nem beszéltek előtte. Ha módját ejthette a gyerek, hogy elkísérte reggeli lovaglásán, percek alatt éppen azokról a nagyokról volt szó, akikről apja oly makacsul hallgatni szokott.

- Ulrik, - dohogta Szilágyi Mihály, - az is ember? Kendőzi magát szagos vizekvel, meg mifenével. Pocakját szőttes övvel szorítja, hogy karcsúbbnak tessék. Szakállát szálanként tépdesi, hogy közönségösen ne tudassék, mennyire üti immáron a dér őkigyelmét. Az frájok közt dürrög, miként fajdkokas, de ha megsujtanád büszke mejjit félkézzel, hanyattvetnéd, mert csudamód vékony lábába szunyognak ereje vagyon. Guta csapja meg: tizenkétezör aranyt kapzsol minden évre ország pénzibül. Az taknyos király huszonnégyezret. Hogy apád erre ámént mondott alkukor, meg nem érthetöm. Pénzt ezökbe? Az ám. Kardot beléjök, nyavalyások.

- Megölni? - kérdezte a fiú ravaszul, hogy még többet halljon.

- De meg ám. Ők el nem emésztenének mindnyájunkot ugyan? Apádnak mindig mondom: résen légyön, mihint Ulrik gróffal vagyon, ételre-italra ügyeljen, mert, hogy az megétetni kéván bennünköt, tiszta sor.

- Mért kéván megölni minket Ulrik gróf?

- Mért, te buta. Mert királyhatnék. De abbúl nem öszik. Oda más fog ülni.

Egy darabig hallgatva baktattak egymás mellett a gyepes úton. A gyerek feszülten várt most, de nem nézett oldalt, mint ahogy nem moccan, csak figyel, aki legyet akar fogni. És csakugyan, Szilágyi Mihály kisvártatva megszólalt.

- Nem hallád-é, ha vajjon mit ír Szepes felől Lackó bátyád?

- Nem.

- Apádat kérdeni feledtem. No, majd megkérdöm.

A fiúban minden mondatnál világosabbra gyulladt a dolgok ismerete, ha így beszéltette nagybátyját. Ha Mihály bácsi az után a sejtelmes kijelentés után kisvártatva, hogy a trónra Ulrik gróf helyett más fog ülni, mindjárt Hunyadi Lászlóról kérdezett valamit, azt a fiú éles figyelme azonnal észrevette és összekötötte. S ahogy hetek és hónapok multak, senki által nem tudottan tárult ki benne az élet, a hatalom, a küzdelem, a birtoklás, az egyezkedés, a

versengés természetes képe. Ha a világon való lét képét le akarta rajzolni magában, mindenek közepén a korona arany tündöklése sugárzott előtte s körülötte mohó, fogukat összeszorító, sóvár tekintetű hatalmasok, akik életre-halálra figyelik egymást s miközben nyájas arccal egyességeket és eljegyzési szerződéseket beszélnek, azalatt hátok mögé rejtett kezökben élesre fent tőrt szorongatnak. Jaj annak, aki egy pillanatra elszórakozik és nem figyeli a többit. Ő most vőlegénye volt Ulrik gróf leányának. Ugyanakkor Ulrik gróf, ha lehetett volna, sorra leölte volna őket, az egész családot. Viszont Mihály bácsi szívesen megmártaná kardját Ulrik grófban. S ugyanekkor Hunyadról embereket küldtek Itáliába, hogy ott olyan nászajándékokat vásároljanak, aminőket csak királyok szoktak. Nyolcezer dukátot kaptak a küldöttek, hogy ékszereket, bársonyokat, selymeket, szerszámokat, drágaságokat vásároljanak Velencében, ahol Európaszerte legjobban lehetett vásárolni, mert keletről, nyugatról odahordott a kereskedés mindent. A hunyadi küldöttek egyik levelet a másik után írták, hogy megint találtak valami gyönyörűséges darabot, amelyet halálos vétek volna meg nem venni. Végül nyolcezer dukát helyett tizenháromezret költöttek. De amit kincses szekereiken hazahoztak, azon a rengeteg drágaságon nyitva is maradt szeme-szája mindenkinek.

Ő tehát feleségül fogja venni a cillii Erzsébet grófkisasszonyt. Ha a felnőttek közül addig valakik meg nem ölik egymást a folytonfolyvást folyó hatalmi harcban.

Erről a harcról érdekes hírt hozott az a papi ember, akinek társaságát Mátyás ugyancsak igen szerette s aki, mint a Hunyadi-családnak benső jóembere, szintén megfordult Vajdahunyadon. A váradi püspök volt ez. Szrednyai Jánosnak hívták, másképpen Vitéz Jánosnak. Ő vezette a királyi kancelláriát, ott szolgált immáron húsz esztendeje és mivel Itáliában igen nagy és sok tudományokat szedett volt magába, gyorsan is haladt. Hunyadi János kormányzósága alatt ő volt a kormányzó jobbkeze. Ha valami nagyon szép latin levelet kellett írni, vagy ha valamely külföldi követségben nagyon szép latin orációt kellett kivágni, oda csak Vitéz János lehetett az elküldendő. Mire a kancellárságig felvitte, már egész Európa tudott róla. Még német földön sem akadt párja klasszikus latin ékesszólásának, pedig mostanában a világ sokkal nagyobb fontosságot tulajdonított a klasszikus latinnak és görögnek, mint azelőtt akármikor.

Hunyadi Jánosnak, mint főkapitánynak is, mint országos jövedelemfelügyelőnek is, fel-fel kellett mennie Pozsonyba. De ilyenkor gyorsan járt, egy hónap alatt meg is fordult. Mégis, nyári időn, mikor gazdasági dolgaira jobban kellett ügyelnie, szívesebben vette, ha a kancellár jön le hozzá Vajdahunyadra. Járt az itt már elégszer, a fiúkkal is eléggé összebarátkozott.

Most csak Mátyást találta otthon, László még mindig a felföldön hadakozott Giskra elvetemedett, rablásból élő alvezéreivel és nem igen boldogult velök.

- Orcád, mint a rózsa, magnifice! Örvendezek látásodon.

- Köszönöm, János bácsi, jól vagyon-é?

- Jól, magnifice, de már az vánkosom alatt ott az „De senectute” Cicerótul.

A papot, aki erőteljes termetű, makkegészségű ember volt és nem igen lépte még át a negyvenötöt, nagy nyájassággal fogadták Vajdahunyadon. Hunyadiné az udvarig jött le eléje a lépcsőn, pedig az csak igen nagy uraknak járt. Íródeákjai is jöttek vele, szám szerint ketten, reverendások természetesen azok is.

A kancellár bezárkózott a szülőkkel, a deákok egyelőre lebzseltek. A lebzselésből az sült ki, hogy már egy óra múltán érdekes hír szaladt szét a várban: az őszön V. Lászlót cseh és morva királlyá fogják koronázni az ottani rendek. Már el van döntve, hogy nem a prágai érsek fogja koronázni, Rokyczana nevezetű, mert az kelyhes és ennek Miklós pápa nem igen örülne, hanem Szécsi Dénes, az agg magyar prímás. Féltették ugyan az utazástól, mikor ez határozatba ment, de az öreg ragaszkodott hozzá, nagyon szeret koronázni. Már most ezen a

koronázáson Magyarországot ketten fogják képviselni a pozsonyi országgyűlés megbízásából: Hunyadi János főkapitány és Vitéz János kancellár.

A szülők és a kancellár tanácskozása hosszúra nyúlt. A gyereket módfelett izgatták az országos hírek. Nem bírta a kíváncsiságot, odalopódzott a távolabbi termekhez. Inasok nem állották útját a fiatal grófnak. Csak azt a termet őrizte külön fegyveres ember, amelynek ajtaján belül a vendéget hallgatta a házaspár. Ez pedig kissé elbóbiskolt a hőségben.

Mátyás odalopódzott az ajtóhoz és rátapasztotta fülét a kulcslyukra. Hallott.

- Hogy Ulrik gróf, Gara és Ujlaki külön egyességöt köttek, - hallatszott Vitéz János hangján, - tudván tudom.

- Harmadszor mondod már, - szólt kedvetlenül Hunyadi, - de hogy mifelől kötték, elkerülöd mondani.

- Mert kötésököt nem esmérem. Csak azt tudom, kinek irányodik ellene.

- Kinek? - pattant fel Hunyadiné hangja.

- Nem nehéz rébusz kitalálnunk, grófné asszonyom.

Csend következett. Majd az olyan ember hangján, aki végre is kiböki, ami nem fér a begyében, így szólalt meg;

- Ulrik gróf immár kieszelte, miképpen áztassa el a grófot. Emberekkel terjesztetni kezdi, hogy te, gróf uram, az pénzökkel rendetlenül tönni nem restelsz.

Egy feldőlő szék robaja hallatszott. Nyilván Hunyadi János felpattant és hátrarúgta a széket. Amit tenni soha máskor nem szokott. Hunyadiné halk, ijedt sikoltását is ki lehetett hallani. Majd mély csend következett. A felpattant és felindult Hunyadi bizonyára némán küszködött magával. Majd lépések hallatszottak. A gyerek összerezzent és riadtan surrant el az ajtótól. Meg sem állott a folyosó fordulójáig. Akkor aztán már félt visszamenni. Lement az istállókhoz. De igen felindult ő is. Leült egy szalmaszékre, a lovászoknak nem felelt és felhevülten, tenyerébe támasztott arccal töprengett.

Szüleit csak este látta egy pillanatra. Együtt jöttek be hozzá a kancellárral, hogy éjszakai búcsúzásul megcsókolják. Apja szokatlanul komor volt és őt szokatlanul melegen csókolta meg. De nem szólt semmit. Csak az ajtóból fordult vissza.

- A holnapi naptól kezdve mindennémű fegyverrel ugyan ügyeközz. Jövőben erős, jó vitézekre lészen szükség. Délnek utána hír jöve, tudd meg te is: az török megvevé Bizáncot. Az keletrómai birodalomnak vége vagyon, rettenetes baj fenyeget minket, magyarokot, itt, az legszélin Európának, közvetetlen hídján az pogány hordajárásnak. Aludj jól, de elébb esmég egyszer imádj Krisztushoz az mi szegény országunkért.

A püspök az ajtóból megáldotta a gyereket. Az ajtó becsukódott, a mécses világa, melyet az anya tartott kézben, sötétnek adott helyet. A gyerek álmélkodva mérlegelte, amit hallott. Az nagy baj lehet, gondolta, ha apja ilyen ünnepélyesen beszélt róla. Vajjon mikor mehet ő már hadba a török ellen? De hirtelen elöntötte tűnődését egy más gondolat: sokkal szívesebben ment volna, akár most, leendő apósa ellen, tizenhárom éve minden dühével és hevével.

Másnap anyja közölte vele, hogy karácsony tájra tervezett esküvőjét bizonytalan időre elhalasztották.

III.

Az esküvő nem lett meg télen, még a következő nyáron sem, de azért az eljegyzést nem bontották fel. Mátyás vőlegénye maradt cillii Erzsébetnek. A temérdek nászajándék kincse vasalt ládákban várta a bizonytalan lakodalmat. Ha egy-két hónap elmúlt, a tizennégyéves vőlegénynek levelet kellett írnia Cilli várába.

Ezzel a levélírással mindig baj volt. A menyasszony nem tudott magyarul, tehát németül kellett írni neki. Hunyadiné elmondta az egyik szász kancellistának magyarul, amit íratni illendőnek és célszerűnek látott, a kancellista megírta a levelet németül, aztán ezt Mátyásnak alá kellett írnia „Mathias, Graf von Bistritz". De ő minden egyes levélen talált valami változtatnivalót, mert nem tudta elviselni, hogy a neve valami olyat fedezzen, amit előírtak neki, ami teljességgel mástól való. Ha legalább egy kifejezés, egyetlen mondat megváltoztatott szerkezete tőle származott, énjének ez a berzenkedő, lázadó ösztöne nem ágaskodott annyira. Anyját ez bosszantotta eleinte, de utóbb nemcsak belement, hanem még örömét is kezdte lelni a fiú mindenáron való önállóságában.

Az ilyen levelekre aztán megjött a válasz, semmitmondó néhány díszes sor a gyermeki arától, „Elisabeth, Gräfin von Cilli". De a mátkapár eljegyzett állapotának fenntartása csak vékony cérnaszál volt, amely egymás ellen szándékozó kardokat kötött egybe. Az alattomos vád, hogy Hunyadi János rendetlenül bánik az ország pénzével, hol itt, hol ott ütötte fel a fejét és minduntalan meg lehetett állapítani, hogy a híresztelés útja visszafelé Ulrik grófig követhető. Erre most nem kellett nagy súlyt vetni, mert Ulrik gróf kegyvesztett lett V. Lászlónál. A fiatal királyt igen ügyes ember kaparította a kezébe, Eyzinger nevű bécsi úr, aki Alsó-Ausztriában rendkívüli népszerűségre és hatalomra tett szert. Ez úgy be tudta magát hizelegni László király kegyeibe, hogy letétette vele Ulrik grófot az osztrák kormányzás polcáról és maga ült oda. Ulrik grófot, aki igen népszerűtlen volt Bécsben, az utca tömege is megtámadta, mikor bukása után távozott a királyi palotából. Ha Albert, a brandenburgi határgróf, történetesen arra nem jár lovasaival és segítségére nem siet, még meg is ölik. A király bukott nagybátyja dúlva-fúlva vonult vissza a pompás udvar életéből Stiriába, de otthon sem nyugodott. Tovább szervezgette az elérhető hatalmi erőket, új egyességeket kötött. Gara és Ujlaki kitartottak mellette, más urak is hozzácsatlakoztak a magyarok közül. Csak Hunyadi János nem. Ő új csoportosulással válaszolt Ulrik gróf szervezkedésére. Szövetséget kötött Eyzingerrel, hogy Ausztria felől nyugodt legyen és hogy a cseh és morva föld is biztos legyen a háta mögött, szövetkezett Pogyebrád Girzsikkel, a hivatalos huszita uralom fejével, sőt ugyanakkor egyességet írt alá Sternberg gróffal, aki a római katolikus cseh kisebbség vezetője volt. Így billegett hintaként az erőviszonyok egyensúlya hol fel, hol le. Egy évvel ezelőtt Hunyadi Jánosnak még le kellett mondania a kormányzói hatalomról és a szabad királyválasztás álmáról, hogy Ulrik grófot eressze a hatalomra. Most Ulrik gróf Cilli várából bukottan leselkedett kifelé, mint a mérges pók, Hunyadi János pedig szövetségben állott a hivatalos bécsi uralommal, a hivatalos prágai uralommal, míg a hivatalos magyar uralmat, ha nem kormányzói címmel is, megint a maga kezébe fogta. Nyugodtan mehetett most már a török, vagy más ellen, ha kellett.

Nem is adatott tétlenül maradnia. Mindenekelőtt Besztercén kellett, hogy rendet csináljon. Amint besztercei gróf lett, egymásután bocsátotta ki Hunyadvárából a pecsétes leveleket, hogy a soká elhanyagolt Beszterce dolgait rendbehozza. De a szászok túlsoká éltek már gyeplő nélkül, az új gróf uralma nem ízlett nekik. Előbb mindenféle köntörfalazással próbálták új grófjuk parancsait kivédeni, aztán nyiltan ellenszegültek. János gróf egy szép napon lóra ült és néhányszáz lovassal elment Besztercére rendet csinálni. Pár hét alatt haza is tért.

Rendet csinált. Vas és vér árán, könyörtelenül. És biztos volt benne, hogyha most írást küld Besztercére, a szászok csikorgó foggal, de mukkanás nélkül fognak engedelmeskedni.

De ez csak afféle rendőri eljárás volt, rendcsinálás a háztájon. Még ott Beszterce alatt is a törökön járt az esze. A régi, nagy ellenségen, amely ilyenkor télvíz idején csendesen maradt, de hogy jönni fog teméntelen erejével, ha kitavaszodik, bizonyos volt. Hunyadvár gazdája nagy dolgokra készülődött. Nem mult el nap, hogy vendég közeledtét hirdetve meg ne szólalt volna a kürtös a kaputoronyban. Messze földről jöttek urak, vasas kísérettel, poros paripákon, olyan szekerekkel, amelyek hosszabb tartózkodás szándékára mutattak. A kancellárián lázasan folyt a munka, a deákok sokszor hajnalig irogatták, amit az urak napközben végeztek. Mátyás mindebből csak annyit tudott, hogy apja, mint a magyar katonaság fővezére, szervezi az ország seregét, s az nagyon bonyolódott feladat. Az étkezéseknél nem volt szabad részt-vennie, mert ott is folytatták a tárgyalásokat s ő még mindig nem volt lovag, a nagyok közt nem lehetett helye. Bezzeg László, aki már hazakerült a Szepességről, annál felnőttebb arckifejezéssel járt-kelt, buzgólkodott, homlokát ráncolta, igen nagyon mutatva, hogy ő a tanácskozásokon mint horvát és dalmata bán beszél, nélküle az egész hiábavaló volna, mert az ő szava az ország jó negyedrészének katonáit jelenti.

Egyszer azonban az történt, hogy Mátyás az első kontignáció egyik boltíves folyosóján ődöngött, olyan ürügyet vetve, hogy eltűnt agarát keresi, valójában azért, mert remélte, hogy valamely arra menő deák, vagy véletlenül kinyíló ajtón át meghallott beszélgetés szavaiból megtud valamit. S ekkor egy ajtón éppen atyja és bátyja léptek ki. Egyik teremből siettek a másikba. Hunyadi János megállt, hogy szokása szerint fia fejére tegye a kezét és valami közömböset kérdezzen tőle. Most azonban nem kérdezett tőle semmit, hanem váratlanul hosszabban megnézte, mintha idegen gyermeket nézne. Komolyan eltűnődött, aztán így szólt Lászlóhoz:

- Melly nagyocska lett immár ez gyermek. Ha érkező üdőd lészen, László, végyed magad elejbe és kiben dolgozunk, azt néki megmagyarázzad.

Aztán tovább sietett a két férfi. Mátyás lüktető szívvel maradt az ablakmélyedésben. És egész nap nem tudott betelni annak a gondolatnak gyönyörűségével, hogy ez az apai rendelkezés első jele az ő felnőtt voltának. Szorgosan leste Lászlót, hogy mikor beszélhetne vele. De az sehogysem akart ráérni. A beszélgetést másnapra, másnap pedig ismét másnapra halasztotta. Végre negyednapon váratlanul betoppant a Mátyás szobájába, mikor a fiú éppen Dantét olvasott egyik nevelőjével.

A leckeórát félbeszakították. László egy korsó méhsert hozatott magának. Nagyot húzott belőle, mert előbb nyilván sokat beszélt.

- Jól figyelmezzél, fiú s kit mondok, elmédben véssed. Mert ugyan főbenjáró dolog ez.

Azzal elkezdte a magyarázatot. Még pedig úgy, hogy kérdéseket intézett öccséhez. Kiből lesz a katona? Ki adja neki a fegyvert? Ki hívja hadba? Ki fizeti zsoldját? És így tovább. Mátyás felelt, ahogy tudott. S felelgetés közben jött rá, hogy aminek nagy tudójául tudta magát eddig, abban erős hézagok mutatkoznak előtte.

- No lásd, - mondotta bátyja, - nem gyerekjáték ez. Nyissad filedöt, megmondom.

És előadta neki, mintegy leckeórán, miből áll az úgynevezett magyar hadsereg. Elmondta neki a nemesi felkelést, a telekkatonaságot, a főpapok és főnemesek bandériumait. Ez a három szerv adja a magyar haderőt. De csak úgy szivárogva adja-adogatja. A magyar embernek az a kutya rossz természete van, hogy a rendet, vagy inkább a rendbe való illeszkedést nem nagyon kedveli. Minden magyar ember úgy érzi ősi természetével, hogy ő a maga szemét-dombján fejedelemnek született és a parancsolás az ő dolga, nem pedig a szófogadás. Ha

valamit emígy gondol, hiába gondolják azt százan mások amúgy, vélekedését a másokénak alája rendelni, ez sohasem fűlik a fogához. Hiába hirdetnek nemesi felkelést, ha ő úgy gondolja, hogy az idén aligha fog feljönni a Dunához a török, akkor szépen otthon marad. Aztán meg kinek-kinek azon jár az esze, hogy mennél több marhát gyűjtsön, nem pedig azon, hogy hogyan adja oda a köznek, amije van. Minél gazdagabb valaki, rendszerint annál fösvényebben vigyáz a magáéra. Ezért a főpapok és a főnemesek, akik vagyonuk arányában kötelesek katonát adni, bandériumaik lélekszámát lecsavarják, amennyire lehet, néha vakmerő módon vagyonuk háromnegyedét is letagadva, mert katonát hadban tartani nem olcsó mulatság. Így, mikor baj van, csak kis része gyülekszik össze annak a fegyveres erőnek, amelyet az országból ki lehetne állítani. Az is csak úgy ímmel-ámmal, késlekedve. Ha aztán jön egy olyan veszedelem, mint például kétszáz esztendeje volt a tatárjárás, akkor a híres vitéz magyarok nincsenek sehol.

Ez a nagy baj most körülbelül itt van. A török beült Bizáncba, a görög császárok trónjának befellegzett. Szörnyű nagyot nőtt a törökök ereje. Hódító szenvedélyöket csak véresen lehet megállítani, s annak muszáj megállítania, aki mindenekelőtt útjokban van: Magyarországnak. De ezt az eddigi késlekedő szervezetlen haddal megcsinálni nem lehet. Az ő apjok tehát kieszelte, hogy az egész magyar katonáskodási rendet új alapokra kell építeni. A rendszert ki is gondolta. És ez a sok tanácskozás a hunyadi várban arra való volt, hogy a fontosabb urak hozzászólásával a részleteket is kidolgozzák. Körülbelül meg is vannak már vele.

- Hogyan lészen hát, hamar mondjad.

- Várhass, öcsém, várhass. Ippen azt vagyok mondandó.

És most elmondta László a nagy gondolatot apróra. Apjok törvényt akar hozatni az országgyűléssel, hogy a katonaállítás kötelessége alól ne bújhassék ki senki, akármilyen nagyúr, vagy akármilyen nagynak képzeli magát. Az egész magyar sereg két nagy félből állónak fog tekintetni. Egyik felét adják a király, a főpapok és főnemesek bandériumai, másikba tartozik a köznemesi erő meg a telekkatonaság. Már most az országgyűlés két testületet fog kiküldeni; ezeknek dolga lesz vigyázni arra, hogy akinek fegyvert kell fognia, az a fegyvert meg is fogja. Az egyik testület azt fogja vigyázni, hogy ki milyen tehetős az egyházi méltóságok és a mágnások között, és ahhoz képest kiállítja-e a köteles nagyságú bandériumot, hogy mekkora magának a királynak a jövedelme és kivonul-e ehhez a jövedelemhez mért királyi bandérium. A másik testület a nemesi felkelést és a telekkatonaságot ellenőrzi. Még pedig megyénként. Minden megyében összeírják a portákat, minden porta ki fog állítani négy lovast és két gyalogost. Ugyanígy összeírják, hány a köznemes, aki hadbavonulni tartozik. Összeírják a jászokat, a kunokat és a románokat is, azok nemkülönben szolgálni tartoznak. Pénzzel ezentúl senki sem válthatja meg a katonáskodást, tessék csak mindenkinek menni a zászló alá. Mikor már minden katona az országban össze van írva, akkor elhangozhatik a nagy szó: fegyverbe. Ezt kell kimondania Budán az országgyűlésnek. Ha kimondja, akkor Magyarország a legkomolyabban veendő katonai hatalmasság lesz Európában.

- De hátha ki nem mondja?

- Attul nem félünk. Megbeszélődött ez immár minden fontosokval. Az mágnások tüszkölni fognak, de nem töhetnek semmit is.

Mátyás elragadtatva hallgatta mindezt. Büszke volt, hogy az egészet apja eszelte ki. Erősen megragadta képzeletét, hogy íme, ez a módja egy ország vezetésének. Kell valaki, nagy lélek és nagy elme, aki kitalálja, mit hogyan kell, azt azután törvénynek meghozatja az országgyűléssel. És a törvény után megy millió és millió ember, a szepesi városoktól kezdve le a dalmata partokig. Aki pedig az egészet kigondolta, az gyönyörködhetik benne, hogy most már jobb az országnak.

Ujesztendőre felkerekedett Hunyadi János, hogy felmenjen Budára, s hogy az országgyűlésen abból, amit elgondolt, csakugyan törvény legyen. Vajdahunyad otthon maradott népe lesvén leste az országutat naphosszat, jön-e hírnök Budáról és milyen hírt hoz. Jött is és jó hírt hozott: az országgyűlés megszavazta a katonai törvényt. Sőt Hunyadi Jánosnak még ezenfelül is nagy dolgok sikerültek: abba a megyénkint összeállított országos testületbe, amely elhivatott a nemesi felkelést és a porták katonaságát ellenőrizni, meglepően sok köznemest tudott beválasztani. Az ilyen bizottságok tagságait a főpapok és mágnások féltékenyen őrizték meg eddig a magok kezén. Köznemest be nem engedtek sehova. Most egyszerre a köznemesség előretört. Az országos testületnek egyharmadát köznemesek tették ki.

- Más világ lészen itt ettől kezdve, - mondta lelkendező örömmel László, mikor apjával megtért Budáról, - az mágnás urakval immár hátrább. Néma dühük úgy emésztette őket, hogy majd elnyúltam nevettemben. Egyik szólt az pecsét miatt is, kit apánk kormányzó korában használt. Csak most hánytorgatta fel az jámbor. Ó be nevettem.

- Miféle pecsét miatt? - kérdezte Mátyás.

- Nem tudod te még ezt. Zsigmond király idején Gara kormányzott, őt csak az főrendek hívták vala el tisztjére. De apánk pecsétjén az kettős kereszt körűlte ez állott írottan: „Sigillum praelatorum, baronum et nobilium regni Hungariae". Érted-é? Az köznemesök is rajta voltak az pecséten. Hát ládd-é, illy dolgoknak miatta haragusznak mireánk Ujlakiék.

- Jól vagyon, értem. De Ulrik gróf nem magyar, az mi kormányi dolgainkhoz szóllása nincsen, miért haragszik hát?

- No várj, ebben megvilágosítlak. Addsza csak az ország-mappát, kit nevelőd ira az geografiához.

Mátyás elékereste a térképet. Kíváncsian várta a magyarázatot.

- Ide süssed szemeidet. Látod-é Stiriát, benne Cilli várával? Ulrik grófnak urasága ez. Itt penig egészen lent vagyon Bosnyaország. Közbül az szerbek vagynak, még tovább felfele magyar föld. Az szerbeknek urok Brankovics, Ulrik gróf ipa, ezt jól tudod. Ha itt ez kisded magyar földrészt Ulrik gróf magáénak vallhatná, ki Stiria és az szerbek között vagyon, szomszédos volna ipával, egyenes útja lönne le egészen bosnya földig. Tudjad meg esmég, hogy Ulrik bosnya király akart lenni, mert Tvarkó-vér vagyon benne, kit nem tagadhatunk. Ő hát fegyverös emberekvel rá menni ez mutattam magyar darabra nem késött. Ezkoron jöve az baj. Atyánk, miként ez dolgokrúl hírt vött, nagyhamar odament seregvel, Ulrik grófot elzavarta. Ulrik gróf ne légyen bosnya király. Atyánk ezt nem engedhette.

- Miért nem engedhette?

- Mert Ulrik hitetlen ember. Keresztény, mert megkeresztölték, de lelkinek lelke szerint istentagadó. Az szent misét is soha nem látogatja. Brankovics görög vallású, az mi pápai anyaszentegyházunkhoz titkon ellenség. Ha mast ez nagy föld, kit itt végigseprek kezemmel, vagyis Stiria, Szerbia, Bosnya mind egyazon hitetlen kalap alá kerül, az törökkel ugyan könnyen megszövetköznek és az pogányoknak útjok nyitva vagyon, ládd-é, meddig, magasan? Minket környöskörül kerített az török erő, mi hint Ulrik az bosnya király. Jőnek délkelet felől, dél felől, délnyugat felől, nyugat felől. Végünk. No ládd. Atyánk nem engedhette. Nem is engedte. Nem is fogja. Hát ezótától fogva gyűlöl minket Ulrik gróf, de halálosan. Oderit, dum metuat, mit tészön ez magyarul?

- Gyűlöljön csak, de féljen minket, - felelte Mátyás kissé lenézve a könnyű feladatot, - ejszen fél is. Országban esmég apánk az úr.

László büszkén bólintott. De alig telt belé pár nap, már alább szállott büszkesége. Meghökkentő hír érkezett Budáról, habzó lovú ember hozta. A bécsi udvarból olyan királyi leirat érkezett Budára, amely alattomban szakadékot akar támasztani Hunyadi és a magyar rendek között. Egy nap sem telt belé, megjött Vajdahunyadra a leírat teljes szövege is.

Ezt már maga az apa magyarázta meg Mátyásnak. A fiú éppen most töltötte be tizennegyedik esztendejét, azt a kort, mikor apja régi igérete szerint megkapja a lovaggá ütést. Születésnapjára sok egyéb ajándék között új vértet kapott, vadászfegyvereket, csupa férfias dolgot, de egyiknek sem örült annyira, mint annak, hogy apja maga magyarázta meg neki az országos okmányt.

Azzal kezdte a leírat, hogy a magyar urak készüljenek a török ellen és közöljék vele intézkedéseiket, mert ő egyéb országainak seregeivel együtt egységes tervet akar kidolgozni, hogy azt a pápa elé terjessze. Ez még rendjén lett volna, bár el lehetett volna várni, hogy a gyermekkirály személy szerint a magyar hadak hivatalos vezéréhez is fordúljon, vagy legalább a leiratban megemlítse. De a nyugtalanító részek a leirat további folyamán következtek. A király felszólította a rendeket, hogy válasszanak a magyar belsőügyek intézésére olyan kormányzótanácsot, amely neki javaslatokat tehessen, esetleg önállóan is intézkedhessék, mert minden csip-csup dologban lehetetlen folyton összehívni az országgyűlést. Kormányzó tanács? Amely tehát ellenőrzi Hunyadi János intézkedéseit s azok dolgában esetleg ellentétes javaslatokat küld Bécsbe? Ezen a gondolaton lehetetlen volt fel nem ismerni Ulrik gróf keze nyomát, aki ugyan haragban volt a királlyal, de szövetségben volt a Hunyadi iránt gyűlölködően ellenséges Garával és Ujlakival. Hárman sütötték ki nyilván, hogyan lehetne letolni megint Hunyadi Jánost a hatalom polcáról. De ami ezután következett, az felért egy arculcsapással. Azt írta a király a korona jövedelmeiről, hogy azok fölött ő maga akar rendelkezni és felmondja az eddigi rendet, mely szerint neki megszabott évi pénzt küldtek Bécsbe, a többit pedig tudta nélküli célokra használták. A magyar urak „bízzák a királyi jövedelmek kezelését hű hivatalnokokra". Hű hivatalnokokra? Hát aki ez idő szerint is kezeli az ország jövedelmeit, Hunyadi János, az nem hű hivatalnok?

A hinta nyilván megint billenni készült. Az országgyűlést, amely a királyi leirat felszólításairól döntsön, összehívták. Mátyás most először mehetett országgyűlésre.

Már a készülődésnél vigyáznia kellett, hogy legyűrje izgalmát és lelkendező mohóságával gyerekesnek ne tűnjék fel. A vasalt ládákból eleszedték azoknak a díszruháknak egy részét, amelyeket esküvőjére szereztek volt be. Mind kinőtte már őket, éjjel-nappal dolgoztak a vár mesteremberei a ruhák átalakításán, a szülők pedig elhatározták, hogy a lakodalomra, ha ugyan valaha meglesz, Mátyás új ruhákat fog kapni. Ezeket addig elhordhatja, most már úgyis gyakran fog nyilvánosan szerepelni.

Az ő maga holmija három málhás-szekeret töltött meg, mikor elindultak. Volt azokon köntös, mente, bunda, kucsma, fehérnemű, ágynemű, lábbeli, gyolcskapca, fegyver, vértezet, vadászholmi, minden a világon, mert akármire adódik majd alkalom, a fiatal besztercei gróf ne maradjon a főurak mögött. Az olyan család, amely tart arra, hogy leggazdagabb az országban, tartozik azt kifelé is megmutatni.

Sűrű hóhullásban indultak, sötét reggel volt még. Az anya egészen a kapuig lement velük, ott az anyát hárman egymásután megcsókolták és hárman egymásután nyeregbe szálltak. A kürtök megharsantak és egymásután három jelet zendítettek: egy járt az ország fővezérének, egy járt a horvát bánnak, egy járt a besztercei grófnak. Aztán kidobogtak a hídon és nemsokára elfedték előlük a dombhajlások Vajdahunyad várát, ha hátranéztek. Egy kisebb csata kocogott az élen, pár lónyi mindössze, aztán jöttek hárman lóháton egymás mellett: középen Hunyadi János, jobbfelől nagyobbik fia, balfelől a kisebbik. Keveset beszéltek, a kemény hidegben nem szívesen nyitottak szájat.

Mátyás nem győzött nézdegélni, mihelyt kivilágosodott a nappal. Minden érdekelte. Déva vára volt az első állomás, amelyet elértek. Hasonlítani sem lehetett ezt Vajdahunyadhoz, amely különben is a legnagyobb és legpompásabb várkastélya volt Magyarországnak. De Mátyást mégis különösképpen érdekelte. Kisgyerek korában volt egy székely dajkája, aki verses mesékkel szokta elaltatni. Ezek között a Kőműves Kelemenről szóló mesét kedvelte legjobban. Szép hosszú, különös mese volt, egyhangú dallamát a dajka nem énekelhette neki elégszer.

Tizenkét kőműves összvetanakodék,
Magas Déva várát hogy felépítenék...

Emlékezetében az az egy sor maradt meg legerősebben, hogy: „Jó napot, jó napot, tizenkét kőműves." Ezt mindig dúdolgatta magában, anélkül, hogy gondolt volna rá. Különösen ügetés közben ötlött fel benne a sor ritmusa. Most is, hogy maga előtt látta Déva várát, ezt a sort mondogatta. És szemlélvén a fokon álló épületet, elgondolkozott rajta: mi lehet az igazi értelme ennek a mesének? Miért nem állhattak meg a falak, csak ha emberélettel keverik a köveket? Tünődött sokáig, de az értelmet nem lelte benne. Déva el is maradt a Budára tartó sereg mögött. Figyelme másra terelődött.

Ilyen nagy utat most tett életében először. Roppant módon élvezte. Minden állomáson már türelmetlenül várta a következőt, amely új érdekességet ígért. Az útvonalat úgy vezette az apa, hogy - utazgató nagybirtokos módján - útba ejtette egyes birtokait. És míg a Dunáig nem értek, úgyszólván többet mentek Hunyadi-birtokon, mint idegen földön. Majdnem minden napi járóút végén új Hunyadi-birtok várta őket olyan várral, amelyben megszállhattak. A Szamos völgyén eljutottak a felsőbányai nagybirtokhoz, ahol az asszonypataki Hunyadi-vár adott nekik szállást. Onnan, a Szamost követvén, Szatmárra jutottak, Hunyadi-birtok volt az is, Németivel együtt. Aztán kerültek egyet északnak, mert az apa meg akarta nézni a nagy beregi birtokot s benne Munkács nevezetű várát, hogy vajjon az milyen állapotban van, mert a szepesi földről megtérő László elég hitvány hírét hozta. Innen nyugatnak fordultak és mire a tiszaháti síkra értek, már hunyorgós, gólyahíres, madárcsicsergéssel teli tavaszi idő fogadta őket. Megnézték a tokaji birtokot Tállyával és Tarcallal együtt. Aztán egy órányi lovaglással már megint Hunyadi-birtokra érkeztek: ahhoz a hatalmas birtokrészhez, amely Tokajtól kezdve lefelé egészen Derecskén túlra terjedt és Debrecen egész határát magában foglalta. Varsánynál keltek át a Tiszán, az is egészen Túrig Hunyadi-föld volt.

- Mend az miénk? - kérdezte Mátyás felágaskodva a lovon és körültekintve.

Apja nem felelt, de László annál büszkébben:

- Ez még semmi. Hát az Vág-melléki földek négy Hunyadi-várral? Hát az Temes-Maros köze? Hát Komját? Hát Temesvár? Hát az alföldi birtok Halastól Szabadkáig? Hát Fejérkő és Rácsa az Szávánál? Hát Ujvár a Rábánál? Létavár? Bolkács? Az Küküllő-mente? Az Maros-Tisza köze Holdvásárhelyestül, Donáttornyostul? Hát Csongrád? Mondjam még? Huszonnyolc várunk van, öcsém, ötvenhét város az miénk és ezer nem tudom hány falu. Ehhez képest micsoda amaz rongyos Stiria?

Roppant hatalmat, irdatlan gazdagságot látott útközben Mátyás. Ha térképet képzelt maga elé s azon szép pirosra pingálta magában birtokait, a foltok túlnyomóan megtarkázták az ország fehérét. Magyarország keleti fele különösen a Hunyadi-számadás alá tartozott, de nemcsak úgy, mint király alá az ország, hanem valóságos tulajdon gyanánt, minden fával, tócsával, kúttal, legelésző állattal, vízerecskével és fűszállal együtt. A falvak népe lekapott süveggel bámulta életének és halálának hatalmas urát, a világhírű törökverőt. A városok határában, ahol már hírt vertek az előre küldött lovasok, hajadonfőtt hajlongó öreg polgárok mutatták be

hódolatukat, a várakban csákra szökkent a zászló, riadt a kürt, rendbe álló őrség lovai dobogtak és mindenütt egyformán jött a várnagy, szertartásosan felkínálván a kulcsokat, amelyeket csatlós tartott vánkoson mellette. És végig az egész úton mindenütt minden pillantás rája szegeződött az apa után, a tizennégyévesre, a kis grófra, mert a nép a boszorkányos és sárkányos mesék ősi ideje óta mindig a kisebbik fiút nézi gyengédebb kíváncsisággal.

Tiszta tavaszi nap aranypiros alkonyatán értek a pesti vámhoz. A Dunán komp vitte át őket Budára. A hatalmas folyam hömpölygő árja felett lassan ringott a széles faalkotmány. És ő elbűvölten nézte a domb tetején büszkélkedő mesebeli épülettömeget, néhai Zsigmond király várát, melynek elülső bástyái a víz partjáig lejöttek, mintha hatalmas erejökkel tartották volna a tornyok, erkélyek, pillérek, tarka tetők és megint csak tornyok kőfalkeretbe zárt tömegét, hogy alá ne csússzék.

- Ó be gyönyörű! - sóhajtotta álmélkodva.

Nem felelt neki senki. László a kiszállás rendje felől adott parancsokat, apjok pedig komoran tünődve, maga elé tekintett és nem Budavárát nézte.

A nap éppen ekkor szállt le a vár mögött és az épületek felső élét és felső lapjait meghúzta rőt arannyal. És ő, amint a komp lassan úszott át a hídatlan folyam özönlő, pirosló árja felett, arra gondolt, hogy ez az egy vár, ha övé volna, megérne huszonnyolc másikat, ötvenhét várost és ezernél több falut. De új gondolat lobbant meg benne s ettől magasabbra vetette fejét: azokat is, ezt is, mindent.

IV.

Nem soká tartott az országgyűlés és Mátyás alig is látott belőle valamit. Már első nap láza volt, ahogy megérkezett. Érzett már az utóbbi napokban valami borzongást, de nem akart szólni. Annyi vadvizen, mocsáron, dögletes levegőjű zsombékon jöttek át, hogy az lett volna az igazi csoda, ha a magyar láz meg nem fogja. Megfogta. Az első napon el is mehetett a gyűlésbe, amelynek tanácskozása már folyt, mire ők megérkeztek, de hiába erőltette figyelmét, a kardos és mentés urak zsibongó tömegéből zúgó feje alig tudott valamit felfogni. Szécsi Dénest, az öreg esztergomi érseket, még jól megnézte. Még Gara nádorra és az ünnepélyes, gőgös Ujlakira is volt figyelme, de lassanként összekuszálódott előtte minden. A latin nyelvű beszédeket nem tudta követni, azok általa nem ismert törvényeket idéztek és általa nem ismert politikai szakkifejezéseket használtak. Csodálta Lászlót, aki őt maga mellé vette és némelyik teljesen közömbösnek látszó, elduruzsolt latin mondatnál élesen felszisszent. De lassanként erre sem tudott figyelni, köd lepte be gondolatait. Végül ő maga kérte, hogy vigyék haza.

Ott senyvedt az Urak utcájában, egy udvar felé eső szobában. Mindenféle lázálmok gyötörték, mikor a hullámzó láz erőt vett rajta. S ha a láz rohama elmúlt, rendkívüli bágyadtság fogta el, alig tudta fáradt tagjait megmozdítani. Ilyenkor mindig várva-várta, hogy apja, vagy bátyja benézzen hozzá. Az országgyűlés folyásáról akart volna hallani valamit, meg a lovagi tornákról, meg a vadászatokról, amelyeket országgyűlés alkalmával közönségesen rendezni szoktak. Ezektől mind elmaradt. S ha magában számot vetett azzal, hogy minek elvesztését fájlalja legjobban, mégis csak magát az országgyűlést sajnálta. Mód felett érdekelte volna látni, hogyan igazítják az ország dolgát az egybegyűlt rendek, hogyan vitatkoznak, hogyan győzik meg egymást és végül hogyan hozzák meg a határozatokat. Ismerni is szerette volna a szereplőket, akikről otthon annyit hallott, egyikkel-másikkal beszélgetni is szeretett volna. Mindenek felett pedig apját és bátyját kívánta volna látni, ahogy kiállanak a többiek elé, mint legelsők és legkülönbek, hogy lenézzék az áskálódók dühét, vagy ha azok győznek, kárörömét.

Azok győztek. Az országgyűlés megszavazta a király kívánságait és nem tett szót Hunyadi János érdekében. De a tizennyolc tagból álló tanácsba, amely ezentúl kormányozni volt hivatva, hat köznemest is választottak. A főpapoknak és főuraknak le kellett azzal számolniok, hogy egy embertömeg lép be az ország dolgának intézésébe, olyan, amelynek eddig nem volt szava, csak megjelenhetett és bólogathatott annak, amit az a bizonyos kiterjedt atyafiság végzett felőle. Az erők változó egyensúlyának ez a mostanában állandó tünete ezúttal is jelentkezett, de a pillanatnyi győzelem nem volt a Hunyadi Jánosé. Bár senki nem merészelte kimondani, a királyi leiratból kiszivárgott és az emberek közt a levegőben állva maradt az a sanda gyanúsítás, hogy az ország pénzei körül nincs minden rendben. Ulrik gróf kajánul örvendhetett, ha Cilli várában meghallotta ennek az országgyűlésnek részletes lefolyását. Ennek a gyanúsításnak mérgét ő tette bele a gyermekkirály elméjébe. S ha ő kegyvesztett lett is, a méreg most már magától tovább dolgozott. Az országgyűlés engedelmesen teljesítette azt a királyi parancsot, hogy a pénzek eddigi hovafordításáról számadást állítson össze. Az ifjú László király pénzekről számoltatta Európa hősét.

Mihelyt Mátyás annyira jobban lett, hogy szekéren útra kelhetett, Hunyadi János nem akart tovább Budán maradni. Mélyen sértettnek érezte magát. De Mátyás erről nem tudta szavát venni. Csak László mondott neki egyetmást apjok haragjáról.

- Ott valék, - mondta László, - mikoron apánk izenetöt tött az királynak Bécsbe. Csúnyán odamondotta az magáét, meghigyjed.

De ha odamondott is a Bécsbe küldött üzenetvivőnek, ez nem csillapította haragját. Komoran külön lovagolt elinduláskor, nem beszélt senkihez. Emberei nem szólottak hozzá, tudták, hogy ilyenkor nem szabad szóval illetni az öreg oroszlánt. Mátyás túlgyenge volt ahhoz, hogy lóra üljön, őt szekeren vitték, és László lovagolt mellette.

Mikor a pesti Búza-piacon vonultak kifele, átellenben az alsó hévízzel, László egy kőházra mutatott.

- Ezt megnézjed. Különös asszony lakozik benne.

- Kicsoda?

- Katalin hercegnő, az szultánnak családjából való.

- Ugyan ugye? Hogyan kerűlt ide vajjon?

László elmondta. Mikor Murád szultán trónrakerült, ugyanaz, aki az ő nagyanyjok nővérét bírta feleségül, volt neki két testvéröccse is. Hogy uralmát ne háboríthassák, mindakettőnek kitolatta a két szemét. Az egyik, Juszszuf, idemenekült Budára, feleségével és három gyermekével együtt. Daud-Cselebi és Orkán a két fiú, Katalin a leány. Juszszuf, a vak szultánfi, már elhalt, de a gyermekek, most már meglett korúak mind, élnek most is. A fiúk megtartották mohamedán vallásukat, mert a trónkövetelés elvét, ha reménytelenül is, fenn akarták tartani. De a leány megkeresztelkedett és feleségül ment egy Török Pál nevezetű emberhez. Török Pál lakik abban a házban. A pestiek nagyra vannak vele, hogy milyen érdekes asszony lakik köztük. Széltében úgy hívják, hogy „az török császárleány."

- Ne ezt mondjad, bátyám. Apámot mondjad.

László körülnézett. Nem szerette, ha a fegyveres háznép hallja az ilyen benső beszédet. Halkabban szólt oda:

- Rettentően emészti magát. Nem is hogy böcsületibe akarnak tapodni. Hanem jobbadán az katonai törvények miatt. Kit melly szépségösen kieszele, és ime. Az tanács, kit most választottak, iza végre nem hajtja.

- Nem? - kérdezte Mátyás meghökkenve.

- Nem. Az tanácsban kik ülnek, ugyan vigyáznak önnönpénzökre. Nem bolondok, hogy végrehajtsák. Ez fájdalma igazában apánknak. Szépet álmodott, oszt megébredt abbul. Az hitvány emberek megébresztötték. Mégis megyen az törökre. Nem ember ez mi édes apánk urunk, hanem félisten, meghigyjed.

- Megyen?

- De megyen ám. Mondotta néköm. Ejszen azért sietünk hazafele, hogy készülődjék. Törvényvel, vagy nem törvényvel, akár a maga pénzén is, de kit öszveszedhet, szedi, oszt hajrá. Megyen.

- Ó bár éngemet is vinne.

- No szép lönne. Beteg gyermek háborúba.

- Nem vagyok gyermek immár. Beteg sem. Mire hazaérünk, lóra ülhetök, megládd.

- Jó, jó, hallgassál mastan, az sok beszéd megárt.

Az úton többször is ráterelte a szót Mátyás a háborúba menésre. Apjának egyenesen nem mert szólni, de László közbenjárását sürgette. Az igérte is, de ő sem mert szólni. Hunyadi János nagyon farkaskedvű volt egész hazamenet. A legrövidebb utat választották, hogy mennél hamarább otthon legyenek, de így is minduntalan Hunyadi-birtokokat értek. A gazda minde-

nütt talált valami nem kedvére valót. Nem sokat beszélt ilyenkor, csak két-három mondatot, de attól mindenkiben meghűlt a vér. Hol várnagyot csapott el, hol egész sor jobbágykunyhót gyujtatott fel, mert tilos helyre építették őket, hol megcsapatott valakit. Az utakon lesunyt fejjel, ijedten poroszkáltak a kísérő lovasok. Ha a vezér felemelte sötét tekintetét, remegni kezdett az, akire ránézett.

Ahogy közeledtek Vajdahunyad felé, egyre sűrűbben kaptak hírt. Budáról is szalasztottak utánok lovas embert, aki tajtékzó paripán érte utól a lassan haladó, szekeres menetet. S ugyanúgy Erdély felől is hírhozók érkeztek, akik nem tévesztették el a közeledőket, mert Hunyadiné ugyanazt a levelet négy emberre is rábízta, nyargaljanak vele négy irányban Magyarország felé, hogy a gazda akármelyik út felől jön, valamelyiket megkapja. S ezek a hírek mind arról szóltak, hogy a szultán közeledik. Sőt végül nem kisebb embertől, mint magától Brankovics Györgytől, az öreg szerb királytól jött levél a hazafelé tartó vezérhez.

Az úti karaván egyszerre nyüzsögni kezdett. Hunyadi Jánost máról-holnapra kicserélték. Mátyás már meggyógyult annyira, hogy lábra kaphatott. És most tanúja volt annak, hogyan szervez apja egy hadjáratot. Csupa hév, villámló tevékenység és mozgékonyság lett az eddig oly komor és mozdulatlan vezér. Ahol este megállapodtak, ott késő éjszakáig leveleket diktált: királynak, pápának, Eyzingernek, Fridriknek, Brankovicsnak, nádornak, Pogyebrádnak, megszámlálhatatlan másoknak is. Közben póstája is érkezett; a nap legkülönbözőbb óráiban érte őket utól egy-egy hirnök. Mátyás büszkén vett részt az ügyek intézésében. Hunyadi gyengén beszélt nyelveket, két fia közül pedig Mátyás volt a nyelvismerőbb, ő volt tehát az úton apja hivatalos fordítója, olasz, latin, görög, német, mindegy volt neki. Olyan gyakorlata volt már, hogy majdnem folyékony magyarsággal mondta el apjának a kezében tartott idegen levél mondatait. Most már jobban is lett egészen. Az apa kora hajnalban talpon volt már, mindakét fia együtt serkent vele. És most már Mátyás is ott lovagolt apja mellett. Hallgatta a nagy vezér hosszadalmas alkudozásait a zsoldostoborzó ügynökökkel, akiket hivatni is alig kellett: bámulatos szimattal megszagolták, hol akadhat dolguk, s egyszer csak ott voltak kéznél, lekapott kucsmával várva a rendelést, mintha a földből bújtak volna ki.

Mikor Vajdahunyadra értek, ott már lázasan folyt a készülődés. Maga Hunyadiné intézte a zsoldos-fogadások otthoni részét, ha férje távol volt. Úgy alkudott maga is, mint a szakma kitűnő ismerőse. Annyi év óta jól kitanulta már a bérbe veendő emberáru minőségét. Tudta, hogy az alföldi kún nehezen fegyelmezhető, de jól verekedő anyag, s a legtöbbet a hivatásos cseh zsoldosokért érdemes fizetni, mert azok állandó rablásból éldegéltek a Felföldön, mindenféle megpróbáltatást kitűnően tűrtek s ha zsoldjukat pontosan kapták, vakon mentek a tusába, nem ismervén sem Istent, sem hazát, sem embert.

Néhány ágyúját, hadiszereit és serege zömét már eleve a délvidékre irányította a vezér. A megbeszélt helyre sietett most azokkal a legényekkel, akik nagy, vigasságos táborozást csapva ott gyülekeztek a hunyadi vár alatt. Mátyás az utolsó pillanatig reménykedett, hogy most már ő is elmehet a háborúba. De az indulás hajnala úgy köszöntött be, hogy apja csak Lászlót vitte. Sötét volt még, mikor Hunyadi elindult. Fáklyások kísérték ki a várudvarról, odalent veszett zenebonával sikítoztak a harci sípok jelei, az éjszakában száz meg száz fáklya lidércként imbolygó fénye csillagzott a várárkon túl. Az anya egy ablakból nézte a távozókat, akik esetleg a halálba mentek, de a kemény asszonynak semmit sem remegett a keze, amelyet a mellette álldogáló Mátyás vállán pihentetett. Ott álltak, mikor már egészen elhalt a távozó sereg zaja. Akkor az anya megszólalt.

- Ha még alunnod kívánsz, lefekhetöl.

Ő szó nélkül indult a maga folyosója felé. Nem mert hangos szóval válaszolni, mert félt, hogy hangja megremeg a sírási ingertől, amelyet csak úgy tudott visszatartani, hogy kegyetlenül szájába harapott.

Ettől fogva abból állott a vár élete, hogy a hadba vonultak híreit várták. Jött is levél megnyugtató gyakorisággal. Az első levél arról adott számot, hogy György szerb király személyesen jött át a Dunán Hunyadihoz segítséget kérni. Az öreg Brankovics mostanában magyar oldalon állott, mert a szultán le akarta lökni trónjáról és mindenekelőtt őt igyekezett elintézni, hogy aztán tovább vonulhasson felfelé.

- Látom, szinte, - mondta Hunyadiné fiának, mikor együtt olvasták a levelet, - miként ágál, esküd, zokog, karjait tárja, fehér szakállát lengeti az ravasz vén Gyorgye király. Mindétig így tészen, ha kit instálna valamire. Hajjaj, agyafúrt vén róka az te mátkádnak öregatyja, hallodi.

A következő levelekből aztán kísérni lehetett az egész hadjárat mozdulatait hónapokon keresztül. Hunyadi János nem várta meg, míg a török rácsap Szerbországra. Gyorsan elindult Nándorfehérvárról és ő támadott: igen gyors menettel betört bolgár földre. Azonnal ellenséggel akadt szemközt, a szultán bégjei már siettek elébe seregrészekkel. Kivétel nélkül valamennyit megverte, aztán hozzá látott az ország elpusztításához, hogyha a török megint jönne, se élelmet, se szállást ne találhasson. Lement egészen Ternováig, búsás hadizsákmányt szedett össze, aztán Szerbia felé fordult, mert a szultán egyik nevezetes vezére, Firuz bég, közben csakugyan megtámadta Gyorgye király országát és már nagyon szorongatta. Hunyadi villámgyorsan dolgozott. Már ott is termett, már egyesült is a rája várakozó szerb sereggel és Kruzsevácnál összeütközött Firuz béggel. Rettenetesen megverte. A törökök nagyobb része ottmaradt a mezőn. Akit meg nem öltek, megfutamodott. De a győztes ilyenkor pihenhetett legkevésbbé. Nagyon sok pénzt ért a fogoly török, érdemes volt utána eredni. Össze is fogdosta úgyszólván valamennyi menekülőt, lóhalálában kergetve őket Pirotáig és Viddinig. Ezt a két várost még felgyujtotta, aztán a temérdek fogollyal visszatért Nándorfehérvárra.

A hadjáratnak ezt a részét Mátyás már nem levélből tudta meg. Történt egy éjjel, hogy anyja szólítására riadt fel. Mikor szemét dörzsölve felült az ágyban, ott látta anyját: egyik kezében mécses, másikban levél.

- Egy-kettő, - szólt sürgetően Hunyadiné, - kapkodjad holmidot, tüstént indulsz apádhoz. Ihol ez levélben hivat Nándorfehérvárra.

Mialatt lihegő sietséggel öltözködött, lentről is hallotta a kapkodó készülődést. Anyja már intézkedett. A vár szervezett fegyelme ilyenkor jól bevált. Kevéssel azután, hogy az éjszaka érkezett levéllel az úrnőt felkeltették, Hunyadi Mátyás már indult apjához páncélosan, páncélja alatt tomboló örömmel, lova mögött huszonnégy embernyi kísérettel. Legszívesebben a ló nyakába dobta volna a kantárszárat, hogy repülni kezdjen. De málhás szekerei miatt nem repülhetett.

Az úton agyonhajszolta embereit. Alig aludt valamit, máris rohanni akart tovább. Kora októberi idő járta, a lovak lehellete már meglátszott az ökörnyálas levegőben. Máskor szép lett volna a szelíd napfény alatt bandukolni, nézegetni az ismeretlen tájakat, idegenül beszélő, különös gunyát viselő jobbágyokat, felbukkanó és eltűnő várakat. De az ő számára most nem volt érdekes senki és semmi. Csak tovább, tovább Nándorfehérvárra.

Egy nappal mégis később érkezett, akármennyire igyekezett is. Az utolsó napi járást úgy számította ki, hogy hajnaltól éjfélig egyhuzamban megteszi a hátralévő utat. A fogadott vezető fejét csóválta: ez lehetetlen. De Vajdafi Mátyás megparancsolta, hogy úgy legyen. Szittyós, zsombékos vidékre érkeztek, ahol a sás közt csörtető lovak a vizi madarak ezreit verték fel s a lovak feje körül szúnyogfelhők táncoltak. Hol ennek, hol annak a lónak lába süppedt hasig az alattomos kátyúba. Amiatt a többinek tétlenségben kellett várakozni. A szekerekkel meg éppen rengeteg baj volt. Csak nagy kerülőkkel tudtak olyan csapást találni, amelyen ezek elmehettek, de így is minduntalan elakadtak. Ahogy a nap kezdett leszállani, Mátyás már látta, hogy meg kell adnia magát. Kivihetetlenre vállalkozott. Sötétben még

fáklyákkal is istenkísértés lett volna ezt az utat folytatni. Végre is megszünt hiába küzdeni. Megállást parancsolt. De ekkor meg sátorverésre alkalmas helyet kellett keresni. Bolyongtak jó sokáig a lápos útvesztőben, míg végre letelepedhettek. Sátrat ugyan itt sem vertek, hanem pokrócokba és bőrökbe burkolódzva a puszta földön hevertek le. Tőzegből csináltak tüzet, hogy a virradatot megvárják. Millió béka kuruttyolt a végtelen éjszakában. A fáradt emberek mind aludtak, csak az ifjú besztercei gróf szemére nem szállott álom. A természet hangulata megejtette. Életről és halálról gondolkozott. Mi lenne, ha valamelyik fegyveres, titkon talán Ulrik gróf béreltje, most hátulról úgy mártaná belé a kést, hogy meg sem nyikkanna? Ezt sohasem lehetett kizártnak tartani. Apja is, László is, ha országgyűlésre mentek, vagy más idegen helyen egyességről tárgyaltak, sodronyinget húztak a békés selyemdolmány alá. De nagysokára az izgatott képzelgő is elaludt. S mikor arra rezzent fel, hogy Harám keze érinti vállát, úgy érezte, hogy öt perce aludt el csak.

De már pirkadt, a bölömbikák különös kiáltásával és a végtelen brekegéssel együtt a képzelődések is eloszlottak. Dideregve kaptak lóra az emberek, hogy lóháton harapjanak valamit, mert meggémberedett tagjaiknak nagyon kellett a mozgás. Cuppogva kezdtek megint haladni kápáig érő nád között.

Déltájban végre megpillantották a távoli várat. Mátyás nem bírt többé magával. Négy lovast hátrahagyott a szekerek védelmére, a többinek vágtát parancsolt. A vezetőnek is lovat adtak, s útközben nevették, milyen kétségbeesetten öleli a vágtató állat nyakát. És még a rév jött. Még kompra kellett szállni. De a lázas türelmetlenség már enyhült. A parthoz húzott gályákról tudta, hogy azok apja hajói. Ami katona nyüzsgött a tulsó parton, az mind apja katonája volt, valamennyinek karjában és kardjában még a harc friss emléke. A révész itt ragadt és megkeresztelt török lehetett, mert fejével a felzászlózott várra intve, így szólt:

- Dar ul Dsihad.

„A vallásos háború városa”. Így hívták törökül Nándorfehérvárt, amelynek falai lassan közeledtek a komphoz. Mátyás intett a kürtösnek. Az már ott állt a komp elején a készen tartott kürttel. Most belefújt. Azt a jelet adta, amely a fővezér családjának járt. Kisvártatva odaátról megszólalt a felelet. Majd rája húsz másik kürt.

Mikor partra szállott, már tisztelgő magyar altiszt várta. Mögötte felsorakozó őrség.

- Dícsértessék az Jézus, - szólt a katona.

- Mindörökkül örökké. Apámot keresöm, hezzája vezess.

- Igen, úrfi. Mehetünk.

Jó hosszú út vitt a belső várba. Kosárfonású, földdel töltött vesszősáncok, malmok, szekértábor mellett haladtak.

- Apámmal voltál az mezőben?

- Igen, úrfi. Csak az minap vala, hogy megtértünk. Szilágyi Mihály uram még oda is vagyon.

- Hogy ugyan meleg vala az mező, hallám.

A katona boldog vigyorgással mutatta fehér fogait.

- Ki ott csépelni való volt, megcsépeltük, úrfi. Viszen is haza egyetmást kiki. Nézje úrfi ez lovat.

- Arabus. Hinnye be jó az feje. Ugrassad csak meg. Gyönyörűséges állat, való az. Hunnen hoztad?

- Agáé volt, agát levágtam. Fejit is lemetültem néki, elhozám. Varkacsos.

Szeretett volna beszélgetni is, százfelé is nézni egyszerre. Teméntelen katona álldogált, jöttment mindenfelé. Nyilván a zsoldfizetést várták, vagy valami utolsó szemle parádéját, mert a hadjáratnak már vége volt, ilyenkor mindjárt szélnek szokták őket ereszteni, vigyék a jól megszolgált zsákmányt haza. Egyes csoportok már kondérokat álltak körül, marhát vezettek leölni, másutt hangos nótaszó hallatszott szerb nyelven, egy kocsma előtt vidám lármával kockáztak. De mikor elhaladt, az út két oldalán megállt a zsivaj és bámészkodó csend lett. Mátyás vértjén felismerték a hollós címert. Egy ember elkezdett vivátozni. Ez elég is volt. Ettől kezdve hangos vivátozás és zsiviózás kísérte az egész útvonalon. Sokan a levegőbe lőttek. Mátyás ment az út közepén, kihúzva derekát. Eszébe ötlött, amit a római vezérek triumfáló bevonulásáról tanult. Az ilyesféle érzés lehetett. Hát még az milyen lehet, ha valaki nemcsak a fia a győztes vezérnek, hanem önönmaga az...

Zúgó, ünneplő riadalom közepette érte el atyja szállását. Ismerős inasok ugrottak eléje, mikor leszállt a lóról. És pár perc múlva már ott állt apja előtt. Szeretett volna a régi kisfiús ösztönnel nyakába ugrani az imádott embernek, de visszatorpant.

- Jól jövél, fiam?

- Jól. De apámuram jól vagyon-é? Látom, baja nem esött legkissebb is.

- Isten megőröze. Anyádtul az level hol vagyon?

- Itt hordám kelebemben végig. Elesztebb letészöm az vértet.

- Ügyekzjél. Mastan én nem érkezök, mert vár Ulrik gróf. De László legott megtér, s néked mindent megmond. Az levelt nékem hamar kibolhászjad melledbül, szaladj. Vértesen jövél, te golyhó, miként valami keresztes vitéz? No, indulj.

Ennyi volt az egész viszontlátás. Mátyás engedelmesen sarkon fordult és ment, amerre vezették. Érezte, hogy elpirult. Apja kicsúfolta lovagi vértjét. Ez nem jól esett neki.

Nem nagy ház volt a fővezér szállása, Mátyás hamar a szobájába jutott. Belső inasa már ott várta, páncélkulccsal, szerszámokkal. Gyorsan kiforgatták a csavarokat, kikapcsolták a szijjakat. A levél előkerült. Egy legény már várta.

- Apámnak ezt, de az lábod igen szedjed.

Mikor alsóruhában maradt, kérdően nézett az inasra, az pedig kitalálván gondolatát, bólintott. És indult előre.

- Igenis, az feredő. Kész vagyon.

Zegzugos folyosókon át haladtak. Ő csak ment az inas után. Erősen gondolkozott. Itt van Ulrik gróf? Micsoda fordulat ez megint? Mióta apja rendszeresen tudomására hozta a fontosabb eseményeket, eléggé ismerte családjuknak a cillii grófhoz való viszonyát. Az mostanában hevesen gyülölködő volt, úgyszólván már leplezetlenül az. Neki már hónapokkal előbb meghagyták, hogy a grófkisasszonynak ne írjon többé levelet. A mátkaságot nem bontják fel ugyan, de levelezés nincs. És most Ulrik gróf itt van Nándorfehérvárt, holott az biztos, hogy a háborúban nem vett részt. Sőt, éppen, hogy igen csúnyán viselkedett, mert mialatt Hunyadi János és Hunyadi László a szerb csatatéren voltak elfoglalva, ő fegyveresen támadt néhány horvát várra, azzal a szösszel, hogy Hunyadi László hiába horvát bán, az csak cím, míg viszont a horvát bánság az ő családjában örökletes. És ezek után itt van és Hunyadi Jánossal tárgyal?

Észre sem vette, hogy mialatt így elfoglalta meglepett töprengése, az inas már le is vetkőztette, egy másik a víz és lepedő körül matatott. Kőfalú fürdőháza volt ennek az épületnek, török módra készült. Hallott már ilyesféléről, de most látta először. Külön medencéje volt a víznek a talajba kövezve, elfürödhetett volna abban akár öt ember is. Lépcsője is volt, azon

kényelmes üldögélés esett a meleg vízben. De még sokféle csuda járt ehhez: az inas valami apróra tört füvet hozott neki kosárban, hogy azzal jól dörzsölje meg magát. Meg is tette és ime, a fű habzott ujjai alatt, akár a szappan. Azonkívül igen jó szaga volt. Mikor pedig megelégelte a meleg vizet, az inas dézsát húzott oda: ebben langyosabb víz volt, szintén valamivel szagosított. De ezt már unta.

- Melly szamár kendőzésök ezek, hé? Hunnen tanultad?

- Ulrik grófnak egy emberét esmérem, domine magnifice, az oktatott rája tennap.

- Vidd innét, ne lássam. Mi vagyok én, menyecske?

Azzal elkezdte mindennapi tornáját, amelyet az úton nem végezhetett kedvére. Sokszor egymásután leguggolt csípőre tett kézzel. Aztán hanyattfeküdt és támaszkodás nélkül felült hússzor egymásután. Majd ugyancsak hússzor olyan karmozdulatot végzett, amellyel egy képzelt gerelyt dobott el. Derekát erősen félrecsavarta hol jobbra, hol balra, guggolni készülő mozdulatokkal, mintha lovagolna. Ez a vitézi tornához kellett, ez volt a legfontosabb gyakorlat. És így tovább.

- Nosza neki, dagaszthatol.

Ezt már saját inasának mondta. Volt ott egy kőkerevet, az megfelelt a célnak. Hanyattfeküdt. Az inas nekilátott kemény marokkal dögönyözni. Előbb csak végig egész testét, aztán sorra vette az egyed izmokat. Minden izomhoz másféle nyomkodás, sanyargatás járt. A legény jól tudta mesterségét, nem hiába a legjobb budai borbélynál tanulta. A besztercei gróf kéjeseket és nagyokat nyögött a kemény marok alatt és néha utasításokat adott. Mert a vívásnál, gerelyvetésnél, vitézi tornánál állandóan gondosan figyelte magát és minden izmáról külön tudta, melyik mennyire győzelemképes állapotban van. Most már ott tartott, hogy ismerősei közül senki sem vívott jobban nála, a tornán pedig már régóta ki tudta vetni Lászlót a nyeregből annyiszor, ahányszor az ki tudta őt. Mérkőzéseik most már rendszerint eldöntetlenül végződtek.

Mikor visszament a szobájába, hogy felöltözzék, ott találta Lászlót. Nagyon örültek egymásnak. De ők sem ölelkeztek össze. Az ifjú bán tábori ruhát hordott, kardja is a derekán volt.

- Mindmostanig az zsoldos kapitányokkal bajlódtam, fene látott ennyi garázdát egy ellésbül. Mihály bátyánknak dolga lönne ez, de még nem tért meg az portyábul. Észben vöttem, hogy megjövél, siettem. Anyánk?

- Jól vagyon, Jézusnak hála. De mondjad ez Ulrik gróf dolgát, ki oldalamot ugyan fúrja. Mi ez?

- Majd, - felelte kurtán László és az öltöztető inasra pillantott.

Míg Mátyás fel nem öltözött, a hadjáratról beszélt László. Csodálattal adta elő apjok hadvezéri lángelméjét. Egymásután tíz olyan taktikai feladatot oldott meg, amelyben más elvérzett volna. De neki bámulatosan vált az esze, hihetetlen tisztán át tud tekinteni minden változó helyzetet; tüstént kész a tervével és azt meghökkentő gyorsasággal hajtja végre. A katonák úgy hisznek benne, mintha Hunyadi János valami külön vallás volna.

- De hát te magad, Lackó? Az melegjiben is voltál?

László vállat vont. Nem szerette hadakozásait mesélni.

- Apánk ha hova rendölt, mentem.

- Csúnya volt az vereködés?

- Sokszor szörnyő. Ennyi vért magam se láték eleddig. Mikint az menszárosok, úgy dolgoztunk.

- Hányat öltél?

- Kezemvel? Nyólcat.

- Semmi bajod nem lött?

- Hajam szála nem görbült.

Az inas kiment. László egyszerre tűzbe jött. Felpattant. Nagy felindulásában ünnepélyes hangot használt.

- Öcsém uram, Mátyás, halljad szavamot. Ha ez piszkos himpellér Ulrik tovább ásja apánk sarkának alatta az fődet, én eskem az Boldogságos Szízre, hogy levágom, majd emléközz szavamra.

- Immár beszéljed az egészet, kérlek.

László nagyot fújt, megcsillapodott, leült. Aztán részletesen elmondta, mi a helyzet. Ulrik gróf, míg ők a török ellen jártak, megtámadta Horvátországot, hogy egy-két várat odacsípjen Stiriához. Remélte, hogy Hunyadi hadjárata sok vérbe fog kerülni s a visszatérő fővezérnek nem marad elég ereje még rajta is bosszút állani. De a hadjárat fényesen sikerült, a Hunyadiak töretlen sereggel tértek vissza. Ulrik gróf szemtelensége miatt éktelen haragra gerjedtek. Azonnal menni készültek Varasdnak, amely itt volt a kezök ügyében és az Ulrik gróf birtoka. Méltó módon meg akarták büntetni, amiért így hátba támadta őket, apósa védelmezőit. De mikor indulni akartak, mindenkinek ámulatára betoppant Ulrik gróf. Apósa győzelmének jött örvendeni, úgy mondta. Már ez maga szembeszökő sértés volt, mert hogy a nyolcvanhét esztendős vén Gyorgye győzött volna Kruzsevácnál, ahol Hunyadi vezényelt, ilyet mondani több a soknál. De az ilyesmire legyinteni is elég. A felháborító az, hogy Ulrik szemrehányásokkal támadt reá Hunyadira: miért acsarkodik ellene, miért cimborál ellenségeivel, miért fizet gonosszal a jóért? Hunyadi eleinte úgy elképpedt, hogy nem is tudott mit felelni. De később megjött a szava. Akkor aztán ömlött is belőle. Könnyített a lelkén, megmondott mindent, ami a szívén feküdt. Ulrik álmélkodva hallotta a fejére olvasott gazságokat és kereken tagadott mindent. Hunyadi hat különböző tanut sorolt fel, akik szükség esetén vallani tudják, hogy Ulrik a Hunyadi-családot a király és ország végzetes és kiírtandó veszedelmének nevezte. Erre Ulrik szemforgatva csapta össze a kezét és fejcsóválva hüledezett, hogy az ő mindig őszinte és becsületes szavait hogyan kiforgatják. Igaz, olyasmit mondott nem egyszer, hogy Hunyadi politikájával nem ért egyet és vannak elvek, amelyeket kiírtandóknak tart, de sohasem gondolt személyes erőszakra azokkal szemben, akiket annyira szeret s akikkel oly türelmetlenül szeretne már rokonilag egyesülni. Felmerült az a rágalom is, hogy Hunyadi kezén rendetlenség történt az országos pénzekkel. Ulrik gróf égre-földre esküdözött, hogy ő ilyet soha senkinek nem mondott. Azt mondta öccsének, a királynak, hogy dolgozzék komolyan és érdeklődjék személyesen minden országának pénzügyei iránt, legyen méltó koronájára. Talán ezt magyarázta félre valaki. Egyszóval felkínálta baráti jobbját és szeretne igen részletes egyességet kötni. Ez természetes: V. Lászlónak most Eyzinger a kedvence Bécsben, Eyzinger pedig barátja Hunyadinak. Jó volna tehát Eyzingertől elvonni a Hunyadi és minden fontos ember támogatását, Eyzingert megbuktatni, újra kézbe kapni a bécsi kormányt és újra bezsebelni a most oly fájdalmasan hiányzó évi tizenkétezer aranyat.

- Mit teénd mastan apánk? - kérdezte Mátyás.

- Semmit. Egyességöt kötnie nem kéván. Ha Ulrik úgymond: harc, ő is úgymond. Ha Ulrik úgymond: barátság, ő is úgy mond. Minden az régiben marad. Hogy mikint neveztetik, mendegy az.

Mátyás erősen gondolkozott. Kisvártatva felvetette fejét, élesen bátyjára nézett és nekiszegezte a kérdést.

- Hallgass ide, Lackó. Ulrik gróf únos-úntalan azval rágta az királynak filit, hogy apánk az trónra tör. Ezfelől voná-é mastan felelősségre Ulrikot?

- Tudtomval nem, - felelt László habozva.

- S ha nem, vajjon errül mért nem szólának? Mért nem mondá apánk, hogy a király koronáját nem kévánja sem magának, sem családjának?

László ránézett öccsére, gondolkozott, vállat vont. Nyilván küzdött a felelettel. De egyszerre eszébe jutott valami. Odament egy szekrényhez, kinyitotta. Aztán ruhadarabokat vett ki belőle. Bőséges arannyal hímezett nadrágot. Aranyhímzésű fehér selyemkapcát, fehér selyem ujjast, amelynek fehérje alig látszott a nehéz, vastag arany sujtástól. Kordován csizmát, aranyhímzésűt, sarkán aranysarkantyúval. És mindehhez arannyal kivert, acélból való díszmellvértet, kesztyűt, pompás kardot. Mátyás csak nézte egyik darabot a másik után. Nem akarta hinni, amit ezek a darabok igértek. Végül is felviharzó örömmel, kiáltva kérdezte:

- Lackó, csak nem...?

- De. Apánk az holnapi Tedeumkor tégedöt lovaggá ütnie határozta. Mast örvendj.

Mátyás egymásután emelgette, nézegette, tapogatta a darabokat. Remekbe készült gyönyörűség volt valamennyi. Majd kiugrott a bőréből örömében. Végre, végre, végre! Hirtelen száz dolgot akart kérdezni bátyjától egyszerre. Hogyan megy az avatás? Mit kell mondani? Mikor kell letérdelni és mikor kell felállni? Lesz-e avatás előtt, vagy avatás után lovagi torna? Hányat avatnak? Ezt mind egyszerre akarta kérdezni, összevissza hadarta a szavakat. László nevetve hallgatta. Csak úgy sugárzott tekintetéből a testvéri szeretet.

Azt a nagy kérdést, amely elől bátyja kitért, Mátyás a nagy örömtől egyszerre elfelejtette. És László valami hivatalos dolgot vetvén okul, elsietett, otthagyta nagy örömével. A leendő lovag, noha most öltözködött fel éppen, nem restellt azonnal levetkezni, hogy díszruháját próbából magára öltse. Mikor már készen volt a parádéval, látni szerette volna magát. De az egész házban csak akkora fémtükröket tudtak találni, amelyekben éppen hogy arcát meglát-hatta. Ezeket a tükröket tartogatta melléhez, oldalához, sujtásaihoz, hogy legalább részletenként lássa magát. Akkor eszébe jutott, hogy némelyik igen fényes, nagy bútordarab is tud tükrözni. Ilyennek keresésére indúlt a házban. De nem talált egyet sem. A nagyobb lapokat minden bútoron faragott díszek törték meg. Szinte szeretett volna lerohanni a Szávához, vagy a Dunához, hogy a víztükörben lássa magát és gyönyörködjék a gyönyörű látványban, mint Narcissus maga.

Apját egész nap nem látta, Lászlót is csak késő este rövid időre. Különben azzal töltötte az időt, hogy elolvasott egy írott utasítást, amelyet apja kancelláriájából hoztak át neki s amely a másnapi mise szertartásának rendjét tartalmazta. Ezt részletesen a fejébe véste, aztán kiment az utcára járkálni. Kedvére bámulta a vár sürgő-forgó életét, a sok részeg zsoldos jókedvű garázdaságát, a házakat, a templomokat, a sokféle viseletet. Nagyon tetszett neki, hogy nem ismert rá senki és így feltűnés nélkül hallgathatta két előtte haladó zsoldos beszélgetését, vagy rákacsinthatott egy ablakon kitekintő gyermekleányra, aki rögtön pirosan húzta vissza a fejét.

Mikor visszatért, nagy hűhó fogadta.

- Hol késleködik, magnifice, az Isten szerelmére? - izgult egy kancellista.

- Mi baj vagyon?

- Atyja ura röndöli, hogy tüsténti jó gúnyát ölteni és az Ulrik gróf szállására menni ne terheltessék.

Egy-kettő, sietett a parancsnak eleget tenni. Vékony sodronyinge volt már neki is, azt felvette selyeminge alá. Sebbel-lobbal felöltözött és követte a várakozó kancellistát. Csak egy-két háznyi távolságra mentek. Ott magától kinyílt előttük egy kapu és mélyen meghajló lakájok két sora tűnt elé. Egy hopmesterszerű fürge emberke pattant elő és latinul mondott valamit, de olyan kriminális német kiejtéssel, hogy Mátyás hirtelenében nem értette. Az emberke mórikált, táncszerű mozdulatokkal ment előtte, ő követte. A kancellista elmaradt, mire ő mindenesetre megmarkolta az oldalán függő rövid tőrt. Minden ajtónál jobbról-balról díszes lakájok hajoltak meg. Végre olyan szobához érkeztek, ahol a hopmesterszerű átadta őt egy katonatisztszerűnek. Ez kétségkívül valami kamarás volt. Szárnyas ajtó nyílott. Belépett. Négy urat látott ülni egy kerekasztal mellett. Apján és bátyján kívül még kettőt. Leírás után rögtön rájuk ismert. A hosszú fehér szakállú aggastyán nem lehetett más, mint Gyorgye király, a magas, bodrozott hajú, szeplős és kikent-kifent ember nem lehetett más, mint Ulrik gróf. Az öreg szerb király volt az első, aki megszólalt. Latinul:

- Veni proprius, care magnifice.

Ő tehát közelebb lépett. Most Ulrik gróf szólalt meg, feltűnően rekedt hangon, idegenszerű, kényeskedő kiejtéssel, ő is latinul.

- Nagy örömömre szolgál szemtől-szemben látnom magnificentiádat s még nagyobb öröm, hogy ilyen deli legény az, akire legdrágább kincsemet, Erzsébet grófnőt, bízni fogom. Panaszkodott nekem a gyermek, hogy régóta nem kapott levelet mátkájától.

- Ejnye, ejnye, mit hallok, - szólt olyan hangon az agg Gyorgye király, amellyel csecsemőket szoktak korholni, - korán kezded a csapodárságot, fiam. Már pedig az én kis unokámhoz jó légy, mert ha rosszúl bánsz vele, én hívlak ki párviadalra.

- Nem lesz itt semmi baj, - szólt Ulrik gróf, - nagyon jó házasság lesz ez, ha a gyermekek megnövekszenek. Tudd meg, fiam, hogy a te házasságod által csak egy párt lesz Magyarországon. Ha majd a feleséged fiat szül neked, az mindenkinek szemefénye lesz.

- Az lesz ám a nagyszerű gyerek, - mondta Gyorgye király szakállát símogatva, - dédapja szerb király, ükapja bosnyák király, nagybátyja magyar király és cseh király, másik nagybátyja lengyel király.

Mátyás most szólalt meg először:

- És mindennek tetejébe nagyapja Hunyadi János.

Az agg szerb király felvetette a fejét. Meglepett érdeklődéssel nézett Hunyadi Mátyásra. Aztán alig észrevehető pillantást váltott Ulrik gróffal. A pillantás ezt mondta: ennek a fickónak van esze, erre ügyelni kell. Majd pedig felkelt és kezét a Mátyás vállára tette. A mozdulat természetesnek látszott és mindennapinak. De a Mátyás válla megérezte, hogy a tenyér kíváncsian tapogat: tudni akarja, van-e a ruha alatt sodronying.

- Jól van, fiú, szeretem, hogy büszke vagy apádra. Nagy ember ő csakugyan.

Ekkor nagy robajjal kinyilt az ajtó. Mátyás is hátrapillantott. A többiek is odanéztek. Szilágyi Mihály volt a belépő. Meglepetést keltett, nyilván nem várták. Ulrik gróf felállt és németül rákiáltott az ajtónálló lakájra, aki ott állt a még be nem csukott ajtóban:

- Miféle dolog ez? Nem jelented be a várkapitány urat?

De Szilágyi Mihály berántotta az ajtót és maga válaszolt.

- Ne szidjad, Ulrik, én toltam félre. Nem kell engem jelentgetni.

Megállt és figyelmesen nézte a társaságot. Mindjárt meg is nyugodott. Olyan benyomást tett, mint aki bajtól tartva rohant ide, de most látja, hogy nincs mitől tartania. Odalépett Mátyáshoz, köszöntésül a vállára ütött, aztán katonásan tisztelgett a többieknek.

- Foglalj helyet, - mondta Ulrik gróf, - ha már váratlanul megtiszteltél bennünket.

Volt egy kis gúny az udvariasságban, de Szilágyi Mihály nem vett róla tudomást. Széket fogott és leült rá. Kardját két térde közé vette, két kezét a markolaton egymásra nyugtatta.

- Miről beszélgettek? - kérdezte.

- Ismerkedtünk a leányom vőlegényével, - felelt Ulrik gróf, - és miután az ismeretségnek igen örvendtünk, azt gondolom, nem is kell őt tovább tartóztatnunk.

Hunyadi János, aki mindeddig néma maradt, fejbólintással jelezte fiának, hogy távozhatik. Mátyás meghajtotta magát és szótlanul ment kifelé. A helyzet világos volt: Szilágyi Mihály, aki a környéken volt elfoglalva, megérkezett Nándorfehérvárra és mindjárt meghallotta, hogy Hunyadi a Gyorgye király és Ulrik gróf társaságában tartózkodik. Rögtön gyanút fogott, idesietett. Ulrik gróftól minden kitelik.

Mikor kilépett a házból, Mátyás fegyveres embereket látott. Mikor jött, ezek még nem voltak itt. A ház előtt stiriai katonák álldogáltak, valami huszan. És pár lépéssel odább magyar katonák. Ugyancsak huszan. Ezt is könnyű volt megmagyarázni: Szilágyi minden eshetőségre fegyvereseket is hozott magával, s a kapu előtt hagyta őket. Erre valaki azonnal intézkedett: Ulrik gróf emberei közül ugyanannyit rendelt oda. A kétféle katona békésen állongott az utcán. De nem volt képtelenség arra gondolni, hogy a házból valami zűrzavaros lárma hallatszhatik egyszerre, izgatott kiabálás, parancs, és ezek a következő pillanatban kivont karddal egymásnak esnek.

Másnap reggelig nem látta sem apját, sem bátyját, sem nagybátyját. Reggel már jókor felkelt és magára öltötte díszruháját. Ekkor jött be hozzá apja. Megnézte külsejét, megelégedetten bólintott. Aztán így szólt:

- Hogy az sok beszédet nem szeretöm, tudod. Csak annyit mondok néked mastan: lovag lész ez mái napon. Nagy kázusa éltödnek. Soha ne felejtsed Hunyadi voltodot, azonképpen magyar voltodot. És az böcsületnek útjárul soha oldalt ne lépjél. Az Jézus éltessön.

Megcsókolta fiát. Mátyás mély megindultsággal csókolt kezet apjának. Az már ment is kifelé.

Az ünnepélyes Tedeumra úgy megtelt a templom, hogy még a bejáratnál is szorongásig sűrűn állott a tömeg. Alig lehetett átvergődni köztük, fegyverszolgák lökdösődve csináltak utat az érkező uraknak. Bent ember ember hátán. Mátyást az oltár mellé állították másokkal együtt: volt még néhány fiatal vitéz, akik a hadjáratban kitüntették magokat és most a fővezér őket is lovaggá ütötte. Egy sorban álltak oldalt, élen a fővezér fia. Az első padsor előtt bársony karszékben ült Gyorgye király, mellette Ulrik gróf, Hunyadi János, Hunyadi László és Szilágyi Mihály, aki Nándorfehérvárnak várkapitánya lévén, az ünnepi misén hivatalos minőségben vett részt. Megszólalt az orgonaszó és a levegőben tömjénillat kezdett szállani. Az oltárnál gazdag himzésű miseruhák színes foltjai ragyogtak.

Aztán jött a nagy pillanat. Hunyadi János odalépett az oltárhoz pazar vértezetben. Az ifjú vitézek sorban letérdepeltek előtte. A fővezér megállt az elsőnél, aki a fia volt.

- Hunyadi Mátyás, Beszterce grófja, én tégöd lovaggá ütlek az magasságos Istennek nevében. Segéljönek harcaidon az Jézus, az Boldogságos Szíz és Istennek menden szentjei. Fogadod-é, hogy kardodat csak igaz dologban vonod hüvelyéből?

- Fogadom, - felelte Mátyás.

Ekkor apja két kézre fogta kardját. A nevezetes kardot, amelyet lovaggá ütéskor használt: Laczkfi András kardja volt ez, amellyel Nagy Lajos kapitánya száz évvel előbb végigvívta a nápolyi hadjáratot. A kard megütötte Hunyadi Mátyás vállát. S ugyanekkor apja így szólt:

- Légy lovag!

Aztán a következő sarkantyús vitézhez lépett. Mátyás felállott, keresztet vetett és visszament előbbi helyére, oldalt az oltár mellé. Ekkor vette észre, hogy dörgő zsivaj ünnepli: vivátozás, zsiviózás, éljenzés. A padok álló közönsége hosszasan kiáltozott feléje, a hölgyek kendőket lengettek. Mátyás kardot rántott és lovagi módon tisztelgett vele. Gyorgye király is kegyesen integetett a kezével. Csak Ulrik gróf ült ott szemmelláthatóan unatkozva, egy ásítást éppen most nyomott el.

Mire a ceremónia és a Tedeum befejeződött, kint megeredt az eső. Ezt nagy bosszúsággal és sajnálkozással vették tudomásul a kiözönlők, mert a bőségesen omló eső azt jelentette, hogy a lovagjátékok elmaradnak. Mátyást akkora haragra indította a rossz idő, hogy az Úr szent házának kijáratánál kevés hijján elkáromkodta magát. Nagyon készült volt a lovagi tornára, ki akarta vágni a rezet. Ez a dicsőség, amelyre biztosan számított, most a kútba esett.

Apja egész nap tárgyalt Ulrik gróffal és Gyorgye királlyal, olykor Lászlót is bevonták. Ő úgy, ahogy eltöltötte a napot. Vívott, lovagolt, levelet írt anyjának, sakkozott egy szerb lovaggal. Este felé elállt az eső, és ő elment Lászlóval gyalogosan sétálni. László elmondta neki, hogy Ulrik kézzel-lábbal békülni igyekszik, mindenáron esküvel erősített szerződést akar kötni. De apjok vonakodik. Mindenesetre többször is határozottan leszegeztetett a tanácskozások során, hogy Hunyadi János és Ulrik gróf kibékültek és Mátyás esküvőjét Erzsébet grófkisasszonnyal most már mindenesetre meg fogják tartani.

A két testvér a várban bolyongva kijutott egy bástyarészhez, ahonnan nagyon szép kilátás nyilt: le lehetett látni a Dunára és Szávára egyszerre, valamint a Dunán túli, kéklően elvesző messzi síkra. Nézték ezt a látványt és sokáig hallgattak. Ekkor László megszólalt.

- Tennap kérdéd, apánk mi okon nem szól Ulriknak amaz vádrul, hogy az király trónjára törekszik.

Mátyás izgatottan figyelt.

- Igen. Hát?

- Hát immáron lovag vagy, eszöd is vagyon elegendő, nem is tudlak fecsegőnek. Apánk nem szól errül, mert hazunni nem szeret. Mán penig ű valóságosan mást kévánna látni az trónon.

- Kit?

- Önnönmagát nem. Hanem éngöm. Apánk magyarnak akarja tudni az magyar királyt. De ő az koronát nem vággya. Én légyek az.

Mátyás ránézett Lászlóra. Annak tekintete a messzeségbe szegeződött, arcán dacos, majdnem konok kifejezés ült. Száját vékonyra szorította össze, orrlyukai szélesre tágultak. Csupa erő volt és elszántság.

- Anyánk is kévánja, - folytatta kis szünet után - így is lészen ez. Lelkömbül hiszem és vallom: az csillagokban ígyen iratott meg. Magyarország királya lészek, VI. László. És te kisebbik király, miként az Árpádoknak üdején. Az horvát és dalmata bánságot adándom néked, úgy határzottam, esmég Erdélynek kormányát.

- Mikor lész király?

- Még nem vagyunk erősek elegendőképpen. De az nap eljő egyszer. V. László beérhesse cseh koronával, meg ausztrák hercegséggel. Itthol majd mük végezjük dolgunkot, magyarok.

Mátyás komoly maradt és nyugodt. Amit hallott, egyáltalában nem lepte meg. Kardjára csapott.

- Látod ez kardot, bátyám?

- Látom, fiú.

- Ez tiéd mend halálnak haláláig, mend örökkül örökké, ámen.

- Tudom. Számolok rád. Mastan térjünk bé immár.

Szótlanul lépkedtek egymás mellett, úgy mentek haza. Mátyás még olvasgatott egy kis Horatiust, mert azt nagyon szerette. Aztán lefeküdt. Máskor is mindig rendesen végezte esti imádságát, de most különös buzgósággal imádkozott:

- Ó Uram Jézus Krisztus, szerelmes király, és mindönöstül kévánatos barát. Emléközjél az keserűségrül, kit szenvedél, mikoron mend te barátidtul elhagyattatál, mezejtelen és szegényül körösztfán függél és mend te barátid és esmerőid te ellened támadának és senki ő közülök vígasztalód nem lészön vala. De mastan vagy királyoknak királya, ki országlasz atya Istennel koronkért és szent lélökvel. Te méltó légy, uram, én imádságomat hallani és kegyelmest fogadni...

V.

Ulrik grófnak még élt az atyja. Göthös öreg ember volt, most a téli időjárás az idén elvitte. Közben pedig a bécsiek elégedetlenkedni kezdtek Eyzinger kormányzásával. Így történt, hogy Ulrik gróf ismét a király kegyeibe került. Egy szép napon az a hír érkezett Hunyadiékhoz, hogy a király az illendő gyász udvarias kifejezései közben úgy összemelegedett Ulrik gróffal, hogy megint testi-lelki barátság van közöttök és Ulrik gróf megint felköltözött Bécsbe. Sőt segít kormányozni. És természetesen minden módon érvényesíti befolyását a magyar dolgokra is. Ez már onnan is meglátszott, hogy megint felburjánzott az időközben szünedező mendemonda: valami nincs rendben az ország pénzeinek kezelése körül, azonkívül a Hunyadiak a hatalomra törjek. Sőt az udvar felől olyan pletykákat hozott a szóbeszéd, hogy Ulászló király nem véletlenül holt hősi halált a várnai csatában: Hunyadi volt ott a fővezér, s az gondoskodott róla, hogy a királyt olyan helyre állítsa az ütközetben, ahonnan nem térhet vissza többé. S amit megcsinált az egyik királlyal, valami ravasz módon megcsinálhatja még a másikkal is.

Szilágyi Mihály, a szenvedélyes sógor, úgy dühöngött, hogy szikrát hányt minden szava.

- János, kinyílik-e immáron szemöd? Nem veszöd észben, hitvány Ulrik mit forral? Addig hüteti az királyval, hogy megölni törekszöl, míg az király jogosnak tartándja, hogy tégedöt lába alól eltögyön.

Hunyadi János nem felelt. Hallgatag ember volt természete szerint. Mindenesetre éjjel-nappal páncélinget hordott most már és fiait is erre kötelezte. De legtöbb gondjával és buzgalmával nem Ulrik gróf aknamunkájának adózott, hanem élete nagyobb céljának, a keresztény világ megmentésének. Miklós pápa keresztes háborút hirdetett és követek által próbálta megmozgatni Európa keresztény fejedelmeit. Hogy mind fegyverbe hívhassa őket a vallás megmentésére, ahhoz előbb ki kellett volna őket békitenie. Például Fridriket, a németrómai császárt, az ifjú V. Lászlóval. Mert a gyám most erősen tartotta a haragot gyámfiával. Az apróbb német fejedelmek közt is sok volt a torzsalkodás, úgyhogy egész Európában serényen és hevesen agitált a pápai diplomácia. Magyarországon nem sokat kellett fáradnia, a magyar haderő állásfoglalását Európa első hadvezére, Hunyadi János jelentette, az pedig minden tehetségével a török ellen készülődött. A budai országgyűlés minden vitatkozás nélkül a keresztes háború mellett döntött. Azok a magyar követek, akik az országot az európai fejedelmek bécsújhelyi kongresszusán voltak hivatva képviselni, a magyarságnak nemcsak hajlandóságát, hanem igen forró harci kedvét is jelenthették.

Hunyadi János is készült erre a kongresszusra. Bécs váráig el is jutott, de ott nagyon gyanús dolgokat kellett tapasztalnia. Ahogy családjának szűkszavúan elbeszélte visszatértekor, életét nem érezte biztonságban. A király meg van győződve, hogy a Hunyadi-család őt meg akarja ölni. S ha a király erről meg van győződve, nem sokat kockáztat az olyan udvaronc, aki valami rögtönzött civakodás során kardot ránt Hunyadi Jánosra. Ő tehát visszatér hazai földre és csak jelentésekből tudta meg, hogy mit végeztek az európai fejedelmek a bécsújhelyi várban, Fridrik császár székhelyén. Azt végezték, hogy ebben az esztendőben már úgysem érdemes ilyen óriás hadjáratot megindítani, majd összeülnek ősszel megint és jövőre okvetlen megindul a keresztes háború. Mint Hunyadiéknak jelentették, ezen a kongresszuson három papi személy tűnt fel nagy ékesszólásával. Az egyik az a pápai követ volt, Enea Silvio Piccolomini nevezetű olasz, aki már eddig is szónokolgatott Miklós pápa nevében a németrómai birodalmi gyűléseken. Vidám életű, pajkos mulatságokat meg nem vető, igen eszes ember volt ez, ragyogó dikciója mindenkit elámultatott. Nagy vetélytársa volt neki Vitéz János, a váradi püspök, akit Hunyadi János tolt előre pályáján s aki már várta Rómából a

bíbornoki kalapot. Vitéz még klasszikusabban tudott bánni a latin nyelvvel, mint Enea Silvio. Voltak olyan szónoklatai, amelyeket lemásoltak és európaszerte tanítottak az iskolákban, mint a latin szónoklás formai tökéletességének példáit. Az ilyen fényesen csiszolt és klasszikusokon nevelkedett elmék mellett egészen más tulajdonokkal tűnt fel egy harmadik pap: minden hierarchiai rang és fény nélkül való minorita szerzetes, Giovanni nevű, akit közönségesen csak Joannes Capistranusnak neveztek, mert egy Capistrano nevű olasz faluból származott. Regényes történeteket beszéltek róla: fiatal korában tekintélyes közhivatalokat viselt, de mikor felesége, akit nagyon szeretett, meghalt, ő kolostorba vonult. Példa nélkül való szenvedélyes szónoki tüze felkeltette a pápai udvar figyelmét, s rendesen oda küldték, ahol valami ellen, vagy valami mellett agitációra volt szükség. Boroszlóban egyetlen szónoklattal elkeseredett zsidóüldözést tudott kelteni. Öreg ember volt már, közel a hetvenhez, de a kor szónokló tüzén nem hagyott nyomot. Ha beszélni kezdett, klasszikus latinság helyett a hétköznapi kulináris nyelv özöne ömlött belőle, de a külső forma hiányát százszorosan pótolta belső erővel. Ellenállhatatlanul ragadta magával a hallgatókat, még azok is lelkendező izgalomba jöttek tőle, akik nem tudtak latinul és nem értették, hogy mit beszél. A magyar urak valósággal beléje szerettek az öreg minoritába és kérlelve, kényszerítve unszolták, hogy jöjjön el Magyarországra is. Meg is ígérte, hogy eljön Győr várába, ahol a magyar rendek tanácsülést készültek tartani.

Ide már Hunyadi János is mindenesetre el akart menni. Úgy gondolta, hogy amíg ennek ideje eljő, ráér gazdaságaival törődni. De váratlanul királyi levelet kapott: V. László azt írta neki, hogy országos dolgok megbeszélése végett jöjjön Bécsbe.

Ezzel a levéllel egy időben egy török ember érkezett Hunyadiékhoz. Mindenáron a főkapitánnyal akart beszélni. Azzal is csak négyszemközt. Megvizsgálták, hogy van-e nála eldugott fegyver. Nem volt. A vár ura tehát bezárkózott vele. Jó sokáig beszéltek. Utána gazdag ajándékot kapott és elment.

- Gyönyörű dolog, - mondta Hunyadi a feleségének és fiainak, - László király éngemet megöletni rendölt.

Mindakét fiú azonnal a kardjához kapott. Apjok elmosolyodott az ösztönszerű mozdulaton.

- Nyughassatok. Megvagyon készen az terv, hogy mihint Bécsben érkeznék, legottan bírák elé állítsonak és felségárulásért fejvesztésre ítiljenek. Nem az király eszitül lött ez, persze, hanem Ulrik grófétul.

- Ki volt ez török? - kérdezte Mátyás.

- Valakinek küldöttje. Jóbarátnak penig. Azomba nem első.

Keblébe nyúlt és két levelet vett elő onnan. Névtelen levél mindakettő. Óva intették, egyik latinul, másik németül, hogy ha élete kedves, ne jöjjön Bécsbe, ahová hívni fogják.

- Mitévő léssz, uram? - kérdezte Hunyadiné.

- Nem mék Bécsbe, - felelt mosolyogva a fővezér, - az határig mék. Híjjatok kancellistát ide.

Mátyás kikiáltott egy íródeákért. Az jött is futólépésben. És Hunyadi a családtagok hallatára levelet diktált a királyhoz. Ebben kurtán-furcsán kifejtette, hogy ő Magyarország főkapitánya és a régi magyar jogszokás szerint mint magyar közjogi méltóság csak saját hazája területén köteles az uralkodó rendelkezésére állani. Ezért utasítást kért Őfelségétől, mely magyar helyen és mikor jelenjék meg. A levelet azonnal futár kapta, aki szélvész gyanánt vágtatott el vele.

Nem volt más hátra, mint várni a királyi választ. Futárfordultával az meg is jött. A király kissé epésen válaszolta, hogy főkapitánya túlságosan ragaszkodik a formákhoz. De legyen kívánsága szerint: ekkor és ekkor jelenjék meg Köpcsény várában, ott majd a király meghatalmazottaival találkozik és a főbenjáró tárgyalnivalókat megbeszélheti velök.

Hunyadi János felkerekedett. Mindakét fiát maga mellé rendelte és különös pompával készült fel az útra. Díszes kíséretül nem kevesebb csatlóst vitt magával, mint kétezer fegyveres embert. És kétezer fegyveressel érkezett Köpcsény alá. Nem messzi a vártól megállapodott, emberei serényen verni kezdték a sátrak cölöpeit. Ő és két fia le sem szálltak a lóról, felkaptattak egy dombocskára, ahonnan a várkaput jól láthatták. És látták azt a két embert is megállni a várárkon innen, aki a főkapitány izenetét vitte. Hunyadi ugyanis azt izente a várba, hogy ő eljött az ország határáig, most már a király megbízottai is megtehetik azt a kis utat, amely az ő sátráig vezet, az urakat szívesen látja.

A követeket beengedték. Beletelt egy jó félóra, míg visszajöttek. Jelentették, hogy a király képviseletében Ulrik gróf jelent meg a találkozón. Ulrik gróf igen bosszús. Illetlen dolognak és a király felséges személyét mélyen sértőnek találja, hogy a király képviselője fáradjon a főkapitányhoz és nem a főkapitány a király képviselőjéhez. Ezért János gróf csak jöjjön fel a várba, ahogyan illik.

- Bocsássad meg, uram, de igyen szólott Ulrik gróf, - mentegetődzött a legény.

- Jól vagyon. Indulsz vissza. Megmondod Ulrik grófnak, hogy tüstént felmék. De legesztebb küldjön bémeneti írást illő kíséretemnek, kétezer legényemnek, ki hogy éngemet, főkapitányt s Beszterce grófját, megillet, eszében venni ne késleködjék.

A két követ megint ment vissza a várba. Megint szemmel kísérték, ahogy a várkapun belül kerültek. Megint félórai várakozás következett. A követek azzal jöttek vissza, hogy Ulrik grófnak nincs a királytól felhatalmazása kétezer fegyveres embert odaengedni egy politikai tárgyaláshoz. És óva inti a főkapitányt, hogy a jóságos és kegyes ifjú király jogos neheztelését ilyen bárdolatlan viselkedéssel ne vonja magára. Közben beesteledett. Hunyadi követei most már vaksötétben vitték vissza a várba azt az izenetet, hogy a főkapitány nem a király, csak a király kártékony tanácsosai iránt bizalmatlan, és ha Őfelsége sajátkezű írással írott salvus conductust küld neki, szívesen elmegy a király színe elé akárhová.

Késő éjszaka jött vissza a két legény a köpcsényi várból. Furcsa hírt hoztak: Ulrik gróf és kísérete már el is távozott a várból Bécs felé, a lehető legsürgősebben hozni fogja a királytól a menlevelet, Hunyadi csak várakozzék itten.

Az apa úgy határozott, hogy várakozni fog. Az őrséget megkettőztették, mert valami cselvetéstől sohasem ártott tartani. Másnapra kelve, csendes volt a világ. Gyönyörű kikelet virágzott a vidéken. Ők ott tanyáztak a sátorban tétlenül. Lovagi tornákkal, lófuttatással múlatták az időt. Éjszaka jóízűen pihentek, másnap újra kezdték a várakozást.

Végre királyi hírnök jött az osztrák határ felől. Levelet hozott. Ulrik gróf írta a király nevében. A salvus conductus a főkapitány rendelkezésére áll, Bécs vára alatt Ulrik gróf azt személyesen adja majd át. A főkapitány haladéktalanul jöjjön Bécsbe a király színe elé.

- Ebanyád, - morogta Hunyadi, mikor elolvasta a levelet, aztán odaadta fiainak.

És mindjárt rendelkezett is: ezer ember itt marad, ő pedig a másik ezerrel rögtön indul Bécs alá. Fiai megjegyzést akartak tenni, de apjok egyetlen pillantása elhallgattatta őket. Azonnal nyergeltettek ők is. Kisvártatva indultak Bécsnek. Útközben három titkos besugó lopakodott hozzájok egymásután: a főkapitány ne menjen Bécsbe, ha élete kedves. És megint jött két névtelen levél. Hunyadi csak ment tovább Bécsnek.

A városon kívül ugyanúgy megállt, mint Köpcsény előtt. Úgy intézte, hogy kora reggel érkezzék. Alig pitymallott még a májusi hajnal, mikor követeit beküldte Bécsbe. Azok késő délelőtt Ulrik grófnak azzal az izenetével tértek vissza, hogy ő a kora délutáni órákban kíséret nélkül jön a vár alá és hozza a menlevelet, a főkapitány is szíveskedjék őt kíséret nélkül fogadni.

Az apa és két fia összeültek. Megtárgyalták, mit lesz okos tenni. Rövid tanácskozás után meg is állapodtak a haditervben. A zsoldosok közül kiválasztották az egyik legjobb lovast. Az paraszti ruhát öltött nagy sebtiben, a ruhát úgy húzták le egy jámbor molnárról, a molnárt jó pénzzel megfizették, de egyelőre őrizet alatt tartották, hogy el ne járjon a szája. A kiválasztott legény lóra ült és békés utasember módján poroszkálva elindult a várnak közvetlen alája. Mikor elment, a főkapitány készenlétet rendelt ezer emberének és úgy helyezte el őket országútmenti ligetekben és szórványos paraszthá zak között, hogy riadóra azonnal mellette teremhettek. Mátyás apja mellett maradt, László hátravonult a félig-meddig rejtezkedő fegyveresekhez.

Most izgalmas és érdekes várakozás következett. Elég távol is álltak meg a várfalaktól, s az út sem volt áttekinthető. Egyszer csak Mátyás fülelni kezdett.

- Jön.

Csakugyan egy vágtató ló közelgő dobogása hallatszott. Egy-két pillanat alatt már ott állt az előre küldött lovas legény.

- Ötven lóval jön!

Mátyás azonnal vezényelt. Jobbról-balról ötven ember felfejlődött melléje, mintha a földből jöttek volna elő. Így álltak az országúton: legelül két fegyveres az út szélein, egyik kürtös, másiknál a fővezéri zászló, kissé hátrább Hunyadi maga lóháton, mögötte Mátyás az ötven ember élén. Jó negyedóra mulva feltűnt a porfelhő, amely a közelgő csapatot hirdette. Ott is elül jött a kornétás, szorgalmasan harsogva, mellette a király zászlajával egy ember. És ott közelgett Ulrik gróf, maga mögött az ötven lovassal. A Hunyadi-kürt ércesen megszólaltatta a választ, a Hunyadi-zászló mélyen meghajlott a levegőben. A bécsiek szorosan ideérkeztek a magyarokhoz. Ulrik gróf odaléptette lovát a Hunyadié mellé.

- Isten hozott, János gróf, - köszöntötte, - remélem, jó utad volt?

- Jó.

- Annak örvendek. Őfelsége várakozik rád. Indulhatunk.

Mátyás feszülten figyelt apja mögött. Látta, hogy a bécsi lovasok kétfelé válnak és megkerülik a magyar csapat két oldalát.

- Még nem indulhatunk, - felelte Hunyadi, - előbb add ide a menlevelet.

Ulrik gróf arcán kaján mosoly jelent meg. Előbb gyors pillantással meggyőződött róla, hogy lovasai megkerülték és körülfogták a magyarokat. Aztán így szólt:

- Borzasztó dolog, hogy milyen feledékeny vagyok. A menlevelet elfelejtettem elhozni. Otthon majd odaadom, most már csak gyerünk.

Ugyanekkor intett embereinek. Azok kezdték terelni a magyar csapatot. Volt, amelyik már kardot is rántott. De ebben a pillanatban riadót fújt a kürtös, aki Mátyásról le nem vette a szemét. Robogó, csörömpölő zaj kelt hátulról. Az osztrákok meglepetve fordultak hátra. László vágtatva közeledett a sereggel. Ulrik gróf már csak azt láthatta, hogy ő ugyan körülvette ötven emberrel a magyar ötvenet, de őt viszont száz meg száz fegyveres veszi körül. Mátyás elkiáltotta magát németül:

- Senki se moccanjon. Ezren vagyunk. Aki megmozdúl, azonnal levágjuk!

A magyarok kardot rántottak már mindannyian. Halálos csendben várt mindenki. Egyetlen mozdulat elég lett volna, hogy rövid és rettenetes mészárlás következzék. De nem mozdult meg senki. A magyar legényeknek parancsuk volt, hogy csak védekezniök szabad, de akkor istenigazában. Erre nem került a sor. Hunyadi János farkasszemet nézett a falfehérre sápadt

Ulrik gróffal. Idegemésztő pillanatokig tartott a némaság. Akkor végre fojtott hangon megszólalt a főkapitány:

- Megjártad velem, Ulrik gróf. Meg akartál öletni és most az életed a kezemben van. De a király zászlajával jöttél, a királyt tisztelem gyalázatos személyedben. Neked adom az életedet, most takarodj vissza. De ha még egyszer így kerülsz a szemem elé, Isten engem úgy segéljen, megöllek.

Intett a fejével. Ulrik gróf emberei mögött magyar vezényszavak hangzottak. A körülfogó magyar sereg ketté vált és helyet nyitott az országúton. A gróf torz módon vigyorgott zavarában. Szólni is akart volna, de a szót lenyelte. Némán megfordult, elindult. Emberei utána. Úgy kullogtak, mint a megvert kutya, a két oldalt álló fegyveres sereg sorfalai között. Mikor elhaladtak már, Hunyadi János elkiáltotta magát:

- Áldomást az legényeknek! Hajnalban indulunk vissza! Éjszakára virrasztókot két lovankint!

Nyüzsögve bomlott széjjel a sereg, hogy a táborban vídámságnak lásson. Mátyás megsuhogtatta kardját.

- Hogy valamelly kis huzalkodás nem lőn, igen bánom. Bécsnek várát is megvíjnám mastan, akkora bennem az természet.

- Még megérhedd, - mondta Hunyadi János csendesen.

Azzal ők is indultak vissza a sátorba.

VI.

Miklós pápa meghalt, míg ők a hosszú utat megjárták. A bíborosok egy spanyol főpapot választottak pápául, Borgia Alfonz nevűt, aki III. Calixtus néven foglalta el Jézus trónját. Spanyol eredet lévén, vérében hordta a szaracénok ellen való küzdelem ösztönét. Meg is esküdött ünnepélyesen, hogy addig nem nyugszik, míg a keresztény világot a török fenyegető veszedelmétől meg nem szabadítja. Hogy más országokba kit küldjön, az gondot okozhatott az új pápának, de Magyarországgal nem kellett törődnie. Kapisztráni János pap Magyarországra költözött.

Hunyadiék Budán voltak, mikor közeledtének híre jött. A főkapitány különösképpen örvendett a híres pap jöttén, végre tudott valakit, akiben hathatós támogatót talál a török hadjárathoz s akiben megbízhatik. Levelet írt hozzá, áhítatosan boldogat és ünneplőt. A levelet Mátyás fogalmazta, aki maga is alig várta, hogy megláthassa a csodálatos szerzetest. Hunyadiné is készült megismerésére. Neki még külön céljai is voltak a pappal. Hunyadvár környéke tele volt olyan jobbágyokkal, akik a keleti egyházhoz pártoltak. Ezeket akarta János pap segítségével az igaz hitre visszatéríteni.

Meg is érkezett a híres barát egy szép tavaszi napon Budára. Nem volt kísérete, nem volt úti málhája. Csak úgy jött másodmagával rázós szekéren, mint Isten akármelyik más kolduló szolgája. Egy középkorú másik barát kísérte, olasz az is, neve Gabriele da Verona. Közönséges szőrcsuhát hordtak mindaketten, lábokon fatalpú sarut. De olyan hírnév jött előttük fullajtárként, hogy a parasztság akár az út sarában is térdre borult, amerre jöttek. Mert csodatévőnek mondták az öreg barátot, eseteket mondogattak róla, mikor betegeket, ha buzgón imádkoztak, meggyógyított, és ha megígérte valakinek, hogy imádsággal közbenjár érette Istennél, annak legtitkosabb óhajtása bizton teljesült.

Budai házában családjával együtt otthon volt Hunyadi János, mikor Kapisztrán első látogatását fogadta. Apa, anya és a két fiú letérdeltek a kapualjában, a belépő öreg mind a négyet megáldotta. Egyenként fejökre tette a kezét, latinul áldást suttogott felettök, azok mind a négyen kezet csókoltak neki.

- Álljatok fel, kedves gyermekeim, - mondta nekik latinul.

Más nyelven, mint olaszul és latinul nem is igen tudott, legfeljebb néhány német és cseh szó ragadt rá, mialatt a török ellen lázító útját járta az országokon keresztül. A főkapitánynak nehezére esett a latin társalgás, ezért Mátyás vette át a tolmács szerepét, mikor feljebb mentek a vendéggel társalkodni a termekbe. De Mátyásnak sem volt könnyű ezúttal a feladat. Az öreg pap meghökkentő hatással volt reá.

Hangja, ha csendesen beszélt, mélyen, lágyan dörgő basszus volt, mint valami földalatti folyam kellemes moraja. Behizelgő hang volt ilyenkor, szívesen hallgatott regöséhez hasonló. De ha csak kissé is megemelte hangját, a hallgató ennek a hatalmas dörgésnek erejétől visszakapta a fejét. Ez a falakat remegtető hang egyszerre annak a gondolatát keltette Mátyásban, hogy ilyen lehetett a trójai háború Stentorának homéroszi hangja. Mintha Jézus a maga egyházának megmentésére külön hadi harsonául alkotta volna ezt az embert. Néha nem is lehetett szavai értelmére ügyelni, maga ez a hihetetlen hang annyira lekötötte a figyelmet színével, dörgésével, bibliai erejével.

És a szeme. Világoskék tekintet volt ez, tiszta, mint a tengerszem, valóságos gyermeki egyszerűségű. Mégis olyan megdöbbentően átható, hogy aki Isten szolgáját nem ismerte volna az öreg minoritában, akár vájákos boszorkánysággal vádolhatta volna. Csak egy szó illett erre

a tekintetre: emberfölötti. Valami megszállottság volt benne, valami babonásan bénító. Mátyás nem is bírta ki, mikor ez a tekintet először rászegeződött. Egész lényében megrendülve sütötte földre a maga tekintetét. De elrestelte lelke gyengeségét önmaga előtt és keményen feltette magában, hogy mikor a barát megint ránéz, ő ezt a nézést állni fogja emberül. És állta is, bár úgy érezte, hogy a velőkig ható rejtelmes szempártól valami hűvösödő zsibbadás csapja meg a szívét.

A beszélgetés a török ellen vívandó keresztes háborúról szólott. Hunyadi János elmondta, hogy ő a maga részéről felkészült és hosszú évek tanulságai alapján másban, mint önmagában nem is bizakodik. A keresztény fejedelmek önző módon marakodnak, kiki mással akarja kezdetni kapzsiságában az áldozatot, a birodalmi gyűléseken valamennyi nagy hangon kezdi és aranyhegyeket ígér, de rögtön függővé teszi segítségét attól, hogy mit ad a másik. Így aztán Európa minden nációi közt mindig a magyarra marad a vérrel való áldozat. Egyéb nemzetek követei gyönyörű beszédeket mondanak, amelyek tacitusi és suetoniusi idézetekkel ékesek, de elhallgatják, amit valamennyien gondolnak: a baj mindenekelőtt a magyarok közvetlen határát éri, egyelőre bajlódjanak a magyarok. Pedig Mohammed szultán félelmes erejű ellenfél. Mióta azt az Urbán nevű hitehagyott keresztény tudóst alkalmazásába vette, tüzérsége ördögi módon fejlődik. Ágyúi, amelyeket ez az Urbán folyton tökéletesít, valósággal ellenállhatatlanok. Bizáncot is csak ezekkel az ágyúkkal tudta bevenni. Ha a kereszténység résen nem lesz, majd a többi várak is következnek egész Európán végig. Ha jövőre csakugyan sikerül megindítani a keresztes háborút, a keresztény hadak mértéke attól függ, hogy a németrómai birodalom egyes államainak politikája hogyan alakul. De akármekkora lesz ez a keresztény sereg, igazi erejét a lélek adhatja csak meg. Nem elég, hogy a zsoldosok megkapják a zsoldot. A Szentírás erejét kell beléjök plántálni, amelyért küzdeni fognak. Ezért lesz Kapisztrán éppen olyan vezére ennek a szent hadjáratnak, mint Hunyadi.

Mátyás szorgalmasan fordította apja magyar mondatait latinra. Az öreg barát tekintete sokszor rajta feledkezett és nem egyszer meglátszott, hogy Kapisztrán nem a fordítást figyeli, hanem a fordítót. Egyébként válaszul elmondta, merre járt és mit tapasztalt. Ha minden jól megy, Gyorgye király ád tízezer embert, a pápa húszezret, Alfonz király tízezret, burgundi Fülöp húszezret, V. László húszezret, a kis olasz államok együtt tízezret. És így tovább. Mivel Hunyadi János a maga személyes költségén vállalja tízezer ember kiállítását, mint Európa egyik leggazdagabb földbirtokosa, nem is túlvérmes reménység százezer emberre számítani.

- Mondjad néki, - szólt Hunyadi - hogy százezörvel Európát fölszabadítni, de még az Szentföldöt hátrahódítni, magamot elkötelezöm.

Mátyás lelkesen fordította a választ. Kapisztrán aztán elmondta, hogy egy egész esztendőt izgatásra, országjárásra, a lelkek felrázására akar szánni s mikor a hadjárat ideje elérkezik, ott akar lenni a harcoló katonák közt a tűzben.

- Akkor mind együtt leszünk, - mondta gyorsan Mátyás, ezúttal a saját nevében.

A magyar belső politikára terelődött a szó ekkor. De Hunyadi János egyszerre szűkszavú lett és kedvetlen. Kurtán elmondta, hogy László király közelebbről Budára fog költözni, az uralkodást az ország fölött maga veszi át s ezzel az országos főkapitány hivatalának szüksége megszűnik. Ő nem marad egyéb, mint katona, aki a besztercei grófságnak és egyéb javainak igazgatásával foglalkozik majd, ha nem lesz hadban. Általában nem igen látható előre, hogy ha V. László Budára teszi át székhelyét, ez milyen eltolódásokat fog okozni a magyar közjogi életben. A rendek éppen erről is tanácskozni szándékoznak a győri összejövetelkor.

- Kérdezd meg apádat, - szólt a barát - hogy ő jelen lesz-é. Mert Ulrik gróf ott lesz.

És áthatóan pillantott a főkapitányra. Az állta a pillantást, mint előbb a fia. És fiához szólva a barátra nézett:

- Mondd az papnak, hogy ha ű odamegyen, én nemkülönben. Mert általa az Jézus vagyon vélem, senkitül nem félhetök.

Kapisztrán komolyan bólintott: ott lesz ő is. Majd Szilágyi Mihályról kérdezősködött, akitől levelet kapott volt: a nándorfehéri várkapitány arra kéri őt, hogy gyűjtsön pénzt a magyar urak közt, mert azon a vidéken minden keresztény templom elpusztult. A hunyadi eretnekek megtérítéséről is szó esett. Vitéz János bíborosi kalapjáról, mindenről. Volt beszélgetni való elég. Kora délutántól késő estig a Hunyadi-háznál maradt a barát, s vele együtt a finom és kedves Gabriele, aki nagyritkán szólt egy-egy szót, de ez a néhány szó elegendő volt, hogy meglássék, milyen eszes ember. Mikor aztán eltávoztak a szent vendégek, Mátyás lelke mélyéig felkavartnak érezte magát. Soha eddigi életében ember ilyen lenyügöző hatást még nem gyakorolt rá. Aznap éjszaka sokáig nem jött álom a szemére, pedig makkegészséges szervezete kitűnő álommal dicsekedhetett. Ahogy a vánkosra letette fejét, már aludt. De ma nem. Élénk és izgatott ébrenlétet érzett, sőt szinte félt attól, hogy elalszik, oly érdekes volt erre a bámulatos emberre még visszagondolnia.

Így volt János pappal az egész család. Az első látogatástól kezdve mindennap keresték egymás társaságát. S mikor még közelebb jutottak egymáshoz egymás barátságában, mindennap új megdöbbenéssel jöttek rá a csodálatos pap egyre titokzatosabb voltára. Kapisztrán papban valami bűbájos látnoki tehetség lakott. Mátyásnak minduntalan le kellett győznie magában a gondolatot, hogy ez a tehetség a boszorkánysághoz hasonló. A pap arra volt képes például, hogy imádkozott, behunyta a szemét, néhány pillanatig mozdulatlan maradt, majd így szólt:

- Kis lovascsapat közeledik egyházi emberrel, de nagyobb rangúval. Még ma itt lesz.

Estére megjött Benedek, a zágrábi püspök. Győrre igyekezett, de nagyon betegnek érezte magát és meg akarta kísérelni a budai források vizét, amelynek némelyek különös gyógyító erőt tulajdonítottak. Egy más esetben hirtelen megállott, mikor az egyik íródeák elment mellette. Visszahívta és megáldotta, különben nem szólt neki semmit. Csak mikor kiment a fiatalember, akkor mondta:

- Ez az ifjú már nem él.

Csodálkoztak rajta és nem értették. A kancellista aznap éjjel valami ismeretlen görcsöt kapott, vért hányt és reggelre meghalt. A pap csodálatos hatást gyakorolt most már Mátyásra. Hátborzongató volt és mélységesen megnyugtató egyszerre. Hinni kellett benne, mint egy szentben, akit már élő éveiben kanonizálni lehetne. Hunyadiné mindennap meggyónt neki s mikor elérkezett a búcsú napja, sírva fakadt. Pedig nem sokan látták sírni világéletében.

Hunyadiné lement Vajdahunyadra, férje és fiai a két pappal elmentek a győri tanácsülésre. Ulrik grófot csakugyan ott találták. Nyájas mosollyal köszöntötte a Hunyadiakat, mikor az utcán már az első napon szemközt jött velök. Még meg is állott. Igen jókedvűnek látszott.

- Ne menjetek tovább, János gróf, mondanék neked és fiaidnak valamit. Én a királlyal be fogok jönni az országba. Gondoljátok meg, nem volna-e jó összebékülnünk.

- Veled nem lehet összebékülni, - felelte Hunyadi, - mert minden kötést megszegsz. Láthatod most is, hogy én és fiaim erősen fogjuk kardjainkat.

- Ne légy bolond, János, - nevetett Ulrik, - hiszen hárman vagytok s én egymagam. De én kitaláltam már, hogyan hihetünk egymás szavának.

- Hogyan?

- Ugy, hogy ez a Mátyás fiú elveszi feleségül a leányomat, ahogy régóta tervezgetjük, és leányom természetesen Vajdahunyadra költözik. Mátyás azonban felköltözik Budára az

udvarhoz, illő is, hogy kamarási rangot kapjon. Látod, János, ez igen bölcs dolog lesz. Én nem törhetek fiad romlására az udvarnál, mert leányom ott lesz a ti szerető kezeitek közt Vajdahunyadon. S hogy ti igen fogjátok őt szeretni, abban én biztos leszek, mert Mátyás viszont ott lesz mellettem az udvarnál.

Mátyás ránézett Ulrik grófra:

- Szóval túszokat cserél a két család?

- A lényeget mondtad, magnifice, de csúf szavakkal fejezed ki magad. Majd az udvarnál megtanálod a símább beszédet. Hát tárgyalhatunk erről, János?

- Tárgyalni mindenről lehet. Majd izenek.

Elbúcsúztak a győri utcán, és már délután megtörtént az első beszélgetés Ulrik gróf és a főkapitány között. Ettől kezdve mindennap találkoztak és hosszú árkusokra nyúltak már a pontok, amelyeket megbeszéltek. A tanácsüléssel nem sokat gondolt egyik is. Hatalmasabbak voltak ők egyenként, mint a tanácsülés urai. Hunyadi László apja helyett is elment mindennap. Mátyás azonban csak egyszer-kétszer hallgatta a vitákat. Semmi érdekeset nem talált bennök. Inkább csak az urakat firtatta, hogy ki kicsoda. Sokakat ismert már közülök, mert jártak atyja várában, de sokakat először látott. Már ismerte Gyorgye királyt, aki ide is eljött, valamint a nádort, Gara Lászlót, nagytestű, öblös hangú, mindig rosszkedvű urat. Hunyadi László ennek a lányával járt jegyben. Itt volt Pálóczi László, az országbíró. Perényi János, a tárnokmester. Bánfi Pál, a főajtónálló mester. Szentgyörgyi László, az asztalnokmester, Czudar Simon, a pohárnokmester. Csupa előkelő, méltóságos zászlósúr. Még a főpapok: az esztergomi érsek, öreg Szécsi Dénes. A zágrábi püspök, a váci püspök, az egri püspök, a váradi püspök. Ezek hosszadalmas felszólalásait teljesen érdekteleneknek találta. Sokkal érdekesebb volt az, ami zárt ajtók mögött meghitten folyt tovább: Ulrik és apja tanácskozása. Ezekben olykor Gara nádor és Ujlaki Miklós is részt vettek, sőt Gyorgye király is megjelent egyszer: tiltakozni az ellen, hogy unokája áttérjen a római katolikus vallásra. De ebben Hunyadi akarata győzött. Az egyességbe bevették, hogy a grófkisasszony katolikus szertartású keresztelőn fog átesni, mielőtt az esküvőt megtartanák.

Mikor a győri tanácsülés szétoszlott, a tárgyaló felek még nem készültek el az anyaggal. De már csak részletkérdések voltak hátra. Elvben megállapodtak: barátsági szerződést kötnek, ennek megtartását esküvel fogadják, s aki bármelyik pontot megszegné, azt eskűszegőnek tekintik s az egyház ítéletére bízzák.

Több ízben összejöttek még Budán is, míg valamennyi részletkérdésben egyetértettek. Közben Hunyadiné Budára érkezett és Ulrik gróf is felhozatta családját Cilli várából. Mátyás, mint vőlegény, diszes lovaskísérettel ment arája elé a határba. Mikor a közelgő karaván összetalálkozott a kilovagolt csapattal, ünnepélyesen megrendezték a jegyesek találkozását. Szőnyegeket szedtek le a málhás kocsikról. Azokra szállott ki Ulrik gróf felesége, a szerb királyleány, lesegítve a menyasszonyt.

A grófné ösztövér, hollófekete hajú, nem nagyon szép asszony volt, leánya sem csinos, sápadt, csenevész gyermek. Tizennégy éves volt a menyasszony, de annyinak sem látszott.

Mindenekelőtt a szülők üdvözölték egymást, nagy szertartásossággal. Aztán Mátyás szólt előírás szerint a gyermekhez.

- Isten hozott, kedves mátkám. Vajjon kellemesen utaztál?

- Köszönöm kérdésedet, kedves mátkám, - hadarta a leányka a leckét, félszemmel félénken anyjára tekintve, - kellemesen utaztam. Most bemutatom neked hölgyeimet.

Megint szertartásos mozdulatok és mondatok következtek. De ezek hamar elfogytak. S akkor a jegyesek ott álltak némán és kellemetlen zavarban feszengve. Az egyik hölgy súgott valamit.

- Segíts kocsimba, kérlek, - kapott a szón a leány.

Mátyás két ujjával megfogta az Erzsébet kezét és magasra tartva lépkedett vele a szőnyegen. Mögöttük ment a két anya. Ulrikné és leánya felszálltak a hintóba, Hunyadiné egy másikba. A férfiak lóra ültek. Mikor a hévizekhez értek, ott kocsik vártak rájok. Megálltak. Következett az első ajándékok kicserélése. Jóformán oda sem pillantott egyik sem. A leányka pontosan felmondta a leckét:

- Ó be szép ajándékok, köszönöm nagylelkűségedet, kedves mátkám.

- De a tiéid felülmulják az enyéimet, - mondta unottan Mátyás, - valóban nagy hálával tartozom neked, kedves mátkám.

Aztán megint kisérés, felülés, indulás. Rekkenő hőségben érkeztek fel a várba. Ott elbúcsúztak egy-egy mondattal. Mátyás mély megkönnyebbüléssel fellélegzett. Szívből sajnálta a zavart, kínzott, csúnya leánykát.

Az esküvőt akkor tartották meg, mikor a két apa aláírta az egyességet és mindaketten letették rá az eskűt. Utána következett Erzsébet grófkisasszony katolizálása, majd pedig az esketési szertartás. Nagyobb fény és pompa nélkül folyt le az egész, a két család az igazi lakodalmat közakarattal akkorra halasztotta, mikor majd a fiatal asszony eléri a tizenhetedik esztendőt s a fiatal házaspár közös otthonba költözik. Kapisztrán adta őket össze, ők egymás mellett térdeltek az oltár előtt és teljes idegenségök mindakettőt annyira zavarta, hogy restelltek egymásra tekinteni.

Hunyadiné azonnal az esküvő után levitte Vajdahunyad várába tizennégy éves menyét, aki fuldokló zokogással búcsúzott anyjától. Mátyás a városon túlra kísérte feleségét. Ott ő is elbúcsúzott. Zavartan megcsókolták egymás orcáját, aztán mindaketten örültek, hogy túl vannak a feszes és kényszeredett ceremóniákon. A hintó elindult, Ulrikné sírva lobogtatta kendőjét, mialatt kocsijába szállott, a férfiak mentek vissza lovaikhoz. Elől haladtak Ulrik gróf és Hunyadi János, aztán Kapisztrán következett a két Hunyadi-fiúval. László azonnal a szerzetes jobbjára lépett, hogy Mátyást a másik oldalra engedje. De ekkor különös dolog történt. Kapisztrán megállt, behúnyta a szemét, egy darabig mozdulatlanul állott, majd így szólt:

- Cseréljetek helyet, fiaim.

A két fiú meglepetve engedelmeskedett. László megszólalt mégis.

- Szentatyám, mi az oka ennek? Én vagyok az idősebb.

Kapisztrán fejét rázta. Mereven egy pontra nézett maga elé és egyik fiúra sem.

- Tőled már nem sokat akar az Ur. De öcséd fején nagy fényességet látok.

Az előttük menők visszafordultak, hogy ezek miért álltak meg.

- Mi az? - kérdezte Ulrik gróf.

De nem kapván választ, vállat vont és ment tovább. Éppen ekkor érkeztek a lovakhoz.

VII.

Mátyás komoran és összeszorított fogakkal ült a helyén. Mellette jobbról is, balról is beszélgettek azok, akik hozzája hasonlóan kihallgatásra vártak. De ő csak kurtán válaszolt, ha szóltak hozzá, és várakozott tovább. Már egy hete apródja volt V. Lászlónak, már megkapta szállását a várpalotában, már elég ismerősen mozgott folyosókon, lépcsőkön és termeken, de a király színe elé még nem tudott jutni. Eddig négyszer tűzték ki bemutatkozó kihallgatását, de mind a négy ízben hiába várakozott. Egyszer a király váratlanul kiüzent, hogy a még hátralevő várakozókat nem fogadhatja, mert hirtelenül fontos államügyek kerültek eléje, amelyek halaszthatatlanok. Más alkalommal Szécsi Dénes, az agg primás, bejelentés nélkül jelent meg a palotában, beüzent a királynak, a király soron kivül őt kérette be és másfél órát beszélgetett vele, a többieknek már nem jutott idő.

Most várakozott Mátyás ötödször a királyi kihallgatásra. Életében először érezte magát megalázottnak. Már látta a királyt, ha nem beszélt is vele. De a királyi várpalota nappali életében itt-ott egyszer csak felbukkant az uralkodó egy pillanatra, hogy senkire nem vetve egyetlen pillantást, csak Ulrik gróffal beszélgetve mindjárt el is tűnjön valamelyik folyosófordulónál, vagy szemközti ajtónál. Éppen így látta őt Mátyás legelőször: átsietni Ulrikkal egy rövid folyosórésen.

A király igen szép fiú volt. Karcsú növésű, magas, és ha szűkmellű is, de azért nem aránytalanul vézna. Feltűnő volt nőiesen finom arcbőre, amely lehelletszerűen gyengéd színeit hordta a tejnek és a rózsának. Orra kissé nyerges volt a közepén, de ez sem formátlanul, és egyébként minden arcvonását igen szabályosan rajzolta a természet. Vállig omló aranyszőke hajat hordott, ugyanolyat, mint Mátyás. De nem kék szeme volt hozzá, hanem nagy nyílású fekete szeme, olyan, mint valami bolondító kacérsággal néző leányé. Rendszerint tetőtőltalpig feketébe öltözött, nyilván mert hajához ezt nagyon illőnek találta. Ha nem lett volna király, feltűnő csinossága miatt akkor is mindenki utána fordult volna.

Mátyás első izben csak pár pillanatig láthatta. De később is, mikor alkalma volt jobban szemügyre venni, csak azt állapíthatta meg magában, hogy a szépséges király, aki nála egy nappal idősebb, tehát most közeledik ő is a tizenhathoz, olyan, mint a mesék királyfia. Mióta apródként itt tartózkodott, már lefolyt egy olyan követfogadási parádé, amelyben az apródok sorfalát is beállították. Mátyás ott állt a fal tövében a többi apród közt és figyelmesen nézte a királyt. Azt látni lehetett rajta, hogy nem közönséges fiú. Valóban igaznak látszott, amit az országban hallani lehetett róla: hogy elragadóan kedves tud lenni, ha akar, mindenki szívébe képes behízelegni magát, de ez a személyes báj csak csinált varázs, rendkivül tehetséges modorában semmi sem őszinte.

Most tehát ötödször várakozott itt a király fogadótermének előszobájában. Ezúttal nem hiába. Éppen nyílott az ajtó és egy külföldi házaspár lépett ki rajta. S egy hang kiszólt:

- Mathias, Graffe von Bistritz.

Beszterce grófja belépett. És még össze sem szedhette magát, már ott termett előtte a király, szinte szelesen sietve. Két kezét a Mátyás két vállára tette és túláradó nyájassággal szólott:

- Végre színünk elé bocsáthattunk, igazán már alig vártuk, hogy szemtől-szembe állhassunk veled. Nagyon fájlaltuk, hogy több izben hiába voltál kénytelen várakozni reánk. Szóval te vagy az a híres Mátyás gróf, aki mindenkit legyőz a tornán. Örömmel látunk téged királyi nemes apródaink között és reméljük, hogy mindabban, amit udvarunknál tanulhatsz, gyors előmenetelt fogsz tenni.

Mátyás szótlanul meghajtotta magát. Aztán megint felegyenesedett és a király szeme közé nézett. Kutatóan, emberi kíváncsisággal embert keresve. És nem tudta másként fogalmazni magában ennek a fekete szempárnak a tekintetét: olyan ezeknek a szemeknek a nézése, mint a csalfa széplányoké. Bár a csalfa leányokról még igen keveset tudott. A vele egykorú király hír szerint annál többet.

- Nagybátyánkkal, Ulrik gróffal, nem szükséges megismerkedned, hiszen apósod ő, ugyebár. Igy tehát a mi személyünkkel is atyafiságba kerültél. Ennek nagyon örvendünk. És nem is alkalmazzuk veled szemben uralkodói hangunkat: tudod mit, beszéljünk egészen közvetlenül és komédia nélkül, barátkozzunk össze, nagyon szeretnélek ismerni téged, Mátyás.

Ulrik gróf is ott áll, mint minden kihallgatásnál, a király háta mögött. Egész testtartása nagyon mutatta, hogy ő itt teljesen otthon van. De különben nem látta szükségesnek, hogy megszólaljon.

- Nagyon meg fog tisztelni Felséged, - felelte Mátyás.

- De lásd, egy királynak olyan nehéz. Ha azok, akik a koronámra vágynak, tudnák, hogy mennyi tövis van belül egy ilyen koronában, bizony mondom neked, megszűnnének vágyakozni utána.

Mátyás megint egyenesen a szeme közé nézett a királynak. A merész célzásra merészen akart válaszolni.

- Én azt hiszem, Felség, hogy aki nagy feladatra vágyik, az éppen a nehézségeket kívánja benne a maga ereje számára.

- De ki ismeri a saját erejét, Mátyás, mondd meg nekem. Látod. Az emberek békésen sétálnak ott lenn a vár alatt, felnéznek ide, irígylik a pompát és a díszt, és nem is tudják, milyen boldogok.

- Viszont Felségednek sincs mit irígyelnie tőlük.

- Dehogy nincs. Jó lenne például most elmenni veled labdázni, mint két ilyen magunkfajta suhanc szokta. Nem lehet. Annyira nem lehet, hogy még beszélgetnünk sincs idő tovább. Kint még sokan várakoznak.

Mátyás ismét meghajlott. A király pedig újra felöltötte a koronás főknek járó többesszám hangját.

- Keresni fogjuk az alkalmat, hogy veled, kedvelt apródunkkal, társaloghassunk. Most kegyelemben elbocsátunk.

Ekkor Ulrik gróf megszólalt:

- Bocsánat, felség, valamit még közölnöm kellene a gróffal.

A király szőke feje kegyesen bólintott. Ulrik gróf Mátyáshoz fordult.

- Értésemre esett, hogy csónakázni mentél a Dunára anélkül, hogy ezt az apródok kapitányának bejelentetted volna. Tudnod kell, hogy ez fegyelmi vétség. Előzetes engedelem nélkül nem szabad távoznod a várpalotából. Viszontlátásra.

Mátyás megint kint találta magát az előszobában. De sietett innen, hogy tolongó gondolatait végiggondolhassa. Kilépett egy nyitott bástyarészre és lekönyökölt a szegletes oromkönyöklőre. A Dunára tekintett le és át a másik városra, Pestre, amelynek falövén belül apró házak kéménytömege füstölt. Azon gondolkozott, hogy gyakorlat teszi a mestert. Ez a király nem ostoba és nem is valami különös lángelme, afféle tucatesze van, mint akármelyik értelmes embernek. De király, mióta megszületett, és a királyok nyelvét jól megtanulta. Alig néhány

mondatot váltottak, de ezekben símán módot talált rá, hogy többrendbeli dolgot ne hagyjon megmondatlanul. Először: hogy Mátyást a koronára vágyakozónak tekinti, pedig ereje nincs meg hozzá. Másodszor: hogy szívesen fogadná egyenrangú pajtásának, de királyi rangja miatt ez lehetetlen. Harmadszor: hogy az atyafiság még nem minden, és aki király, az nem ülteti le a nagybátyja vejét. Végül Ulrik gróf elég értelmesen közölte vele, hogy ő itt fogolynak számít, túsznak, akinek szabad mozgása nincsen, és erről nem szabad megfeledkeznie. Így megmondani mindent, a legcsiszoltabb társaságban, nyájas orcával, pár pillanat alatt, ez nagyon kedvelni való mesterség.

Az első kihallgatás tehát megtörtént. Több egyelőre nem is lett belőle. A király semmi különbséget nem tett az egyes apródok között Mátyás javára. Egyiket sem vette észre, úgy járt közöttük, mint a bútorok között. Mátyás hamar megfigyelte a királynak azt a különös tehetségét, hogy akit nem óhajtott észrevenni, annak mögéje nézett. Rajta keresztül, messzebbre néző szemmel, mintha a pillantásnak nem állt volna útjába idegen test, mintha az illető ember átlátszó lett volna, akár a víz, amelynek fenekére nézünk.

Az apródok, előkelő osztrák, cseh és magyar családok ifjú sarjai, nagy érdeklődéssel és nagy hűhóval fogadták Mátyást. De mindjárt csalódtak benne. Mátyás nem bizonyult garázda, mulatós cimborának. A királyi várpalota légköre tele volt a mohó élvezetvágy szikráival. Ulrik gróf minden áldott nap gazdagon és változatosan kieszelt lakomákkal kedveskedett öccsének. Nehéz borokat szolgáltak fel a gazdag ételsor mellé, az étkezés alatt művésznépség számaiból álló műsorban lehetett gyönyörködni. Bámulatosan tornázó törpék és bohócok, igricek, jokulátorok, palpanisták, mulatságos tréfákat rögtönző német csörgősipkás bolondok, szerelmi dalokat lanttal kísérő énekes költők, de főként szépséges fiatal táncosnők váltogatták egymást. Ha aztán az étkezés befejeződött, a táncosnőket is odaültették az asztalhoz, akkor aztán igen hangos, sikongó, kacagó, zabolátlan jókedv következett. Az apródok ezt személyes tapasztalatból nem tudhatták, mert apród az esténkénti mulatságokra nem volt hivatalos, de láthatták a folyosón surranó komédiásokat, a halk kacagással, izgatott lebbenéssel elvonuló táncosnőket fátylaikban, és hogy az ajtók mögött mi történik, azt a királyi szolgasereg naponta részletesen megtárgyalta. Köztudomású volt különben is, hogy ez az Ulrik gróf hatalomőrző rendszere. Valaha Fridrik igen sanyarú körülmények között tartotta Lászlót és nővéreit is, akik azóta már feleségül mentek, egyik a szász herceghez, másik a lengyel királyhoz. Fridrik rongyos, vásott ruhákban járatta őket, egyszer egy lázító szónok, mikor Fridrik nem volt otthon, kivitte őket a városháza erkélyére, hogy felháborításul megmutassa a népnek a gyerekek keshedt gúnyáit. Ulrik gróf pompával, tékozlással, dorbézolással tartotta jól öccsét, hadd lássa a különbséget, mennyivel kellemesebb élete van most, mint Fridriknél volt. S a király, aki természettől sem az italt, sem a késői fennmaradást nem szerette, a sanyarúság évei után mégis belement a folytonos izgalomba. Meg aztán Ulrik a maga saját kedvteléseiről sem feledkezett meg. Egész nemzetsége nevezetes volt élvezethajhászó hajlandóságairól. Cillii Borbála, az Ulrik gróf nagynénje, akit Zsigmond király vett feleségül, olyan példátlan nyíltsággal csalta meg a férjét, hogy amire eladdig nem volt példa a történelemben, a magyar rendek hivatalosan világosították fel a megcsalt férjet és követelték tőle, hogy az ország jóhíre és a királyi állás becsülete érdekében kergesse el. Ugyanebből a vérből Ulrik grófba is bőven szorult. Élte is világát kedvére minden áldott este. A dorbézoló kedv megfogta az egész hatalmas házat, amely valaha a Zsigmondé volt s amely a mindenki csókjára vágyó Borbála viselt dolgainak volt színhelye. Most is főméltóságoktól kezdve alabárdos darabontig a mámort és mulatságot kereste itt mindenki. Az apródok minden este kiszökdöstek, hogy budai kocsmákban menyecskékkel enyelegjenek. Az ilyen virgonc kirándulásokhoz reméltek bőséges pénzű cimborát Hunyadi Mátyásban. De az már első nap megmondta, hogy a szeszes italt nem szereti, a pintes korsók mulatságát pedig unalmasnak találja. Ezenfelül még olyan

oka is volt, amelyet nem mondott: ösztönszerűen valami különállást akart megőrizni, valami el nem keveredést azokkal, akiknél magát többnek és nagyobb dolgokra hivatottnak tartotta.

Annál inkább résztvett mindenfajta tornában és fegyvergyakorlatban. Az apródok napirendjét Ulrik gróf dolgozta ki, mert a régebbi magyar királyok udvarában dívó szokások részben feledésbe mentek, részben pedig szerinte elavultak. A Ritter-spiegel német rendje szabott órabeosztást az apródoknak. Pontos adagolásban kellett gyakorolniok a hét testi ügyességet: a lovaglást, az úszást, a célbalövést, a póznára és kötélre mászást, a lovagi tornát, s végül a birkózást. De ezenkívül órákat kaptak az asztalnál való felszolgálásból, a táncból és a sakkozásból is. Mátyás kezdettől fogva elfoglalta apródtársai közt az első helyet testgyakorlások dolgában s nem volt más dolga, mint hogy azt meg is tartsa. Lovaglásban még csak hozzá hasonló sem akadt társai között, ebben volt legerősebb. A lovardául használt várudvaron nemsokára kíváncsi udvari méltóságok jelentek meg, ha a lovaglóóra következett: a Hunyadi fiának bámulatos lovagló tudományát akarták látni, amelynek Budaszerte gyorsan híre futott. A hetenként egyszer tartott apródi tornán verhetetlennek tartották. Nem ő volt ugyan a legerősebb társai között, nyers izomerő tekintetében erősebbek is, gyengébbek is akadtak nála. De ügyességét és lélekjelenlétét, a gyors elhatározást és a terv villámszerű végrehajtását senki sem mulhatta felül. Ugyanígy érvényesült Vajdahunyadról hozott készsége a karddal való vívásban. Társai egy-kettőre elismerték túlnyomó felsőbbségét, vitás kérdések esetén mindig őt szólították fel bírónak. Ily módon vitathatatlanul bírta közöttük az első helyet, de azért népszerűségét nem lehetett melegnek nevezni. A fiúk kivétel nélkül mind meghódoltak előtte és habozás nélkül engedelmeskedtek neki, ha arra került a sor, de akadt nem egy, akit a többiek nála jobban szerettek. Már gyors haladása sem tehette általánosan kedveltté, mert az első hetek elmultával, amelyeket csak formaságból töltött közönséges apródi sorban, megkapta kamarási kinevezését, ahogy apja ezt már eleve kikötötte. A többiek évekig vártak az ilyen előlépésre, a Hunyadi fia úgy ment előre a rangsorban, mint ahogy királyi vérből származó gyermekek lépik át a katonai tiszti rangokat.

A kamarásság új beosztással is járt: a király személyének közelébe rendelték szolgálattételre. Könnyű szolgálat volt, mert a király igen későn szokott kelni és Ulrik éjszakai mulatságai miatt a délelőtti munkát vagy déltájban kezdte, vagy éppen el is mulasztotta. A királyi kihallgatásoknál szükséges bejelentések, amelyek a kamarásra háramlottak, így elég kevés dolgot adtak. Különben sétalovaglásokra kísérte a királyt, az udvari tornaversenyeken, amelyeken most már ritkán vett nyilvános részt, a király elkerített helyének bejáratánál állt, ünnepélyes fogadtatások alkalmából a trón közelében volt a helye. De a király magánéletének kedvteléseihez Ulrik gróf nem engedte közel, és így kora este már felszabadult. Mehetett lovaihoz vagy könyveihez, vagy amit igen szívesen tett: közemberre való egyszerű gúnyában, mélyen szemére húzott kalpaggal elment csavarogni az utcákon.

Az utcanép, amely nem jutott udvari ceremóniákhoz és a várpalota belső életéből vajmi keveset látott, őt is alig ismerte. Ha feltűnés nélkül bandukolt a házak sötét tövében, vagy befurakodott valamely verekedés okozta utcai sokadalomba, közömbös járókelőnek tünt fel, akit meg sem igen néztek. Ő annál figyelmesebben nézett minden arcot és hallgatott minden szót. Már otthon, Vajdahunyadon is szerette hallgatni a jobbágynépség, vagy a zsoldosok hétköznapi beszélgetését. Ez a kedvtelése, ahogy évei múltak, egyre erősbödött. Az udvari emberek cikornyás beszédét unta, vitáik az ő számára érdektelen és hiábavaló dolgokról folytak: az előkelő udvari öltözködés aprólékos részleteiről vagy rangkérdések alig mérhető, mégis heves disputákat támasztó árnyalatairól. De a Boldogasszony templomának tövében beszélgető kofacsoport arról síránkozott, hogy háború lesz, mert a Zsidó-utcán a pénzváltók aznap reggel óta egy ezüstpénzzel kevesebbet fizetnek az aranyforintért. Vagy két budai polgárt hallott lázadozni egy csapszékben a bíró ellen, aki megint megengedte a selymet szállító olasz hajó-

soknak, hogy ötszáz akó idegen bort eladhatnak Budán, tehát a budai termés ára megint le fog menni.

Lassanként jól megismerte Budavár mindahárom övét. Nemcsak a legbelső magot, a megerődített királyi várpalotát, amely fent tündöklött a Várhegy ormán és Zsigmond bástyáival hatalmas, partig érő kőfalakat mutatott a pesti oldalnak, hanem a második övet is, a szélesebb falkörzettel körülépítettet, amelynek zsúfolt házai közül gyönyörűségesen meredt az égnek a Boldogasszony-templom s végül a harmadikat is, messze terjedő külvárosaival, amelyeknek szélső házai elvesztek a hévízi, óbudai és szentjakabi promontóriumok zöldelő szőlőskertjei között, karéjban ölelve körül az erődített hegyek lábait. Megtanulta az utcákat, a sikátorokat, ismerte az egyes házakat. S ha a várfalak szűk gyűrűjében oldalt terjeszkedni nem tudó s ezért több emeletben felfelé gyarapodó, szinte toronyszerű házak keskeny utcáin bandukolt, már tudta, melyik kinyíló ablakon milyen arc szokott kitekinteni.

Egy ilyen arc őt is megjegyezte. Azon a kis sikátoron átmenvén, amely a Zsigmond-piachoz vezetett, gyakran látott kikandikálni egy asszonyt. Kedves arcú asszony volt, lehetett olyan harmincöt éves forma, meleg barna tekintete volt a szemének. Ha ugyan le nem sütötte. Mert az elhaladó ifjú láttára illendően lesütötte eleinte. Csak a szeme sarkából vetett rá óvatos, kíváncsi pillantást. Az óvatosság egyre jobban nekibátorodott később és lassanként elérkezett az a nap, mikor az ismeretlen asszony elmosolyodott. Akkorra már Mátyás tudta, ki az. Maddalena volt a neve, egyik olasz pénzváltó hagyta itt özvegynek. Gyermektelen asszony lévén, hazaköltözhetett volna Velencébe, ahonnan eredt, de nyilván nagyon megszerette Budát s nem akaródzott innen elmennie. Első mosolya a fiatal kamarás szívébe nyilallott. A szerelmet még nem ismerte a fiatalember.

Következő alkalommal már ő is mosolygott. Most már igyekezett a nap bizonyos szakában arra járni, mert feltette, hogy az asszony ugyanabban az időben megint kikandikál az ónkarikákkal egybefoglalt máriaüvegek félig nyitott ablaka mögül. Valóban ott is volt mindig az asszony. S mikor egy ízben megint arra ment, aranyszövésű táska hullott ki az ablakból az utcára. Ő kissé habozott. De aztán felvette és megállott. Az asszony ott állt az ablakban. Gyors lélegzésén látni lehetett, hogy fel van indúlva.

- Te ejtetted ki ezt a táskát, asszonyom? - kérdezte tőle olaszul.

- Te tudsz olaszul? - felelt a kérdésére csodálkozó kérdéssel Maddalena.

- Tudok. Ime a táskád.

- Köszönöm. Bizonyára azért tudsz olaszul, mert az udvarnál vagy valami. Mindig onnanfelől látlak jönni.

- Igen, ott lakom. Tornamester vagyok. De nem olasz, hanem magyar lovag.

Hallgattak. Az asszony nem kevésbbé zavartan, mint Mátyás. De mivel ez a feszült zavar csakhamar elviselhetetlenné nőtt, Mátyás kurtán-furcsán elindult. Kissé dadogva szólt vissza:

- Isten veled, asszonyom.

- Isten veled, lovag.

Másnap már Mátyás kezdte a beszélgetést. Megállt a nyitott ablaknál. Az asszony azonnal odalebbent. Nyilván már várta. És most már kevésbbé voltak elfogódottak mindaketten.

- Hogyan szolgál egészséged, asszonyom?

- Köszönöm, jól vagyok. Nem mondanád meg nevedet?

- Az én nevem Mátyás.

- Mátyás? Milyen ritka név a magyaroknál. Nem is hallottam még. Hogyan jutottál hozzá? Szüleid valami fogadalmat tettek?

- Nem. Máté-napkor születtem. Nincs ebben semmi csodálatos. Vajjon te is Magdolna-napkor születtél?

- Ó te már tudod a nevemet? Utánajártál, hogy ki vagyok, ne is tagadd.

- Nem is tagadom.

- És vajjon miért kérdezted meg?

- Természetem az, hogy mindent tudni akarok.

- Csak ezért?

Mátyás nem mert rápillantani az olasz asszonyra. Egymaga nekiment volna három fegyveres embernek minden habozás nélkül, de most gyávának érezte magát. Donna Maddalena felkacagott. Vakmerő unszolással kérdezte:

- Nos? Csak ezért?

- Csak ezért, - felelte dacosan a fiatalember, - és most üdvözöllek. Sietős dolgom van. Isten veled.

Az ablak bezárult, s ő akkor vette észre, hogy nem indult el, hanem ott áll még mindig ostobán és szégyenszemre, noha már elbúcsúzott. Ezért nagyon megharagudott magára. Elhatározta, hogy másnap csak azért sem jön erre. Nem is jött. De harmadnap mégis csak idevonzották lépései. Az asszony most egészen más hangon beszélt: szende volt és szemérmes, fiatal leány módján társalkodó.

- Rosszkedvűnek látszol, Mátyás lovag. Valami kedvetlen dologért talán?

- Hírt kaptam, hogy feleségem beteg.

- Micsoda? Miért űzöl tréfát velem? Csak nem akarod, hogy házasembernek higyjelek?

- Már pedig az vagyok. Augusztus elsején volt az esküvőm. A feleségem most otthon van Erdélyben anyám szárnyai alatt.

- És hitvesed hány éves?

- Tizennégy.

- Igy már elhiszem. Nekem volt egy unokahugom, akit a családi örökség miatt már három éves korában férjhezadtunk. És mi lelte kis feleségedet?

- Nem tudni. Kínzó kelevények támadtak egész testén. Tetőtől-talpig. Anyám remélte, hogy a baj magától elmúlik. De nem múlik.

- Miért nem hozatott orvost hozzá?

- Orvost? Nem, asszonyom, a mi családunk nem babonás család, mi nem hiszünk az ilyen vájákos dolgokban. Anyám igen buzgón imádkozik érte, az talán meg fogja gyógyítani szegénykét.

- Szereted?

- Hogyan szerethetném, mikor nem ismerem? Sajnálom.

- Nem ismered? Még nem csókolództatok?

Mátyás pipacsvörösre pirult, amint az asszony hirtelen kilépett a szende hangból.

- Bocsáss meg, asszonyom, de azt hiszem, hogy egy lovagnak nem illendő ilyen kérdésekre válaszolni.

- Ó de kedves vagy, ifjú lovag. Én gyanakszom, hogy sohasem kaptál még csókot életedben. Annál jobban tetszel nekem. De most utadra engedlek, a szomszédaim még gonosz dolgokat fognak híresztelni felőlem. Egyszer jőjj errefelé késő este. Isten veled.

Mátyás dobogó szívvel ment tovább. Maddalena kedve ellenére is szerfelett érdekelte. Visszatetszőnek találta az asszony vakmerő hangját, s bár asszonyokhoz nem sokat értett, azt biztosan érezte, hogy ez az asszony hölgyhöz nem méltó módon kacérkodik vele. Ezért az volt az ösztöne, hogy ez az ablak-enyelgés sem méltó az ő lovagi személyéhez. De hiába, nem tudott lemondani arról, hogy újra és újra viszontlássa.

A várpalotában izenet várta, hogy Ulrik gróf kéreti magához. Odasietett hozzá. De csukott ajtóra talált. A lakáj vigyorogva súgta:

- A király van bent Ulrik grófnál. Épp most választják ki nyolc táncosnő közül, hogy ki legyen szombaton este a rózsakirálynő. Mert szombaton az estebédnél rózsaünnepély lesz, azonkívül...

- Ne fecsegj, - szakította félbe nyersen, - majd jelentsed, hogy kerestem a grófot. Szállásomon várom parancsait egy óráig, azontúl a kápolnában imádkozom.

Jó másfélóra múlva izenetet kapott Ulrik gróftól, keresse fel. Ulrik piros arccal, felhevülve ült egy öblös karosszékben. Nyelve kissé bizonytalanul forgott, mikor beszélt.

- Kaptál levelet Vajdahunyadról?

- Kaptam. Erzsébet grófnő nagyon beteg. Most imádkoztam érte.

Ulrik gróf legyintett. Istentagadó volt, soha nem ment misére és az imádságban nem hitt.

- Neked mit írt asszonyanyád, miféle betegség az? Különben ne mondd, úgysem segíthetünk rajta. Csak azért hivattalak, mert a rossz hír nagyon lesujtott. Mélyen meg vagyok szomorodva apai szívemben. És különben is rettenetes fejfájásom van.

Mátyás hallgatott. Komoran nézte a díszruhás, püffedt hasú, vékonylábú embert, aki szemmelláthatóan részeg volt. Csak úgy dőlt belőle a borszag. A szemét alig tudta nyitva tartani s hogy ezt a pár szót végigdadoghatta nehezen forgó nyelvvel, látható megerőltetésébe került. S ekkor egyszerre sírva fakadt a mámoros ember. Selypítve mondogatta:

- Leánykám... édes kisleánykám...

Szeméből csorogtak a könnyek és két maszatos barázdát vontak festékkel kikészített arcán. Majd haragosan felkiáltott:

- Mit állsz itt? Eredj ki innen. Látni sem akarlak. Édes kisleánykám...

A részeg emberek zokogásával fordult oldalt, hogy arcát álmosan és tehetetlenül nyugtassa a karosszék magas támláján. Panasza érthetetlen motyogássá változott. Mátyás vállat vont, megfordult és kiment. A folyosó vastag szőnyegén komoran, lehajtott fejjel ment végig, de hirtelen csiklandós női kacagás hangjára rezzent fel. A király belső lakosztályának egyik ajtaján ekkor szökkent ki egy leány. Magas, délceg, vöröshajú. Az ajtó most csukódott be utána. A leány körülnézett és zabolátlan jókedvében gyors fricskát adott az ajtó előtt álló lakájnak, aki alázatos mosollyal hódolt a befolyásos hölgy szeszélyének. Mátyás szótlanul folytatta útját, a leányra igyekezett rá nem nézni. De az becsípett hangossággal kérdezte a lakájt, németül, idegenszerűen:

- Ki ez a fiú? Nagyon csunya orra van! Csunya fiú!

Mátyás keményen rákiáltott a lakájra:

- Hallgass!

A vöröshajú leány megint kacagott. Magasra kapta brokát szoknyáját és futásnak indult. Elfutott Mátyás mellett, két lába térdig látszott futás közben. És szünetlenül kacagott, mint az el nem hallgató csengő. Még akkor is hallani lehetett kacagását, mikor a folyosó fordulójánál már rég eltűnt. Mátyás felháborodva folytatta útját. Mikor szobájába ért, végigdobta magát az ágyon. Két kezének ujjai görcsösen görbültek össze: puszta kézzel szerette volna ezt a gyalázatos, ezt a gyönyörű leányt megfojtani. Vállát rángatta nagy felindulásában, majd égnek emelte két gyilkoskedvű karját és hirtelen vad öleléssel ölelte magához képzeletében a vöröshajú táncosnőt. A dühös vágytól fogát csikorgatta hozzá.

Aznap éjjel nem tudott aludni. Másnap fájó fejjel, ingerlékeny haraggal járt-kelt, amerre dolga volt. A testgyakorlatok között ezen a reggelen birkózás volt az első óra. Nekiesett a legelső apródnak és olyan vad haraggal gyűrte le, hogy az felordított fájdalmas haragjában. Ez kissé lecsillapította. Leült, hogy a szolga végigdörzsölje meztelen felső testét a hidegvizes ronggyal. Mellette két magyar apród beszélgetett.

- Az vereshajú némber lészen az rózsakirályné, hallád-é?

- Mék? Jadviga nevezetű, vagy az véknyabbik?

- Jadviga. Ki minapon jöve Lengyelországból. Kázmér küldte. Az sógor.

- Kutyafáját, jó ajándék. Nem kéretném magamat elfogannom.

Mátyás gorombán rájok kiáltott.

- Hallgassatok, ebatta! Únom csácsogástokot, de ugyan immár!

Azok ijedten elhallgattak. Csak az egyik merészelt morogni:

- Be magos ló az, kire ültél, úrfi!

De igyekezett elfele a Mátyás közeléből. Elvonúltak tőle mind, kerülték, akár a sebzett vadkant. Nem tudták, mi baja. Tulajdonképpen ő sem tudta pontosan, mi baja. Csak azt tudta, hogy szünet nélkül a vöröshajú lengyel leányra gondol, még pedig gyűlölettel. Próbált úgy segíteni magán, hogy Maddalenát képzeli maga elé. Nem sikerült: Jadviga gonoszúl, kárörvendő kacagással tolakodott közéje és az olasz asszony közé. Odatolakodott és kifeszítette mellét kacagtában. S Mátyás felhördült, mikor megjelent előtte az a két kebel, amelyeknek a közvetlenül alattok szoruló aranyöv adta meg kihívó rajzát.

A leányt egész nap csak képzeletében látta, valóságosan nem. Megvárta a késő estét és kiment. Engedelem nélkül. Egyenesen a Maddalena házához sietett. Ott aztán habozva állt meg, hogy mitévő legyen. A kapumélyedésbe húzódott gondolkozni. Két katona jött arra, a vár felé igyekeztek. Ismerte mindakettőt. Kapisztránról beszélgettek, aki most Csanádon járt a püspöknél. Az egyik katona esküdözött, hogy a csodálatos pap fel tudja támasztani a halottakat, ezt ő olyanvalakitől hallotta, aki saját szemével látott egy ilyen esetet. Aztán elkongtak lépteik a köveken és vitájok az éjszakába veszett. Mátyás megemberelte magát és az ablakhoz lopódzva kopogtatni kezdett rajta. Alig telt belé néhány pillanat, kis hasadásnyira megnyilt egy másik ablakszárny. Mátyás odalopódzkodott ahhoz. Suttogva szólt be:

- Én vagyok, asszonyom.

- Jó estét, lovag. Valami bajod van? Hangodról rosszat hallok.

- Igen, ma rossz napom volt. Hozzád jöttem megnyugodni.

- Lásd, ez kedves tőled. Jó kisfiú vagy.

- Kisfiú?

- Hát persze. Nem lehetsz több tizennyolc évesnél. Annyi vagy?

- Annyi, - hazudta Mátyás.

- Én pedig majdnem anyád lehetnék, te csacsi. Add ide a kezedet.

Mátyás kezét puha női kéz ragadta meg. A kezén még érzett az ágy melege. És szorítása erős volt. Egy arcot is érzett a magáéhoz közeledni a sötétben. Maga sem tudta, hogyan: arca összeért a másik arccal. Aztán két kéz találta meg a fejét és egy száj a száját. De ő visszakapta ajkait a csóktól. A csendben ott remegett láthatatlanul az asszony megdöbbenése.

- Mi ez, - suttogta Maddalena haragosan, - nem akarsz megcsókolni?

- De igen, hogyne, csakhogy én magam sem tudom...

Kezeik eleresztették egymást, az asszonyi fej visszahúzódott a szobába.

- Most eredj haza, - mondta halkan az asszony, - és ha majd egyszer nagyon vágyódol utánam, gyere ide. Addig ne.

Ő még mondani szeretett volna valamit. De az ablak becsukódott. A dúlt lelkű fiatalember azonban nem ment el. Ott maradt, hátat a falnak támasztva. Gondolatait alaktalan tünődés fogta fel, félálomhoz hasonló. És csak állt ott átadva magát a Jadvigával játszó képzeletnek. Talán egy negyedórát, talán két óra hosszat. Aztán elsomfordált.

Másnap Ulrik gróf ismét maga elé idézte, még a szolgálati óra előtt.

- Az éjjel megint engedelmem nélkül jártál kint a városban.

Mátyás hallgatott.

- Mialatt a leányom veszélyesen beteg, a te kimenésedre vonatkozó tilalom még erősebb lesz. S ha Isten ne adja, szegény leányommal valami emberi dolog történnék, a tilalom olyan szigorú lesz, mint egy fogolyé, ezt vedd tudomásul. És jó lesz, ha megírod Vajdahunyadra, hogy a feleségedet különös gonddal ápolják. Remélem, megértettél. Most nem tartóztatlak.

Ő ment is, de előbb még megadta a nem kért választ:

- Bármi történik, apósom uram, én nem szököm meg, a felől biztos lehetsz. Az én szavam jobban őriz engem, mint a te összes katonáid.

Ulrik gróf szeretett volna valami metszőt és fenyegetőt mondani, de erre már nem volt ideje. Mátyás kisietett. Ettől fogva sem engedelemmel, sem engedelem nélkül nem ment ki a városba. Lézengett a termekben, az udvaron, a folyosókon, hol lesve az alkalmat, mikor Jadvigát megláthatná, hol bezárkózva szobájába, hogy Jadvigával ne találkozhassék. Két ízben mindenképpen látnia kellett. Egyszer az egyik mellékudvar kis virágos kertjén haladt át a kancellária felé, mert Vitéz Jánossal akart beszélni és ott látta a királyt a leánnyal. Tisztelgett, elhaladt mellettök. Ekkor a leány valami megjegyzést tett róla, amin a király hangosan elnevette magát. Három nap múlva pedig a kápolnából lépett ki és befordulván egy oldalfolyosóra, megpillantotta a királyt Jadviga és Ulrik gróf között, lovaglóruhában indultak, a nagy udvar felé nyilván. Mátyás udvari meghajlással oldalt állott. A leány szelesen hozzálépett és nagyot kacagva fricskát adott az orra alá. Mátyás elsápadt és a kardjához kapott. A leány a királyhoz ugrott.

- Még megöl, - mondta nevetve, - de olyan orra van, hogy ezt nem tudtam megállni.

A király Mátyás vállára tette a kezét. Rendes mozdulata volt ez, ha kedves akart lenni valakihez.

- Mátyás gróf, ne haragudj, a hölgy nevében kérek tőled bocsánatot. Ő nagyon kedves jó lélek, csak egy kicsit pajkos. Ez szokása neki. Nézd el illetlenségét az én kedvemért, bár annyira haragszol, mint látom, hogy kardhoz kaptál egy hölgy ellen.

- Én kérek bocsánatot, felség, - szólt Mátyás még mindig sápadtan, - lovagiatlan voltam.

- Semmi baj. Te pedig tudd meg Jadviga, hogy ez a lovag kedves kamarásom és a Hunyadi fia.

A vöröshajú leány meghökkenve pillantott Mátyásra. Egy darabig még a szája is nyitva maradt.

- A Hunyadi fia... ezt nem tudtam...

Ulrik gróf már únta a dolgot:

- Na gyerünk, gyerünk, a lovakat felnyergelték.

Indultak. A leány visszanézett. Gyönyörű emberpéldány volt, és Mátyás belerendült, mikor tekintetök találkozott. De azok nemsokára eltűntek.

Másnap lovagi torna napja lett volna, de már előző este parancsot adott a király, hogy a tornát ugyan megtartják, azonban az udvar jelenléte nélkül, a közönséget sem engedik be. Mátyás pedig parancsot kapott, hogy a királyi helyeknél fog szolgálatot teljesíteni. Ezért díszruhájában, mellén a király címerével, hátán a kamarási kulccsal, ott állt idejében a festett deszkaszín királyi rekeszének bejáratánál. Úgy lett, ahogy sejtette: a király Ulrik gróf és Jadviga társaságában jelent meg, mialatt a heroldok fújták a magokét. Mögöttük két bécsi udvaronc haladt, valamint egy osztrák úr felesége, aki donációért jött Budára és jó elintézés fejében hajlandó volt úgy rangját, mint Jadviga táncosnői mesterségét elfelejteni.

A játék elkezdődött. Mátyás dobogó szívvel állott a páholy bejáratánál és lopva figyelte a leányt. Jadviga nagy izgalmat és élvezetet talált a tornában. Ulrik gróf és a király két oldalról magyarázták neki, hogy Budán mik a szabályok, amíg a hosszadalmas bevezető szokások lefolytak, jött az igazlátó, a bajmester felnyitotta a gémfát, jelképesen megtúrta a homokot, hogy nincs-e benne elrejtett hurok, aztán megszólalt a harsona, kiállt két vértes apród s egy pályabíró feljegyezte címereiket. Akkor azután csakugyan kezdődött az első összecsapás. Jadviga kacagott, előrehajolva izgult, nagyokat sikongott, az egészet roppantul élvezte. A győztesnek maga adta a koszorút. Végignéztek vagy három párt. Ekkor a király odaszólt Mátyásnak:

- A legjobbat is akarjuk látni.

- Felséged parancsára, bár ma nem vagyok beosztva.

- Csak siess. Válaszd Homonnait.

A Homonnai-fiú volt utána a legjobb tornavívó. Ment öltözködni. Pár perc mulva már kirobogott a porondra. A kürtszóra elindult azzal, hogy ez a rettenetes erő most keresztülviszi a szemközti falon, át a termeken, a tulsó falon és le a Dunába. A Homonnai-fiú az első összefutásnál úgy zuhant hanyatt a lándzsától, hogy két lába égnek állott. Mátyás leeresztette sisakrostélyát és ment a páholy elé. Jadviga átadta neki a koszorút. Ujjaik is összeértek, szemök egymásba mélyedt.

- Fáradt vagy? - kérdezte a király.

- Egyáltalában nem, felség.

- Akkor ülj lóra páncél nélkül. Jadviga szeretné látni, hogyan lovagolsz.

Mátyás meghajlott.

- Kérnék a hölgytől egy keszkenőt.

A király odanyúlt a leány holmija közé a rekeszték bársonytámlájára, elvett egy csipke-keszkenőt és átadta Mátyásnak. Ő pár pillanat mulva benyargalt fekete csődörén, a Szerecsenen. Először jártatta egy kicsit, felágaskodtatta a királyi páholy előtt, majd erős vágtába dobta, s mikor már nagy lendületben repült a paripa, egyszerűen ki engedte futni lábai közül, a földre szökkent ruganyos guggolással, majd futásnak eredt és kézrátétel nélkül felugrott a ló hátára. Tapsot kapott érte. Igen hosszú műsort gondolt végig magában, mert meg akarta mutatni, mit tud. Második mutatványnak a keszkenő-felkapást szánta. A Jadviga keszkenőjét vette elő, bódító illatszerének szagát mélyen magába szívta, majd a keszkenőt letette a porondra, közepéből egy csücsköt kissé csúcsosra húzva. Aztán a porond széléről szélvész-sebesen nekinyargalt és lenyúlva a ló hátáról vágtatás közben felkapta. Ekkor történt a baj. Mert a keszkenő mámorító szagát érezte az orrában, elernyedt valahogyan és lába elhagyta a kengyelt. Kemény ütést érzett koponyáján és vállán. Elterült a földön.

Egész csoport rohant oda minden oldalról. Ő már állt a lábán. Vérző fejét tapogatta és megnézte tenyerét.

- Semmi, - mondta haragosan, - holnapután elmulik.

A király is beszaladt a pályára. És Mátyás félreismerhetetlenül, kétségtelenül látta mohó arcán a reménységet. És utána a csalódást, mikor Mátyás sértetlennek bizonyult. Ott futott mellette Jadviga is. Ulrik gróf csak felállott a helyén, ő is az arcára kiülő reménnyel: hátha...

- Nincs semmi bajom, felség, - mondta Mátyás a közeledő királynak.

- Szívből örülök, - kiáltotta a király, akinek arcán villámgyorsan megjelent a mélységes aggódás és a megkönnyebbült nagy öröm pompásan kormányzott kifejezése.

- Gyönyörű volt, - mondta Jadviga forró pillantással, lelkesen, - még így is gyönyörű volt. Tiéd a keszkenő, Mátyás gróf.

A tornának vége volt. A nap további része érdektelenül telt el estig. Ekkor a folyosón haladó Mátyást egy suhanó jelenség ragadta karon. Azt sem lehetett tudni, honnan került elő. Jadviga volt.

- Vigyázz, - mondta gyorsan suttogva, - beszélnem kell veled. Az éjjel a szobámban leszek, keress fel.

- Nem, - hördült fel hangosan Mátyás, - nem, nem!

- De igen. Ne játssz velem, mert tönkreteszlek. Nem ismersz! Képes vagyok az életedre törni!

- Nem megyek. A királyé vagy, szeresd őt. Utállak. Nem megyek.

A szőnyegen közelgő léptek neszét lehetett hallani. Jadviga eltünt, mint a kapuban menekülő macska. Mátyás egy pillanatig gondolkozott. Aztán sietve ment Ulrik grófhoz. Az öltözködött az estebédhez.

- Mit akarsz?

- Engedelmet akarok kérni, hogy kimehessek a városba.

- Minek az? Csak feküdj le. Semmi értelme kuncsorognod az utcanép között.

- Bocsánatot kérek, apósom uram, fontos elintézendőim vannak...

- Ráérnek holnap... Ne vitatkozzál, nincs semmi értelme.

Ekkor a király és Jadviga léptek be egy oldalsó szőnyegajtón.

- Nini, - szólt a király, - kit találok itt? Miről folyik a vita?

Mátyás a király felé fordult.

- A városba kell mennem, felség, de apósom uram megtagadta az engedelmet. Ezt a tilalmat megfellebbezem felségedhez.

Jadviga egyszerre hevesen elkiáltotta magát:

- Nem kell kiengedni! Nem kell! Nem engedem, hogy kiengedjék! Utálom! Maradjon a szobájában!

A király mosolygott.

- Holnap talán átadom neked a trónt, Jadviga. De ma még én rendelkezem. Mehetsz, Mátyás, ahova tetszik. Reggel a helyeden légy. Szavadat adod?

- Szavamat adom, felség.

Kiment. A szobájában várt éjfélig, az izgalomtól ennie sem akaródzott. Nem ült a kamarások asztalához. Éjfélkor kiment a várpalotából. Futva sietett a Maddalena házához. Kopogtatott a kellő ablakon. De az nem nyilt ki. Kopogtatott még egyszer, türelmetlenül, erősebben. Ekkor kisvártatva kinyilt az ablak. Maddalena igen halkan, igen gyorsan ezt súgta:

- Nem vagyok egyedül, menj.

Majd hangosan hozzátette németül.

- Micsoda dolog az éjszaka felzörgetni az embert? Takarodjék innen, a kocsma a másik utcában van.

Azzal tüntetően becsapta az ablakot, de bentről még ki lehetett hallani egy elfojtott férfiköhögést. Mátyás képtelen haragjában mélyet sóhajtott és kardjához kapott. Szerette volna, ha útjába akad valaki, akit megölhet. De teljesen néptelen volt a holdfényes utca.

Majdnem sírt izgalmában és dühében, mikor hazament. Szobája ajtaját goromba zajjal nyitotta fel. De mindjárt vissza is hőkölt. A kereveten az éjjeli mécs világánál felkönyökölve ott hevert Jadviga.

- Az Isten szerelmére, leány, megőrültél? Hátha a király keres?

Jadviga nevetett.

- A király még soha nem volt ilyen részeg. Nem szereti az italt és Ulrik leitatta. Ő maga is berúgott. Még ha akarnám sem tudnám őket felkölteni. A te szolgád is úgy alszik, mint a bunda, odaát.

Mátyás állott mozdulatlanul, remegve teljes testében és nézte a leányt.

- Nos, - kacagott halkan Jadviga, - meg sem ölelsz? Nem szeretsz? Nem kellek?

- Gyűlöllek. De rettenetesen kellesz.

A leány csak nevetett. Ő behúnyta a szemét és elindult botorkálva a leány irányában, míg csak egészen közelről nem érezte azt az őrjítő szagot, amelyet egész délután a keszkenőből szívott magába.

Másnap reggel arra ébredt fel, hogy szolgája kopogtat. Rémülten nézett körül, de Jadviga már nem volt sehol. A szolga belépett. Levelet hozott, amelyet hajnalban kapott a kapuőrség egy lovasembertől. Mátyás megismerte anyja írását. Gyorsan szakította fel a pecsétet. A levél azt adta tudtára, hogy felesége, a gyermek Erzsébet, hosszú szenvedés után az Úrban csendesen meghalt.

Maga elé tartotta a levelet lebocsátott kézzel. Aztán így szólt a szolgához:

- Sodronyinget! Éjjel-nappal viseléndem mától.

VIII.

A szegény, vézna kis tusz meghalt, számolni kellett vele, hogy Ulrik gróf pártja valahogyan ki fogja használni a Hunyadi-családnak azt a gyengeségét, hogy nincs most már kinek a személyén bosszút állniok. Ez valóban be is következett, még pedig nem várt módon: Gyorgye király megkísérelte, hogy Szilágyi Mihályt eltegye láb alól. Az agg Gyorgye a Hunyadi-rokonságból Szilágyit gyűlölte a legjobban, mert ez a zabolátlanul heves és szenvedélyes ember nagyon sokszor megsértette. Azonkívül az Ulrik-pártnak nem volt ínyére, hogy a legfontosabbik a királyi várak között, Nándorfehérvár, a Hunyadi-család kezén van. Igy Hunyadi János a török háború európai fontossága miatt az egész keresztes hadjárat kulcsát a kezében tartotta. Sokkal kényelmesebb helyzet lett volna Ulrik gróf számára, ha Szilágyi Mihály eltűnik a föld színéről, Nándorfehérvárra majd László király nevez ki új kapitányt a Hunyadi-ellenesek közül, akkor aztán Hunyadi nem fog olyan sokat számítani a pápa és az európai fejedelmek szemében.

Minderről Mátyás semmit sem tudott. Ő igyekezett Budán a saját biztonságára vigyázni. Senkivel bizalmasan nem beszélt, csak Vitéz Jánossal, azzal is csínyján. Másféle ételt nem evett, csak apródtársaival együtt a közös tálból. És köntöse alatt páncélinget hordott. Hogy apja, bátyja, rokonai majd tudnak vigyázni magokra, azt szívből remélte. S hogy Szilágyi Mihály életveszedelemben forgott, azt csak azzal a hírrel együtt tudta meg, hogy Gyorgye király meghalt.

Először csak az a gyászos tudósítás jutott el Budára, hogy a szerb király nincs többé. Ez nem lephetett meg senkit, már a kilencvenedik esztendőt taposta volt a ravasz aggastyán. De kiderült suttyomban elsuttogott értesülésekből, hogy az öreg Brankovics Gyorgye egy sebesülés következtében holt el: mikor csekély kísérettel úton volt, egy Kupinik nevű falunál nándorfehérvári katonák megrohanták és elfogták. Ez nem ment símán. Az öreg fegyverrel védekezett, s a viaskodó katonák egyike kardcsapással leszelte jobb kezének mind az öt újját. Csúnyán vérzett, mikor Nándorfehérvárra vitték foglyul. Nagy váltságdíjat fizetett és Szilágyi Mihály hazaengedte Szendrőre. Szendrő várában aztán rövidesen belepusztult az öreg a nagy vérveszteségbe.

De hogyan merte Szilágyi Mihály véres viaskodásban elfogatni a szerb királyt? És ha Gyorgye belehalt elfogatásába, miért nem idézi a király bíróság elé Szilágyit, hogy fejét vegyék?

Ennek is megjött a magyarázata, titkos értesítésekben, dugott levelekben. Azzal kezdődött az egész véres história, hogy Szilágyi Mihály, mint Nándorfehérvár kapitánya és az aldunai sereg és hajóhad parancsnoka, elment megtekinteni a Szendrő várával szemközt fekvő új magyar erődöt. Ez a kis erőd alkalmas volt arra, hogy sakkban tartsa Gyorgye lakóhelyét, Szendrőt, tehát megnehezítette Gyorgye kétszínű szerepét: az öreg mindig hajlandó volt titokban a szultán kezére járni, ha az ő trónját a török békében hagyta. Egyszóval Szilágyi néhány lovassal elment megtekinteni az erődöt. Vele volt testvéröccse, Szilágyi László is, aki az országos ügyektől elég távol tartotta magát, de bátyja hadaiban annál vitézebbül katonáskodott. A két Szilágyit és embereiket váratlanul rejtekhelyből elérohant szerb csapat támadta meg. A tusában Szilágyi Lászlót meg is ölték. De Szilágyi Mihálynak sikerült megmentenie a bőrét. A támadók közül még meg is fogott egyet-kettőt. Azok megvallották, hogy Brankovics Gyorgye király küldötte őket erre a kis kalandra. A magyar erődöt különben le is rombolták.

Igy tudta meg Mátyás, hogy egyik nagybátyját Gyorgye emberei megölték, mire az életben maradt nagybátyja habozás nélkül megboszulta magát. Ulrik gróf apósa, a király nagybátyja, meghalt, és mégsem lehetett Szilágyi Mihályhoz, a szerencsésen életben maradotthoz hozzá-

nyúlni. Sejteni lehetett, hogy ha itt tüzetes eljárás indúl, még az is kiderülhet, hogy Szilágyi Mihály elpusztításának gondolata nem Szendrő várában, hanem Budán született.

Mátyás sok magányos órát végigtöprengett azon a különös és szövevényes helyzeten, amelybe családjának országos szerepe sodorta. Nagybátyjának emberei megölték apósának nagybátyját, s ő nap-nap után találkozott színleges békességben ezzel az apóssal, vagy legalább is volt apóssal. A nap egyetlen pillanatában sem lehetett bizonyos a felől, hogy a következő pillanatban nem kell-e kardjához kapnia. Éjszakánként úgy aludt, mint a nyúl: ébredésre mindig készen szenderegve, kardja a keze ügyében a fekvőhely mellett. Mert ha éjszakának óráján arra serken fel, hogy bérgyilkosok léptek szobájába, azon egyáltalában nem csodálkozott volna. A helyzet kezdett melegedni. És ha eltünődött azon, amit hallott, végig kellett gondolnia azt is, hogy Mihály bácsi őt védtelen túsznak tudja, mégis megtámadta Gyorgye királyt. Tehát leszámolt vele, hogy ezt a támadást a túszon fogják megfizetni. Magyarán szólva: Mihály bácsi őt gondolatban feláldozta. Ő azonban most semmi haragot sem érzett nagybátyja ellen. Sőt tetszett neki az a keménység, amellyel Szilágyi Mihály az öccsére gondolhatott. Ilyen keménynek, ilyen elszántnak, ilyen semmit sem érzelgősnek illik lennie annak, aki férfi, és katona. És végül is Szilágyi Mihálynak lett igaza: Mátyásnak egyelőre hajaszála sem görbült meg.

Sőt Ulrik gróf annyira szótlanul nyelte le apósa halálát, hogy jónak látta nyilvánvalóan tüntetni belenyugvásával. Nem fizetett rá. Bosszúállás helyett érintkezést keresett Hunyadi Jánossal, hogy a kis Erzsébet és a Gyorgye halálával előállott új helyzetben vizsgálat alá vegyék legutóbbi, esküvel szentesített, egyességök pontjait. A tárgyalások sokáig folytak, végül az egyességet megújították. Mint alkudozó felek két erőtételt cseréltek ki: Gyorgye haláláért nem indult eljárás, viszont Mátyás tovább is az udvarnál maradt, László pedig a pozsonyi grófságról és a horvát-szlavón bánságról lemondott Ulrik gróf javára. Apjával találkozott is Mátyás a tárgyalások folyamán, mert Hunyadi feljött Budára. Nem sokat beszéltek. Kevés szóból is értették egymást. Az apa megkérdezte fiát, vigyáz-e magára kellőképpen. A fiú elmondta, hogyan él, hogyan öltözködik, mit eszik. Hunyadi János egyszerűen bólintott rá, aztán elbúcsúzott. Mindössze azt tette, amit egyébként nem szokott tenni, hogy megáldotta fiát és így szólt:

- Kapisztrán küldi ez áldást néked. Nem eshetik semmi bajod is.

Mátyás ott maradt a várban. Élte tovább a királyi kamarás külső, és a túsz belső életét. Jadviga elkerült az udvartól. A király megunta és tovább ajándékozta valamelyik kis német fejedelemnek. De akadt helyette más. Ott volt Maddalena, aki kitette a szűrét gavallérjának és Mátyást sorozta be helyette kalandjainak sorába. Semmi különösebb izgalmat a fiatalember érzelmeiben nem okozott. Mátyásnak kedve szerint való volt a könnyed szerelmi regény, olykor időt szánt rá, de sok gondolatot nem.

Nagy fordulatot okozott napi életében, hogy a király egy szép napon felkerekedett és elment Bécsbe. Őt nem vitte magával. Az egyesség megerősítése valamelyes bizalmat keltett benne és Ulrik grófban. Megelégedtek azzal, hogy Mátyás szavát adta: nem fog elmenni Budáról. A királyi palota kiürült és elcsendesedett. Az udvarnép jórésze elutazott a királlyal. Mátyásnak egyszerre igen sok szabad ideje támadt. Órákig bolyongott a nép között és még mindig sok ideje maradt olvasni.

Mikor a palota poros és senki által nem forgatott könyvei között kutatott, egy ízben érdekes kötetre bukkant. Kéziratos mű volt igen díszes kötésben, a király személyes használatára készült. Címe: „Tractatus de liberorum educatione editus ad Ladislaum Ungariae et Bohemiae regem.” Vagyis László magyar és cseh királyhoz intézett értekezés a gyermeknevelésről. Szerzője: Aeneas Episcopus Tergestinus. Ez a trieszti püspök nem volt más, mint az az Enea

Silvio Piccolomini, akinek klasszikus műveltségéről, szónoki képességeiről és kissé túlzajos magánéletéről már sokat hallott.

Érdeklődve kezdett olvasni a könyvben.

„Sokan úgy vélekednek, - mondta a latin szöveg, - hogy a testi és értelmi nevelést a csecsemőkorban kell megkezdeni, a gyermeket már a bölcsőben kell tanítani. Te azonban túl vagy már ezen a koron, tehát mostani életkorodhoz mérten kell hozzád szólni."

Mátyás visszafordított az első oldalra és megnézte az évszámot: 1450. Tehát a király tíz éves volt akkor. Ő is.

„Amikor így szólok hozzád, ugyanakkor tanítóidhoz is beszélek, akik téged nevelnek és tanítanak. Intésekkel és ne botbüntetéssel hassanak rád. Nem bottal és veréssel, hanem szereteten alapuló útbaigazítással, észszerű érvekkel kell a hasznos ismeretekre ránevelni a gyermeket. A verés megjárja a szolgáknál, de nem a szabad embereknél."

Az olvasó elmosolyodott. Az a számos, igen erőteljes pofon jutott eszébe, amellyel őt anyja nevelte, mikor apja a harctéren volt.

„Lássuk most, hogyan kell nevelőidnek testi nevelésedet előmozdítaniok. Ez nagyon fontos, mert általánosan ismeretes, hogy amit az ember gyermekkorában megszokott, ahhoz később is görcsösen ragaszkodik. Óvakodni kell attól, hogy testedet elpuhítsák. Ne aludjék, ne pihenjen a gyermek tovább, mint szükséges. A puha nevelés, melyet sokan gyengéd szeretetnek neveznek, a lélek és test erejét egyformán gyöngíti. Nem szabad puha vánkosokat használni, a selyemruha nem egészséges a testnek, sokkal jobbak a durva lenből készült ruhák, melyek a test tagjait erősekké és a fáradság elviselésére alkalmasakká teszik. Mivel a természet megáldott szépséggel, és uralkodásra vagy kiszemelve, már gyermekkorodban arra kell törekedned, hogy..."

Mátyás itt abbahagyta a könyvet, mert csak álldogálva olvasta az ajtófélnek dőlve. De most, kezében a könyvvel, szobájába sietett. Ezt a részt nyugodtan, figyelmesen, háborítatlanul akarta olvasni. Szolgájának meghagyta, hogy most ne zavarja senki. És nekiült az érdekes könyvnek.

„... arra kell törekedned, hogy a test tartása megfeleljen külsődnek. Arcod legyen egyenes, ne rángasd ajkaidat, ne szopd nyelvedet, ne utánozd a mámoros állapotot, rabszolgához illő pajkosságot, ne legyen tekinteted lomhaságot eláruló. Járásban és állásban mindig kecsességre kell törekedni. A görögök erre oly nagy súlyt vetettek, hogy szabályokba foglalták össze a taglejtés törvényeit. Vannak a test nevelésére alkalmas versenyjátékok, melyeket éppen nem szabad megvetni, hanem meg kell hallgatni azokat a mestereket, akik e téren járatosak, hogy e tekintetben is tökéletességre tégy szert. Törekedjél a test tagjainak alkalmas tartást elsajátítani, egyúttal a testi egészséget és erőt is gondozni. A gyermekkorban megszokott jó testtartás és annak észszerű gondozása egészséges öregségnek veti meg alapját. Mivel pedig gyakrabban szükséges, hogy a király maga álljon háború esetén hadserege élére..."

Közelebb húzta a széket az asztalhoz, falta a könyvet.

„... illő, hogy már gyermekkorában gyakorolja magát a katonai gyakorlatokban az, kire a kormányzás gondjai várnak. A háborúskodásra éppen nem alkalmas az árnyékszerű gyönge test. A szikár és háborúhoz szokott katona a vakmerő öklözőket éppen úgy legyőzi, mint ahogy áttör a felállított csataélen. Nem lesz tehát haszontalan dolog, ha te, kinek a törökkel mindenesetre háborút kell viselned, most gyermekkorodban tanulsz nyilazni, parittyázni, kardot forgatni, lándzsát hajítani, lóra ülni, futni, ugrani, vadászaton részt venni és az úszásban jártasságra szert tenni. Nem rút dolog olyat megtanulni, amit a tisztesség határai között tehetünk. Halld csak, mit mond Vergilius a romai gyermekről. Az újszülötteket először is a

tűzhöz visszük, majd jéggel és vízhullámokkal edzzük; vadászat alkalmával ők a felvigyázók és erdőben a hajtók. Ők hajtják a lovakat, tornajátékok alkalmával ők feszítik meg az ijjakat. A játékokat szívesen megengedem a gyermeknek, csak ne legyenek azok illetlenek. Helyeslem, sőt dícsérem, ha veled egykorú gyermekekkel labdázol. Ott van a karika és más gyermekhez illő játékok, melyekben semmi illetlen és rút dolog nincs, melyeket épp ezért nevelőid engedjenek meg, hogy a munka után szünet legyen és az életkedv élesztessék. Mindezekből tudod tehát, hogy annál a gyereknél, aki királynak született, milyennek kell lenni a testgyakorlásnak, és tudod azt is, milyenek legyenek játékai."

Mátyás fölnézett a könyvből. A királyra gondolt. Erre a szép fiúra, aki kicsi korában nem játszhatott, mert nem voltak Fridrik házánál játszópajtásai. Aki gyenge lovas, sohasem tornászik, úszni alig tud, selyemruhát hord és szagosított pehelyvánkosokon alszik és a török ellen aligha fog valaha is a sereg élére állani. Míg viszont ő, Hunyadi Mátyás, mindegyiknél jobb a testgyakorlásban, kitűnő lovas, kitűnő úszó, és ég a vágytól, hogy egy bármilyen kicsiny csapat élére állhasson. Őt így nevelték, amazt sehogy. És mégis ő a túsz és amaz a király. De... de talán nem lesz örökké így. Adódhatik valahogy úgy, hogy Hunyadi László lesz Magyarország királya. És ha majd Isten Lászlót is elszólítja, akkor... akkor majd a László fia. Hiszen bátyja vőlegény: a nádor leányát fogja feleségül venni, csak halogatják az esküvőt, mert ott is valami bonyolódott egyességnek kell eleget tenni. S ha megházasodik, bizonyára ad neki fiút a gondviselés. Mátyás vállat vont, becsapta a könyvet. De azért pár pillanatig azzal mulattatta képzeletét, hogy koronát gondolt a saját fejére, szép ékköveset, a Szent István koronáját, amelyet régi Árpádok képein látott, amely most Fridrik birtokában van és senki nem beszél róla. Vajjon hogy lehet azt majd visszavenni Fridriktől, ha bátyját meg akarják koronázni?

De V. László élt és nemsokára visszatért Bécsből. A pápa követe kérette Budára. Ez érdekes spanyol ember volt, Juan de Carvajal, nemes családból való, finom megjelenésű, öregedő főpap. Eredetileg Kapisztránnal indult volt el Rómából, de utaik különváltak. Most akartak találkozni Budán, hogy végre-valahára megindítsák a háború ügyét. A király meg is jött, a rendek össze is ültek, de azt határozták, hogy tavaly nagyon rossz volt a termés, ezért a háborút tavasszal nem lehet megindítani, legfeljebb júniusban.

Úgy látszott, hogy nyárig most már nem történik semmi. De híre jött nemsokára, hogy a szultán nem szándékszik megvárni a sok késlekedéssel vajúdó keresztes háborút, maga lesz a támadó fél, már el is indult Európa ellen és vonulásának első célja Nádorfehérvár. Erre már meg kellett mozdulni azonnal. Kapisztrán lett az első keresztes vitéz: ünnepi misét tartottak a budavári főtemplomban, s ott Carvajal először Kapisztrán mellére illesztette a pápa által küldött keresztet. Utána keresztet tett magára mindenki, aki elindult a déli végek felé.

A királyi palotában nem szerették a keresztes hadjáratot. Hunyadi-ügy volt, hűvösen és közömbösen beszéltek róla. Ennek hamarosan híre ment, s egy szép napon Kapisztrán megint Budán termett. Szegeden volt már Hunyadival sereget szervezni és prédikációkkal tüzelni. Mert számban a nagy hűhóval százezer emberre tervezett sereg igen csekélyre sikerült: az európai fejedelmek segítsége nem volt sehol. És még a budai vár felől is ellenhangulat mendemondái terjedtek. Kapisztrán otthagyta a szegedi agitálást, nem ment a következő hadszervező állomásra, Péterváradra, hanem Budára sietett, hogy lelket próbáljon önteni a királyba.

Hogy mit beszéltek, mit nem, azt más nem hallotta, csak Ulrik gróf. Kapisztrán komoran és kedvetlenül utazott vissza a hadhoz. Mátyás kihallgatásra jelentkezett Ulrik grófnál, mikor a pap indulni készült.

- Engedelmet kérek, hogy a harctérre mehessek. A hadjárat után visszatérek ide.

Ulrik gróf figyelmesen ránézett, aztán soká gondolkozott. Majd azt mondta, hogy beszél a királlyal és másnap választ fog adni. Másnap válaszolt is: a kérelmet kereken és indokolás nélkül megtagadta. Nem volt nehéz kitalálni, hogy miért: Mátyás ebben a hadjáratban csak növelhette a Hunyadi-ház dicsőségét és saját egyéni népszerűségét. Erre nem volt semmi szükség. Kapisztrán másnap Mátyás nélkül utazott vissza. A király pedig udvari vadászatot rendelt. Mátyásnak is részt kellett vennie a vadászaton.

A vadászatra szokatlanul nagy utimálhát vittek. Ez már induláskor szemet szúrt Mátyásnak. Gyanujának igaza is lett. A visegrádi országúton a király összenézett Ulrik gróffal és így szólt:

- Semmi kedvem sincs tulajdonképpen vadászni.

- Mihez volna kedve felségednek?

- Bécsbe szeretnék menni.

- Mi akadálya van annak, amit egy király akar? Megyünk Bécsbe.

Nyilvánvaló volt, hogy ezt már eleve elvégezték. Tüntetni is akartak azzal, hogy Hunyadi hadjáratánál érdekesebb dolgok vannak a világon, meg aztán messzebb is akartak lenni a délvidéktől, ahonnan a terhes nyügnek, Kapisztránnak, újabb látogatása érkezhetett. Folytatták tehát útjokat Bécs felé.

Nagyon szép májusi idő járta ekkor, az országút mentén frissen lombosodtak a fák, és a sarjadó természet andalító, kesernyés boldogság illatával töltötte meg a levegőt. A király és Ulrik gróf életvidám gondtalanságban haladtak a fegyveres menetben. Gyakran megállapodást rendeltek, ha vadbő vidéken mentek által, hogy rövid cserkészéssel tegyék változatosabbá az utat. Ebédidőn szép berkeket kerestek, valami kedves, csalitos kerületű tisztáson egy pillanat alatt felterültek a szőnyegek és megjelentek az ezüsttálak, kupák és evőkészségek a remekbe szőtt abroszokon. Ha történetesen templom volt a közelben, ilyenkor megszólalt a harangszó. A legtöbben meglepetve kapták fel a fejöket: a nap e szakában a harangozás szokatlanul hatott. De sokan, a buzgóbbak, ilyenkor imádkozni kezdtek. Ez a déli harangszó egy nemrégi római rendelkezés óta arra figyelmeztette a világ katolikusait, hogy Kalixtus pápa parancsára szerte e földön mindenki imádkozzék Hunyadi János fegyvereinek győzelméért.

Ulrik gróf és a király nem imádkoztak. Az ilyen harangszó alatt is vidáman folytatták csevegésöket. Mátyás, a király kamarása, előírás szerint való felszolgáló munkáját is abbahagyta ilyenkor. Apjáért imádkozott, azzal a szívdobogtatóan büszke tudattal, hogy e pillanatban az egész világon milliók és milliók egy magyar katonáért imádkoznak, aki nem más, mint az ő édesapja. Olykor oldalt vonulva rápillantott szótlanul üldögélő magányából a királyra és nagybátyjára. Ahogy látta kettejök könnyed és gondtalan vidámságát, arra gondolt, hogy mialatt ők itt tanyáznak az idillikus májusi erdőn, azalatt mi minden folyik az országban. A felföldön minden rend felbomlott: a cseh rablók megint garázdálkodtak, rajta ütöttek a népen, kiraboltak egy-egy falut, felperzselték és visszavonultak a rengetegekben épített rejtekhelyeikre, sőt már megint várakat kezdtek elfoglalni, már beültek Késmárk várába. Hasztalan igyekeztek a magyar urak rendet csinálni, nekik is megvolt a magok baja. A bártfaiak például Perényi tárnokmester segítségéért folyamodtak a seregekben portyázó zsiványok ellen, de Perényi nem segíthetett nekik, mert saját jószágán volt elfoglalva: nagy terheik alatt sanyargó jobbágyok lázadtak ellene. És nemcsak az ő jobbágyai: itt is, ott is felütötte fejét a parasztlázadás. Erdély végein is felfordult a rend, a Havasalföld trónjáért egymást ölték az ottani trónkövetelők, Drakul vajda kézbe kaparította a hatalmat és hogy a törökök előtt kedvessé tegye magát, a birtokain található magyarokat kezdte üldözni, többek között négyszáz magyart és székelyt összefogdostatott, csűrbe záratta őket és rájok gyujtatva a csűrt, mindet elevenen megégette, a brassói szász kereskedőket az országúton megfogatta és mindet karóba

húzatta. Mialatt az országban senki sem mehetett útra élete veszélyeztetése nélkül, mialatt a nyomorúság miatt lázadozott a jobbágyság, mialatt idegen rablócsapatok seperték végig az utakat, azalatt rettenetes hadsereggel közeledett Magyarország felé Mohammed, a hódító szultán. Százötvenezer embere volt, kétszáz dunai hajója és hatszáz ostromágyúja. De milyen ágyuk voltak azok: a világ legerősebb ágyúi. Volt olyan ágyúja is, amelyet nyolcszáz mázsa rézből és ónból öntöttek, s olyan hosszú volt, mint négy földön fekvő ember hossza. Száz ökör húzta, és kétszáz ember kellett hozzá útépítőnek, ha szállították. Ilyen tüzérséggel vette be a szultán három éve Bizáncot is, ilyennel indult most Nándorfehérvár ellen. Magyarországot és vele együtt Európát Hunyadi János negyedrésznyi sereggel védte: alig volt több embere negyvenezernél. Minden keresztény harcosnak négy törökkel kellett mérkőznie. Kétszáz esztendeje, mikor a tatárjárás szakadt rá a Duna-Tisza országára, nem volt ekkora veszedelemben a magyarság. És ennek az országnak királya itt üldögélt a forrásmenti füzek tövében, vidáman mulatva Ulrik gróffal azon a kis tilinkón, amelyet egyik magyar fegyverszolga bicskával faragott fűzfagallyból őfelsége szórakoztatására.

Még útközben sok hírt kaptak Nándorfehérvár felől. A király ugyan nem sok ügyet vetett a hivatalos levelekre. Ulrik gróffal olvastatta el őket, az pedig nem viselkedett közlékenyen a kísérettel. Egy s más mégis kiszivárgott, azonkívül Mátyás maga is kapott tudósításokat apja és bátyja kancellistáitól. Tudta, hogy Nándorfehérvár, vele Magyarország keresztes serege, s vele egész Európa kereszténysége az élet és halál óráit éli.

Így érkeztek Bécsbe. Azon az úton, amelyen Mátyás már eljutott egyszer a város aljáig, hogy ott tanuja legyen apja és Ulrik gróf izgalmas találkozásának. Szeretett volna egyetlenegyszer Ulrik grófra némán rápillantani, mikor az emlékezetes helyen lovagoltak el, de ekkor már sötét volt az idő, fáklyások világítottak az érkező csapatnak. Mégis, az imbolygó fények közt, amelyek megcsillantak a lószerszámokon és vérteken, jól tudta, hogy Ulrik gróf is arra gondol most, amire ő.

Bécs nagysága, mikor másnap a Burg és a környező utcák nagyvárosi látványára ébredt, meglepte és elragadta. Sokkal, sokkal nagyobb és fényesebb főváros volt az, mint Buda. Büszke palotasorai között nyüzsgő, eleven élet tarkállott, rengeteg tógás egyetemi hallgatót lehetett látni és sok katonát. A fényes házak legtöbbjén már üvegablak ragyogott, pedig Budán még alig lehetett látni egyet-kettőt. És másképpen épültek az irdatlan nagy házak, más viseletet hordtak az emberek, más volt az élet hétköznapi formájának minden apró részlete. Máskor Mátyás fejestül belevetette volna magát az utca népének mohó és kíváncsi tanulmányozásába, de most ehhez nem volt elég figyelme. Ahogy elhelyezkedett szállásán, untalanul csak a Délmagyarország felől érkező híreket leste.

Azok most már jöttek gyors egymásutánban. Igen riasztó és félelmes volt az, amit mondtak. „Der türkisch Keyser, - szólt az egyik harctéri jelentés - hatte seyn Heere zu Lande und zu Wasser umb Grichisch Weissenburg geschlagen und engstet ufs höchste die Christe darinne. Mit grossen unglaublichen Büchsen schiesset er die Mauern und Turme darnieder, dass die in der Stat frey über die Mauer heraus, und die Türken wieder dareyn laufen mögen.” Aztán jött a hír, hogy hajóütközet folyt a Dunán, és Hunyadi nassaui formájú hajói, amelyeket naszádoknak nevezett el a katonai nyelv, megverték a török háromannyi hajóját, feltépték a Dunán az elzáró hajósort és Hunyadi Kapisztránnal együtt be tudott vonulni a várba. Mátyás órákat töltött imádkozva abban a templomban, amelyet leginkább megkedvelt, s amely a Maria am Gestade nevet viselte.

Egy délután lovashírnök kereste, sürgős levelet hozott. Három ló múlt ki alatta az úton. A levelet László írta: lóhalálában siessen Zimonyba, apjok súlyos beteg, utoljára még látni szeretné. A levéllel berohant a királyhoz. Annak már tudomása volt az ijesztő hírről, ugyanekkor kapott ő is értesítést. Mélyen megilletődött arccal fogadta Mátyást és megölelte.

- Egyetlen percet se késlekedjél, siess.

Könnyes volt a szeme. És Mátyás meglepetve gondolta magában, hogy ennek a fiatalembernek alapjában jó és érző szíve van. De mikor sebbel-lobbal dobálta holmiját az útiládákba, segédkező szolgája így szólt:

- Mikoron nagyurunk nagy bajának hirit vevé király, ippeg lovaglásbúl tére haza. Nosza lekapá süvegjit, az nagy örömtül ég felé vetötte. Kacagott, kacagott, az levelt Ulrik grófnak, hogy nézné, mutatta.

- Hunnen veszöd ezt? - hökkent meg Mátyás.

- Ausztrák szolgák igyen mondák néköm. Hatan is. Mind egyforma szóval. Király az ő jelenetökbe tötte ezt.

Mátyás csodálkozva ingatta fejét. És eszébe jutott, amit külföldi követek szoktak mondani V. Lászlóról: ez a fiatal király utolérhetetlen mestere a szinlelésnek. De ezzel sem gondolt most már, csak készült sebbel-lobbal, hogy rohanhasson. Szívét szorongó aggodalom fogta el. Hogy apját az Isten el is szólíthatja egyszer, arra soha életében nem gondolt, a gondolat maga is képtelennek tetszett előtte.

Ez a vad rohanás Bécstől Zimonyig valóságos lázálomnak tetszett előtte. Ha később visszagondolt ezekre a napokra, az út részleteit nem tudta felidézni emlékezetében. A poggyász kíséretére embereket rendelt, maga pedig nyolc lovassal szinte tombolva hajszolta az iramot. Alig aludt valamit. Forró júliusi idő volt, három tájon már virradt. Gyorsan nyeregbe, csak előre, csak előre. És útközben találkozott a nagy hírrel: apja ragyogó győzelmet aratott a törökökön. Legyőzte a négyszer akkora sereget, a híres ágyúkat elfoglalta, a megvert hatalmas török sereg hanyatt-homlok menekült Szófia felé. Hunyadi János megmentette a keresztény Európát. És most haldoklik.

A gondolat, amely Bécsben hihetetlen és képtelen volt még, ebben a félig eszmélő, lázas nyargalásban ráért gyökeret ereszteni. Mire Zimonyba érkezett az országokon át apja betegágyához száguldó fiú, már leszámolt magában azzal, hogy a lehetetlen elképzelés lehetséges: apja elmúlik erről a földről és a világ tovább megy a maga útján.

Mind ott voltak Zimonyban az odahívott rokonok. A beteget maga Hunyadiné ápolta, Hunyadi János csak őt tűrte meg maga mellett. Azonkivül jóbarátok csökönyös könyörgésére két orvosnak volt bejárása hozzá, egyik zsidó volt, másik török. De már nem sokat segíthettek a haldoklón. Megpróbálkoztak érvágással, piócával, hánytatóval, kenéssel, mindenféle javas szerekkel, csakhogy szemrehányást ne tehessenek magoknak bármilyen kísérlet elmulasztásáért, de tudta mindenki, hogy minden hiába. Az a dögvészes járvány, amely a hadviselő és egyébként is egészségtelenül mocsaras vidéken dúlt, a katonák ezreit meg tudta kímélni és csak tizedelte őket, de a nagy vezért nem kímélte. S olyan orvos, aki ezt a bajt meggyógyította volna, még nem született.

Mikor Mátyás holtfáradtan megérkezett és a járókelők apja szállásába igazították, a beteg aludt. Nem lehetett hozzá bemennie. S akik a szomszéd szobában kisírt szemmel, halkan suttogva várakoztak, inkább halott mellett, semmint beteg mellett virrasztóknak tetszettek. Ott volt László maga, komoran üldögélve, két térde közt tartva kardját. Ott volt Szilágyi Mihály, a hatalmas győzelem másik hőse, feleségével, Báthori Margittal, ott volt Szilágyi Zsófia, a Geréb János felesége, férjével és három fiával együtt, Hunyadi Klára, és férje, Dengelegi Pongrác, a két fiúgyermekkel, Hunyadi Mária és férje, Oláh Manzilla, egyetlen fiokkal, és ott volt, mint földön járó szellem, Kapisztrán János. Ahogy Mátyás belépett, megjelenése valamennyiöket sírásra fakasztotta. Nem ölelkeztek vele, nem borult nyakába senki, csak intettek

neki és elfordultak kitörő könnyeikkel. Leült ő is, egyebet nem tehetett. Az álom ott nyomta el a széken. Másnap késői órán egy ismeretlen ágyban ébredt fel.

Arra ébredt fel, hogy anyja lépett be hozzá. Keményen összeszorította vékony ajkait Erzsébet asszony. Ő megragadta az anyai kezet, megcsókolta, aztán homlokához szorította. És felült az ágyban.

- Nincsen mentség, anyámasszony?

- Nincsen. Serkenj tüstént, látni kíván apád.

Gyorsan magára kapkodta ruháit és útközben is öltözködve még, követte anyját. A virrasztó szobában éppen úgy ült az atyafiság, mint előző napon. Senki sem köszönt senkinek. Mátyás belépett az anya után a besötétített boltíves szobába. Világossághoz szokott szeme csak lassan hatolt belé a homályba, anyja kezét kellett fognia, hogy a betegágy közelébe botorkáljon. A levegő rettenetesen fülledt volt és dögletes szagú. Lassan körvonalat kaptak a tárgyak. Fehér vánkosok között meglátta felismerhetetlenné aszott apját. Az ijesztően megvékonyodott arcban két beteges ragyogású szem tétova nézése fénylett.

- Mátyás... fiókám... - suttogta a beteg alig hallhatóan.

A fiú elhatározta, hogy méltó lesz nevéhez és szívét megkeményíti. De nem bírt fájdalmával. Térdre borult az ágy mellett és panaszosan, szinte haragosan tört ki belőle a zokogás:

- Apámuram... miért tészen illy dolgot vélem?

Ott sírt mozdulatlanul, homlokát az ágy szélére nyugtatva. Anyja végül megérintette vállát, akkor felkelt.

- Elegendő ez, - szólt Hunyadiné, - hadd nyugosznia.

Még ránézett az imádott emberre, aztán megfordult és kiment. De az ajtóban gyorsan megtörölte szemét, mert restellte könnyeit a többiek előtt. László intett neki:

- Eriggy az pitarba, sokakkal ott szólani kelletik. Én immár nem bírom, görcs markolja az jonhomat.

Mátyás kiment. Ott sokan várakoztak, messze földről jött idegenek, keresztes tisztek, nándorfehérvári méltóságok. Mindegyikkel beszélnie kellett. Kínzóan terhére esett ez, de összeszedte magát. Most családja nevében kellett helyt állania. És elkezdte elintézni a részvétlátogatókat, kinek-kinek rangja szerint adván meg az üdvözlést, ami járt neki. Senki sem volt, aki ne sírt volna, de ő most tartotta magát. Hirtelen anyja keménységét érezte meg magában, mialatt odabent apja készült itthagyni az életet.

Aznap délután mégegyszer a beteghez járult a két tehetetlen orvos. Mikor kijöttek, Hunyadiné kiszólott, hogy a beteg az egész atyafiságot látni kívánja. Megdöbbent izgalom keletkezett. A várakozó rokonok mind bevonultak. Szilágyi Mihály törte csak meg a némaságot. Fogcsikorgató dühvel nézett a kisompolygó orvosok után és elkáromkodta magát.

- Eb az annyát az két disznónak, megmártom én még kardomat ezekben.

- Hallgass, - szólt rá halkan, de szigorúan testvérhúga.

Bevonultak mind, felsorakoztak az ágy körül.

- Világot, - mondta halkan, de egész tisztán a beteg, - lássalak mendőtököt.

László ablakot nyitott. Kintről madárcsicsergés és egy szekér nyikorgása tódult be a hirtelen fénnyel. A beteg most élesen láthatóvá lett. Senki meg nem ismerte volna. Mintha teste szállt volna el és csak lelke feküdnék ottan.

- Szeretteim, - szólt a haldokló gyenge hangon, de tisztán és nyugodtan, - immáron végemöt jőni érezem. Még titeket utolszór látnom akartalak.

Felcsukló sírás hangzott köröskörül. Csak ketten nem sírtak: Hunyadiné az ágy egyik fejénél, Kapisztrán az ágy másik fejénél. Két kísérteties, mozdulatlan szobor gyanánt álltak ottan. És mikor Kapisztrán megszólalt, az olyan megrendítően hatott, mintha egy szobor szólalt volna meg. Csak egy szót mondott latinul, gondolván, hogy a haldokló ezt érteni fogja:

- Testamentum, Joannes, testamentum!

A haldokló rápillantott és szemével csupán, nem feje mozdulatával, intett, hogy az már rendben van. Aztán magyarul szólt a többiekhez:

- Hogy lelkömet kilehelnem rendeltetik mingyárt, nem gondom. Kinek üdeje jőnie, jőjjön. Igaz szerrel éltem, az mi Urunk Jézusban halom halálomot. Ezen ne sírjatok, de örvendezjetek, mert imé elnyeréndem az idvességnek pálmáját. Hozzátok szólok mastan, két fiaim, Lackó fiam, Matykó fiam...

László és Mátyás térdre ereszkedtek az ágy mellett.

- Reátok az Hunyadi nevöt hagyom. Mind az világra szól, fényességös, tiszta. Megparancsolom, hogy ez fényösségben s tisztaságban adjátok továbbad az tik maradékjaitoknak. Egy dógot kötök lelkötökre: ketten eggyazon üdőn az odvarnál sose legyetök. Addsza orcádot, Lackó.

A nagyobbik fiú felegyenesedett, apja fölé hajolt, hogy a haldokló megcsókolhassa.

- Matykó, te is.

Mátyás követte bátyja példáját. Olyan volt az apai búcsúcsók, mint egy lázasan forró lehelet. Mátyás egy könnye rácseppent a beteg arcára. Az vagy nem érezte már, vagy nem volt ereje letörölni.

- Mastan az végső szentséget...

Hunyadiné megmozdult, hogy induljon, de a haldokló szeme megállította.

- Nem, angyalom, Nem itten. Nem méltó, hogy az szolgához jöjjön az úr. Az szolga járuljon urához. Vitessetek át az templomba. Ott érjem halálomot, úgy akarom.

László azonnal kiment, Mátyást maga után intette. Gyors suttogással megbeszélték, hogy Mátyás szolgákat hív, László pedig előre szalad a templomba és magyar papot rendel, akinek a haldokló gyónhasson. A szolgák gyorsan előkerültek. A nagy mennyezetes ágy azonban nem fért ki az ajtón. Mátyás letörte róla a mennyezetet. Recsegtek a deszkák, a rokonság lélegzetvisszafojtva nézte az egészet. Aztán végre kivihették az ágyat. A szolgák mindjárt le is maradtak, mert Geréb, Pongrác, Szilágyi, Oláh, Mátyás és Kapisztrán elbírták hatan. Levitték a lépcsőn, végigvonultak az utcán. A ház előtt várakozók csoportja követte őket. Vakítóan sütött a most alkonyodó nap, forró augusztusi délután volt. Az utcai járókelők megrendülve álltak meg, aztán csatlakoztak a kísérő csoporthoz. Elül vitték a letört elejű, csonka ágyat.

A templom kapuja már tárva várta őket, a harangok akkor szólaltak meg, mikor a menet belépett a küszöbön. A halálos ágyat felvitték az oltárhoz. Letették. Már várt a zimonyi magyar papok egyike. Mindenki visszavonult most, a pap letérdelt a vezérhez és meggyóntatta. A kóruson egyszerre megszólalt az orgona. A gyónás röviden lefolyt, mert a beteg két nappal azelőtt gyónt utoljára. Akkor Kapisztrán lépett oda. A két pap latin igéket mormolt. Feladták Hunyadi Jánosnak az utolsó kenetet. Az orgonán komoran zúgott a Requiem. Hunyadi megcsókolta a feszületet.

Mikor a szentség szertartása véget ért, Szilágyi Mihály megint megriadt pillantásokat vont magára. Ott az Úr házában hirtelen elfutotta a tehetetlen fájdalom haragja, valami érthetetlen nyögésben hördült fel és öklével retteneteset vágott a pad támaszkodójára, hogy az belerepedt. Hunyadiné, aki mellette ült, csillapítóan bátyja vállára tette a kezét, felállott és így szólt:

- És mastan immáron csak az enyém, én uram, párom, mindenöm.

Kilépett a padból, felment az oltárhoz. Egyetlen pillantással elküldte a haldoklótól a két papot. Letérdelt az ágy mellé az oltár lépcsőjén és ráborult férjére. Hangja nem hallatszott, csak válla mozgásán látszott, hogy sír. László és Mátyás megrendülve néztek egymásra.

Ez soká tartott így. Az orgona szólt, s ők imádkoztak valamennyien. Hosszú idő multán Kapisztrán felállott és felment az oltárhoz. Gyengéd mozdulattal felsegítette az asszonyt, aztán fejét Hunyadi János mellére illesztette. Az egész család odasietett. Kapisztrán felegyenesedett és megdöbbentően, rejtelmesen mosolyogva így szólt a halott mellett:

- Győztél, Joannes.

De ugyanebben a pillanatban megszédült. Végig is zuhant volna az oltárlépcsőn, ha Szilágyi és Mátyás gyorsan fel nem fogják. Támogatták, míg magához tért és fel nem egyenesedett. Akkor eltolta magától segítségöket és még mindig azzal a megdöbbentő, rejtelmes mosolygással ezt mondta a semmibe nézve babonás tekintetével:

- Imádkozzatok értem, én már nem élek. Jézus szólít.

Azzal elindult barátja holtteste mellől, mint a holdkóros, aki nem maga elé néz lépés közben, hanem ismeretlen távolba. Kiment a templomból és Zimonyban senki sem látta többet. Később tudták meg, hogy elment szerzetének újlaki kolostorába és ott meghalt.

IX.

Már azon a hosszú úton, amely Zimonytól Gyulafehérvárig látta a nagy ember koporsóját a gyászoló család és fegyvereseik közepette elvonulni, izgalmas hírek hozói jelentkeztek minduntalan. Ha valaha Hunyadi Jánost névtelen és neves levelek óvták Ulrik gróftól, most ezek a levelek és szóbeli híradások egyszerre megsokasodtak. Kétségtelen volt, hogy Ulrik gróf a két Hunyadi-fiút el akarja tenni láb alól. Most már nem is titkolta szándékát, egész nyiltan hangoztatta a bécsi udvarnép füle hallatára, hogy az ő ideje elérkezett: most fogja a kutyanemzetséget teljesen és véglegesen kiirtani. Sőt, a halott emlékének is ádázul nekitámadt, mikor annak kihült testét még el sem temették. Határozottan felvetette a vádat, hogy Hunyadi János annakidején megdézsmálta az ország pénzét. Csalt és lopott. S ezért hátramaradottait kell felelősségre vonni.

A gyulafehérvári temetésre az ország távoli földjeiről összesereglettek a Hunyadi-család törzsökös hívei. Nem nagy nevek, hanem köznemesi ivadékok. A harcmező viszontagságaiban edzett, napbarnította, marcona alakok, akik a kardot hivatalos és öröklött mesterségök szerszáma gyanánt forgatták, falusi szittyák, kevéssé litterátusak, olyik még írni-olvasni sem tudott, a megiratott levélre a kard markolatára ötvözött címerrel ütött pecsétet és haját varkocsba fonva hordta. De a törvényeket mind ismerték és a köznemesség szabadságjogaira, kiváltságaira vonatkozó szabályokat még az Árpádok korából is idézni tudták. Koppányos lázadó hév szikrázott mindegyikben, szilaj szavakkal gyalázták a mágnásokat és becsmérelték a királyt, akit nem tartottak jogos királynak, mert nem az ősi módon koronázták, vállát nem érintette a palást, derekát nem övezte a szent kard, kezét nem avatta a jogar és az országalma. Gyászoló összejövetelök nem temetés volt csupán, hanem valóságos országgyűléssé nőtt, csonka országgyűléssé, amelyen a szent korona titokzatos szimbólumában megtestesült testnek csak egyik fele verődött össze: a törzsökös, magyarságára gőgös apró nemesek tábora. Ezen az országgyűlésen a halott elnökölt, a köznemesi sarjadék, aki, az ő vérökből való vér, a nemzet természetes fejévé lett, amíg élt. Az ő hallatlan dicsőségének és színarany magyarságának ereje tüzelte őket lázadó önérzetre. Így tanakodtak hevesen, temetéshez nem illő harsogással és szitkozódással hazájok dolgáról, amely most, ha nem ügyelnek, egy vadidegen, öntelt, kapzsi osztrák gróf kénye-kedve alá kerül. S az eleinte tanácstalan, zűrzavaros kiabálásból hamarosan eléömlött az egységes elszántság folyama. Most, vagy soha, - ezt mondták a Pongráczok, a Gerébek s a többiek valamennyien.

Mikor a temetés szertartásának utolsó szava elhangzott, az özvegy a nagyobbik fiához fordult és kezét annak fejére tette. A gyászszertartásra egybegyűltek megértették az anyai áldás értelmét: a lezárt kősír mellett vadul és lelkesen csörtetni kezdték kardjaikat. Mátyást is elragadta az általános hév, ő is odaverte kardját a kőtalajhoz és odaadó hűséggel tekintett testvérbátyjára, aki kiegyenesedve, kifeszített mellel, villogó szemmel állt közöttük.

Hunyadi László gróf átvette a vezetést. Kiválogatott három-négy embert s azokkal szűkebb tanácskozásra vonult vissza, míg a többiek a tor boroskupái mellett vitatkoztak tovább. Szilágyi nem volt ott, ő Nándorfehérvárt őrizte tovább. De Mátyás ott volt. Egyelőre úgy határoztak, hogy megvárják a futtaki országgyűlést. Látni szükséges, hogy Ulrik gróf hogyan szándékozik cselekedni. Ha nem túlságosan erőszakos, meg lehet még kísérelni, nem boldogulhatnának-e együtt. Hunyadi László kétségkívül követi apját a főkapitányi állásban és rövidesen feleségül veszi a Gara leányát, ezáltal a mágnáscsoport hatalmi érdekeit talán össze lehet egyeztetni a köznemesség most már türelmetlen szótkérésével, és egyelőre mennek majd a dolgok, ahogy mennek. Ha azonban Ulrik gróf túlmohó lesz a hatalom után való vágyában és csakugyan megkísérli elveszejteni a két fiút, akkor ki a karddal.

Beszterce idősebbik grófja mindenekelőtt hosszú levelet írt a királynak. Illetve maga is aláírta azt a levelet, amelyet kettejök nevében Mátyás fogalmazott. Megírták, hogy kézhez vették ugyan a futtaki országgyűlésre szóló meghívót, de a szállongó mendemondák folytán László nem tehet eleget a meghívásnak mindaddig, amíg a király kétségbevonhatatlan okmányt nem küld arról, hogy boldogult apjok hivatali működését szeplőtelennek ismeri el. A követ elvágtatott a levéllel, ők pedig vártak.

A válasz megjött: V. László kifogástalan írást adott arról, hogy a nagy hős emlékét nem lehet bántani. A Hunyadi-párt tehát felkerekedett. Elindultak zuhogó őszi esőben az országgyűlésre. De felkészülve minden eshetőségre: rendes hadsereg volt az a kíséret, amelynek beláthatatlan sorai ott lovagoltak mögöttük a feneketlen sárban. Anyjok kurta mondattal búcsúzott tőlük:

- Apátoknak fiai maradjatok. Menjetek.

S ők mentek. Már útközben folyvást kapták a híreket: a király kihirdette Bécsben, hogy maga akarja folytatni a megvert törökök ellen esetleg szükséges újabb hadmozdulatokat, összehivatta a még szét nem oszlott kereszteseket és elindult Futtak felé, útközben minden királyi várnál megállapodott s azt, a fővezér elholtára hivatkozván, átvette a maga birtokába. Ez előrelátható volt. Hiszen minden hatalom alapja a vár. Az diktál, akinek a kezében a várak vannak. A királyi várakban mindenütt a Hunyadi János emberei ültek, azokat a király hatalmába visszavett váraknak kell nyilvánítani. Látszott, hogy Ulrik gróf résen van.

Futtakon már ott volt a király. És Ulrik gróf. A találkozásnak országgyűlés volt a neve, valójában két sereg találkozása volt. Buda felől jött a király az állítólagos keresztes hadsereggel, Gyulafehérvár felől jöttek a Hunyadi-fiúk a magok kíséretnek nevezett haderejével. Amott a hatalmas mágnások összeházasodott, kérlelhetetlenül uralkodni akaró, a kényelmetlen hős halálával megkönnyebbült egységes családja, emitt a kisnemesek, mint megannyi ordas farkasok, oldalukon izgatott karddal, kemény koponyájukban a pusztaszeri szerződés és az aranybulla konokul őrzött elveivel.

A király azonnal fogadta az érkező fivérek hódolatát. Mélyen megilletődött arccal jött elébök és kezét nyujtotta nekik. Még a hangja is tudott remegni, mikor a lángelméjű hős halála felett való részvétét fejezte ki. Aztán esdő arccal tekintett mindkettőre és az új helyzetben úgy kérte támogatásukat nehéz fejedelmi munkájában, mint az elhagyott gyermek.

- Az ország nagyjai hűséget fognak esküdni nekünk, - mondotta szép fejét félretartva, - kimondhatatlanul boldogok vagyunk, hogy László gróf is köztük van.

Aztán nem is várván választ meglepő bejelentésére, a temetés részletei felől kezdett érdeklődni. Ulrik gróf ott állott mögötte a kihallgatás alatt, csak fejbiccentéssel üdvözölte őket és nem szólt semmit. De végül szólt helyette a király. Váratlanul abbahagyta a temetést és egyegy kezét a Hunyadiak vállára tette.

- Gróf uraim, kérésünk van hozzátok. Ti szeretett nagybátyánkat, Ulrik grófot, számos félreértés következtében rosszul ítéltétek meg. Higyjétek el nekünk: ő jó és nemes. Forró kívánságunk az, hogy minden eddigi rossz érzést felejtsetek el és kössetek minden köteléknél erősebb baráti kötést. Ez királyi akaratunk.

Kis szünet telt el. Néhány pillanatnyi, de annál feszültebb. Mátyás Ulrik grófra pillantott. Az némán állt ott, vörös és dagadt szemhéjjai álmosan, szinte unottan bocsátkoztak le közömbös tekintetére. Akkor László megszólalt:

- Nem vagyok ellensége a békességnek. Leülhetünk a baráti kötés részleteiről tanácskozni, és pedig Nándorfehérváron, ahová hódolattal meghívjuk felségedet és a grófot is: tekintsék meg a győzelmi jelvényeket és általában színhelyét annak a nagy diadalnak, amellyel néhai atyánk felséged országát megmentette.

Most már megszólalt Ulrik gróf.

- A király menjen Nándorfehérvárra, ahol még ti ültök bent! Mit forgattok ti a fejetekben?

- Nem értem a kérdést, - szólt nyersen László, - ugyan mit forgatnánk vajjon?

- Akármit, mindegy. Ezt a várat is át fogjátok adni. A király így akarja.

- Akkor átadjuk, - szólt László, - egyáltalában minden hatalmunkat átadjuk, amely nem a családunké, hanem a király rendelkezésére jutott atyánk kezeibe. De ha majd mindent átadtunk, várni fogjuk, hogy Őfelsége Hunyadi János fiaiban Hunyadi János utódait lássa.

Ulrik gróf epés arckifejezéssel mondani akart valamit, de a király örvendezve elébevágott:

- Hiszen akkor jól van minden. Éppen úgy ragaszkodunk hozzátok, mint fenkölt emlékű atyátokhoz. Azonban királyi óhajtásunk az, hogy az egyességet ne háborgassátok. Annak még itt, az országgyűlés alatt, rendbe kell jönnie. Így legyen. És most kegyelemben elbocsátunk benneteket.

A fivérek kijöttek a királytól. Egymásra néztek. A hűségeskü tervéről mindmostanáig nem tudtak. Sok mindent szerettek volna erről mondani egymásnak, de a rendek, fegyveresek, kancellisták, apródok nyüzsgő sokaságában nem beszélhettek. A kicsiny városban tolongott a tömeg, a rendek közül kevesen kaptak szállást, de különben is szívesebben tanyázott kiki a táborszerűen felütött sátrakban. Ők is mentek a magok sátra felé, hogy odakéressék pártjuk főembereit. De nem is kellett kéretni őket, ott vártak izgatott kíváncsisággal. Itt már lehetett beszélni nyugodtan, vastag szőnyegek fogták el a kívül járkálóktól a hangot s a fegyveres őrszemek úgysem engedtek a sátor közelébe idegent.

A vita a két fivér beszámolója után heves volt, de rövid. Elhatározták, hogy a hűségesküt le fogják tenni. Annak megtagadása nyilt hadizenet lenne. Az erőviszonyok pedig aggodalmasak. A királlyal jött hadak harcszerű stratégiával helyezték el a tábort, a Lichtenstein-dandárok, a Rosenberg-dandárok és az Ulrik-dandárok úgy vették körül Futtakot, mint valami ostromló sereg; a Hunyadi-hadaknak a gyűrű egy kis karéja maradt csupán. Azt is elhatározták, hogy az egyezkedést Ulrik gróffal meg kell kísérelni. Éppen kezdték befejezni a tanácskozást, mikor érdekes üzenet jött a királytól: Hunyadi Mátyás besztercei gróf, Őfelsége belső kamarása, jelentkezzék szolgálattételre.

A kamarás tehát jelentkezett szolgálattételre. Egész sereg szolga vitte utána ládáit. És ettől kezdve mint királyi kamarás kísérte figyelemmel a futtaki országgyűlést. Csak azt látta belőle, ami parádé volt, aminél a király jelenléte kellett. Tanuja volt legelső napon a hűségeskünek. Az öreg primás ott állt díszes galambszürke ornátusban a templom oltára előtt, oldalt bíboros mennyezet alatt trónon ült a király, mellette szertartásos rendben kilenc kamarás és kilenc apród díszkíséretül. Körülöttük a zászlósurak nehéz mentéikben, sziporkázó ékkövekkel. S a padsorokban a rendek, fiatal mágnástól kezdve parlagi öreg köznemesig. Zengve szóltak az esküminta latin igéi, a hercegprimás magasra tartotta a feszületet, mellette buzgón tömjénezték a hímzett ruhájú papok. S a magyar nemzet esküre emelt jobbjai olyan képet adtak, mint a nyugvó vérteshad lándzsaerdeje. Ott emelkedett közöttük a Hunyadi László jobbkeze is. És az elhangzó zárómondatban, amelyet mindnyájan ismételtek, ott szólott a Hunyadi László hangja is.

Eskütétel után még befejezték a misét. Aztán a király felolvasta a kezébe adott lapról a megnyitó mondatokat. Erre ünneplő vivátozás és kardcsörtetés tört ki, s a király eltávozott a templomból. Előtte címerpajzs, mellette kamarások és apródok, mögötte zászlós urak. A menet kivonult, hátok mögött elkezdődött a futtaki országgyűlés.

Mátyás úgy toporzékolt a király szállásán, mint a ketrecbe zárt vad. Ahogy a templomból érkezett valaki, azt azonnal faggatni kezdte. Megtörtént-e már bátyja kinevezése országos főkapitánnyá? De az érkezők vagy nem tudtak semmit, vagy nem akartak közölni semmit a Hunyadi-fiúval. Ezen a szálláson csak Ulrik-pártiak fordultak meg. Kivéve egyet, a Hunyadi-család teremtményét és titkos hívét, Vitéz Jánost. A váradi püspök kancellárja volt a királynak és olyan ügyesen intézte dolgait, hogy még Ulrik gróf is megbízott benne. Nagy sebbel-lobbal jött a királyt keresni. Mátyás fogadta.

- Szóljon hamar, János bácsi, bátyámuram immár megvagyon?

A püspök merev arccal felelt:

- Mastan jelentődött az rendeknek, hogy király országos főkapitányul nevezé Ulrik grófot. Őfelsége bent vagyon?

Mátyás elsápadt. A szava is megakadt a megdöbbenéstől.

- Ulrik... Ulrik grófot?

A püspök komoran vállat vont. Nem válaszolt, hanem megismételte a kérdést:

- Őfelsége hogy bent vagyon-é, kérdöm.

Mátyás szédelegve ment a királyhoz a püspököt jelenteni. S mikor jelentés közben ránézett a szeretetteljes, mosolygó, csupaszív, szendén leányos arcra, a hideg szaladt rajta végig: ebben a képmutatásban már volt valami természetfölötti.

A püspök újabb eskütételhez hívta a királyt. Ulrik grófnak az uralkodó kezébe kellett letennie a főkapitányi esküt. Ismét odalépett a menet a templomba. Ismét bíbormennyezet, trónszék, hímes menték, oltárlépcső, prímás. Mialatt Ulrik gróf esküdött, Mátyás a bátyja tekintetét kereste. De az nem kereste az övét. Tétován bámulta a mennyezetet és torkán látszott, hogy gyakran nyel, mint akinek az izgalomtól minduntalan kiszárad a garatja. És mikor az eskü után ismét vivátozás és karddobogás következett, Mátyás kesernyés mosolyt pillantott meg bátyja torzul ránduló arcán: ő is odaverte kardját a padlóhoz, mint a többiek.

Még ugyanaz napon törvényt hozott az országgyűlés a királyi várakról; a magyar nemzet meghagyta Hunyadi László grófnak, hogy a még át nem adott várakat, így Nándorfehérvárt, haladéktalanul bocsássa a király, illetve most már Ulrik gróf hatalmába. Hoztak még egyéb törvényeket is, például hogy mi legyen a váltópénzzel. Hunyadi János halálakor valami különös dolog történt: a pénz megmagyarázhatatlanul kevesebbet kezdett érni. Az országgyűlés soká tanakodott, mitévő legyen, végül kimondották, hogy ha az arany forintért kétszáz ezüst fillért, vagy négyszáz batkát követelnek a pénzváltók, hát akkor legyen úgy, az aranyért ezentúl több váltópénzt kell fizetni. De ennek a dolognak megvitatásában Hunyadi László már nem vett részt. Egyéb dolga volt: tárgyalt az egyességről Ulrik gróffal. Órák hosszat tárgyaltak, egyre több urat vonván be mindkét részről. Másnap is tárgyaltak és harmadnap is. Mátyás csak félfüllel hallotta, mennyire haladnak. De végre is megegyeztek mindenben, éppen mire az országgyűlés is elvégezte a maga kevés törvényét. És megint eskü következett. Megint a király jelenlétében. Vitéz János egy tanútalan pillanatban halkan odadörmögte Mátyás felé, mikor elhaladt mellette:

- Nemcsak az batka ócsóbb immár. Az esk is ócsóbb.

Ulrik gróf és Hunyadi László gróf kötését felolvasták az oltár előtt. Nem kisebb dolgot tartalmazott az, minthogy Ulrik fiául fogadja Hunyadi fiát, ez pedig atyjául fogadja Ulrik grófot. Mindhalálig szóló szövetséget kötnek, egymásnak szívbeli szeretetet fogadnak, egymást mindenki ellen - a királyt kivéve - teljes erejükkel segíteni tartoznak. „Isten engem úgy segéljen, és a Boldogságos Szűz és Istennek minden szentjei”.

Az országgyűlés ünnepélyes berekesztése után Hunyadi Lászlót kihallgatáson fogadta a király. Közölte vele, hogy a nándorfehérvári meghívást elfogadja és látogatásával kapcsolatban a várat ünnepélyesen át is fogja venni. A besztercei gróf menjen előre és készítsen elő mindent az uralkodó méltó fogadására.

A két testvér csak futólag búcsúzhatott egymástól. Bizalmas szót nem is válthattak. Csak egymás szemében olvasták a szégyenletes vereség és megaláztatás égő keserűségét. Mindössze ennyit tudott mondani László a foga közt:

- Mastan jő az haddelhadd.

A főkapitányság bukott jelöltje sátorszedést fuvatott és elvonult Futtakról. A rendek is elszéledtek. De az udvar ott maradt. Hamarosan meg lehetett tudni, hogy miért. Ulrik gróf az egyik osztrák keresztes vezért, Lamberger nevezetűt, elküldte Nándorfehérvárra, tekintse meg a király és kísérete számára elkészített szállást. Ez volt a nyilvános parancs. De a bizalmas parancs, amelyet Mátyás szolgája a királyi lakájok fecsegéséből megtudott, úgy szólott, hogy Lamberger kémlelje ki a vár erejét, mi várható arra az esetre, ha fegyveres zavargásra kerülne a sor. Az udvaronc elment. Futtakon vígan várták vissza. Eddig csendes volt a királyi szállás élete, most egyszerre megindult a hajrá. Az eddig visszavonultan tanyázó zenészek, bohócok és táncosnők előkerültek. Esténként a szokott mulatság zenebonája váltotta fel a királyi asztal közjogi vendégeit. Lamberger nemsokára megtért küldetéséből. Hogy mit jelentett kutató útjáról, azt nem lehetett tudni, de a király nevében Ulrik gróf azonnal kiadta a parancsot, hogy másnap az udvar és keresztes serege indulnak Nándorfehérvárra.

Aznap éjjel Mátyás halk neszre riadt fel. Azonnal felült medvebőrös ágyán és kezébe kapta tőrét. A mécses gyenge világánál meglepetve látta ágya mellett guggolni Gianninót, a király egyik törpe bohócát. A torz kis alak némán tette ajkára egyik keze tömpe, vastag ujját. Szemében rettegés ült és izgalom. Mátyás felugrott. De a törpe olyan halkan súgott valamit, hogy le kellett ülnie az ágyra, mert másképpen nem hallotta.

- Kutass ki, uram, - súgta a törpe.

Mátyás végigtapogatta a bohócot, gondosan és alaposan. Nem volt nála fegyver. Bólintott. Erre a törpe felkuporodott melléje az ágyra és úgy sugdosott a fülébe. Hangja remegett, hallani lehetett szíve lüktető dobogását. Mátyás készen tartotta a tőrt.

- Uram, az életemmel játszom. Esküdj meg, hogy nem árulsz el. Anyádasszony életére esküdj meg.

- Esküszöm.

- Szökjél meg innen. Lamberger ma este felbérelt engem, hogy öljek meg valakit.

- Kit?

- Nem tudom. Azt, akit majd Nándorfehérváron megmutat. Arra is kitanított, hogy az illető sodronyinget visel és a nyakába kell döfnöm. Uram, szökjél meg, a Jézus sebeire kérlek. Ha az udvarnál maradsz, le kell, hogy szúrjalak, különben engem tesznek el láb alól. De te jó voltál hozzám, mert pofonverted azt a két lakájt, akik engem rugdostak.

- Emlékszem. De hogy jutottál be ide? Szolgám ott alszik a küszöbön.

- Törpe vagyok s a kürtő széles. Könyörgöm, szökjél meg. És emlékezz rá: ha elárulsz, anyádasszony élete megbánja. Ugy-e, megesküdtél? Esküdj meg még egyszer.

- Esküszöm!

A törpe lecsúszott az ágyról és kúszni kezdett a folyosóról fűlő kályha felé. Furcsa volt nézni a homályban, hogy ez a tömzsi szörny milyen kígyó-ügyességgel mozog. Mátyás rápisszegett, mert még faggatni akarta. De az rázta a fejét és eltünt a kályhában. Mátyás odalépett az ajtóhoz és kinyitotta. A küszöbön alvó szolga azonnal talpraugrott és kardjához kapott.

- Senki nem jöve erre?

- Lélök sem.

- Jól vagyon. Nyughass.

Betette az ajtót. Még hallotta, hogy a küszöbön lefekvő szolga hogyan vackolódik, kényelmes fekvést keresve. Aztán széket tolt a kályhanyíláshoz, arra rátett egy óntányért. Majd pedig visszafeküdt. Sokáig tünődött. Azt határozta, hogy marad. Másnap reggel találkozott Lambergerrel. S ahogy az ránézett, abban a tekintetben világosan meglátta a maga halálának tervét.

Didergő, fagyos időben hajóra szálltak. A keresztes had már előbb elindult szárazföldön. A királlyal csak kísérete utazott: Ulrik gróf, Ottó bajor herceg, cseh, morva és osztrák urak, kamarások, apródok. November nyolcadika volt ezen a napon: ugyancsak zuzmarás, csípősen ködös időben kötöttek ki Nándorfehérvár alatt. Mátyás halálos fáradt volt már attól a feszült figyelemtől, amellyel minden szomszédjának, minden mellette elhaladónak minden mozdulatát figyelte. Feje zúgott, szeme égetően fájt. A király közvetlen közelében haladt végig a szőnyeges fapallón. A parton a király hadának előcsapata várakozott, kapitánya éppen magyar: Rozgonyi Rajnáld. A király és kísérete mind lóra szálltak. A katonai jeladások megindultak. Kürtszó, vezényszavak. Kürtválasz a várból. Mennydörgő csikorgással ereszkedett le a kapu hídja. Az előcsapat belovagolt. A király és kísérete következtek. Mátyás, mint únosuntalan, hátrapillantott. A kíséretben a bajor herceg mellett meglátta Lamberger vékony, alamuszi arcát. S mögöttük a felsorakozó hadnak végtelen, a ködben elvesző sorait.

Mikor a kapunyílásba értek, a híd gerendáin túl, ott várakozott Hunyadi László lóháton, körötte fegyveresek, mellette címeres hírmondó, annak kezében bársonypárna, a párnán három aranykulcs. Trombita recsegett. A katonák tisztelegtek. A szokott ceremónia lejátszódott. Hunyadi László tisztelgett kardjával.

- Nándorfehérvár királyi vár kulcsait hódolattal átadom felségednek. A vár a királyé!

A király jelképesen megérintette a kulcsokat. Aztán tovább indult, Hunyadi László megfordította a lovat. Megindultak. De alig haladtak harminc lépést, egyszerre váratlan kürtszó hallatszott. Értvén a kürtjeleket, mindenki meglepetve fordult vissza. A híd felől zavaros kiáltozás hallatszott. Ugyanekkor megint felhangzott a mennydörgő csikorgás. Ulrik gróf magából kikelve üvöltött Hunyadi Lászlóra:

- Mi ez? A hidat azonnal engedjétek vissza. Mi ez?

- Nem tudom, - felelte Hunyadi László hűvösen, - bizonyára a vár kapitánya rendelkezett így. A magyar törvények szerint idegen hadakat a végvárakba bocsátani szigorúan tilos. Ezek a keresztesek pedig idegen hadak.

- Disznóság, - ordította Ulrik, - árulás! A király hadait kintrekesztik! Azonnal eresztesd vissza a hidat, te áruló!

- Sajnálom, - szólt Hunyadi László még mindig nyugodtan, - a kapitány rendelkezéseit nem ismerem, azokat majd odabent megvizsgáljuk. A törvény törvény. Őfelsége legfőbb megtartója a törvénynek.

- Hallod-e, - üvöltözött Ulrik, - velem ne tréfálj. A kapitány Szilágyi Mihály, mi azt jól tudjuk. Eresztesd vissza azt a hidat! Felség, parancsolja meg, hogy a hidat eresszék le.

Ekkor Hunyadi László felemelte a hangját.

- Ne ordíts, Ulrik gróf, Hunyadi Lászlóval beszélsz! A király az ő szolgái között van, itt biztonságban érezheti magát. Belőled a lelkiismeret ordít, de én azzal nem törődöm. Fogd be a szádat. Felség, mehetünk.

Zürzavaros lárma támadt, a kíséret tagjai közül többen kiáltozni kezdtek. Mátyás Lambergert tartotta szemmel. Az néma maradt, de egész testében reszketett. Ulrik megragadta a király karját. De a király olyan lenézéssel, mintha ruhájára szállott szárnyas hangyát rázott volna le, kivonta karját nagybátyja kezéből.

- Menjünk, - mondotta halkan és különös mosollyal, - a törvény törvény.

Indultak. A vár alól most már az ordítozás egész vihara hallatszott. A kintrekedt ezer és ezer ember egyszerre ordítozott. Rozgonyi Rajnáld tanácstalanul nézett vissza, kardját már kirántotta. De a király leintette. Ő erre visszadugta kardját és indult. Embereit kétoldalról a lovas várbeliek fogták közre. Most már Ulrik is hallgatott. Olyan fehér volt, mint a fal. A király jobbján haladt ő és Ottó bajor herceg, a király balján Vitéz János. Közvetlen mögöttük számos idegen úr, a kamarások és apródok közt Mátyás. Élesen csattogtak a paták az úton, de emberi szó nem hangzott. Csak a vár alól. Hatalmas zúgássá egyesült a lentmaradottak dühös kiáltozása.

Mikor a király szállásához értek, Hunyadi László kürtöse díszjelt adott. Megálltak. Ulrik gróf azonnal kiáltozni kezdett:

- Én a király mellől nem tágítok. Én is itt akarok lakni.

- Itt is van szállásod, Ulrik, nem kell hiába kiáltoznod. Ottó herceg úr másutt lakik.

Az utcán szorongásig zsúfolva állottak a katonák. Csak üggyel-bajjal tudtak helyet nyitni valami közelgő lovascsapatnak. Ez már fáklyákkal érkezett. A szurkosan sercegő fáklyák fénye hirtelen még sötétebbé tette a homályt, amelyből Szilágyi Mihály paripán ülő alakja bontakozott ki. A Hunyadi-fiúk nagybátyja megállt a király előtt. Olyan szorosan voltak itt, hogy egymáshoz ért a lovasok lába. A várkapitány mereven tisztelgett a király előtt, aztán kevélyen Ulrikra pillantott.

- Valami baj van talán?

- Ez hitvány árulás, - kiáltotta Ulrik, - kizártátok keresztes seregeinket, csak Rozgonyi századát eresztettétek be. Ti pedig kétezren vagytok.

- Tévedsz, - válaszolt Szilágyi, kaján farkasvicsorgással, - ötezer emberem van. De amikor a te Lambergered itt járt, elrejtettem őket. Korábban kelj fel, Ulrik gróf, ha a mi eszünkön túl akarsz járni.

A király mindezt némán hallgatta, arca majdnem unatkozónak tetszett. Cilli grófja ónfehér volt dühében. Nem talált szavakat tehetetlen indulatának. Végre kitört:

- Inasok nélkül vetkőzzem? Magam vessek ágyat? Én követelem a magam megszokott szolgaszemélyzetét. Nekem az öregapám öregapja is úr volt, ezt tanulják meg. Ti nélkülözhetitek azt, ami egy előkelő úr rangjához tartozik, de én nem. A király meg éppen nem.

Szilágyi elpirult a sértéstől.

- Hallod-e, Ulrik, egy magyar köznemes még mindig van annyi, mint a te egész pereputtyod. És ilyeneket ne mondjál, mert istenuccse...

Hangja elfult a felindulástól. Hunyadi László sietve közbelépett.

- A király kamarásai és apródjai itt vannak, szolgálni fogják. És méltó lakájhadat is rendeltem neki. A te személyes szolgálatodra, Ulrik, be fogunk engedni szolgáid közül hármat. Akár ötöt is. Fegyver nélkül persze. Majd lekiáltatom a szakállszárítón, hogy öt szolgád bejöhet. Nem ugyan a kapun, mert azt nem nyitjuk ki, hanem majd kapnak hágcsót. Málhátokat is felhozatjuk. Most kérjünk kegyes engedelmet őfelségétől, hogy nyugovóra térhessünk. Holnap reggel pedig királyi kihallgatásért fogunk esdeni, hogy őfelsége itteni tartózkodásának rendje felől meghallgassuk parancsait.

- Helyes, - mondta a király csendesen és nyugodtan, - térjünk nyugovóra, a magunk részéről álmosak is vagyunk.

Mozdulatot tett, hogy leszálljon lováról. Igyekeztek helyet adni neki. Ulrik gróf is leszállt, a kíséret többi tagjai is. Két fáklyás ember állott a ház nyitott kapujában és két herold, mindegyiknél a király címerpajzsa. Ezek között bement a király, szorosan mellette Ulrik gróf. Mátyás, mint első kamarás, követni akarta. De jobbról-balról két hosszú lándzsanyél ereszkedett le előtte és korlát gyanánt zárta el útját. A várbeli katonaság is leugrált már a lóról. Ugyanekkor Szilágyi Mihály hangja hallatszott:

- Kamarások, apródok és a kíséret más tagjai tartoznak átadni fegyvereiket.

Mátyás lekerítette kardját és átadta. De rejtve hordott olasz tőre nála maradt. A lándzsanyelek sorompója felemelkedett előtte, majd mögötte ismét lecsapott. A következő kamarás fegyverei következtek. Odakint megint felcsattant Szilágyi hangja, most már magyarul az eddigi német szó helyett:

- Rajnáld, embereid átadják az fegyvereköt, úgy parancsolom!

Bent a kapu bolthajtásos íve alatt német maradt a beszéd. Ulrik gróf a dühtől rekedten támadt Mátyásra:

- És te még ilyen nyugodtan tudsz itt állni? Megőrültetek ti valamennyien, mondd?

Mátyás ránézett Ulrik grófra, aki elhatározta az ő halálát.

- A király személye tökéletes biztonságban van. Hogy mással mi történik, az közömbös.

A lefegyverzett kamarások és apródok egymás után léptek be a bolthajtás alá. A király lebiggyesztett ajakkal nézte ezt, aztán megúnta. Szó nélkül sarkonfordult és indult előre, amerre már vezetni óhajtotta egy mélyen hajlongó majordomus. Ulrik gróf követte. Mátyás és a kamarások utánok. Mindenki megkapta szobáját. Kisvártatva már felhangzott a folyosón Ulrik tomboló szitkozódása. Hogy ez micsoda gyalázatos ház: nincs rózsavíz a kézmosáshoz. Hogy ő éhes, de csak saját késével hajlandó enni és málhája még mindig nincs itt. Hogy ő majd holnap itt rendet csinál. És így tovább. Mátyás, aki egyedül üldögélt szobájában, tudta, hogy mindez neki szól: hadd hallja. De csak mulatni tudott rajta. Hosszú-hosszú hónapok óta most érezte magát először tökéletes életbiztonságban. Képzelete középponti magnak rajzolta magát, amelyet ellenséges kör zár be. De ezt az ellenséges kört, Ulrikékat, szintén ellenséges kör zárja be: a Szilágyi-Hunyadi-féle várnép. Ezt megint ellenséges karika környezi: a lent zúgolódó keresztes sereg. Ezt megint: az egész ország. Minden kör két ellenséges kör között áll, de mindegyik közrefog valaki mással egy harmadikat. Különös dolog a politika, ha fegyverrel intézik.

Kinyitotta az önkarikás pergamentlapokból való ablakot és lenézett az utcára. Ott éppen most indultak tovább hárman: bátyja, nagybátyja és közöttük Vitéz János, a püspök. A külföldi urak és Rozgonyi katonái már nem voltak sehol. De végig az utcán lóról szállott fegyveresek álltak merev glédában. A királynak járó díszőrség volt ez. Díszőrség börtönőrökből.

Jó sok idő mulva szólították az estebédhez. A király Ulrik gróffal evett, az udvarnak külön terítettek. Mátyás ördögi kedvét találta azokban a riadt pillantásokban, amelyek rászegeződtek. A kamarások és apródok tömege osztrák volt, cseh és morva. Aki magyar akadt köztük, az mágnásfiú volt, a Gara-Ujlaki-Bánfi-Ulrik-érdekkörhöz tartozó. És mindegyiknek riadt félelem ült az arcán, némelyeknek éppen a haláltól való eltagadhatatlan rettegés. Teljes némaságban folyt a vacsora. Azok restelltek előtte aggodalmaikról beszélni. Ő pedig máskor is inkább hallgatagon ült köztük, most sem akart társalgást erőltetni.

Éjféltájban megjöttek a poggyászok és megjöttek a személyes szolgák, egész sereg. A Mátyásé is.

- Mi vagyon odalent? - kérdezte derűsen Mátyás.

- Hajjaj, uram, nagy az felfordulás. Immár király halálát is hirlelték. Obiteczki, amaz keresztes vezér, lövetni akará az várat eszének vesztében, de másik vezér szamárnak gyalázta. Ugyan zúgának nagysokáig, de immáron szelídednek.

Itt a szolga, mialatt rakosgatta a megszokott útiholmit, fésűt, szájöblítőt, borotvát, gyáva vigyorgással felnézett:

- Mondhatok-é valami dolgot, uram?

- No?

- Asszonyi állat is jöve mastan az várba vélünk. Kettő. Király hozatá. Szilágyi uram engedelmivel...

- Fogjad szádat.

A szolga vigyorogva elhallgatott. Aztán nyugovóra tértek. A szolga itt is a küszöb elé tett bőrön. De aludni nehéz volt, mert folytonos suttogás és izgatott surranás hallatszott a folyosóról. A király és Ulrik gróf nyilván tanácskoztak a megbízható kamarásokkal, milyen eljárás követendő ebben a kutyateremtette helyzetben.

Másnap mindnyájan az elszánt képmutatás napjára ébredtek. A király és Ulrik gróf olyan magatartást követtek, mint akik a helyzet urai. A király királyi módon volt kegyes, leereszkedő és megelégedett, Ulrik gróf pedig úgy tett, mintha hadai szinte az ő parancsából maradtak volna odalent a Száva partján. Viszont Hunyadi László és Szilágyi Mihály a hódoló alattvalók viselkedését öltötték magokra. Aprólékos gond vigyázott a közjogi tiszteletadás minden részletére. Tisztelgésben, címerpajzsban, zászlóban, kürtjelben pontosan a helyén volt minden, ami az uralkodónak és az országos főkapitánynak kijárt. Hunyadi László következetesen atyámuramnak szólította Ulrik grófot, az pedig fiamuramnak Lászlót. Mátyás, mint kamarás, járt-kelt a király mellett, senkivel szót nem váltott; bátyja és nagybátyja rá sem pillantottak, avatatlan ember azt hihette volna, hogy nem is ismerik egymást.

Délelőtt is, délután is a nagy nándorfehérvári győzelem emlékeit tekintették meg: török félholdas és lófarkas hadijelvényeket, bámulatos nagyságú török ágyúkat, kardok és más fegyverek meglepő sokaságát. A győzelem előzményeit és lefolyását Hunyadi László és Szilágyi Mihály felváltva beszélték el. Kapisztránói Jánosról beszéltek, aki hatalmas fakeresztet vitetett maga előtt és mindig tűzben járt; a táborban elterjedt a híre, hogy a papot semmiféle golyó nem fogja. Aztán a hajócsatát mondták el, a várfokról letekintve, ahonnan az egész hadi színteret beláthatták. Öt óra hosszat tartott a csata. A török hajókat erős láncok kötötték össze, tömör híd zárta el így a Dunát. De Hunyadi hajói, bár harmadrész annyi, a víz sodrával együtt támadtak és egy-két helyen elszakították a láncot. Hadigépek dolgoztak mind a két oldalon: voltak gépek, amelyek sziklaesőt tudtak zúdítani az ellenséges hajóra, más gépek olthatatlan tűzcsóvákat vetettek. A támadók csáklyákkal dolgoztak, s ha egyik hajó magához tudta

rántani a másikat, a fegyveres hajósnép átment az ellenséges fedélzetre és megkezdődött az öldöklő kézitusa. Mindkét oldalról az ágyúk és a mozsarak is dolgoztak. Lángoló hajók úsztak a víz árján és véres haldoklók fuldokolva sikoltoztak, ordítoztak a hullámok között, három török hajó kigyúlt és elsüllyedt, négyet készletestül épségben foglaltak el a magyarok, a többi úgy megrongálódott, hogy a szultán maga gyujtatta fel őket. Magyar oldalon csak egy hajó veszett el csodák-csodájára, és pedig éppen a vezérgálya. A puskaporkészlet felrobbant rajta. Az egész hajóból csak vérző emberi tagok és füstölgő gerendarészek maradtak. Ez volt a győzelem első nagy alapja: a Duna felszabadult s az ostromlott város közlekedése a segítséget küldő országgal helyreállott.

Aztán elmondták Hunyadi János csataszervező munkáját. A Zimonynál táborozó sereget, amelynek egyelőre nem volt dolga, reggeltől estig gyakoroltatta. Új kürtjeleket alapított, azonkívül olyan vezénylő rendet szervezett, hogy a parancsokat szentelt kolompok adták tovább. Mindenféle kolompjelnek más értelme volt. Hasonlóképpen valóságos szótárat szerkesztett keresztes zászlók különféle lengetéseiből, sokkal részletesebbet, mint a harcokban eddig szoktak. A jeleket minden katonának pontosan meg kellett tanulnia, s ezeket gyakorolták mindennap a végkimerülésig. Végül a Hunyadi serege napok alatt bámulatos mozgékonyságra tett szert, a törökök rettentő nagy hada nehezen mozgó és lomha maradt.

A várbeli védőrség két dologban tüntette ki magát: a kitűnő ágyúzásban és a földmunkák bámulatos teljesítményében. A pattantyúsok valósággal remekeltek. Egy ágyúlövés például pontosan eltalálta Karadzsa begler béget, az ostromló sereg fővezérét. A földsáncok hányása hihetetlen erővel folyt: a várbeliek közül a legtöbben két órát aludtak naponta. De a háromszoros erő beljebb és beljebb nyomult. A síkról befeszítették magokat a külső övbe, onnan a városba, és végül a várra került a sor. Már volt olyan török, aki feljutott a várfalra, - Szilágyi Mihály a helyet is megmutatta, - és ki akarta tűzni a félholdas lobogót. Ekkor egy várbeli vitéz, Dugovics Titusz nevezetű, átölelte a zászlós törököt és lerántotta magával a mélységbe. A sziklákon mind a ketten szörnyethaltak. A törökök ennyi vitézség ellenére is nyomonként előre jutottak. Volt olyan perc, egy-kettő, amikor már kétségtelen volt, hogy Nádorfehérvár elesett. A várvédők már holmijok után kapkodtak, hogy valamerre megszökjenek. Ekkor jött Hunyadi János ötlete. A fővezér azt gondolta ki, hogy ha odahajított tűzzel hajót lehet gyujtani, akkor embert is lehet gyujtani vele. A győzelmet rivalgó törökökre egyszer csak kénnel, szurokkal és mindenféle vegyi praktikákkal készült csóvák kezdtek hullani. És csakugyan: a bő török bugyogók sok szövetanyaga könnyen tüzet fogott. Megtörtént az a bámulatos dolog, hogy egy várvédő sereg felgyujtotta az ostromló sereg katonáit. Ekkor dőlt el a hadjárat sorsa, vagyis az egész sereg sorsa, V. László országainak és az egész keresztény világnak sorsa. Három percen múlott az egész és egy hadi ötleten.

Az ostrom megbukott, nyilt csatára került a sor. Itt megint csodákat művelt a lángelméjű hadvezér. Villámgyorsan tekintette át mindig a helyzetet, villámgyorsan döntött, és parancsát az eddigi hadászatban példa nélkül való gyorsasággal teljesítette a pompásan gyakorolt sereg. Ő maga állandó tűzben forgolódott, a golyó őt sem fogta. Viszont a másik oldalon a szultán is igen vitézül viselkedett, szintén belelovagolt minden kínálkozó kézitusába. Kapott is a véknyába egy magyar kopjadöfést, viszont egy magyar legényt egyetlen kardvágással megölt.

- Jó vér van benne, - szólt ekkor Mátyás.

Ez volt az egyetlen mondat, amelyet a király kíséretében egész napon át megengedett magának. S ez a mondat nagy meglepetést keltett. Sem a király, sem Ulrik gróf nem ismerték a Hunyadiak és a szultáni dinasztia vérségi kapcsolatát. Hunyadi László elmondta Morzsinai Erzsébet nővérének regényes történetét az előkelő hallgatóságnak.

- Egész jó rokonságtok van Ázsiában, - jegyezte meg epésen Ulrik.

- Úgy van, - szólt Hunyadi László édesdeden - és vajjon Európában nem a tündöklő Ulrik gróf-é az én esküvel fogadott édesatyám? Akinek felesége Brankovics-leány? És a másik Brankovics-leányt nem a szultán vette-é vajjon feleségül?

A király nevetett és vidáman szólt:

- Jól van. Folytasd, rokon.

Hunyadi László folytatta. Kapisztránra tért vissza. A pap már a zimonyi oldalon volt, mikor látta, hogy a nándori oldalon harc kezdődik. Ugyanis Hunyadi János tilalma ellenére néhány lelkes várvédő kicsapott a megvert törökökre. Spahik és janicsárok nyargaltak segítségére ezeknek, láttokra a várból még többen rohantak ki s az egészből az lett, hogy a két sereg megint összecsapott. Ezt látta meg Zimonyból a pap. Kezébe kapta egyetlen fegyverét, kampós sétabotját és ladikot parancsolt. Abba beugrott ő, Pietro nevű kereszthordozója és még két szerzetes, Ambrogio és Tagliacozzo. Áteveztek a Dunán, partra szálltak és gyalog-szerrel belerohantak az ütközetbe. Csak szent ember tehet ilyet, vagy őrült. De mi következett ebből: a szultán látta ezt földsáncainak magaslatáról és olyan dühös lett a harcba érkező keresztre, hogy személyesen lovagolt Kapisztránó ellen kíséretével. Ezt viszont Hunyadi éles szeme vette észre. Azonnal elfoglalta a sáncokat. Kapisztránóék ekkorra már elkeveredtek a tömkelegben, Mahomet nem juthatott hozzájok, vissza akart térni állásába. De ott már Hunyadi állott ekkor. Végeredményben a törökök szörnyű vereséget szenvedtek. Turakhán begler bég és Hasszán aga elestek, a szultánt súlyos sebbel szállították el...

- Ezt már hallottuk, - vágott közbe Ulrik gróf, - de tik hol voltatok, mikor mindez történt?

Hunyadi László és Szilágyi Mihály összenéztek, majd mindaketten Rozgonyi Sebestyénre néztek, majd mindahárman Kóródi Jánosra néztek. Csendesen el is mosolyodtak.

- Majd olvasd el a történelemben, hogy hol voltunk, - felelt Szilágyi Mihály.

- A pápát is megkérdezheted, - tette hozzá Hunyadi László, - hogy miért rendelte ünnepnek az egész keresztény világon augusztus hatodikát, Urunk színeváltozását. Azt fogja felelni neked, atyámuram, hogy azért, mert ezen a napon tudta meg, hogy mi nem táncosnőkkel vigadtunk, hanem a királyt védelmeztük.

A király áhitatos arcot vágott.

- Őszentsége éppen úgy könnyekre fakadt, mikor a nagy hős halálát meghallotta, mint mi is. Az ő emléke és az ő élő vitéz bajtársai iránt királyi hálánk soha meg nem fog szűnni. Reméljük, hogy a Mindenható segítsége ezentúl sem fogja elhagyni fegyvereinket.

Így szólt a király és a várfokról lemutatott a síkra, ahol kintrekedt táborának apró tüzei füstölögtek. Aztán továbbindulásra adott jelet. Megindultak udvari sorrendben. Mátyás arra gondolt, hogy ez az áhítatos és meghatott király magasra dobta süvegét örömében, mikor hírül vette, hogy Hunyadi János haldoklik. De nem szólt semmit, csak lépkedett aranykulcsos díszruhájában a különös társaság közepette, amelynek tagjai hol hódoltak egymásnak, hol gyilkosan évődtek, hol szertartásosan udvariaskodtak, de folytonosan egymás halálát forgatták fejökben. Ha itt valaki a másikra tekintett, alighanem a sebezhető pontot kereste rajta, lehetőleg ütőeres helyet, ahol a vágás biztos, hasonlatosan a vadon állataihoz, amelyek létök minden pillanatában táplálékai lehetnek az ágról, barlangból éhesen leselkedő halálnak, de ugyanígy minden pillanatban készek ráugrani egy másik életre, hogy torkát elharapják.

Mikor a nándorfehérvári mulatás napirendjéről volt szó, határozatlan mondatokat mondtak Ulrikék is, Hunyadi Lászlóék is. Egyik fél sem akart színt vallani, egyelőre óvatosan kém-lelték egymás mozdulatait, mint a porondra kiállott bajvívók. Csak annyi ment határozatba, hogy másnap az udvar és a vár vezetősége Márton-napi misét fog hallgatni, a misét Vitéz

János királyi kancellár, váradi püspök celebrálja. Ezzel tért kiki nyugovóra. Mátyás is a király szállásán, anélkül, hogy bátyjával, vagy annak akármelyik bizalmasával egyetlen szót is váltott volna. Csak mikor vetkezett, akkor talált dolmánya zsebében nagy csodálkozására egy cédulát. Ennyi állt rajta mindössze: „Holnap reggel résen légy.” Az írás László írása volt. De hogy ez a cédula hogyan került a zsebébe, azt nem tudta elképzelni.

Vajjon mi lesz holnap reggel? Mit tervez bátyja? A királyt akarja elfogni, hogy helyét eskü-szegéssel elvegye, vagy egyelőre megelégszik azzal, hogy Ulrik gróffal leszámoljon? De nem soká töprengett ezeken a kérdéseken. Képzeletét erősebben foglalkoztatták azok a részletek, amelyeket apja győzelméről hallott. A szervezés tehetsége és a bátorság adománya együtt: ez módfelett lelkesítette. Annak a két-három percnek izgalma, amelyben a keresztény világ sorsa eldőlt, átjárta minden idegét. Melle hatalmasan kifeszült attól a vágytól, hogy egyszer majd ő is ott álljon végveszedelmes és felelősséggel teljes pillanatokban, mikor olyan hallatlan gyönyörűség lehet tudván tudni önmagunk tehetségét és bátorságát, vezetni, parancsolni, a sorsot irányítani és kezünkben érezni emberek és tartományok sorsának engedelmes fonalait. Mikor lesz ez? Talán majd bátyja mellett, ha az valamilyen módon uralkodni fog. De milyen módon? Megfordult a fejében, ahogy forró homloka számára hűvös helyet keresett a vánkoson, az a gondolat is, hogy hátha bátyja a király életét akarja elvenni. És figyelmesen vizsgálta lelkét: miképpen néz erre a gondolatra? Nem tudta eldönteni. Mert ahogy ösztöne visszariadt az öléstől, viszont önnön életének védelme azt magyarázta neki, hogy ez a vele egykorú ifjú őket kétségkívül el szeretné tenni láb alól. A király és Ulrik körülbelül egyet jelentenek. Hunyadi László pedig hétpecsétes titokként őrzött a nagy leszámolás percére egy régi levelet, amelyet Ulrik írt apósának, az akkor még élő Gyorgye királynak. Ebben két golyóbist igért neki, amelyekkel kedvére játszadozhat majd az öreg. A levelet a Hunyadi-ház emberei elfogták. Gyenge bizonyíték a törvény előtt, de az ő számukra bizonyítéknak, figyelmeztetésnek, önvédelmi késztetőnek éppen elég. A két golyóbis egyelőre még ott ül a két Hunyadi-nyakon. De ha ez a két golyóbis nem használja eszét és nem parancsolja elé kellő pillanatban a kardot, akkor a király és Ulrik gróf csakugyan tekének használhatják egy szép napon.

A Márton-nap reggelén Mátyás már készen állott arra, hogy a királyt misére kísérje, mikor Lamberger, a keresztes alvezér jelent meg a király szállásán. Azonnal kihallgatást kapott. Pár percig tartott ez mindössze, s utána Ulrik gróf magához hivatta Mátyást.

- Bátyád családi dolgokról tanácskozni akar és a te jelenlétedet is kívánja. Őfelsége bele is egyezett, hogy a szent miséről elmaradj. Mehetsz bátyádhoz. Mondd meg neki, hogy nem-sokára én is odamegyek.

Mátyás azonnal indult a kapitányi palotába. Futott volna az utcán, ha nem restelli. Igy csak szapora sietéssel szedte a lábát. A kapu fegyveres őre útbaigazította: a tanácsterem mellett való kis szobában várják az urak.

Gyűlést talált, mikor benyitott oda. Fojtott hangú vita folyt, de beléptekor abbamaradt. Bátyja volt ott, Mihály bácsi, Rozgonyi Sebestyén, Kanizsai László, Nagy Simon, Modrár Pál, Horváth Pál, Bodó Gáspár és még egy-két úr. Mindenkinek arcán meglátszott, hogy nem közönséges dologra készülnek. Asztal körül ültek, csak a nyughatatlan idegű Szilágyi méregette a szobát kemény lépteivel. László mellvértet viselt és sodronykesztyűt, oldalán kard.

- Elvégre láthatlak, bátyám uram.

- Ülj le, Matykó, főbenjáró dolog az, kiről szólunk neked. Is hamar mondom, mert Ulrik minden pillanatban jöhet.

- Izeni neköd, hogy nemsokára kelletik várnod, némi haladék lévén.

- Hát tudjad: órája üte. Elveszejtjük az mai napon.

- Kit?

- Ulrikot, nem mást.

- S jó lészen ez?

- Soká tusakodám ennen lelkömben, órákon keresztül imádtam én az Jézushoz, hogy engöm megvilágosítson. Immáron elvégeztem, hogy megtészem. Tökélletest meg es nyugodtam.

Szilágyi Mihály megállott az asztal mellett. Mint mindig, ha nagyon izgatott volt, bajsza reszketett.

- Melly pipogya vagy, hogy eddiglen meg nem tötted, hé! És még az várat általadtad vólna! Nándorfehérvárat! Az guta megüt, ha eszömbe jő ez! Hülye vagy te, szerelmes öcsém, nem egyéb. Mióta prédikálom vala Ulrikot méltót menden kegyetlenségre, he?

Elfúlt a haragtól nem tudott tovább beszélni. László intett neki, hogy nyugodjék.

- Elvégeztem, Mihály bácsi hallhatja. Te, öcsém, vésjed eszödben, hogy te magad nem véssz részt semmiben is. Csak az végre hivattalak, hogy ha zavar lészen, idegen helyön ne találtassál, hol nem védhetlek.

- Engöm? Nem kell enmagamat mindenben neked hasonlanom, de az sarat megállom, ha baj vagyon.

- Jó, jó. Itten űlj, vesztegj. Tusának, egyébnek lármájára béjönnöd tiltalak, értöd-é?

- Értöm. De az gyovónásrul kérdést töttél-e? Hátha fel nem ódoznak az papok? Én ez dógot nem tönném, bátyám.

- Ne féltsél öregebbet. Szóltam ez dologrul Vitéz püspöknek.

- Mit monda?

- Ravka módon felele, - szólt László, sápadt arcán fanyar mosollyal, - nem hiszi ez dógot jónak, úgymond, de ha elkövetkezik, igazságos Isten bosszújának lött lenni tartándja.

A többiek nem szóltak, izgalmukban nyilván restellték az előbbi vitát folytatni. Mátyás leült. Nem tagadhatta maga előtt, hogy rekeszizmában feszült nyomást érez és szíve vadul kalapál. Amit hallott, az ellen ösztönei most tiltakozni kezdtek.

- Nézjed csak, - szólt László, - még tovább is vagyon ez. Ha az dógot végire hajtottam, én királyhoz mék legott, hogy szóljak véle. Tégedöt száz ló vár az kapunál. Nyargalvást indúlsz Temesvárra anyánk asszonyhoz. Hogy mi lészen az dolog után, nem tudhatja senki is. Valamékőnk légyen anyánk asszonynak mellette. Értöd?

- Értöm.

Csend lett, mind hallgattak. László dolmánya mellébe nyúlt, hogy meggyőződjék, ott van-e egy bizonyos levélköteg. Mátyás tudta mi ez: évekre visszamenő levelek, amelyek a Hunyadi-család állandó életveszedelmét igazolják. Köztük volt az a bizonyos Brankovics-levél is. Szilágyi Mihály lesfel járkált szüntelenül, bajsza remegett. És dohogott magában. Fejét rázta dühös csodálkozásában. Nagyon haragudott az idősebbik fiúra, hogy az - törvény ide, törvény oda - hajlandó lett volna Nándorfehérvárat kiadni a család kezéből.

Egyszerre csak felkapták fejöket valamennyien. Lépések hallatszottak a szomszéd tanácsteremből, amelyet ettől nem ajtó, csak kárpitos nyílás választott el. Több ember léptei voltak azok. A kárpit félrevált. Szolga szólt be rajta.

- Itt vagyon az gróf.

Suttogva, igen gyorsan hozzátette:

- Fegyvertelen. Egy apródja vagyon, fegyveres.

Mindenki halkan óvatosan kihúzta a kardját. A kárpithoz osontak lábujjhegyen. Hunyadi László keresztet vetett.

- Istennek nevében, - mondta maga elé.

És idegesen határozott lépésekkel átment a tanácsterembe. Szilágyi Mihály mérgesen fújt egyet, nyilván sokallta az ilyen dolgokban a vallásos fohászkodást. Az itt várók meg sem moccantak. Ő is megállt, hogy mindent hallani lehessen. Minden kézben meztelen kard.

- Itt vagyok, - hangzott a kárpiton túlról Ulrik rekedt, csikorgó hangja, - hol akarsz velem tanácskozni?

- Jó lesz itt is. Nem akarok én egyebet, mint hogy leszámoljak veled, gyalázatos, hitvány, bitang féreg.

- Megőrültél?

- Most jött meg az eszem. Mert most leszámolok veled, te aljas dúvad, aki ronda idegen létedre idejöttél, hogy beleártsd magad a mi nemzetünk dolgaiba, amelyekhez semmi közöd. Hogy apám becsületét kikezdjed galád aknamunkáddal. Hogy az életére törjél, meg az enyémre, meg az öcsém életére, te disznó. Most felelni fogsz, hogy...

Ebben a pillanatban csattanás hallatszott.

- Most! - kiáltotta Szilágyi, a szakember.

Ő volt az első, aki berohant, utána a többi. Egymás sarkantyúját tapodták le siettökben. Mátyás ülve maradt. Gégéjében érezte szívdobogását, két kezével keményen markolta a szék két támláját. Összefolyó ordítozás, csapkodás, sikoltozás hallatszott odaátról. Futólépések rohanó zaja, egy fiatal hang segélykiáltása. Zuhanás.

- Nékem hagyjátok, eb az annyát, - kiáltotta Szilágyi hangja.

Olyan csapások jöttek, mint amilyet a mészáros tönkjén hallani. Bugyborékolás, topogás, lihegés.

- Mátyás, - kiáltotta László.

Ő felállott, de térde megrogyott és vissza kellett ülnie. Erőt vett magán mégis. Imbolygó léptekkel odament a kárpithoz. Keze, amely a brokátot félrerántotta, reszketett. Azok valamennyien egy csoportban állottak és a Hunyadi László kezét nézték.

- Apródja kardját rántotta ki beste férge, - sziszegett László, - íme jól rámvágott.

Vaskesztyűjét csatolták le. Kezefeje erősen vérzett. A kardcsapás behasította a vaskesztyűt.

- Vérzik homlokod is, - mondta Kanizsai.

Csakugyan, László félarcán vékony vérfonál csordogált lefelé. A körülállók kardja is csupa vér volt. Ott a földön egy test feküdt, meglepően hosszú így fekve, és feje hiányzott. Nyakának rettenetes csonkjából még mindig szivárgott a vér. Két lábán súlyos kardcsapások sebei. Körülötte nagy, piros tócsa a fényezett padlón. A több helyen felszakított köntös alól pedig páncéling látszott ki.

A fejet Szilágyi Mihály tartotta a kezében, üstökénél fogva. Balkezében még meg is lóbálta, jobbkeze pedig a véres kardot tartotta, amellyel lenyiszálta volt ezt a fejet. A fej, amely iszonyú módon abbamaradt a nyaknál, eltorzult haraggal nézett. Vörös szemhéjai most is

olyan álmos és gőgös kifejezéssel húzódtak rá félig a szemre, mint mikor még élt. A fejből még csepegett a vér.

- Ihol ni, - mondta Szilágyi Mihály, - ez immár nem főkapitány Magyarországon.

És eldobta a fejet, aztán bajszát kétfelé törölte. Most már szolgák futottak be mindenhonnan és elhülve állottak meg.

- Lepedőt hozjatok, - kiáltott rájok Szilágyi, - ne tátsátok szátokot. Te kediglen, Matykó, szedjed az sátorfát.

Mátyás nem szólt senkihez, nem is köszönt. Sietve indult a kijárat felé, közben ki kellett térnie, hogy volt apósa fejére rá ne lépjen. A kapuban két fegyverest látott, amint az Ulrik apródját karjánál fogva hurcolták visszafelé. Szája be volt kötve kendővel, hogy ne kiálthasson. A kapu őre előbb kikémlelt az utcára, aztán bólintott.

- Mehetsz, uram.

A kapuban nyergelt ló várta és útrakész katona, aki bélelt bekecset tartott a kezében. Mátyás ezt felöltötte és felpattant a lóra. Indultak. Amerre mentek, vidáman nyüzsgő népség zajlott az utcán. A kapunál ott volt a száz lovas. Tisztjök tisztelgett. Egy zászlós a kamarásnak járó királyi zászlót tartotta. A kaput leeresztették. Mátyás a kapun túl ügetni kezdett, a külvároson túl pedig átment kurta vágtába. A keresztes hadak táborán kellett átlovagolnia. Ügyet sem vetett a meglepett fegyveres sokaságra. Mikor a királyi zászlóval átjutott a táboron, még kompot kellett várnia. A percek idegesítő lassan teltek. Végre átjutottak a tulsó partra.

Most aztán hajrá. Megeresztette a kantárt. Szíve nagyon nehéz volt. Aki életére tört, az megérdemelten meghalt. Mégis úgy érezte, hogy az egész, ahogyan van, nincsen jól.

X.

Hunyadi özvegye nem csodálkozott, mikor fia betoppant Temesvárra és elmondta neki, ami történt. Mozdulatlan arccal, komolyan hallgatta végig fia elbeszélését, a véres történet rettenetes részletei nem döbbentették meg. Mátyás erre megjegyzést is tett.

- Szemöd is nem rándul, anyámasszony.

Az anya ránézett fiára.

Mátyás hosszasan, részletesen elmondott mindent. Akkor aztán számba vették, mi történhetik. Minden eshetőséget megtanácskoztak. Végeredményben úgy látszott, hogy családjuk helyzete nem lesz rossz. Ha László feleségül veheti a nádor leányát, a megmaradt Hunyadi-ellenségek talán megbékélnek. Kétségtelen, hogy a király teljesen hatalmában van Lászlónak. Bizonyára sikerül belőle valami egyességet, igéretet, vagy megállapodást kiszorítani. Most várniok kell a Nándorfehérvár felől érkező híreket, más teendő nincs. Gabriele da Verona volt várakozó társok, a Kapisztrán barátja, aki a szent ember halála után Hunyadinéhoz költözött gyóntatónak.

A hírek jöttek. Mindenekelőtt arról kaptak tudósítást Lászlótól, hogy Ulrik lemészárlása után ő azonnal felkereste a királyt, aki kényszerhelyzetben lévén, kijelentette, hogy nagybátyja halálát Isten rendelésének tekinti és megbocsátja. Majd hír jött, hogy a Nándorfehérvár alatt tanyázó keresztes sereg, mikor fővezérének véres halálát hírül vette, lázongani kezdett és ebből apró csetepaték, zavargások keletkeztek. A király erre kiüzent hogy most már, télvíz idején, úgy sem mehet a törökre, a kereszteseket szélnek ereszti. Hiszen teljesen László hatalmában lévén, hasznukat úgy sem vehette, a zsold pedig sok költségébe került minden áldott nap. A keresztesek elszéledtek, nekivágtak az országutaknak.

És a következő híradást már személyesen hozta maga László. Erős fegyveres csapattal érkezett éjszakának idején. Úgy verte fel anyját és öccsét, akik már aludtak. Elmondta, hogy vendéglátásra kell készülődni. Ő ugyanis felkérte a királyt, hogy teljes bocsánata jeléül látogassa meg a családot a temesi várban. A király igent mondott. De nem egyedül jön, hanem számos zászlósúr kíséretével.

- Hunnen vöszi azokat? - kérdezte meglepetve Hunyadiné.

- Hírt kűde mindenikhöz még az Ulrik-dolognak napján. Azok jőnek Nándorrá csatlakozniok hozzája. Onnen ide.

- S kik?

- Nádor. Újlaki. Gúthi Ország Mihály. Bánfi, az főajtónálló. Mit tudom én. Annyian vagynak, mikint az nyű.

Hunyadiné azonnal kancellistákat ébresztetett. Mert a vendéglátás az ő dolga volt. Megbeszélte fiaival, hogy a zászlós urak családjait sürgősen meghívják Temesvárra, hadd legyen családias színe az összejövetelnek. Ahol asszonyok vannak, ott a politika is másképpen megy. És ezek most sorsdöntő napok: fontos, hogy Gara nádor leánya eljöjjön hozzájok. Hajnalig diktálták hárman a meghívókat, utána alig aludtak valamit, máris nagy sebbel-lobbal elindították a királyfogadás előkészítését. De saját biztonságuk biztosítását is. Ez nem látszott nehéznek. Temesvár a Hunyadiak magánbirtoka volt várastul, határostul, őrserege elég nagy. A vendégek kíséretéből annyit engednek majd be, amennyit akarnak, de nem is lesznek azok népesek. A királynak már nincs serege, eleresztette.

- Cudarúl vagynak az keresztesök. Rabolnak az utaknak mentin, az nép mend agyonverdesi őköt. Jövet igen sokját láttuk az doronggal, kaszával ölteknek. Az jobbágyságnak haragja felszívándja ez hordát, mikint homok az vizet.

Készültek a vendégpaloták, hajcsárok ökröket tereltek a várba, vadról és halról és baromfiról esett gondoskodás, de meg muzsikus igricekért és tréfacsinálókért is lóhalálában mentek futárok, mert hátha a királynak kedve támad családi gyászáról megfeledkezni. Akkor a vendéglátó temesi vár is magába fojtja majd hős gazdája emlékét. László az esetleges vadászatokat szervezte, Mátyás a lovagi tornákat és futtatásokat. Akármihez lesz kedve a királynak, lássa meg, hogy kiknek a vendége. Az országutakra lovas emberek mentek előre, hogy mihelyt meglátják az érkezőket közeledni, vágtatva hozzák annak hírét.

S egy napon be is vágtatott az első habos paripa a várba: jön a király. Az özvegy és fiai öltözködni kezdtek. Gyászruhát öltöttek mind a hárman, mint Hunyadi János hátramaradottainak illik; a fiúknak is, ha nem hadban vannak. És mikor egyik hirnök a másik után jelezte a közelgőket, mind a hárman kimentek a frissen esett hóban a várkapu elé. Ott fogadta az érkező királyt mély gyászban özvegy Hunyadi Jánosné, jobbján László, balján Mátyás. A király leszállt a lóról, az özvegy pedig letérdelt előtte.

- Isten hozta felségedet szerény otthonunkban. Hódolattal kéri felségedet Hunyadi János özvegye, hogy a vár kapuját a harag és bosszú érzése nélkül lépje át.

A király felemelte a térdelő asszonyt. Kegyes volt és szelíd.

- Emelkedj fel, grófné asszonyom. A mi szívünkben sem harag, sem bosszú nincsen. És miért hordasz gyászt? A mi nagy Hunyadi Jánosunk most Jézus mellett fényeskedik és uralkodik odafenn, őt nem kell gyászolnunk. Királyi óhajtásunk, hogy ez a vár lakósaival együtt a fájdalmakat felejtse el. Legyenek itt tartózkodásunk napjai vidámak és kedvesek.

Lászlónak is, Mátyásnak is kezet nyújtott a király, az előkelő emberek új szokását követve. Egy idő óta ez volt az úri módi: odanyújtani a kezet, mutatván, hogy nincsen benne fegyver s még meg is szorítani egymás kezét, mintegy kínálván a tapogatást, hogy elrejtett tőr a kesztyű alatt sincsen. Sőt az illendőséget nagyra tartó gavallérok mindig le is húzták találkozáskor a kesztyűt.

A kíséret tagjai is leszállottak üdvözölni az özvegyet és fiait. Furcsa kíséret volt, két halálosan ellenséges párt egybekevert emberei. Ott volt maga Gara nádor és a gőgös, előkelő Újlaki, viszont ott volt Szilágyi Mihály és Kanizsai László. Ott volt Bánfi Pál és Ország Mihály, de ott volt Nagy Simon és a váradi püspök is. Hosszú ceremónia volt ez, ott a havon, míg mindenki köszönt mindenkinek, míg a király kamarásai és apródai is bemutatkoztak az özvegynek. Akkor a király és Hunyadiné beültek az első szánba, a nádor és László a másodikba, Ujlaki és Mátyás a harmadikba, és így tovább. Sokan visszaültek lovaikra, s az egész menet nagy csilingeléssel megindult a belső vár szűk utcáin.

S ettől kezdve nem múlt el óra, hogy új vendégek ne jöttek volna. Érkeztek a nappal és az éjjel minden órájában, messzi földekről. Nyolc ló is némelyik szán előtt, a szánokban prémes lábzsákokba, bundákba burkolt hölgyek és urak.

És megindúlt a vígasságos élet, ahogy a király kívánta. Nem volt a napnak órája, amelyre a vár urai valami új szórakozást ki ne eszeltek volna. Kiszánkóztak, bohócok előadását nézték, zenét hallgattak, lakmároztak, bundákba burkolódzva tornajátékot szemléltek, táncoltak, vadászni mentek. László és Mátyás szünetlenül talpon voltak, százfelé kellett figyelniök egyszerre. Hogy közügyekről társalkodjanak a zászlósurakkal, arra, bármennyire szükséges lett volna, percnyi idejük is alig maradt. Mihelyt leültek valakivel szót váltani, már néhány mondat múlva ugraniok kellett, mert valamelyik familiáris valami házi dologban szólni akart.

A királyhoz alig jutottak. Az mindjárt az első napon kihallgatáson fogadta őket, de semmi másról nem beszélt velök, mint azokról az ajándékokról, amelyeket királyi hajlandósága jeléül hozott nekik: arannyal hímzett bíborszínű szöveteket, aranycsipkével prémezett főkötőt, nyusztos mentéket. De különben mindig zászlósok vették körül, mint annak a várnak áttörhetetlen fala, amelyet hatalmas állásaik alkottak a trón körül.

Ott volt a hölgyek közt a nádor leánya is, Gara Anna. Elég közeli rokona a királynak. Szálasra nyúlt, büszke szűz volt, fejét gőgösen hordta szép magas nyakán és csak viselte a nádorlány rangját hideg némaságban; akik mellette iparkodtak, nehezen tudták szavát venni, vagy éppen mosolyra fakasztani. Mással a királyon kívül nem táncolt, csak eljegyzett mátkájával, Hunyadi Lászlóval. De beszélni azzal sem igen beszélt. A tánc közben való társalkodást tiltotta az udvari illem, máskor pedig az elfoglalt házigazda sehogysem foglalkozhatott arájával. Az illendőség egyébként is azt kívánta, hogy a jegyesek egymás szüleivel beszélgessenek. Hunyadiné két ízben eleget is tett a társadalmi parancsnak, de a gőgös, hideg leány csak kurta szavakban válaszolgatott jövendő anyósának. Nyilván atyja, a nádorispán, parancsolta meg neki, hogy míg a lakodalom idejét, amely a közügyek alakulásától függött, ki nem tűzték, addig semmiféle kijelentésre a jelentéktelen általánosságokon kívül ne ragadtassa magát. Ugyanígy folyt le a vőlegény társalgása a nádorral. A nádornéval, tescheni Alexandrina hercegnővel pedig nem lehetett beszélgetni mert a testes, gyémántoktól sziporkázó, méltóságos hölgy egyik fülére sem hallott semmit. És hiába is beszélgettek vendéglátók és vendégek bármilyen síma palotahangon: Ulrik gróf véres emléke ott kerengett minden mondat szavai között. A nádor első unokatestvére volt Ulrik grófnak. És Hunyadi László, mikor odavágott a karddal, menyasszonya nagyanyjának testvérét ölte meg.

A nyüzsgő ékkövektől tündöklő társaság németül társalkodott. Az előkelő hölgyek között olyan is akadt, aki nem tudott magyarul. A nádor leányát is németül nevelték. Csak szórványosan hallatszott még latin szó is. Ha pedig magyarul beszéltek valahol, az csak a Hunyadipárt két köznemesi embere lehetett, akik a fényes mágnások között idegenül csetelve-botolva egymásra találtak és boldogan szólaltak meg a hazai nyelven. Szilágyi Mihály tüntetően nem is beszélt másképpen, csak magyarul. Ha zászlósúrral akadt össze, annak hátat fordított.

- Ládd-é, - mondta az első este táncvígasságánál Mátyásnak, aki egy percre megállt mellette, - olajat a vízvel öszve nem önthetöd. Kétfele válik ez sokadalom, ha mit téssz véle, mindig. Az mái Magyarországot szemlélhedd ez falaknak közte, öcsém. Az mágnások amodaát király mellett, együtt, szorossan pedig. Semmit, ki köz, vélünk nem érznek. Emitt az mi hadunk, büdös köznemesök, törzsökös magyarok, kényelmetlenök, jogainkot hántorgatók, az magyar szabadságot őrözők. Hogy ez két párt békességben megférhetnénk, mese az, ilyenvel ne ámótsad magadot. Csak kardval megyen ez, öcsém, csak kardval. No eriggy dógodra.

A heves nagybácsi elfordult és oldalán megcsörrent a kard, amely néhány napja lenyakazta Ulrik grófot, a jelenlévő király és valamennyi mágnás rokonát. S akik segítettek neki, mind itt voltak Kanizsaitól kezdve Nagy Simonig. De azért szólt a muzsika, sikoltott a síp, pengett a koboz, vonított a hegedű és dübörögtek a dobok, a terem közepén előkelő párok járták a finom táncot. S akinek ruhája súrolta a másikét, az rokona gyilkosához ért hozzá. A párok közt ott lejtett elragadó kellemével a tizenhetedik évéhez közeledő szőke király, arcán a mosoly nyájassága, szívében a titkos gondolatok rejtelme.

Hunyadiné két napon keresztül fáradhatatlanul teljesítette háziasszonyi teendőit. Harmadnap nem jelent meg a társaságban. Déli étkezéskor a későn kelő király megkérdezte ugyan, hogy hol van, de a válaszra már nem hallgatott. Este azonban már feltünt neki az özvegy távolléte. Kockázott estebéd után a nádorral és két fiatal mágnással. Játék közben odaszólt az asztal mellett elhaladó Mátyásnak:

- Grófné asszonyomat egész nap nem láttam. Csak nem gyengélkedik talán?

- Kimentését kéri, felség, fejfájás gyötri már tegnap óta.

- Úgy. Javulást kívánok.

De nemsokára abbahagyta a játékot, körülnézett és magához intette a nádort. Ketten beszélgettek valamit, aztán odakérették a Hunyadi-fiúkat.

- Őfelsége, - mondta Gara nádor, - szeretné személyesen kifejezni sajnálatát a grófné asszonynak, hogy gyengélkedik. De attól tart, hogy késő az idő a látogatásra.

- Nem késő, - szólt László, - éppen most voltam nála. Olvas. Sietek felségedet bejelenteni.

Hunyadi László előresietett. A király, a nádor és Mátyás elindultak. Mire Hunyadiné lakosztályához értek, László már jött is vissza.

- Anyámasszony hódolattal várja felségedet. Én megyek vissza, hogy a társaság vendéglátó nélkül ne maradjon.

Mátyásra vetett pillantása elárulta, hogy ezt anyjával beszélte meg így. És ebből az is tudnivaló volt, hogy az anya Lászlóról szándékozik beszélni a királlyal. Az ajtónyílásban várt az özvegy, mögötte Gabriele, a pap. A magas vendégek beléptek. Mátyás is velök.

- Szabad felséged engedelmével Gabriele papnak itt maradnia?

- Örvendünk az egyház jelenlétének.

Leült és kézmozdulattal megengedte a többieknek is, hogy leüljenek.

- Sajnálattal halljuk, grófné asszonyunk, hogy fejfájásod miatt nem vigadhatsz velünk.

- Nem fáj a fejem, felség, - szólt váratlanul Hunyadiné.

- Nem fáj? Akkor miért nem örvendeztetsz meg társaságoddal?

Hunyadiné maga elé nézett és nem felelt. Különös szünet volt ez pár pillanatig. Akkor megszólalt a pap.

- Ha nekem szabad felelnem a kérdésre, felség, akkor megmondhatom, hogy grófné asszonyom fél felségedtől.

- Tőlem? - hüledezett a király. - Miért félhet tőlem, aki őt annyira nagyrabecsülöm? Hiszen azzal a szóval léptem be a vár kapuján, hogy nincs harag és nincs bosszú a szívemben.

- Igen, felség, - szólt most már maga Hunyadiné, - de én ezt nem tudom elhinni.

A nádor meghökkenve kapta fel a fejét a nyers szóra. A király azonban nyugodt maradt és elmosolyodott.

- Ejnye, asszonyom, hát nem hiszel a királyi szónak? Milyen embernek tartasz te engem?

Az özvegy egyenesen a király szemébe nézett.

- Félelmesnek, felség. Felséged mosolyogva és nyájasan öleli meg a fiamat, aki felséged kedvelt nagybátyját megölte. Ez nem lehet természetes. Felséged egyidős az én fiammal. Alig több, mint gyermek. És én mégis rettegek felségedtől.

A király megfogta Hunyadinénak az asztalon nyugvó kezét.

- Ó istenem, mennyire félreismersz. Nem gyermek vagyok én, grófné asszonyom, hanem bölcs. Az élet tett azzá. A te fiadnak könnyű volt. De én apámat sohasem ismertem és anyám két éves koromban halt meg. Az élet sokra megtanított. Inkább sajnálj engem, semhogy rettegj tőlem.

A behízelgő hangú ifjú előre hajlott.

- Nézz a szemem közé, asszonyom. Onnan mást, mint őszinte bocsánatot, nem olvashatsz ki. De anya vagy, értem aggodalmadat. Mondd meg, hogyan tegyek bizonyságot őszinteségemről? Hallgass ide. Szegény boldogtalan Ulrik bátyám Magyarország főkapitánya volt. Ez a hivatal üres. Ha kinevezem fiadat országos főkapitánnyá, hiszel nekem?

A nádor megrezzent és fészkelődni kezdett. De a király nem figyelt rá. Az özvegy válaszát várta. Akinek közben gyengéden símogatta a kezét. De az özvegy nem válaszolt. A király folytatta:

- Főlovászmesterünk hivatala is üres. Azt is fiadnak adjuk. Hiszel már nekünk?

- Felség, - szólt Hunyadiné, - hiába főkapitány és főlovászmester valaki, ha a király el akarja veszíteni.

- Hát mit csináljak? Esküdjem meg neked az oltár előtt?

- Igen. Esküdj meg az oltár előtt, felséged.

Mátyás a nádorra nézett. Az meggypiros nadrágjának térdén nyugtatta kezét. S a kéz remegett. A király tűnődött kissé, és nem lehetett tudni, mire gondol. Végre vállat vont.

- Ha neked könnyebbség, grófné asszonyom, meg fogok esküdni az oltár előtt. Akár holnap vagy holnapután, akármikor. De most már csak hiszel?

- Az eskűnek hinni fogok, felség. És a díszes hivatalokat mély hálával köszönöm.

A király felállott. Mind felálltak ők is.

- Tetszett nekünk, hogy kedvelt hívünknek, Hunyadi János özvegyének, örömet szerezzünk. Akit fiaitól teljes szívvel irigyelünk. Isten veled, asszonyom.

Hunyadiné térdet hajtott, de a király megfogta két vállát és magához ölelte. Még meg is veregette a hátát szeretetteljes mozdulattal. És a ceremóniát könnyedén gúnyolva, tréfásan recitálta a hivatalos szöveget:

- Kihez egyébiránt királyi kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. Mehetünk, nádor uram.

Mátyást nem szólította, Mátyás maradt. Rábámult anyjára.

- Talán most megnyugszom, - szólt az anya, - de az is lehet, hogy nem nyugszom meg. Gabriele atya, mi a te véleményed?

- Ez a koronás fiatalember igen boldogtalan lélek, asszonyom.

- És te, Matykó?

- Nem tudom. Én azt hiszem, hogy akármit mond, abban a pillanatban, mikor mondja, csakugyan hiszi. De egy perc mulva nem. Sokat gondolkoztam a királyon, de mindmáig érthetetlen előttem. Lászlónak mindenesetre megmondjuk, hogy egy pillanat alatt főkapitány és főlovászmester lett. Képzelem, hogy kínozza most a királyt szemrehányásokkal a nádor...

Sietett kifelé. De a jó hírrel elkésett. László már tudta. A király maga közölte vele. A táncteremben éppen most tódultak az új zászlósúrhoz a szerencsekívánók. Huszonhároméves volt Hunyadi László és két zászlósúri rangot kapott egyszerre a királytól, tíz nappal azután, hogy megölte a király nagybátyját. A hír nagy feltűnést keltett. Gara és Ujlaki intettek Bánfi Pálnak. Összeültek. Beszélgetésüket nem lehetett hallani. De megdöbbent, csodálkozó arcaikat látni lehetett.

November huszonharmadikán Gabriele da Verona ünnepi misét mondott a várkápolnában, amely olyan szűk volt, hogy az egész vendégseregnek nem tudott helyet adni. Mise alatt a

király, mikor Gabriele felszólította, odalépett az oltár elé, közvetlen utána egy fiatal szerpap. Ennek hártyapapírból való tekercs volt a kezében. Az orgona elhallgatott. Gabriele odatolta a király keze ügyébe az evangéliumot, arra a király rátette balkezét, jobbjának két ujját pedig a magasba emelte. A szerpap kibontotta a tekercset és olvasni kezdte két-három szavanként a szövegét. A király utána mondta:

- Nos Ladislaus Quintus...

- Nos Ladislaus Quintus...

- Hungariae ac Bohemiae Rex, Austriae Dux et caetera...

- Hungariae ac Bohemiae Rex, Austriae Dux et caetera...

A latin szövegben a király esküvel kötelezte magát arra, hogy Ulrik gróf megöletését örökre elfelejti, ebből eredt sérelmét és keserűségét elfojtja, nagybátyja halálát soha senkin megbosszúlni nem fogja, egyszersmind özvegy gróf Hunyadi Jánosnét édesanyjául, fiait pedig testvérekül fogadja. „Isten minket úgy segéljen és a Boldogságos Szűz és Istennek minden szentjei." Az orgona diadalmas búgással felzendült, a király odalépett a közelben álló Hunyadinéhoz, megölelte és kétfelől megcsókolta, majd egymásután megölelve magához szorította Hunyadi Lászlót és Hunyadi Mátyást. A kápolnában hangos vivátozás és kard-csörtetés hangzott fel. A Hunyadi-pártiak tüntettek így a hátsó sorokban. Nekik magok miatt is nagy megkönnyebbülésökre szolgált ez az eskü. Mert Horváth Pál, Bodó Gáspár, Modrár Pál, meg a többiek nem nagyon nyugodtan aludtak azóta, mióta segítettek Ulrik grófot megölni. De a zajos tüntetésben az elül álló országnagyok nem vettek részt. Gara nádor még hátra is pillantott, tekintetével rosszallván a kápolnához nem illő zajos viselkedést.

A mise után megint elkezdődött a temesvári királylátogatás vigassága. Valamivel felszabadul-tabban, kevésbbé szorongóan, mint azelőtt. De a nagy társaság kétféle emberei ezután sem tudtak eléggé keveredni. A király tüntetően kedves és nyájas volt a Hunyadi-családdal, az özvegyet, „anyánk asszonyunk, a grófné" címmel nevezte, a két fiút pedig „László gróf, kedves testvérünk" és „Mátyás gróf, kedves testvérünk" szavakkal emlegette. Vídám volt, szórakozott, gyakran nagyokat nevetett és a köznemesek hölgyeit mind megtáncoltatta. A köznemesek valósággal kezdtek beleszeretni. Igyekeztek önmagokat és egymást meggyőzni, hogy a király kedves, derék és jóságos fiatalember a lelke mélyén, ha eddig baj volt körötte, azt mind rossz szelleme, Ulrik gróf, okozta. De Ulrik gróf nincs többé, a békesség helyre-állott, Hunyadi László megkapta atyja rangját, most már nyugalmas belső állapotban lehet felkészülni a török veszedelem ellen. De csak maga a király akarta és tudta így megnyerni a Hunyadi-pártiak hajlandóságát. Zászlósúri rokonai megtartották fagyos udvariasságukat. Csak egymás közt beszélgettek, s ha csoportjaikhoz történetesen odalépett egy-egy politizálni vágyó kurtanemes, mindjárt az időjárásra, vagy a vadászatra fordították a szót. Mivel az eskütétel után Hunyadiné ismét állandóan megjelent vendégei között, a társaságnak két középpontja támadt: a nádorné volt a másik, a tescheni hercegnő, aki hattyú-szépségű, gőgös leányával külön vonta magát. Egy-egy idegen sziget képződött így, akár tánc volt a műsoron, akár vadászat. És csak a király mindenkihez egyformán nyájas személye vette elejét annak, hogy ez az elkülönülés kirívó ne legyen.

Még egy hétig maradt a király Temesvár falai között. Az utolsó napon csak úgy mellékesen odavetve tudatta Lászlóval, hogy Budán most a komoly országlás munkája kezdődik, termé-szetes tehát, hogy az országos főkapitány is vele megy Budára, annál inkább, mert közben mindenféle országos ügyek miatt Csanádon, Szegeden és Kecskeméten is meg kell állani, és a főkapitányra mindenütt szükség lesz. László ugyan szeretett volna még anyja mellett maradni, de most a király óhajtásával nem tartotta helyesnek alkudozni. Csomagoltatott ő is.

- Te itthol maradol, Matykó, - szólt az anya a kisebbik fiúnak.

- Kamarás vagyok hiszen, asszonyanyám, szógállatom vagyon.

- Nem engedlek mégis. Apátok váltig ezt mondotta vala néköm: sohult az két fiú egy azon üdőben az odvarnál ne légyen, ez gondos rendöt örökkétig megtartsuk. Halála ágyán is parancsolta, emléközhetöl. Én hát nem engedlek.

Mátyás nem felelt, mert habozott. Szeretett volna Budára menni, de halott apjának a síron túl is élő rendelkezése mélyen hatott rá. S mialatt ő habozott, anyja nem maradt veszteg. Felkereste a királyt és megkérte, hagyná most itthon a fiát, mert nagyon egyedül van. A király a kérést azonnal teljesítette. Határozatlan időre felmentette Mátyást az udvari szolgálat alól. Mikor a háznéptől elbúcsúzott, így szólt Mátyáshoz:

- Irigyellek, kedves Mátyás testvérem, te most itt maradsz lustálkodni, míg én megyek az országos gondokba. De legalább a fegyverforgatást el ne hanyagold. Ha majd a török ellen vezetem az országot, nagy hasznodat szeretném venni, mint apádnak vettem. Hiszen ti Hunyadiak, ha a dinasztiáról van szó, oly kitűnően forgatjátok a kardot...

Ezt akár Ulrik gróf halálára vonatkozó ördögi célzásnak is lehetett érteni. De a búcsúzó király szeméből csak úgy ragyogott a szeretet és őszinte háládatosság.

Az udvar elment, vele együtt a fényes vendégsereg is. Ennyi grófi és hercegi címert sohasem látott még együtt Temesvár. És elmentek az ordasok is, de nem haza. Kísérték az új főkapitányt. Ahogy apját szolgálták valaha, úgy akarták most szolgálni őt is. A vár egyik napról a másikra üres maradt, a csillogó, zenélő zsivajt a behavazott december magányos, mély csendje váltotta fel. A hosszú estéket hármasban töltötték együtt: Hunyadiné, Mátyás és Gabriele da Verona. Órák hosszat beszélgettek. Vagy a pap érdekes elbeszéléseit hallgatták Olaszországról, Rómáról, a ragyogó pápai udvar belső életéről, a ferrarai, milánói, firenzei, nápolyi udvarokról és azok ragyogó fényűzéséről, kivált a nápolyi udvar pazar pompájáról, amely kétségkívül minden más európai udvar fényességét felülmulta. Vagy közös emlékeiket elevenítették fel, sokat emlegették főként Kapisztránót, a csodálatos papot, aki pár hete halt meg csupán, de a nép már úgy beszélt róla, mint a legrégibb kereszténység legendás szentjeiről. Maga Mátyás is szentnek tartotta. Mikor esténként imádkozott és védőszentje, Máté evangelista, közbenjárását kérte, mindig megemlítette Kapisztránói Jánost is, hogy az Isten trónjánál járjon közben érette. A meghitt napok csendjébe a gyakorta érkező levelek hoztak változatosságot. László azt írta Budáról, hogy Ulrik gróf öröksége körül nagy kavarodás van, mert arra igényt tart Ulrik özvegye, Brankovics Katalin, de ugyanúgy igényt tart rá a király, valamint Fridrik császár. Már javában marakodnak rajta, alighanem a ravasz és ügyes Fridrik lesz a győztes. Mihály bácsi pedig, aki visszament Nándorfehérvárra kapitánynak, azt írta, hogy a törökkel a télvíz ellenére is megütközött megint, több ütközetben győzött és nevezetes foglyokat küldvén Budára a királynak, békességgel megtért a vár falai közé.

A sok izgalom után jól estek a pihenés eseménytelen napjai. De egy napon Mátyás a pihenést is kezdte megelégelni. Ha nem mozoghatott, nem cselekedhetett, tevékeny természete kínozni kezdte. Már javában tűnődött, milyen okot vessen anyja előtt, ha fel akar menni Budára, mikor új levél jött Lászlótól. Azt írta, hogy országos tornaversenyt akar rendezni, mert a testedzésre nagy gondot fordít főkapitányi hivatalában. Olyan lesz ez a tornaverseny, amilyet még nem láttak az udvarnál. De ehhez Mátyás jelenlétére, aki ma kétségkívül az ország legjobb lándzsavívója, okvetlenül szükség van. Az előkészítés és szervezés munkáját nem meri más szakértő felügyelete alá rendelni. Mátyás sietve jöjjön Budára.

Az özvegy elolvasta a levelet. Soká töprengett.

- Lackó feje az családnak, véled parancsol. Ha menned mond, menj. De viszontag kit apád hagyott intelmöt, aztat eszödben idézjed. Egy azon üdőn ne légyetek az odvarnál.

Mátyás a paphoz fordult, az mit szól a dolgokhoz. A pap erőteljesen ellenezte Mátyás útját. Ő egy napig gondolkozott. Meghányta-vetette magában a dolgot. És végül úgy döntött, hogy a király temesvári esküjében lehetetlen dolog nem bíznia. Másféle veszedelem pedig nem fenyegeti.

- Fölmék Budára, asszonyanyám, úgy határoztam. László kit rendölt, fogadom azt.

Anyja nem tartóztatta. Nem nézte már gyereknek tizenhétéves fiát, akit jóval érettebbnek ismert évei számánál. És szoktatni is szerette ahhoz, hogy saját feje szerint, saját felelősségére cselekedjék. De mikor elbúcsúztak, ezt mondta neki:

- Menden lépésödet vigyázjad, néköd vesznöd nem szabad. Lászlót is vigyázjad, azomba tenmagadot még jobban. Apádval örökkül mondottuk vala, hogy kettőtökbe te vagy az trónra termöttebbik. Mastan szemembe nézj.

Mátyás meglepetve nézett anyja szemébe. Ott félelmes akaratot és keménységet látott.

- Inkább holtan lássalak, semhogy az szent korona nélkül fejedön. Menj.

Nem is bámulhatott anyjára, az acélból való asszony megfordult. Ő pedig mélyen gondolkodva vágott neki a budai országútnak csilingelő kíséretével, jókora seregnél nem kisebbel. Amit anyja mondott neki, az úgy hangzott, mint egy sírból jövő parancs, amely szívét vadul megdobogtatta. Anyja, s az anya által halott apja megparancsolták neki, hogy magyar király legyen. De mi lesz akkor Lászlóval? Nyilván úgy gondolják, hogy majd bátyja után következik ő. Azt már tudta, hogy apja nekik, fiainak, kívánta a magyar királyi méltóságot, bár erről csak egyetlenegyszer tett neki vallomást bátyja, a titkos szándékról még családi körben sem beszéltek máskor soha. De mindig úgy éltek, szülők és két fiú, hogy a mondatlan szóból értették egymást. Ilyen nyíltan és keményen még sohasem mondta ki a nagy célt anyja, mint most. Még hozzá valósággal átokszerűen, esküszerűen: inkább holtan lássa, mint a szent korona nélkül. Vajjon mit készít elő László és mennyit tud abból anyja? Lehet, hogy László most már maga a király ellen tervez valamit? Nem lehetetlen, neki majd csak az utolsó pillanatban fog szólni, mikor már befejezett dolgokkal számolhatnak, mint Ulrik gróf esetében tette. Igy tűnődve baktatott a hosszú úton végig Temesvár és Buda között. Hogy mi várja odafent, nem tudta, csak sejtette, hogy nagy dolgok következnek, amelyeket bátyja nélküle készít elő.

Mikor Budára érkezett, ezeknek a nagy dolgoknak semmi jelét sem látta. Az udvar élete folyt a rendes kerékvágásban. Vitéz János, aki Váradon nagyban építkezett, már visszatért püspöki székhelyéről és építési terveit magyarázgatta nagy lelkesedéssel, ha a kancellárián felkereste valaki. A zászlós urak többnyire Budán voltak, tél idején nem volt gondjuk birtokaikkal. László, mint ahogy jól seper az új seprő, tüzesen intézte a főkapitányság dolgait, mindenféle hadszerző gondolatokat eszelt ki, éjfélig diktált emlékiratokat deákjainak és buzgón dolgozott az országos lándzsaverseny előkészítésén is. Mikor öccse megjött, roppantul megörvendett, s az egész lándzsaverseny-előkészítést a nyakába varrta. Mátyás elfoglalta a várpalotában kamarási szállását, a szolgálat alól további felmentést kapott és nekilátott a versenynek. Ácsokkal, fegyverművesekkel, pályabírónak való próbált urakkal tárgyalt, megbízókat küldött, külföldi versenyszabályzatokat sürgősen megrendelt, az országban a versenyt mindenütt doboltatta. A munkában rendkívüli gyönyörűséget talált. Dolgába nem szólt bele senki, telek, pénz, épületanyag rendelkezésére állott, mert Lászlóval úgy határoztak, hogy ami nem telik a főkapitányság költségvetéséből, azt a saját zsebökből fogják pótolni, de mindenképpen kivágják a rezet. Munka közben úgy érezte, hogy soha életében nem volt még ilyen boldog. Még azok az udvari győzelmek sem okoztak volt neki ekkora örömet, amelyekkel a tornákon megszerezte magának az elsőséget. Végre önálló, országos munkát kapott, amelyben eszét, leleményét, erélyét, találékonyságát használhatta, s még hozzá olyan alkalmat készített elő,

amelyben, ha kedvez a szerencse, ország-világ előtt első lehetett. Nem egyszer jutott eszébe munka közben, hogy az országló király érzése ehhez hasonló lehet. És nem tudta eltagadni maga előtt, hogy a trón után heves vágyat érez.

Ahogy azonban teltek a napok, apró jelek kezdték felütni a fejöket. Mintha mégis csak készült volna valami. A királyhoz most a nádor volt olyan bejáratos, mint azelőtt Ulrik gróf. A szolgálatától felmentett Mátyás most keveset tudott ugyan a királyi fogadószoba forgalmáról, de azok az udvari emberek, akikkel a verseny miatt érintkezett, mindig hoztak valami alattomosan sompolygó mendemondát. Leginkább azt, hogy Hunyadi Lászlónak jó lesz ügyelnie magára, mert sok az ellensége a király körül. Jó lenne, ha valami fegyveres erővel fedezné magát.

Ezek a kínzóan idegesítő mendemondák ugyanígy Lászlóhoz is eljutottak. Ő eleinte vállát vonogatta. De aztán, hogy jóakarói békében hagyják, vagy talán, mert csakugyan készült valamire, felhozatott birtokaikról hatszáz lovast és még sokkal több gyalogos parasztot. Akkor egyszerre megfordult a mendemonda: ellenőrizhetetlen valakik azt rebesgették, hogy a főkapitány forral valamit, mert íme, saját katonáival körülvette a király várát. De hogy ki és kinek mondta ezt, annak nem akadt gazdája.

A testvérek elég keveset találkoztak, elfoglalta munkája mindakettőt. De mikor Mátyás egy reggel azt hallotta, hogy bátyja lemondott a főkapitányi állásról, megdöbbenve sietett felkeresni. Fogcsikorgató, ingerült állapotban találta.

- Nem vagy immár főkapitány?

- Nem vagyok. Falják fel rangjaikot, az fene essen beléjök.

- Faggatni nem szoktalak, bátyám uram, de mastan bizony kérdlek. Mi ez? Mi vagyon itt? Nem vagyok immár csecsemő, beszéljed az egészet.

László kényszeredetten beszélt. Öccsét sohasem szerette főbenjáró dolgokba avatni, e tekintetben atyja természete lakott benne, aki még hitvesével sem közölt volt mindent. De most mégis beszélt a lemondott főkapitány; ha kibeszélhette magát, jól esett haragjának. Elmondta, hogy az első naptól kezdve folyton piszkálgatták állását, folyton célozgattak rá, hogy erőszakkal csikarta ki a főkapitányságot a királytól, mikor az ki volt neki szolgáltatva Temesvár falai közt. Egy darabig tűrte a célzásokat, de mikor végre maga a király is tett egy ilyen fullánkos megjegyzést, dühében odavágta az állást. Lemondott. A király is haragot mutatott és a lemondást elfogadta. De már egy óra múlva kinevezte tárnokmesternek. Most tehát a haderő a mágnások kezére csúszott, ő pedig még csak szemrehányást sem tehet, hiszen a tárnokmester is zászlósúr, és a király hivatkozhatik arra, hogy kegyének elég díszes jelét adta.

Mátyás gondolkozott. Aztán megfogta bátyja karját.

- Bátyámuram, mondd meg néköm, ha mit király ellen forralsz.

László mogorván, makacsul nézett maga elé, aztán fejét rázta.

- Semmit.

- Ha semmit, úgy menj asszonyanyánkhoz Temesvárrá, mert ugyan nyughatatlan, hogy ketten vagyunk itt.

- Mennék. De nem mehetök.

- Nem-e?

- Nem. Király parancsolta marannom.

Mátyás elhűlve nézte a komor bátyját. Az csak vizsgálta a padlót sötét bika-tekintetével. A helyzet nyilvánvaló volt. Megint foglyok, de most már mindaketten egyszerre. Amitől anyjuk úgy óvta őket. És fegyveres erejök most nem elég. Ami emberök Buda alatt van, azt a király napok alatt szétszórhatja. Túszuk nincsen. Szilágyi a végeken. Ennek fele se tréfa.

- Hordol-é páncélingöt, Lackó?

- Hordok, - bólintott az mogorván, - de hogy melly hasznos az, Ulrik gróf dógánál láthatod vala.

Sokáig ültek még egymás mellett a testvérek, de többet nem beszéltek. Mátyás végül búcsúzásként megütötte bátyja vállát és magára hagyta. Körülbelül látta már, mi történt: a könnyen hívő Lászlót azzal csalták lépre, hogy jóhiszeműségét bizonyíttatták vele. Nyilván ő maga is így került Budára: László mutatni akarta, hogy nem fél öccsét felhozatni, mert szénája rendben van. De ezért nem tett szemrehányást bátyjának. Ő magától is feljött volna. Most tehát mi lesz és mi a teendő? Résen kell lenni. Szökni lehetetlen. Roppant feltűnő lenne, sőt gyanút is keltene, ha a versenyek készületeit most abbahagyná. Az óriás tornatér már el is készült a vár alatt. Maradni kell és sorsát a csillagokra bízni.

A gyanus jelek folyton szaporodtak, a mendemondák már a legkalandosabb fondorlatokat vélték tudni. A Hunyadiak emberei úgy jártak az utcán, hogy felosztották maguk közt az irányokat: ki merre figyel. Mátyás páncélt viselt és küszöbén inasát hálatta. A levegőben volt valami feszült és megfoghatatlan. Valami, amit nem lehetett megnevezni, s ami napról-napra szabályosan, erőteljesen növekedett. A látóhatáron csapatok jelentek meg. A híres felföldi vezér, Giskra, aki eddig a pesti oldalon járkált hadaival, egyszer csak átjött Budára. És híre járt, hogy Ujlaki haddal érkezett a király látogatására. Most már a Hunyadi fegyverek semmit sem számítottak a két fivér védelméül. De minden gyanakvás még mindig lehetett képzelődés is. Az országos lándzsaversenyt március tizenhatodikára tűzték volt ki, nem volt abban csodálatos, hogy az egész ország feltódul erre tornát látni.

Tizennegyedikén délelőtt Hunyadi László kihallgatást kért a királytól. Jelentést tett neki a verseny előkészületeinek befejezéséről és meghívta a királyt: tekintené meg a fellobogózott és szőnyegdíszes pályát a vár alatt. A király igen nyájas szavakkal elfogadta a meghívást. Megbeszélték, hogy délután hat órakor odalovagolnak. Erről Mátyás is értesítést kapott. Pontosan hat órakor el is indultak a várból. A királyt Giskra kísérte és a két Hunyadi-testvér, mögöttük királyi csatlósok. Amerre haladtak, feltűnően sok volt a katona. Rossz idő volt különben, közelgő vihart lehetett érezni.

A pálya megtekintése nem sokáig tartott. A király csak felületesen pillantotta végig a hatalmas deszkaépítményt. Udvariasan bólogatott ugyan Mátyás szakszerű magyarázataira, de közben minduntalan csehül beszélgetett Giskrával. Csehül pedig sem László, sem Mátyás nem értettek. A pályán egész sereg fiatal levente gyakorolta magát a nagy napra, s most különösen ki akarták magokat tüntetni a király előtt. De az nem igen figyelt az egymásnak robogó páncélos ifjakra. Nemsokára megelégelte a látványosságot. A kijáratnál szerfelett nyájasan dicsérte meg a testvérek munkáját. Kijelentette, hogy el van az egésztől ragadtatva. Majd visszanézett még egyszer a mérkőzőkre.

- Ez persze mind győzni akar holnapután.

- Aki versenyez, felség, - szólt Mátyás, - az mindig győzni akar.

- Igen, kedves Mátyás testvérem, de jegyezd meg jól, hogy nem mindig győz az, aki győztesnek képzeli magát. Ez már vele jár a bajvívás természetével. Menjünk.

Mikor fellovagoltak a várba, még több katonát láttak. Közben kitört a vihar, hatalmasan mennydörgött és felhőszakadás érte utól őket. Az esztergomi kapunál még meg is kellett

állniok egy összetorlódott lovascsapat miatt. Buda utcái a megszállott vár benyomását tették. A király csehül beszélgetett Giskrával. Mikor a várpalota udvarán csuromvizesen leszálltak csorgó lovaikról és felmentek a folyosóra, Mátyás szállása előtt mentek el. Itt a király megállott.

- Mátyás testvérünket kegyelemben eleresztjük. De László testvérünkkel országos dolgokban még tanácskoznunk kell.

Hárman tovább mentek, Mátyás ott maradt. Még utánok nézett egy pillanatra. Látta bátyja dúshajú szőke fejét, széles vállú zömök termetét eltűnni a fordulónál. Akkor bement a szobájába. Átöltözött, mert meg akarta látogatni Maddalenát. Éppen készen volt öltözködésével, mikor erősen kopogtak az ajtón, ő háttal állott az ajtónak.

- Szabad.

De mindjárt meglepetve is fordult hátra, mert szokatlan fegyverzörgést hallott. Az ajtóban Giskrát pillantotta meg, háta mögött páncélos katonákat. Csodálkozni sem ért rá, két katona beugrott. Rárohantak és lefogták két karját. Giskra intett.

- Vigyétek.

Ment velök ellenállás nélkül. Kint vakító villámok cikáztak.

XI.

Pincebörtönbe vitték és mindenekelőtt alaposan kikutatták. Le kellett vetkőznie. Tőrét és páncélingét elkobozták tőle. Aztán megvasalták. Ez abból állott, hogy jobbkezét és jobblábát lánc fűzte össze, amelynek bilincskarikája volt a csuklón is, a bokán is. A láncon súlyos vasgolyó lógott. Ez többnyire ülő helyzetbe kényszerítette. Ha fel akart állni, két kezével meg kellett a vasgolyót emelnie. De egészen kiegyenesedni akkor sem tudott. Tömlöcének egyetlen kis ablaka volt, az is nagyon magasan. És olyan vastag volt a börtön fala, hogy az égből nem láthatott semmit, hiába ágaskodott.

Kisvártatva hallotta a folyosó felől, hogy új foglyot hoznak. Akit hoztak, az dulakodott és szitkozódott: Bodó Gáspár hangját ismerte fel benne. Majd mások idehurcolását is hallotta. A súlyosan vasalt nehéz tölgyfaajtó jól zárt, de valami mégis áthallatszott rajta, még a vihar ellenére is. És ő feszülten figyelte a beszűrődő neszeket: vajjon felismeri-e közöttük bátyja hangját. De nem hallotta. Azt vagy már előbb idehozták, vagy máshová vitték. Eltelt egy jó félóra ebben a várakozásban, mikor egyszerre megzendültek Buda harangjai. A harangokat félreverték. Ő nagy iparkodással igyekezett gondolatainak kuszaságában valami észszerű következtetésre jutni. Ha a budai harangokat félreverték, melyeknek hangjai közül a várkápolna jól ismert csendülése hiányzott, akkor Buda városa nyilván el van zárva a vártól. Mert ha nem lenne elzárva, akkor csengene a várkápolna harangja is. Nyilvánvaló, hogy azt a hidat, amely a várpalota dombja és a város közötti árok felett vezetett keresztül, elzárták. A várpalota elzárta magát a külvilág elől, Buda toronyőrei tehát kongattak, mert bajt sejtettek a király körül. De mi is történhetett a király körül? Miért fogták el őt és minden jel szerint a Hunyadi-híveket vele együtt, elsősorban magát Lászlót is? Nem értett az egészből semmit. Csak annyit látott egész világosan, hogy a király nyiltan a Hunyadi-ház ellen fordult. Vajjon mi a szándéka velök? Az sem lehetetlen, hogy életöket készül elvenni.

Mátyás vállat vont. Úgyszólván öröme tellett abban, hogy most bátornak és erősnek látja önmagát. Hogy esetleg megölik, ez a gondolat nem keltett kétségbeesést benne. És eszébe villant, most már érthető értelemmel, a királynak a versenytéren tett, akkor közömbösnek látszó, megjegyzése: „Nem mindig győz az, aki győztesnek képzeli magát. Ez már vele jár a bajvívás természetével." A királynak most igazat kellett adnia. A Hunyadiak s az uralkodó mágnáspárt életre-halálra szóló bajvívást kezdtek a közélet porondján, kiki a maga társadalmi rétege fejében. A régi időkben szokás volt, hogy két ellenséges sereg helyett vezéreik állottak ki páros viadalra. Igy volt ez most is: a dinasztia és a köréje rokonosodott mágnásosztály kiállott a köznemességgel. Viadalba küldött bajnokaik harcoltak egymással. Ezen az oldalon Hunyadi János és Szilágyi László, amott Ulrik gróf és Gyorgye király a porondon maradtak. A bajvívás nemcsak karddal folyt, hanem cselvetéssel is. Mert ahogy Lászlóék beeresztették Nándorfehérvárra Ulrikot, de hadai előtt felhúzták a hidat, az nem felelt meg a lovagi torna szabályainak. Erre most a dinasztia pártja hasonló cselvetéssel válaszolt, sőt még vakmerőbbel: a király alighanem abban a tudatban esküdött meg az evangéliumra, hogy ezt az esküt meg fogja szegni. A fondorlat sikerült. És nem lehetetlen, hogy most ütött a két Hunyadi-testvér utolsó órája. De nem lesz teljes győzelem ez sem. Szilágyi Mihály még él odalent, az özvegy anya még él, marhájok, hatalmok rengeteg, jókora hadsereget tudnak talpraállítani, ha arra kerül a sor. Hunyadi János fiai meghalhatnak, de osztályuk, amely a közéletbe küldte őket, hogy az egyeduralkodó főurak hatalmába éket verjenek, majd talál más vezetőket.

Folytonos mennydörgés és villámlás kísérte a megbilincselt fogoly tépelődéseit. Egy pillanatra feltámadt benne a méltatlankodás, hogy most életét kell vesztenie, holott maga semmiben sem részes. Talán még meg is menthetné életét, ha bátyját megtagadná. Ha rávallana. Ha

előadná annak a gyanakvásnak apró elemeit, amely hallgatag bátyjának terveit illetőleg benne is felébredt. De ezt a gondolatot mindjárt el is űzte magától. Őt Hunyadi János ütötte lovaggá. És bátyját cserbenhagyni nem lenne méltó Hunyadi János lovagjához. Gara László lehet cillii gróf-ivadék és lehet a tescheni hercegnő férje, Ujlaki lehet akármilyen gőgös és fényességes, de az igazi úr ő marad: Hunyadi Mátyás, a köznemesi fi.

Csak hajnaltájt nyomta el az álom. Addig a vihar is, a lármás kongatás is elült. De a hajnal hidege korán felébresztette. Izmait gyötörte a bilincs-okozta kényszeredett helyzet, pokrócos fekhelyére csak kínosan gubbaszkodva tudott lefeküdni. Folytatta a tünődést, ahol abbahagyta és ugyanazokat a dolgokat százszor is végiggondolta. Kora reggel megcsikordult a kulcs a börtönajtóban. Egy marcona, álmos börtönőr, aki egyetlen szót sem ejtett, ónedényben gőzölgő levest hozott neki, karéj kenyérrel. Annak farkasmódra nekiesett. Aztán várta, mi lesz.

Már jó magasan járt a nap az égen, mikor megint nyílt az ajtó. Két lándzsás porkoláb jött érte. Nevét olvasták egy céduláról, nagy-hivatalosan. Bilincseit levették róla és egyszerűen hátrakötözték a kezét, aztán megindultak vele. Ismeretlen folyosókon vezették, lépcsőkön, udvaron. Útközben nem látott senkit. Majd megint valami folyosóra került s onnan egy előterembe. Itt leültették. Kíváncsian nézett körül, de nem tudta megállapítani, hogy hol van. Több porkoláb és törvényszolga jött-ment, üldögélt. Láttára németül összesúgtak. Ő büszkeségből nem szólt kísérőihez. Mély csend volt a helyiségben, csak egyik ajtón túlról hallatszott néha egy-egy emelt szó. Megismerte: bátyja hangja volt. Tehát tárgyalás folyt odabent.

Erősen odafigyelt, hátha elkaphat egy-egy szót, amiből majd következtetni tud valamit. De nem értett meg semmit. A ház egy más részében takarítgató cselédleány énekelt valami mélabús virágéneket, az jobban idehallatszott. És a lándzsások suttogása is zavarta. Nézett maga elé és várakozott. Anyjára gondolt. Az lent Gabriele pappal sétálgat most a temesvári bástyán és semmiről nem tud semmit.

Egyszerre kicsapódott az ajtó és két porkoláb közt László lépett ki rajta. Az ő keze is hátrakötve. Meglátták egymást.

- Nékünk ugyan megesött, - mondta László.

Meg is akart állni, de az egyik porkoláb németül rákiáltott, hogy ne beszéljen. A lócához vezették. Ugyanekkor bentről kiszólt egy kancellista:

- Hunyadi Mátyás, besztercei gróf!

Felállott, ment a két lándzsás között befelé. Nagy teremben találta magát. Hosszú tanácskozóasztal, falfelőli oldalán egymás mellett az urak hosszú sora. Egyetlen gyors pillantással végiglátta őket. Középen ült Gara László, a nádor, előtte feszület két égő gyertya között és nagy halmaz írás. Két oldalt a többi bíró: Ujlaki Miklós erdélyi vajda, Bánfi Pál főajtónálló, Buzlai László főpohárnok, Czernin osztrák főlovászmester, Holzler osztrák tárnokmester, Puckenda Farkas és Véglesi Jodokus várnagyok. Csupa szemenszedett Hunyadi-ellenség.

- Comes Mathias de Beszterce! Scis latine?

Ezt a nádor kérdezte, nyilván hivatalos formaságból.

- Scio.

A tanácskozás, vagy tárgyalás tehát latinul folyt. A nádor felnézett írásaiból.

- Azzal vádolnak téged, Mátyás gróf, hogy összeesküdtél Őfelsége a király élete ellen. Társaiddal együtt meg akartad őt ölni, hogy a királyi hatalmat magatokhoz ragadjátok. Elismered a vádat?

- A vád gyalázatos és hitvány ostobaság.

- Lassabban a hanggal, fiú. Az életeddel játszol.

- Az én életem biztos. A király esküje védi.

- A királyból kényszer csikarta ki az esküt, az nem érvényes. De ha érvényes volna is, ellenkezik a joggal, hogy az eskü csak őt kösse, ti pedig szabadon az életére törhessetek. Szóval tagadod a vádat.

- Nem. Felháborodva visszautasítom.

- Ti összeesküdtetek, hogy a tervezett lándzsásverseny napján, mikor a király az udvari páholyban tartózkodik, körülveszitek a játékteret, a keletkezett zavarban a királyt megölitek, a hozzá hű országnagyokat letartóztatjátok és ezalatt vidékről felhozott hadaitok a várat hatalmokba kerítvén, bátyádat királlyá kiáltják ki. Tagadod ezt?

- Ismétlem, hogy felháborodva visszautasítom.

- Tehát azt állítod, hogy bátyád ezt a tervet nem közölte veled.

- Nem ezt állítom. Én azt állítom, hogy bátyámnak ilyen terve nem is volt.

A nyolc úr egyszerre élénk lett. Gúnyosan legyintettek, nevettek, egymáshoz hajoltak. A nádor folytatta:

- Ezt hiába állítod, ezt mi már megállapítottuk, hogyan volt. A bátyád szerepe előttünk tisztázva van, most a te szerepedről van szó. Várjál csak...

A nádor jegyzeteibe nézett, keresgélt valamit, aztán bólintott.

- Igen, mondd meg nekem, hol voltál március tizedikén délután hat órakor.

Mátyás gondolkozott. Majd vállat vont.

- Nem tudom. Valószínűleg a versenytéren voltam, mert az utóbbi időben a nap túlnyomó részét ott töltöttem.

- Gondolkozz csak. Nem vettél-e részt valamilyen összejövetelen?

- Nem. Az egészen bizonyos, hogy nem. Mióta Budára feljöttem, semmiféle összejövetelen nem vettem részt.

Buzlai, a főpohárnok, türelmét vesztve az asztalra vágott.

- Úgy hazudik, mintha könyvből olvasná.

Mátyás hirtelen kardjához akart kapni. De csak hátrakötött keze rándult meg. Arcát elfutotta a pirosság.

- Szerencséd, hogy a kezem hátra van kötve.

A nádor felemelte hangját. Rárivalt Mátyásra.

- Hogyan beszélsz te egy zászlós úrral, kölyök?

- Én nem kölyök vagyok, jegyezd meg, nádor, hanem Hunyadi Jánosnak, mindnyájatok megmentőjének, a fia.

Most Czernin szólt közbe, cseh kiejtésű latin szóval.

- Hunyadi János a király alkalmazottja volt s amit csinált, a király erejével csinálta.

- És a király pénzével, - fűzte hozzá a nádor, - és ezekről a pénzekről is sokat lehet beszélni.

Mátyás fejét elfutotta a vér. Hiába tette fel magában, hogy okos lesz és nyugodt, most elvesztette indulatai felett az uralmat. Odarohant az asztal közvetlen közelébe és mialatt a dulakodóhoz hasonlóan rángatta hátrakötött kezét, a nádor arcába kiáltott:

- Gyáva fráter vagy, nádorispán! A hatalmatokban vagyok, meg is ölhettek, de a képedbe kiáltom, hogy gyáva fráter vagy! Oldasd le a bilincseimet, úgy mondd, amit mondtál! Esküszöm, hogy puszta kézzel a torkodnak esem!

De akkor már a két poroszló, akiknek Gara László könnyű fejmozdulattal intett, nyersen megragadták és visszaráncigálták előbbi helyére. Hosszú csend következett. Mátyás melle úgy lihegett, mint a fujtató. És remegett a térde.

- A nádori méltóság megsértéséért - szólt végre a nádor, - külön meg foglak büntetni. Most térjünk vissza a tárgyra. Mióta Budára jöttél, voltál-e a Kanizsai László uram házánál? És kikkel találkoztál ott?

- Egyszer voltam...

A bírák mozgolódtak. Aha, aha, - lehetett hallani egyiknél is, másiknál is. Mátyás, még mindig remegő hangon, folytatta:

- ... de nem találtam otthon. Két lovát akartam megnézni a verseny miatt, összesen egy percig tartózkodtam a házában és szolgáin kívül senkit sem láttam ott. Szóval, ha oda akarsz kilyukadni, nádor, hogy ott valami titkos összejövetel lett volna s én azon részt vettem volna, akkor tévedsz. Kijelentem kereken, hogy semmiféle összeesküvésről nem tudok, semmiféle titkos összejövetelről nem tudok, bátyám uramnak a király ellen való semmi tervéről nem tudok, sőt, mikor őt mendemondákra figyelmeztettem, ő nekem négyszemközt határozottan kijelentette, hogy a király ellen semmi terve nincsen. A főkapitányi állásról is azért mondott le, mert a ti célozgatásaitok büszkeségét sértették. Ez a tiszta igazság, erre meg is esküszöm az evangéliumra tett kézzel, akár csak... akár csak szeretett testvérem, V. László őfelsége.

- Őfelsége személyét, - szólt szigorúan Ujlaki Miklós -, ne vonjuk ide.

- De csak vonjuk. Én azt kívánom, hogy a király szemtől-szembe vádoljon engem. Ne ti vádoljatok. Tőle akarom hallani, hogy én összeesküdtem ellene és hogy ő ezt komolyan hiszi.

Gara legyintett.

- A vizsgálat útjait nem te fogod megszabni. Jobb lesz, ha ilyen szemtelen viselkedés helyett vigyázol a bőrödre és védekezel, ahogyan tudsz.

- Én nem védekezem, nádor. Én nem fogadom el a vádat. Már mondtam, hogy visszautasítom. Ez a vád, amely nem származhatik a királytól, van olyan szemtelen, mint az én viselkedésem.

Jodokus, a véglesi várnagy, félhangon megszólalt:

- Van esze a fiúnak.

- És a nyelve is fel van vágva, - mondta Bánfi Pál.

- Csendet kérek, urak, - intette őket kedvetlenül Gara -, így nem tárgyalhatunk. Ide hallgass, Mátyás gróf. Ha mindent töredelmesen megvallasz, az a büntetés kiszabásánál nagy hasznodra lesz. Bátyád el van veszve, ne vesszél te is utána. Gondolj édesanyátokra...

- Anyám személyét hagyd békén. Bátyám pedig nem lehet elveszve, mert ártatlan.

- Ártatlan? Ez jó. És Ulrik grófot ki ölte meg?

- Nem tudom. A király megesküdött, hogy ezt elfelejti. Én is elfelejtettem.

Gara tehetetlen haraggal pillantott a vádlottra. Gondolkozott, hogy mit feleljen, de aztán jobbnak látta nem válaszolni. Odafordult jobb és bal szomszédjához, halkan néhány szót váltott velök, aztán így szólt:

- Magadra vess, ha nem viselkedtél bűnbánóan és töredelmesen. Végeztünk. Visszamégy a börtönbe.

Majd intett a porkoláboknak. Mátyás sarkonfordult és kiment a két fegyveres között. Még hallotta a nádor hangját, aki a következő vádlott nevét mondotta. És a kancellista a nyíló ajtóban kikiáltott mögötte:

- Joannes episcopus váradiensis!

Csodálkozva nézett Vitéz Jánosra, aki jött szemközt őreivel és nyájasan rámosolygott. Nem látszott kétségbeesettnek. Hát ezt is lefogták? Garáék nyilván alaposan dolgoztak. Még visszanézett bátyjára, aki ott ült a lócán és nem nézett fel. Dacosan a padlóra szegezte tekintetét. Mátyás legalább egy testvéri pillantást szeretett volna váltani vele. De rászólni nem akart, mert nem tette ki magát annak, hogy a szolganép rendreutasítsa. László tovább nézte a padlót, ő pedig visszament börtönébe, ott megint ráverték a vasat. Édeskevés új anyaga volt gondolkozni, azt tudta meg mindössze, hogy a Hunyadi-csoport ellen összeesküvési vádat kovácsoltak. Bizonyára azért, hogy mindnyájukat ezen a címen ítélhessék el, s a király ne legyen kénytelen a temesvári esküt megszegni.

Lassan teltek az órák, változatosságot nem hozott semmi. A déli harangszó volt az első esemény. Az a harangszó, amelyet a pápa rendelt az egész világra, hogy millió és millió keresztény lélek imádkozzék annak a magyar vezérnek győzelméért, akinek fia most tömlöcben hallgatja ezt a harangszót. A zengés aztán elveszett a levegőben, a néma börtönőr megint kenyeret és levest hozott, aztán megint órákig nem történt semmi. Késő délután azonban látogató jött: Carvajal, a pápai nuncius. Nem egyedül: segédpapja kísérte, ellenőrzés céljából pedig Bánffi Pál is velök jött.

- Az egyház vigasztalását hozom, kedves fiam.

- Nem kell engem vigasztalni, atyám, hanem békíteni. Én nem bánatos vagyok, hanem haragos.

- A békítés nem az én dolgom. Amit tehetek, megteszek érted, mert az anyaszentegyház nem felejtheti el, mivel tartozik Hunyadi Jánosnak. Még ma gyors futárt küldök Rómába, hogy őszentsége közbenjárását kérjem. De a király őfelségét magam is fel fogom keresni. Van-e valami kérésed, amelyet tolmácsolhatok nála?

- Van, atyám. A vasat vegyék le rólam. Nem vagyok lótolvaj. Ime, nehéz felállanom, hogy megtisztelhesselek. Azonkívül kérlek, írjál sürgős levelet anyámnak és vigasztald.

- Meglesz. Azonkívül...

Itt a főajtónálló közbeszólt:

- Bocsánat, atyám, a nádor csak ennyi időt engedélyezett. A foglyot láttad, most mennünk kell, ha nem veszed rossz néven...

Carvajal csókra nyujtotta a melléről függő ékköves feszületet, aztán megáldotta a foglyot. Látszott rajta, hogy nincs inyére ilyen gyorsan távoznia. De a hivatalos hatalommal nem akart vitába szállani. Eltávoztak. Az órák megint eseménytelenül multak. Míg végre este, már vaksötétben, megint megszólalt a kulcs rozsdás lármája. Fáklyafény öntötte el celláját, lándzsás őrök jöttek érte. Levették bilincseit, vitték.

Az előteremben valóságos sokaságot talált. Most látta, hogy vádlott-társai kicsodák. Valamennyi két-két lándzsás között ült a lócán. Sorban megismerte bátyján kívül, aki most is komoran nézte a padlót, valamint Vitéz Jánoson kívül a Hunyadi-család legbensőbb embereit: Rozgonyi Sebestyént, Kanizsai Lászlót, Bodó Gáspárt, Modrár Pált, Horváth Pált és a Hunyadi-hadak egyik kitűnő német alvezérét, Frodnacher Eusztákot. Senki sem szólhatott a másikhoz, csak szempillantásaik üdvözölték egymást. Hunyadi László volt az egyetlen, aki nem nézett sem jobbra, sem balra, hanem mélyen gondolataiba merült.

Kisvártatva megnyilt az ajtó és a kancellista kiszólt:

- A vádlottak! László, besztercei gróf! Mátyás, besztercei gróf! János, váradi püspök!...

Bevonúltak valamennyien, nevök olvasása sorrendjében. Egész kis hadicsapatnak tetszettek a lándzsák között. Felálltak egymás mellé, szemközt a bírák állva várakoztak az asztal mentén. Mikor mind elhelyezkedtek, a nádor megszólalt:

- Az atya, fiú és szentlélek nevében. A bíróság valamennyi vádlottat bűnösnek találta a király őfelsége élete ellen szőtt összeesküvés bűnében, s ezért valamennyi vádlottat fejének és jószágainak elvesztésére ítéli. Az ítélet jogerős. Isten legyen nekik irgalmas.

Hunyadi László tajtékzó haraggal kiáltott fel:

- Bitangok! Esküszegők! Tiltakozom az ítélet ellen! Gyilkos gazemberek! Ti, akik...

De két őre már megragadta, egyik erőszakkal befogta a száját. Dulakodtak. Senki sem mehetett László segítségére, kezök hátra volt kötve. És őreik már taszították, terelték is őket kifelé. Gara ónfehéren nézte a dulakodást, Ujlaki lesütötte a szemét, Bánffi Pál írásokat markolászott és remegett a keze. Az ajtóban Mátyás volt az első, aki kiment. Keményen összeszorította a száját. Nem nézett a többiekre. Kihúzta magát és mellét megfeszítette. És mialatt lépkedett a kövezett folyosón, elhatározta, hogy utolsó kívánságul beszélgetést fog kérni bátyjával. Meg fogja kérni, hogy kivégzéskor ne heveskedjék. Haljanak meg illő, néma, előkelő méltósággal.

Ettől fogva minden percben várta a papot és a poroszlókat, akik érte jönnek. Már hozzászokott a gondolathoz, hogy meg fog halni. Másnap késő éjjeli órán csakugyan jöttek érte. Levették bilincseit.

- Utolsó kívánságom, - mondta a német porkoláboknak nyugodtan -, hogy bátyámmal szót válthassak.

- Az már nehéz lesz, - felelt az egyik.

- Mi történt bátyámmal? - kérdezte.

- Lenyakazták, uram, ma este, a Friss-palota előtt.

- A többiekkel együtt?

- Ő volt az egyetlen, akit kivégeztek. A püspököt a hercegprimás őrzi. Modrár külön helyen van, a többi megszökött.

- És én? Engem most kivégezni visztek?

- Nem, uram, más parancsot kaptunk. De bocsáss meg, ennyit sem lett volna szabad mondanom.

Indultak kifelé. Az udvaron keszkenővel bekötötték a szemét. Aztán az utcára támogatták kézenfogva s a kapu előtt kocsiba tuszkolták. Miután jó darabig zörgött a kocsi és érezni lehetett, hogy a meredek utakon leszállnak a vár tövébe, egy helyen kiszállították. Mikor a kendőt levették szeméről, bebútorozott szobában nézett körül. Börtön volt ez is, de tisztes börtön. Bilincseit nem rakták vissza. Magára hagyták.

Imazsámoly is volt a szobában. Azonnal odatérdelt, hogy László lelkiüdvösségéért imádkozzék. De csak szórakozottan tudott imádkozni. Egész kicsiny kora jutott eszébe, mikor Vajdahunyadon a szőnyegen hancurozott bátyjával. Mint medvék ijesztgették egymást és nagyokat kacagtak. Egyszerre elsírta magát és az imát nem tudta tovább folytatni.

XII.

Tisztességesebb fogságban őrizték most, de nem kisebb gonddal. Uj börtönének másnapján udvari tisztviselő jelent meg nála. Noha jól ismerték egymást és sokat lovagoltak együtt a tornán, a kancellista most hivatalos merevséggel állott meg előtte és mialatt elmondta mondókáját, mindenhová nézett zavarában, csak éppen Mátyás arcába nem.

- Parancsom van tudatni a gróffal, - mondta hivatalos latinsággal - hogy őfelsége a király, kegyelmének különös jeleképpen, a halálos ítéletet életfogytiglan való fogságra változtatta. Magnificentiád a bilincsek viselése alól felmentetik, saját költségén élelmezheti és ruházhatja magát. Azonban leveleit, úgy a küldött, mint a kapott leveleket, szigorú ellenőrzés fogja figyelni, óvakodjék tehát magnificentiád más úton, mint a porkolábon keresztül hírt adni, vagy kapni. Dicsértessék a Jézus.

- Hó, hó, Godofréd, megállj csak.

- Bocsánatot kérek, de szigorú tilalmat kaptam: magnificentiáddal társalkodnom nem szabad.

- Hivatalos ügyben sem?

A kancellista habozott. Nem felelt, csak állt.

- No ugye. Tehát kéréseim a következők. Először is naponta alkalmat kérek valami testgyakorlásra a szabad levegőn. Fegyverrel szeretném, de miután ez aligha lesz lehetséges, fegyver nélkül is jó lesz. Másodszor könyveket kérnék, mindenekelőtt Sallustiust, Tacitust és Xenophont, a többi autorokat majd felírom. Harmadszor kérem egy gyóntató lelkiatya kirendelését, még pedig Carvajal pápai követ útján. A gyóntató magyar legyen.

A kancellista meghajtotta magát.

- A kéréseket jelenteni fogom a királyi kancellárián. Dícsértessék.

És iszkolt kifelé. Rettenetes zavara nagyon meglátszott rajta. Mátyás még mindig nem engedte.

- Hó, hó. Ne szaladj, én terád nem haragszom. Valahogyan meg kell hogy beszéljük a ruházkodást, meg az élelmet, nem?

A kancellista zavart meghatottsággal visszafordult.

- Igenis.

- Nos tehát. Költségemre sürgős futár induljon Temesvárra. Értesítsék anyámat, hogy küldjön bizalmi embert, aki megtárgyalja az illetékes hatósággal a mosatást, az ételküldést, a letétbe helyezendő összegeket, egyszóval amit kell. Írószerszámra is szükségem van. A várpalotában heverő fehérneműimet kérem ideküldeni, tisztálkodó felszerelésemmel együtt. Három napja nincs fésűm, szájmosó alkalmatosságom és borotvám. Végül pedig felsőruhákat is sürgősen kérek, mindenekelőtt valaki keresse ki fekete köntösömet, fekete nadrágot és fekete csizmát. Úgy tudom, hogy bátyámat kivégeztétek. A király talán meg fogja engedni, hogy gyászoljam. Jó, jó tudom, hogy nem te ölted meg. Jól vésd eszedbe mindazt, amit kértem. Most menj.

Kéréseit, a testgyakorlás engedelmét kivéve, teljesítették. A szobát nem volt szabad elhagynia, de különben mindent megkapott. Még aznap megérkeztek fehérneműi, ruhái, könyvei, írószerszáma, öltözködő holmija. A porkoláb közölte vele, hogy élelmét a porkolábné fogja főzni a fogoly szabad választása szerint. És még aznap egy fiatal pap jelent meg nála, ösztövér, aszkéta-arcú minorita. Bemutatkozott és Carvajal bíborosra hivatkozott. Mátyás kutató szemmel nézett a szeme közé.

- Barát gyanánt jössz, vagy ellenség gyanánt?

A pap halkra fordította a hangot.

- Vigyázz, Mátyás gróf, hallhatnak. Híved vagyok. Tödd, mintha gyónnál. Szólj deákul, kit porkolábod nem ért.

Mátyás letérdelt és így kezdtek beszélgetni. A pap mindenekelőtt elmondta mindazt, ami elfogatása körül történt. Mikor a király Hunyadi Lászlóval és Giskrával hármasban maradt, tovább haladtak a király magántermei felé. Itt egy adott pillanatban a király csehül szólt valamit Giskrának és elsietett. Giskra megragadta Lászlót s mindenünnen alabárdosok rohantak elé. Ugyanezen időben előre megbeszélt terv szerint összefogdosták a többieket is. A várkaput felhúzták. A budai dombtetőn, a városban, ahonnan a várral megszakadt az érintkezés, egy pillanat alatt az a hír terjedt el, hogy a királyt megölték. Ezért verték félre a harangokat is. A Hunyadi-hadakat a vár alól szétkergették, azok teljesen tájékozatlanok lévén, elvonultak Temesvár felé. Lászlót harmadnap végezték ki, szokatlan időben és szokatlan helyen. Nyilván féltek, hogy ha a vesztőhelyen s a kivégzések szokott reggeli óráján végeznek vele, az ilyenkor összegyülekező nagy tömeg zavargásban tör ki. Ezért sebtiben a Zsigmond új palotája előtti téren állították fel a tönköt és Lászlót este hatkor vitték oda. A népet így sem lehetett egészen elzárni, jókora sokaság verődött össze az arra menőkből. László előtt a rendes szokás szerint fekete zászlót vittek. Keze hátra volt kötve. Nyugodtan és derekasan viselkedett. Igen szép, arannyal hímzett köntös volt rajta, állítólag éppen az, amelyet Temesvárott kapott a királytól. Magától térdelt a tönk elé és ellenkezés nélkül fektette fejét a pallos alá. A király jelen volt a kivégzésnél, egyik palota ablakában állott Gara nádorral. A bakó első csapásánál a pallos éle elcsúszott a László vállig érő sűrű haján. Másodszor is vágott a bakó, de ez a csapás is csak a sűrű hajat metszette el és a tarkón csak könnyebb sebet ejtett. A harmadik csapás sem tudta a csigolyát elmetszeni, bár ez már súlyos sebet vágott. László ekkor talpra ugrott, a király felé fordult és felkiáltott az ablakba, hogy a magyar törvényes hagyomány szerint az olyan elítéltnek, akivel három csapásra nem tud végezni a hóhér, mindig kegyelmet adnak, ő tehát tiltakozik kivégeztetése ellen. De a király intett a bakónak, hogy vágjon. A bakó utána eredt a vértől már teljesen elborított és ingadozó lovagnak és feltaszította. László a földre esett. A hóhér ekkor igen nagy lendülettel negyedszer vágott oda és a fejet teljesen elválasztotta a törzstől. A király erre azonnal becsukta az ablakot. A sokaság felháborodva zúgolódott. Sok helyen tüntetett a nép. Egyik budai templom papja vakmerő prédikációban célzott a vérengző zsarnokságra.

- Mi van a többi fogollyal? Igaz, hogy megszöktek?

- Jó részök megszökött. Vitéz Jánost a Szécsi prímás őrizetére bízták, az mindjárt Esztergomba vitette. De a többiek segítséget tudtak kapni, a nép mellettük volt, kötélhágcsót szereztek és egy kifeszített ablakon mind leereszkedtek. Nyomuk veszett. Nagy szerencséjök volt, hogy ugyanegy börtönben őrizték valamennyit, s így mind meg tudtak menekülni. Csak Modrárt őrizték külön, az most is fogva van.

- Modrárt? Miért?

- Mert az a leggazdagabb köztük és rokonai is nagyon gazdagok. Az udvar azt reméli, hogy javainak elkobzásán felül még nagy váltságdíjat lehet kicsikarni a rokonoktól. De most megyek, mert feltűnik, hogy ilyen soká itt vagyok. Megyek és meggyónom a perjelemnek, hogy nem gyóntattalak meg. De a jövő héten megint itt leszek. Hetenként egyszer szabad jönnöm.

- Várjál. Hajlandó vagy levelet kivinni és elküldeni anyámnak?

- Nem tehetem. Szigorúan átkutatnak. Még a számat is ki kellett nyitnom, mielőtt bejöttem, és megmutatnom, hogy nyelvem alatt nem hoztam levelet.

Elbúcsúztak, a pap elment. Ettől fogva napi élete rendszeres mederbe terelődött. Sokat olvasott és ahogy tudott, tornászott a négy fal között, kibámult az egyetlen ablakon a néptelen udvarra, figyelte a verebeket, esténként mécsvilágot gyújtott, sokáig imádkozott, mindig különös áhítattal emlékezvén meg Kapisztrán papról, és szűntelenül várta a hét leteltét, mikor megint jön a gyóntató. Az gyorsan elmondott neki gyónás örve alatt minden elmondhatót.

Hétről-hétre így tudta meg a világ folyását. Megtudta, hogy a király László kivégeztetése után oklevelet bocsátott ki, amelyben az ország és a világ előtt igazolni igyekezett eljárását. Az oklevélben mindenekelőtt ellenségesen emlékezett meg Hunyadi Jánosról, bűnös hatalmi törekvésekkel és hűtlen pénzkezeléssel vádolta. Aztán elmondta, hogyan ölték meg a Hunyadi-hívek Ulrik grófot, s őt hogyan vitték akarata ellenére Temesvárra, hogyan csikarták itt ki belőle erőszakkal a királyi bocsánatot, hogyan esküdtek össze utóbb élete ellen, s ha a bűnösöket le nem fogatja, azok őt három nap múlva megölték volna. A királyi deklaráció végül magasztalta a bíróság tagjait és mindenki ellen oltalmáról biztosította őket. „Mindenki ellen", ez Szilágyi Mihályt jelentette. Szilágyi a vagyonkobzásra vonatkozó ítéletet, amely például Besztercét is vissza akarta venni a családtól, egyszerűen nem vette tudomásul és mivel a besztercei szászok boldogan nyilvánították ki a szigorú Hunyadi-uralom alól való felszabadulásukat, haddal támadt rájok, kegyetlenül megrendszabályozta őket, sok embert lenyakaztatott, sőt egész Erdélyországot meghódoltatta. Ujlaki Miklós, a hivatalos erdélyi vajda, tehetetlen haraggal vette az Erdélyből érkezett híreket. Nem tudott mit tenni: katonákkal nem rendelkezett. Ami rendelkezésére állhatott a hivatalos hatalomnak, azt a fenyegető török ellen kellett tartogatni. S az udvarnál rettegve gondoltak arra a lehetőségre, hogy Szilágyi hirtelen fordulattal a szultán szövetségesévé válik. Hunyadi özvegye sem maradt tétlen. A vagyonkobzást ő sem vette tudomásul, tovább uralkodott roppant birtokai felett és minden ereje megfeszítésével hadat toborzott. Azonkívül szövetséget kötött azzal a Szentmiklósi Pongrác-családdal, amely a legutóbbi időkben igen nagy hatalomra tett szert a felföldön. Az egész ország hangulata szenvedélyesen a király ellen fordult, s ha a Hunyadi név eddig is népszerű volt a kisemberek százezrei körében, ez a népszerűség most egyszerre kétszeressé szökkent. Szerteszéjjel népdalokat énekeltek Hunyadi László, a deli levente, vértanuhaláláról és Hunyadi Mátyás neve máról-holnapra varázslatosan népszerű nemzeti eszmény-névvé változott. S az eszmény nem volt festett kép csupán, nemcsak népdalok állottak mögötte, hanem óriás vagyon és a királyéval vetekedő katonaság. Mátyás, aki két hónappal ezelőtt még vakmerő ábrándnak gondolhatta, hogy valaha uralkodni fog, most hirtelen a trón közvetlen közelében látta magát. Akár rögtön belé is ülhetett volna, ha nem ült volna ott valaki.

Mindezt jól tudta az a valaki is, aki ült benne. Mátyást egyre szigorúbb gonddal őrizték. S a fogoly tisztában volt vele, hogy életét csak az ország közhangulatának köszönheti. Ha Garáék nem féltek volna attól, hogy az ország elemi erővel felzúdul az udvar ellen, már rég eltették volna láb alól.

Két hónapja vesztegelt már új börtönében, a Gellérthegy tövén, mikor a kancellista megint felkereste.

- Először is azt kell tudomására hoznom magnificentiádnak, hogy édesanyja, a grófné asszony, semmiképpen nem hajlandó a levélírási engedelmet igénybe venni. A grófné asszony biztosítékot követelt, hogy levelei fölbontatlanul fognak a címzett kezébe érkezni. Az udvar ezt természetesen megtagadta. A grófné asszony erre kijelentette, hogy ilyen körülmények között lemond a levelezésről. A kancellária súlyt helyez rá, hogy ez a körülmény helyes világításban jusson magnificentiád tudomására.

- Tudomásul veszem, Godofréd. Én sem írok anyámnak. Megértjük mi egymást levél nélkül is. Még mi ujság?

- Küldetésem másik célja felszólítani magnificentiádat, hogy minden szükséges holmiját még ma csomagolja össze, mert holnap Bécsbe fog szállíttatni.

- Értem. A király Bécsbe megy és engem magával visz. Helyes, készen leszek.

Másnap kora hajnalban felköltötték. Gyorsan öltözködött, a kocsi várt rá. Mikor kilépett az utcára, a régóta nélkülözött szabad levegő kissé megszédítette. De nem volt módjában soká örülni az utca fal nélkül való nagy tágasságának. Sürgették, hogy beszálljon. Nagy meglepetésére a kocsiban már ült valaki.

- Te vagy az, Pali?

Modrár Pál volt a bentülő, a gazdag fogoly, aki nem tudott megszökni. Az udvar még mindig búsás váltságdíjat remélt érette nyilván. Azért vitték értékes poggyász gyanánt a király menetével Bécsbe őt is.

- Én vagyok, gróf uram. Hogy élőt látlak, nem kicsinység.

A kocsi külön fogolyszállításra készült kocsi volt, magas ablakú, fedett. Ablakain vasrács. Ajtaján kívül erős lakat. A két fogoly rögtön élénk beszélgetésbe merült. És Mátyás azonnal megkérdezte, ami hosszú hetek óta kétségekkel mardosta belülről:

- Pali, vallj igaz lelködre nékem: összeesküdél-e Lackó bátyámmal?

- Nem.

- Vala néki terve király ellen, akármellyes?

- Nem tudom. Hiszen esmerted bátyámot, uram. Kit fejében forgata, senkinek arrúl nem monda egyetlen jótát is.

- Készüle királyt megölni, vagy nem készüle, eztet mondd.

- Csak az Mindenható tudja, senki egyéb.

- Te mit alitsz tennenmagadba?

- Nem tudom, gróf uram. Forgatám én eztet fejembe éjszakáknak éjszakáin által. De nem tudom.

És most elkezdték a halott titkait kutatni. Igyekeztek halála után benézni keménycsontú homloka mögé. Annyi bizonyos volt, hogy Hunyadi László király akart lenni Magyarországon. Hiszen kicsiny kora óta élete, nevelése, szüleinek alig is titkolt szándéka ebbe az irányba terelte. Sőt ezenfelül meggyőződése is. A két fiú készen kapta az apától azt a politikai hitvallást, hogy Magyarországot nem szabad tucatországnak beengedni a német-római hűbéres államok nyájába. Magyarországnak szabadnak és önállónak kell lenni a sajátmaga magyar királya alatt. Népszerű, gazdag úr kell a magyar trónra, olyan, aki győzi katonával és kifelé mutatott erővel, befelé pedig országának lélegzetét lélegzi és szivdobogását lükteti. És köznemesi sorból való ember kell oda, aki nem külföldiesedett el fajtájától, aki nem a keveseknek, hanem a milliónak királya, aki féken tudja tartani a kapzsi hatalmasokat és igazságot hoz a szegénységnek. Hunyadi László apai örökségképpen vallotta ezt és a trónra való embert önmagában látta: rengeteg vagyonában, származásában, gyökeres magyarságában, a kisemberek óriás táborából való jöttében. Természetes, hogy Magyarország királya akart lenni. Csak az a kérdés, hogyan akart azzá lenni? Megfordult-e csakugyan fejében az a gondolat, hogy míg a trón zsámolyára hághat, előbb Ulrik gróf után még egy véres holttestet kell átlépnie? Mátyás és Modrár Pál hosszan tanakodtak ezen, de nem tudtak dűlőre jutni. Az egyetlen, aki

kérdéseikre felelhetett volna, ott nyugodott a nyakához visszaillesztett fejjel a Mária Magdolna-egyház úrnapi kápolnájának földjében. Egyházi szertartás nélkül ásták el oda, a Zsigmond által kivégeztetett Hédervári Kont és harminc köznemes társa mellé. S ha igaz volt Hunyadi János származásának titka, akkor Zsigmond egyik unokája ásatta oda a másikat.

De itt volt még a harmadik unoka, a Gönyű felé döcögő kocsiban. Ez maga elé bámult a rabszállító alkalmatosság homályába és így szólt:

- Haszontalan ügyekezet itt az hibást keresnöd. Ha ketten rettegnek egy az mástúl és mend ketteinek markába kard vagyon, az közös rettegés elébb-utóbb valamék kardot az másik mejjbe tolja. Nem ők gyilkoltak, hanem az hatalom, kit csak egyikök bírhat. Vagy pláné az harmadik.

Modrár Pál feléje fordúlt, bár arcát a homályban alig láthatta.

- Te?

- Én.

- Király lész?

- Az. Noha Méhbenhagyott László ellen bizony nem forralok semmit is. Hogyan jövend, miképpen, nem tudom. De az csillagokban írva így vagyon. Szentül hiszem ezt. Mert lássad: hogy ennyi viszontagság, hogy ellenkező iparkodásoknak illy tigris dühei közt még elevent látsz engöm, csudának csudája. Isten teszi ez csudát, mert reám szüksége vagyon.

- Osztán jó király lész?

- Jó. Ezt két okon tudván tudom. Mert igen szeretem az magyart. S mert igen szeretem az igazt.

Soká hallgattak, aztán Mátyás nagyot sóhajtott:

- Hajhaj. De meddig várjak még, meddig? Tizennyócadik évemöt tapodom immár.

Mikor Bécsbe érkeztek, ott közös fogságba zárták őket, igen erős felügyelet alatt. Itt már sokkal nehezebb volt híreket szerezni, kivált magyarországiakat. De a lelemény segített: Mátyás engedelmet kért, hogy csehül tanúlhasson, mert idejét nem tudja naphosszat olvasással és szobai tornával tölteni. Az udvar pedig, bizonyára azt gondolván, hogy jobb egy fogolynak csehül tanúlni, semmint meddő óráin mindenféle terveket kieszelni, megadta az engedelmet. Egy jámbor cseh szerzetes járt tehát mindennap a fogságba, aki csakhamar bőbeszédű hírforrásnak bizonyúlt. Elmondta, hogy magyar földön valóságos polgárháború folyik, a nép fegyveresen lázadozik, a király Ujlakit küldte sereggel rendcsinálónak, s ebből szabályos ütközetek fejlődtek ki. A királyi sereg nem bír a néppel, a király máris békekövetet küldött Hunyadinéhoz. Aztán elmondta, hogy László király házasodni készül, elveszi feleségül VII. Károly francia király egyik leányát, a tizennégyesztendős Madeleinet. Az esküvőt jövő tavasszal Prágában fogják tartani. Elmondta azt is, mennyi bonyodalom kerekedett Ulrik gróf öröksége körül. Ezen a király volt gyámjával, Fridrik császárral marakodott, az özveggyel nem igen törődött senki. Király és császár már sereget küldtek egymás ellen. És a török is fenyeget. Szóval a király sem alszik rózsalevelekből vetett ágyon. Nem csoda, hogy a Hunyadi-párttal mindenáron a békét keresi.

Mátyás váltig csodálkozott, hogy vele nem tárgyal senki. Csak őrzik lakat alatt, mint leltári tárgyat. De egy szép napon megint beállított hozzá Godofréd, az udvari tisztviselő.

- Parancsom van, hogy felolvassak magnificentiádnak egy béketervezetet, amelyet egyrészről a király őfelsége, másrészről Hunyadi grófné asszonyom már részletesen megtárgyaltak. Mindkét fél kívánsága az, hogy ezt a tervezetet magnificentiád is ismerje és hozzájárulása jeléül kézjegyével ellássa. Olvashatom?

- Hallgatlak, Godofréd. De csak a lényeget olvasd, a cifráját hagyjuk. Az okirat úgyis itt marad nálam holnapig, hogy alaposan átnézzem.

- Igenis. Hát akkor a négy főpontot olvasom csupán. „Először: gróf Hunyadi Jánosné visszaadja Beszterce, Déva, Görgény, Hátszeg, Karakó, Miháldi, Nándorfehérvár, Szentlászló, Sót, Trankó, Szörény, Orsova, Kövi, Besztercebánya, Lucsa, Oroszlánkő, Léva, Zsolna és Sztrecsen királyi várakat, melyeket most hatalmában tart. Másodszor: a várak átadásáig gróf Hunyadi Mátyás Ujlaki Miklós erdélyi vajda által Esztergomba vitetik, hol a vajdának és az esztergomi érseknek felügyelete alatt fog tartózkodni, a várak átadása után pedig úgy ő, mint a Hunyadi-ház minden fogságban lévő híve szabadon bocsáttatik. Harmadszor Szentmiklósi Pongrác visszakapja Óvárt és Sztrecsent. Negyedszer: a Hunyadi-ház háborítatlanúl megmarad a Zsigmond és Albert királyoktól nyert birtokaiban, valamint azokban, melyeket vétel útján, vagy más módon szerzett, sőt ezekre új adománylevelet is nyer.” Ez volna a lényeg.

- Hagyd itt, Godofréd, majd elolvasom. Annyit máris mondhatok, hogy tetszik. Sem bosszúról, sem eskűről, sem efféléről nincs szó benne. Hanem a lényegről. Holnap jőjj el érte.

Alaposan áttanulmányozta, aláírta és várta, hogy mikor indúl Ujlaki Miklóssal Esztergomba. De ezt hiába várta. Türelmetlen hangulatban múltak a hetek. Végre megint jött az udvari ember. A király nevében tudtúl adta a fogolynak, hogy a szerződést a két országban már nyilvánosan ki is hirdették, végrehajtására mégsem kerülhet a sor, mert Szilágyi Mihály megtagadta hozzájárulását. Semmiesetre sem hajlandó például Nándorfehérvárt átadni. A király ezt nagyon sajnálja és minden felelősséget elhárít magától.

Az üzenetben rejlett némi fenyegetés is, de Mátyás már nem féltette életét. Már tudta, hogy az ő élete igen becses lett a királynak. Ha Hunyadi Mátyásnak valami baja esik, a király magyarországi uralma azonnal felfordúl. Jól tudta ezt Szilágyi Mihály is, azért merészkedik szembeszállni a királlyal, noha öccsét a király kezei közt tudja. A békekötés tehát felborúlt, nincs más hátra, mint várni, mig a megszorúlt király őt mégis csak kiadja.

De más következett be, mint amit várt: egy napon váratlanúl tudtára adták, hogy gyorsan készülnie kell, mert utazik, a király új helyet jelölt ki fogságáúl, még pedig Csehországban, a kuttenbergi várban. Odaszállítják Modrár Pállal együtt.

A Prágába utazó király menetéhez csatlakozott a fogolyszállító kocsi, azzal tette meg az utat derűs őszi időben Kuttenbergig. Ott a király tovább folytatta útját egész menetével, a két rabot visszatartották. Tisztességes, de megint csak igen szigorúan őrzött szállást kaptak, melynek falai közül egy lépést sem tehettek. Hírek nem érték el őket, tépelődő egyhangúságban teltek el a napok és a hetek. Már beköszöntött a novemberi fagy, mikor új rendelkezés jött: a király úgy döntött, hogy mégis inkább Prágában szeretné tudni foglyait. Összecsomagoltak, vitték őket Prágába. Most már nyolcadik hónapját töltötte fogságának Mátyás. Arca megsápadt, de a jövőben kalandozó álmai annál színesebbek voltak. Életét biztonságosnak érezte. Várta a fordulatot. Hogy ez a fordulat mi lesz, nem tudta. De mintha Kapisztrán pap látnoki sejtelmei ihlették volna meg, olyan öntudatlan bizonyossággal ment elébe annak az ismeretlenül várakozó nagy dolognak, hogy ezen a bizonyosságon még maga is meglepődött. És rendületlenül hitt tovább.

November huszonharmadikán érkeztek Prágába. A Hradsin egy várfolyosóján jelölték ki szobáikat. Ezek már lakószobák voltak, előkelő urakhoz méltók, gyönyörű kilátással a mélyen alant elterülő völgyre s a hídszalaggal ékített folyóra. Az ajtaik elé állított fegyveres őröket

akár díszőrségnek is nézhette volna az avatatlan. Valami rendkívüli dolog történhetett a városban, mert izgatott lótás-futást észleltek. Velök nem törődött senki. Kényelmesen csomagolták ki holmijokat, berendezkedtek negyedik fogságuk hétköznapi életére. Kint valamiért erősen kongtak a város összes harangjai.

Már elköltötték estebédjöket, amelynek különleges cseh ételsorában nagy kedvöket lelték, mikor egy udvari embernek látszó cseh úr lépett be és Mátyást tudakolta. Ő elébe lépett és hogy élvezze újonnan szerzett nyelvtudását, csehül válaszolt.

- Én vagyok.

- Kövess, uram, a kormányzó úr óhajt beszélni veled. Ne öltözködj most, maradj, ahogy vagy.

Indúltak. Az ajtó előtt két fegyveres csatlakozott hozzájok és kisérte őket jobbról-balról. Nem messzire mentek. Egy kisebb teremben ott várt Csehország kormányzója, pogyebrádi Bocsek György, vagy mint általában nevezték: Girzsik. Köpcös ember volt, kicsiny termetű, pókhasú, fehér és puffadt arcában éles vonást adott igen hegyes és hosszú orra. Negyvenedik évéhez közelgő, java erejebeli embernek tetszett, agyafúrtság és élénkség volt tekintetébe írva. Két kezét előre nyújtva sietett Mátyás elé. Fejét kissé negédesen oldalt fordította, hogy fájdalmas kifejezése még jobban hasson.

- Milyen fájdalmas dolog, hogy ilyen megrendítő hírrel fogadlak: a mi szép és kegyes fiatal királyunk meghalt.

Mátyást ez nem is lepte meg. Holott a királyt makkegészségesnek tudta. De ennek így kellett lenni.

- Meghalt? Mikor?

- Két órával ezelőtt. Ott voltam utolsó pillanatánál. Járvány van most Prágában, illetve csak volt, hiszen már majdnem teljesen elmúlt. Őfelsége a legutolsó áldozat. De talán foglalj helyet, Mátyás gróf, magam is szivesebben ülök, a nagy izgalom igen elfárasztott.

Leültek. A kormányzó intett az udvari úrnak, aki azonnal kiment.

- Kérlek, három nappal ezelőtt, vasárnap, őfelsége még igen jókedvű volt, egy vidéki keresztelőn együtt vettünk részt, ő tartotta Sternberg Zdenkó úr újszülött fiát a keresztvíz alá. Mert mint tudod...

- Zdenkó úr nem kelyhes, - bólintott Mátyás, - hanem római hitű. Tudom. Sőt ő a római hitűek vezére itten.

- Úgy van. A keresztelőről még együtt jöttünk haza Prágába. Útközben már panaszolta, hogy fáj a feje. Hétfőn, mint ennél a pestisnél szokott kezdődni, két nagy daganat támadt a testén. Hivatott is orvosokat, de meztelen testét szégyelte nekik megmutatni, mert restellte, hogy szépsége így el van éktelenítve. Csak a tenyerét volt hajlandó megmutatni az orvosoknak. Azok nem jót jósoltak a tenyeréből és izzasztót rendeltek neki. De ő nem hitte, hogy komolyan beteg. Kérve kértem, ne vegyen részt a kamarai bíróság ülésen, ő mégis csak eljött elnökölni. Ugyanis Kunstatti Procek úr és Lichtenbergi Hynek úr a bírósághoz fordultak, melyik a rangban előbbvaló, s ő ezt fontos kérdésnek tartotta. De már felöltözni restellt, csak prémes bundát vett hálóinge fölé, úgy ült közöttünk. Igen rossz kedvű volt. Ülés után együtt vacsoráztunk, alig szólt valamit. Éjszaka valamivel jobban lett, sárgarépát hozatott és sört ivott rá. Elég vidáman beszélgetett kamarásaival. De hajnalban már nagyon fájt a gyomra. Tegnap az orvosok erős hánytatókat és hashajtókat adtak neki, ő folyton csak rosszabbul lett. Ma délelőtt eret vágtak rajta, az sem használt. Délután, mikor beléptem hozzá, már láttam, hogy baj van. A feleségem állandóan mellette volt, ő is lemondott már róla. De őfelsége maga is tudta, hogy meg fog halni. Megfogta a kezemet és szorongatta. Engem ugyanis nagyon

szeretett. Rám bízta Csehországot és kérve-kért, hogy vigyázzak a rendre. Aztán bejöttek a papok, feladták neki az utolsó kenetet. Akkor még azt parancsolta, hogy vágjuk le tövig a haját, mert semmi földi hiúságot nem akar a koporsóba vinni. De mi ezt mindenféle ürügyekkel halogattuk. Szentelt gyertyát kért a kezébe végül és nézte a feszületet, amelyet a pap elébe tartott. Már nagyon nehezen lihegett. Akkor elkezdte mondani a Miatyánkot. De az ámen már nem tudta kimondani, meghalt.

- Szóval utolsó szava...

- Utolsó szava ez volt: „Szabadíts meg a gonosztól...”

- Szegény. Szívből sajnálom.

Hallgattak. Akkor a kormányzó megköszörülte torkát.

- Nézd csak, Mátyás gróf, a király rám bízta Csehország rendjét. Ehhez nekem szükséges, hogy a szomszéd Magyarországon se legyen rendetlenség. Ehhez viszont az szükséges, hogy téged, aki most Magyarország legfontosabb személye vagy, biztonságban tudjalak. Már pedig sehol sem lehetsz nagyobb biztonságban, mint itt, az én közelemben. Szóval...

- Szóval fogva tartasz. Erre el voltam készülve abban a pillanatban, mikor kimondtad, hogy a király meghalt.

- Hogy fogva tartalak, az nem helyes kifejezés. Én csak nem akarom az események szálait kiengedni a kezemből. Szabadon fogsz itt járni-kelni a Hradsinban és mindenki úgy fog tisztelni, mint családom tagját. De a Hradsint nem fogod elhagyni. Szeretném, ha ezt bizonyos szövetségi viszonynak tekintenéd köztünk, amelyet én vezetek, hiszen én vagyok az idősebb és tapasztaltabb. Ha rám hallgasz, mindaketten el fogjuk érni, amit akarunk.

Mátyás rápillantott pogyebrádi Girzsik arcára. Kutató pillantással nyugodtan.

- Cseh király akarsz lenni?

- Úgy van, - bólintott Girzsik, - a magyar trón a tiéd, ott te vagy a természetes jelölt. Ujlaki nekem sógorom és király szeretne lenni. Mégis melléd fogok állni, mert a magyarok melletted vannak. Akarod?

Mátyás beletette kezét az elébe tartott kézbe. Röviden kezet szorítottak. Felálltak.

- A teendőket részletesen megbeszéljük a temetés után, addig sok lesz a dolog. Fő, hogy elvben rendbejöttünk. Természetesen a legszigorúbb titok terhe alatt. Most elnézésedet kérem, de vissza kell sietnem a ravatalhoz. Te bizonyára visszavonulsz az utazás után...

- Nem. A levegőre akarok menni. Nyolc hónapja nem vettem rendes lélegzetet.

- Ahogy parancsolod. Most sietek.

A folyosón elváltak. Mátyás visszament lakosztályába, hogy bekecset vegyen. Benyitott Modrárhoz, hadd hallja a nagy hírt és aztán ő is járkáljon egyet. De Modrár aludt.

Girzsik gyorsan intézkedett. Mert mikor Mátyás kilépett a folyosóra, a két fegyverest már nem látta sehol. Kintről szünetlenül kongtak Prága összes harangjai.

XIII.

A cseh főváros nagy pompájú gyásszal búcsúztatta a fiatalon elment királyt. Míg élt, nem nagyon lelkesedtek érte, mert türelmetlen pápista volt és idegenkedett a kelyhesektől, de most, hogy meghalt, rengeteg fekete zászló lengett a házakon. A mulatságokat a hatóság megtiltotta. Mátyás mindezt csak a Hradsin magaslatáról szemlélte, a várat nem hagyhatta el. De a váron belül mindenkin meglátszott, aki csak útjába került, hogy Girzsik a legteljesebb tisztességadást parancsolta számára.

A király holtteste három napon át feküdt a ravatalon. E három nap alatt a kormányzónak igen sok dolga volt, de legbokrosabb teendői közepette sem feledkezett meg vendégéről, napjában háromszor is felkereste. Már első reggel azzal kopogtatott be hozzá, meg van-e elégedve szállásával, élelmével, kiszolgálásával és nincs-e valami különös kívánsága. Mátyásnak csak egy kívánsága volt: Modrár engedtessék szabadon.

- Már mehet, - felelte Girzsik szolgálatkészen -, valami nagyobbat kérj.

De Mátyásnak nem volt semmi kérnivalója. Modrár majd a mennyezetig ugrott örömében, mert majd belebetegedett már a honvágyba. Azonnal csomagolt és még aznap elhagyta Prágát. Levelet vitt magával, pecséteset, Hunyadi Jánosné címére. Ebben Mátyás megírta Girzsikkel folytatott beszélgetését és miután most már szabadon levelezhetett, sürgős híreket kért. Különben szíves udvariassággal és a szeretet előírt formuláival köszöntötte édesanyját. Érzelmes és forró kitörések nem voltak a levélben.

Ugyancsak már az első napon megismerkedett Girzsik családjával. Népes család volt ez: feleség és öt gyerek. Johanna asszony, a kormányzóné, feltűnően fiatalnak tetszett. Magas növésű asszony volt és ösztövér, egész tenyérnyivel felülmulta férjét. Kis emberek az ilyen jól megtermett asszonyokat szokták szeretni. Három suhanc fia közül Viktorin volt az idősebbik, Hinkó és Henrik a másik kettő, a lányok közül a legidősebbnek, olyan tízéves formának, Kunigunda volt a neve. De egyik gyereket sem így nevezték családi körben, hanem cseh módon becézve: Viktorint Viceknek, Henriket Jinzsiknek, Kunigundát Csunkának. Volt még két kisebb leányka, de azokat még nem eresztették a vendégek elejbe. Köpcös, gömbölyded gyerekek voltak mind, fakó hajuk és hegyes orruk az apjokéra ütött. Mátyás mindjárt összebarátkozott velök és döcögve ugyan, de kedélyesen eltársalkodott velök csehül.

Volt ezeken kívül még egy leányka a kormányzó gyerekei között. Mátyás otthon már hallott róla: Ujlaki Miklós leánya volt ez, akit Hinkónak szántak feleségül és itt élt Prágában, ezzel szemben Hinkó már töltött néhány évet Ujlaki házánál és magyarul is tudott valamit. A kis Ujlaki Hieronyma, becéző nevén Nimcsa, vékony, hosszú arcú, feketehajú gyerek volt és kitűnt a többiek közül azzal, hogy roppant tartózkodóan és illedelmesen viselkedett s minden negyedórában meg volt sértve, mert a többi gyerek annál pajkosabb volt és jókedvű hancurozásaik közben a Nimcsa varkocsát is megrángatták. Mátyás jelenléte, mivel ő már felnőttnek számított, eleinte elfogódottá tette a gyerekcsoportot, csak Viktorin, Mátyás korabeli, társalgott és barátkozott vele bátran, a többiek megszeppenve húzódtak Johanna asszony szoknyája mögé. De csakhamar nekibátorodtak és rövidesen olyan kergetődzésben és sikongásban törtek ki, hogy anyjok szigorúan rendreutasította őket.

- Nem mondtam már, hogy most gyász van, mert meghalt a király és nem szabad nevetgélni, haszontalan kölykei?

Mátyás azt gondolta magában, hogy akár egy falusi cseh köznemes családjának körébe képzelhetné magát. Az estebédet is velök költötte el. Nagyétkű és bőséges jómód alatt

roskadoztak a tálak pompa nélkül, de annál kiadósabban. Háromféle módon készített heringet kaptak, vaddisznópecsenyét és gombócot. A fiúk rengeteget ettek, jófajta cseh sert ittak hozzá és étkezés után szuszogni is alig tudtak. A családfő maga nem volt jelen, országos dolgokban lótott-futott egész nap. De mikor Mátyás már visszavonult, késő este bekopogtatott hozzá, ébren van-e még. Ébren volt még, ágyában olvasgatta Lucanus Pharsaliáját.

- Ne zavartasd magad, - mondta Girzsik, és leült az ágy szélére -, ha nincs ellenedre, kifújom magamat kissé. Rengeteget futkostam egész nap.

- Mit csináltál, uram, mondd el, hadd tanuljak tőled.

Girzsik elmosolyodott.

- Óvatosan fogtam hozzá. Már tegnap este intézkedtem, hogy mára az ország legfőbb közjogi méltóságai összejőjjenek. Ma össze is jöttek. Kinyilvánítottam előttük, hogy az én kormányzói állásom a király halálával nem szűnt meg, hanem az okirat szerint jövő pünkösdig tart. Senki sem emelt szót ez ellen, mert a királynak nem maradt örököse, a helyzet kényes és mind örültek, hogy van valaki, aki zökkenő nélkül rendet tart.

- Nálunk is erre lesz szükség, - szólt közbe Mátyás -, az országgyűlés majd választ valakit. Mert a nádor kezére nem szabad hagyni a dolgot.

- Úgy van. Szóval a trón jelöltjeiről egy szót sem beszéltem, hanem bejelentettem nekik, hogy össze fogom hívni a cseh országgyűlést, mint amely a főhatalom egyetlen jogforrása maradt. Össze is hívom, de nem a zapovjedni sznyemet, hanem... de ez neked idegen dolog.

- Nem, nem, ez nagyon érdekes, légy szíves elmagyarázni.

Girzsik hosszú közjogi magyarázatot tartott, Mátyás élénken figyelt. A tárgyat is figyelte, de azt az éles elmét is, amely a tárgyat neki előadta. És megállapította magában, hogy ez a pogyebrádi köznemes nem ok nélkül jutott hazája élére. Pályája hasonlított a Hunyadi Jánoséhoz. Két országban, amelynek eddig mágnások voltak az urai, elindult egy-egy kurtanemes úr és most mindakettőnek a családja ott tart, hogy dinasztia lesz belőle, ha minden jól megy. A cseh közjogi magyarázatot Mátyás magyar közjogi előadással viszonozta. Így fejtegették országaik politikai szövevényeit, s végül azon vették észre magokat, hogy a gyertyák tövig égtek. Girzsik felkelt az ágy széléről, s az ágy nagyot nyögött örömében, hogy a pocakos ember terhétől megszabadúlt.

- Mit szólsz gyermekeimhez? Ugye kedvesek? Különösen felhívom figyelmedet a kis Csunkára. Jóságos indúlatú, szeretetreméltó leányka, anyja nagyszerűen neveli. Egész helyes királykisasszony lesz belőle. De most már aludjunk, mert holnap sok a dolog.

Mátyás elfújta a tövig égett lángot, aztán a sötétben még elgondolkozott. Hogy Girzsik a kis Csunkára hívta fel figyelmét, annak elég nyílvánvaló volt az értelme. Ha Hinkó nőül veszi az Ujlaki leányát, akkor a magyar király számára elég célszerű nőül venni a cseh király másik gyermekét. Ujlaki talán megelégszik azzal, hogy az új dinasztiával is szoros atyafiságba kerüljön. De mi lesz a többiekkel? Például Gara nádorral? Nem lenne jobb Gara Annát feleségül venni? Akkor viszont mi lesz Ujlakival, aki most kétségkívül maga is a koronára gondol? Sokáig tépelődött így, míg elnyomta az álom. De utolsó gondolata, amellyel átment az ébrenlét határán, a tiltakozás gondolata volt: Gara Annát, a László gyilkosának leányát, nem lehet elvennie soha, akármilyen érdekek parancsolnák.

A királyt negyednap temették. Mátyás ez alkalommal udvarias meghívást kapott Girzsiktől, hogy a ceremóniát egy városbeli ház ablakából nézze végig. Illő kíséret címén természetesen két udvari embert rendelt melléje.

A menetet a prágai céhek mesterei nyitották meg, rengeteg feketeruhás férfi, valamennyinek égő gyertya a kezében. Utánok a szerzetek jöttek, seregenként különböző viseletben, gyertya ezeknek is a kezében. Aztán az egyetem tanácsa következett, méltóságos papi emberek díszes jelvényeikkel, tudományuk illő büszkeségével. A tudósok után a király hátaslovait vezették, tíz paripát összesen, mind gyászos posztóval letakarva, kantárszárok fekete apródok kezében. Aztán a világi papok következtek, mind karingben, utolsónak közöttük Rokycana, a huszita főpap. Most a lovagok serege következett, mind fekete díszruhában és mindeniknek fekete gyertya a kezében, élökön Girzsik. Ekkor jött nagy kárpit alatt a halott király. Ravatalon hozták, a ravatal keresztrúdjai az óvárosi tanácsurak vállain nyugodtak. Aztán katonaság következett, a gyászfátyolos dobok tompa pergésével.

Mikor a menet vége is elhaladt, Mátyás és kísérői lesiettek az utcára, befordultak a tömegen átvergődve egy oldalközbe, ahol kocsi várta őket. Ez kerülő úton vágtatva rohant a Moldova hídjához, hogy a menetet megelőzze. Mert a szertartás rendje szerint a hídnál a király ravatalát a lovagok vették a vállokra és ők vitték fel a Hradsinba, hogy ott a Vitus-templomban eltemessék. Mire a menet a templomba érkezett, Mátyás már régóta ott várt kísérőivel. Az orgonán megharsant a „Dies irae", s a halott királyt, akit most már a káptalan papjai környeztek, behozták. Mátyás egészen közelről láthatta. Nyugtalanság és valami kaján gúny látszott a halott arcon, amelyet fedetlenül hagytak. „Nem mindíg győz az, - futott a Mátyás fején keresztül, - aki győztesnek képzeli magát". De megrótta magát a gondolatért és imádkozni kezdett a halott lelki üdvösségeért.

A misét kelyhes szertartás szerint mondták, sok részletben másképpen, mint a pápistáknál szokták. Egyszerre félbeszakadt az orgonaszó és a szakállas Rokycana a ravatalhoz állott, hogy búcsúztató prédikációt mondjon. De alig hangzott el az első pár cseh mondat, a káptalan papjai között felegyenesedett a dékán. Kinyújtotta karját Rokycana felé és latin nyelven hangosan kiáltott:

- Tiltakozom, hogy ezt az igaz katolikus halottat eretnek beszéddel megfertőztessék. Felszólítalak, hogy hallgass!

Megdöbbent csend támadt a templomban. Rokycana rápillantott Girzsikre, aki vállat vont és intett neki, hogy hagyja abba. A kelyhes főpap sápadtan elhallgatott és visszavonult a ravataltól. A jelenlévők izgatottan súgtak össze. Mátyáshoz odahajlott egyik kísérője és csehül ezt súgta neki:

- Ezért nem lesz kedve Fridrik császárnak a cseh koronához. Utálja a vallási veszekedéseket.

A cseh koronát, illetve annak utánzott mását, az ősi cseh szokás szerint éppen most törte össze Girzsik. Két kezébe fogta az utánzatot, kettétörte és visszatette a gyászruhás apród fekete bársonypárnájára. Majd a jogar másáért nyúlt, azt is eltörte. A királyi pecsétnyomó mását is. A királyi zászló nyelét is, szövetét pedig kettéhasította. Mindezt mozdulatlanúl tűrte immár a halott. Aztán rátették a koporsófedelet, hogy miképpen árva és magányos ifjú volt világéletében, most már magányos maradjon örökre.

- Még mindig nem tudni, miben halt meg, - súgta a másik kísérő.

- Dehogy nem, - felelte Mátyás, - abban a ragályban, amelyet Nándorfehérvárról hurcoltak haza Prágába az itt toborzott keresztesek. Nándorfehérvár ölte meg apámat is, Kapisztrán papot is, Ulrik grófot is, Gyorgye királyt is, egyik nagybátyámat is, bátyámat is, a királyt is.

Majd kisvártatva, inkább a maga számára, hozzátette:

- De én élek.

A temetésnek zúgó orgonaszó közepette vége lett, a gyászolók elszéledtek. Mátyás és Girzsik együtt tértek haza. A kormányzó megcsóválta a fejét.

- Azon tünődöm, - mondta Mátyás kérdő pillantására, - milyen furcsa az élet. Az a követség, amely Madeleine hercegnőért, a király menyasszonyáért ment Párizsba, már régebben elindult és nem tudja, hogy a király meghalt. Ebben a pillanatban úton vannak, viszik a sok ajándékot és a szerelmes levelet. A hercegnő pedig várja őket Tours várában és izgatottan rakosgatja kelengyéjét. Egyik sem tudja, amit mi tudunk: hogy akiért a követség megy, az egy halottnak a menyasszonya. Nem furcsa ez?

- Nem, uram, ez nem furcsa. Az egész világon mindnyájan így vagyunk vele. Megyünk valamiért valahova és nem tudjuk, amit a csillagok már tudnak rólunk. De azért csak megyünk.

- És miért megyünk?

- Mert képességek vannak bennünk. És azt tapasztaltam, hogy a képességek éppen úgy enni kérnek, mint a gyomor. Tehát képességeinknek enni kell adnunk. A hatalomért éppen úgy ölik egymást az emberek, mint falat kenyérért az éhesek.

Girzsik karonfogta Mátyást.

- Már hallottam nagyeszű híredet. Nem akarok hízelegni, de a hír jogos. Olyan bölcs vagy, mintha nem tizennyolcéves volnál.

- Nem is vagyok, csak éveim szerint. De valójában sokkal több vagyok.

- Mennyi? - mosolygott a gyászruhás Girzsik.

- Annyi, mint te, uram.

Ezen már hangosan nevetnie kellett Girzsiknek. De észrevette magát és gyorsan körülpillantott, nem okozott-e botránkozást. Mikor hazaértek, leültek eshetőségekről tárgyalni. S ettől kezdve nem múlt el nap, hogy négy-öt órát ne tárgyaltak volna. Számba vették mindkét trón lehetséges jelöltjeit. Mindenekelőtt a megholt király két testvérnénjére kellett gondolni. Az idősebbik Vilmos szász hercegnek volt a felesége, a fiatalabbik a lengyel királyé. Bizonyosra lehetett venni, hogy ezek igényelni fogják a cseh trónt is, a magyar trónt is. A brandenburgi őrgróf a cseh trónra számít, Fridrik császár a magyarra. A cseheknél nemzeti jelölt nem lesz más a kormányzón kívül, a magyar koronáért azonban Ujlaki is, Gara is biztosan ki fogja nyújtani a kezét. Valamennyi név egy-egy kemény diót jelentett. A legkeményebbet cseh részen a nagyon népszerű és szláv földön nevelkedett szász herceg, magyar részen pedig a szenvedélyesen nagyravágyó Ujlaki. De mennél tovább latolgatták az eshetőségeket, annál jobban látták, hogy mindkettejük ügye igen reményteljes.

A temetés után két héttel válasz érkezett Hunyadi Jánosnétól. A válasz kevés beszédű volt, de annál bőbeszédűbb, aki hozta: maga Vitéz János, a váradi püspök. Nyilvánosan a Hunyadipárt követeként jött Prágába. Előbb természetesen Girzsiket kereste fel, a foglyot forma szerint nem kereshette. A foglyot nem is találta volna börtönében, mert az Vicek és Hinkó, a kormányzó fiai, társaságában vadászni ment és csak késő délután tért haza. Addigra már Girzsikkel megbeszélt mindent, álmélkodván, hogy küldetését ilyen könnyen tudja elvégezni.

Mátyás hangos örömmel esett a püspök nyakába.

- János bácsi! Ez csudát nem vártam, meghiggye. Hoza levelt néköm? Ide tüstint, ide!

Feltépte és átfutotta anyja levelét. Azok addig vártak. Mikor pedig Mátyás feltekintett, Girzsik nevetve megszólalt. Latinul, a főpapi vendégre való tekintettel:

- Tudod-e, mivel toppant be hozzám a püspök? Hogy fogódzzam a székbe, olyan nagy dolgot akar mondani. Erre én nyugodtan feleltem: jó, jó, Mátyás lesz a magyar király, újabb hírt mondjon. Láttad volna a püspököt, hogy leesett az álla.

Mátyás nevetett.

- Megegyeztetek mindenben?

- Körülbelül. Csak a váltságdíjat sokallja ez a derék püspök.

- Váltságdíjat, - csodálkozott Mátyás, - miféle váltságdíjat?

- Hogyhogy, miféle váltságdíjat? Amit ti fizettek nekem azért, hogy szabadon bocsátalak. Mihelyt a király az én tanácsomra cseh területre hozatott, cseh közigazgatás alá tartoztál. A király meghalt, a kormányzó én vagyok, tehát Csehország nevében én rendelkezem felőled. Ha gonosz ember volnék, meg is tagadhatnám, hogy hazaeresszelek. De ezt csak tréfából mondom, természetesen hazaeresztelek s az ilyenkor szokásos váltságdíjban szépen meg fogunk állapodni. Eddig ott tartunk, hogy én nyolcvanezer aranyat kérek, a püspök pedig már felment harmincezerig.

Mátyás ránézett az édesdeden mosolygó Girzsik ravasz, pufók arcára és maga is elnevette magát.

- Nagy szamár vagyok én mégis, - mondta derűsen, - mert mikor a dúsgazdag Modrár Palit első szavamra elengedted, azt mondtam magamban: nini, milyen gavallér ember ez a kormányzó. Most látom, hogy elsiettem a dolgot.

- Látod, édes fiam, - mondta Girzsik és félszemével kacsintott hozzá, - én mégis valamivel idősebb vagyok. Ne tartsál te engem gavallérnak, inkább tartsál okos embernek.

János püspök türelmetlenül beleszólt a két nevető fél társalgásába:

- Gondoljátok meg, uraim, hogy én ebből egy szót sem értek. És harmincezer aranynál többet lehetetlen adnunk.

- Ugyan, ugyan, - alkudozott Girzsik, - ne nevettesd ki magad. Európában minden gyerek tudja, hogy mi az a Hunyadi-vagyon. Mondjunk hetvenezret, ne beszéljünk annyit. Áll?

- Haminckettőig elmegyek, de grófné asszonyom rettenetesen le fog szidni.

Igy alkudoztak még jó ideig, mintha kupec vett volna lovat, nem pedig királyt egy nemzet. De mind a hárman vídáman csinálták ezt az embervásárt. Végre Mátyás felemelte a kezét. Azok elhallgattak.

- Halljad utolsó szavamat, Girzsik uram. Ezennel megkérem feleségül Csunka leányodat. S ha nekem adod, akkor leányod mátkájáért elégedj meg negyvenezer arannyal.

Vitéz János megdermedve nézte őket. Mátyás mosolygott. Girzsik borostás állát dörzsölgette, mintha haboznék. De szemében megvillant az áruló és boldog öröm.

- Mit csináljak, - szólt végül mímelt tehetetlenséggel, - apa vagyok, aki gyermekét jó házban akarta tudni. Megfogtál. Eljegyzés és negyvenezer. De az eljegyzést még ma megtartjuk.

- Az eljegyzést akkor tartjuk meg, - mondta Mátyás, - ha a szerződést szépen írásba foglaltuk és mind a ketten aláírtuk. És ez csak előzetes szerződés lesz, a véglegeset majd akkor cseréljük ki, ha elbúcsúzom embereidtől, akik a magyar határig fognak kísérni. A negyvenezer arany a határon lesz esedékes.

- Embereimtől? Magam kísérlek a határig, fiú, ez csak természetes. Tudd meg, püspök, hogy úgy megszerettem jövendő királyodat, mintha a saját fiam volna.

Vitéz János figyelmesen szemlélte Mátyást. Lassan mondta, bizonyos meglepetéssel a hangjában:

- Én pedig, ha elnézem és hallgatom, akkor is vállalnám királyomnak, ha nem az én szent gazdámnak, Hunyadi Jánosnak, de akárkinek a fia volna. Hiába, nagy dolog a sikerült gyermek. Mindig vágytam arra, hogy fiam legyen, de az egyházhoz állottam, nem lehet. Meg kell elégednem azzal, hogy egyik öcsémben lelem örömömet. Pompás fiú, ajánlom figyelmedbe, kedves gróf uram.

Mátyás bólintott. Szívén könnyed kis remegés futott végig. Ez volt az első jele a még be sem következett királyságnak. Már pártfogolnak nála valakit. Az ügyes püspök gyorsan elhelyezi öccsét a leendő király kegyeibe.

- Ki az az öccs? - kérdezte.

- Nagyszerű fiatalember, Jánosnak hívják, mint engem. Testvérem fia, Csezmiczei Jánosnak neveztetik, de Ferrara városában taníttattam a világhírű Guarino mellett. Azóta Janus Pannoniusnak nevezi magát. Huszonegy esztendős fiatalember, hihetetlen esze van. Hosszú költeményeket elég egyszer végigolvasni előtte, egyszeri hallásra hibátlanul elmondja az egészet. Kanonoki helye van a váradi káptalanban. Most Pádovában él és dolgozik. A pápa megbízásából fordítja latin nyelvre az Iliászt. Már küldött mutatót belőle. Mondhatom, hogy bámulatos...

- Jól van, - szólt kegyesen a leendő király, - ha csakugyan olyan kitünő az a fiatalember, majd csinálunk vele valamit...

Vitéz János azzal utazott el Prágából, hogy ha otthon valahogyan sikerül Gara nádor kétségtelen trónigényeit leszerelni, akkor Mátyás királysága majdnem biztosnak tekinthető. Ujlakit magára vállalta Girzsik, Fridrik császárt elfoglalta Ausztria igénye és az Ulrik-féle örökség, a néhai király nővérei nem jöhettek komolyan számba. Drezdából ugyan hír jött, hogy az egyik nővér, Anna szász hercegné, már fel is vette a „Magyarország született királynéja” címet, de ettől nem kellett félni. A teljesen idegen szász herceg semmiféle pártra nem számíthatott Magyarországon, s a cím maga nem jelentett semmit, hiszen a nápolyi király most is állandóan hordta a „Magyarország királya” címet, csak azért, mert Albert idején Hunyadi János titokban ezt a dinasztiát meghívta a magyar trónra.

Most tehát azon múlt minden, hogy Hunyadiné és Szilágyi mit tudnak otthon Garával kezdeni. Girzsik külön irodát rendezett be a maga, s egy másik külön irodát a Mátyás szervezkedése számára. Mind a kettőben reggeltől estig leveleket diktáltak és leveleket vártak. A cseh dolgok jól alakultak, Girzsik egyelőre nem dobta be a maga nevét a cseh rendek tanakodásának feszültségébe, hanem keményen tartotta a kezében a főhatalmat és csak arra vigyázott, hogy minden lehetséges ellenjelölt eshetőségeit csökkentse. Lovas futárai óránként indultak és érkeztek levelekkel, amelyeknek ravasz szövevénye kitünően elgondolt politikai terv épületévé kerekedett. Hazája középpontjában lakott, a szálakat a kezében tartotta, munkája úgy ment, mint a karikacsapás. De Mátyás nélkülözte a magyar híreket. Szokatlanul kemény hideg volt ezen a télen. Az öregek sem emlékeztek, hogy ilyen kegyetlen hideget valaha is megértek volna. A gyümölcsfák úgy megfagytak, hogy több termést nem lehetett várni tőlük. A kisebb patakok fenékig jéggé váltak, a meder aljára szorult halak is belepusztultak a hidegbe. Az erdők vadjai kínjukban bemerészkedtek emberlakta területekre, nem egy helyen bekötötték az istállóba a szarvasokat, amelyek a majorokba vánszorogtak, hogy táplálék és hajlék kedvéért kényre-kegyre megadják magokat. Ebben a rettenetes időben nem volt könnyű levelezést folytatni Prága és Buda, vagy Prága és Temesvár között. Két hónapon át kellett a késlekedően érkező híreket várni, olykor hiába, mert a hírhozó elfagyott útközben, vagy megették a farkasok.

De ami hír mégis jött, az élesztette a reményeket. Az első nagy hír a országgyűlés felől érkezett, amelyet Budán újév napján tartottak a rendek. Itt Gara nádor vitte a szót, de látván a közhangulatot, a maga jelöltségét mégsem merte felvetni. Hogy időt nyerjen, azt határoztatta a rendekkel, hogy előbb hallgassák meg a korona igénylőit, aztán majd bölcs megfontolással megválasztják a legmegfelelőbbet. Így időt nyert arra, hogy érintkezésbe léphessen a tárgyalásokat indítványozó Hunyadi-párttal.

Mátyás ebben az időben keveset aludt. Nyomasztó volt tudnia, hogy sorsa minden pillanatban eldőlhet, s ő erről a nagy távolság miatt csak hosszú napok múlva fog megtudni valamit. Nagy erőfeszítésébe került, hogy gondolatait fegyelmezze. Egész nap irgalmatlanúl szorította rá az álmatlanságtól feszült agyát, hogy a helyzet minden részletét folyton egybefogóan tekintse át. De mikor éjszakára egyedül maradt, fáradt eszméletével az imádkozás jótékony varázsába menekült. És minduntalan maga elé idézte a Kapisztrán földöntúli alakját. Buzgón kérte az Istennél való közbenjárását, mintha Kapisztrán az egyház hivatalos szentje lett volna. Imáiban emlékeztette a papot hajdani jóslatára, mintegy felelőssé tette ezért a jóslatért és valósággal követelte tőle töprengéshez hasonló imáiban, hogy most álljon helyt azért, amit jövendölt.

Még januárban megkapta a hírét annak, hogy az utolsó komoly akadályt sikerült legyőzni: családja Szegeden összejött a nádorral. Az özvegy és Szilágyi Mihály le tudták venni a nádort a lábáról. Titkos szerződést kötöttek, amelynek lemásolt példányát azonnal lóhalálában küldték Prágába. Mint fontos leveleknél szokták: három példányt küldtek három küldönccel, érhesse bármi viszontagság a küldöncök kettejét, a harmadik majd csak célhoz ér. És Mátyás egy januári délután dobogó szívvel olvasta a szerződést. Amelyről csak neki és Girzsiknek volt szabad tudnia, a cseh uraknak nem.

Az izgalmas okirat azzal kezdődött, hogy egyfelől özvegy Hunyadiné és Szilágyi Mihály, másfelől a nádor és felesége, Alexandrina tescheni hercegnő, az Ulrik gróf és Hunyadi László halála által keltett érzéseket elenyésztetik lelkökből. A két véres eset kiegyenlíti egymást, a halottak nyugodjanak békével. A nádor és neje kötelezik magokat, hogy Hunyadi Mátyásnak a magyar trónra való emeltetését nem fogják gátolni, sőt minden erejükkel segítik, és lekötik párthíveik: Szécsi Dénes primás, Bánfi Pál és a pécsi püspök teljes erővel érvényesítendő segítségét is. A nádor a választás számára megnyitja a budai várat, amely most az ő kezén van, a Hunyadi-pártnak szabad járása lesz a várban. A nádor állása és minden birtoka sértetlen marad. Viszont Mátyás feleségül fogja venni Gara Annát. Erre Mátyás nevében úgy anyja, mint nagybátyja esküvel kötelezik magokat. Valamennyi szerződő fél kötelezte magát, hogy ezt az esküt a pápai követ és az esztergomi érsek előtt megújítja. És valamennyien kötelezték az oklevélben Mátyást, hogy hazajövetele után huszonöt napon belül ő is megesküdjék az okirat összes pontjaira.

Mátyás azonnal megmutatta a szerződést Girzsiknek. Annak nem tetszett a dolog. Homlokát ráncolta.

- Nos? - kérdezte gyanakvó, kutató pillantással.

- Nem veszem el Gara Annát. Csunkát fogom elvenni.

- S ezt megírod haza?

- Dehogy írom. Garáék csak dolgozzanak nekem. Ráérnek megtudni a királyválasztás után, hogy ez a szerződés csak anyámat és nagybátyámat köti. Engem nem. Én nem esküdtem semmire.

- Nem féltelek, Mátyás. Van eszed. De ki biztosít engem arról, hogyha mint király hazajutottál, nem gondolod meg magadat? Ha anyád sír, majd meglágyulsz. És ha nagybátyád jön a katonasággal, majd megijedsz.

- Ne félj. Anyám soha nem sír, és én soha sem ijedek meg. A biztosításodról gondoskodhatunk. A határon szerződést adok neked, amelyben eljegyzem Csunkát. Addig nem engedsz át a határon, míg meg nem kapod ezt a szerződést.

- És a negyvenezer aranyat. Azt ne felejtsük.

Megállapodtak és nem válaszoltak a szegedi levélre. Vártak. Végre megjött a hír: Mátyást a magyar országgyűlés királlyá választotta. Girzsik hamarabb tudta meg a nagy hírt, mint maga Mátyás. Mert a lilává fagyott, holtfáradt követet először hozzá vezették. Mátyás az uzsonnaasztalnál sakkozni tanította a kis Csunkát, mikor Girzsik viharosan berontott a terembe, odarohant Mátyáshoz és megölelte, megcsókolta. A sakktábla felborult, a csontfigurák szanaszéjjel gurultak. Mátyás felugrott. De Girzsik mindjárt leültette. Egy másik helyre. A főhelyre.

- Mit fizetsz, ha jó hírt mondok?

- Előbb halljuk a jó hírt.

- Boldog vagyok, - mondta Girzsik szélesen mosolygó arccal, - hogy mint legelső üdvözölhetem felségedet. Csunka, csókolj kezet őfelségének. Mindenki csókoljon kezet őfelségének.

A gyerekek mind engedelmeskedtek a parancsnak. Csak Nimcsa nem. Mátyás rávillant a dacosan elforduló Ujlaki-leánykára. Nem törődött vele. A küldönchöz fordult, aki ott topogott Girzsik mögött.

- Mi hírt hoztál?

A küldönc térdre ereszkedett Mátyás előtt és ő is kezet csókolt.

- Grófné asszonyom kűde felségödhöz, mondanám el mend az dógokot.

- Tudol-i csehül?

- Tudok, felségös király. Azér kűde anyádasszony éngöm ippen.

- Akkor szólj csehül. Kezdetvitül kezdjed.

A küldönc megreszelte a torkát. Elkezdte. Buda is, Pest is már hetek óta zajgott, rengeteg sokaság jött fel vidékről a kegyetlen hideg ellenére is. Szilágyi Mihály húszezer katonával érkezett, ebből hétezer volt a cseh és lengyel zsoldos, tizenháromezer a magyar. A pesti oldalon maradt a tábor és Szilágyi átizent a nádorhoz Budára, hogy jőjjön át tárgyalni. A nádor visszaizent, hogy nem megyen, hanem várja írásban a megtárgyalni valókat. Át is küldték neki az írást. Erre még aznap megjött a válasz: a nádor valamennyi pontra tagadó választ adott.

- Micsoda? - kiáltottak fel egyszerre Mátyás és Girzsik.

- Nem csodálhatod ezt, felséges király, hiszen tudtuk kezdettől, hogy Gara ellened van.

Ezek egymásra néztek. Értették mindjárt: ez a legény nem tud a titkos szegedi szerződésről, és nem tudhatja, hogy Gara ellenséges válasza milyen meghökkenést kelthetett a Hunyadipárton.

- Jól van, folytasd.

A legény folytatta. Aznap éjszaka olyan hideg következett, amilyenre Magyarországon senki sem emlékezett. A Duna, amelynek már addig is csak a közepén zajlott egy keskeny csík, éjfélre teljesen beállott. A katonák kezdték próbálgatni, megbírja-e őket a jég. Eleinte csak tízével-húszával mentek a Dunára, de később már százával, fáklyákat is vittek. Erre azok, odaát Budán látván, hogy a Hunyadiak serege át tud jönni, megszeppentek. A nádor átizent Pestre, hogy mégis hajlandó tárgyalni, csak egy kikötése van. Szilágyi Mihály adjon írást

arról, hogy a királyválasztás teljes szabadságát fenntartja. Szilágyi az írást azonnal kiadta. Azt írta bele, hogy ő nem erőszak céljából hozta a sereget, hanem éppen a végből, hogy a választáson senki se merjen erőszakoskodni. Erre a nádor és a budai párt urai másnap reggel csakugyan átjöttek, hogy tanácskozást tartsanak: hogy s mint folyjék le az országgyűlés. A tanácskozás igen lassan folyt, mert a nádor azt követelte, hogy ősi szokás szerint mindazok jelenjenek meg a rendek előtt, akik a koronára igényt tartanak. Viszont Szilágyi Mihály azt követelte, hogy azonnal válasszanak, a jelöltekkel mindenki tisztában van. És pedig magyar embert válasszanak, az idegenekből már elég volt. Szenvedélyes beszédében főként a magyar anyanyelv fontosságát hangoztatta. Egyik úr a másik után szólalt fel, beszéltek, beszéltek és civakodásukkal alkonyatig eltelt az idő. Ekkor már Szilágyi húszezer embere mind ott volt a Duna jegén, a két város polgárai is odaözönlöttek. A várakozó tömeg fázott már a gyilkos hidegben. Elkezdték Mátyást éljenezni. Az éljenzés pillanatok alatt általános viharrá vált. A katonazene elkezdett játszani, az alvezérek bevezényelték a katonaságot Pest utcáira. Zeneszóval járták be az utcákat és viharosan éljeneztek. Valaki megkondította az első harangot, erre kisvártatva Pest és Buda valamennyi harangja megszólalt. A leírhatatlan lárma behallatszott abba a terembe is, ahol a rendek tanácskoztak. Nagy nyugtalanság keletkezett, a rendek azt hitték, hogy odakint zendülés ütött ki és fegyveres jelenetek következnek. Ekkor Szilágyi Mihály, aki mindvégig elnökölt a tárgyaláson, röviden és kemény hangon feltette a kérdést: akarják-e a rendek Hunyadi Mátyás grófot az ország királyául? Most már a rendek is éljeneztek, ki lelkesedésében, ki féltében. Szilágyi Mihály Mátyást törvényesen megválasztott magyar királynak jelentette ki. Aztán ismét röviden feltette a kérdést, hogy mivel a király még fiatal, öt esztendőre akarnak-e melléje kormányzót rendelni és ki legyen az? Egy Hunyadi-párti rögtön közbekiáltotta a Szilágyi nevét, a rendek éljeneztek, Szilágyi pedig anélkül, hogy az elnökséget egy percre is másnak adta volna át, önmagát öt évre törvényesen megválasztott kormányzónak jelentette ki. Így történt.

- Grófné asszonyom sebtiben lóra ültete és vágtatnom parancsolá két más társastul. De íme azok elmaradának.

Ezt már magyarúl mondta a legény. Szemében fáradtan csillogott a boldogság. Alig tudott már állni a lábán. Úgy támogatták ki a szolgák, hogy enni-inni kapjon és lefektessék.

- Egy percig sem várunk, - kiáltott Mátyás, - haza, haza azonnal!

Erre az útra már mindent előkészítettek. A határon innen is, túlfelől is. A csomagok már napok óta szekerekre rakva várakoztak, a kíséret minden kijelölt tagja útra készen várta otthonában a hívó szót. Maga Girzsik volt az egyetlen, aki nem indulhatott rögtön. Neki a maga ügyében olyan fontos értekezletei voltak másnap, amelyeket nem halaszthatott el. Mátyás azonban nem volt hajlandó várni. Még aznap elindúlt.

Girzsik helyett Viktorin kisérte a fiatal királyt, a cseh előkelőségek közül pedig Sztrazsnicki György, Zicsinszki János, Pernstein János, Krieg-Landsteini Farkas, Kosztka Zdenkó, meg még sokan, csupa válogatott előkelőség. Mátyás még utoljára elbúcsúzott a pogyebrádi családtól, megköszönte a vendéglátást és a kis Csunka orcáját külön jobbról-balról megcsókolta. Aztán beszállt a lent várakozó szánkóba, a bundák és lábzsákok tömege közé. Elindult a hosszú szánsor a csengős lovakkal, mellette és mögötte lovas katonák kísérete nyargalt.

Olyan volt ez az út, mintha álmodta volna. Gyerekkora karácsonyaira emlékeztette a csengők hangja, a prémek szaga, a szán lágy és sebes siklása és a csontkemény úton csattogó paták zaja. Vajdahunyad határában szoktak így szánkázni téli időn. De akkor néha apja és bátyja is vele voltak. S a csattogó paták várbeli Hunyadi-emberek lovaihoz tartoztak. Ezek a lovak csak katonákat vittek hátokon. Kiséretnek nevezett börtönőröket. Fogoly volt még mindig. Amig át

nem lép Sztrasznicnál, a találkozás megbeszélt helyénél, a Morva túlsó partjára, addig fogoly, nem király igazában.

Február ötödikén érkezett Sztrasznicra. A fullajtárok trombitaszóval jelezték a végtelen fehérségben láthatatlan helységet. De lassanként fáklyapontok csillantak fel a távolban. Aztán házak bontakoztak ki. Aztán befordúltak egy kicsiny várszerű kastély kapujának boltíve alatt. Egész sereg fáklyás ember álldogált ott. S egy sötétruhás, nehézbundás asszonyalak. Mátyás türelmetlenül rugdosta le magáról a lábzsákokat és bundákat. Leugrott és azt az alakot forrón átölelte.

- Anyámasszony! - mondta a boldogságtól elcsukló hangon.

Az anya forró szorítással viszonozta az ölelést. De aztán mindjárt hátrább is lépett és mély udvari bókkal így szólt:

- Isten hozta felségödet, király!

XIV.

Olyan édes volt a viszontlátás első perce, mint a csurrantott méz. A második percben már üröm vegyült beléje.

- Itt vagyon az nádor lánya? - kérdezte második szavával Mátyás.

- Nincs, fiam.

- Az biza idves dolog. Bajban vónék láttán. Mert el nem vehetöm.

Így határozta el már régen: nem sokat teketóriázik, közli rögtön, jó az ilyesmin hamar túlesni. Anyja megdöbbenve hőkölt vissza.

- Melly trufa ez, te? Dehogy sem vöhetöd.

- Nem. Girzsik lányát mátkámul immár eljegyöztem.

Mentek be a házba. Jött elébök Szilágyi Mihály. Jókedvűen kiáltotta recsegő hangján:

- No, fiú, királlyá töttelek. Itt az üdő, hogy köszönjed. Mert magambul is csinálhattam vóna királyt, ha akarom.

Mátyás nyájasan válaszolt, megölelve nagybátyját.

- Mit értünk tött, királyi lölkünk meleg indúlattyával köszönjük szeretött bátyánknak.

De az anya nem hagyta sokat üdvözölködni őket. Sietett előre, mígnem négy fal között lehettek. Ott elkezdte hevesen:

- Jót töttél királlyá, Mihály, szentigaz. Immár viszontag bennünköt eskünk szegőivé tészen. Szép dolog ez. Hogy ű nádor Annát nem vöszi. De vöszi Girzsik lányát.

- Így vagyon, - szólt Mátyás nyugodtan, - s így lészen.

Valaki bekopogtatott, parancsokat kérve, vendéglátóan érdeklődve. Azzal hamar végeztek: egyedül akarnak maradni. És egy szót sem ejtve a családot ért hallatlan dicsőséges dologról, a szegedi szerződés pontjairól vitatkoztak. Az anya nem sírt ugyan, de Szilágyi Mihály tombolva fenyegetődzött és csapkodta az asztalt. Mátyás nyugodt maradt, nem akart már az első órában hálátlannak mutatkozni. S mialatt a nagybácsi elfúló haraggal magyarázott, ő nem a szavakat figyelte, amelyek elhatározásán nem változtathattak, hanem azon gondolkozott, hogy okkal-móddal le fogja szoktatni Mihály bácsit a tombolásról és asztalverdesésről. A király asztalát nem verdesheti senki ezen a világon. Még a pápa maga sem. Eredménytelenül vitatkoztak két és fél órát. Akkor úgy határoztak, hogy átküldenek a Moldva túlsó partján várakozó Vitéz Jánosért, az okos ember, jöjjön és szóljon hozzá. Amíg jött, addig Mátyás arra használta az időt, hogy megismertette anyjával és nagybátyjával Viceket és a cseh nemeseket. Hunyadiné komoly méltósággal társalgott velök. De Szilágyi Mihály rájok sem nézett, csak járt le-fel és fújt, mint a bika.

Vitéz János bevonásával újabb két órát tárgyaltak. Hiába. Mátyás ragaszkodott ahhoz, hogy ő már király, helyette ne gondolkozzék senki. Anyjáért a csillagokat lehozná az égről, de amit országa szempontjából helytelennek tart, azt még anyja kedvéért sem teszi. S még ha hasznosabbnak tartaná is a Gara-házasságot, mint a másikat, meggondolná nagyon, hogy elvegye-e László gyilkosának gőgös és kőből való leányát. Vitéz dolgavégezetlen ment vissza a túlsó oldalra. Sőt Mátyás igazától meggyőzve.

Az egész másnap eltelt ezzel a meddő vitával. Mátyás jobban győzte szívós türelemmel, mint ők a rábeszélés és vita fegyvereivel. Makacsul megmaradt álláspontja mellett. Harmadnap pedig megérkezett Girzsik. Akkor már nem lehetett többé vitatkozni. A szerződések szövegezése következett. Ezeken két álló napig dolgoztak. Temérdek részletkérdést vettek bele, azonkívül külön szerződést kellett kötni Giskrával, a belföldi cseh rablóhadak nagyurával, aki maga ugyan nem tett eleget a meghívásnak, de emberét ideküldte. Mikor pedig mindenki más kifáradt, Mátyás lefekvéskor még tanulmányozta a két hét előtt lefolyt pesti országgyűlés iratait. Egyet ezek között tízszer is átolvasott: az a hitlevél volt az, amelyet nagybátyja az ő nevében királyválasztáskor aláírt. Ebben az új király kötelezte magát, hogy az ország hadi védelmére általában saját pénzén fog zsoldosokat tartani, a dandárokat csak különös alkalmakkor hívja be, a felkelést pedig éppenséggel csak végső szükség esetén. A nemességet természetesen semmi adó alá nem fogja vetni, minden pünkösdkor megtartja az országgyűlést és a pénzt értékállónak fogja megtartani, rokonait a törvény felett állóknak nem tekinti, egyházi hivatalokra idegeneket nem alkalmaz. Ezeken a pontokon törte fejét, míg el nem aludt.

Másnap, ahogy felébredt, azonnal rendelkezett. Kitűzte a szerződések aláírásának óráját és annak ünnepélyes végrehajtását: már ami az ő cseh földről való távozását illette. Ezt megüzente anyjának, nagybátyjának és Girzsiknek. Aztán elment anyját felkeresni, hogy reggeli üdvözletét átadja neki. El volt rá készülve, hogy anyja újra fogja kezdeni a házassági terv megmásítását. De nem ez történt.

- Jól aluvál, király?

- Jól, kedves asszonyanyám. Jövék szeretett szülém kezit megapolni. Melly szivvel vagyon ma hozzám?

- Sokat tűnődék dógainkon, fiam. Igazadban tudlak. Kit akarsz eszöd szerént, aztat tödd. Ne hallgass senkire is. Még én reám se. Király légy. Ha majd vádolnak, hogy eskemet szegtem, kenjed reám, én elviselhetem.

- Mihály bátyám is bár így gondolkozna. Haragos-i nagyon?

- Csak légyen. Csinnyán csináljad, nem köll bosszontnod, de magad eszi, ne üvé után menj.

Mátyás szerette volna viharosan megölelni és százszor egymásután megcsókolni anyját. De tartózkodó maradt, csak szemében látszott meg annak büszkesége és boldogsága, hogy ilyen anyja van. Beszélgetni kezdett. S az anyának mindjárt volt egy kérése is: később szerette volna az átkelési ceremóniát kezdeni. Mátyás hajlott a kérésre, elvégre nem volt számos, hogy egy órával később lépi át országa határát. Ekkor lépett be Szilágyi Mihály. Mátyás mozdulatlanul várta, feléje fordulva, a köszöntést. S mikor nagybátyja kimondta a jó reggelt, akkor vidáman és tréfásan felelt:

- Köszönjük szeretett hívünk, Szilágyi Mihály idvezlésit.

- Az trufához nem sok kedvem vagyon, elhiggyed. Szörnyő dolog ez, kit Garáékval akarsz tönni.

- Sajnálom, bátyám, az irások immár készen vagynak, változtatnom nem lehető többé. Izenetömet kapta-i?

- Kaptam, de korállom. Egy órányival későbbre tösszük az egészet.

Mátyás ránézett, nem felelt semmit. De kisvártatva dolgaira hivatkozván elsietett. S a kitűzött eredeti óra előtt néhány perccel megint üzent anyjának, nagybátyjának is, hogy mindenféle új teendőkkel szaporodván napirendje, az aláírást nagy sajnálatára nem halaszthatja. Ő maga elkezdi a tanácskozást Girzsikkel az előre kijelölt időpontban és nagyon fájlalná, ha anyja és nagybátyja ennél a nevezetes aktusnál nem lennének jelen.

Girzsik tudomásul vette a kitűzött időt és rendesen meg is jelent Viktorinnal együtt az aláírásra kijelölt teremben. Ott vígan sistergett és csattogott a nedves, hatalmas fahasábok tüze a kandallóban. Barátságos meleg terjengett, ők leültek a nagy, kerek asztalhoz és a foglalatoskodó, rakosgató cseh kancellisták egyike elkezdte a megegyezés végleges szövegét olvasni.

- A grófné és a kormányzó nem jönnek? - kérdezte Girzsik.

- Talán később. De nem fontos. Olvassuk.

Terjedelmes szerződés volt ez. Mátyásnak azzal a nyilatkozatával végződött, hogy pogyebrádi György a fogság egész ideje alatt illendően és jól bánt vele, királlyá választása körül kiváló érdemeket szerzett, s ezért közöttük már régebben baráti megállapodás jött létre, amelyet most ezennel írásban megerősítenek. Eszerint I. Mátyás magyar király nőül kéri Csehország kormányzójának Kunigunda leányát, s kötelezi magát, hogy jegyesét, akit az apa egy esztendő múlva Pozsonyba fog hozni, ott átveszi s a leány tizenkettedik születésnapjának leteltével megtartja az esküvőt, azután pedig mihelyt lehetséges, Magyarország királynéjává koronáztatja...

Ekkor léptek be Hunyadi Jánosné és Szilágyi Mihály. Mátyás azonnal felpattant és elébök sietett.

- Hálásan köszönjük, - mondta latinul, kissé szertartásosan, de igen melegen, - hogy jelenlétök nagy örömét elfoglaltságuk ellenére nekünk megszerezték. Büszke lehet az a király, akit fontos dolgaiban ilyen anya és ilyen nagybátya segít.

Anyjának maga tolt oda széket. Keze már mozdult, hogy nagybátyjának is üléssel szolgáljon, de meggondolta. Intett a kancellistáknak.

- Széket kérek Magyarország kormányzójának. Közvetlen mellém, mert ez a hely illeti.

Szilágyi Mihály, aki nyers házsártosságra készen jött be, megenyhült és megnémult. A kezdet ideje dolgában öccse akarata érvényesült. Mégsem tudott most már haragudni. Méltósága tudatában ült le Mátyás balja felől. Anya és fia titkon mosolygó pillantása találkozott. Csak egy villanásnyira.

- Folytassuk, - mondta Mátyás.

A kancellista folytatta: amennyiben Magyarország királya ezt a megállapodást megszegné és Csehország kormányzójának Kunigunda leányát nem volna hajlandó nőül venni, százezer arany kötbért fizet. Szilágyi felszisszent a hatalmas összeg hallatára, de Mátyás a szisszenést eleresztette a füle mellett.

- A másikat kérem.

A kancellista másik okiratot vett elő. Ebben Girzsik kötelezte magát, hosszasan és részletesen, hogy a barátságot és szövetséget, amelyet Mátyással már előbb megkötött élőszó szerint, most a magyar királlyal szemben írással is fogadja. Mikor a felolvasásnak vége lett, Mátyás és Girzsik egymásra néztek és mindaketten bólintottak. Akkor Girzsik átvette a feléje nyujtott lúdtollat, bemártotta és a maga okmányát aláírta. Két kancellista pecsétviasszal és gyertyával bajlódott. Az olvadozó viaszt rámázolták az okmányra, Girzsik fogta a pecsétnyomót, megnyálazta és belenyomta. Most Mátyás aláírása következett. Odaillesztette a lúdtoll hegyét a hártyapapír kellő helyére, aztán határozottan, keményen odaírta: „Mathias Rex.” Először életében. Szíve dobogott, mikor megnézte a kész aláírást. A látvány annyira gyönyörködtette, hogy szerette volna hosszasan nézegetni. De tekintélyére gondolt és felnézett.

- Anyám és nagybátyám ezt az okmányt nem írhatják alá, mert egy ellenkező tartalmút Szegeden, már esküvel megerősítettek volt. De nem fog ártani, ha pecsétjük rajta lesz. Ez azt jelenti majd, hogy tanui voltak azon elhatározásomnak, amelynek megmásítására hiába igyekeztek rábírni.

Hunyadiné és Szilágyi Mihály tünődtek egy pillanatig. Egymásra néztek.

- Bölcs gondolat, úgy vélem, - szólt Hunyadiné.

- Ejszen vagyon sütni valója az fejibe, - szólt Szilágyi, - aztat tudván tudjuk.

Hunyadiné lehúzta címeres pecsétgyűrűjét, Szilágyi pedig megfogta a kardját, mert annak markolatába vésve hordta pecsétnyomásra alkalmas címerét. A kancellisták odapottyantották az erős szagú viaszt az okiratra.

- Az marha itt vagyon? - kérdezte Mátyás.

Szilágyi válasz helyett felkelt és az ajtóhoz menvén kiszólt. Nagyszakállú papi férfiú lépett be rajta. Ez Szilasi Vince volt, a váci püspök. A küszöbön megállt és nagyot kiáltott:

- Éljen Mátyás király!

Mátyás nyájasan elébe sietett. Kezet fogott vele. Bemutatta Girzsiknek. De Girzsik alig nézett a főtisztelendő férfiúra. Letagadhatatlan mohósággal tekintett a nyitva maradt ajtóba. Ott két füles vasládát hozott négy katona. A ládák nem voltak túlnagyok, mégis látszott a cipelők testtartásán, hogy valami nagyon nehéz van bennök. Szilágyi intésére a két ládát feltették az asztalra, Vince püspök kulcsokat vett elé és a két láda lakatait felnyitotta.

- Tessék, - mondta latinul a püspök, - húsz-húszezer darab arany, összesen negyvenezer.

Girzsik benyult az egyik ládába és kivett belőle egy aranyhengert. Ötven darab magyar arany alkotta ezt a hengert, az aranyakat vékony fémhuzal tartotta össze. Kétszáz ilyen henger sorakozott egymás mellé a ládában, de a kiemelt henger helyén látszott, hogy a felső réteg alatt még egy ilyen réteg foglal helyet. Összesen húszezer arany. Girzsik elpirult a látvány örömétől. Mátyás csak futólag pillantott oda, Hunyadiné és Szilágyi egyáltalában nem. Ők már megnézték volt alaposan odahaza. De Viktorin és a kancellisták kíváncsian hajoltak a láda fölé. Egyik még meg is érintette ujja hegyeivel a sárga körökből álló, szabályos arany-tömeget.

- Olvassátok meg, - szólt Mátyás.

- Nem, nem szükséges, - tiltakozott udvariasan Girzsik, - majd odakint megolvassák.

Visszatette a szép aranyhengert, amely odakoccant szomszédaihoz. A püspök lezárta a ládákat, becsukta a lakatokat, aztán a kulcsokat odanyújtotta a cseh kormányzónak:

- Tessék negyvenezer arany.

- Helyes, - mondta Girzsik, zsebretette a kulcsokat, majd mosolyogva Mátyás felé fordult:

- Fiamuram őfelségét szabadnak nyilvánítom.

- Köszönöm a szíves vendéglátást. Most még olvassuk el a Giskra-féle okiratot.

A kancellista megint olvasni kezdett: Giskra elismeri Mátyás magyar királyságát, Kassa, Lőcse, Bártfa, Eperjes városát és más kezén lévő városokat mint Mátyás kapitánya tartja csupán tovább és pénzt veretni ezentúl nem fog. Az okmány hosszú volt és bonyolódott. Giskra megbízottai már aláírták, Szilágyi magához vette az elintézett okmányokat.

- Akkor hát induljunk, - szólt most Mátyás.

Nyugodtnak akart látszani, de hangja kissé remegett.

- Odakint minden készen van, felséges uram. A küldöttség már várakozik a tulsó parton.

Girzsik odalépett Mátyáshoz.

- Isten veled, Mátyás király. Teljes szívemből kívánok szerencsét neked és általad hazádnak. S a ti szerencsétek által a hozzátok hűséges Csehországnak.

Megölelte, magához szorította. Majd Vicek ölelte meg a magyar királyt. De Mátyás már alig bírta türelemmel. Míg a többiek általános búcsúzkodásba kezdtek, kisietett, hogy szállásán bundát öltsön. Egy perc mulva már lent volt az udvaron. Lova ott várta igen díszes szerszámmal, drága takaróval. A cseh urak is várakoztak már topogva a hóban, most lóra ültek. Szilágyi, Girzsik és fia sietve jöttek szintén, őket is nyergelt ló várta. A váci püspök szánkóba ült, egy másikba Hunyadinét segítették. Végre kimentek a kapun. Odakint rengeteg cseh katona várta őket. Híre járt ugyanis, hogy valami támadás készül ismeretlen ellenfél részéről a fiatal király ellen, ezért Girzsik kilencszáz lovasból álló kísérettel jött le Prágából.

Hosszú, nagy menetet alkottak, díszeset. Legelől egy csapat cseh katona lovagolt, utánok két herold következett, egyik Magyarország, másik Csehország címerpajzsát vitte. Majd Girzsik és Mátyás egymás mellett, utánok Szilágyi és Vicek egymás mellett. Ezután Hunyadiné, majd a váci püspök szánja következett, mindkettőt lovas katonák sora kísérte két oldalt. Aztán hivatalnokok, tisztek és a málhás szánok zsúfolásig rakott hosszú sora. Végül a menetzáró katonacsapat. A kis morva város kapuiba kiállott a nép. Integettek, kiabáltak, bámészkodtak. Sokat lehetett a Mátyás nevét hallani, de közben itt-ott a Girzsikét is.

- A te dolgod sem lesz nagyon nehéz, - mondta Mátyás.

- Eddig minden jól megy, - felelte Girzsik, - Istennek legyen hála.

Sűrű nagy pelyhekben hullott a hó, a kopasz jegenyefákról varjak fekete raja röppent fel. Ők csak mentek lépésben, pedig Mátyás alig tudta visszatartani magát, hogy sarkantyút adjon a ló oldalának. Végre elérték a hídat, amelynek behavazott korlátján túl a Moldva jege fehérlett. S azon túl a magyar tábor tüzei füstölögtek a széles, fehér mezőn. A tábor felől ugyanígy közelgett egy lovascsapat a híd felé. Azok már magyarok voltak.

A híd közepén már eltűnt Mátyás elől a cseh szakasz, azok felfejlődtek két oldalra és megálltak. A közelgő magyar lovasok harsány sípjelt adtak. Zászlótartójuk a magyar zászlót hozta, mélyen lehajtva a föld felé. Most mindnyájan megálltak. A magyar katonák tisztelegtek és kiabáltak:

- Éljen Mátyás király!

A cseh trombiták válaszoltak a jelre. Girzsik katonásan tisztelgett. Viktorin katonásan tisztelgett. A cseh urak is tisztelegtek. S ekkor Mátyás intésére a magyar csapat megfordult. Hangos vezényszó hallatszott, a lovak ügetni kezdtek. Mátyás torka elszorúlt. A lovak patái magyar földön csattogtak. Az ő országában. Ez a térség, ez a havas táj már az övé volt, Mátyás királyé. Felállott a kengyelvasban, hogy meglássa az előtte lovaglók feje felett azokat, akik várják. Piros díszsátor tűnt fel a havas csíkon, erős, boldogan kiáltó színfolt a nagy fehérség kellős közepén. Már meg lehetett ismerni a sátor előtt álló urakat is. Ott várt a középen Vitéz János. Ő kapott megbízást, hogy a királyt a magyar nemzet nevében, üdvözölje. A beszédet már ismerte Mátyás. A püspök odaadta neki elolvasni. És tudta azt is, hogy mit fog rá felelni.

Pár perc telt bele csupán és már oda is értek. Kürtszó és dobpergés hallatszott, majd harsány zeneszó. Mátyás megismerte a zenedarabot. Királyválasztó kortesnóta volt ez. Szövegét is mesélték neki még Sztrasznic városában és dallamát is eldúdolták. Így hangzott a nóta:

Mátyást mastan választotta
Mend ez ország királyságra,
Met őt Isten adta nékünk
Menyországbul ótalmunkra.
Azért is mi választottuk
Mint Istennek ajándékját,
Kibül Isten dicsirtessék
És örökké mondjuk: ámen.

Már a második sornál énekelni kezdett egy-két katona, a harmadik sornál tíz, végül valamennyien a zenével harsogták, mint egy himnuszt. Ez alatt a menet odaért a sátorhoz. Mátyás megállott és leugrott a lóról. Mellette Girzsik és Viktorin. Mögötte Szilágyi. Riadó, hatalmas éljenzés hallatszott. Vitéz János előlépett, de a király intett neki, hogy várjon. Előbb hátranézett, ott van-e már édesanyja. S mikor a díszmentés urak, csörgő katonák között a hátsók tolakodva utat csináltak Hunyadinénak, akkor végre intett a püspöknek: lehet. Ugyanekkor Szilágyi odaállott az urak sorába. Ő vezette elvben az ország küldöttségét.

Vitéz János előlépett és rákezdte a klasszikus fogalmazású mintaszónoklatot, amely arra volt hivatva, hogy a latin orációk példájaképpen országszerte terjesszék.

- Üdvözlégy, Mátyás, Pannonia királya, akit senki másnak eddig ki nem jutott módon, nyilvános szavazás által teljesen egyhangúlag választott királyává a magyar országgyűlés és a nép, üdvözlégy te magyar nemzetnek egyetlen reménysége...

Szép szónoklat volt, Ciceró ismeretéhez nem méltatlan. De Mátyás ismerte már fennszárnyaló mondatait. Nem figyelt oda, figyelmét kétfelé osztotta. Egyik felével a maga szónoklata gondolatait futotta végig, másik felével a püspök mögött felsorakozott urak arcát. Ott volt Rozgonyi János, erdélyi vajda. Mellette Rozgonyi Sebestyén, főlovászmester. Majd Guthi Ország Mihály főajtónállómester, Báthori István tárnokmester. S a többiek. A magyarság nagyurai. A nádor nem volt itt. Ujlaki nem volt itt. Azokkal még sok dolog lesz...

Arra rezzent fel gondolataiból, hogy megint hatalmas éljenzés harsog. A püspök beszéde véget ért. Ő felemelte a kezét, egy pillanat alatt halálos csend lett.

- Magyarországunk urainak királyi üdvözletünket! Halhatatlan hálámat nyilvánítom a magyar nemzetnek, hogy bennünket, ma még méltatlan és gyenge ifjút, a legnagyobb és Isten után következő állással tisztelt meg. Ha így halljuk nevünket éljenezve emlegetni, úgy véljük, hogy a hazának igen sokkal vagyunk adósai. Igérjük, hogy a legkeményebb munkát, a legsúlyosabb veszedelmeket sem fogjuk kerülni, sőt életünket sem késünk szükség esetén kockára tenni, mert ha a nemzet bennünket ekkora méltósággal ékesített fel, nem akarjuk, hogy ez majdan meggondolatlan választásnak lássék. Tudtotokra adjuk, hogy Csehország kormányzójával szövetséget kötöttünk, melyet szentnek és sérthetetlennek fogunk tartani. Kérjük a magyar és cseh nemzetet egyaránt, hogy munkánk elé jó reménységekkel nézzen. Igérjük, hogy országunkban mindenkit egyenlőnek tekintünk életünk minden idejében, hogy semmire sem fogunk jobban törekedni, mint hogy beváltsuk a hozzánk fűzött reményeket...

Itt már megremegett a hangja. Kezdett félni, hogy baj lesz.

- ... a várakozásnak eleget tegyünk, boldog emlékezetű atyánk méltó fiának bizonyuljunk...

A baj megtörtént: a király elsírta magát. Könnyek törtek elő szeméből, szája remegett. Amit még mondott, a sírástól alig érthetően mondta:

- ... és senki bennünket hálátlannak ne tartson!

Mialatt egetverő éljenzés dördült meg, a zene megint harsogni kezdett, ő átengedte magát hozzáforduló anyja ölelő karjainak. Rettentően szégyelte magát. De a sírást édesnek érezte.

Aztán összeszedte magát. Bementek a sátorba. Ott lakoma várta őket. Kint is húst sütöttek és boroshordót csapoltak a magyar és cseh katonáknak. Idebent a cseh urak ismerkedtek a magyarokkal, kocintottak, untalanul a királyt s olykor Girzsiket éltették. Vígan voltak. Csak Mátyás volt szorongóan ideges és nyugtalan. Mindenáron ment volna már Buda várába.

Végre a cseh urak kormányzójukkal együtt búcsúzni kezdtek. Nagy parolázás és fogadkozás közben hangoztatták a két nemzet barátságát. Aztán Girzsik, Viktorin és kiséretök a katonasággal együtt eltűnt a híd mögött. Mátyás sátorszedést és indulót fuvatott. Nemsokára elindultak a holicsi országúton.

Véget nem érő ünneplés volt ez a négy nap a határtól Budáig. Zengő éljenzés, mámoros öröm szegélyezte az utat mindvégig. Mátyás kipirult boldogsággal lovagolt nagybátyja mellett. Keveset beszélgettek a farkasordító hidegben s ő sokat gondolkozott. Egész élete végigfutott a fejében visszafelé: a bécsi fogság, a budai tárgyalás, a temesvári királyeskű, Ulrik gróf levágott fejének szörnyű látványa a nándori várban, szegény gyermeklány felesége, Kapisztrán, apja, játékai Vajdahunyadon, gyermekkori emlékei. És egyszer önkéntelenül dúdolni kezdett magában valamit. De nem tudott rájönni, hogy a dallam micsoda.

Ötödnapra megpillantotta a budai vár tornyait. Ekkor jutott eszébe, hogy mi az a dallam: a Kőmíves Kelemenről szóló éneké.

A menet gyorsan közeledett Buda falaihoz, az ő uralmának, leendő királyságának lakóhelyéhez. Hunyadi László vére volt benne azokban a falakban, hogy nagyon erősek legyenek.

XV.

Az esztergomi kapunál olyan szoros volt a tolongás, hogy a vastag láncokat tartó cölöpök, amelyeket Buda előrelátó tanácsa veretett a fagyos földbe, nem egy helyen kiszakadtak, mintha csak csemetefák lettek volna, s a boldog lelkesedés éljenző orkánja tépte volna ki őket tövestül. A dárdás katonák minden erejük megfeszítésével sem tudták visszaszorítani az elül állókat, akiket a hátul állók tömege nyomott. Ahogy a menet a kapuhoz közeledett, úgyszólván percenként meg kellett állnia a bevonuló királynak, míg előcsapata utat csinálhatott neki. Igy is minduntalan emberek férkőztek hozzá, arcuk a lelkesedés mámorától a részegéhez hasonló. Csizmáját csókolta némelyik és nem bánta, hogy kemény öklök taszigálják vissza.

- Te magyaroknak reménysége! - kiáltotta egy kucsmalengető öregember.

- Világnak gyönyörősége te! - csuklotta egy asszony, aki zokogott az izgatott örömtől.

A lárma már fülsiketítővé vált, egyikféle hangzsivajtól a másikat nem lehetett hallani. Csak sejteni lehetett, hogy valami ének szól egyszerre a riadalmas éljenzéssel. Mikor végre az előcsapat ketté vált előtte, hirtelen megerősödve zendült meg az énekszó: a kapu előtt ott várt a magyar papság, azok énekeltek. Elül állott a bíboros esztergomi érsek, a vén Szécsi Dénes, a Hunyadi-háznak nem nagyon lelkes barátja, de most már kénytelen-kelletlen alattvalója. Mellette Várdai István, a kalocsai érsek. Mögöttük tizenkét püspök, a királyi prépostok valamennyien, az apátok is mind-mind, s a kisebbrangú papok egész serege. Ezek énekelték a szent karéneket, a dalra nyitott szájak párája mindmegannyi füstfelhőt alkotott.

A király és a kormányzó leszállottak a lóról, mögöttük hasonlóképpen az egész kíséret. Az egyház üdvözlését nem lett volna illendő lóháton hallgatni. A primás reszketeg és alig érthető hangon mondta az üdvözletet. Rövid volt az üdvözlet és formaszerű. Mátyás végighallgatta, aztán megköszörülvén a torkát, jó erős hangon válaszolt, mintegy az ifjuság zengő kiáltásával tüntetve az agg motyogással szemközt. Latinúl beszélt ő is.

- Magyarország szent egyházának főpapjait királyi szívünk minden melegével köszöntjük. Elhatároztuk, hogy uralkodásunk egyetlen perce alatt sem szününk meg Istent szolgálni és bárminő veszedelem fenyegesse az ő szent hitét, a veszedelem eltávoztatására kardunkat kirántani, mint Istennek hű lovagja, késlekedni nem fogunk.

A primás ezüstfeszületet nyujtott a király felé s ő megcsókolta a Jézus testét rajta.

- Éljen Vajdafia Mátyás!

- Éljen az mi királyunk!

- Magyaroknak királyok éljen!

A kitörő riadalommal megint versenyre kelt a papok felzendülő zsolozsmája. S mint a hajó orra előtt ketté válnak a hullámok, úgy oszlott jobbra és balra a zengő papok serege. A király ismét lóra ült. Csak néhány lépést tett előre lóháton, ott volt már a kapuban, melynek nyílásában Buda város tanácsa állott. Élén a bíró, a középső vár tisztjeitől környezetten. A tanács tagjai díszes bundákban várakoztak, nyakokban méltóságuk jelvényeivel. A bíró egyet lépett előre, felnézett a lovon ülő királyra és levette kucsmáját. Németül szólalt meg:

- Felséges király, Buda város tanácsa hódolattal üdvözöl, hogy miután ősi szokás szerint eskűvel megigéred szabadságaink és dicső elődeidtől nyert mindenféle előjogaink épségben tartását, a város kulcsait neked ünnepélyesen felajánljuk.

A város kulcsai azonban nem voltak sehol láthatók. A király felemelte jobbkeze két ujját. Németül esküdött.

- Esküszünk, hogy Buda városának szabadságait tiszteletben fogjuk tartani és azokat semmiben nem korlátozzuk. Isten minket úgy segéljen.

Ekkor a bíró hátraintett és elékerültek a kulcsok. Díszruhás vártiszt hozta őket piros bársonyvánkoson. A király lenyúlt és megérintette őket. Megint folytathatta útját a rengeteg nép között. Szinte csodálkozni kellett, hogy ennyi nép akad Budán. Még a havas háztetők is kíváncsiakkal voltak tele. A menet egyenest a főszékesegyházba tartott. Ott ünnepélyes Tedeumot celebrált a primás. Az oltár mellett gazdag aranyozású baldachin alatt állott a trónszék, mellette alacsonyabb zsöllye a kormányzó számára. Szemközt a királlyal, az oltár másik oldalán foglalt helyet egyedül Hunyadiné. Az első sorokban az ország nagyjai. Kivéve kettőt: Gara László nádort és Ujlaki Miklós erdélyi vajdát. A király kívánságára az ünnepi misének kurta sorát ejtették. Még sok minden volt hátra.

Ahogy kiléptek a templomból, ott már új küldöttség várta a királyt, olyan, amely a templomba nem mehetett: a budai zsidóké. Élükön bibliai külsejű kis aggastyán, övig érő szakálla hófehér, fekete selyemsapkája prémszegésű. Mellette templomszolgák tartották a két kőtáblát, a rájok vésett tíz parancsolat héber betűivel. Ezek is szónokoltak, de nem németül, hanem deákul. A szónok hódolattal üdvözölte a felséges királyt, célzást tett az Európában sokhelyütt előforduló zsidóüldözésekre és kifejezvén a budai zsidóság nagy bizalmát az uralkodó jogszeretetéhez, kérte a zsidók szabadalmainak megerősítését. Mátyás néhány szóval jóindulatáról biztosította őket és megígérte, hogy szabadalmaikat királyi okirattal fogja megerősíteni. És megint megindult a menet a szűk utcákon át, szűnni nem akaró viharos éljenzés közepette, mígnem odaértek a legbelső övhöz, a várpalota hidas bejáratához. Ahonnan börtönbe hurcolták annakidején, majdnem egy esztendeje, a most királyként visszatérőt.

Akkor igen könnyen csapódott fel mögötte a híd, most nehezebben nyílt meg. Előbb le kellett kötnie magát az ősi magyar alkotmány mellett. Hajdani elődei koronázáskor tették ezt. De a magyar nemzet most nem rendelkezett Szent István koronájával, hogy azt választottjának fejére tehette volna. A koronát Fridrik őrizte odaát Ausztriában. És Mátyás, az Árpádok óta első nemzeti király, ezzel a bevonulással helyettesítette a koronázást. Leszállt a lóról s a baldachin alá állott.

Szilágyi Mihály odalépett lovával a várárok szélire, mellette egy kürtös. A kürt háromszoros jelet adott. A várkapu mögül egy láthatatlan ember hangja kiáltott:

- Quis vult intrare?

Szilágyi visszakiáltott:

- Mathias, Hungariae electus rex!

Belülről ismét a hang kiáltott:

- Megesküszik-e a király az ország ősi törvényeire?

A mennyezet alatt aranyszövésű, nehéz abrosszal leterített asztalon feszület állott. A feszület mögött a primás. Mintha Istentől küldött ellenőr lett volna az eskünél a komor öreg. Körös-körül szorongó tömegben országnagyok, főpapok. Az eskűmintát a kalocsai érsek olvasta.

- Nos, Mathias, dei gratia Hungariae rex...

A király a feszületre tette kezét és megesküdött, hogy Magyarország ősi alkotmányát tiszteletben tartja, törvényeit megtartja és megtartatja. Az eskü utolsó szava elhangzott. Szilágyi Mihály lova hátáról ismét bekiáltott:

- A király megesküdött. Várnagy, engedelmeskedjél!

Bentről azonnal zeneszó felelt a kiáltásra. A híd lassan ereszkedni kezdett. Mátyás könnyedén felsóhajtott. A sóhaj ezt jelentette: végre. Zászlósurak segítették, mikor a következő pár lépés méltósága kedvéért megint nyergébe ült. És izmai úgy feszültek meg, mintha valami roppant próbát kellene tennie testi erejével. Orrlyukai erősen kitágultak, száját vékonyra szorította. S mialatt haladt lova hátán befelé, hirtelen az villant gondolatain keresztül, hogy arca most nagyon hasonlatos lehet testvérbátyja akkori arcához, mikor az a nándorfehérvári bástyán nagy terveiről vallott neki...

A megnyíló kapuban ott állott Czobor Mihály, a Hunyadi-család közeli rokona, akit Szilágyi mindjárt kormányzósága első napján budai várnaggyá nevezett ki. Mögötte díszruhás őrség, páncélosan, dárdásan, ragyogó szerszámokkal. A zene harsányan szólott. Czobor keményen tisztelgett. A várkápolnában megcsendült a harang, Mátyás király bevonult a budai királyi palotába, Zsigmond király székhelyére. A várudvar falai között úgy nézett körül, mintha soha nem látott épületet venne szemügyre. Mintha most tekintené meg először titkolt nagyapjának reá hagyott örökségét. Mintha most ütné helyre a vérség jogának eddig félrebillent mérlegét: mint Zsigmond titkos, de igazi fiának fia veszi át ősi otthonát, ez országban a legelső otthont, amelyben Zsigmond leánya és ivadékai eddig csak fecsérelték az időt, a pénzt, a magyarság erejét, életét és képességeit. De most már másképpen lesz. És mielőtt az országnagyok sorfala között belépett az egyik ajtó boltíve alatt, utolsó pillantása még megörvendett azon, hogy az épületrész egyik csúcsán a fekete hollós zászlót látta lengeni.

A trónteremben biztos, erős lépésekkel indult az emelvény felé, az aranyozott oroszlán-lábakon álló magányos trónszékhez. Ahol nem olyan rég még ő álldogált a kamarások és apródok soraiban, ott most díszruhás fiatal leventék álltak feszes tartással, mellökön az ő címerével. S ahol V. László ült, a szép fiú, ott most üres volt a hely. Szíve beledöbbent a nagy pillanatba: felhaladt a piros takaróval fedett három lépcsőfokon, megfogta kemény kézzel a trónszék két aranyozott oroszlánfejű karfáját és leült, szemközt fordulva az ország nagyjainak társaságával. Olyan heves mozdulattal ült le, hogy a trón belereccsent. És összeszorítván fogait, mintha valamely szilaj ösztön támadni késztetné, kissé előrehajlott felső testtel, még mindig markolva a két támasztékot, szembenézett azokkal, akik ott álltak előtte.

Félkaréjban sorakoztak fel azok, országbíró, főajtónálló, bán, érsek, tárnokmester, püspök, megint bán, megint püspök, csupa meglett ember, sőt nagyobbrészt öregek. A félkaréj előtt nagybátyja, a vékony, ideges, szenvedélyes, cigányarcú férfi, a királyi ország kormányzója, szénfekete bajszában immár deres szálakkal. Neki pedig még kilenc napja hiányzott ahhoz, hogy tizennyolc esztendős legyen.

Szilágyi Mihály megszólalt:

- Magyarország zászlós urai, egyháznagyjai és főtiszteinek viselői kérik felségedet, fogadja el hódolatukat.

Majd kirántotta kardját és elmondta az ősi mondatot:

- Életünket és vérünket királyunkért!

A félkörben állók is kardot rántottak, ha kardjuk volt. A főpapok csak úgy ismételték a nagy igét, kardlendítés nélkül.

- Életünket és vérünket királyunkért!

Mátyás ülve maradt. Egyenesen nagybátyja szeme közé nézett, úgy felelte:

- Országunk egyházi és világi nagyjainak hódolatát elfogadjuk.

Szilágyi Mihály visszatolta kardját hüvelyébe. De mindjárt meglepetten kapta fel tekintetét. Mert a király még egyebet is mondott ezen az előre megállapított, forma szerint való mondaton kivül:

- Szeretett nagybátyánkat, Szilágyi Mihályt, az ország kormányzói méltóságában királyi hatalmunkkal megerősítjük. Egyébiránt mindnyájokhoz királyi kegyelmünkkel hajlandók maradunk.

Felállott, biccentett fejével és gyors lépésekkel kisietett a trónteremből, a kamarások és apródok serege követte. Jól ismerte a járást, magánlakosztálya felé igyekezett.

- Nem kelletök, - szólt hátra a díszruhás ifjaknak.

Azok tétova lassítással elmaradtak. Ő csak ment teremről-teremre. Az ajtóknál katonás tisztelgő állásba toppantak a címeres ruhájú, fényes alabárdú királyi ajtónállók. Nógrádi rutének mind: százados hagyomány szerint Oroszi községből való legények. És a volt kamarásnak mind régi ismerősei. Még olyan is akadt köztük, aki látta, mikor most egy esztendeje ugyanezen a folyosón Giskra katonái elhurcolták.

Végül benyitott az V. László volt lakosztályába. Ott nagy élénkséget talált, egész sereg szolga rakosgatta a király hazatérő menetével most érkezett személypoggyászt. A bútorzatra is alig lehetett ráismerni, azaz hogy a régi berendezést nem lehetett újralelni benne, ráismerni annál inkább: Mátyás vajdahunyadi és temesvári bútorainak jórésze került ide. Most már csak Prágából magával hozott poggyászát kellett szétosztani ládákba, ágyba, fiókokba, fegyverszobába. Különben teljesen kész királyi otthon várta, és a sürgő-forgó személyzet között az, aki mindezt eddig is intézte: édesanyja.

- Miként tetszik? - kérdezte Hunyadiné.

- Ékes, igazán.

De éppen csak hogy körülpillantott és udvarias hálával mosolygott. Arcára más volt írva.

- Mit forgatol fejödben, király?

- Az mesterségön jár gondolatom, asszonyanyám. Tüstint láttatni fog, értöm-i, vagy se.

Intett a cselédségnek, hogy a rakosgatást hagyják abba. Azok engedelmesen kisurrantak.

- Nem értölek, Matykó. Töttél valamit magad fejitül?

- Töttem, - felelt a király idegesen mosolyogva.

Az anya figyelmesen ránézett.

- Mihály bátyádval?

- Vele.

- Mingyán alitám. Csak osztán kit mivelsz, csinyján tödd. Nehéz természeti vagyon, fölibe kereködnöd nem lészen gyerekjáték.

Mátyás nem felelt. Anyja aggodalmasan nézegetett rá, ő pedig untalan az ajtót nézegette, mint a gyerek, aki valami merész csínyjének eredményét lesi. S az ajtón csakugyan belépett Szilágyi Mihály. Még be sem tette maga után, már kiabált:

- Hallod-i, te fiú, mit erősitgetöl te kormányzó vóltomba? Nem szólottunk errül eleve egy árva szót is, noha mend az egész dógot által beszéltük. Minek járatád az szádat, mi?

A király szelíd és odaadó arcot vágott.

- Első királyi szavamval szeretött bátyámnak ügyekszöttem kedvire tönni. Baj vót?

- Baj vót, baj vót, nem az számos, hogy baj vót-i. Azonban éngöm az ország választott vala kormányzóul, mit erősítgetöl? Ha nem erősitöl, akkort nem vagyok tám kormányzó? Semmi szükség erre nem vót. Még ugyan fura lészen, ha országos dógokba kit előztebb határzottunk vóna, csácsogni kezdöl s egyebet mondsz helyötte.

Mátyás sértett arccal, duzzogó hangon fordult anyjához:

- No itt vagyon, asszonyanyám, hát mondja. Én atyafiságos szerelmemöt s hálámat az nagyok előtt mutatom néki, ű meg korhol. Rendjin vagyon, Mihály bátyám. Ha visszaszoktat arrul, hogy szeressem, hát rendjin vagyon.

Elfordult. Szilágyi Mihály egy darabig hallgatott. Aztán zavartan köhécselt. Végül megjuhászodva morogta:

- Jó, jó. Nem azér mondám, te oktondi.

De Mátyás nem felelt neki. Az ablaknál állott háttal és nézett le a Dunára. Szilágyi még várt, aztán odalépett hozzá és a vállára ütött.

- No. Semmi baj.

- De iza vagyon baj, hogyne vóna, - felelt Mátyás visszafordulva, - mert melly szépen kieszöltem én az okiratot, kiben ez szeretetet s hálát mend az országnak tudtul adom, oszt mastan királyságomnak legelső kedvit elrontja.

- Okiratot? - kérdezte Szilágyi, nem kellemetlen meglepetéssel.

- Azt. Gyönyörő okiratot.

- Adjad ki, mindegy immár, egye fene. Mastan az kancelláriára mék. Hogy mi esött ujság, megnézzem. Ha kedved vagyon, odanézhetöl, tanúljad az országlást.

Vállára ütött még egyszer, már nevetett. Aztán ment kifelé, az ajtóból visszaszólt még:

- Nagy bolond ez te fiad, Örzse.

Hunyadiné nem értett az egészből semmit. Kíváncsian nézett a fiára. Ez pedig, amint becsukódott az ajtó, kiegyenesedett. Egyszerre magasabbnak látszott. Arca is megváltozott. Sok esztendővel idősebb lett hirtelen a duzzogó fiatalember helyett.

- Nem érti, asszonyanyám? Okiratban adom az országnak, hogy Szilágyi Mihály az hatalmat legfelső fokon az királytul kapta. Kormányzó, de a király akaratábul. Köll, hogy látván lássák ezt. Ű is, az nemzet is.

Hunyadiné arca ragyogott. Szólhatott volna, de nem szólt. Tett-vett és olykor oldalvást, lopva pillantott a fiára. Hallgatása azt mondta, hogy nem kell sokat beszélni ezzel a fiúval, rá lehet bízni a maga dolgát nyugodtan.

- Hát mastan, - mondta Mátyás, - lássuk az kancelláriát. Mék országlást tanúlnom. Félórácskát, vagy egyet, ottan töltendök, utánna pedig öhetném, asszonyanyám, mert ez nagy parádék ugyan megnevelék étvágyamat. De csak kettesbe ögyünk, itten, jó? Az királyi asztalt elég hónap kezdenöm.

Megérintette anyja kezét, aztán ment. Az alabárdosok úgy álltak útja mentén, mint az eleven szobrok. A kancellária szobáiban keményen pattantak fel a tisztviselők, mikor belépett és végigment köztük. Csupa régi ismerős dolgozott itt.

- Adjon Isten, Kosztolányi. Adjon Isten, Vetési. Hogyan szógál egésségtök?

De válaszukat nem várta, csak bólintgatott nyájasan. Ment a legbelső szobába. Ott hárman ültek: Szilágyi, Vitéz püspök és egy fiatal íródeák. Beléptekor a püspök és a deák felpattantak.

- Maradjatok őve. Mihály bátyám nemkülönben.

Szilágyi Mihály észrevette magát és gyors mozdulattal jelezte utólag az elmaradt felkelési szándékot.

- Én csak hallgatom, ki dolog ippen intéztetik. Folytassátok.

Nem is szólt semmit. Azok folytatták. Terjedelmes iratot diktáltak a kolozsvári tanácshoz. A püspök diktálta, Szilágyi olykor beleszólt és módosításokat kívánt. Ha a püspök ellenvetést tett, még határozottabban kívánta. A püspök eleinte segítségkérően fordult a királyhoz néma pillantásaival, de Mátyás makacsul hallgatott. A kancellista sebesen rótta a betűket. A kormányzó „a körülötte lévő főrendekkel, főpapokkal, zászlósurakkal és nemesekkel egyetértően" úgy határozott, hogy a kolozsvári tisztviselők választását ezentúl a magyarok és szászok új rendszerrel intézzék. A külső tanácsot alkossa ötven magyar és ötven szász szabadon választott polgár, ezek felváltva válasszanak egyik évben magyar, másik évben szász bírót, s a bíró mellé mindig hat magyar és hat szász tanácsost belső tanácsnak, minden egyéb eddigi rendelet semmis, aki pedig ezt az új rendet nem tartja meg, az becsületét és állását veszti.

- Következik? - kérdezte Szilágyi, mialatt a kancellista porzóval öntötte le az írást.

- Marasóci Ördög János panasza.

Szilágyi zordonul felnevetett.

- Hun vagyon immár Ulrik gróf! No halljuk.

A püspök ismertetése szerint Ördög János azt panaszolta, hogy marasóc-szentgyörgyi és egyéb birtokait Ulrik cillii gróf erőszakkal elragadta volt tőle, és ez ügyben most nem tud igazságos ítéletet kapni, mert Turóczi Benedek, a varasdi főispán, nem érdektelen bíró.

- Ismerjük ez dógot, János, - legyintett Szilágyi, - eleg az beszéd. Csináljuk, mikint megegyeztünk vót.

Vitéz János mindjárt diktálta a választ. Vitovec János horvát bánnak és Varasdmegye szolgabiráinak meghagyatik, hogy menjenek ki a helyszinére kormányzói emberrel és a zágrábi káptalan hites bizonyságával állapitsák meg, jogos-e Ördög János panasza. Ha igaz, Ördög Jánost helyezzék vissza birtokaiba, a jelenlegi bitorlókat és Ulrik gróf özvegyét pedig idézzék a kormányzó elé...

- Nem lészen alkalmatos, - nevetett a kormányzó, - férjének fejit ki lemetéltem, elejbem ne késztessük.

- A király elejbe! - szólt rögtön Vitéz, a kézzel írott naptárra pillantva.

És nem várván választ, folytatta a diktálást: Ulrik gróf özvegyét idézzék Szent György napja után nyolcadnapra a király elé.

- Tovább.

Következett Komori Benedek három fiának panasza. Turóczi Benedek, az előbb is említett főispán, betört az ő noszernói udvarházokba fegyvereseivel, megölte anyjokat és nővéreiket, a házat kirabolta, néhai apjokat s a fiúk közül Benedeket elfogta és kilenc hónap börtönben sinyeltette.

- Vizsgálat, idézés - rendelkezett röviden a kormányzó.

Vitéz János diktált. A bán, aki ebben az ügyben saját főispánja miatt érdekelt fél, a panaszt vizsgálja meg és Turóczi Benedeket cinkosaival együtt idézze Szent György napja után nyolcadnapra... Itt Vitéz János megállt.

- Elejbem, - szólt a kormányzó.

De Mátyás fejét rázta.

- Ez szégyent ne tégye vélem saját kancelláriám. Azonegy törvénynapon egyik dologra méltó király vagyok itilközni, másikra nem? Mihály bátyám mindétig úgy mond, hogy szeret éngöm. Mastan ime országnak szine előtt megszégyentet. Hát jól vagyon, tögye. De ez csúfságot nem érdemlöttem.

Szilágyi Mihály kicsit gondolkozott. Aztán megcsóválta a fejét.

- Nem, Matykó. Ez Turóczira rég üdő óta fáj az fogam. Eztet körmön közéje kévánom.

- S ha akkort nem lészen Budán az kormányzó?

- Mi? Mér ne?

- Mer nagy dologban instálná királya az kormányzót.

Szilágyi olyan arcot vágott, mint aki gyanakodva rossz szagot érez.

- No?

- Minekutánna Mihály bátyámval az atyafiságos szüvet ériztöttem, második dógom, hogy szegény László bátyámot isten őrözzön felednem. Hamvait Lackónknak az Magdolna-kápolnábul kiásatom és az mi sírboltunkba vinni rendeléndem Gyulafehérvárrá, országos nagy illendő diszvel. Magam késérném szegény bátyámot, de miféle király, ki székhelyit legott elhagyja? Az vóna az szép nagy öröm néköm, esmég anyámasszonynak, ha Mihály bátyám mönne király képibe. Királyi késéretvel persze, király zászlajával, mikint csak királynak dukál. De ha kedve nincsen, elkűdöm Bánfi Pált.

- Kit? Azt a nyavalyást? Még mit nem. Oda én menéndek, senki egyéb.

- Nagy hálával köszönöm Mihály bátyámnak kegyes gráciáját.

Vitéz rávillant a királyra, aztán diktált: Turóczi Benedek a jelzett napon jelenjék meg a király előtt, aki majd maga lát törvényt. Mátyás felállott.

- Néköm elég vót. Az kormányzó úgyis jobban érti, az többit nem hallgatom.

Nyájasan köszönt és vidáman sietett vissza lakosztályába. Ott két személyre terített asztal várta. Anyja azonnal csengetett. Keresztet vetettek, elmondták a fohászt, leültek. A fal mellett két-két inas. Az ötödik bejött a tállal. Mátyás nagyot kiáltott:

- Turus puliszka? Asszonyanyám az világnak legelsőbb angyala. Másfél esztendei, hogy turus puliszkát nem öttem. Asszonyanyámnak alig hagyok egyetlen hitvány harapást is, mind az egészet befalom.

- Csak ögyél, fiam, királynak is kölletik önnie. Jó étvágyod van?

- Elhigyje. Ippen most kezdök béfalni valakit.

Az anya értette. Mosolygott. Magyarország királya pedig úgy esett neki a jó hazai ételnek, mint a farkas.

XVI.

Kalixtus pápa örömében elárasztotta Budát levelekkel. Írt Hunyadinénak, Szilágyinak, a primásnak, Vitéz Jánosnak és magának a királynak is. Hogy régi hívének és hősének, Hunyadi Jánosnak a fia lett király Magyarországon, annak igen sok oka volt örvendenie. A pápai udvar tekintélye kissé megcsorbult az utóbbi időben. Az európai keresztény fejedelmek lassanként elfordultak a szent atyától, mert sok mendemonda járta arról, hogy a törökök elleni háborúra beszedett tizedeket megdézsmálja és rokonai gyarapítására fordítja. Azt mindenki tudta, hogy a spanyol Borgia-családnak két tagja egy napon kapta meg a bíborosi kalapot, bár életmódjukkal erre nem nagyon szolgáltak rá; egy harmadik unokaöccs Spoleto hercege lett a pápa jóvoltából. A mainzi érsek már zsinat összehívását követelte, hogy ott a pápát be lehessen vádolni, a francia papság is felháborodottan ellene fordult. Ezt az egyházi forradalmat le tudta ugyan csillapítani, de a keresztény fejedelmek előtt elvesztette tekintélyét. Azok az uralkodók, akikhez a keresztes háború folytatásáért fordult, csak legyintettek. Örvendtek az ürügynek, hogy az áldozatot megtagadhatják: azt felelték, hogy semmi kedvök szent háború címén a Borgia-rokonság zsebét tömni. A kereszténység fejedelme már nem tudott egy fia zsoldost megmozgatni a fenyegető török ellen. Ekkor lett magyar király a Hunyadi-fiú, akinek családja Európaszerte nevezetes volt arról, hogy önzetlenül, sőt vagyonát és vérét bőven áldozva áll ki a vallásért, ha kell. És még másért is nagyon örült a szent atya: Girzsik miatt. Mivel Mátyás szoros barátságban állott Girzsikkel, remélni lehetett, hogy a cseh kelyhesek vezérét, ha az is király lesz, Mátyás vissza tudja majd téríteni a pápa bárányai közé.

> „Választásod hírére, - írta a pápa a fiatal királynak, - szívünk annyi örömmel telt el, - hogy sokáig nem is tudtuk elhatározni, miként írjunk felségednek, minő szavakkal fejezzük ki boldogságunkat, melynek kifejezésére a nyelv elégtelen. Hálát adunk a halhatatlan Istennek, ki bennünket ebben az örömben részesített és téged szent hatalmával arra a királyi polcra emelt, amelyen a veszni kezdő ügyet megsegítheted. Kitűnő tehetségeid már ifjúkorodban mindenkit a legszebb reményekkel töltöttek el, légy most mint király azon, hogy szerencsés országlásod megfeleljen az emberek várakozásának... Meg vagyunk győződve, hogy felmagasztaltatásod a mi áhítatos imádságunk gyümölcse és mintegy mennyei ajándékunk. A Mindenható nemcsak Magyarországnak adta benned az ő kijelölt emberét, hanem az egész keresztény világnak, hogy hazádban a pártoskodás lelkét lecsendesítvén és az országot új fénybe emelvén, egész erővel Mahomet felekezetének kiirtására fordíthasd figyelmedet."

Mátyás mélyen elgondolkozott, mikor a pápa leveleit elolvasta. És miután aludt egyet a dologra, másnap felkereste nagybátyját.

- Nagy kérésöm vóna, Mihály bátyám. Országnak nem is kormányzójához, hanem legnagyobb vitézihöz, ki atyám holtátul immáron az ű nyomdokába lépe.

Szilágyi arca sugárzott. Roppantul szerette, ha hadi tetteiről volt szó. Nagy katonának tartotta magát és soká élt világhírű sógora árnyékában. De nem akarta a bók felett való örömét mutatni.

- Mit akarsz, te veszödelmös fickó?

- Vezért.

- Mit?

- Vezért. Atyámnak helyibe. A török ellen mi köll, hogy helyt álljunk, Magyarország. Pápának is kedvire tönnünk szükséges, meg minmagunk bűrirül is szó vagyon. Szultán immár újfent készülődik. Sereg köll az Dunához odale, de olly vezérvel, kivel hogy szégyönt nem vallunk, bizonyos legyen. Én ez vezér nem vagyok, magamat ennek nem esméröm. Atyám az sírban. Hát én aztat gondolám, hogy Mihály bátyám lemegyen Gyulafehérvárrá Lackó temetése mián. Ha egyször lent vagyon, szorítja meg az beste pogányt, legyék Magyarországnak hadvezére, az jó Istenre kéröm.

S a tehetetlen gyermek könyörgő pillantásával nézett nagybátyjára. Az habozott.

- S az országlást itt hagynám? Mi lészen nélkülem?

- Itt vagyon János pispek, jól esmeri az Mihály bátyám véleködésit az dógokrul. Mend az országos ügyekben Mihály bátyám szájaizire teénd. Ha mi dolog vagyon, rendre meghagyándja Mihály bátyám az közönséges direkciót, mink el nem térendünk attul. De ha nem akaródzik mennie, mondjon mást, ki mend Európa előtt Magyarország vezére lehessen.

Szilágyi Mihály gondolkozott. A kormányzói munkakört igen szerette, a hadvezetés dicsősége azonban éppen úgy csiklandozta. Hosszú beszélgetés származott ebből, amelybe Vitéz Jánost és Hunyadinét is bevonták. Három álló napig habozott Szilágyi Mihály. De végre is meggondolta, hogy kormányzói hatalmat nem kell senkinek átadnia, a folyó ügyeket majd intézni fogja Vitéz János, az neki nem vetélytársa, míg a hadvezérségbe mást beengednie nem lenne ajánlatos. Mert az a más vagy vereséget szenved, s az a kormányzó bajait szaporítja, vagy győz, s akkor a kormányzó nyakára nőhet. Ugy döntött tehát, hogy leviszi Hunyadi László hamvait Erdélybe, vissza sem jön és hadat vezet a török ellen. Mikor az elhatározó szót kimondta, Mátyás átnyujtott neki egy írást, amelyet titokban előre elkészített volt.

- Sok lészen költsége Mihály bátyámnak, fogadja jó szüvvel ez kis adományt hálás királyátul.

Szilágyi Mihály kibontotta az okiratot. Nagy dónációs oklevél volt az: Mátyás király, magasztalván a kormányzó örökre felejthetetlen érdemeit, neki az örökös besztercei grófságot adományozza. Tehát Hunyadi Jánosnak magának mágnási rangját. S hozzá Beszterce nagy vagyont jelentő birtokát. És még néhány Hunyadi-birtokot. Szilágyi Mihály nem tudta boldogságát palástolni.

- Hinnye, te gyerek, be megörvendeztetél!

- Használja egészségvel, Mihály gróf. Csekély hála trónomért, kit senki másnak nem köszönök.

A kormányzóval madarat lehetett volna fogatni. Rohant elmondani feleségének a nagy ujságot. Aztán még aznap elkezdte seregét szervezni. A szervező munka semmi részletébe bele nem vonta öccsét, de ez nem tett erre semmi megjegyzést. Türelmesen várta a napot, mikor nagybátyja elutazik Budáról s ő hosszú időre egyedül maradt a hatalommal. És minden módon legyezgette nagybátyja hatalmi hiúságát. Minduntalan tanácsot kért tőle, számtalan kérdésben megkérdezte a követendő irányelveket. Megállapodtak, hogy országgyűlést majd csak akkor hívnak össze, ha Szilágyi visszatért, vagy ha ő idejében nem jöhetne vissza, főbenjáró dolgokat ezen az országgyűlésen nem fognak tárgyaltatni. Megállapodtak, hogy a felföldön békétlenkedő Giskrát egyelőre nem bántják, azt majd elintézi a kormányzó, ha visszatér. Akármit mondott a kormányzó, a király és a kancellár engedelmesen bólogattak rá. A nagybácsi nagy lelki nyugodalommal készült utazására. Ugy érezte, hogy ő ugyanazt a szerepet játssza Mátyás mellett, amelyet valaha sógora töltött be V. László mellett.

A készülődések közepette jött a hír, hogy Girzsiket megválasztották cseh királynak. Nem volt meglepetés; a Prágából érkező tudósítások nyomról-nyomra mutatták az elmúlt hetekben, hogy Girzsik kitűnően átgondolt terve zökkenő nélkül halad a megvalósulás felé. A cseh köznemes is trónra került a magyar után. A cseh-magyar szövetséges viszony mindjárt a

koronázásnál megmutatkozott. Girzsik nem tétethette kelyhes főpappal a fejére Szent Vencel koronáját, mert akkor a pápa nem ismerhette volna el királynak. Ezért Magyarországtól kért kölcsön koronázó püspököket. Budáról a váci és győri püspököt küldték Prágába, még pedig azzal az utasítással, hogy előbb eskessék meg Girzsiket: igyekezni fog az összes kelyhesekkel együtt maga is a pápa hűségére térni. Girzsik habozás nélkül megesküdött az ígéretre, amivel édeskeveset kockáztatott. A magyar püspökök meg is koronázták. Őt is, feleségét is. A kis Csunka, Mátyás menyasszonya, királykisasszony lett.

A prágai koronázáson Mátyás is képviseltette magát. Két előkelőséggel. Az egyik Rozgonyi Osvát székely ispán volt. A másik nem más, mint Ujlaki Miklós.

Gara, aki megmaradt nádornak, s Ujlaki, aki megmaradt erdélyi vajdának és horvát bánnak, mindeddig vonakodtak az új királynak hódolni és közjogi állásuk munkája végett Budára jönni. Szilágyi elve az volt, hogy csinján kell bánni velök, majd szép lassan megjuhászodnak. Több levelet írtak nekik, de egyik sem válaszolt. A második, harmadik levélben már felvetették a kérdést, hogy vajjon nem személyök biztonságát féltik-e a nádor és a vajda. Mert ha igen, minden elképzelhető biztosítékot megkaphatnak, csak békéljenek meg végre és jöjjenek Budára. Nem feleltek. Miután most bizonyos volt, hogy Ujlaki ott lesz a sógora prágai koronázásán, levelet írtak neki, hogy képviselje ott a magyar királyt. Ujlaki nem felelt. A visszatérő püspökök és Rozgonyi elmondták, hogy Ujlaki uram ugyancsak díszelgett odakint a király helyetteseként és nagyon pompázott a szövetséges fejedelemnek járó tiszteletadások közepette. Igen hiú ember volt s ennek a kísértésnek nem tudott ellentállni. De makacs és kérlelhetetlen is volt s a budai levelekre még mindig nem felelt.

Ennek a két nagy ellenségnek a dolgában is hadakozott Szilágyi, mielőtt útnak indult: hagyni kell őket duzzogni, nem kell ellenséges lépést tenni ellenök. Majd megszelídülnek, s akkor minden jó lesz.

Alig mult el öt hete, hogy Mátyás király és Szilágyi Mihály kormányzó bevonultak Budára, a király máris egyedül maradt. A lefejezett testvér földi maradványait nagy gyászszertartás közepette kiásatták a kápolna földjéből. Csak csontvázát fedte már a ruha. Drága koporsóba rakták a díszes ruhájú csontvázat s a melléje ásott koponyát, aztán ünnepélyes egyházi pompával a város határáig kísérték az Erdélybe induló koporsót. A határnál a király búcsút vett nagybátyjától és visszafordult. Megsarkantyúzta lovát. Sietett vissza a várba. Hatalmasat, megkönnyebbültet lélegzett: indult uralkodni. Március huszadika van, - gondolta magában, - ezen a napon kezdődik végre igazi királysága.

- János pispek, - mondta a kancellárnak, akit már nem bácsizott többé, - számolhatok rád?

- Felségedé vagyok testestül-lelkestül.

- Jól vagyon. Kezdjük. Elsőbb Giskra. Azután az korona mián Fridrik. Azután Garáék. Azután az országgyűlés. Azután az többi dolog, valamennyi.

Rávágott az asztalra vaskesztyűs kezével, hogy csak úgy táncolt a kalamáris. Vidáman, mohón kiáltotta:

- Kezdődik.

És kezdték. Szilágyi Mihály összes vezérelvei öt perc alatt nem voltak sehol. Mátyásnak mindenről megvolt a maga saját felfogása, amelyet eddig nem fejtett ki, mert fölöslegesnek vélte hosszadalmas és céltalan vitákat folytatni nagybátyjával. Az konok ember volt és indulatos. És ha eszesnek lehetett is nevezni, okosnak nem, mert inkább a helytelent választotta, ha helytelennek tudta is, csakhogy másnak igaza ne legyen. De Vitéz János más ember volt. Rendkívül éles eszű, művelt, világlátott, nyugodt, meggyőzhető. Most szolgálta a negyedik királyt, még Albert alatt kezdte a szolgálatot, aprólékosan ismerte a diplomácia és a belső

politika minden csinyját-binját. Király és tanácsosa egymásra találtak. Még Szilágyi pár heti kormányzása alatt sokszor megtörtént, hogy beszélgetés közben egy-egy szónál hirtelen egymásra pillantottak. Mindaketten beleláttak egymás gondolataiba. Mind a kettő pillantásában benne ült az örvendetes meglepetés: ez az én emberem. S már nem is volt meglepetés. Vitéz János néma elragadtatással figyelte, hogy a fiatal király, tizennyolc éves mindössze, milyen mesteri módon távolítja el a terhes és kényelmetlen nagybácsit, akivel ő sem tudott dolgozni. Mátyás pedig minden órában megláthatta, hogy ez a bölcs és nyugodt ember pontosan átlátja taktikáját és alig várja, hogy már meg lehessen fogni a dolog végét. Nem sugdostak a Szilágyi háta mögött, nem szövetkeztek, nem beszéltek meg semmit, de mikor most ketten maradtak, a lelkes fegyvertársak mély bizalmával mosolyogtak össze.

Giskra volt az első. A cseh nagyúr, akinek követei még Sztrasznicban aláírták az egyességet, most fütyölt erre az egyességre és kijelentette, hogy ezt emberei felhatalmazás nélkül kötötték. Tovább csinálta, amit addig csinált: bitorolta az egész felföldet, hatalmában tartotta a szepesi várakat, adókat vetett ki, koronként még külön is megzsarolta a lakosságot, alvezéreit és azok fosztogató, gyujtogató rablócsapatait szabadon engedte garázdálkodni, valóságos fejedelemként uralkodott és a Budáról érkező királyi leveleket olvasatlanul dobta el.

Mátyás ezt nem akarta tovább tűrni. Nagybátyja azt szerette volna, ha a leszámolást addig lehet odázni, míg ő maga vezet sereget a felföldre. De ő nem várt. Valósággal toporzékolt benne a vágy, hogy önmaga királyi erejét azonnal megmutassa. Giskra éppen nem is volt otthon, elkalandozott külföldre, hogy zsoldosaival hasznot húzzon a német lovagrend s a lengyelek közt támadt csetepatéból. Most kellett várain és otthonmaradt emberein rajtaütni. Szilágyi menete, amely az esztergomi rév felé haladt, talán még odalátszott volna a várba, ha lenéznek; ők már a felföldi hadjárat szervezéséről tanácskoztak. Már ki volt jelölve a büntetősereg vezére: Rozgonyi Sebestyén, a főlovászmester. Már elhatározták, hogy Girzsiktől kérnek segédcsapatokat, hadd menjenek a Giskra-népre a cseh zsoldosok északról, mialatt Rozgonyi katonái délről ütnek rájok.

Aztán rátértek a szent korona dolgára. Szilágyi ezt is maga akarta intézni. Mátyás nem várt. Követséget szándékozott küldeni Fridrik németrómai császárhoz, hogy adja ki a koronát, amelyet jogtalanul tart magánál. Hogy ez a követség mit mondjon, milyen hangon mondja és esetleg bejelentse-e a kérés nem teljesítése esetére a fegyveres támadást, azt apróra meg kellett beszélni.

Gara és Ujlaki dolgában is külön álláspontja volt Mátyásnak. Ő úgy itélte, hogy ennek a két ősi ellenségnek megbékülésére nem számíthat. Ha pedig nem számíthat, akkor nem szabad a királyi tekintélyt minden untalan megsértetni velök, hanem le kell számolni. Lehetetlen, hogy olyan nádora és horvát bánja legyen az országnak, akik a törvényesen választott királyt egyszerűen nem veszik tudomásul és leveleit úgy hagyják válaszolatlanul, mint az utcán lépkedő gazdag és dölyfös polgár, aki nem felel a kéregető köszöntésére. Fel kell őket szólítani még egyszer és utoljára, a kemény király hangján, hogy azonnal jelentkezzenek kötelességeik teljesítésére. Ha nem jelentkeznek, akkor semmi teketória: el velök.

El kell csapatni őket az országgyűléssel, amely szintén nem halogatható és szintén nem a Szilágyi elképzelése szerint fog lefolyni. Hanem ezen az országgyűlésen, a király első országgyűlésén meg kell mutatni, hogy nem idős nevelők tartják kezökben a gyeplőszárat, hanem a király, akit senkise nézzen gyermeknek. És mindjárt el kell kezdeni a király természetes küzdelmét a rendekkel. Mert ő sem csinálhat egyebet, mint amit minden alkotmányos ország királya mindig csinált a történelem emlékezete óta: a formák óvatos és szívós megtartásával mennél kisebbre szorítani az országgyűlés hatalmát és lassan, céltudatosan mennél nagyobbra nevelni a magáét. Mert az alkotmány szent és fenkölt dolog, ha alattvaló valaki, ősi fegyver a zsarnoki törekvések ellen. De ha királlyá lesz az alattvaló, akkor egyszerre megfordul a világ:

látván látja, hogy azt az alkotmányt éppen az ő hatalma ellen építették ki a századok. Vezetni pedig csak az tud, akinek hatalma van.

És attól a pillanattól kezdve, hogy Szilágyi Mihály kitette a lábát Budáról, a király és kancellárja éppen csak hogy evésre és alvásra hagytak időt magoknak, különben hatalmas lendülettel dolgoztak. Az eltelt öt hét arra volt jó a királynak, hogy számba vegye, milyen állapotban kapta kézbe az országot. És meg kellett vallania magának, hogy Magyarország, ahogy a kezébe adták, felfordult, lerongyolt, elzüllött, minden oldalról életveszedelmesen fenyegetett ország. Északon Giskra bitorolta a felföld jórészét, nyugatra Fridrik állott lesben, délnyugaton a forrongó és zavargó Szerbia volt a kellemetlen szomszéd, délen részint a velencei köztársaság nyult a dalmata partok után, részint a török szörnyű hatalma fenyegetett, keleten a moldvai és havasalföldi ellenséges indulattal kellett farkasszemet nézni. A jogszolgáltatás teljesen elkorhadt, a bíróságok négy esztendeje nem működtek. A királyi jövedelmek Hunyadi halála óta megcsappantak és szétfolytak, a katonaság csekély volt és fegyelmezetlen, a jobbágyság, amelyet cseh rablók, átvonuló idegen keresztesek és saját földesuraik facsartak és sanyargattak, sok helyütt lázadozott. Az ország két leghatalmasabb főura nyiltan vonakodott a királyt tudomásul venni. S mindezeken felül a királyi hatalomnak nem volt pénze. Életében először anyagi gondok szakadtak Mátyásra. A legendás magánvagyon is megakadt. A roppant Hunyadi-földeket súlyosan kizsarolták az utóbbi esztendők. Teméntelen pénz kellett azokra a zsoldosokra, amelyeket a család maga tartott fegyverben hol a török, hol az Ulrik-párt, hol a lázadozó szászok ellen. Most aztán a Girzsik-féle váltságdíj, a rossz termés, a kínzó drágaság megadta a kegyelemdöfést a nagy vagyon mozgékonyságának. Kincsesládái üresen állottak. Mátyás dúsgazdag fiatalember volt, nábobi kincseinek nagy híre járt egész Európában, de pénze nem volt semmi. Pedig éppen most rengeteg pénzre lett volna szüksége.

Ők tehát ketten dolgoztak rogyásig. Egy tizennyolcéves fiatalember tanakodott naphosszat egy ötvenéves főpappal. De a fiatalember ült az asztalnál és az érett ember állott előtte meglepett tisztelettel és egyre növekedő elismeréssel. A munka égett a kezök alatt. Ment a levél Girzsikhez, hogy Giskra ellen adjon kölcsön ötszáz lovast. Ment a levél Fridrikhez, hogy készüljön a török ellen szükséges segítségre, mert a török már mozog. Ment a levél a nádornak, hogy vagy jelenjék meg azonnal a király színe előtt, vagy magára vessen azért, ami következik. Mentek a rendekhez az országgyűlési meghívók. Ment a parancs Bártfának, hogy Giskra ellen teljes erejével segítse Rozgonyi Sebestyént. S a nagy ügyek mellett buzgó hévvel intéződtek a folyó ügyek, azok is, amelyek hosszú idő óta elhanyagoltan porosodtak a királyi kancellária asztalain, azok is, amelyeket most azon frissiben termelt a hétköznapi élet. Rendelet az erdélyi káptalannak, hogy Unger Jánost, Pétert és Sándort Nádasd birtokába iktassa be. Okirat a budai zsidóknak, mely őket a IV. Bélától kapott szabadalmakban megerősíti. Elmakacsolása Palóczi Simonnak, aki hatalmaskodásokat követett el a leleszi monostor birtokain, de az idézésekre nem jelent meg. A veszprémvölgyi apácák felmentése a katonai kvártélykötelezettség alól. Az ügyek végtelen sora hosszú éjszakai órákon gyertyavilágnál, holtrafáradt kancellistákkal, a sötét folyosón állva szundikáló alabárdosokkal. Néha siető pillantás a holdfényes Dunára.

- Melly világosság az ottan, nézzed csak, János pispek!

A király valami vöröses derengést látott meg a szemközti síkon, messze, messze, Pesten túl. Vitéz János kipillantott:

- Giskra emberei. Délután jelöntém felségednek, hogy immár alfődi falvakat gyútogatnak.

- Jézus, - hökkent meg a király - olly közel, hogy idáig megláttatik? Mi vagyon Rozgonyival?

- Hónap indúl Egerbül. A pispek is vele.

- Ugy az munkát mastan bérekesztjük, János. Megyünk imádni az kápolnába.

Éjszakai órán a kápolnába mentek, király és kancellár. Mélységes csend ült a folyosókon a sötét várpalotában, csak itt-ott csörrent meg a vért és koppant a földhöz a tisztelgő alabárd, ha őr mellett mentek el. A kápolnába világot gyújtottak és letérdeltek az oltár elé imádkozni. A király legelső hadjáratának sikeréért. Soká és buzgón imádkoztak, kiki magában, hangtalanúl. Aztán elbúcsúztak, hogy pár órát aludjanak és másnap reggel újra kezdjék a munkát. Levél a pápának. Levél a szebeni szászokhoz. Hosszú tárgyalás Carvajal pápai követtel. Részvétlevél a nápolyi udvarhoz, mert az öreg bölcs Alfonz, ugyanaz, akit valaha Hunyadi János titokban meghívott a magyar trónra, most meghalt, és természetes fia, I. Ferrante, vette át az uralmat. De főként feszült és izgatott várakozás a nap minden percében: jön-e és milyen híradás jön a Giskra ellen küldött Rozgonyi Sebestyén seregétől.

És jöttek a hírek nemsokára. Az első azt adta tudtul, hogy a magyar sereg megtámadta Vadnát, a csehek egyik fellegvárát. Az ostrom tart. S ettől kezdve gyors egymásutánban jöttek a híradások, alig múlt nap futár nélkül. Hedervári László, a vitézkedni igen szerető egri püspök, aki maga kéredzkedett Rozgonyi mellé, körülfogta a várat, Rozgonyi pedig rajtaütött a vár alatt tanyázó cseh rablóseregre. Szétverte őket, a csehek Galgóc alá menekültek, hogy ott egyesüljenek más rablócsapatokkal. Vadnát Rozgonyiék elfoglalták és üldözőbe vették a cseheket. Egyszersmind sürgős erősítést kértek Budáról, hogy a megvert rablókat teljesebben üldözhessék.

A levelet lóhalálában vágtató legény hozta. Mátyás boldog izgalommal kérdezte Vitéz Jánost:

- Kit kűdünk, János?

- Tám Magyar Balázst.

- Az jó lészen. Hé, Kosztolányi! Kűdjetök tüstint Magyar Balázsért.

A Hunyadi-hadakban nevekedett, sok verekedést látott Magyar Balázs egy óra múlva már ott állott a király előtt. És két óra múlva már nyergeltetett. Mire indúlt, már megjött az új hír: Szécsnél a magyarok teljesen megverték Giskra embereit, rengeteget összevagdaltak, néhány száz foglyot is ejtettek, köztük Galgatát, a Giskra nevezetes alvezérét. Igen sok ellenséges katonát a föld népe vert agyon. Sőt a parasztság lelkesen fölbuzdúlt, mintegy ötezren kaszát és fustélyt ragadva a sereghez csatlakoztak és tombolva éltetik Mátyás királyt.

Nemsokára már arról jött tudósítás, hogy Magyar Balázs csatlakozott Rozgonyihoz. Elfoglalták a mistyei várat, a védőket kivétel nélkül mind megölték. Egyetlen asszony volt a várban, azt futni hagyták. Aztán Gálszécs következett, elfoglalták. Most került sor a döntő csatára. Giskra két másik alvezére, Talafúz és Akszaméta, Sárospatak mellett várták a főssereggel a támadást. Az ütközet hosszú és véres volt, a magyarok győztek. Akszaméta elesett. Talafúz fejvesztetten menekült Jászó várába. Azt is elfoglalták, Talafúz tovább szaladt Berzevicére. Azt is elfoglalták, utána Jászó várát. Ami cseh rabló még maradt, az elbújdosott hazája felé, vagy agyonverték a parasztok. Mátyás megverte Giskrát. Ő verte meg, nem a kormányzó.

Mire ezek az izgalmas napok leteltek, éppen elérkezett az országgyűlés ideje. A rendek már érkezgettek az ország minden tájáról. Hol ennek, hol annak a nemesnek jöttét jelentették a kancellárián. S egy reggelen, mikor Mátyás megjött rendes lovaglásáról és kiüzent, hogy Vitéz püspök bejöhet, a kancellár olyan arccal lépett be hozzá, amely igen érdekes hírt ígért.

- No mi az, János?

- Nagy újság vagyon, felség, Ujlaki megjöve.

- Micsoda?

- Miként mondom: Ujlaki tennap este óta Budán vagyon. Hogy viszontag nádor nem jövend, immáron azt is tudom. Igy mondá Ujlaki valakinek.

- És hódolatával mi s hogyan lészen? Nem jő előnkbe Ujlaki uram?

Vitéz vállat vont. Erre nem tudott felelni. Talán a nap folyamán jelentkezik. Ha nem teszi, felszólítani nem lesz ajánlatos. Ne lássa önmaga túlságos fontosságát. Garával pedig végezni kell, egyszer s mindenkorra.

Ezekben a napokban Mátyás és Vitéz János alig aludtak valamit. Állandó tanácskozásokat folytattak a Hunyadi-ház főembereivel, püspökökkel, közjogi méltóságokkal. Az országgyűlés törvényjavaslatait kellett előkészíteni. A politikai rend úgy szabta meg, hogy az országgyűlésnek a király jelenlétében kellett tárgyalás alá venni azt a hitlevelet, amelyre királyválasztáskor Szilágyi Mihály a távollevő király nevében megesküdött. Vitéz János, mikor erről beszéltek, fogta a hitlevél előtte fekvő szövegét és mint elintézett kérdést, áttette az asztal másik oldalára. Új tárgyat akart elővenni. De a király felemelte a kezét.

- Várhassunk, János. Az éjjel kigondoltam valamit.

Megállt. Olyan arcot vágott, mint akinek igen sikerült tréfa jutott az eszébe. Felvette az okmányt.

- Ez nem így kerülend az magyar törvénybe. Veleje persze ez marad. De mássá irom.

Vitéz ránézett a királyra és elmosolyodott. Fejét csóválta, mint akinek nagyon tetszik valami. Értette azonnal az egészet. A király átstilizálja a hitlevél szövegét. Így el fogja érni, hogy esküje gyanánt nem az kerül a törvénykönyvbe, amit távollétében a kormányzó írt elő neki. Hanem a saját szövege.

- Készen is vagyon, - mondta a király - éjszaka felkőttem, mingyán megcsinálám. Nézzed.

És saját írásai közül átadott egy saját kezével írt szöveget a püspöknek. Az kiváncsian kezdte olvasni. És már az első mondatoknál elragadtatva bólogatott. A király munkáját nagyon tehetségesnek találta még a királytól is meglepőnek. Mert a hitlevél az új szövegezésben sokkal súlyosabbnak tetszett a Szilágyi szövegénél. A király a maga okiratában sokkal többre kötelezte magát. De csak látszólag. Mert a latin szövegben rejtett hurkok gyanánt olyan kifejezések bujkáltak, mint „lehetőleg” és „szükséghez képest”. Végeredményben az egyes pontok lényege mégis azonosnak tetszett.

- Ez jobb lészen, - mondta a király.

- De hátha valamely szemfüles bolhászni kezdi?

- Kezdje. Vagyon rá válaszunk. Amaz hitlevél alapján szerkesztöttük ezt, kire Albert király esküve harminckilenc május huszonhetedikén. Kikeresém az levéltárbul. S egyetmást még közibe töttem. Ha ezt az törvények közibe béiktatta az országgyűlés, az kedvezésöket külön fogjuk megbeszélleni.

Ezekről a kedvezésekről kellett hosszú órákon át tanácskozniok. Mert ezek azt jelentették, hogy a hitlevél megtartásán túl mi a király jogköre. A hitlevél megmondta, hogy mit nem szabad a királynak. Most az első országgyűlés volt kimondandó, hogy viszont mit szabad a királynak. Tárnokmestertől kezdve fólovászmesterig minden hű ember véget nem érő vitákban mondta meg a véleményét arról, hogy mit kell kérni az országgyűléstől, mit lehet kérni és mit nem tanácsos kérni.

Aprólékos megvitatás után nyolc főpontot állítottak fel.

Először: mondassék ki, hogy minden hivatal betöltése a rendek tanácsa és befolyása nélkül csak a királytól függ.

Másodszor: a rablott jószágok visszaadását csak a király, nádor, vagy az országbíró ítélheti meg.

Harmadszor: a jogtalan kézre jutott királyi jószágokat és jövedelmeket záros határnapig vissza kell adni.

Negyedszer: akik a király ellen pártot ütöttek, azok ellen eljárás indul. Vád alá helyezendők, menlevelet nem kaphatnak.

Ötödször: az országgyűlés mondja ki, hogy az egyházak fölött a magyar király pártfogói joga sértetlen. Ha ennek a jognak sérelmére adományok történtek, azok semmisek.

Hatodszor: az Albert óta épített várakat le kell rombolni, hacsak a király egyiket-másikat megtartandónak nem ítéli.

Hetedszer: ha ellenséges kézre jutott várakat sikerül visszavenni, azok előbbi tulajdonosuk kezére adandók. De ha igazolni lehet, hogy az ilyen vár azért jutott az ellenség kezére, mert tulajdonosa önként adta át, vagy rosszúl őrizte, a vár a királyé.

Nyolcadszor: az országgyűlés felhívja a királyt, hogy a megüresedett apáti és préposti állásokat töltse be.

Írásba foglaltak még igen sok kisebb jelentőségű törvényjavaslatot. De amire Mátyás a legközelebbi lépéseket alapítani akarta, az ebben a nyolc pontban foglaltatott. Garát most már vád alá helyeztette és nádorrá azt nevezte ki, akit ő akart. A Gara-párt újabb építésű várait lerombolhatta. Birtokcserékben döntő szót mondhatott, vitázó urakat gazdaggá, vagy szegénnyé tehetett. Az ellenséges kézre jutott várakat, ha visszakerülnek, mind birtokába vehette, hiszen nem nehéz igazolni, hogy a vár azért esett el, mert rosszul őrizték.

Az országgyűlés kitűzött határnapja előtti estén csak úgy nyüzsgött a sokaság a budai utcákon. Aki csak nem volt ágyban fekvő beteg, az mind feljött Budára királyt látni. A nádor kivételével. Az tovább dacolt a királlyal simontornyai várában. Ujlaki Budán volt, de nem jelent meg a király előtt, tüntetvén azzal, hogy a hagyományos hódolást elmulasztja. Mátyás most már tisztában volt vele, hogy mit fog tenni. Késő este magához hivatta Guti Ország Mihályt, a főajtónállót. Nála volt Vitéz János is, mikor fogadta.

- Valami baj vagyon, felség? - kérdezte a régi, hű ember.

- Nincs. Csak tudakolni kévánnánk, akarsz-e nádorispánunk lenni?

A főajtónálló elpirult és visszahőkölt a hirtelen boldogságtól.

- De... de hát Gara?

- Garát elcsapjuk, miként rossz cselédet szokás. Akarsz, nem akarsz?

- Akarok, - rebegte a zászlósúr és szeme nedves lett az örömtől.

- Jól vagyon. Többirül beszélj János pispekvel. Mi alunni megyünk.

És másnap Mátyás király megnyitotta az első országgyűlést. Hagyományos pompával vonult be, pazar díszruhát viselt, gyémántos, rubintos kardja falvakat megért. Fején vékony aranykorona, amely Szent Istvánéhoz szándékosan nem hasonlított. Gyors léptekkel hágott fel a díszes emelvényre. Fergeteges éljenzés és dobogás fogadta. Ő szembe nézett az élénk színekben pompázó sokasággal. Szembe nézett a magyar nemzettel. Pillantása Ujlakira esett, aki összeszorított szájjal, dacos némasággal, sápadtan állott a tomboló éljenzők között. De nézése elfutott felette. Aztán rákezdte a hagyományos latin mondatot:

- Magyarországunk itt egybegyűlt zászlósurainak és rendeinek királyi üdvözletünket...

Nem folytathatta, mert az éljenzés és dobogás nem hagyta beszélni. A nemzet nem tudott betelni a fiatal nemzeti király ünneplésével. Tovább harsogott és zúgott a terem, sőt a vihar még erősbödött. Ő várt türelmesen, de odasúgott Vitéz Jánosnak, aki mellette állott, hogy a trónbeszéd szövegét nyujtsa neki:

- Tyű be mérges lészen Mihály bátyám az nándori várban...

A nagy lármában ezt csak Vitéz János hallotta. És sietett elnyomni a kisértő mosolygást.

XVII.

Az országgyűlés tizenkét napig tanácskozott. A kedvezéseket mind pontosan megszavazták. A nádort megfosztották állásától és egyetlen hang nem emelkedett mellette. Guti Ország Mihály elfogadta a nádori széket. Ujlaki erre azonnal elutazott Budáról. Felháborodva hangoztatta, hogy ő a zászlósurak rangsorában előbb állott, mint Ország, tehát a nádori méltóság, ha már Garát letették, neki járt volna.

- Királynak megmondjátok, hogy ezt megkeserüli!

A királynak megmondták a fenyegetést. Ő csak vállát vonta és nevetett. Igen jó kedve volt, az országgyűlés kitűnően sikerült. Egyetlen egy terve nem sikerült: szeretett volna a rendekkel egy kis rendkívüli adót megszavaztatni. De már a puszta kísérlet is olyan heves ellenállást keltett, hogy jobbnak látta egyelőre nem erőszakolni a dolgot. És most már csak azt várta, mikor és hogyan fog felhorkanni Szilágyi Mihály.

Először kerülő úton hallott róla, mégpedig édesanyjától. Hunyadi Jánosné nem akart a királyi palotában lakni. Csak a legelső napokat töltötte a fia mellett, míg annak magánlakosztályát, konyháját és közvetlen személyzetét rendben tudta. Akkor vidékre költözött, bár nem messzire, csak a főváros közelébe, Óbudára. Volt itt egy nagy majorja, abban tetszetős és kellemes udvarház. Mátyás udvariasan kérlelte ugyan, hogy foglaljon magának lakosztályt a várpalotában, de az özvegy csak fejét ingatta.

- Nem, fiam, maradj magad ura. Hogy még gyermek vagy, mondanák, kit dajkálni kell, ha mellettöd marannék.

A király nem is marasztotta tovább. Nagyon is egyet értett anyja érvével, meg aztán ismerte anyja természetét: az nem érzi jól magát, ha nem uralkodhatik. Az óbudai udvarházban ezt korlátlanul teheti, Budán sok minden tekintet zavarná szabadságát. Így történt, hogy Hunyadi Jánosné külön otthont alapított magának. A király, ahányszor szerét ejthette, kikocsizott hozzá, hogy megnézze virágoskertje és baromfiudvara fejlődését.

Most már, az országgyűlés előkészítése és lefolyása miatt, szinte három hétig nem mehetett ki hozzá. De ahogy a rendek eloszlottak, rögtön meglátogatta. Ott üldögéltek a kertben a nagy diófa alatt és gyönyörködtek a sárgacsőrű fekete rigókban, amelyek a gyepen egészen közelökbe merészkedtek.

- Mondjad mán, fiam, mi vagyon odale Szerbországba?

Mátyás azonnal magyarázni kezdte a szerb helyzetet. A boldogult Gyorgye király családja nevezetes volt arról, hogy abban a legközelebbi rokonok is folyton egymás életére törtek. Három fia volt neki, Lázár, Gergely és István. Továbbá két leánya: Katalin, az Ulrik gróf özvegye és Mara, a Murád szultán özvegye. Murád szultán, mikor még élt, két sógorának, Gergelynek és Istvánnak kitolatta a szemét. Gyorgye belehalt azokba a sebekbe, amelyeket Szilágyi Mihály embereitől kapott és végrendelete szerint Gergely követte a trónon, de agg anyja gyámságával. Lázár, aki nem volt vak, mindenáron uralkodni akart és mérget hintett anyja salátájára egy étkezés alkalmával. Az öregasszony meghalt, a másik két fiú rémületében elmenekült. Lázár egyedül maradt a hatalommal, de nem sokáig örülhetett neki, mert meghalt. Most az uralmat özvegye, Ilona királyné vette át és miután leányát már előbb a bosnyák trónörökössel jegyezte el, annak kezére akarta játszani Szerbiát is. A pápánál keresett támogatást és felajánlotta neki, hogy görög vallású népét áttéríti a katolikus hitre. Ezért a szerbek fellázadtak ellene és egy török basát hívtak meg királynak. Ezt Abigaics basának hívták.

- Tudja-i asszonyanyám, hol vagyon ez Abigaics basa? A budai vár börtönében. Ilona királyné tőrbe csalá, lefogatván, elkűdé neköm ajándokul, bilincsbe verve. De az népében teljes fejetlenség kerekedék. Mindenki uralkodik ott és senki. Országjokat elárasztá az török.

Hunyadiné mindezt mozdulatlan arccal hallgatta. Most megszólalt:

- Bevégzéd? Jó. Mastan hogy ki alkudozik mindnyájokkal, Ilonával, Marával, vakokval, népvel az koronáért, azt mondjad meg. Mert ha nem tudnád, én megmondom. Mihály bátyád.

- Micsoda, - álmélkodott Mátyás, - Mihály bácsi Szerbiában király kéván lenni?

- Az. Nem tudhatod, mert suttyomba végzi az alkut. De én tudom. Mert hogy segéljem ebben, könyörögve kére levelben. Válaszolék is neki.

- Mit?

- Nemcsak hogy nem segéllem, de tiltom alkudoznia. Még én életben vagyok, bele ez dologba nem mék. Ű csak nyughasson. Mi családunkban csak egy király vagyon. Ha az rác korona kapható, tiéd légyen, ne üvé.

Mátyás fejét rázta.

- Nem köll. Török és ennenmagam között jó néköm ottan amaz idegen ország. Török szomszédságot nem kévánok, immár eltűnődtem én ez fölött. De hogy Mihály bátyám áhíjja az Gyorgye koronáját, soha eszömbe meg sem fordúlt vóna. Néköm, királyának, semmit ez áhitatárul nem szóla. Kicsinyég furcsállom.

- Nono, - mosolygott Hunyadiné - egysmás dógot te is töttél kormányzónak tudta nélkül.

- Az más. Én király vagyok. Mondja csak, asszonyanyám: kűde hát levelet neki, hogy nyughasson, ugyi?

- Kűdtem. Mastan rettenetest haragszik reám. Vén bolond. Az teméntelen hívság, ez vala mán baja pendelyes gyerekkorába is.

- Hajjaj. Így hát dupla szerrel haragszik. Tul lűttünk az tárcsán. De oda se neki. Ha belekezdék, végig csinálom. Ha könyökit fogdozzák, dógozni nem birhat senki. Se varga, se király. Ha bűribe meg nem fér Mihály bátyám, iza bécsukatom, asszonyanyám meglássa. Tudom, hálátlant fog mondani éngöm az világ, hogy félrébb taszitom, ki az trónra tött. De nem bánom egy csöppet is. Mert ha trónra tött, haggyon dógoznom. Ha meg nem izlik néki, hogy dógozom, ne tött vóna oda. Lelki ösméretöm jobban sajog olly hibátul, ha kit országunk ellen vétök, mint kit ű ellene. S tudja asszonyanyám, mi az furcsa? Hogy lelköm mélyibe roppantul szeretöm. Mikort dühös szóval káromol, az asztalt csapdossa, bajsza rezeg, bizony mondom, szivem szerint magamhoz ölelném. Mert ollyannyira magyar. Még mend az hibái, azok is magyarok.

- Én is ugyan kedveltem világéletömbe. Vén taknyos, roppant kedves bír lönni néha.

Mosolyogva néztek maguk elé mindaketten. Mintha, két komoly felnőtt valami szeretetreméltó, haszontalan, vásott kölyökről beszélgettek volna. Aztán még elbeszélgettek egyről-másról, főként a nyúlszigeti apácák dolgáról, akiknek nagy perök volt a pesti és budai vámszedőkkel. Az apácákat Hunyadiné nagyon pártfogolta és a király támogatását kérte számukra.

- Bocsásson ki okiratot, asszonyanyám, - válaszolta Mátyás - király anyja, joga vagyon. Árpádok alatt is sok izben tötték.

- Én? Okiratot?

- Azt ám. Felhatalmazom. Asszonyanyámtul nem tartok.

- Még bécsukatsz, félek.

Nevettek. Elbúcsúztak. Mátyás ment vissza az udvari hintón Budára. Ott elmondta Vitéz Jánosnak, amit anyjától hallott. A püspök soká elgondolkozott róla. Úgy vélekedett, hogy Szilágyi Mihály megbánta önzetlenségét: most már jobb szeretné, ha nem öccséből, hanem saját magából csinált volna királyt. Ha most bosszankodik, hogy még szerb király sem lehet és ha ebben a bosszus lelkiállapotban tudja meg az országgyűlés eredményeit, kétségtelenül éktelen indulatra fog gerjedni. Fel kell készülni arra, hogy sok baj lesz vele.

Így is lett. Tőle magától sem jött hír, de közvetett ujság annál több. A délvidékről jövő hírhozók egyre sűrűbben emlegették, hogy Szilágyi Mihály meghallotta az országgyűlés lefolyását és tombol haragjában. Igen mosdatlan szavakkal becsmérli a királyt, lázadással fenyegetődzik és egyelőre ingadozik, hogy otthagyjon-e csapot-papot Nándorfehérvárott és menjen Budára botrányt csinálni, vagy éppenséggel ott maradjon és tagadja meg öccsét. A sokféle mende-monda között nem lehetett eligazodni. Mátyás úgy határozott, hogy ezeket a híreket elereszti füle mellett és megvárja, míg nagybátyja megszólal.

Az szólt, de nem neki. Egy szép napon az a meghökkentő hír jött, hogy Szilágyi Mihály felkerekedett, elment Tolnába, ott felkereste simontornyai várkastélyában az elcsapott nádort, odahivatták ugyanakkor Ujlaki Miklóst is, és hárman szövetséget kötöttek. A király ellen. Nem is titkolták a megállapodás pontjait. A szerződés szerint kötelezték magokat, hogy egymást egész életökben „akárki ellen és akármilyen körülmények között” híven és teljes erejükből segíteni fogják, kötésöket kiterjesztik minden hívökre. Aki a kötést megszegi azt megátkozzák: necsak becsületének vesztével bűnhődjék, hanem „egyházi átok alá vetettnek tekintessék, s ez alól még maga az apostoli szék se bonthassa fel”. Annyi szerződésre esküdtek meg már az utóbbi években a nagyurak és annyiszor szegték meg esküjüket, hogy már nem tudtak milyen szerződési formákat kieszelni.

Július huszonhatodikán kötötték az egyességet Garánál és július harmincadikán már részletesen ismerte Mátyás a kötés tartalmát. Mikor megtudta, csak ennyit mondott:

- Fele sem tréfa.

Aztán elhatározta, hogy azonnal nem határoz, megvárja, míg tisztán gondolkozik a kérdésről. Aludni fog rá egyet, az ilyenkor nagyon ajánlatos. Vitéz is aludt rá egyet. S másnap azt határozták, hogy mindenekelőtt megpróbálják a békés utat. Vitéz, mint Mátyás bizalmas követe, lemegy Nándorfehérvárra, ott lelkére beszél a kormányzónak és elébe tárja, milyen végzetes dologba ment bele. Ha lecsillapodik, talán meg lehet kísérelni valami módot, hogy a szerződés alól mentesítse magát. Ha másként nem, a pápa közbelépésével.

A püspök azonnal indult Nándorfehérvárra. Mátyás pedig végezte tovább a királyi kancellária folyó ügyeit. Elég felelősségteljes és nehéz dolgok kerültek eléje. Olyan területre kellett lépnie, amelyet kevéssé ismert: a nemzetközi pénzügyek terére. Hunyadi János halála óta nagyon leromlott a magyar pénz, s az ő trónraléptekor érezhetően javult ugyan, de a külföldi pénzekhez képest még mindig elég gyengén állott. Már hetek óta jöttek a panaszok a különböző céhektől, kincstári tisztviselőktől, kereskedőktől, hogy a nép nem akarja a magyar váltópénzt elfogadni, mindenki olasz aranyat hajhász, vagy egyéb külföldi pénzt. Mátyás minden napjának egy-két órája ráment ennek a kérdésnek tanulmányozására. Mindenféle fajta olyan embert rendelt magához, akinek a pénzforgalomhoz valami köze volt: meghallgatta a céheket, hivatott magához pénzváltó zsidót, lócsiszárt, szőlősgazdát, tárnokmestert, olasz kereskedőt. Élesen figyelte mindenkinek a magyarázatát és töprengve igyekezett a sokféle beszédből kihámozni, hogy mi a lényege annak a titokzatos valaminek, amit pénznek nevezünk, és milyen intézkedés lehet hasznos az országnak. Még éjszaka is azon tanakodott magában, ha nem tudott elaludni, hogy a pénz is olyan, mint az ember: meg tud betegedni és lázában le tud

soványodni, ingerlékennyé és érzékennyé tud válni. Végül úgy döntött, hogy szigorú rendeletben tiltotta meg bármilyen külföldi pénz vételét és eladását, és megparancsolta, hogy bármit vesz valaki, az eladónak szigorú büntetés terhe alatt magyar pénzzel tartozik fizetni.

Vitéz gyorsan járt. Mivel Szilágyi igen nyersen fogadta és szóba sem akart állni vele, felszólította a kormányzót, hogy találkozzék személyesen a királlyal, aki bizonyos félreértéseket akar eloszlatni és bizonyos dolgokért rokoni szeretettel elnézését akarja kérni. Olyan ügyesen beszélt, hogy Szilágyi azonnal felkerekedett. Együtt jöttek Budának. Augusztus nyolcadikán Vitéz már jelentkezett a királynál. Alig állott a lábán az erőltetett gyorsaságú utazástól. Beszámoló helyett lemutatott a pesti síkra. Ott valami nyüzsgő sokaságot lehetett látni a falakon kívüli zónán, amely sátrakat vert.

- Az ottan kormányzó uram, nem más. Holmi pispekkel nem áll szóba, úgymond, de királynak szeme közé néz.

Mátyás gyorsan kikérdezte a püspököt, de az többet nem igen tudott mondani. Legfeljebb amit kézen-közön hallott Nándorfehérvárott: milyen válogatott káromkodásba fűzte a kormányzó a király nevét egész nyilvánosan, az egész várnép füle hallatára.

- Siess asszonyanyámhoz, János, tüstént jöjjön ide. Ki zászlósúr Budán vagyon, mend jőjjön az is. Egy-kettő.

A püspök megcsóválta a fejét.

- Nem jó lészen, felség. Ime öszverogyok az testi próbáltatástul. Inkább alusznom parancsolja felséged, mert bölcs dolog vóna pihentetnünk agyamot, kire szükségöd eshetik még.

- Ó szegény János, jól vagyon, nem kínozlak. Mit kérsz jutalmul?

János püspökön látszott, hogy a jutalomra számított már, és régen tudja, mit fog kérni.

- Vögyük ide az kancelláriára említöttem öcsémet, Janus Pannoniust. Nem bánja meg felségöd, fogadom.

- Jól vagyon, hozasd Budára. Most alhatsz.

Mátyás még aznap délután kíséretet állított össze, királyi díszt öltött és a vár alá rendelt sajkákon átment a pesti oldalra. Ott már lovak és hintók várták. Hunyadiné beült a hintóba, a király és kísérete lóra ültek. Csakhamar odaértek Szilágyi táborához. A pompás csapat érkezése itt nagy lótást-futást keltett, kürtjelek harsantak és dob pergett. Szilágyi seregnek is beillő kísérettel jött. Nem nagyon bízott öccse szándékaiban.

A díszsátor előtt Mátyás leszállt a lóról. Édesanyját maga mellé állította, a zászlósurak mögötte sorakoztak fel. De még rá sem ért beizenni, Szilágyi megjelent a sátornyílásban. Cigányarca sápadt volt a felindulástól, ajka reszketett. És kiáltozni kezdett, szikrázó szemmel pillantva öccsére:

- Hát itt vagy, te nyavalyás kölyök, te hálátlanok hálátlanja, hát ide merészeltél jönni, te hitvány, hát nem félsz, hogy botot fogok és az fenekedre verek, te beste fattyú, ki...

Itt egyszerre megállt, mert Hunyadiné közvetlenül elébe lépett és felemelte a kezét.

- Fogd be szádot, Mihály, mert istenuccse képen teremtlek!

Szilágyi nyelt egyet, hevesen lélegzett kitáguló orrlyukain keresztül, fújtatva, mint a kazán. Mátyás mögött a zászlósurak zavartan álltak egyik lábokról a másikra. Hunyadiné várta fenyegetése hatását és látszott rajta, hogy szavának akar állani. Már pedig Szilágyi Mihály senkitől a világon nem félt, csak nővérétől. Megint nyelt egyet és így szólt:

- Gyertek bé.

Mátyás intett a kíséretnek, hogy maradjanak kint. Ő anyjával együtt bement a sátorba. Szilágyi bent újra kezdte:

- Király ez? Zsebrákoknál rosszabb ez, akasztófára való, szószegő fickó!

Hunyadiné leült a török szőnyeggel borított kerevetre. Mátyás melléje ült, kardját térdei közé fogta. Nem szólt. Szilágyi vadul járkált lesfel, majd felrobbant. Aztán hirtelen megállt és Mátyásra meredt.

- Mért nem beszélsz, he?

- Még az kormányzó olly állapotban lészen, hogy királlyal országos dolgokrul tanácskozhatna, megvárom. Ha mi könyv akadna itten, jó vóna. Olvashatnék addig.

Szilágyi csikorgatta a fogát. Megint járkált sebes léptekkel lesfel. Ők hallgattak.

- Mi vagyon Giskrával? - kérdezte Szilágyi megint megállva.

- Meggyőztem. Fegyverszünetet adék néki. Észak felől nyughatunk.

A kormányzó hümmögött. Végre széket fogott és leült maga is, de a sátor talaját nem döngölték elég símára a katonák, a szék megbillent és a kormányzó hajszál hijján elnyúlt a földön. Ez súlyos csorbát ejtett méltóságán. Majd megütötte a guta mérgében. Rettenetes káromkodásba kezdett, de nővérére pillantott és a folytatást lenyelte. A széket megigazította és most már kissé nyugodtabban leült. Hunyadiné jól ismerte bátyját. Most már itt merte hagyni. Felállott.

- Jobb, ha ketten szóltok egymással. Asszony nem köll ide.

Azzal kiment. Ezek kettesben maradtak. Mátyás megszólalt.

- Király szemibe akar nézni, Mihály bácsi, úgy mondta. Hát nézzen mastan. S ha tud, haragudjék. De nem tud. Én reám nem tud.

- Eriggy. Utállak, mikint az varangyot.

- Hát persze. Utóbb üdő óta az mágnásokba szerelmesedett. Hogy ezt megérendjük, nem hittem. Szilágyi Mihály, az magyar nemesség büszkesége, kincse, címerpajzsa elment hajlongani Simontornyára, ékesen, alázatosan. Az nagyurakhoz. Vállát legalább megveregették? Mert ha úgy, akkor megérte. Nem kis dolog komázni egy Garával. Meg egy Ujlakival. Nagy tisztösség jutott így az bides, alacsony köznemességnek. Bóldog lészen az egész ország. De nini, hogy immár Mihály bátyám is mágnás, feledtem. Beszterce örökös grófja. Ejnye, ejnye, hun jár az eszem. Mágnás, persze. Az köznemesi pereputtynak ejszen immár nem tudja nevit is. Mondja, asztalokhoz ültették? Vélök egy asztalnál öhetött? Fene nagy eset. Uramatyám ha az égbül lenéz, úgymond: hinnye, be sokra vivé Mihály sógor. Néköm, úgymond, kormányzó koromban ez dücsőség nem jutott. Bezzeg Mihály sógornak szabad hajbókolni amaz nagyuraknak kegyes személyök előtt, kik is Lackó fiamnak fejit vötték.

Szilágyi hallgatott, fogát csikorgatta. Öklével ütötte a térdét. Mátyás könyörtelenül folytatta.

- Lackó is lenéz az mennyekbül. Derék dolog ez, úgymond, hogy Mihály bátyám parolázik gyilkosomval. De nem szólhatok, ha szüve odahúzá. Az mágnásokkal komázni, ez gyengéjét esmerjük. Mastan leeriszködtek hozzá, hát ne vádoljuk, ha azokat nálunknál jobb szereti. Noha mink mindétig szívünkbül, forrón szerettük. De hát azok mágnások. Németvel, csehvel atyafiak azonfejül. Mink csak azfajta semmiházi magyarok vagyunk...

Szilágyi most már felhördült.

- Ne piszkálj, kölyök, mert megrúglak.

De ez csak folytatta.

- Nem is érdemölünk egyebet, magyarok. Az mi szeretve szeretett Mihály bátyánk tött róla, hogy az mi magzatunk kerüljön az árpádi trónra. Hogy az nemzeti király az magyarokat maga eszi szerint gyarapíjja, felmagasztajja. Halhatatlan, gyönyörő dolog vót ez, száz, meg száz évekig hirdetendi nevit az magyar história. De ime, jöve valaki, kormányzó vagy mifene, ki mingyán pártot ütött az magyar király ellen s legott felboríta országlást, békességet, jövendőt, magyaroknak egyességit. Mér tött ilyet? Mer az mágnások köntösihez hozzádörgölteté magát...

- Utálom őköt, - ordított fel egyszerre Szilágyi, - értötted? Utálom mendkettejit, akar az rihes kutyát. De haragomba töttem. Az bélpoklosság vágja izekre fertelmes tetemöket, hogy az a...

- Ki haragszik, az mingyán hazájának ártalmára törjön?

- Nem az haza ellen, te ellenöd. Én töttelek meg királynak.

- Nem tött. Csak az király, ki országolhat. Ilyennek nem tött. No lássa.

Már ott állt előtte, szemközt vele. Vállára tette a kezét. Az a földet nézte s vállát nem vonta el.

- Pedig szeret. Hogy tiszta szívbül szeret, miként Lackót is szerette, bizonyosan tudom. Asszonyanyámat is szereti, kinek fia megölőjétül jön. S mégis.

Élesen figyelte a földre sütött szemű embert. Lélekjelenléttel, tettre kész aggyal. S most hirtelen megölelte, mindakét karjával magához szorította. Az egy pillanat ezredrészéig viszonozta az ölelést. De hirtelen mégis ellökte magától.

- Eriggy fenébe. Nem köllesz.

Mátyás mosolygott. Leült.

- Jól vagyon. Úgyis szeret, hiába tagadja. Mastan szépen elmondja néköm, miért haragos?

- Még kérded? Hallatlan dolog ez. Még ű kérdi. Hát legelsőbb például...

Már ömlött is belőle a szó. Mátyás figyelmesen hallgatta. Már tudta, hogy ezt a csatát is megnyerte.

XVIII.

Három álló napig tárgyaltak, még pedig itt lent a táborban. Mátyás szállást csináltatott magának, ott hált és másnap reggel újra kezdte. Terve készen volt, de nagyon óvatosan vitte keresztül. Eleinte maga hangoztatta, hogy nagybátyja helyrehozhatatlan lépést követett el: a Garáékkal kötött szövetség olyan súlyos, hogy abból most már a kormányzó nem léphet ki. Második nap már kezdte pedzeni, hogy mivel nagybátyja az ellenpárthoz állott, kénytelen lesz vád alá helyeztetni és legnagyobb fájdalmára elkoboztatni tőle a besztercei grófságot, amit annál jobban sajnál, mert éppen most akarta a Hunyadi-vagyon újabb részét donáció gyanánt a vitéz kormányzónak adományozni, most azonban ez már lehetetlen. Az is lehetetlen, hogy Szilágyi Mihály ezek után vezér maradjon. Harmadnap célozgatni kezdett arra, hogy Szilágyi mint kormányzó szövetkezett Garáékkal, ha tehát Szilágyi valamely okból megszünnék kormányzó lenni, ki lehetne magyarázni, hogy a szerződés őt nem köti többé. És a harmadik nap délutánján Szilágyi Mihály maga vetette fel azt az ötletet, amelyről nem vette észre, hogy fortélyos öccse rágta a szájába: lemond a kormányzói állásról, megtartja a vezérséget és az összes királyi várak legfelsőbb felügyeletét, Mátyás írást ad neki a vád elejtéséről, megerősíti a besztercei grófságban és a Hunyadi-vagyon újabb részét neki adományozza. A Garáékkal kötött szerződést semmisnek tekintik, az egyházi átok kérdését Mátyás magára vállalja: majd elintézi Carvajal pápai követtel.

A különböző okiratokat már Budán szövegezték meg. Mátyásnak gondja volt rá, hogy a kormányzó ünnepélyes lemondásának okmánya legelsőnek készüljön el. Szilágyi viszont a besztercei grófság megerősítését sürgette. Erre komoly oka volt. A beszterceiek nem szerették őt, parancsait nem tartották tiszteletben, tisztviselőit semmibe sem vették. Besztercén rendet kellett csinálnia, hogyha a közeledő török veszedelem a mezőbe szólítja, ne kelljen birtokainak zavaros állapota miatt aggódnia. A békesség teljesen helyreállott király és nagybátyja között. Egyetlen ürömcsepp vegyült Szilágyi megkönnyebbedett kedélyhangulatába: hogy Vitéz János kancellár marad. Mert Vitéz Jánosban látta az okát annak, hogy a király őt nélkülözni tudja. Feneketlenül meggyűlölte a püspököt. Mivel öccsének eljárását most már maga is igyekezett menteni, bukásának teljes felelősségét a püspökre tolta.

- Még ugyan mérges ellenséget szerze neköm felséged, - mondta Vitéz a királynak.

- Lenyeljed, - nevetett Mátyás, - szolgálatoddal véle jár az illyes.

Szent István napjára készen voltak a megegyezés minden pontjával. Szilágyi Mihály ezen a napon egész kíséretével hivatalos bevonulást tartott Buda várába. Ahogy kívánta: Mátyás nagy ceremóniával iktatta be az örökös besztercei grófságba. A bukott kormányzó teljesen kibékült az élettel. Várta a török háborút, a szerb koronáról lelke mélyén még nem mondott le, sokkal gazdagabb ember lett, nagy reménységekkel nézett a jövőbe. Mátyás pedig az ünnepélyes beiktatásról visszatért aktáinak és Vitéz Jánosnak társaságába.

Már jó ideje nagy dologban törte a fejét. Mindig visszaemlékezett apja hadügyi terveire, amelyek annakidején mély benyomást tettek rá. Mikor most Giskrával kellett hadakoznia, kedvetlenül tapasztalta, hogy még egy kicsiny seregrész hadba szólítása is lassú és nehézkes. Ez az állapot nem sok jóval bíztatott, ha arra gondolt, hogy nem cseh rablócsapatok, hanem a félelmetes nagyságú török katonatenger erejével kell rövidesen szembeszállnia. Azonkívül az a követség, amelyet Fridrikhez küldött a szent koronáért, dolgavégezetlen tért vissza, Fridrik mindenféle köntörfalazások után korona nélkül küldte vissza a követséget. Előrelátható volt, hogy a koronát fegyverrel kell visszaszereznie. Mindehhez arra lett volna szükség, hogy olyan haderő álljon rendelkezésére, amely bármikor harcba dobható. A legegyszerűbb megoldása

ennek az lett volna, hogy minden eshetőségre folyton-folyvást fegyverben tartson bizonyos számú zsoldost. De erre most nem volt pénze, adót pedig az országgyűlés nem szavazott meg. Töprengett, tanakodott, Vitéz társaságában hangosan gondolkodott. És lassanként egy ötlet szikráját csiholta ki erősen dolgozó gondolataiból: az eddigi rendszerben egy sebezhető pontot talált, amelybe kihúzhatatlan szigony gyanánt akarta nagy szándékát beledöfni. A törvény bizonyos időn túl nem kötelezte a katonáskodó nemeseket, hogy fegyverben maradjanak. S az ország határán túl sem. Ezt kellett valahogy kiigazíttatnia az országgyűléssel. Mert ha olyan törvényt tud hozatni, amely szerint a bevonultak kötelesek a hadi veszedelem fennálltáig fegyverben maradni, akármeddig tartson is az, kötelesek továbbá a határokon túl is szolgálni szükség esetén, - akkor nyert ügye van.

Szilágyi mitsem tudott arról, hogy öccse milyen terveket forgat a fejében. De most már nem is gondolt sokat öccse terveivel. Várva-várta a közelinek ígérkező hadakozás gyönyörű idejét.

Az ünnepélyes megbékélés után negyednapra, augusztus huszonnegyedikén éjszaka, legmélyebb álmából költötték fel a királyt. Szigorúan meghagyta volt, hogy ha a déli végekről török megmozdulást jelentenek, bármilyen éjszakai órán, azonnal költsék fel. Felült az ágyon és álma egy pillanat alatt elröppent. A hírhozót maga elé parancsolta. Az mindössze két szót hozott:

- Galambóc elesett.

Ez a török háború kitörését jelentette. Galambóc fontos stratégiai pont volt, eleget hallotta emlegetni gyerekkorában. Percek alatt magára kapkodta ruháit, közben parancsokat osztogatott. Azonnal egy-egy ember menjen a nádorért, a pápai követért, Szilágyi Mihályért, a kincstartó Laki Túsz Jánosért, Vitéz püspökért, ezért is, amazért is. Verjék fel álmából valamennyit, a király azonnal haditanácsot akar tartani. Lovasember száguldjon Óbudára, anyja is jöjjön azonnal.

Egy óra múlva együtt ült a tanács. A király közölte az egybegyültekkel, hogy a hadjáratban személyesen óhajt részt venni, mert ez bizonyára kedvező hangulatot fog kelteni a bevonulandók körében. A jelenlévők olyan lelkesen helyeseltek erre, hogy Szilágyi Mihály, aki ellent akart mondani, lenyelte kifogásait. Megtárgyalták a bandériumok behívását, zsoldosok toborzását, a király távolléte alatt elintézendő folyó ügyek irányelveit, az egybehívandó országgyűlés szükségét, a hadjárat vezetésének előrelátható fővonalait, számot vetettek a felhajszolható pénzzel és a haderő várható lélekszámával. A tanácskozást a király vezette, mindenkinek beszédébe belevágott, a tárgytól elkószálni senkit sem engedett, gyorsan döntött. Hajnaltájt megérkezett Hunyadiné. Előtte röviden összefoglalta, amit eddig végeztek, aztán így szólt:

- Élelemnek, lónak, bornak vásárlása asszonyanyámra várakozik. Jobbra nem bizhatnám.

Hunyadiné bólintott, felkelt, aztán intett bátyjának és a kincstárnoknak.

- Gyertek más szobába. Két kancellista is köll. Király végezhesse egyéb dógát az urakval. Mikort indúlsz, király?

- Reggel.

- Jól vagyon. Az Jézus vigyázza éltedöt.

Mátyás kezet csókolt. Ez volt minden búcsúzásuk. Hunyadiné átment tárgyalni. Ezalatt kint már elevenedett az élet. Izgalmasan szólt a riadó, paták csattogása hallatszott. Idebenn a tanácskozás folyt reggelig. Akkor a király bevégezte az ülést, sietett lakosztályába, végigmosta magát fagyos vízzel, átöltözött és nemsokára már nyeregben ült. Mellette Szilágyi. Gyors ügetéssel igyekezett kifelé a várból. A kora reggeli járókelők csodálkozva süvegelték meg a lovasokat, a nép még nem tudott semmit, nem értették, hova vonúl a sereg.

Már a vár alatt ketté váltak. A király Szeged felé indúlt kíséretével, Szilágyi más úton vágott neki az Alföldnek. Amint ezt már előre felosztották egymás között. Mátyás dolga volt Szegeden kijelölni jelenlétével a főhadiszállást és előkészíteni ott az országgyűlést. Szilágyi dolga volt sietni az alsó Duna felé, hogy onnan a török be ne törhessen.

A király nagyon élvezte a hadbavonulást. Csak lassan lehetett haladni, mert a közbeeső állomásokon meg kellett várnia a csatlakozó seregrészeket. Olykor megvillant képzeletében az a játék, hogy apja hajdani elindulásait idézze emlékezetébe és dicső apja helyébe most saját magát gondolja, mint a világhírű hős természetes folytatását. De képzeletének okosságot parancsolt. Még otthon feltette magában, hogy a személyes hadi tettekből nem kér még részt magának. Nagybátyja vezéri hiúságát sem akarta ingerelni, de főként túlságosan kockázatosnak tartotta, hogy féléves király korában kitegye magát valami döntő kudarcnak, amely a harcmezőben mindig bekövetkezhetik. Magára kényszerítette tehát az okos tűrtőztetést. Legyen csak Szilágyi a csaták hőse, neki elég dolga lesz az országgyűlés megpuhításával. Nem tudni, mi nagyobb győzelem: megverni egy török sereget, vagy meggyőzni egy sok évszázados hagyományain konokul őrködő magyar országgyűlés urait.

Vonulásának már első napján alkonyatkor hírhozó érte utól, akit Budáról szalasztottak utána: a pápa meghalt. Ez a hír meghökkentette. Kalixtus pápa nagy híve volt neki, akire mindig számíthatott. S hogy a bíboros kollégium kit fog most felmagasztalni, attól nagyon sok függött. A pápa bekövetkezhető halálával már régen számoltak és sokat beszéltek az új konklávé eshetőségeiről is. Volt a jelöltek közt egy, aki Magyarország szempontjából nem sok jót ígért, és pedig nem más, mint Enea Silvio Piccolomini, ugyanaz, aki V. Lászlónak ajánlotta a királyfiak neveléséről szóló könyvet s aki az utóbbi években Fridrikkel benső barátságot tartott fenn. Az egyik királyi kancellista, Kosztolányi György, sokat tudott róla mesélni, mert a főpap Francesco nevű unokaöccsének volt a nevelője Ferrarában. A Kosztolányi előadása szerint Piccolomini bíboros igen vidám ember volt, sok asszonyhistóriát suttogtak róla, de zajos magánéletét elnézte a szentszék, mert rendkívüli műveltségének és diplomáciai ügyességének sok hasznát lehetett venni. Gyors emelkedését főként Fridrik hathatós pártfogásának köszönhette. Ha megkapja a tiarát, vidám életet fog élni Rómában, a török elleni keresztes hadjárattal édeskeveset fog vesződni, ezzel Magyarország nemzetközi súlya nagyot esik, Fridrik pedig egyszerre rendkívüli súlyt kap a külügyekben. E naptól kezdve Mátyás esti imájába belefoglalta a pápaválasztást. Kapisztrán közbenjárásáért könyörgött, hogy Isten világosítsa meg a bíborosok elméjét és ne engedje, hogy ezt az embert felmagasztalják a keresztény világ urává.

De nem jól imádkozott. Hét napig tartott útja az Alföld dús rengetegein át, olykor felcsillanó vadvizek között. S mikor a hetedik napon Szegedre érkezett, ott már várta a hír, hogy a francia párt jelöltje, Estouville bolognai bíboros-érsek, kisebbségben maradt. Háromnapi tanácskozás után Piccolomini bíborost választották pápává, aki a II. Pius nevet vette fel, mikor a trónt elfoglalta. A választás menetére Fridrik igen erős nyomást gyakorolt. Most joggal várhatta érte a jutalmat.

Mátyás komor hangulatban kezdett neki a szegedi munkának. Minden rosszra el volt készülve, ami Rómából jöhet. Mivel Fridrik minden jel szerint szívósan melengette a magyar korona iránt való reményeit, fel lehetett tenni még azt is, hogy az ő befolyására az új pápa nem fogja I. Mátyást magyar királynak elismerni, amiből beláthatatlan bonyodalmak következhetnek.

S mikor nem minden izgalom nélkül várta Carvajal bíborost, a pápai követet, akivel megbeszélte volt a szegedi találkozót, más hírt is kapott, amely türelmét próbára tette. A szilaj és nyughatatlan Szilágyi megint bajt csinált. Kitűnt, hogy alig vált ketté Buda alatt a magyar sereg, Szilágyi hírt kapott Erdélyből, hogy Beszterce fellázadt. Ezt nem lehetett csodálni, Szilágyi még kormányzó korában embertelenül elbánt a beszterceiekkel, akik vonakodtak őt

örökös grófjuknak elismerni. Sok embert lenyakaztatott és soknak kitolatta a szemét. Most, hogy a besztercei grófság megerősítésének híre terjedt, a besztercei polgárok feldühödtek és rombolni kezdték a besztercei várat. Ez a hír érkezett a hadba induló Szilágyihoz. Ő egy szempillantás alatt irányt változtatott és a török helyett Beszterce felé vette útját haragjában. Erőltetett meneteléssel ott termett, mint a fergeteg, felgyujtotta a várost, egész sereg embert megvakíttatott, másoknak kezét vágatta le, kegyetlen rémuralmat teremtett, de olyat, hogy ettől Nagyszeben szászai fellázadtak a magyar uralom ellen, sőt egész Erdély mozgolódni kezdett.

Ez a hír újabb úton érte a királyt: átment Nándorfehérvárra. Ez a lépés is beletartozott még az előre megállapított tervbe. Amivel egyéb eshetőségek közt számoltak, megtörtént: a török elősereg a magyar haderő közeledtének hírére gyorsan visszavonúlt. A király megszállta a fontos és dicső emlékű Nádorfehérvárt, kisebb portyák pedig utánaeredtek a töröknek, hogy a viszavonulókat megcsipkedjék. Hoztak is néhány levágott fejet s néhány foglyot.

De Mátyás most közömbösen vette az apró győzelmek hírét. Erdély lázadásának hírére nagyon felindult. Erőteljes, sőt goromba levelet írt Szilágyinak. Rideg hangon korholta erdélyi viselt dolgaiért és ráparancsolt, hogy azonnal jőjjön Nándorfehérvárra, igazolni magát. És elszánt keménységgel várta nagybátyját. Feltette magában, hogy most alaposan rendet fog csinálni. De heves haragját csillapította a pápa levele. A keltezésből látszott, hogy II. Pius trónraléptének már másnapján sietett levelet írni a magyar királynak. A levél klasszikus latinságú mondataiban nyoma sem volt Fridrik befolyásának. A szent atya ünnepélyesen elismerte Mátyást a magyarok királyának, biztosította különös jóindulatáról és segítségéről. Sajátmagáról is beszélt: alázattal hajtja nyakát, úgymond, az apostoli szolgaság járma alá, „mely a Szentlélek sugallatára tétetett rá Istennek titkos és rá nézve rettentő ítélete által". A királynak nagy kő esett le a szívéről. A pápa ellenséges fellépésével szembe nézett volna ugyan, de most temérdek gondja között nagy áldás volt, hogy legalább ezen az oldalon fedve tudta magát. És megkönnyebbült sóhajjal megenyhülve, most már a bocsánat készségével várta nagybátyját.

A várakozás ideje sem telt tétlenül. Nagy dologra határozta el magát. Hetek óta tépelődött már ezen a lépésen, megtegye, ne tegye. Égetően és mulhatatlanul pénzre volt szüksége, ha azt akarta, hogy zsoldosai belátható időn belül fel ne lázadjanak. Először bátortalanul, majd egyre követelőbben fogamzott meg agyában a gondolat, hogy nem várja meg az országgyűlést, mert a dolog kezdett körmére égni: adót vet ki. Alkotmány ellenére, hitlevele ellenére. Esküszegő lesz. Ez a gondolat visszariasztotta. Akárhány példáját látta is maga előtt annak a könnyed kézlegyintésnek, amellyel politikai eskük felett napirendre tértek a magyarok, neki az esküszegés fogalma kínosan visszatetszett. Apja szeplőtelen tisztessége előtt restelkedett arra a gondolatra, hogy megszegi szavát, amelyet lekötött valakinek. Istennek is, nemzetnek is. Ő, a lovag. Akit apja ütött lovaggá. Éppen itt, Nándorfehérvár székesegyházában.

Magához kérette Carvajalt, a nunciust. Elmondta neki álmatlan töprengéseit. Hosszú lelkiismereti vitára készült fel, de az eskü kérdését váratlan gyorsasággal el tudta intézni.

- Felséged köteles megvédeni az egyházat is és hazáját is. Isten parancsa folytán.

- Úgy van.

- Isten parancsa ellen hiába esküdött felséged. Akkor követne el halálos vétket, ha formaságok miatt védtelenül hagyná vallását és nemzetét. Vegye a pénzt, ahonnan tudja. Ha belpolitikai kellemetlenségei lesznek felségednek, számíthat a pápai hatalom nyomatékos és teljes erejű támogatására. De ne nyisson utat annak, hogy a keresztény egyház birodalma az Antikrisztus kezére jusson.

- Köszönöm, bíbornok. Én is így gondoltam.

- Akkor miért kétségeskedett felséged?

- Mert nem tudtam, hogy eminenciád van-e olyan okos, mint én.

Nevettek. A bíboros megáldotta a királyt, sőt megáldotta azt a rendeletet is, amely teljesen kész szöveggel csak arra a két szóra várt, hogy „Mathias Rex". Mátyás a bíboros előtt írta alá. Megdöbbentő dolog volt benne: az uralkodó önhatalmúan adót vetett ki Magyarországra. A főurak és köznemesek aranybullás Magyarországára. Legyen, ami lesz. Ha győz, a győzelem igazolni fogja az adót és előzményt teremt a dolog megismétlésére. Ha nem győz, akkor egy bajjal több, vagy kevesebb, az már mindegy. Valamikor egyszer Vitéz János mondta neki egyik hosszú éjszakai tanácskozásuk alkalmával, hogy a királyok igazi tehetsége a szerencse. Ez a tetszetős mondat mélyen belevéződött emlékezetébe és gyakran eszébe jutott. Most is a szerencsétől várta, hogy segítse céljaiban.

S az, mintha megrendelésre jött volna, meg is mutatkozott. Mialatt még mindig Szilágyi Mihályt várta nagy leszámolásra, egy napon érdekes látogató érkezett Nándorfehérvárra: a bosnyák király, Tamás.

Mátyás királyi fogadtatást rendezett neki, amennyire ezt szerény nándorfehérvári udvartartása engedte. Kisgyerek kora óta sokat hallotta emlegetni ezt a királyt, aki apjának szövetségese, Ulrik grófnak és Gyorgye királynak pedig esküdt ellensége volt. Most a Brankovics-család belső viszálykodása jó alkalmul szolgált neki, hogy Gyorgye országát, akivel annyi baja volt, megkaparítsa. Mátyás tudta, hogy ehhez jön Tamás király segítséget kérni tőle.

Csakugyan azért jött. Balkáni egészségű, napbarnította szép ember volt Tamás, javakorbeli férfi, bosnyák módon öltözött, aranyos hímzésű buggyos nadrágba, szattyánpapucs a lábán, arany varratú lapos kalap a fején, oldalán görbe kard, övében handzsár. Szinte csodálkozni kellett rajta, hogy ez a keleti ember milyen jól tud latinul. Nyilván a papok tanították meg, mikor a trón kedvéért, melyet testvérbátyjától vett el, a bogumil-hitről áttért a katolikus vallásra.

Mikor a fogadtatás ceremóniái után a két király egyedül maradt, Tamás cikornyás keleti módon igen messziről kezdte a beszédtárgyat. De Mátyás mindjárt megállította.

- Nem jó lesz így, Tamás király. Beszéljünk arról a szerb koronáról. Mit kérsz tőlem és mit kínálsz érte?

Tamás király tehát a tárgyra tért ugyan, de még mindig bőbeszédűen. Hosszasan magyarázta, hogy az Osztoja-dinasztia mindig milyen baráti hűséggel viseltetett néhai Hunyadi János iránt. Majd kifejtette, milyen fontos érdeke Magyarországnak, hogy a közéje s a török közé ékelt Szerbiában rendezett, katonai ellenállásra képes állami élet fejlődjék.

- Szóval? Szóval?

- Szóval segíts nekem, Mátyás király, hogy, Szerbiában segíthessek neked.

- Igen ám, Tamás király, de hátha én magam akarom azt a szerb koronát?

- Azt én már régen meggondoltam. Megtaláltam a módját, hogy a tied is lehet, az enyém is.

- Hogyan?

- Úgy, hogy elismerem hűbéri hatalmadat. Mint hűbéruram adod nekem a szerb koronát. Illetve majd a fiamnak, aki mint tudod, eljegyezte Gyorgye unokáját, Brankovics Máriát.

Mátyás fejét rázta.

- Sajnálom, ez lehetetlen. Magyarországnak ősi hűbérjoga van nemcsak Szerbiára, hanem Boszniára is. Ha megerősítenélek szerb királyi állásodban, ennek olyan színe volna, mintha boszniai hűbérjogaimról lemondanék.

A bosnyák király hosszasan érvelni kezdett. Hetet-havat összehordott s Mátyás most már türelmesen hallgatta. Amaz már azt kezdte hinni, hogy érvei győztek és egyre élénkebben magyarázott. De mikor színes, cikornyás okfejtését befejezte, Mátyás így válaszolt:

- Ha elismered Boszniát magyar birtoknak és velem megerősítteted magad bosnyák királyságodban is, akkor jótállok róla, hogy a szerb koronát megkapod. Különben nem. Válaszolj egyszerűen, igennel, vagy nemmel.

- Igen, - felelte Osztoja Tamás, - de miért nevetsz, Mátyás király?

- Mert most két órát elfecséreltünk hiába. Mindaketten jól tudtuk, mikor leültünk beszélgetni, hogy ebben fogunk megállapodni. Nem kár az időért?

- De kérlek, - szólt a balkáni király kissé megbotránkozva, - tárgyalni mégis csak kellett a dologról. Ez már így illik. Az embereim nagyon furcsálnák, ha öt perc alatt végeznék ilyen fontos kérdéssel. A tieid nem?

- Nem. Az én embereim kezdenek hozzászokni, hogy többnyire én beszélek helyettök, ha tanácsot kérek tőlük. Így rövidebb a dolog. Most együnk valamit, ha nincs ellenedre, utána aztán leültetjük embereinket is és a megállapodást írásba foglaljuk.

Meg is csinálták az írást aznap és másnap. S amikor Tamás király az uralkodót illető díszes búcsúztatás után eltávozott, Mátyás azonnal térképet tétetett maga elé. És azon a lúdtoll jó vastag vonásával hozzáhúzta Magyarország területéhez Szerbiát és Boszniát. Már sokáig nézte a térképet. Nyugatra kalandozott tekintetével, az ausztriai hercegséget nézte, Karintiát és Krajnát. És egy kis pirosság színezte meg az arcát: a harag és szégyen pirossága volt ez. Sőt a gyűlöleté is. Fridrikre gondolt, aki a magyar szent koronát hatalmában tartja és vonakodik kiadni.

Hogy a bosnyák király elismerte a magyar állam hűbéri uraságát, ennek hire gyorsan elterjedt. A fiatal király még egy féléve is alig ült a trónon és máris két olyan sikert mutathatott fel, mint a Giskra megfékezését, ami az egész felvidék szegény lakosságát lidércnyomás alól szabadította fel, s most Bosznia meghódolását, amelyhez egyetlen kardcsapásra sem volt szükség. Mátyás nagyon jól érezte magát. Érezte, hogy az az erős várakozás, amely a királyválasztás lángszerűen felcsapó lelkesedését követte, mély és szilárd népszerűséggé kezd változni. Hacsak az adó-rendelet most egyszerre fel nem borítja az egész népszerűséget országszerte.

Szilágyi végre megjött, de jöttét az a hír előzte meg, hogy öccsének nyers levele rettenetesen felbőszítette. Azonnal érintkezést keresett Garával és Ujlakival, találkozott is és hosszasan tárgyalt velök. Hogy mit, azt nem lehetett tudni.

Mikor öccsének bejelentették, olyan erővel lökte félre a kamarást, hogy az nekiesett az ajtófélnek. Berontott, odalépett Mátyás íróasztalához és megállt előtte. Pár pillanatig némán nézte, sötéten lobogó tekintettel. Aztán fojtott hangon, mint némely barlangok földalatti dörgése, megszólalt:

- Mastan torkodon ragadjalak, te taknyos, vagy pofon üsselek jobbrul-balrul?

Mátyás igen erősen feltette magában, hogy nyugalmát mindenáron meg fogja őrizni. Felemelte az asztalán heverő csengőt és megrázta. A belépő kamaráshoz így szólt:

- Két alabárdos álljon az gróf mellé jobbrul-balrul. Támogassák, ha indulatában eszméletit vesztené.

Már jött is a két darabant. Odaálltak Szilágyi két oldalára. S ez csakugyan közel volt hozzá, hogy a fejébe szálló vértől megüsse a szél. Hangja megrekedt, alig lehetett érteni dühös szavait, ahogy tátogott és remegett.

- Fegyverest? Mellém? Bátyád mellé? Te hitvány!

És kardjához kapott. Az alabárdosok nem mozdultak, de figyelték. Mátyás, aki nagybátyja beléptekor ülve maradt, most ökölbeszorított kézzel hatalmasat csapott az asztalra és felállott.

- Tartsad az szádat, alattvaló! Nem tűröm ezt tovább egy percig is! Királyoddal szólsz, vödd eszödben!

Szilágyi elképpedve, némán meredt rá. Nem tudta elhinni, amit hallott. Kézmozdulata megállt, tartva a félig kihúzott kardot. Halálos csend lett. Mátyás leült és szokott mozdulatával hátra simította dús, szőke üstökét.

- Amaz kardot vissza lehet tolni hüvelybe. Itt az nem hasznos. Százszor jobban forgatom ez fegyvert, mint Szilágyi Mihály. Ha kiállandunk, nagy baj lészen.

Közben a megdöbbenve hüledező embernek megjött a szava.

- Az istenödet, hogyan merészelsz bátyádhoz szólni? Szétvághlak darabokra, te rihes kutya!

- Még egyetlenben egy illetlen szót halljak, tüstint megbilincsöltetlek, Szilágyi Mihály gróf. Királynak nincs bátyja. Királynak alattvalója vagyon csupán. Kettő fajta az is: hív, vagy áruló.

- Te vagy az áruló! Adót vetöttél az magyarokra? Megháborodtál? Az tojásbul mostan költél elé s immár zsarnokhatnál? Hohó, kölyök! Még mink is itt vagyunk! Még Gara is itt vagyon! Még Ujlaki is itt vagyon!

- Kinek király töttirül panasza vagyon, az országgyűlésen szólhat. Mastan nem adórul szólunk. Másrul. Erdélyországunk háborog. Ki Isten kegyelmibül, s nem emberébül, vagyunk Magyarország királya, megparancsoljuk neköd, Beszterce grófja, adjál számot ez háborgásrul. Mentsd magadot, ha tudod.

Szilágyi megcsóválta a fejét. Már rikácsolt a dühtől.

- Ennek Isten eszit vötte. Őrült. De lerúgom trónjárul. Lerúgom!

Mátyás megint az asztalra vágott és teljes hangját kieresztve, kiáltotta:

- Mentsed magadat, ember, azt parancsoltam!

Szilágyi elvesztette uralmát. Mélyet, kínzottat nyögött és kirántotta kardját. Már a levegőbe lendült a vágás. De a két alabárdos azonnal karon ragadta. Ő vak dühvel dulakodni kezdett. Kardja csörömpölve esett a földre, lába a hüvelyben botladozott. A lármára még két alabárdos rontott be. Négyen megfékezték a dühöngő embert, aki valósággal szűkölt tehetetlen haragjában és szemét a gyűlölet nedvessége futotta el. Az ajtóban megszeppent kamarások és apródok lestek befelé. Mátyás állott az íróasztalnál. Nem szólt, várta, míg a hirtelenül benne is feltámadt indulat lecsillapodik. Aztán színtelen hanghordozással, nyomaték nélkül, mint aki szöveget olvas fel, ezt mondta:

- Szilágyi Mihályt, Beszterce örökös grófját, ki az királyt fegyverrel megtámadnia vetemödött, fejvesztésre és jószágainak vesztésére ítéljük. A nyakazás napját írásba fogjuk tönni. Vasat rá. Vigyétek.

Aztán leült és mint aki ezzel az üggyel nem akar többet foglalkozni, keresgélni kezdett az asztalán felhalmozott írások között. A fegyveresek vitték Szilágyi Mihályt kifelé, aki rettenetes káromkodásban tört ki. Az ocsmány szavak csak úgy ömlöttek belőle. De az ajtó hamarosan bezárult mögötte. Mátyás teljesen nyugodt volt. Odaszólt az udvaroncoknak.

- Ki várakozik?

A kamarás, akiben meghült a vér a megdöbbenéstől, csak állt és nem tudott szólni.

- Siket vagy, hé? Ki várakozik?

- Fioravante uram, az bolognai építőmester.

- Béjöhet. Szalajtsatok Carvajal bíboros uramhoz, tüstint jőjjön. Szilágyi uram dógárul kiki tartsa száját.

A kamarás és a két apród kiment. Majd nyílt az ajtó és belépett egy olasz ember, borotvált arcú, aki kurta bársonyzekét hordott. Hóna alatt vaskos mappa. Hajbókolva jött előbbre, arcán látszott, hogy rendkívül izgatott attól, aminek tanuja volt. De igyekezett legyőzni felindulását. Latinul köszönt. A király azonban olaszra fordította a szót.

- Jártál Budán, ser Fioravante?

- Jártam, felség. Onnan küldöttek ide.

- Helyes. A várpalotát alaposan megnézted?

- Igenis.

- És beszéltél udvarmester urammal?

- Igenis, felség. Ő már elmondta, miről kell terveket csinálnom. De előbb felséged parancsait fogom hallani. Felséged engedelmével vázlatokat csináltam a várpalota alaprajzáról s az egyes emeletek beosztásáról. Így könnyebb beszélni.

- Helyes. Mutasd őket.

Az építész kinyitotta a mappát és odatette a király elé.

- Kerülj ide a hátam mögé, ser Fioravante. Így ni. Hát lássuk. Először is mondd el részletesen, milyennek találtad a várpalota állapotát és mit tartasz a legsürgősebb munkálatnak. Előre megmondom, hogy egészen modern munkát akarok.

- Arról is jegyzéket készítettem, felség.

Fioravante elővette a céduláját és az ott feljegyzett vezérszavak alapján részletes jelentésbe kezdett. A király figyelmesen hallgatta. A magyarázatot ujjaikkal kísérték a vázlatokon. A jelentés minduntalan félbeszakadt, mert Mátyás a legkisebb részleteket is tudni akarta. Sok mindenre emlékezett az építészeti mesterségből, mert Vajdahunyadon apja szüntelenül építtetett volt, ott a vár valamelyik szárnyán mindig dolgoztak. Fioravante pedig kapott rajta, hogy művészetéről olyan valakinek magyarázhat, akit ez érdekel. Az meg éppen különös boldogságára szolgált, hogy ez az előkelő rendelő nem fázott a modern építészeti stílustól és nem igyekezett mindenben a maradi gótikához ragaszkodni. Már egy jó félórája beszélgettek, mikor belépett a kamarás és a nunciust jelentette. Mátyás azonnal felállott.

- Most elengedlek, ser Fioravante. Holnap ugyanebben az időben várlak. Folytatjuk. Úgy látom, meg fogjuk érteni egymást.

Az építész sietve összenyalábolta rajzait és kihátrált. Az ajtóból még visszanézett a híres magyar királyra, aki nyilván meglepetést és elismerést keltett benne. És a következő pillanatban már ott volt Carvajal bíboros, az elegáns spanyol főpap. Mátyás helyet mutatott neki. A társalgás latinra fordult.

- Azért kérettem eminenciádat, mert jó üzletet tudok kínálni.

- Arra igen kíváncsi vagyok.

- Kezdjük azon, hogy nagybátyámat, Szilágyi Mihály grófot, aki ma ideérkezett ad audiendum verbum regium, az imént halálra ítéltem.

A nuncius felugrott.

- Felség... ez lehetetlen...

- De igen, - nevetett Mátyás - halálra ítéltem. Fejének és jószágainak elvesztésére. Tessék helyet foglalni. Csak eminenciáddal közlöm a nagy titkot, de nem szabad elárulni senkinek: Szilágyi Mihályt kivégeztetni eszem ágában sincs. A halálos ítéletet még kellő bírósággal is meg fogom erősíttetni, de csak azért, hogy az öreget rendre szoktassam és hogy Gara és Ujlaki is megszeppenjenek kissé. Kegyelmet adni ráérek később. Semmiesetre sem árt, ha jó hosszú ideig ülni fog kedves nagybátyám. Ezt megérdemli bőségesen. Addig sem lesz a lábam alatt, és remélem, megjuhászodik, mire szabadon eresztem. Egyelőre mindenkinek azt kell hinnie, hogy Szilágyi Mihályt lenyakazzák.

- Felséged tudja, hogy nem szoktam fecsegni. De hol itt az üzlet?

- Megmondom. Őszentsége, az új pápa, mint tudjuk, hosszú ideje szoros vonatkozásokat tart fenn Fridrik császárral. Az én érdekeim pedig számos ponton nem azonosak a császár érdekeivel. Sőt ha a császár tovább is nem restelli az ország koronáját jogtalan módon visszatartani, alighanem a kardomra kell ütnöm...

- Bocsánat, felség, őszentsége a világi uralkodók felett pártatlanúl...

- Tudom, tudom. Őszentsége pártatlanságát kétségbevonni távol áll tőlem. De mindnyájan, akik uralkodunk, értesülések alapján szoktuk meghozni döntéseinket. Nekem tehát nem közömbös, hogy őszentsége milyen értesítéseket kap budai nunciusától olyan ügyekben, amelyek Fridrik császárral is összefügghetnek. Amit én eminenciádtól kérek, az csak annyi, hogy ha a császárral összefüggő ügyekben jelentést küld Rómába, vegye magának a fáradságot és mindannyiszor kérdezzen meg és hallgasson meg engem is. Így nem történhetik meg, hogy egyes szempontok elkerülték szíves figyelmét. S így az egyház mindenek felett való érdekeit mindnyájan Istennek tetsző módon szolgálhatjuk.

- Értem, felség. De az üzletet még mindig nem látom.

- Azonnal. Ha tehát eminenciád mindig meghallgatja álláspontomat, sőt esetleg bizalmas adataimat a császárra vonatkozólag, azzal nekem nagy szolgálatot tesz. Cserébe felajánlom, hogy eminenciád legyen az, aki kegyelmet eszközöl ki nálam a halálra ítélt Szilágyi Mihály számára, s ezzel kimutassa, hogy az egyháznak s jelesül az egyház magyarországi követének milyen hatalmas befolyása van a magyar királyra.

Carvajal ránézett a királyra és elmosolyodott.

- Kitűnő, - mondotta, - sőt a kitűnőnél is több. Felséged királynak született.

- Ez kétségtelen, - bólintott Mátyás, - én minden más mesterségben alkalmatlan volnék, de ebben alkalmas vagyok. Szóval megegyeztünk.

Kezet nyujtott az íróasztal fölött. A bíbornok erősen megrázta a királyi kezet és mosolygott. Aztán felállottak mindketten. A király az ajtóig kísérte a főpapot. Ott még így szólt:

- Megjegyzem, nem lesz könnyű dolga eminenciádnak: azt a kegyelmet igen nehezen fogom adni.

A nuncius nevetve bólintott. De aztán, mielőtt megnyomta a kilincset, még várt. Arckifejezését kellőképpen komorrá és gondterhessé változtatta. Úgy ment el a királytól. Rögtön utána Kosztolányi lépett be, a kancellária titkára, aki a király mellett Vitéz püspököt helyettesítette. Sápadt volt és izgatott.

- Szabad béjönnöm, felség?

- No, mi az?

- Felség, - tört ki Kosztolányi hangosan, - nem szabad ennek lönni! Iszonyó dolog ez, kit Szilágyi urammal tösz felség. Könyörgöm, irgalmazzon. Ne tögye ez borzasztóságot, inkább térdre hullok, úgy könyörgöm!

A király komoran ingatta fejét.

- Quod dixi, dixi. Bátyámnak feje vétetik. Jó, hogy béjövél: öszveállítandjuk az bíróságot, ki halálát törvény szerint kimondja. Jegyözzed...

Kosztolányi elhallgatott, füle mellől leesett az odatűzött író-ón. Lehajlott érte s mikor fel-egyenesedett, könnyes volt a szeme. De nem szólt.

- Hát várjunk csak, - szólt a király, - ki is légyön az... Micsoda? Még siratod? Karddal támadott rám! Űtet sajnálod, királyodat nem? Ebadta.

- Felség, - szólt vonagló szájjal Kosztolányi, - mit szóland illy dologhoz pápa őszentsége? Az keresztes hadjárat vezérit, az nevezetös törökverőt, hogy lenyakaztatjuk? Könyörgöm, felséges uram...

- Hallgass. Pápára nincs gondom. Ha okoskodik, áttérök az kelyhös hitre. Szilágyi uramnak meg köll halnia. Istennél az kegyelem.

Kosztolányi szipogó orral készítette jegyzeteinek a papirost. A király mosolygást fojtott el magában. És az az érzése volt, hogy ebben az órában lett igazán király.

VÉGE AZ ELSŐ KÖTETNEK

MÁSODIK KÖTET

I.

- Éljen Mátyás király!

A szegedi országgyűlés, amelyet december elején nyitott meg Mátyás, kitűnően sikerült. Már a rendek gyülekezésekor érezni lehetett a kialakuló hangulatot: a király népszerűsége eleven volt és lármás. Hogy halálra ítélt nagybátyjának az egyház nyomós közbenjárására megkegyelmezett, az olyan irgalmat és józan mérsékletet mutatott, amely elég ritka a teljes hatalommal rendelkező tizennyolc éves fiatalembereknél. De hogy a lázadó nagybácsit börtönben tartotta, abban az egész ország ujjongva látta azt a kemény, nagyszerű erőt, amelyet oly régóta nélkülöztek és áhítva vártak a rendetlen politikai életbe beleunt magyarok. Végre férfi ült a trónon, akinek akarata volt és aki ezt az akaratot irgalmatlanul végre is tudta hajtani. S ha a kancellisták egynémelyike attól tartott, hogy a rendek viharosan fel fognak háborodni a törvénytelenül kivetett adó miatt, az országgyűlésen ennek éppenséggel az ellenkezője történt: vége-hossza nem volt a fiatal király ünneplésének s a rendek lelkesen adták meg az alkotmányellenes adónak az utólagos alkotmányosságot, sőt a honvédelem újjászervezését is megszavazták. Szinte kérni sem kellett tőlük, magoktól kínálták a pénzt és a vért. Ezalatt Szilágyi Mihály néma fogolyként üldögélt Világos várának börtönében, a török pedig messzire visszavonult és nem fenyegette őket.

Garáék azonban szabadon mozogtak. És alig oszlott széjjel a diadalmas országgyűlés, a nagy lelkesedésnek megmutatkozott a bőjtje is. Eleinte bizonytalanul és szórványosan, majd csakhamar kétségtelen formában és mindenuntalan jöttek a hírek, hogy Fridrik császár és a Garapárt megtalálták egymást. Újesztendőre már tudni lehetett, hogy Mátyás király ellenzéke megtagadja őt és Fridrik császárt készül királlyá választani. Mire a király visszatért Budára, már kezében volt a békétlenek névsora. Gara László és Ujlaki Miklós állottak a Fridrik-párt élén. Velök ment Bánfi Pál, a főajtónálló, aztán a négy Szentgyörgyi gróf: György, László, János és Zsigmond. Mátyás nagy meglepetésére a Kanizsaiakról is kitünt, hogy ellene vannak. Azok a Kanizsaiak, akik valaha együtt ültek Hunyadi Lászlóval a budai várbörtönben. De testi-lelki barátság fűzte őket Szilágyi Mihályhoz, őmiatta fordultak nyilván a kemény király ellen. Velök tartott a szalai főispán, Szécsi János, az esztergomi érsek fivére, Pető Miklós, Pető György, Szentgróti János, Ördög Mihály, Ostfi Ferenc, Dancs Pál, gróf Frangepán Márton. Még jó néhányan. Gara olyan ember, aki a vélt gyermekkirály uralma alatt a saját kiskirályságát remélte, de most bosszúsan látta, hogy a régi szép rendetlenségnek vége.

A fiatal király azonnal összehívta azokat az urakat Budára, akiknek hűségében bízott. Hívta ugyan valamennyit, még a Fridrik-pártiak listáján szereplőket is, de látni akarta, hogy a hívó szóra kik jelennek meg. A seregszemle jól ütött ki. Az egyháznagyok közül az egy erdélyi püspök nem jelent meg, az olasz eredetű Baschino Máté. A többi mind eljött. Még a nyilvánvalóan Gara-párti prímás is, az öreg Szécsi Dénes, aki nyiltan mégis csak vonakodott színt vallani a király ellen. Eljött Várdai István kalocsai érsek, Hedervári László egri püspök, Bán Mihály pécsi püspök, Vetési Albert veszprémi püspök, Csupor Demeter zágrábi püspök, a győri, váci, csanádi püspökök, a szentmártonhegyi apát, a székesfehérvári prépost. A világi urak közül Ország Mihály nádor, Rozgonyi Sebestyén erdélyi vajda, Palóczi László országbíró, a főudvarmester, a főpohárnok, a dalmata bán, a horvát bán, a főlovászmester, a székely ispánok, a nógrádi főispán, a zempléni főispán és ezeken a közjogi méltóságokon kívül nagy sereg nemes úr. Nagy meglepetésre a Marótiak is eljöttek. Maróti Máté és Maróti Lajos, mind a ketten vejei Ujlakinak.

A híveket a trónteremben gyüjtötte össze a király. Mikor már mind együtt voltak, bevonult kamarásaival és fellépett a trónra. Aztán elkezdett szólni hozzájok, a trónbeszédek szokott latin bevezetésével kezdvén. De csakhamar belemelegedett, kevésbbé ünnepélyessé vált, szónoklata közvetlen emberi vallomáshoz lett hasonló.

- Fridrik császár ezt a trónt akarja. Kérünk benneteket, mondjátok meg őszintén: kívánjátok-e fenntartani azt a véleményeteket, hogy mi vagyunk alkalmasak a magyar királyi méltóságra, vagy esetleges csalódások és elégedetlenségek miatt kívánjátok-e ezt a választást megsemmisíteni? Ha nem bíztok bennünk, a ti bizalmatok nélkül ezt a méltóságot nem viselhetjük tovább és kész vagyunk a királykodás gondjairól lemondani. Nekünk csak hazánk fontos, nem mi magunk. Mi a magunk dicsőségét csak a magyar nemzet dicsőségében keressük. Trón nélkül, a besztercei grófság rangjában gyűlölet és kajánság nem fog körülvenni bennünket és bizonyára úgy is ki tudjuk vívni a nemzetnek azt a becsülését és szeretetét, amelyet mint elárult és fölösleges király nem vívhatunk ki. De belül, lelkünk bensejében megváltozni nem vagyunk hajlandók. Trónon, vagy nem trónon, de csak lelkiismeretünk szavát követhetjük, amely a haszonleső nagyurak önzését nem tekinti. Egy esztendeje uralkodunk ebben az országban. Amit eddig tettünk, abból ítélhettek: ezt fogjuk tenni ezentúl is. Ha úgy találjátok, hogy ez nektek nem elég, mi, ezekben a nehéz időkben, nem kívánunk királyotok lenni. Tessék, döntsetek, mi a trónt akár ebben a pillanatban hajlandók vagyunk elhagyni.

Ezt a beszédet halálos csend hallgatta végig és tomboló tetszés követte. A fiatal király komolyan állott az elhallgatni nem akaró éljenzés viharában, perceken és perceken keresztül. Végül felemelte kezét. Csend lett.

- Ezt az ítéletet királyi szívünk minden melegével köszönjük. Felhívunk mindnyájatokat, hogy egymáshoz való tartozásunkat, amely immár eltéphetetlen, szent esküvel erősítsük meg.

Az egész pazar gyülekezet templomba vonult, hogy a nagyurak hűséget esküdjenek a királynak, s ő nekik. Annak a napnak évfordulója volt, amikor Mátyás a sztrasznici határon elindult Magyarország felé. Az urak megesküdtek, mormoló tenger gyanánt ismételve az oltár előtt felolvasott esküminta mondatait, hogy mást királyuknak nem ismernek, másnak engedelmeskedni nem fognak, a királyt minden pártütő ellen vagyonukkal, vérökkel, életökkel segítik, a király ellenségeinek ígéreteire nem hallgatnak, még káruk és üldöztetésök esetén is Mátyáshoz hívek maradnak s őt tanácsukkal mindig segíteni fogják.

Aztán a király esküdött. Hogy őket törvényes szabadságaikban és szokásaikban megtartja, birtokaikban teljes erejével oltalmazza, az ellenpárt által okozott káraikat a belső rend teljes helyreállta után megtéríti, országlásában pedig ragaszkodni fog az ősi alkotmányhoz, s ha netalán...

Itt az urak sokasága meglepetten kapta fel a fejét.

- ... s ha netalán az ország java és egysége az alkotmánytól való egynémely eltéréseket vagy hozzáadásokat kívánna, ilyeneket csak az országgyűlés hozzájárulásával fogunk tenni, Isten minket úgy segéljen.

Már a misét befejező orgonazúgás alatt is izgatottan hajlottak egymáshoz az urak. A király igen különös mondattal pótolta meg az ilyen fejedelmi esküvések megszokott, ősi szövegét. S mikor mise végeztével a soraik között méltósággal kivonuló király után ők is kiléptek a napfényes februári térre, egyszerre hatalmas zsivaj támadt köztük. Az az „et si quid”-del kezdődő tétel úgy nyúlt közéjük, mint méhrajba a medve talpa. De a király már palotája felé nyargalt. S mikor ott hátravetette díszes királyi palástját az udvariasan segédkező Vitéz Jánosnak, a jókedvű cinkosok szemhunyorításával nézett rá:

- Ezt jól megcsináltuk.

- Jól, felség. S ugyan éljünk véle.

- Éljünk. Csak attul félek, hogy az országgyűlés inkább utána járuland hozzá sok minden dologhoz, semhogy előtte.

Jókedvök volt, kész erővel láttak munkához. Akadt dolguk elég. Az örökké fészkelődő Giskra gyorsan rajta ütött azon az alkalmon, hogy a királynak Fridrik praktikái felé kell figyelnie, és megint elkezdett a felvidéken rabolni. A törökre is figyelni kellett félszemmel. És főként minden figyelmet össze kellett szedni a Habsburg-veszedelem ellen. Fridrik maga sem aludt rózsalevelekből vetett ágyon. Fivérei, akikkel a hatalom felett állandóan veszekedett, fegyverben állottak ellene, az Ulrik-féle örökség miatt a görzi gróffal kellett hadakoznia. De nem is az ő ausztriai ereje volt itt a félni való, hanem a hozzá pártolt magyarok gyűlölete, amelynek tetemes zsoldos-toborzó gazdagság állott a háta mögött.

- Pozsony, felség, Pozsony, - hajtogatta folyton Vitéz püspök, - ha ki baj jő napnyugat felől, mendétig csak Pozsonyra igyeljünk legelőztebb.

- Jól vagyon, feredjék Pozsony az kedvezésekben. Ki csak beléje fér, annyit kap.

Pozsony királyi rendelettel jogot kapott arra, hogy piros pecsétet használhasson, akárcsak a király maga. Pozsony polgárai szabadságlevelet kaptak, hogy kivétetnek az igazságszolgáltatás rendes szervezete alól, csak saját törvényhatóságuk ítélkezhetik fölöttük, másodfokon a tárnok, harmadfokon a király. Pozsony naphosszat ünnepelte a királyt. Fridrik ügynökei, akik hangulatot jöttek csinálni, kedvetlenül tértek vissza Ausztriába.

Egy héttel azután, hogy a budavári főtemplomban elhangzott a hűségeskü, csakugyan összejöttek Ausztriában a zendülők, hogy Fridriket magyar királlyá választják. Németújvár, vagyis az osztrákok nyelvén Wienerneustadt, lett a színhelye a választásnak. Ez volt Fridrik szülővárosa és Bécsnél is jobban dédelgetett családi székhelye. Onnan jött a hír, hogy a Gara-párt február tizenhetedikén összegyűlt, megjátszotta a magyar országgyűlés külsőségeit és királlyá választotta a németrómai császárt. Fridrik a magyar királyi címet azonnal fel is vette. És már jókora serege volt úton Székesfehérvár felé. Az ősi koronázó városban szándékoztak megkoronázni Garáék. Szent István koronájával, amelyet Fridrik, íme, nem ok nélkül tartott vissza mindenféle ürügyek alatt. Legutóbb például azt izente Budára Beszterce grófjának, - mert Mátyás király voltát nem ismerte el, - hogy hazaküldi a koronát, ha megtérítik neki boldogult V. László neveltetési költségeit. És mindjárt meg is szabta igényeit valami szándékosan képtelen összegben.

De a Fridrik-seregek félúton megállottak. Szemközt találták magokat Nagy Simonnak, a Mátyás-párti macsói bánnak, résen álló hadaival. Rövid habozás után megfordultak. A székesfehérvári koronázásról le kellett mondani. Fridrik halogatni szerette volna a szertartást, de Garáék erőszakolták: mennél gyorsabban tegye a fejére a szent koronát. A ceremóniát tehát megtartották Németújvárott és Garáék megindultak zsoldos seregökkel, hogy a feneketlenül gyűlölt fiatalembert letaszítsák a trónról. Három helyen törtek be a dunántúli megyékbe, pusztítottak, égettek, aztán egyesültek és vonultak tovább Buda felé.

Budán éjjel-nappal dolgozott a kancellária, reggelig gyertyafénynél, nappal napvilágnál. Egyetlen óra szünet nélkül. A király megparancsolta, hogy minden hírrel, amely Nagy Simon serege felől jön, azonnal fel kell költeni.

Fel is költötték egy hajnalon. Már inasa arcán látta, hogy baj van. Magára kapta ruháit. A fogadószoba hajnali derengésében ijesztő csoport várta: maga Nagy Simon, mellette alvezérei. Némelyiknek feje pólyásan, másiknak karja felkötve.

- Mi történt, Simon?

- Büntetésünkért jövénk, felség. A császáriak csúnyán meggyőztek. Itt állunk, tizedöltess bennünköt, kit megérdemöltünk.

Mátyás nézte őket és hallgatott. Aztán mozdulatlan arccal rászólt Nagy Simonra:

- Beszélj.

Az elmondta a csata lefolyását. Körmendnél találkoztak az ellenséges sereggel. Nagy Simon lelkes harci készségben azonnal támadott. Vigyázatlanul nyomult előre, s már későn vette észre, hogy meggondolatlan lendületében átkaroló kelepcébe szaladt bele. Hátrálnia nem lehetett, kénytelen volt megütközni a számban is sokkal nagyobb és hadállásban is sokkal erősebb sereggel. A császáriak derékhadát Grafeneck osztrák vezér vezette, a balszárnyat gróf Szentgyörgyi Zsigmond, a jobbat Ujlaki. Magyar részről Rozgonyi Miklós támadott a jobbszárnnyal, de ez is túlheves lendületet vett és csakhamar elvágták a főseregtől. Lekaszabolták. Ezzel a csata el is dőlt. A magyar sereg vak rendetlenségben menekült, rengetegen elestek és sokan belefulladtak szaladás közben a Rába vízébe.

Nagy Simon letérdelt, mikor végigmondta. Alvezérei is letérdeltek.

- Hogy megtizedöltess, felséges király, könyörgünk.

Mátyás lenyúlt Nagy Simonhoz és felemelte.

- Eszöm ágában sincs. Vödd az tartalékot, legott indulj vissza. Mindeniktök úgy vereködjék, hogy az csorbát köszörüli. Hogy az hibát bánjátok, így nyilván megmutassátok királytoknak. Rajta, magyar.

Nagyot csapott a Nagy Simon vértes vállára. A behemót nagy ember megragadta a király kezét és megcsókolta. Sírt örömében és rajongó szeretetében.

- No legények, - kiáltotta könnyes hangon, de boldogan, - az anyja kínszenvedésit az némötnek, mastan aztán rajta!

És kirobogtak, mintha a folyosón már verekedniök kellett volna. Mátyás nyugodtan visszafeküdt aludni. Másnap, harmadnap végezte dolgát, a pápai követtel tárgyalt, Giskra ellen új csapatot küldött, anyját látogatta, tárgyalt, tanácskozott. És várt. Tizednap megint éjszaka kellett felriadnia. De most nem inas költötte, hanem kürtszó. S ugyanabban a teremben, ugyanolyan didergő tavaszi hajnalon megint ott állt előtte Nagy Simon.

- Kiköszörültük, felség! Iszonyó szerrel megnyuvasztottuk az beste németöt férgeit.

- No látod, Simon. Mondd el.

Nagy Simon elmondta. Sokkal hosszabban, sokkal részletesebben. Ugy gyönyörködött saját elbeszélésében, hogy olykor megállt idegesen kacagni. A két sereg megint csak Körmendnél találkozott. Az osztrákok most még szekértáborral is megerősítették magokat, de elbizakodottságukban kijöttek onnan és a szabad síkon támadtak. A magyarok kétfelé szakadtak azonnal, egyik részök rettenetes hévvel ütötte vissza a támadást, másik részök ügyesen a szekértábor mögé osont. Az osztrákok kénytelenek voltak meghátrálni a becsületöket kereső magyarok dühétől, de ekkor hátulról is rohamot kaptak. A győzelem teljes lett, az egész osztrák tábor minden poggyászostul a magyarok zsákmánya. A katonák irgalmatlan bosszút állottak a minapi szégyenért, a derékhad tovább üldözi a hanyatt-homlok menekülőket, már osztrák területen vannak. A nagy zsákmány viszont már úton van Buda felé.

- Hát nem lött vóna kár, kire az tized esik? - kérdezte Mátyás.

Az öreg harcosok úgy néztek rá, tizenkilencévesre, mint gazdájára az eb. A király megölelte Nagy Simont. És most már nem ment lefeküdni. Azonnal felzörögtette Vitéz Jánost és a kancellistákat. Hogy Fridrik ellen ezt a gyors és rövid háborút megnyerte, aziránt nem lehetett

kétség. Jól ismerte az ellenpárt haderejét, a Nagy Simon előadásából megállapíthatta, hogy az a haderő nem számít többé. Jól ismerte Fridrik fukarságát és a Garáék anyagi tehetségét: tudta, hogy hosszú ideig új osztrák sereg felállításától nem kell tartania. Győzött. Most a fegyverek után a kancellária munkája következett. Ki kellett csikarni Fridrikből a békét s ennek feltételei közt a szent koronát. Ugyanakkor újabb fegyverszünetet kellett letárgyaltatnia Giskrával, mert kisebb jelentőségű felvidéki hadjárata is jól végződött. Ugyanakkor fel kellett készülődnie a török veszedelemre, mert a szokásos török felvonulás ideje, a kora nyár, már erősen közeledett. Teméntelen levelezés, követküldés, nunciussal való tárgyalás járt ezzel és változatlan folytatása a szüntelen tanácskozásoknak, négyszemközt Vitéz Jánossal.

Azt sütötték ki a püspökkel, hogy Fridriket rá kellene bírni: bízzák a béke feltételeit választott bíróra és legyen az a választott bíró Girzsik. Eleinte a pápára gondoltak, aki, jórészt a budai nuncius hatása alatt, meglepő hidegséget tanusított volt pártfogója, Fridrik iránt. Mátyást minden módon kitüntette, s mialatt Budára meleghangú, a kereszténység nagy védelmezőjének hízelgő leveleket írt, azalatt Fridrikkel hideg és kitérő hangon levelezett. Minden módon igyekezett kimutatni, hogy a pápát csak a pogányoktól fenyegetett egyház sorsa érdekli, nem pedig európai fejedelmek világi marakodása. Egy napon szentelt zászlót küldött Mátyásnak, álljon azzal a keresztes hadjárat élére. Fridrik mélyen csalódott védencében és semmi áron sem akarta döntőbíróként elfogadni. Így jutott Mátyás és tanácsadója arra a gondolatra, hogy Girzsikre bízzák a döntést. A cseh király igen alkalmasnak tetszett erre. Éppen mostanában jegyezte el két kisebb leányát két német hercegnek és így atyafiságos összeköttetésbe jutott Fridrikkel is. Másrészt Mátyás feltétlenül bízott szövetségese meleg barátságában, amely most a próbát ki fogja állani. A jelölésbe Fridrik is belement, a tárgyalás színhelyéül Brünnt tűzték ki. Mátyás a maga két bírájául Vitéz Jánost és Rozgonyi Osvátot küldte ki, hogy Girzsik elnöklete alatt üljenek össze Fridrik két küldöttjével és harcolják ki a béke árául a szent koronát.

S mialatt ez folyt, két eléggé izgalmas hírt kapott a budai várpalota.

Az egyik az volt, hogy Gara László hirtelen meghalt. Hogy miben, azt nem lehetett tudni. Meghalt anélkül, hogy élete álmát beváltván, valamely, bármely trónra ráülhetett volna. Esküt szegett és nyakaztatott a hatalomért, de még csak egy kis német foltocska trónja, még csak Boszniáé sem jutott számára. A Mátyás-ellenes párt pedig hatalmas oszloppal lett kevesebb.

A másik hír az volt, hogy Szilágyi Mihály nem nyugodott a börtönben sem. Ki tudta magát szabadítani, igen ügyesen csinálta. Engedelme volt arra, hogy saját szakácsa főzhessen neki, a szakácsot el is hozatta Világos várába. Ez a szakács szervezte meg az egész csínyt a fogoly tervei alapján. Mindenekelőtt a várőrség emberei között titokban híveket toborzott pénzigérettel és más édesgetéssel. Aztán lent a faluban is gyüjtött megbízható embereket, akik követték utasításait. Mikor mindent szépen előkészített, akkor végrehajtották az agyafúrt tervet, amely minden részletében pontosan sikerült: a vár alatt egy éjszaka rettentő lárma tört ki, hogy jön a török. Még valami kazlat is felgyujtottak, hogy izgalmas képe legyen a dolognak. A lármára felriadt a várőrség, a harangot félreverték, a kapitány sebbel-lobbal kapkodva riadót fuvatott és kirohant a vélt törökre az őrség egy részével. De a fogolyhoz szítók bent maradtak és belülről rögtön felhúzták a hidat. Szilágyi Mihály kijött börtönéből és azonnal átvévén a parancsnokságot, kihirdette, hogy ő most már szabad ember és Világos várát ezennel hatalmában lévőnek nyilvánítja. A kint rekedt őrsereg, amely persze semmiféle törököt nem talált, még csak meg sem támadhatta saját várát, lévén mindennémű ostromszer híjával. Sőt kénytelen volt alkut kezdeni a fogolyból hirtelen parancsnokká változott Szilágyival. Ez végül is ki tudta magának csinálni a szabad elvonulást a pártjára állottakkal. Budára egy szép napon az a hír jött, hogy Szilágyi szabadon jár, sereget toboroz és rettentő dühvel fegyveresen készül Buda ellen.

Ez a hír nem jókor érkezett. Giskra cseh rablói nem nyughattak a felföldön, délen a török megtámadta Szerbiát és a megriadt Osztoja-család gyorsan békét kötvén a szultánnal, elárulta a magyar fennhatóságot és elismerte a török uralmat. Közben a Fridrikkel folytatott alkudozás is temérdek gondot okozott. Ha most Szilágyi a negyedik oldalról sereggel támad, ez egyszeriben mindent felforgathat.

- Legények legyünk az gáton, felség, - mondta Kosztolányi, a titkár.

- Vagyunk, kedves pispekem, vagyunk, - felelte Mátyás, aki nem ijedt meg, sőt valami különös lelki adomány folytán mindig akkor lett a legnyugodtabb és legéberebb, mikor legtöbb volt a baja.

Mindenekelőtt trónfosztottnak nyilvánította Tamás királyt és fiát. Aztán magához kérette Carvajalt.

- Látja eminenciád, milyen jó üzletet kötöttünk Nándorfehérvárott mindaketten. Hallotta, hogy nagybátyám kiszabadította magát és fegyverrel jön ellenem?

- Hallottam és nem örültem neki.

- Lássa, most módjában van megakadályozni, hogy Magyarországon, amely őszentsége törökellenes terveinek egyetlen megbízható országa, polgárháború törjön ki.

- Hogyan?

- Úgy, hogy elébe siet Szilágyi Mihálynak és mint életének megmentője, megbékíti.

- Nem rossz ötlet, felség. De magam menjek? Még kellene mellém valaki. Lehetőleg magyar. Akire hallgat.

- Majd gondoskodom valakiről.

Gondoskodott. Magához kérette Szécsi Dénest. A menlevelet kiállították, a két főpap elutazott. A Tisza mellett találták meg Szilágyit, koppányi haragjával és már jó népesre szaporodott zsoldos seregével. Onnan jelentették lovas küldönccel néhány nap mulva, hogy Szilágyi hajlandó tárgyalni. Jönnek hárman Budára.

Mátyás megkérte anyját, hogy az első találkozásnál ő legyen jelen a király helyett. Hunyadiné vállalta a megbízatást. Sőt örült neki. Szerette az eszét, akaratát és keménységét nehéz ügyekben dolgoztatni. Megbeszélte fiával, hogy meddig mehetnek mézes madzag dolgában. Szilágyi és huga három napig tárgyaltak Carvajal társaságában, a prímást elengedték esztergomi virágos kertjének méhesei közé, mert folyton fáradtságról siránkozott az öreg. Harmadnap Hunyadiné felkereste a fiát.

- Készön vagyunk, - mondta neki.

- Mi az alku, asszonyanyám?

- Mihály visszakapja az besztercei grófságot, macsói bánság, keresztes fővezérség, az déli végeknek főkapitányságok űt illessék, Erdélyország kormányzójának neveztetik s bosnya királynak.

- Kaphatja. Nagyon haragos?

- Immár csak módjával. Megmagyarázám néki, hogy megelőzte volt parancsodot: ippen mentél vóna Világossá, hogy kierisszed. Saját személyödben kévántál oda utaznod.

- Hitte?

- Hitte. Hiszen ű bármelly badarságot, kit hinnie kellemetös. Én megértni nem bírom, mi módon kerülközött illy csacsi ember az én atyafiságomba.

- Birom én. A Szilágyi-észbül az ű részit is asszonyanyám kapá. Köszönjük királyi kedvünkkel, szívünkkel asszonyanyám fáradságát, hálánkot alkalomnak adtán el nem feledjük. És királyi kegyünkkel asszonyanyánkhoz hajlandók maradunk.

- Ne búcsúzz, fiam, ne búcsúzz. Királyi igéretökhöz én nem bízok, meghiggyjed. Adós vagy, fizess. Neköm tik, királyok, igérhettök akármit. Akkort hiszöm, ha látom. Irjad ide nevedöt.

Adománylevél volt a nyúlszigeti apácáknak. Mátyás nevetett és aláírta. És másnap megtörtént ünnepélyes találkozása nagybátyjával. Nem az jött hozzá, ő kereste fel szállásán. Belépett hozzá, se szó, se beszéd, megrohanta és erősen megölelte. Szilágyi dohogni próbált, de nem tudott. Rövid habozás után visszaölelte öccsét. Jó erősen ő is.

- Heában tagadjuk, Mihály bácsi, cudar nagyon szeretjük mink egyazmást.

Meleg megindulást éreztek mind a ketten. Szilágyi kétfelé törölte bajszát és egyik lábáról a másikra állt.

- Csak az szád jár. Hogy szabadultam, nem néköd, szakácsomnak köszönöm. Szép dolog.

- Mert Mihály bácsi elsiette az dógot. Ha még egy csöppig vár, az király maga ment vón oda, nagy díszvel, tisztösségvel. Mit hamarkodik furtomfurt? Lássa. No hagyjuk. Hát mondja, mikort indúl Bosznia megvételire, hol is királykodjék aztán?

Karonfogva járkáltak fel s alá a szobában. Hosszasan tanácskoztak. És Mátyás észrevette, hogy a halálos ítéletet igen egészséges dolog volt kimondania. Nagybátyja egészen más hangon beszélt vele. Bizonyos illendőséggel, az elnyomó szándék és közbevágó indulat hevessége nélkül. Így egészen jól megértették egymást. Kivált mivel Mátyás már rájött a legjobb módszerre, amelyet bátyjával követnie kell: ha az öreg nagyon kardoskodott valami lehetetlen álláspont mellett, ő gyorsan ráhagyta és teljességgel igazat adott neki. Ezzel Szilágyit tehetetlenné tette: nem lehetett vitatkozni.

Még napokig tartott, míg a szükséges okmányokat megszövegezték. Szilágyi megérkezte után nyolcadnapra lettek teljesen készen. Mátyás jelentős könnyebbséget érzett. A törökre vonatkozó gondjai megenyhültek: számíthatott Szilágyira, aki igen jó katona volt, ezt meg kellett hagyni neki. A cseh rablók ellen küldött emberei lassan, de nagyobb kalamitás nélkül dolgoztak a felső végeken, a Fridrik-bonyodalomban pedig igen kitünő hívekre támaszkodhatott: a választott bírósági tárgyaláson Vitéz János volt jelen, a pápa rendeletére legutóbb Carvajal maga is odautazott, a bíróság elnöke pedig Girzsik volt, a ravasz és kedves Girzsik, leendő apósa és hű szövetségese, akinek a köznemesi sorból való kiugrása, tündöklő haladása és királlyá magasztaltatása annyira közös volt az ő saját sorsával. Girzsikre gyakran gondolt és bizonyos emberi melegséggel, a sorstársak egymáshoz tartozásának kenyerespajtási érzésével. Ha mély tünődései közben Európa keleti felének térképét képzelte maga elé, az ország északi szomszédságát szilárd kőfalnak vette, amelynek nyugodtan nekivethette hátát, hogy a többi irányba tekintve, serényen figyelhesse ellenségeit.

Éppen mikor Szilágyival rendbe jött, érkezett haza Brünnből a két követ: Vitéz János és Rozgonyi Osvát és velök együtt Carvajal. Rozgonyi lepihent, de a váradi püspök le sem mosta magáról az út porát, azonnal jelentkezett a királynál.

- Hozod-i az koronát?

- Nem hozom, felség. Girzsik mendössze fegyverszünetet ítélt.

- S azt meddig?

- Esztendeig. Június huszonegyedikéig jövőben. De januárban esmég öszvetalálkozandunk követek, új tanács lészen, talán az kötést megépíthetjük.

- Langyos eredmény. Örvendeznem rajta nem kell, de búsúlni se. Mért vágol illy fancsali ábrázatot?

- Nagy baj vagyon, felség. Girzsik elárult minket. S pedig aljasul.

- Ne csácsogj bolondságokot, János. Girzsik hogy elárula? Éngöm? Ugyan erigy.

Vitéz abból a két toronyba rakott irattömegből, amelyeket magával hozott, kivett egyet és szó nélkül odanyújtotta a királynak. Az előbb könnyed kíváncsisággal, majd meghökkenve, végül a haragtól és ámulattól sápadtan olvasta.

- Hitelös ez?

- Fejemöt tészem rá. Elég aranyat kóstált, míg kémjeim lemásolták.

Szerződés volt ez két uralkodó, Fridrik németrómai császár őfelsége, etc, etc, etc. és György cseh király őfelsége etc, etc, etc. között. A magas szerződő felek kötelezték magukat, hogy egymást minden megtámadóik ellen - kivéve a pápa őszentségét - teljes tehetségökkel segíteni fogják. György cseh király kötelezi magát, hogy a császárnak Magyarország elnyerésében akár barátságos egyezkedés útján, akár erőszakkal segédkezet nyújt. Ha a gróf Hunyadi Mátyással...

- Micsoda?

Mátyás jobban megnézte. De el kellett hinnie a hihetetlent. Girzsik a szerződésben őt gróf Hunyadi Mátyásnak nevezte. Ha tehát a gróf Hunyadi Mátyással legközelebb megindítandó tárgyalások eredményre nem vezetnének, György cseh király kötelezi magát, hogy Jakab-napkor seregével Pozsonynál megjelenik, Fridrik császárt Magyarország elfoglalásában és megkoronáztatásában egész erejéből segíti. Sőt, ha gróf Hunyadi Mátyás azt a fegyverszünetet, amelyet György király a választott bíróság elnökeként ki fog mondani, nem fogadja el, Fridrik császárnak joga van követelni, hogy a cseh király azonnal álljon segítségére. Az elfoglalandó Magyarország jövedelmeinek felét három esztendőn át György cseh király kapja, e három esztendő leteltével pedig Fridrik császár évi hatvanezer arany fizetésére kötelezi magát.

A szerződés teljesen hitelesnek látszott. Németül fogalmazták. „Geben, - mondta a záradék, - zu Brünn, an Suntag sannd Oswaldstag nach Kristigeburde 1459." Rozgonyi Osvátnak szép nevenapja volt.

Mátyás letette az írást és megdöbbenve meredt a püspökre. Az pedig elkezdte beszélni az egész brünni utazás történetét. Elmondta, hogy már érkezésekor gyanus jeleket látott. Fridrik előbb már személyesen járt ott. Girzsik feltűnő pompával és nyájassággal fogadta, fényes mulatságokat és lovagi tornákat rendezett tiszteletére. Nagy ünnepélyt is tartottak, amelyen Fridrik, mint németrómai császár és hűbérúr, megerősítette a birodalmához tartozó Csehország szabadalmait és megerősítette a cseh rendek királyválasztását. Másnap kötötték meg a titkos szerződést, amelyben már megállapították, hogy a választott bíróság tagjai beszélhetnek, amit akarnak, Girzsik csak fegyverszünetet fog ítélni köztük és Mátyásnak nem ad igazat. Igy is lett.

- Eszöm megáll, - mondta Mátyás halkan, maga elé meredve.

- Még várjunk, - szólt fanyar mosollyal a püspök, - más is vagyon itt. Sok pénzön kaparítám ezt is.

Még egy okiratot nyújtott át. Ez is egy szerződés másolata volt. Kötötték Albert szász herceg egyfelől, György cseh király másfelől. A magas szerződő felek kötelezték magukat, hogy egymást minden megtámadóik ellen, - kivéve a pápát, - teljes tehetségökkel segíteni fogják, s ha a szász hercegnek a németrómai császárral most folyó tárgyalásai némely osztrák birtokok

dolgában nem vezetnének eredményre, György cseh király köteles a herceget fegyverrel segíteni.

- Mastan immár nem értök belüle egy iótát is.

- Világos pedig. Girzsik két óldal fele szinlel szerelmöt s két óldal fele csal. Elárúla bennünköt, mondom.

Mátyás gondolkozott. Két könyökét az asztalra tette, arcát két tenyerébe támasztotta és a gyertya lángjába nézett.

- Feküdjél le, János. Hagyd gondolkozjak mastan. Hónap szólunk ez dologrul.

A püspök eltávozott szótlanúl. Mátyás meg sem mozdúlt, úgy maradt. Érezte homályosan, hogy valami nagyon fáj neki. De nem tudta pontosan, hogy mi. Azért küldte el a püspököt, hogy zavartalanul magába nézhessen.

Vajjon mi fáj hát? Girzsik annyit hánytorgatott nagy szeretetének hiánya? Nem. Vállat vont erre a gondolatra. Hogy Girzsik emberileg szereti-e őt, ez majdnem teljesen közömbös volt neki. Maga elé képzelte a kis pohos embert, pókhasát, kampós orrát, feltűnően fehér arcbőrét, fürge és ravasz szemének tekintetét. Nem, ennek az embernek szeretete, vagy haragja közömbös neki.

És lassan rájött, hogy mi szúrja annyira a szívét. A csalódás: nem Girzsikben, hanem sajátmagában. Emberismeretében, uralkodói képességeiben. Carvajalnak örömmel mondta, és nem a hiúság vagy az elbizakodottság érzésével, hanem tárgyilagos önismerettel, hogy ő semmi másnak nem való, csak királynak. De szabad-e tehetséges királynak ekkorát csalódni egy vélt szövetségesben? Szabad-e trónra született embernek ilyen könnyen teljes bizalmat adni?

Ez a tapasztalat mélyen leverte. Lelkét ismeretlen mélységekből feltörekvő fájdalmas harag fogta el önmaga és az egész világ ellen. Hogy gyűlöl, azt nagyon érezte ebben a magányosan tűnődő negyedórában. Nem kereste magában, hogy kit gyűlöl annyira, valamelyik ellenségét-e, vagy sajátmagát, csak nyelte magában a heves gyűlöletet, együtt az önmagában való csalódás vad keserűségével. Fogát keményen összeszorította, mint a harapó tigris és két tenyere lassan két ököllé keményedett.

Nem bírta tovább gondolatait, kifutott és kiadta a parancsot, hogy nyergeljenek. Lesietett az istállókhoz. Lóra vetette magát, leügetett a várból az esztergomi kapun és a Dunapart apró házsorait elhagyva, szilaj vágtatásba kezdett. Ugy hajszolta a lovat, mintha haldoklóhoz száguldana. De csak testét tudta elfárasztani, felzajgatott idegeit nem. Mikor hazatért, töprengve tünődött, mit csináljon. És hirtelen megtalálta a gondolatot: felmegy Giskra ellen a seregei közé. Ez lesz első megjelenése a tűzben. Elég későn, tizenkilenc éves korában. Más leventék egész sor sebhelyet hordanak már ilyenkor, s ő, Hunyadi János fia, még nem volt tűzben.

Egész éjjel álmatlanul gyötörte magát. Másnap reggel elindult Szilágyi Mihállyal. Az éppen indult a végek felé. Öccse kedvéért vargabetűt csinált és mielőtt Erdélybe ment volna, felkísérte Egerig. Ott volt a Giskra ellen küldött kis hadak főhadiszállása. Tomboló örömmel fogadták a hévizes városban. Az emberek odatolakodtak lovához és csizmáját, lova takaróját csókolták. Máskor megállt volna polgárokkal, parasztokkal beszélgetni és okulni egyszerű szavaikból. Most nem volt türelme semmihez. Mindenáron csatába vágyott, ahol fejbe lehet ütni valakit.

Felvidéki hadai két csoportban dolgoztak. Palóczi László és Czudor Simon Kassa felől szorongatták a zsebrákokat, de csak nagyon lassan boldogultak. Rozgonyi Sebestyén, a tavalyi győztes, akit csak a minap küldött kissé gyorsítani a munka lendületét, Heves felől kapott beléjök. Ő a Rozgonyi táborába lovagolt kisebb csapattal. Rozgonyi most ott állt

Patavár alatt. És elég rosszul ment a dolga. Fából építették ezt a várat a cseh rablók a Mátra alatt, de nem lehetett felgyujtani, mert esett az eső. A védő bratrik, ahogy ezeket a rablókat közönségesen nevezték, nagy szikladarabokat hömpölygettek le, mihelyt a magyarok ostromolni kezdtek. Rozgonyi már igen sok embert vesztett, azok odafent semmit. De bár az eső vigasztalanul és konokul tartott, a pataváriak helyzete is folyton romlott, mert élelmök nem volt. A király érkezte előtt három nappal fegyverszünetet kértek. Négy napot adott nekik Rozgonyi.

A király csuromvizesen érkezett a kis táborba. Oldalt állott a vezéri sátor, hogy a várból ne lőhessék. Onnan fel sem lehetett látni a várfalakra. A zuhogó esőbe kimenni nem volt semmi értelme. Ült a király naphosszat a sátor ponyvája alatt. Térdére csapkodott öklével a tétlenség haragjában. Még Rozgonyi Sebestyénnel sem volt kedve beszélgetni. Este lefekvéskor Horatiust vette elé, hogy szokása szerint olvasson elalvás előtt. De ahhoz a sorhoz ért, hogy: „Dulce et decorum est pro patria mori", kelletlenül félredobta a könyvet és aludni próbált. Háromszor vette elő ismét Horatiust és háromszor fordult megint a ponyvafal felé hajnalig. Alig aludt valamit. Reggel megint esett.

Délben három ember jött le a várból a feltételeket megbeszélni. Rozgonyi szabad elvonulást adott nekik. Sírva köszönték, pedig ez nem jelentette életöket. Biztos volt, hogy a falvak elkeseredett népe agyonveri őket.

Mátyás unottan nézte a néhány embernyi védőcsapat elvonulását. A várat belülről gyujtották fel, most már égett az esőben is. Csakhamar akkorákat durrogtak az átnedvesedett gerendák, mintha most kezdődött volna az ostrom. A magyar sereg mehetett tovább.

Felszedelődzködtek, indultak tovább. A Mátra rengetegében mendegéltek vigasztalanul szemező eső alatt. Gyönyörű volt az őszi erdő színpompája, aranybarna és lila lombok tengere között cuppogtak a lólábak az avarral fedett, szárközépig érő sárban. Elül haladt a martaléknak nevezett fullajtárcsapat, aztán ketten egymás mellett: a király és Rozgonyi Sebestyén. Nagynéha szóltak egy-két mondatot. A király kedvetlen volt, ideges és ingerlékeny. Dúlt kedvét valami derekas verekedésben szerette volna kitombolni, azért jött ide a cseh rablók területére, hogy a legelső csetepatéba fejjel vesse belé magát. Ehelyett unalmas lovaglásban volt része, semmi másban. Egy fiaellenséggel nem találkoztak. S a király martaléka lett azoknak a töprengő gondolatoknak, amelyeket véres veszedelemmel és verekedéssel akart kigyógyítani magából.

Most már tudta, ki az, akit gyűlöl. Akire mindúntalan visszatértek gondolatai. Aki már azzal is bosszantotta, hogy nem lehetett elfelejteni. Fridriket gyűlölte. A Habsburgot, a gőgös, kapzsi, kicsinyes, mindenkivel bizalmatlan és ellenséges császárt. A hetedíziglen előkelőt, mágnások mágnását, németek németjét, kevély sarját annak a családnak, amely kétszáz esztendeje lesi, mikor lehet óriás kígyó módjára elevenen lenyelni az Európába szakadt és itt társtalanul kínlódó magyarságot. Ez a különös ázsiai náció valami végzetes népvándorlási kavarodásban két ütköző erő közé telepedett: a török hatalom és a keresztény Európa közé. A törökség rettenetes kardcsapásokkal üti Európát, de az ütések a közbeszorult magyarságot érik. A Habsburg-hatalom nyugodtan és kajánul nézi, hogyan vérzik ez a botor keleti nép az ő védelmében, és várja, mikor veszít annyi vért, hogy torkon lehessen ragadni. Szívós, kegyetlen és rideg. Ez a Fridrik különösen az. Apját még Vasbólvaló Erneszt hercegnek hívták és a hagyomány azt mondja róla, hogy talpig férfi is volt. De ebbe a Fridrikbe más vér is került: anyja Cimbarka volt, a mazóvi hercegnő. Valami szláv barbárságot adott az anya vére a német fiúba. Nagyhangú, de gyáva, büszke, de nem gavallér, hűséget követelő, de nem hű, konok, de határozatlan. A hatalom nem azért kell neki, hogy szép és nagy dolgokat csináljon vele, hanem csak a hatalomért magáért. Szent István koronája a keze között van, már a fejére is tette,

mert akadt egy-két mágnás, akiből hiányzanak a magyar erények, csak a tragikus magyar hiba van meg bennök: nem tudnak a magok fajtájával megférni, inkább idegen urat keresnek.

Itt, a barna avaros, nedves, rothadó falevelektől nehézszagú mátrai rengetegben világosodott meg a király előtt, hogy élete nem lehet más, mint szakadatlan küzdelem kétfelé: a török ellen és a német ellen. A török ellen nem érzett semmi gyűlöletet. Inkább valami meleg megbecsülést, olyant, amellyel igaz lovag a méltó ellenfélnek adózik. A viadal szép és férfias dolog, az ellenfélnek tisztelet jár benne. De Fridriknek nem jár tisztelet, úgy érezte. Kicsinyes szatócs, kapzsi zsaroló. Az ilyen ellenség ellen minden fegyver jogosult.

Rozgonyi Sebestyén úgy vélte, hogy akkor segítenek a legjobban az északon harcoló Palóczieknak, ha ők délfelől igyekeznek megtisztítani a Sajó völgyét a cseh rablóktól s így az olló két ága közé fogják Giskra hatalmát. Mentek tehát a Sajónak. De cseh rablósereget nem találtak sehol. A bratrik apró faházakba húzódva várták a támadást, ott lapítottak, mint füstölés előtt a poloskák. Sajó-Németi volt az első ilyen kis vár, amelyet elértek. Rozgonyi megkezdte az ostromot. Nyilt csatára itt sem volt semmi kilátás. A király megúnta az egészet. Elhatározta, hogy visszamegy Budára. De előbb még egy estét hosszú beszélgetésben töltött el Rozgonyi Sebestyénnel. Fortélyos és mozgékony embernek tudta ezt a Rozgonyit, aki igen ügyesen tudott bánni az emberekkel.

- Ide hallgassál, Sebestyén. Fridrik és Ujlakiék között mastan savanyú kedvetlenség vagyon. Sehogyan sem tudnak egyezni. Ügyes emberek kellenének néköm, kik ez kedvetlenségöt még élesszék köztök. Vagyon az ilyennek ezer módja. Vállalod? Mert reád gondolok, meg Pongrácz János atyámfiára, meg esmég egy-kettő másra. Itten nincsen szükség reád, Palóczi és Czudor Simon magok is Giskrának baját elláthatják. Vödd nyakadba az országot, színleld magadot ellenségöm s békételennek, szólj velök: Szentgyörgyi grófokval, Ujlakival. Gyujtsad őköt Fridrik ellen.

- Vállalom, felség. Csak pénzt kapjak elegendőt.

- Kapsz. Mi módon gondolod, hogy szólsz hozzájok?

Rozgonyi Sebestyén leírta az Ujlaki-párt tagjait. Pontos emberi képet adott valamennyiről. Elmondta, hogy melyikre mivel lehet hatni. Késő éjszakáig beszélgettek az ostromlott váracska alatt. Mátyás látta, hogy jól választott.

Másnap reggel indult vissza Budára. A kardját egész idő alatt ki sem húzta.

II.

Fridrik mégsem rontott sereggel Magyarország elfoglalására és Girzsik király nem jelent meg Pozsonynál, hogy fegyveres erővel segítse szövetségesét. A pápa rendkívüli erőfeszítéssel dolgozott azon, hogy az európai fejedelmeket békében tartsa egymással és a török ellen egységes keresztes hadjáratot szervezzen. Magatartása mindenkit meglepett. Amíg Enea Silvio Piccolomini volt a neve, elég szabadon élt. Afféle társaságban közkedvelt, táncestélyeken megjelenő, sikamlós tréfákat kedvelő főpap volt. S mióta II. Pius pápa lett a neve, egyszerre más emberré változott. Áhítatos tisztaságban élt, régi kedvtelései közül csak a római és görög klasszikusok tanulmányozását tartotta meg. Valósággal átszellemült. Éjjel-nappal csak egy gondolatnak élt: hogy megmentse azt a feszületet, amelyet az egyház Európa ormára tűzött, s amelyet a mohamedán hódító erő le akart taszítani onnan, hogy a félholdat tűzze helyébe. A veszedelem nem volt kicsiny. Spanyolország jórészén a szaracénok uralkodtak és erősen tartották magokat. Nem volt képtelenség az az ijesztő gondolat, hogy a Balkánról Magyarország felé törekvő izlám elsöpri maga elől a gátakat, s akkor a pogányság keletről is, nyugatról is tolongó tengere valahol Burgundiában összeér. S a kereszténységnek vége. A pápa hamar megtanulta, hogy mint elődei alatt, a keresztény fejedelmek félvállról veszik ezt a veszedelmet, az egyetlen, akire számítani lehet, a Hunyadi-hagyományokban nevelkedett és a határain közvetlenül érintett magyar király. Ezért óvta, védte, támogatta őt a többi fejedelem bonyolult és legtöbbször átláthatatlan külpolitikai szövevényei közepette.

A fiatal király tisztában volt ennek az erkölcsi segítségnek rendkívüli értékével, de azzal is, hogy csupán erre nem bízhatja magát. Gondolatainak alfája és omegája a gyűlöletes Fridrik volt, ettől kellett mindenáron megkapnia a makacsul visszatartott koronát, ezzel kellett leszámolnia. És bármilyen szemlét tartott szomszédai fölött, mindig csak az lett töprengéseinek eredménye, hogy Girzsik segítségére okvetlenül szüksége van.

Követeinek adott utasításokban, leveleiben állandóan tartózkodó hidegséget éreztetett a ravasz Girzsikkel, és bár kenyértörésre vinni óvakodott a szövetségi hűség kérdését, az a régi pajtáshangú, tréfázó barátság, amelynek melegségével a sztrasznici határnál, a Morava partján elváltak, már nem volt sehol. Papíron élt már csupán ez is, akárcsak a Csunkával való eljegyzés. Sőt papíron sem élt. Girzsik csak úgy halmozta az egymással ellenkező értelmű titkos szerződéseket. Eredetileg szövetséget kötött Mátyással. De szerződés kötötte Fridrikkel Mátyás ellen, viszont szerződés kötötte a szász herceggel Fridrik ellen. Legutóbb pedig új szövetségi szerződést kötött nagy titokban: a bajor herceggel Fridrik és Mátyás ellen. Mindezek a szerződések agyonütötték egymást. Európában végül senki sem tudta, hogyan áll az agyafúrt cseh királlyal és nem is lehetett sejteni, hogy bármilyen fegyveres összeütközés esetén ki mellé és ki ellen fog állani.

Hónapokon át tartott a diplomáciai játék. Most már nem bízva senkiben. Mire húsz éves lett a király, már megtanulta, amit mások későbbre szoktak megtanulni: hogy nem szabad hinnie senkiben, csak sajátmagában. Abból kell kiindulni, hogy Magyarországnak, mint államnak és a magyar királynak, mint embernek, mindenki már eleve ellensége. Ha ideig-óráig barátnak mutatkozik valaki, annak csak önző okai lehetnek s ha azokat az idők folyása csak egy kicsit is megbillenti, a jóbarát azonnal ellenséggé változik. Országa is egyedül van a népek tengerében, ő maga is teljes magányossággal élhet csak az emberek között. Girzsik csalfasága olyan mélyen megrendítette a saját emberismeretébe vetett bizalmát, hogy most már mások iránt való érzéseit is vizsgálat alá vetette. Akárkiről azt hitte eddig, hogy az személyes hajlamból vonzódik hozzá, most keresni kezdte ennek a személyes hajlamnak önző okait. És bámulva látta, hogy ezeket az okokat mindenkinél meg tudja találni. A pápa? Nem Mátyást, a személyt

szereti, hanem nagy álmának, a keresztes háborúnak egyetlen megbízható eszközét. Ország Mihály? Szereti azt, aki nádorrá tette, vagyis szereti saját nádorságának okát. Vitéz János? Szereti a kitünő főnököt, akivel öröm dolgozni s aki az ő rendkívüli képességeit jobban tudja értékelni, mint más. Az inas szereti a felséges királyt, aki az ő szolgálatának kivételes és fennhéjázó rangot ad. Mindenki csak önmagáért van, önmagát akarja, keresi, érzi, éli, mindenki csak önmagának öröme által kedvelhet másokat. Sivár dolog a világ, ha így szemléli valaki, de csalódás nem érhet, és az emberek önzésének ismeretében könnyebb dolgozni.

Környezete a fiatal királyt egyszerre gyanakvónak, bizalmatlannak, kevéssé közlékenynek találta. Gyakran gúnyos és gyanusító megjegyzéseket tett, amelyeket akár a cinizmus iskolájának alapítója, ama nevezetes Anthisztenész mondhatott volna. Ez sokakat lehangolt körülötte, de diplomáciai munkájának nem ártott meg. Vitéz János gyakran meglepetve nézett rá gazdájára, hogy az milyen rendkívüli elmeéllel állítja fel tízféle érdek bonyolult egyensúlyát, s akik munkáját messzebbről nézték, azok annyit láttak, hogy a királyi kancellária mesteri módon sakkozik. Mátyás folyton unszolta a pápát, hogy szorítsa Fridriket a megegyezésre, mert míg vele ellenséges irányban áll, addig nem gondolhat keresztes hadjáratra. Közben szította Fridriknek és öccseinek testvérháborúját, ügyes intrikákkal és láthatatlanul uszította Ujlakiékat, hogy segítségökért mennél többet követeljenek a császártól. A pápa előtt megcsillogtatta a cseh királyra való befolyását, akit csak ő tud a huszita érdekektől Róma felé tolni, Szilágyi Mihályt a töröktől visszahódítandó bosnyák föld királyságával kecsegtette s ezzel lent tartotta a török elleni őrhelyen, Nándorfehérvárott. Mindenki ellen volt valami ütőkártyája, és hiába akart Fridrik Magyarországra rámenni, amelynek királyává megkoronázták, hiába akarta a pápa minden órán megkezdeni a törökök elleni felvonulást, ő csak ült Budán, nem támadta meg senki és ő sem ment a törökre, nehogy háta Fridrik ellen fedetlen maradjon.

Csak egy emberrel nem bírt, Girzsikkel. El kellett ismernie, hogy annak példátlan ravaszsága felér az ő diplomáciai ügyességével. Már pedig a Girzsik szövetségét, vagy legalább is jóindulatú semlegességét okvetlen biztosítania kellett. Erre most már csak egyetlen módja maradt: feleségül venni Csunkát. Vagy legalább is, lévén a leány még csak tizennégyéves, máris hivatalosan kitűzni az esküvőt. Mert azt fel lehetett tenni, hogy Girzsik aligha fog olyan trón ledöntésének segédkezni, amelyen saját édes leánya ül, mint királyné. De most egyszerre felmerült a kérdés: vajjon csak a vőlegénytől függ-e, hogy ez a házasság megtörténjék? Hátha Girzsik, mióta viszonyuk elhidegült, valami más házassági tervet eszelt ki és ha a régóta hallgató kérdést szóvá teszik, egyszerűen megtagadja tőle a leány kezét?

Mátyás megint fent járt a felföldön. Segített vezéreinek Giskra ellen hadakozni. Most új kincstárnoka, Szapolyai Imre, vezette a cseh rablók elleni hadjáratot. Ez régi embere volt a Hunyadi-háznak, még Hunyadi János alatt titkárként és uradalmi felügyelőként szolgált. Erős becsvágy lakott benne s ezért nagy igyekezettel szolgálta az apa után a királlyá tett fiút is. De ezúttal nagyon nehézkesen mozogtak a hadműveletek. Még a király személyes jelenléte sem használt eleget, Giskra emberei bevették magokat a szepesi és sárosi sziklavárakba, ahonnan nem lehetett kifüstölni őket. Még hozzá Girzsik nyiltan színt vallott Giskra mellett. A rablók megtámadását olybá vette, vagy legalább úgy tüntette fel, hogy az a huszita bratrik vallási üldözése, amit ő, a kelyhesek királya, nem nézhet tétlenül. Mátyás úgy látta, hogy itt az alkalom. Levelet írt Girzsiknek, hivatalos hangút, amelyet sem nagy nyájasságra, sem túlságos hidegségre nem lehetett magyarázni. Ebben közölte Girzsikkel, hogy célszerű volna a kettejök között felmerült vitás kérdések egész sorát megtárgyalni a két szövetséges ország baráti viszonya érdekében.

Ezt a levelet Kassáról írta. S a levélre odajött Kosztka Zdenyek, az a cseh főúr, akit még Sztrasznicból ismert. Zdenyek úr teljes felhatalmazást hozott királyától, hogy minden ügyben tárgyalhasson.

Óriási testű, valószínütlenül kövér ember volt Zdenyek úr. Irdatlan nagy tetemét nehézkesen cipelte, leültekor kínzottan reccsent meg alatta akármilyen karosszék, ha pedig felkelt, ez már akkora erőlködésébe került, hogy jó darabig lihegett utána. Májbajosszínű párnás orcájában szinte egészen elveszett a gyermetegszínű kék szempár. Általában gyermekes benyomást tett kolosszus volta ellenére is, valami hegyóriás kisfiának lehetett volna nézni, és arckifejezésében is volt valami gyermekes korlátoltság.

Mátyás összenézett Vitéz Jánossal, aki ott volt mellette Kassán az egész kancelláriával s a szűkebb udvartartással együtt. Pillantásuk azt fejezte ki, hogy ezzel a behemót testű jámborral aligha fognak zöld ágra vergődni. A beszélgetés Giskrával kezdődött és Girzsik követe nem valami nagy ékesszólást mutatott, akadozva és nehézkesen szuszogva magyarázta a husziták sérelmeit. Mátyás únta a vontatott társalgást. Zdenyek úr egy mondatának megakadt közepébe hirtelen belekérdezte:

- Hogy szolgál menyasszonyom egészsége?

A kövér ember álmosan és kedvetlenül válaszolt:

- A hercegnő sok gondot okoz nekünk, mert nagyon szeszélyes. Mindenféle furcsa kívánságai vannak.

- Úgy. Például mit kíván?

- Mindenféle oktalan dolgokat. Most például azon nyaggatja felséges atyját, hogy ő római királylány akar lenni. Az én felséges uram imádja gyermekeit és szívesen megszerezné neki ezt az örömet is, de hát az nem olyan egyszerű.

Itt gyermekesen ijedt arcot vágott a kövér ember. Mintegy segítségért esdve nézett a királyra.

- Bozse moj, eljárt a szám. Bocsássa meg felséged, de nagy hibám, hogy meggondolatlanul fecsegek. Ejnye, ejnye. Ha az ilyesmit például Fridrik császár megtudja, bizonyára gondolkozni kezd, hogy miféle beszédeket hall ez a királyi gyermek a prágai udvarnál. Számíthatok arra, hogy felséged ezt nem adja tovább?

- Számíthatsz, Zdenyek úr. Szóval menyasszonyom azt szeretné, ha Girzsik őfelsége megkapná a németrómai császárság második rangját és római király lenne. És talán arra is gondol, hogy egy gyengéd vőlegény mindig igyekszik menyasszonyának örömet szerezni. Nem?

A kövér ember tehetetlennek és zavartnak látszott.

- Én nem tudom... én Csunka hercegnővel nem beszéltem erről... talán nem is igaz az egész...

Mátyás és Vitéz János egymásra néztek. Most már másképpen. Pillantásuk azt fejezte ki, hogy ez az ügyefogyott mafla óriás éppen olyan agyafurt fickó, mint a gazdája, aki római király akar lenni, de súlyt helyez arra, hogy Fridrik előtt ez a szándéka titokban maradjon.

Most már sokkal egyenesebb mederbe került a tárgyalás. Tudni lehetett, hogy Girzsik mit akar. A lomha, nagy Kosztkával azonban így sem volt könnyű tanácskozni. Ha időt akart nyerni a gondolkozásra, ostobának tetette magát és a kérdést roppant bárgyú arccal háromszor is megismételtette. Akkor aztán válaszolt valamit, még pedig valami badarságnak tetsző mondatot, amelyben egyszerre három akna volt elrejtve. Mátyás is, János püspök is igen kedvelték a tanácskozásnak ezt a menetét. Szakemberek módján gyönyörködtek a Zdenyek úr kitűnő eszében s ugyanakkor gyönyörködtek a magokéban is. Kissé lassan ment így a dolog, de annál óvatosabban és alaposabban. Két álló napig beszélgettek s körülbelül el is készültek. Megállapodtak a főelvekben: Mátyás kötelezi magát, hogy segíteni fogja Girzsik német törekvéseit, amelyek végeredményben a császári trónt tűzték ki célul, Girzsik pedig akár most mindjárt hozzáadja a leányt. A végleges megállapodást azonban személyesen fogják megkötni: a két uralkodó találkozik. Ugyanekkor tisztázzák számos Giskra kezén lévő vár

kérdését. Kosztka Zdenyek úr végig nem esett ki szerepéből; ha valami kényesebb kérdésben kellett volna színt vallania, panaszos szégyenkezéssel bocsánatot kért, hogy királyának utasítását e pontra nézve elfelejtette és különben is nagyon fáj a feje. Végül mély hódolattal hajlongva elbúcsuzott a királytól, s a hajlongás miatt percekig szuszogott utána.

Mátyás teljes lendülettel sietett előkészíteni a királyi találkozót. Udvarával átvonult Trencsénbe. Ott várta Girzsik emberét, hogy a találkozás helyét és idejét kitűzzék. S mialatt várakozott és a találkozó külsőségeit szervezte, egy reggel nem tudott felkelni az ágyból. Meghült, igen magas láza volt és tüdeje úgy sipolt, mint az orgona. Türhetetlen köhögési rohamok kínozták. Nyilvánvaló volt, hogy tüdőgyulladást kapott. Odakint november vége volt már, a Vág völgyét embernyi hópaplan fedte, de a király nem láthatta a fehér tájat. Deszkával beszegezett ablak mögött senyvedt, betegágya mellett nappal is égett a mécsvilág. Orvost nem engedett magához, de azt a magas, hótól járhatatlan utakon nehéz is lett volna hozatni. Egyelőre arra sem volt remény, hogy Girzsik követsége hamarosan elvergődik a trencséni várba.

Napokig akkora lázzal vívódott, hogy ébrenléte is az álom eszméletlenségének határán járkált. Tanácskozni nem tudott, de Vitéz János nem is volt hajlandó komoly dolgokról beszélni vele, nehogy a nagybeteget fárassza. Csak éppen benézett napközben többször is, de mindjárt visszavonult. A király betegágya mellett Janus Pannonius üldögélt, a fiatal humanista pap, akit nagybátyjának sikerült besegíteni a kancellária tisztviselői közé, s aki hamarosan kivívott magának egy jelentős helyet a király kedvencei között. Fiatal ember volt, nem sokkal idősebb a királynál, jókedvű, ficánkoló elméjű. Bármit mondtak előtte, arról azonnal adoma jutott eszébe és pedig többnyire sikamlós. Az adomákat eleven mimikával, igen élvezetesen tudta előadni. Azonkívül megvolt az a bámulatos adománya, hogy kapásból bármilyen tárgyról csak úgy ontotta a hexametereket. Akkora verselési készség lakott benne, hogy az élő beszéd verses paródiában hagyta el az agyát. Az egyes klasszikus költők modorát is pompásan tudta utánozni. Csak fel kellett adni neki egy szót, például azt, hogy „vaddisznó-vadászat”, máris elmondta az erről szóló Horatius-ódát, a Vergilius-éposz erről szóló részletét, Catullus érzelmes költeményét, Aesopus állatmeséjét és Martialis harapós epigrammáját. Ilyesmivel mulattatta a nagybeteg királyt, órákig be nem állott a szája. Úgy tetszett, hogy latin versutánzatai és pajkos adomái végtelenek.

A beteg képzeletét felgyujtották ezek az adomák. Gyenge kézmozdulattal elhallgattatta olykor Pannoniust és a láztól megszinesedett és rendszertelen képekben eltünődött szerelmi kalandjairól, amelyeknek különben országos gondjai között nem sok emlékezést szentelt. Átélte a vörös bestia, Jadwiga esetét, akit azóta sem látott. Majd végiggondolta a budai olasz özvegy történetét, akit király korában újra felkeresett egyszer-kétszer, de azután elunta, hogy az asszony boldog-boldogtalannak kürtölte a királyi hajlandóságot. Aztán felvonultatta maga előtt a többieket, táncosnőket, udvari kisemberek feleségeit, akik férjök tudtával, sőt bíztatásával osztották meg a király egy üres félóráját és ezzel azonnali előléptetést szereztek hitvesöknek. Elröppenő kalandok voltak a szerelem érzésének nyoma nélkül, lelkén nem hagytak belevésett emléket. Felesége is megfordult eszében, a boldogtalan végű Ulrik gróf boldogtalan végű leánya. Furcsálva idézte fel magában a zavart, nem szép és esetlen gyermek emlékét, s rajzolgatta magában: hogy milyen termetű nő lett volna belőle, ha életben marad. S azután végül Csunkára gondolt, a kis cseh hercegnőre. Akárhogy igyekezett emlékében visszaállítani a leányka arcát, nem sikerült neki. Vonásait elfelejtette három esztendő alatt. Máskor azt tapasztalta, hogy van egy mód felidéznünk egy-egy elfeledett arcot: úgy kell rá gondolni, mintha mosolyogna. De Csunka így sem jutott eszébe. Csak arra emlékezett, hogy anyja nagy és erős csontjait örökölte, fiúsan szegletes mozdulatai voltak és rengeteget evett. Vajjon ez milyen nővé fog serdülni? Milyen lesz az, mikor először öleli magához? Lesz valaha is egyetlen önfeledten egymásra mosolygó, egymás tekintetében elvesző pillanatjuk, királynak és királynénak, ha az idegenség elszáll közülök és összemelegszenek? Tünődései gyakran

átlépték az álmok határát, erős lázában nem is tudta néha, mikor van ébren és mikor lát álomképeket.

Mire magához tért és láza elmúlt, Vitéz már elintézett mindent. Letárgyalta a szükséges dolgokat a Trencsénben járt cseh követtel. A királynak egyelőre lehetetlen személyes találkozókra utaznia. Azt viszont a nemzetközi udvari szokások nem engedték, hogy csak az egyik király menjen a másik felé, a másik pedig egy helyben várja. Egyenrangúaknál mindakettőnek bizonyos utat kell tennie a másik fél irányába. Mivel tehát Mátyás Kassáról már eljött Trencsénbe, Girzsik jöjjön el Olmützbe. A követek így rövidebb idő alatt is hozzák-viszik a tárgyalások egyes szakaszainak eredményeit.

A király egy napon végre felkelt, erősen megfogyva és az első lépéseknél szédülten kapaszkodva a bútorokba. De már tanácskozott Vitézzel. Megszerkesztették a házassági szerződést. A két király megújítja a régebbi szövetséget, bármelyikök bármilyen ellensége iránt kötelesek egymást teljes erővel segíteni. A menyasszony ugyanazt kapja Mátyástól jegyajándékul, amit Borbála cillii grófnő kapott volt annakidején Zsigmondtól: Óbudát, Diósgyőrt, a Csepel-szigetet s a kún vidéket azonnal, a többieket, amelyek azóta idegen kézre kerültek, mihelyt lehet, de legkésőbb két év alatt. A királyné évi hétezer aranyforint erejéig megkapja a kassai kerületi lucrum camerae nevű adót, s ha innen nem telnék, más forrásból. Az első évben, mindjárt megérkeztekor kétezret, a többit később, azontúl minden évben Szent György-napkor az egész hétezret egy összegben. Mindezt megtartja özvegysége esetére is, sőt még akkor is, ha a király az esküvő előtt netalán elhalálozna. Mihelyt Fridrik kiadja a koronát, Mátyás megkoronáztatja magát és másnap ősi szokás szerint a királynét. Végül a legfontosabb: jövő évi május elsején Csunka hercegnő, miután hitet tett a katolikus vallás mellett, Trencsén várába jön, ahol maga a király, vagy illendő küldöttség veszi át, az esküvőt azonnal megtartják, de a házasság konszummálását elhalasztják három évre, míg a menyasszony anyányivá cseperedik. Ezt a szerződést elküldték Olmützbe. Vitéz János, Rozgonyi János és Csáki Ferenc vitték. Nemsokára vissza is jöttek, még pedig azzal, hogy Girzsik elvben egyetért, de véglegesen választ nem adott.

A lábbadozó király, mennél többet gondolkozott ezen a házasságon és mennél többet tanácskozott róla Vitéz Jánossal, egyre fontosabbnak találta. Egyelőre úgy tetszett, hogy Girzsik is komolyan kívánja a frigyet. De róla mindent fel lehetett tenni. Még azt is, hogy mialatt szinleg nagybuzgón tárgyalja a házassági megállapodás egyes pontjait, azalatt más titkos vasat tart a tűzben, s egyszer csak valamilyen ürüggyel felborítja a tárgyalásokat és meglepő külpolitikai cselekedettel mindenkit megzavaró új helyzetet teremt. Mátyás tehát Trencsénbe kérette a nunciust. Őt akarta megkérni, hogy a keresztes hadjárat érdekében segítsen tiszta helyzetet teremteni. A tiszta helyzet egyetlen eszközének már csak ez a házasság látszott. Csak így lehetett Girzsiket semlegesíteni. Fridrik ellen több szabadságot nyerni, a koronát kicsikarni tőle, s aztán rámenni a törökre.

Carvajal nagy áldozatot hozott, mikor télvíz idején feljött Trencsénbe a királyhoz. Már régóta betegeskedett, a magyar éghajlat nagyon is megpróbálta spanyol szervezetét. El is öregedett és pihenni szeretett volna. De valami még mindig itt tartotta: a szakembernek a szenvedélye, amely a szép és érdekes feladat megoldását nem képes kiengedni a kezéből. Mint a vadász, aki remek szarvasbikákat enged el maga mellett, mert kitűzte magában, hogy mindenáron elejti azt a hitvány kis vadmacskát, amely szívós és ügyes menekülésével vadászlázát a végsőkig korbácsolta, úgy a pápai követ is, ha már egyszer lekötötte magát a magyar király ügye mellett, betegen és öregen és fáradtan tovább tartotta állását, csakhogy Fridrik császár ellenséges terveit halomra borítsa. Dac hívta ki itt a dacot. Fridrik dühöngő levelekben követelte hajdani titkárától Carvajal visszahívását, mert a spanyol bíboros Bécsben is, Budán is képviselte a pápát. De azokat a leveleket, amelyeket Fridrik a táncestélyeken mulató és

szépasszonyokkal foglalkozó trieszti püspökhöz intézett, egy átszellemült, minden világi érdeken, gyönyörűségen és szövevényen felülemelkedett pápa kapta meg. Pius nem hívta vissza Carvajalt. Diplomatikusan úgy intézkedett, hogy a bécsi és budai nunciatúrát kettéválasztotta. Bécsbe elküldött egy új embert. Bessarion bíborost, fortélyos hírű és igen ügyes görögöt, Budán azonban megtartotta Carvajalt. Fridriket pedig kinevezte a megindítandó keresztes hadjárat fővezérévé, hogy becsvágyát a magyar tróntól a török ellen terelje. Alapjában véve minden maradt a régiben. A pápa semmi mást nem akart, mint Európát megszervezni az egyház elöntésével fenyegető török ellen. Mátyás hajlandó volt ebből a feladatból a legnagyobb teher részét elvállalni, de uralmának biztonságát kérte cserébe: a pápával igyekezett nyomni a páratlanul szívós Fridriket. Fridrik viszont nem gondolt a törökkel. Az egyház sorsa nem nagyon izgatta, országa és a török között ott tudta az életök védelmére kényszerített magyarokat, tehát attól sem tartott, hogy a török valaha is az ő határait fenyegeti. Minden pápai közbenjárásra hímező-hámozó válaszokat adott és csökönyösen vonakodott Mátyással megegyezni. A háttérben állott Girzsik, mindig megcsíphetetlenül, mint az ángolna, mindenkivel titkos szövetségben mindenki ellen, s várta a zsákmányát leső kígyó türelmével, mikor ugorhatik egy újabb ugrást vakmerő nagy álma, a németrómai császárság felé.

A nuncius megjött Trencsén várába. A kandalló mellett találta a királyt, lábánál kedvenc szelindeke hevert. A kutya viharos örömmel üdvözölte a régi barátot, majd hogy le nem döntötte a lábáról. A bíboros alig tudta magáról lesöpörni a vállára ágaskodó állatot. Aztán maga is letelepedett a tűzhöz.

- Mit olvas, felség?

- Nézze csak, milyen érdekes dolog ez. Egy kassai alattvalóm új hadigépet talált fel. Itt a leírása, ábrák is vannak hozzá. A feltalálónak Pétör a neve, a gépet pethoreálnak nevezték el. A kassai tanácsurakban van érzék az ilyesmi iránt. Nem sajnálták a pénzt, mikor megláttá a Pétör által készített kicsiny mintát. Megcsináltatták nagyban. Azt jelentik nekem, hogy úgy töri a falat, mint a parancsolat. Jó lesz ez nekem.

- A török ellen?

- Nem. Kedves bíbornokom, Giskra ellen. Majd ha megint mehetek ellene. Most Girzsik miatt meg van kötve a kezem. Giskra a császár szolgálatába állott, tehát nyilvános ellenségem. Girzsik azonban kijátssza magát a huszita vallás védelmezőjének és nem engedi, hogy Giskrát bántsam. Nem bántom. Majd ha elvettem a Girzsik lányát, akkor megint bántom. Egy apóssal, remélem, könnyebben boldogulok, mint egy szövetségessel.

- Hallom, a házasság dolga miatt van rám szüksége felségednek. Hol tart eddig a dolog?

- Azonnal elmondok mindent. Majd behivatjuk János püspököt. Nincs még semmi ujság a kapisztránói kanonizálása körül? Legkedvesebb álmom, hogy ő szentté avattassék.

- Őszentsége eddigi válaszán kívül nem tudok újabbat. De nem hiszem, hogy ennek komoly akadálya lehessen. Ha visszaköltözöm Rómába, majd alkalmam lesz állandóan mozgatni a dolgot.

A bíbornokot hirtelen heves köhögési roham fogta el. Görcsös, enyhülni nem akaró roham. Egész teste rázkódott belé.

- Tulajdonképpen bánt a lelkiismeret, - mondta a király, - hogy betegen rángatom eminenciádat.

Carvajal csak a fejét rázta köhögés közben. Nagysokára aztán meg tudott szólalni, könnyező szemét törölgetve.

- Nincs miért, felség. Az én kis életem csak egy öreg pap élete. Porszem. Boldogan veszélyeztetem Krisztus országáért. Őszentsége éppen legutóbb írta, hogy ha akarok, menjek haza Rómába, nagy szeretettel vár. Most mehetnék. De még nem megyek. Még végére akarok járni felséged és Fridrik ügyének. Ez a házasság igen bölcs dolog. Minden képességemmel felséged rendelkezésére állok.

Jött Vitéz János. Apróra megtárgyalták az egészet. Carvajal még egy napot pihent, mielőtt nekivágott Olmützneknek. Kedélyes estebéddel telt az idő, utána egy-két korsó bor mellett Janus Pannonius verses mókái mulattatták a társaságot. Különösen jól mulatott azon a tréfán, amelyet Olaszországban hallott még Pannonius. Leírta három oszlopba egymás alá az öt magánhangzót: A, E, I, O, U. Aztán megkérdezte, mi ez. Mindenki tudta: Fridrik császár gőgös betűjátéka. Austriae est imperare orbi unica. Vagyis: Ausztriáé a feladat, hogy egyedül uralkodjék a világ felett. Fridrik minden fehérneműjébe ezt az öt betűt hímeztette és minden serlegébe ezt ötvöztette.

- Tudjuk ezt, - szólt Mátyás kedvetlenül, - mit akarsz véle?

Pannonius erre kitöltötte a második oszlop betűit: Austria erit in orbe ultima. Vagyis: Ausztria lesz a világ utolsója. A tréfa nagyon tetszett mindenkinek, Mátyásnak meg éppen annyira, hogy kihúzta öve mellé tűzött piros erszényét és odavetette Pannoniusnak. Az rögtön megolvasta tartalmát: kilenc arany volt benne. Mire odaírta a harmadik oszlophoz: Amator est Janus opum ubertatis. Vagyis: Janus kedveli a javak bőségét. Nagyon nevettek ezen mindnyájan, kivált Vitéz János, aki igen büszke volt unokaöccse sikereire.

- De mit írtál volna a harmadik oszlophoz, - kérdezte Carvajal, - ha nem kaptál volna jutalmat a királytól?

- Auspicium estne indignum opulentis unguenti?

Azaz: nem érdemli-e meg ez a jóslat, hogy bőségesen megkenjék? Ennek még nagyobb sikere volt. S ha egyszer az író-ónt kezébe kapta Pannonius, száz efféle betű-bűvészet jutott eszébe. Leírta latinul ezt a mondatot: „Körben megyünk éjjel s a tűz elemészt bennünket.” In girum imus nocte et consumimur igni. Ez visszafelé olvasva, ugyanazt a hexametert adta.

- Ez mind semmi, - mondta Pannonius az általános siker közepette, - van nekem egy barátom, Galeotti nevezetű olasz, akivel együtt tanultam szegény boldogult Guarinónál, az aztán utólérhetetlen a tréfában és az adomában. Tavasszal meglátogat, arról értesített, családostul eljön üdvözlésemre Magyarországra. Ha felséged kegyesen megengedné, bemutatnám az udvarnál.

Mátyás kegyesen bólintott és felállott. Azonnal felpattant valamennyi jelenlevő. A nunciust szobájáig kísérték és jó éjszakát kívántak neki. Mikor ajtaja becsukódott, Mátyás jókedvűen odasúgott a többieknek:

- Még vagyon az korsóknak fenekin bor valamellyes. Még leülünk fertály-órácskára. Annyit csácsogánk deákul, hogy ugyan áhitom az magyar szót.

Visszaültek az asztalhoz. Mátyás csak fejével intett Pannoniusnak. Az már értette az intést: jöhet a magyar adomák vastagja.

- Mondám-i az veres barátot meg az gyovónó némbert, felség?

- Nem mondád. Halljuk.

Jöttek a vaskos történetek egymásután. Maga Mátyás is elmondott egyet-kettőt. Hallgatósága jót nevetett rajtok. De nem udvaronci túlzással. Már megtanulták, hogy akit a király rajtakap a hízelgésnek bármilyen formáján, azzal napestig igen ridegen és kiméletlenül érezteti nehezteléséét. De a tréfákból komoly eszmecsere kerekedett. Pannonius, bármiről volt szó, előbb-

utóbb beletévedt kedvenc beszédtárgyába, az újonnan divatos platonizmusba. Igen jóízűeket tudtak ezen vitatkozni a királlyal. Rendesen úgy belemelegedtek, hogy a szőke pap súlyosan elkezdett köhögni. Mert tüdeje nagyon hitvány volt szegénynek, folyton lázasnak érezte magát.

Igy beszélgettek sokáig, nem egy negyedórát, hanem másfelet is. De kora reggel a király volt az első, aki megkezdte a napot, s ha ő felkelt, nem volt tanácsos lustálkodnia senkinek.

Carvajal útrakelt Olmütz felé, szánkóját fegyveres csapat kísérte a pápa és a magyar király zászlajával. A király Trencsénben vesztegelt, amíg az előkelő követ megtér. Hogy nem minden aggodalom nélkül várja vissza, azt környezete előtt sem titkolta. Az aggodalom nem tartott soká. Carvajal gyorsan végzett. Teljes megállapodást hozott vissza. Bölcs dolog volt őt küldeni: a cseh király mindig tudta, hogy kelyhessége szálka a pápa szemében, ajánlatos csínyján bánni a pápai követtel. Cseh urak is jöttek Carvajallal, hogy urok nevében néhány nem jelentős apróságot még megtárgyaljanak. Csak mikor ezeken az apróságokon már a legelső napon símán túlestek, akkor jegyezte meg mellékesen az egyik, hogy az egyességet ők is aláírják, ezzel szemben Girzsik őfelsége azt kéri, hogy a magyar országnagyok is szíveskedjenek jótállók gyanánt ellenjegyezni a szerződést.

Mátyás nyelt egyet, de nem ellenkezett. Azonnal Trencsén várába hívatta mindazokat az urakat, akiket akár Budán, akár váraikban el lehetett érni. Ő még nem érezte olyan jól magát, hogy Budára mehetett volna. A trencséni vár hamarosan csak úgy nyüzsgött a nagyuraktól. Akár fiók-országgyűlést is lehetett volna tartani. Még Szécsi Dénes is eljött, a vén prímás, aki gyűlölte ugyan a téli utazást, de azt még jobban gyűlölte, ha valami fontos közjogi ténykedésben más főpap foglalta el a helyét. Eljöttek a veszprémi, váci, zágrábi püspökök, a nádor, az országbíró, a főajtónállók, a főpohárnok, a főlovászmester. Éppen csak Ujlaki hiányzott a nagyurak közül, pedig neki ezúttal külön is családi ügyéről volt szó: sógora is volt Girzsiknek és újabban násza is, mert leánya és az egyik cseh királyfi házasságát már megkötötték. Viszont újszülött fia keresztapjául Mátyás királyt kérte fel.

- Mit tegyünk immár ez szamár Ujlakival? - kérdezte Mátyás a váradi püspököt. - Fridrikvel kedvetlenségben vagyon, mastan ide édesgetnünk lehető lenne.

- Bosnya királyság vóna az egyetlen, kivel kecsegtessük, de akkor viszontag Szilágyi uramval bajunk meggyűlend.

Szilágyi Mihály, a legfontosabb zászlósúr és nagybátyja, nem jött el a házassági szerződés ünnepélyes megkötésére. Erre fontos oka volt: odalent már megindult a török csatározás és ő javában hadakozott. Hogy milyen szerencsével, azt nem lehetett tudni, gyér és ellentétes hírek érkeztek róla.

A megdöbbentő hír éppen akkor érkezett, mikor a szerződést ünnepélyesen aláírták az országnagyok. Szilágyi Mihály török fogságba esett. A hírnök bő és pontos tudósítást hozott. Szilágyi Mihály és Lábatlani Gergely, hogy a török készülődő támadását megelőzzék, átkeltek a Száván és dúlva nyomultak hadaikkal előre, mígnem Pozazin falu mellett a török sereg zömére akadtak. Ezt habozás nélkül megtámadták, anélkül, hogy az ellenséges erők felől előbb tájékozódtak volna. Már folyt a csata, mikor kitűnt, hogy legalább tízakkora a sereg, amelyet megtámadtak. A magyar sereg egy része keresztülvágta magát és elmenekült, de kisebbik fele konokul kitartott és vagdalkozott. Szilágyi és Lábatlani is. Ali bég, a török parancsnok, elrendelte, hogy élve kell őket kézrekeríteni. Ez meg is történt. Seregrészök az utolsó szál emberig elpusztult, őket legyűrték és megkötözték. Még az utolsó pillanatban is vagdalkoztak. Mikor megkötözték őket, rúgtak és haraptak. De hasztalanul. Bilincsben Konstantinápolyba vitték mind a kettőt.

Mátyás azonnal követséget állított össze és lóhalálában menesztette őket török földre: bármily magas váltságdíjat igérhetnek Szilágyi Mihályért. A cseh egyességre, amelyet már nem érhetett baj, nem figyelt többé. Nagybátyja, ki nem ment a fejéből. Éjszaka felriadt álmából arra, hogy mély gond háborgatja érte. Most jött rá, hogy mennyire szereti.

A cseh urak az ünnepség után elutaztak azzal, hogy a menyasszonyt, aki Prágában ünnepélyes formák között elhagyja kelyhes hitét és mint katolikus szűz, felveszi a Katalin nevet, május elsejére Trencsénbe hozzák. De Mátyás, most már elég erőt érezvén az utazásra, nem tudott tovább Trencsénben maradni. Nagybátyjának sorsa annyira aggasztotta, hogy féltő szeretetének ekkora mértékén maga csodálkozott legjobban. Elhatározta, hogy fel fogja lármázni a pápát és mind a keresztény fejedelmeket. Hiszen Szilágyi Mihály az ő védelmökben jutott az ellenség kezére.

De későn volt már. Éppen mikor az országnagyok díszes kíséretével együtt megérkezett az ősz óta nem látott Budára, és viszontlátta édesanyját, jött a híradás a foglyul esett magyar vezérek sorsáról. Lábatlani Gergelyt a szultán ajándékul adta egy török főúrnak, hogy az magyar fogságban sínylődő egyetlen fiát kiválthassa vele. De Szilágyi Mihályt a szultán parancsára kivégezték. Konstantinápoly főterén levágták a fejét.

Mátyás végighallgatta a híradást, édesanyja jelenlétében. Egyszerű fejbólintással eresztette el a hírnököket. Keményen tartotta magát, arcát megmerevítette. Anyja előtt, akinek arca olyan maradt, mint a kő, restellte volna ellágyulását. Azonnal hivatta Rozgonyi Sebestyént. Ez pompásan bevált, mint politikai ágens. Néhány társával együtt évi négyezer aranyat kapott, abból titkos irodát tartott, amelynek egyetlen feladata az volt, hogy elvonja Fridrik császártól azokat, akik Mátyás ellen magyar királlyá választották volt a császárt. A titkos iroda pompásan működött, bármely cselszövő kis olasz udvar megirígyelhette volna eszközeit, amelyekből éppen csak az orgyilkosság hiányzott, mert Mátyás ezt szigorúan megtiltotta. De a hamisított levelekkel, vesztegető pénzekkel, ügyesen terjesztett mende-mondákkal, személyes tárgyalásokkal már annyira vitték, hogy nemcsak az elpártolt Kanizsaiak állottak vissza Mátyás oldalára, hanem még a Szentgyörgyi grófok is Fridrik ellen fordultak. A császár mellett már nem maradt jelentős magyar egy sem. Ujlaki is összezördült vele. Mindez egy pillanat alatt végigcikázott a király fején, mikor nagybátyja borzasztó sorsának hírét meghallotta.

- Parancsolj szógádval, felséges király, - jelentkezett Rozgonyi.

- Tüstint készülj útra, Sebestyén. Ujlaki uramhoz mész. Megkénálod az bosnya királyságval, ha hozzánk áll. Egyik lábod itt, másik ott. Mit állsz, mit nézöl?

- De hát Szilágyi uram, felség?

- Szilágyi Mihálynak fejit vötték Bizánc piacán. Imádj érötte. Menj.

Rozgonyi megdöbbenve távozott. A király anyjához fordult:

- Hónap megkereséndöm asszonyanyámot, hogy az házasság dolgárul szóljunk. Mastan, úgy alitom, asszonyanyám is templomba kévánkozik szegény Mihály bátyámnak miatta, nem tartóztatom. Magam is visszavonulni kévánok félórára.

Hunyadiné némán csókra nyujtotta kezét. Arca merev maradt és kemény, de keze erősen reszketett. Szó nélkül ment el fiától. Mátyás pedig kiadta a parancsot, hogy egy félóráig egyedül akar maradni. Bezárkózott legbelső szobájába, leült a medvebőrös kerevetre és maga elé nézett. Olyan különös fájdalmat érzett, mintha fiát vesztette volna el. Maga elé képzelte a szilaj, cigányképű, kajlabajszú embert, szenvedélyes káromkodását, ideges, gyors járását, kackiás gőgjét. Maga sem tudta, hogyan: egy rég elmosódott gyermekkori emlék bukkant most fel benne. Valaha, vajdahunyadi kisfiú korában egyszer táncolni látta két nagybátyját,

Szilágyi Mihályt és Szilágyi Lászlót. Mindaketten olyan tökéletes mozgással, a kecses fürgeség és a férfias méltóság olyan kifejezhetetlenül magyar tehetségével táncoltak, hogy a kép mélyen lelkébe vésődött, ott eltemetődött s ime, most a fájdalom földrengése felszínre vetette, mint ahogy összeomlott házak romjai között egyszerre csak felbukkan a pincében elásott és elfelejtett kincs. Az emlék most olyan erősen élővé lett, hogy még a székely csürdöngölő-tánc rikoltó sípjainak dallama is eszébe jutott. Önkéntelenül dúdolni kezdte, két arcán két könny indult lefelé. Aztán sírva leborult a kerevetre. Sztrasznic óta most sírt először.

A félóra leteltével kopogtattak az ajtaján, ahogy elrendelte volt. Összeszedte magát, arcát megtörölgette és ment vissza fogadószobájába. Megkérdezte, kik várják odakünn. A várakozók közt volt Carvajal is, azt kérette legelsőnek.

- Őszentsége nevében jöttem felségednek legmélységesebb részvétemet kifejezni a nagy hős halála alkalmából.

- Hálásan köszönjük a részvétet és kérjük eminenciádat, hogy királyi hálánkat a pápai trón zsámolya elé helyezni szíveskedjék.

Tulajdonképpen sokkal jobb barátok voltak a magyar király és Carvajal szentangyali bíbornok, mint amit ezek az előírás szerint való merev mondatok kifejeztek. De diplomaták voltak mindaketten, mesterségök hatalmának avatott ismerői, akik tudták, hogy az ő szakmájokban a forma a lényegtől elválaszthatatlan.

- Szolgáljon felséged vígasztalására, hogy a hős mindnyájunk nagy feladatának teljesítése közben vérzett el, és borzasztó halála plántáljon méltó és szent bosszúvágyat felséged lelkébe, hogy kellő erővel védelmezhesse Jézus veszélyeztetett egyházát.

- Lelkesedésünk a szent ügyért nem hiányzik. Kérjük eminenciádat, vesse latba hathatós befolyását, hogy azok az ellenséges állásfoglalások, melyek küzdelmünkben gátolnak, végre ne állják útját a szent ügynek.

- Őszentsége nevében s az ő határozott utasítására mindent el fogok követni.

Ezzel túlestek a hivatalos állásuk szabta mondatokon. Most már emberi barátokká válhattak.

- Nagyon lesujtotta felségedet ez a szörnyű hír?

- Most már összeszedtem magam, de néhány perce még nagyon odavoltam. Lássa, lássa, kedves barátom, hiába mentette meg nálam szegény nagybátyám életét.

- Bár most igazán megtehettem volna. Én őt emberileg is nagyon kedveltem. Érdekes, különös, félelmes és mégis szeretetreméltó ember volt. Vajjon tévedek-e, felség, ha azt hiszem, hogy ő példaképe volt erényeivel is, hibáival is annak a magyar fajnak, melyet annyira megszerettem?

- Nem téved eminenciád. De ehhez hozzá kell tennem valamit. Ha egészen kimerítő képet akar kapni az én fajtámról, akkor képzeletében kettőnket állítson egymás mellé, boldogult nagybátyámat és engem. Mi körülbelül a magyarságnak azt a két típusát képviseljük, amely ötszáz esztendeje mindig szembenállt a mi történelmünkben. Ő visszafelé nézett, én előre nézek. Ő hazaárulásnak tartotta volna megválni a bajszától, én siheder korom óta borotválom az arcomat, mint eminenciád nemzete. Ő barbár volt és Ázsiával büszkélkedett, én modern ember vagyok és Európához óhajtok tartozni. Ő zsarnok volt és saját köznemesi osztályán kívül minden más osztálynak ellensége: a mágnást gyülölte, a parasztot megvetette. Én is zsarnok vagyok, és az osztályt, amelyből származom, különösen szeretem, de ismerem a mágnások értékeit és a parasztot édes gyermekemnek tekintem. Ő egy embercsoportért élt és halt, a nemességért. Én egy sokkal nagyobb embercsoportért élek és halok: a magyar nemzetért. Isten végzése csodálatos az én családomban. Mert tudja meg eminenciád, hogy az a

kétféle lélek, amelyet leírtam, rendszerint együtt van minden magyar emberben és folyton viaskodik benne. A magyar ember maga a született polgárháború. Kívülről úgy látszik, mintha a magyarok egymással nem tudnának összeférni és egymással civakodnának még akkor is, mikor a fejök felett ég a ház. Pedig önmagával nem tud összeférni a magyar, önmagával civakodik. Azonban a mi családunkban ez a kétféle lélek két külön emberbe született bele. Az én boldogtalan nagybátyám az volt, ami a magyarban Ázsia. Én az vagyok, ami a magyarban Európa. Neki fejét vette az ő Ázsiája, amelytől elszakadtunk. De énnekem Európa nem fogja fejemet venni. Mert Mihály bátyám nem fogta fel a mi nagy királyunk, Szent István, évszázadokra szóló bölcsességét. Vatta vezér, vagy Szilágyi Mihály, az mindegy. De én felfogtam. És azt folytatom, amit István elődöm elkezdett.

Carvajal mélyen gondolkozva figyelte a királyt. Aztán szeretettel mosolyogva szólt:

- Nem láttam soha furcsább fajt, mint a felségedé. De kedvesebbet sem.

A király fejét rázta.

- Nem, barátom. Én nem akarok a kedves emberek országa lenni. Mi arra nem érünk rá. Mi itt Európában, mikor beállottunk a keresztény világ fajtái közé, igen nehéz hivatalt vállaltunk. A mi dolgunk ezt az egész világot megvédelmezni. Ha pogány magyar létemre hiszem Krisztust, akkor azt is hinnem kell, hogy minket isteni rendelésképpen Krisztus tett erre a helyre. Minket választott ki, mert ilyen önzetlenül és vitézül vérezni, bocsásson meg eminenciád, semmiféle európai fajta nem tud, csak mi. De ehhez Magyarországnak erősnek és jómódúnak kell lennie. Másra nem számíthatunk. Eminenciád Európája csak azzal a keggyel fizet bennünket zsoldos szolgálatunkért, hogy a keresztény államokhoz szabad tartoznunk. De pénzt és vért nem ad. Most még tovább megyek. Ha hiszem, hogy erre a helyre Krisztus állított minket, akkor hinnem kell, hogy engem is Krisztus rendelt ide királlyá. Hogy én itt király vagyok, az olyan csoda, mint a biblia akármelyik csodája. Mit gondol eminenciád, mit felelt volna a nagyapám annak, aki azt mondta volna neki, hogy az unokája király lesz Magyarországon? A szeme közé nevetett volna. És ime, itt állok. Azt mondom eminenciádnak, hogy nem az a gyűlöletes Habsburg az Isten kegyelméből való uralkodó, hanem én.

- Ennyire hisz magában felséged?

- Én úgy hiszek magamban, mint ahogy a vallását hiszi az ember.

Carvajal elgondolkozott, maga elé nézett, majd a fiatal királyra pillantott.

- Én is hiszek felségedben. Kívánja, hogy megáldjam mindazt, amit ma mondott nekem?

Mátyás válaszul féltérdre ereszkedett. A pápai nuncius keresztet vetett fejére és megáldotta. Aztán elment. A király fogadta a következő jelentkezőt. Csakhamar a folyó ügyek részleteibe mélyedt és dolgozott késő estig.

Azokban a hetekben, amelyek menyasszonya érkeztéig múltak, olyan esemény következett, hogy ettől a Katalinná változott Csunka fogadtatásának egész tervét megváltoztatta. Eredetileg személyesen akart Trencsénbe menni, hogy a menyasszonyt ezen a kitűzött helyen maga vegye át. Most azonban lemondott erről. Olyan fontos látogatója jött Budára, akit nem akart egyedül hagyni. Ez nem volt más, mint Albert főherceg, a Fridrik testvéröccse.

Úgy kezdődött az egész, hogy egy márciusi napon követség állított be Budára. Albert főherceg küldte őket a magyar királyhoz. Azzal kezdték, hogy az ő urok, Felső-Ausztria hercege, nem szeretné, ha Mátyás király ellenséget látna benne. Ő egyáltalában nem ért egyet császári testvérbátyjának Magyarországra vonatkozó külpolitikájával, sőt azt határozottan elítéli. Ennélfogva, miután a király közeli lakodalmának tervéről értesült, szeretné barátságának azzal is nyilvános tanujelét adni, hogy a lakodalmi ünnepségen, amennyiben a király

szívesen látja, megjelenik. A virágos mondatok mögött elég észrevehetően a Fridrik elleni fegyveres szövetség gondolata rejtőzött. Mátyás azt válaszolta, hogy ilyen előkelő vendég jelenléte különös boldogságára szolgálna, de meg különben is számos olyan dolog van, amelyben célszerű lenne nézeteiket kicserélni, különösen éppen Fridrik császár Magyarországra vonatkozó jogtalan és végzetes külpolitikája. Ezért ünnepélyesen meghívja lakodalmára a főherceget.

A menyasszonyért díszes főuri küldöttség ment Trencsénbe, s ugyanekkor a király Albert főherceget fogadta Budán, nem kevésbbé díszes kísérettel. Úgyszólván latra megmérte a két királyi tény külsőségeit, ugyanannyi tisztességet akarván tanusítani Girzsik leánya mellett, mint Albert főherceg császári bátyja ellen. Személyes jelenléte mindenesetre Albert főhercegnek jutott, kinyilvánítván ezzel egyrészt Fridriknek, hogy mennyire megbecsüli a császár ellenségeit, másrészt Girzsiknek, hogy a leányt ugyan elveszi, de résen van és ha fegyvere akad a Fridrik és Girzsik titkos szövetsége ellen, azt nem restelli kézbe fogni.

A főherceg nem nagy politikusnak mutatkozott, inkább veszekedő örökösnek. Hazájában Tékozló Albertnek nevezték, s ahhoz az életmódhoz, amely ezt a nevet ragasztotta rá, kevés volt neki az örökrész. Szenvedélyes haraggal becsmérelte testvérbátyját, órákra volt szüksége, míg a Habsburg-osztály bonyolult részleteit és a három fivér hagyatéki marakodásának eddigi történetét el tudta magyarázni. Fridrik kapzsi és lovagiatlan praktikái ebben a kiteregetett családi viszályban nem lepték meg Mátyást, legfeljebb apró részleteket tudott meg, amelyek a császár úgyis ismert kicsinyességét, pénzéhségét, alattomosságát és szavának teljes megbízhatatlanságát jellemezték. Viszont a főhercegről, akiről eddig édes-keveset tudott, a tárgyalások folyamán igen gyenge jellemképet kellett formálnia magában. S ha feltette önmagának a kérdést, vajjon egy vadidegen előtt képes volna-e rokonsága bármely tagjáról ilyen gyalázkodó hangon nyilatkozni, lenézéssel utasította el magától a gondolatot. De azért a haragos főherceg iránt rendkívüli szívélyességet tanusított, aprólékos haditervet dolgozott ki vele, a fegyveres szerződést is pontosan letárgyalták és aláírták. Mire az immár katolikus Katalinná lett Csunka megérkezett Budára, ők már elvégezték, hogy Albert sereggel fogja megtámadni bátyját, Mátyás pedig ugyanakkor más oldalról támadja meg. A szerződésről nem tudott más senki, csak Vitéz János. Még az okiratok szövegét sem kancellistával iratták. Mert, hogy szövetkeznek, azt ugyan nem lehetett titkolni; a főherceg budai látogatásáról a vak is láthatta, hogy mi van mögötte. De a rajtaütésszerűnek tervezett háborúról nem volt szabad tudnia senkinek. Főként Carvajalnak nem, aki élesen figyelve járt-kelt, gyanakodott, firtatott, kérdezgetett. A szentszéknek nagyon a szívén feküdt, hogy Fridrik és Mátyás békéljenek meg végre. Ha Carvajal megtudja, hogy a keresztény fejedelmek két legfontosabbja egymás ellen készül fecsérelni pénzét, vérét és zsoldosait, kétségbeesve vetette volna magát közbe. Ez pedig sem Mátyásnak, sem Albertnak nem lett volna ínyére. Mindaketten úgy látták, hogy Fridriket most alaposan sarokba fogják szorítani.

Csunka a budai udvartartás legékesebb, legaranyozottabb hintaján érkezett Trencsénről Budára. Jöttét nagy parádéval ünnepelte a főváros. A házakat fellobogózták, az utcákon tengernyi sokaság várta a közelgő menetet. Még két embert el is tapostak a kíváncsiak, mert mindenki látni akarta az ablakon kitekintő jövendő királynét. Akiknek sikerült a hintó közelébe jutniok, azok egy piszeorrú, zsemlyeszőke, tizennégyesztendős leány kíváncsi arcát látták kibámészkodni. Mellette leendő anyósa ült, aki a város határában elfoglalta a cseh udvarhölgyek eddigi helyét. Mátyás megölelte és jobbról-balról arcon csókolta mátkáját. A sokaság egetverő éljenzésben tört ki. Az ajándékokat kicserélték, de nem nagyon nagy érdeklődéssel, mert ezeknek pontos felsorolását az anyagiakban szőrszálhasogató Girzsik kívánságára már előzőleg levélben elintézték. A díszes felvonulásban Mátyás Albert herceg társaságában lovagolt és igyekezett nagyon nyájas és nagyon leereszkedő magatartást tanu-

sítani, hogy akik Fridrik császárnak erről az ünnepségről leírást küldenek, azoknak módjukban legyen tomboló haragot okozni a császárnak.

Az esküvőt azonnal megtartották. A király maga dolgozta ki az ünnepség műsorának részleteit. Akarata az volt, hogy maga a házasságkötési szertartás ne kapjon túlságos nagy pompát. Amíg felesége vállát meg nem érintheti Szent István koronája, az ő felfogása szerint minden közjogi szertartás csak ideiglenes lehet. Ezért nem nagy ceremóniával zajlott le a házasságkötés. A fiatal párt Szécsi Dénes adta össze. A király eleinte megpróbálkozott néhány diplomáciai fogással, hogy az öreg főpapot erről a díszes szereplésről lemondassa, mert ő Carvajallal szerette volna a szertartást megoldani. De a prímás már az első kísérletre olyan ideges és izgatott lett, hogy a díszes szerepet meg kellett neki hagyni. S a királyt az esztergomi főpap adta össze a cseh királyleánnyal, nehézkesen, érthetetlenül motyogva áldásához a latin igéket.

Volt lovagi torna is. Mátyás maga is szerepelt a tornán. Országa első bajvívójának számított és nem alaptalanul. Lovastudományát már Európaszerte elismerték, s ha valakinek lovaglását nagyon meg akarták dícsérni, Nápolyban és Boroszlóban egyaránt azt mondták rá: úgy üli a lovat, mint a magyar király. A lándzsával boszorkányosan tudott bánni. Alattvalói között nem volt senki, aki mérkőzhetett volna vele. Azért, ha valami jeles külföldi tornavívónak meghallotta hirét, azonnal igyekezett meghívni Budára. Eddig még legyőzte valamennyit, de most már kevés öröme tellett ezekben a győzelmekben, mert észre kellett vennie, hogy ellenfelei nem harcoltak ellene komolyan. Védekeztek ugyan tessék-lássék, hogy viselkedésük lakájszerű hízelgésnek ne tűnjék fel, de végül mégis csak meggyőzették magokat. Így volt most is. Két német tornavívó jött az ünnepélyre, egy roppant magas termetű és vékony szász fiatalember, továbbá egy bikaerejű, zömök brandenburgi. Viadal előtt a király magánkihallgatáson fogadta őket és nyiltan megfenyegette mindakettőt, hogy amennyiben szándékosan rosszul fognak védekezni, szigorúan megbünteti őket. Azok élénken fogadkoztak, hogy teljes erejükből küzdeni fognak. Mikor azonban a király összekerült velük a porondon, azt csinálták, amit az eddigiek. Először a szász került sorra. Ez még igyekezett a külszínt megóvni és jó darabig tartotta magát, s csak hosszú tusa után engedte magát kivetni a nyeregből. De nyilvánvalóan engedte. Rábizonyítani nem lehetett ugyan, de minden szakember láthatta, hogy a szász rosszhiszeműen fordult a király lándzsája alá. A brandenburgi még csunyábban csinálta. Az első összecsapásnál elengedte magát és hanyatfordult. Nem is tudott felkelni, mert vállperece eltörött. Mátyás szikrázott a haragtól, mikor odalépett az udvari páholy peremèhez, hogy Csunka, azaz Katalin királyné fejére tegye a cseh és magyar színű szalagokkal ékes tölgykoszorút.

- Ebatta némötjei, - mondta haragosan.

- Nye rozumim, - felelt ijedten Katalin, mert azt hitte, hogy a király reá haragszik.

De anyósa odafordult hozzá és latinul megnyugtatta. A király a nézőtömeg dörgő tapsai közepette ment az öltözőbe. A tapsokért még külön is haragudott. El volt rontva a napja.

Hogy feleségével beszélgessen, ahhoz a sok ünnepség és ceremónia miatt csak másnap jutott hozzá. Ekkor került sor arra, hogy ünnepélyesen beiktassák hivatalukba a királyné saját külön udvartartásának főembereit. Mert a királyné is kapott külön udvarmestert, fólovászmestert, főajtónállót, kincstári igazgatót, mindenféle előkelőséget. Ezeknek beiktatása váratlanul gyorsan folyt le s az ünnepségek következő pontjáig, a kocsiversenyig, véletlen negyedórája maradt a királynak és királynénak is.

- Egyedül kévánunk lönni, - szólt a király.

Az udvaroncok, kamarások, apródok azonnal mélyen meghajoltak és távoztak. Ők a királyné kijelölt lakosztályának egy vadonatújonnan berendezett, fényes fogadószobájában maradtak, amelynek drága üvegablakain át a Gellérthegy csalitos szikláira lehetett látni. A királyné

kíváncsian kibámult az ablakon. Ezalatt Mátyás szemügyre vette feleségét. Az nagyot nőtt, mióta utóljára látta Prágában. Mária magasabb volt, mint férje. Nyilván anyja nagycsontú, erős szervezetét örökölte. Ez kissé kedvetlenül hatott a királyra. Visszaemlékezett arra, hogy milyen komikusnak találta annakidején egymás mellett a pókhasú, alacsony Girzsiket és nagy debella feleségét. Hogy ők is ilyenfajta pár lesznek, ez kellemetlenül nyilallott szívébe. De igyekezett feleségéhez nyájas lenni. Csehül szólott hozzá.

- Nos Katalin kedvesem, meg vagy eddig új hazáddal elégedve?

A királyné visszafordult az ablaktól.

- Igen, itt minden olyan szép. De miért nem szólítasz Csunkának? Azt a nevet, hogy Katalin, ki nem állhatom.

- Sajnos, kedvesem, ezt meg kell szoknod. Mi katolikus ország vagyunk. Te katolikus királyné vagy. Ha Csunka maradsz, ennek olyan színe volna, mintha ragaszkodnál a kelyhes hithez. Arra pedig a te magyar alattvalóid nagyon haragszanak.

- Miért haragszanak? Apám is kelyhes.

- Az. De Giskra is kelyhes. És Giskra emberei sanyargatják, rabolják és kínozzák a te országod lakosait.

- A cseheket?

- Dehogy a cseheket. A te országod lakosait, kedvesem, tehát a magyarokat. Egyszóval szépen meg fogjuk szokni, hogy Katalin leszel.

A királyné nem felelt semmit. Nyilván otthon megmagyarázták neki, hogy férjének engedelmeskedni tartozik. Hallgatott. De durcásan hallgatott. Aztán mégis csak kitört belőle valami, amit minden jel szerint már régen latolgatott magában.

- És itt rosszak az ételek.

- Micsoda, - nevetett Mátyás, - rossz a konyha? Angyalom, azt kapsz enni, amit akarsz. Külön cseh szakácsról is gondoskodtam neked. Mit akarsz ma enni?

A királyné szeme mohón felcsillant. Kéjesen nyelt egyet.

- Füstölt oldalast akarok káposztával és gombóccal. És sok cukorsüteményt. Sokat. Hogy annyit ehessek, amennyit akarok. Eddig sohasem ehettem annyit, amennyit szerettem volna. Még az úton is kínoztak az udvarhölgyek, hogy elrontom a gyomromat. Nem bánom, inkább rontsam el. De ha királyné vagyok, akkor egyszer életemben ehessek cukorsüteményt, amennyi belémfér.

- Ehetel. Azt sem bánom, ha beteg leszel. Majd meggyógyulsz. Most mesélj a családodról. Hogy vagytok otthon? Mit csinál Viktória? És Hinkó? És a kis Mila és a többiek?

A királyné hirtelen elkomolyodott. Arcán felhő futott keresztül. Az óvatos aggodalom fellege.

- Köszönöm kedves kérdésedet, mind megvannak és téged tiszteltetnek. De mást nem tudok.

Világosan látszott, hogy mivel eresztették útnak a tizennégyéves leánykát: semmit az otthoni dolgokról ne fecsegjen. Mátyás egyszerre megsajnálta a nagy darab gyereket, akit ilyen egyedül vetett idegenbe a királyleányok sorsa. Megveregette a vállát.

- Jól van, nem is faggatlak.

Veregető tenyere kemény csontokat érzett. A nyurga, növésnek indult kamaszleány abban a korban volt, mikor az ilyen gyermeken minden csupa szeglet és csont. Melle olyan lapos volt, mint a deszka. Keze-lába feltűnően nagy és csontos. A nőből még nem volt semmi a magyar királynéban.

Ennyi volt a házastársak első beszélgetése. Ekkor belépett Hunyadiné a cseh udvarhölgyekkel.

- Leányom, - mondta menyének, - öltözködnöd kell. Hölgyeid várnak.

Katalin királyné engedelmesen fordult hölgyei felé. Férjétől mély udvari bókkal búcsúzott el és indult. Mátyás és az anya bíráló szemmel néztek utána.

- Jó szélös medencéji vagyon, - mondta Hunyadiné, - egésségös magzatot szülend.

- Én is nézém, - bólintott Mátyás, - derék személy lészen belüle. Tenyerös-talpas.

- Mikort lészen az elhálás, hogyan eggyözél vélek?

- Két esztendőre mastanho. Hatvanhárom májusra. Ha addigra anyányi. Hanem hallja-i, asszonyanyám, nem tunna-i csinálni valamit, hogy csinosabb légyön szegény?

Hunyadiné hangosan elnevette magát.

- Jaj, édös fiam, Matykó, király vagy. Az jobbágy ölelheti az csinost, kit kinéz magának. Az király csak ölelje az csunyát.

Mátyás is nevetett. Fejét csóválta.

- No magyarok. Miattatok még eztöt is.

III.

Carvajal késő éjszaka kihallgatást kért. A pápa követétől ezt nem lehetett megtagadni.

- Felség, sajnálom, hogy felkölttettem.

- Még nem aludtam. Ovidiust olvastam. Igen keservesen írt, mikor Tomiban volt száműzetésben. Engem azonban nem tud meghatni. Én az uralkodó pártján vagyok és nem a fecsegő udvaroncok pártján. Mi a baj, eminenciás uram. Ég a ház?

- Igen, felség, ég a ház. Igaz, hogy holnap sereg indul Fridrik ellen és a vezérletet magára a nádorra bízta felséged?

- Hiába tagadnám, ha tudja. Igen.

- Ezt érdemlem felségedtől? Így kell ezt nekem megtudni?

- Kedves barátom, szívességet akartam tenni. A nuncius helyzete könnyebb, ha már nem tehet semmit.

- De a pápa, felség! Mit fog szólni, ha megtudja, hogy két keresztény fejedelem háborúját nem akadályoztam meg olyan időben, mikor a török egymásután törli el a föld színéről a még megmaradt kisázsiai keresztény államokat? A ciprusi királynőnek vége. A trapezunti királynak vége. A török rettenetesen erősödik, és itt a keresztény fejedelmek egymás torkának esnek. Felséged igen nagy szomorúságot készül okozni a szentatyának.

- Nem, én nagy örömet készülök neki okozni. Megverem Fridriket. Ezzel ő még elég erős marad a török ellen, de én sokkal erősebb leszek. Végre megmenthetjük Európát. Egy közömbös Fridrik és egy sakkban tartott Mátyás nem menthetik meg. De egy felszabadult, hatalmas Mátyás és egy józanságra térített Fridrik megmenthetik.

- Felségeddel nehéz vitatkozni.

- Mindenkivel nehéz vitatkozni, akinek igaza van.

- Akkor nem vitatkozom. Kérem. Az én kedvemért. Ne induljon holnap a nádor.

Mátyás komolyan ingatta a fejét. De Carvajal ezúttal nem hagyta magát. Vitatkoztak hajnali két óráig. Akkor a király beadta a derekát. Megállapodtak abban, hogy Győrnél a pápa össze fogja hozni az ellenséges felek követeit és mindenáron ki fogja belőlük szorítani a békét. A nádor másnap nem indult Ausztria ellen. Mátyás előre megmondta a nunciusnak, hogy ezt csak személyes szívesség gyanánt teszi, teljes tudatában annak, hogy hiába teszi és csak időt fecsérel.

Carvajal maga ment Győrbe tárgyalni. Onnan megtörten és kiábrándulva tért vissza.

- Felségednek igaza volt. Én belefáradtam ebbe a meddő kínlódásba. Megyek vissza Rómába. Őszentsége ott több hasznomat fogja venni. És mivel most már szabadon beszélhetek, megmondhatom felségednek, hogy Fridrik császárnál utálatosabb embert még nem ismertem. Őszentségének ezt az álláspontomat részletesen ki fogom fejteni. Bocsánatot kérek, hogy eddig késleltettem a nádort, aki remélem, holnap indul.

- Már elindult. Alvezérei Palóczi Péter és Rozgonyi Rajnáld. Lachsenburgnál fog egyesülni az Albert főherceg seregeivel. A főherceg eddig győzelmesen haladt előre. Úgy el fogjuk verni a császárt, mint a kétfenekű dobot. Szívből sajnálom, hogy megszünt az a kor, mikor a seregek helyett a két vezér bajt vívott egymással. Kimondhatatlan gyönyörűségemre szolgálna, ha a

császárt fejbe üthetném, saját királyi kezemmel. De ez csak afféle álomkép. Olyan gyáva, hogy nem állana ki velem.

- Kívánom, hogy felséged nagy győzelmek hírét kapja itthon Budán.

- A győzelmi híreket nem itt fogom kapni. A magam részéről megyek Giskra ellen. Giskra ugyanis, mint hallom, Grácban járt, ott elismerte Fridriket magyar királynak és felesküdött neki. Ezért indulok a felvidékre.

Király és nuncius igen melegen búcsúztak. Megölelték és megcsókolták egymást. Kitűnően tudtak együtt dolgozni, immár három esztendeje. Mégsem mentek közös céljukban semmire. Olyanok voltak, mint az égő házat oltó ember, akit az orra körül fenyegető darázs nem hagy dolgozni. S nem lehet elhajtani a darazsat, akármit csinálnak vele.

A király egy rekkenő hőségű júliusi napon átment Ulrik gróf hajdani traktusába, amelyet most a királynénak rendeztek be. A királynét nem nagyon felséges foglalatosságban találta: Őfelsége egy fehér kölyökmacskát, amelyet a váradi püspöktől kapott ajándékba, babaruhákba öltöztetett. A szőnyegen ült, mellette két komorna. Igen jól mulattak a cicával. Mátyás sisakosan, vértesen, ahogy volt, odaült közéjük. Pár percig részt vett a játékban, aztán feltápászkodott nagy csörgés közepette.

- Isten veled, Katalin, megyek a háborúba.

- Igazán? Isten veled, Mátyás. Fogsz nekem levelet írni? És hozol valamit?

- Hozok. Írok. De közben úgyis együtt nyaralunk. Viszontlátásra.

Csókot intett vaskesztyűs kezével a királynénak, akit minden héten kétszer egy negyedórára meglátogatott, mert még csak nem is étkeztek együtt. Mikor az ajtóból visszanézett, Katalin már megint a kis macskával játszott.

Hatvanba vitte első útja, ott vette az előre küldött felföldi hadak első híreit. Aztán áttette a főhadiszállást Szikszóra. Ahogy emberei odafent előrenyomultak, úgy haladt ő is feljebb és feljebb a szűk létszámú udvartartással. Augusztusban lehozatta Katalint a diósgyőri várba, megkérvén Hunyadinét, hogy az illendőség kedvéért kísérje le menyét. Fényesen berendezett, nyári tartózkodásra szánt várkastély volt a diósgyőri, még Zsigmond hozatta rendbe a cillii Borbála számára. De ahol valaha a feslett Borbála királyné turbékolt a híres-nevezetes német lovagrendi gavallérral, ott most egy gyermekkirályné kergette a karikát a kerti utakon. Anyósa tejivásra fogta, hadd fejlődjék, hadd teljék. Két év alatt anyaságra alkalmas nővé kell serdülnie. Úsznia is kellett a tóban, amely jókora lovaglásnyira esett a vártól. A király erősen dolgozott, naphosszat alig látta feleségét. De most mindig együtt étkeztek. És ilyenkor figyelmet szánt arra is, hogy a leányfeleség lassan bontakozó jellemét megfigyelje. Úgy találta, hogy annak belseje még gyerekesebb, mint a külseje. Érzelmes volt, hiszékeny, könnyen sírva fakadó és gyorsan békülő. Apja agyafurtságából nem volt benne semmi. De nem volt ostoba gyerek sem. Hétköznapi, apró dolgokhoz megvolt a gyakorlati esze. Gabriele da Verona, a Hunyadiné gyóntatója, aki velök nyaralt, elkezdte olaszul tanítani és úgy vélekedett, hogy a királynénak igen megbízható, csendes, de szívós értelme van. Igen fontos jellemvonása, hogy nem hatalomvágyó. Igen alkalmas hitves lesz, és mivel jól épített, erős, egészséges szervezetnek látszik, bizonyára számos királyi gyermeket fog adni az országnak.

Mátyás mindezt megelégedéssel tudomásul vette, cserkészni járt a rengetegbe, idomított vadász-sólymaival foglalkozott és intézte a folyóügyeket, de közben a nap minden pillanatában várta a harctéri híreket északról is, nyugatról is. Egyelőre csak apró sikereket jelentettek neki, de annál fontosabb hírt kapott, ahonnan nem várta, délről: Tamás király meghalt. Ez új lehetőségeket nyitott előtte. Mert mindeddig hiába ígérgette a bosnyák királyságot Ujlakinak, Ujlaki azt válaszolhatta, hogy az a trón még nem üres. Tamás király megszegte ugyan a

hűbérura, Magyarország iránt való köteles hűséget, de mégis szívósan kapaszkodott trónjába, egyik oldalon a törökkel paktálván, másik oldalon a pápához folyamodván. Pius pápa kényes helyzetben volt, mert Mátyás ellen sem akart véteni, másrészt nehezen tagadhatta meg jóindulatát a Tamás feleségétől, aki Paleolog-leány volt, a tragikus végű bizánci dinasztia sarja. Így a Tamás uralma, fiának szerbiai igénye és ez az egész kérdés, a levegőben lógott. Most azonban, hogy a bosnyák király behunyta a szemét, Mátyás egyszerre szabad kezet kapott, a Tamás fia iránt, akit Tomásevics István néven emlegettek, nem érezte magát kötelezve. A halálhír vétele után azonnal meghagyta Rozgonyi Sebestyénék titkos irodájának, hogy tüstént lépjenek megint érintkezésbe Ujlakival, a király hiú komájával.

Rozgonyiék munkába léptek és meglepő hírt hoztak válaszul: Ujlaki mereven elutasította azt a gondolatot, hogy mint a magyar király hűbérese a bosnyák trónra üljön. S valami olyast felelt homályosan, hogy majd megkapja ő azt a bosnyák koronát úgyis, ha akarja.

Mátyás csodálkozva tünődött: kitől gondolja Ujlaki megkapni azt a koronát? Csak olyanvalakitől, aki Magyarországon uralkodik. Fridriket nem érthette ezalatt, hiszen Fridrikkel összeveszett. Ki az hát, aki szemet vetett Magyarország birtokára?

De hoztak Rozgonyiék más híreket is. Titkos ügynökeik azt jelentették Prágából, hogy Girzsik hosszasan tárgyalt a két Marótival, Ujlaki vejeivel. Ugyancsak jelentették, hogy egy fiatal szerzetes, aki valamelyik prágai kocsmában felöntött a garatra, eldicsekedett vele, milyen nagy úrtól hozott ő levelet milyen nagy úrhoz: Bánfi Páltól magához a cseh királyhoz. Mindezek az értesülések olyan feladat elé állították Mátyást, mintha behunyott szemmel a sakktábla elé állították volna, hogy egy-két figura helyét ujjaival kitapogatván, az egész hadállást találja ki. S akárhogy tünődött, olyan eredmény sült ki abból, amelyet egyelőre képtelen volt elhinni.

A diósgyőri nyaralás véget ért, a gyermekkirályné visszatért játékbábuival és tollas lapdáival Budára, Hunyadiné hazament gyóntatójával Óbudára, Mátyás pedig áttette a főhadiszállást Egerbe. Odajött Vitéz János is, aki a nyári hetek szabadságát öccsével, Pannonius Jánossal, Váradon töltötte. Egy szeptemberi napon Egerben kapta a király azt a hírt, amely meghökkentő következtetéseit most már a valósággal egyezőknek bizonyította: Girzsik le akarja őt taszítani a magyar trónról.

A hír azt jelentette, hogy a Fridrik elleni háború, mielőtt még voltaképpen megkezdődött volna, hirtelen megállott. Fridrik császár és Albert főherceg között hirtelen felbukkant egy békeközvetítő: a cseh király. Girzsik váratlanul megjelent a főhercegnél és erőszakos, fenyegető fellépéssel megfélemlítette. A politikai dolgokban ügyetlen, természetében önállótlan és gerinctelen főherceg úgy megijedt, hogy szó nélkül aláírta, amit Girzsik diktált neki: fegyverszünetet kötött bátyjával, még pedig a szövegezés szerint szövetséges társa, Mátyás király nevében is. A fegyverszünetet olyan helyzetben kötötték, amely Fridrik számára a végveszedelmet jelentette. Katonája alig volt, magyar hívei majdnem mind elhagyták, az osztrák lakosság ki nem állhatta s egyik oldalról öccse, másik oldalról Mátyás jól felszerelt, erős seregei fenyegették. Uralmának bukása és Mátyás óriás győzelme kétségtelennek látszott. S ekkor pogyebrádi Girzsik egyetlen tárgyalás ördögi ügyességével megmentette a császár uralmát és semmivé tette Mátyás életbevágó diadalát. Most már el kellett hinni a hihetetlent: Girzsik le akarja tolni a magyar trónról saját leányát, hogy maga ülhessen oda.

Mátyás riadót fuvatott. Dúló haragot érzett magában. Semmi annyira nem tudta kihozni sodrából, mint ha személyét semmibe sem vették. Itt pedig ez történt. Négyezer lovasa és ezerkétszáz gyalogja ott vesztegelt osztrák földön az ország első zászlósurának vezérlete alatt s ezt a szép, erős sereget Girzsik az ő háta mögött tétlenségre kárhoztatta. Az ő nevében, az ő ügyében, az ő fegyverei felől úgy kötöttek egyességet, hogy még csak forma szerint sem kérdezték meg. Mintha csapásra emelt kardos kezének csuklóját hátulról orvul elkapta volna

valaki. Hetek óta a támadó fejedelem lelkiállapotában leste a híreket, s most az érkező hír arról értesítette, hogy ingyen izgatta magát heteken keresztül. A beléje szorított támadó indulat mindenáron élni akart. Nem volt más módja erre, mint személyesen menni a Giskra rablói ellen.

Még aznap indult. Másnap Gyöngyösön hált meg. Onnan írt csak Girzsiknek, mert haragos hevét egy napig szándékosan hülni hagyta. Le s fel járt szállásán és diktált Bodó Miklósnak, a kancellistának. Csendesen, meggondoltan kezdte, de csakhamar kiabálva diktált, mintha szemtől-szembe magára a cseh királyra, apósára, kiáltozna.

> ... Hogy számunkra milyen megállapodás köttetett, nem tudjuk. Tudjuk azonban, hogy emlékezetünk szerint békekötésre, vagy fegyverszüneti megállapodásra sem embereinknek, kiket a fentemlített főherceg segítségére küldöttünk volt, sem senki másnak megbízást mind a mai napig nem adtunk. Növeli csodálkozásunkat, hogy embereink mindeddig sem seregeink feloszlatásáról, sem a császárral történt kötésről hírt nem adtak. Ezért tartunk tőle, hogy ez a kötés is olyan, amilyet a császár régebben is mindig kívánt, valahányszor szembeszállott a felséges László fejedelemnek, elődünknek, jogos igényeivel. Testvérséged előtt nem ismeretlen, hogy a császár boldog emlékezetű atyánkat hányszor csalta meg várakozásaiban, mi pedig, bár ő jogtalankodott velünk, hányszor kerestük vele a megbékélést hol Testvérséged, hol mások közvetítése útján. Mindezt Testvérséged igen jól tudja. De soha mást nem tudtunk elérni nála, csak egyet: mihelyt meghallotta, hogy igazságunk kivívására intézkedéseket tettünk és terveket készítettünk, ő, a maga szokott fogásaival az összejátszás fegyveréhez nyúlt és törekvéseinket meghiúsította. Úgy hisszük, most is ez történt. De akármi történt, azt nekünk tudnunk kell. Kérjük tehát Testvérségedet, szíveskedjék bennünket szabatosan és biztosan felvilágosítani, mi minden történt a császár és a főherceg között, akár végleges határozatként, akár nem, továbbá, hogy a császárnak mi az iránya és szándéka velünk való dolgaiban. Kérjük ezt, hogy a kapott felvilágosítások után végre részletesebben és tisztábban válaszolhassunk Testvérségednek, nehogy aztán akár a császárnak, akár tanácsadóinak fogásai és halogatásai folytán ártalmat szenvedjünk. Jó egészséget kívánunk Testvérségednek.

Mátyás elolvasta a levelet. Nem javított rajta semmit. Ebből Girzsik érteni fog mindent. A császár összejátszására és a tanácsadók fogásaira vonatkozó célzásokat aligha fogja félreérteni.

- Írjad oda nevedöt, én nem írom, - mondta lenézően.

Bodó Miklós odaírta a dátumot: „Datum in Gynges, 14. die mensis Septembris a. D. 1461. A király úr parancsára Bodó Miklós vezető kancellárius."

A levél elment azonnal, a király pedig másnap indult Litva felé. Azt ostromolták Giskra ellen küldött hadai. Szeretett volna verekedni, de úgy járt, mint már járt egyszer: unalmas váracska-ostromok folytak itt, apró vakondtúrások állták seregének útját, néha húsz-harminc főnyi védő-őrséggel mindössze. Nyilt, szép csatára itt nem került a sor. Mátyás csak fogát csikorgathatta tehetetlen verekedő kedvében. S ezt a kedvet új hírek csak tüzelték egyre. Megtudta végre elég pontosan, mit forgat a fejében Girzsik. Ujlaki, a Marótiak és a Bánfiak cserben hagyván Fridriket, a cseh királyt keresték fel és megállapodtak vele, hogy segítenek megszerezni a magyar koronát Viktorin herceg számára. Akárki jó nekik, csak a gyűlölt Hunyadi-sarjadéktól szabaduljanak. Girzsik két kézzel kapott az ajánlaton. Ez beleillett semmi határt nem ismerő terveibe. Németrómai császár akart lenni, de úgy, hogy eddig független területekkel bővítse az óriás hűbéres birodalmat. Például Magyarországgal, amely céljai közt csak másodrendű szerepet játszott. Az igazi nagy cél Fridrik koronája volt. Azé a Fridriké, akit

egyelőre segített a túlságosan megnövekvő Mátyás ellen, de csak azért, hogy aztán adandó alkalommal félrelökje.

A király és jobbkeze, Vitéz János, hosszú órákat töltöttek négyszemközt. Hogy mit beszéltek egymással, azt kettejükön kívül teremtett léleknek nem kellett tudnia. És eljött egy éjszaka, mikor már teljesen tisztázva feküdtek előttük Girzsik kétszínű tervének minden adatai. Tanácskoztak, beszélgettek, hangosan gondolkoztak, de koronként hosszú szüneteket tartottak. Mindketten érezték a hangulatnak azt a kényszeredett feszültségét, amellyel ki nem mondott, de mindenáron hangot kívánó dolgok ülik meg a levegőt. De a király végre kimondta a nagy szót:

- János, - mondta könnyedén, - hallj szót. Szövetközjünk császárval. Girzsik uramot nyomjuk sarokba.

Azt várta, hogy Vitéz János elképpedve felugrik. De az nem ugrott fel. Bólintott.

- Napok ótától fogva ez jár eszömbe. Csak szólnom nem kévánkozott. Féltem felségedtül.

- Én kedig tűled féltem. No, kiböktük. Gyerünk. Hát hogyan épíjjük ez dógot.

Hajnalig tanakodtak négyszemközt. És másnap a kancellisták majd hogy meg nem dermedtek az ámulattól. Ami levelet kaptak írni, az homlokegyenest ellenkezett a tegnapi levelekkel. Mintha csak a napnyugat egy éjszaka alatt napkeletté, s a jobboldal baloldallá változott volna. De még csak kérdezni sem mertek semmit. Csak csodálkoztak.

A király verekedhetnékje elmúlt. Még arra sem vetett különösebb ügyet, hogy az Ausztriából visszatért Giskra maga vette kezébe a felföldi várak dolgát és csakhamar erőhatalommal elfoglalta Késmárkot. Mátyás elmosolyodott a vészhírre. A hirnök, aki a jelentést hozta, azt hitte, hogy álmodik.

Mátyás mosolygott, mert magában már látta azt a pillanatot, mikor Giskra, mint Fridrik hű szövetségese egy szép napon azon fogja magát észrevenni, hogy tudtán kívül Mátyás szövetségesévé változott. És akkor a szép késmárki vár falait nem kell rongálni a kassai pethoreállal. Giskra Mátyást fogja szolgálni és szépen átadja Késmárkot is, a többi várat is, véges végig a Felvidéken. S a cseh rablók is azon veszik észre magokat, hogy magyar zsoldosokká lettek.

Szent István koronája pedig hazakerül. Haza kell kerülnie, mert addig maga a pápa sem alhatik nyugodtan, míg Hunyadi János fiát azzal a koronával meg nem koronázzák.

IV.

Az új nunciusnak Geronimo Landi volt a neve, egyházi rang gyanánt Kréta szigetének érsekségét viselte. A pápa Ausztria, Magyarország és Csehország területére küldte követnek, miután Bessariont, a fortélyos görögöt, visszahívta Bécsből. Carvajal pedig odahagyta Budát. Őszentsége jobban szerette, ha ennek a három országnak nunciatúrája egy kézen van, mert a pápai követ dolga éppen az volt, hogy a három fejedelem között egyengesse az egyetértést, s ha végre egyiknek sincs baja a másikkal, akkor végre készüljön fel az évek óta ígérkező keresztes hadjáratra.

Landi új seprőként jól igyekezett seperni, folytonos utazásokkal törte magát. Hol Budáról Bécsbe utazott, hol Prágából Budára. Állandóan kétségbeesett hangulatban. Úgy jött el hazulról, mint aki nagy műveltségével, fényes értelmével és az egyház magasztos tekintélyével majd rendbehozza ennek a három civakodó fejedelemnek, az egyház vásott fiainak dolgát. És mikor a három udvarnál szétnézett és a három uralkodó álláspontját meghallgatta, elhülve kellett látnia, hogy ennek a három embernek eszével és szívósságával megmérkőzni az ő képességeit meghaladó feladat. De aligha is akadhatott ember Európában, aki elbánhatott volna velük. Érvekkel ezeknél nem lehetett boldogulni, minden érvre három erősebbet tudott felelni akármelyik. Legfeljebb könyörögni lehetett, vagy végső esetben egyházi átokkal fenyegetődzni. Egyelőre a könyörgésnél tartott.

Most éppen boldogan lihegve rontott be Budára. Egyenesen Grácból érkezett. Sürgős kihallgatást kért.

- Felség, fogadja őszentsége szerencsekívánatait. Hogy ez a béke megköttetett, az az egész keresztény világnak lidércnyomás alól való felszabadulását jelenti.

- Nem értem. Milyen békéről beszél eminenciád?

A nuncius elámult.

- Arról a békéről, amelyet most kötött felséged nevében a váradi püspök Fridrik császárral.

- Micsoda? János püspök békéket köt az én nevemben felhatalmazás nélkül és még csak nem is jelenti? Azt hallottam, hogy mint magánember elutazott Grácba, de azóta nem láttam. Grácból visszajövet egyenest az egyházmegyéjébe ment. Folyton építkezik Váradon. Én hónapok óta nem beszéltem vele. De csak kerüljön a szemem elé. Mit hallott eminenciád, miféle békét kötöttem én?

- Bocsánat, felség, igazán zavarban vagyok. El nem képzeltem, hogy felséged erről nem tud. János püspök letárgyalta a békeokmányt. Sőt a császár jó sokáig társalgott velem azon való örömérőll, hogy a cseh királyt alattomos aknamunkán kapta rajta. Éppen Vitéz János világosította fel Girzsik felháborító tervei felől. A császár most nagyon örvend, hogy felségeddel rendbejött. De öröme, mondhatom, nem nagyobb az egyház boldogságánál.

- Sajnálom, de megeshetik, hogy az egyház korán örül. Erről a békeszerződésről én semmit sem tudok. János püspök nekem nagyon hűséges és derék szolgám, bizonyára jót akart. De jó szándéka nem menti azt, hogy felhatalmazás nélkül ilyen fontos dolgokba ment bele. Remélem, hogy mindezt jelenteni fogja nekem, s akkor majd a megállapodást is megismerem. De azt már előre mondhatom, hogy nem járulhatok hozzá.

- De miért, felség, ha előnyös?

- Azért, mert nekem van egy szövetségesem, Albert főherceg. Az ő tudta nélkül én nem tárgyalhatok a közös ellenséggel. Ámbár ő ugyanezt megtette az én tudtom nélkül.

- Egyszóval mi a szándéka felségednek?

- Mindenekelőtt meghallgatom János püspököt. S ha igaz, hogy béketervet készített, akkor azt a békét a magyar országgyűlés színe elé bocsátom. Döntsön a nemzet. Ha az országgyűlés a békét megszavazza, én fejet hajtok. Előbb azonban János püspök meg fogja tőlem kapni a magáét.

A nuncius elszontyolodva búcsúzott a királytól, hogy ezt a nem várt fordulatot jelentse Rómába. Miután a kész béke hírét már nagy diadallal jelentette haza Grácból.

János püspök nemsokára csakugyan megérkezett Budára. Ment egyenesen rég nem látott urának színe elé. Az ajtó becsukódott mögötte. A király ragyogó arccal sietett feléje.

- Halljad királyi haragunkat, János pispek! Valami békéköt szörzél hátunk mögött, hallom. Disznó dolog ez, te.

És vidáman rátekintve hű tanácsosára, ravaszul behúnyta a félszemét. Mire a püspök is behúnyta félszemét, mondván:

- Grácia szeginy nyakamnak, felség. Vétösse fejem, érdemlöm. Csak én ott ne legyek.

Aztán nekiültek sugárzó arccal a hosszú mondókának. Mert a püspök, ahogy előre megállapodtak, nem küldött levelet Budára. A levél más kézre kerülhet. Az pedig nem lett volna hasznos. Hogy az egész gráci út a püspök egyéni vállalkozása királyának tudta nélkül, ahhoz mindvégig ragaszkodni kellett. A püspök elmondta most részletesen az egész utat. Hogyan jelent meg Grácban a saját szakállára, hogyan keltette fel a császár figyelmét ottléte iránt, hogyan csinálta ki, hogy ne jelentkezzék, hanem meghívassék kihallgatásra, hogyan nyitotta fel a császár szemét a Girzsik praktikái dolgában, hogyan használta fel a nuncius sürgető békítési szándékait, hogyan vetette fel egy megbékülés lehetőségét, hogyan vállalta Mátyás utólagos jóváhagyásának megszerzését s végül milyen feltételeket tudott kialkudni. A feltételek szerint Fridrik nyolcvanezer arany váltságdíj fejében visszaadja a koronát, visszaadja Sopront, Mátyást fiául fogadja, viszont Mátyás belenyugszik, hogy Fridrik használni fogja a magyar királyi címet, sőt, ha a magyar király fiörökös nélkül halna el Fridrik előtt, a trónt a császár örökli. És azt is megígéri Mátyás, hogy ha netalán özvegyen maradna, Fridrik hozzájárulása nélkül nem fog házasodni.

- Hát idehaza mi új vagyon?

- Giskra.

- Miénk?

- Miénk.

- Halljam, felség, halljam.

Mátyás elmondta, hogy pár nappal előbb kötötte meg az egyességet Giskrával. Az kap negyvenezer aranyat, de visszaadja a kezén lévő összes felföldi várakat, zsoldosait pedig magyar szolgálatba engedi. Az alvezérekkel a zsold dolgában még külön meg kell egyezni.

- Tudod-i, mit nevetök, János? Hogy imé melly bővön szórjuk az marhát mend ketten. Te nyócvanezöret, én negyvenezöret aranyba. Mennyi az kincsünk az tárban, eltaláld.

- Nem tudom, felség.

- Egy fabatka nem sok, János, de nincsen annyi is.

A püspök füttyentett.

- Immár mit tészünk mastan?

- Adót kérünk az országtul, János. Adót. Ne ingasd fejedöt. Ha az szent koronáért köll, ingit is oda adándja az magyar, tudom istenöm. De es még más közlendő is vagyon. Az Szentgyörgyi grófok. Minap adék nékiek Vácott amnesztiát. S meg Ujlaki. Még csak nem is bosnya király. Mert Tamásfia István pápa mián tartanunk kölletik. Hanem tót bánságot kap. Mikint az karikacsapás, úgy megyen mend dógunk. Szinte immár sokallom. Hogy az napot nyugtával dícsirjük, bölcs szólat.

Valóban gondolkozni kellett rajta, honnan jöhet baj az utolsó pillanatban. A hosszú tanakodások alatt kiépített terv remekül sikerült. Soká tartott, de megérte a türelmet és fáradságot. Girzsik el volt vágva minden fontos összeköttetésétől, Fridrik hajlandó volt kiadni a koronát. Mindez egy félesztendei kitartó diplomáciai munka árán. S a jövendő kék egén sehol semmi felleg nem mutatkozott. Nyugodtan lehetett számolni vele, hogy Szent István koronája még ebben az esztendőben Mátyás fejére kerül.

Az országgyűlés, mihelyt megmutatkozott a lehetőség, hogy az ország a koronát haza kapja, szinte felmagasztosult az áldozatkészségben. Mátyásnak igaza lett. Jól ismerte azt a mély áhitatot, amellyel fajtája a magyar állami lét s a rendi nemzet titokzatos szimbolumát érzései legmélyében melengette. A rendek Janus Pannoniust jelölték ki szónokul a Fridrik-béke fölötti vitában, s a Vitéz János nagy lendülettel induló öccse, aki a király bőséges kegyelméből most kapta meg a pécsi püspökséget, olyan szónoklatot vágott ki, hogy a rendek egymás után álltak fel önkéntes adót ajánlani. Még a szót sem kerülgették, pedig máskor legalább arra vigyáztak, hogy ha fizetni muszáj, legalább ne adónak nevezzék. A fiatal bosnyák király, aki maga is megjelent az országgyűlésen, egymaga egész kis vagyont ajánlott fel. A nemzet kiküldöttei megszavazták a békét, megszavazták a koronáért hozandó áldozatot, a Giskránák szükséges pénzt, mindent. Valósággal lesték királyuk kívánságait. Úgy el voltak ragadtatva munkájától, hogy a csillagot is lehozták volna neki az égről. De Mátyás maga ugyanígy kereste alattvalói kedvét. Ünnepélyesen kinyilatkoztatta és nem először, hogy soha többé nemesektől semmiféle címen adót szedni nem fog. Nagyobb nyomaték kedvéért okiratot állított ki, amelyben a zászlósurak szavatosságot vállaltak a királyi ígéretért. Magyarország boldog ujjongással várta a koronázást.

Volt a békefeltételek között egy-kettő, amelyet még részletesebben meg kellett tárgyalni Fridrikkel. A császár mohó érdeklődéssel várta a budai országgyűlés végzéseit. Félt Girzsiktől, azonfelül meg roppant éhes volt a nyolcvanezer aranyra. Mihelyt hírét vette, hogy a rendek megszavazták a békét, félreérthetetlenül kinyilatkoztatta, hogy azonnal hajlandó a kötést véglegessé tenni és a pénz ellenében kiadja a koronát. De ezzel még várni kellett a még tisztázatlan egy-két részlet miatt.

Vitéz János tehát visszament a részleteket megtárgyalni Grácba. A király pedig kezdett most már a törökre gondolni. Mindenekelőtt a diplomáciai előkészítést akarta végrehajtani. A bosnyák királlyal úgy egyezett, hogy Bosznia árulását a pápa kedvéért elfelejtvén, a királyt meghagyja trónján, de Bosznia köteles felmondani a török barátságot és a Száva mentén minden várba magyar őrséget engedni. Délnyugatra így fedte magát. Most Délkelet következett. Ott a vajda trónján az a Vlád ült, akinek hihetetlen kegyetlenségeiről évek óta a legborzasztóbb történeteket lehetett hallani. De viszont keményen fogta országa gyeplőit és hajlandó volt Magyarország hűbéri felsőbbségét elismerni, ha segítséget kap a török ellen, valamint a trónkövetelő Radul ellen. Mivel elég fontosnak mutatkozott, hogy Erdély a török támadás ellen egy közbülső állam megbízható barátsága által fedve legyen, Mátyás elhatározta, hogy személyesen tesz igazságot ezen a tájon.

Augusztus járta már, mikor elindult Budáról. Először Szegeden állapodott meg, aztán egyenest Erdélynek fordult. Útközben szorgalmas diplomáciai levelezést folytatott a pápával, nemkülönben Velencével. Egy idő óta a doge, Cristoforo Moro, állandó követet tartott Budán

egy Tommasini nevű velencei diplomata személyében, akinek az volt a feladata, hogy a magyar királyt minden erővel úszitsa a török ellen, amely már a köztársaság levantei birtokait fenyegette. Mátyást ez a Tommasini nagyon érdekelte, mert színes és érdekes dolgokat tudott beszélni az olasz udvarokról. A Sforzák milánói udvaráról beszélt, a költőkről, piktorokról és szobrászokról. Firenzéről beszélt, a gyönyörű épületekről, a szokásokról, a muzsikáról, az előkelő hölgyek klasszikus műveltségéről. És Ferrante király nápolyi udvarát írta le, amely Európa legpazarabb udvarának számított: a vadászatokat, a kivilágított gályák tengeri ünnepélyeit, a valószínűtlenül tékozló felvonulásokat és lakomákat. Az érdekes Tommasini is elkísérte útjára Mátyást és mivel a doge éppen vissza akarta hívni Velencébe a követet, a király külön levélben kérte, hogy Tommasinit nem szívesen engedné haza, hagyják még itt neki.

Így érkeztek tehát, mulatságos és érdekes udvaroncok mindennapi társaságában Tordára. Ide rendelte Giskra alvezéreit, hogy a cseh zsoldosok régóta húzódó ügyét végre letárgyalja. Komorovszki, Bartos és Korbel, így hívták az alvezéreket. Elég volt rájok nézni, hogy mesterségöket megállapítsa az ember. Torzonborz vadalakok voltak, elszántak és zsoldért mindenre készek, se hitök, se hazájok és Giskra megbékélése óta urok sem. Mátyás nem is minden számítás nélkül hagyta ilyen sokáig várni őket. Az alkú könnyen ment, nagyon ki voltak már éhezve és le voltak rongyolva, zsoldosaik jó része el is széledt már, ha megmaradt embereiket összeszedték, éppen hogy egy gyalogdandár kitellett belőlük. Azonnal foglalót kaptak a megállapodásra, miután felesküdtek és azonnal le is itták magokat. Ezzel a nagy részegséggel ülték meg a Giskra-paradicsom hosszú évekig tartott garázdálkodásainak torát. A felvidék most már a nyugalmas magyar világ békéjét élte. Apró falusi templomokban a papok kiprédikálták a nép háláját a király iránt, aki véget vetett a nemzedékeken át kínzó zsebrák-világnak.

Az őszi hetek azzal teltek el, hogy a király megvizsgálta a két vetélkedő vajda dolgát. Eleinte azt hitte, hogy röviden fog végezni, megerősíti a kegyetlen Vládot és a török által odaplántált Radult elkergeti. De ahogy hozzányúlt a kérdéshez, rögtön látta, hogy nem dönthet azonnal. Vlád ellen rengeteg volt a panasz. Baromi kegyetlenségei, amelyeket a nép kiszínezett mende-mondáinak lehetett tartani, igazaknak bizonyultak. Kitűnt, hogy az Erdély szélein élő székelyek egy percig sincsenek biztonságban tőle, minduntalan be-bement Erdélybe, dúl, gyujtogat, rabol, s a foglyokat nagy gyönyörűséggel húzatja karóba. Másrészt Radul vajdáról, a trónkövetelőről, kitűnt, hogy népszerű, jóval bíztató, derék ember, akit eddig a török segített ugyan, de hajlandó beállani a török ellen magyar hűbéresnek. Mátyás számtalan bojárt kihallgatott, hetekig folytatta a vizsgálatot s végül a két ellenfelet egy novemberi napon Brassóba rendelte, hogy ítéletet hirdessen. Az ítélet éppen az ellenkezője volt annak a szándéknak, amellyel Erdélybe jött. Vajdának Radult jelentette ki, a meglepetéstől elámult Vládot pedig kegyetlenségeiért megfosztotta rangjától és tíz évi várfogságra ítélte. Ott nyomban letartóztatták és még aznap vitték Nándorfehérvárra.

Mindezek alatt hiába várta hazulról annak a hírét, hogy a békeszerződést részleteiben is megkötötték. Mikor visszafelé indult, már beköszöntött a december. Hatalmas erdélyi hóban vonult hosszú menete Medgyesről Kőrösbánya felé, mikor az úton levelet kézbesítettek neki. Ez meglepő dolgokról tudósította. Bécs lakossága, amely már régtől fogva Albert főherceg pártjára hajlott, most nyiltan fellázadt, sőt fegyvert fogott a császár ellen. Fridriket éppen Bécsben érte a zendülés. Eltorlaszolta magát a Burgban és kénytelen volt saját fővárosában saját alattvalóinak ostromát elszenvedni. S ekkor az ügyes Girzsik sietett kihasználni a külö-nös helyzetet: sereggel sietett Bécs alá, az ostromlott császárt felmentette és megszabadította. Sőt tovább ment: azonnal megszervezte Albert és a császár között a személyes találkozást és kibékítette őket. A császár Viktorin királyfit birodalmi hercegi rangra emelte, Girzsik

feleségét arany koronával ajándékozta meg és okiratot adott a cseh királynak, hogy Miksa főhercegnek, a kis trónörökösnek, Girzsik lesz a gyámja, ha a császár idő előtt halna el.

Ebből Mátyás már nem jót sejtett. Girzsik nyilván elaltatta ügyes fellépésével a császár bizalmatlanságát és Fridriket alighanem megint befolyása alá kerítette. Akkor pedig a császár megint halogatni fogja a békeszerződést. És akármit határoz a magyar országgyűlés a még elintézetlenül maradt részletek dolgában, Fridrik majd ezer kifogást talál, hogy a magyar rendek által is szentesített megállapodást végleges kézjegyével lássa el.

Kettőzött sietséggel igyekezett Budára, hogy pontosabban lásson. Itt Vitéz János az értesülések bő anyagával várta. És kitűnt, hogy a Fridrik alattomosságára és hálátlanságára még építeni is lehet. Girzsik az ő trónját és létét mentette meg, s ő nem győzött elég hálásnak mutatkozni. Szemtől-szemben. De természete nem ismerte a bizalmat. Girzsik iránt már felkeltették gyanakvását, s ez a gyanakvás egy cseppet sem szűnt meg. A hozzá intézett határozott kérdésre a császár határozottan válaszolt: a békekötést és szövetséget Mátyással változatlanul állja és várja a magyar országgyűlés döntését a még függőben maradt részletekre vonatkozólag, amelyeket Vitézzel már letárgyalt. Főként pedig várja a nyolcvanezer aranyat. A végleges békét most már a pápa maga is erősen kezdte szorgalmazni. Külön pápai követet küldött, Lüdesheim Rudolf wormsi dékán személyében, akinek az volt a megbizatása, hogy minden tárgyalásnál, amelyet Fridrik és Mátyás megbizottai folytatnak, legyen jelen, az ellentéteket elsimítsa, a tanácskozásokat sürgesse és általában egyik félnek se hagyjon addig nyugságot, míg a szerződést végre-valahára meg nem kötötték. Mert kezd a világ szégyene lenni és kezdi a szentszéket nevetséges színbe keverni, hogy már évek óta készül a keresztes háború, de eddig egyetlen zsoldos lóra nem ült a nagy garral hirdetett keresztes hadakból. Híre járta, hogy a szultán udvarában nincs hálásabb tréfálkozási tárgy, mint a pápa keresztes hadjáratát említeni.

Ebből a nevetséges színből Mátyás óhatatlanul magára is érzett tapadni valamit. Évtizedek óta az ő családja volt a török ellen való védekezésnek természetes vezére. Öt esztendeje ült már a magyar trónon és öt esztendeje vett részt az általános halogatásban maga is. Személyes mentsége volt bőven. De akár a maga hibájából, akár hibáján kívül történt, mégis úgy állott a dolog, hogy a török hatalom öt esztendőt tölthetett serény készülődésben anélkül, hogy ebben jelentősen megzavarták volna. Mohamed szultán nem töltötte tétlenül ezt az öt évet. Azokat az ázsiai keresztény birodalmacskákat, amelyek a hajdani keresztes hadjáratok nyomán születtek, egymásután söpörte el a föld színéről. Tüzérségét fejlesztette, hajóhadát lázasan gyarapította. S mindez legelsősorban Európa kapuját érdekelhette, Magyarországot. A távoli Burgundia, vagy a szász hercegség számára a kérdés összesen a keresztény önérzet kérdése volt. A pápa által összehívott gyűléseken ezek a távoli államok rendszerint főpapi küldöttekkel vettek részt, a főpapok lelkesen hangoztatták hazájok hűségét az egyedül üdvözítő egyházhoz, aztán hazatértek, otthon szép jelentést írtak, a fejedelem pedig, a burgundi herceg éppen úgy, mint a szász herceg, azt mondotta, hogy: majd Magyarország. Magyarország azonban nem nézhetett várakozóan senkire. Saját húsáról és véréről volt szó. Mátyás jól érezte, hogy mialatt a Fridrikkel való civakodásban telnek az évek, saját hazája ellen hagyja erősödni a veszedelmet. De lelkiismerete azonnal Fridrikre tolta a felelősséget. Ez a kapzsi ember volt a közvetlenebbik veszedelem, előbb ellene kellett megvédelmezni az országot. S ha minderről mélyen elgondolkozott magányos óráin, vele született gyűlölete még erősebbre lángolt a mérges pókként leselkedő Habsburg iránt, akivel a külpolitika kanyargós zsákutcáit járva, most éppen szövetkezni készült.

Egyetlen élőlény volt a világon, aki előtt lelkiismeretét kinyitotta. Édesanyja. Azzal gyakran üldögélt együtt az óbudai kúria kandallója előtt, csendes kettesben. Mikor sok gondja közepette kisietett hozzá, még itt is vesződség várta. Szilágyi özvegyéről volt szó. Ez az

asszony, Bátori Istvánnak, a néhai országbírónak leánya, sohasem melegedett össze igazában a Hunyadi-családdal. Már Hunyadi János életében is mellőzöttnek érezte férjét, aki csak második hős lehetett a világhírű törökverő árnyékában. S azoknak a becsvágyó asszonyoknak módján, akik hatalmi kérdésekben még férjöknél is kevésbbé tudnak felejteni és megbocsátani, Margit asszony hevesen gyűlölte Mátyást és anyját akkor is, mikor Szilágyi Mihály megbékült velök. Férje halála után nyiltan a Hunyadi-ház ellenségeihez szegődött és feleségül ment Bánfi Pálhoz, azok egyikéhez, akik Garával és Ujlakival Fridriket Mátyás ellen magyar királlyá választották, majd pedig Viktorinból akartak magyar királyt csinálni. Ebből az örökösödési perek egész halmaza keletkezett, mert Bánfi Pálné szenvedélyesen ragadott meg minden alkalmat, hogy első férje hagyatékával kapcsolatban mennél több borsot törjön volt sógorasszonyának, a nála mindig gazdagabb, mindig híresebb, mindig tiszteltebb Hunyadinénak orra alá.

- Restellem, fiam, hogy nyaggatlak véle, de tudnom hadd, mit végzél az budai káptalanval Margit dógárul.

- Bajt tött, asszonyanyám. Negyedik februárig köllött vóna az írást béadnia. Múlasztotta.

- Czoborra bízám, udvarmesterömre. Valami kötés nélkül nem mozoghat, úgymond.

- Haladékot kére. Kendöltem haladékot huszonhetedik márciusig. Addig az kötés előkerűjjön, Czobornak megmondja. Különben Bánfinénak ítilek igazat asszonyanyám ellen.

- Noha, hogy igaza nincsen, jól tudod?

- Bizony. Ha ki más lönne, nem mondom. De ippeg Bánfiék lássák, hogy az országnak böcsületös királya vagyon. Én még ennenmagamot is fejvételre ítilném, ha méltója vónék, meghiggye. Ma éjjel töprengtem ezön.

- Nono. Mit vétöttél?

- Számoltattam magamot, vajjon híven sáfárkodtam-i az magyaroknak sorsukval. Török szultánt gondolom. Öt évi, hogy rája nem möntem Fridrik miá. Igazban jártam, vagy se, errül faggatám magamat. Mert nézje: ha itthol hagyok csapot-papot s mék az kontyosra, Fridrik hátom mögött csinossan rája ül az trónomra, míg én győzök. De hátha így köllött vóna? Az szentírásban nincs megírva, hogy Mátyásnak örökül az trónon köll ülnie. Az magyarság fontos, nem Mátyás. Igen ám, úgy mondok magamba, de szabad-i Fridriket az magyar trónra erisztenöm? Nem szabad. Árpádoknak országjokat németöt provinciákval tönné egyellővé. Magyarnak miként maga az élet, az szabadság annyi. Atyámuram elmémbe vésé eztet. Akar az török görbe kardtul halunk, akar az Habsburgoknak zsarnoksága épít némötté bennünköt, egy kutya. Vagyis, hogy nem egy kutya. Mert kardtul halni dücső dísz, magyarságunkot adóba elfizetni gyalázat. Hát így osztán ezt ítiltem magamrul: jól vagyon Mátyás, nem vétköztél, felmentlek. Minek utánna elaluvék.

- Úgy mondád ezt, Matykó, mintha az lelköm könyv lönne s abbul hangassan ólvastad vóna. Girzsik felül mi tudatik?

- Semmi. Hoppon marada. Mikort szólott asszonyanyám Katalinval?

- Tennap. Jó, hogy mondod. Katalin sírt. Szót tött valakirül. Poroszlainérul.

Mátyás azonnal elpirult. Mert Poroszlainé az egész udvar tudtával a király kedvese volt. Kassán akadt útjába egy feltűnően csinos barna leány, valami adószedő árvája. Kedvesévé tette, magával hozta Budára és itt névleg férjhez adta egy Poroszlai nevű alabárdoshoz. Ott élt a palotában a csinos Ancsa, mindenki jól tudta, hogy mi a szerepe. Senki nem akadt fenn rajta, a dolog nem volt rikító, Ancsa nem evett az udvarral, holott a nagy ebédlőben, ahol ősi szokás szerint az egész udvartartás együtt étkezett, külön asztaloknál külön csoportokká

alakulva, neki is jutott volna hely feltűnés nélkül. De a természeténél fogva szemérmes király úgy rendelte, hogy Ancsa keveset mutatkozzék az udvar előtt. Hónapok óta tartott ez már így, az udvari pletyka is rég napirendre tért fölötte. Hogy most éppen Katalin kezd róla beszélni, az éppen úgy fülig elpirította a királyt, mint ahogy meglepte.

- Katalin? Poroszlainérul? Mit monda rulla?

- Hogy én járjak közbe. Avégtül járjak közbe, hogy az „személyt", úgymond, az odvartul eltávoztassuk. Tudod, fiam, észben sem vöttük, s ez Katalin gyerekbül nő lött.

- Ne mondja. Immár megnézöm, ha megintelen találom.

S mikor hazaért a várba, kíváncsian átlátogatott a Katalin palotaszárnyába. Máskor is meg szokta látogatni, hetenként kétszer-háromszor, de mindig csak pár percre udvarias kötelességből, kérdezett tőle egyet-mást, a válaszra nem is igen figyelt, már búcsúzott is. Most megnézte.

A királyné a kis sarokteremben üldögélt egyedül. Itt szeretett legjobban tartózkodni és többnyire egymagában. Kézimunkázott: gyöngyöket fűzött egy aranyszálas csipkefőkötőre. Ahogy ránézett a belépő királyra, annak pillantásában azonnal megérzett valamit. Olyan piros lett, mint a pipacs.

- Jó estét, lelköm, - köszönt a király magyarul.

Már magyarul beszéltek. Katalin két esztendeje élt már Budán, elég jól ropogtatta a magyar szót. Tótosan ejtette, ami külön kedvességet adott neki.

- Jó estét, kedves uram, - felelt Katalin.

Eddig közömbösen szokta tartani arcát a könnyed csók számára. Most zavartan elhúzodott.

- Mit csinálsz? Főkötőt?

- Azt. Gyöngyöst.

Katalin mélyen lehajtotta fejét, hogy pirossága és zavara fel ne tűnjék. Mátyás vizsga szemmel végigmérte termetét. Csontos és szögletes volt az most is, de nem a gyermek, hanem a fiatal szűz módján. Világoskék, arannyal áttört brokátruhájának közvetlenül a kebel alatt volt az öve, onnan bő és nehéz redőkben omlott alá s a termetet láthatatlanná tette. De az öv felett a keblek gyengéd vonala mintegy szándékos figyelemkeltéssel mutatkozott meg. Mátyás meglepetve kérdezte önmagától: mikor történt ez a változás a gyermekkel, hogy ő nem vette észre?

- Nézj rám, - mondta a leányfeleségnek furcsa, vakmerő hangon, amelyben forróság bújkált.

- Nem, - suttogta szégyenlősen Katalin és még mélyebben a főkötő fölé hajlott.

Mátyás odanyúlt a Katalin álla alá és a fejét maga felé akarta fordítani: Katalin ellenkezett. Ő csak azért is erőltette. Megfogta a leány két vállát és felállásra késztette. Akkor erőhatalommal maga felé fordította a fejét. Katalin behúnyta a szemét és két tenyerét a Mátyás mellének feszítette.

- Nem, nem, - mondta ijedten.

De ő a nehéz testgyakorláshoz szokott vasizmaival könnyedén győzte le az ifjú karok ellenállását. Megfogta a Katalin fejét és száját rányomta a leány szájára. Egy pillanatig érezte az érintetlen, gyakorlatlan ajkak szűzi ijedelmét. Aztán Katalin erős rántással elszakította magát. Rögtön sírva fakadt.

- Engedj. Nem szeretlek. Gyűlöllek.

És sírva kiszaladt. Mátyás felhevülten, mosolyogva nézett utána. Semmi kétség: Katalin beleszeretett anélkül, hogy ő észrevette volna. Féltékenységében sír. Ahogy kifutott, lebbenő ruhái egészséges, széles csípőket árultak el. S a király tünődni kezdett. Hány éves is Katalin? Tizenhét.

Visszaindult saját lakosztályába. Útközben számot vetett legközelebbi dolgainak rendjével. Március második felében Tolnavárra kell mennie, akkorra tűzte ki oda az országgyűlést. Az előreláthatólag három hétig el fog húzódni, mert a katonai javaslatok körül élénknek ígérkezik a vita. Tehát április közepe táján tér vissza Budára. Május folyamán már indulni akar Nándorfehérvárra, hogy a török elleni mozgást végre-valahára elindítsa. Marad közben körülbelül egy hónap szabad ideje. Az éppen jó lesz.

Mikor dolgozószobájába ért, hivatta az udvarbírót, Bessenyei Bertalant.

- Ide figyelj, Bertalan, mit végezék. Abba vótunk, úgyi, hogy első májusra tőszjük az innepségös elhálást.

- Első májust mondtunk, felség.

- Hát megváltozik. Hamarábbra. Tizenötödik áprilisra. Az bútorokat, holmit, miegymást eligazíjjátok, míg én odalöszök az országgyűlésen. Asszonyanyám kezödre járand. Mehetsz.

És ettől a naptól kezdve mindennap meglátogatta Katalint. Udvarolt neki, ahogy fiatal leányoknak szokás. Virágot vitt, apró ajándékokat eszelt ki. Poroszlainéról nem beszélt vele, ez túlságosan kényes beszédtárgy lett volna. A kérdést Hunyadiné intézte el: tudtára adta Katalinnak, hogy Mátyás valahol Dunántúl falusi házat ajándékoz a „személynek," a házat most igazítják, Poroszlainé rövidesen odaköltözik. Aznap, mikor anyósa ezt közölte a királynéval, Mátyás nem ment át hozzá. De mikor másnap meglátogatta, Katalin már nem védekezett a csók ellen. S mikor a király búcsúzni ment át hozzá, hogy a tolnavári országgyűlésre utazzék, már percekig és forrón csókolództak, a lakodalmat türelmetlenül váró jegyesek módjára.

Az országgyűlés a király minden óhajtását teljesítette. Eddig az volt a törvény, hogy minden húsz jobbágytelek után a birtokos egy fegyverest tartozott kiállítani. A rendek a huszat leszállították tízre. Sőt az erdélyi rendek még a király óhajtásán is túltettek. Szentgyörgyi Zsigmond gróf, aki Mátyás pártjára térvén, nemrég kapott amnesztiát, most meg akarta értékét mutatni és megbízást kért a királytól, hogy az országgyűlés előtt Erdélyben hangulatot csináljon a birtokosok között. Ezt olyan jól csinálta, hogy az erdélyi rendek még a tíz telkenkénti fegyveresnél is többet ajánlottak fel: Erdélyre nézve kimondották, hogy a telkek számára való tekintet nélkül a jobbágyságnak csak egy ötöde maradjon otthon a vármegye védelmére, a többi álljon fegyverbe. A főpapok és főnemesek a magok részéről tizenkétezer embert ajánlottak meg, többet, mint eddig bármikor. A király maga ötezer gyalogost és kétezer lovast tudott kiállítani, beleértve azokat a kitűnően iskolázott zsoldosokat, akiket Giskrától vett át. A magyar hadsereg ilyen módon egyszerre több lett, mint eddigi létszámának kétszerese. Igaz, hogy viszont nem volt köteles, csak megszabott ideig, fegyverben maradni.

A Fridrikkel még pótlóan letárgyalt pontokat is megvitatta a tolnai országgyűlés. Jóváhagytak mindent. Most már végre számolni lehetett vele, hogy a korona csakhamar hazakerül. A király, mint egy kétszeresére nőtt hadsereg vezére, s mint a közeli koronázás jelöltje tért haza Budára.

Itt a palotát már átalakítva találta. Katalin maga vezette végig a most már közös királyi szállás termein. S mikor a közös hálószobába értek, ahol hatalmas mennyezet alatt állott a hollós címerű két nyoszolya egymás mellett, Katalin a férje mellére rejtette szégyenkező arcát.

Aznap ideiglenes fekvőhelyeken aludtak még mindaketten. Másnap reggel megkezdődtek a lakodalmi ünnepségek. A főszékesegyházban nagymisét tartottak, ezt Szécsi Dénes celebrálta valamennyi püspök segédletével. A fiatal házaspárhoz Vitéz János klasszikus szépségű orációt intézett. Délelőtt lovagjátékok voltak a Zsigmond-piacon, délben nagy udvari ebéd, délután kocsiverseny, ünnepi fogadások, a rendek hódolata, este pazar lakoma. Katalin hatszor váltott díszöltözetet és este már alig állt a lábán. Az estebéd után táncmulatság kezdődött. Ezt a királyi pár nyitotta meg egyetlen fordulóval. Aztán Mátyás letette táncosnőjét, titkos jellel megszorította a kezét és intett Hunyadinénak. A fiatal királyné a párok forgatagában eltűnt, anyósa vele együtt.

Mátyás még beszélgetett néhány zászlósúrral és a pápai követtel. Igen feszesen érezte magát, szemérmességét kínosan érintette az a gondolat, hogy mikor most elhagyja a termet, mindenki utána fog bámulni és mindenki sikamlós megjegyzéseket fog suttogni. Egy pillanatra lovagias érzése is felháborodott, kínos volt arra gondolnia, hogy felesége most mindenki megjegyzéseinek ki van szolgáltatva. Ekkor Janus Pannonius lépett hozzá.

- Felségös uram, alázatval instállom vélem jönnie. Főbenjáró dologrul vagyon szó.

Kíváncsian követte a fiatal pécsi püspököt. Ahogy a nagy teremből kiértek, Pannonius befordult egy oldalfolyosóra, ott már nem járt senki.

- Ejszen jól töttem, hogy kihozám felségödet. Grácia szeginy fejemnek, de nem akarok semmit is.

Mátyás kezet nyujtott Pannoniusnak.

- Eszöd helyin vagyon.

És már sietett is a folyosón az új lakosztály felé. A közös hálószobán innen volt az ő öltözőszobája, a másik oldalon túlnan a Kataliné. Odalépett ahhoz az ajtóhoz, amely az ő öltözőjéből a hálóba vezetett. Hallgatódzott. Mély csend. Katalin nyilván már lefeküdt.

Mialatt vetkőzött, ezúttal inasi segítség nélkül, és felöltötte török selyemből való hálóköntösét, lábát pedig arannyal préselt szattyánpapucsba dugta, azon gondolkozott, hogy milyen érzés lehet szerelmesnek lenni. Ezt az érzést csak emlegetni hallotta eddig, maga még nem érezte soha. És feleségére gondolt, aki az ajtón túl most szerelmesen várja élete legnagyobb pillanatát. Egyszerre mély emberi részvétet érzett az idegen leány iránt. Meg kellett magában vallania, hogy ehhez az emberi lényhez semmi, de semmi köze nincsen. Könnyedén felsóhajtott. Maga elé nézett. Nem tudta, hogy mit vár. Aztán vállat vont és csendesen megnyitotta az ajtót.

Homályos mécsláng világított csak a hálószobában. Maga elé tartott kézzel ment az ágyak irányába, óvatosan lépkedvén a szokatlan helyen, hogy bele ne botoljék valamibe. Katalin ott feküdt a maga ágyában, alvást színlelve, vagy csak éppen behúnyva szemét, a nyakáig húzott takaró alatt. Alakjának rajzát homályosan sejteni lehetett.

Ekkor a maga ágyának vánkosán valami cédulát pillantott meg. Felvette. Latin disztihon volt rajta. A homályban csak nehezen tudta kibetűzni:

> Harci időn hódolsz Vénusznak. Hős, igazad van:
> Ő megszerzi neked kedvese, Mars, kegyeit.

Pannonius írása volt. A király elmosolyodott. Ennek a kedves fickónak mindig van valami figyelmes ötlete. A papírt félretette az ágy mellett álló zsámolyra. Aztán Katalinra pillantott. Az remegve és gyorsan lélegzett, szinte hallani lehetett riadt szívdobogását. És szemét még mindig erősen lecsukva tartotta.

Jóval később, hajnalban, Katalin asszony szorosan hozzábújva férje melléhez, szerelmes, rebegő hangon ezt kérdezte:

- Most mondd meg, mire gondolsz.

- Semmire, csacsi. Rád gondolok.

Ez nem volt igaz. A király ebben a pillanatban a Fridrikkel letárgyalt békeszerződés azon pontjára gondolt, hogy „ha Mátyás magyar király Fridrik császár előtt és fiörökös nélkül halna el, a magyar trón a császárt illeti”. És Girzsikre gondolt, aki szintén sóvárog a magyar trón után. De hiába Fridrik és hiába Girzsik, ő nem fog előbb meghalni és nem marad fiörökös nélkül. A Girzsik leánya fogja neki szülni ezt a fiörököst Fridrik ellen.

- Imádlak, - suttogta a boldog Katalin.

V.

Egy éjszaka arra rezzent fel a király, hogy szavakat hall. Felült ágyában és mint szokta, abban a pillanatban már teljesen éber is volt. Pillantása a szomszéd ágyban alvó feleségére esett. Az éjjeli ámpolna gyér világánál figyelte. Katalin beszélt álmában:

- Má matka... Maminka má drahá...

Anyját szólította a tizenhét éves királyné és álmában peregtek szeméből a könnyek. Aztán megcsendesedett és némán szunnyadt tovább. Mátyás másnap nem kérdezte feleségét, hogy mit álmodott az éjjel. De mikor elbúcsúzott tőle, ez a panaszos hang jutott eszébe, ez a könnyes honvágy, amely igen mélyen bujkálhatott a Katalin lelkében. Vajjon az ő felesége ez, vagy a Girzsik lánya? Melyik inkább? S azt kellett válaszolnia magának, hogy az a fiatal lény, aki most ott élt mellette kéznyujtásnyi távolságban, messzebb van tőle, mint a végtelen távol csillagok.

Battára ment, majd Futtakra. A tánc megkezdődött. A török megmozdult odalent és Boszniára támadt. A szultán nyilván feltette magában, hogy megbünteti a bosnyák királyt, aki cserbenhagyta őt és elismerte a magyar király fenhatóságát. És hogy szabad kézzel dolgozhassék Boszniában, a magyar sereget magyar területen igyekezett foglalkoztatni. Nevezetes hadvezére, Ali bég, betört a Szerémségbe. Ott a király unokatestvére védte a határokat, Hunyadi Klára egyik fia, Dengelegi Pongrácz János. A másik unokatestvér, Dengelegi Pongrácz András, az erdélyi széleken állott őrt, mert a török ott is támadhatott.

A főhadiszállásra, ahol Mátyás az asztalra teregetett térképek mellől el sem mozdult, csak mindennapos testgyakorlásának óráira, sűrűn jöttek a hírek, levelek, tudósítások, kémjelentések. A török már felnyomult egészen Temesvárig, a szultán pedig főhadával javában szorongatta Boszniát. A bosnyák király a klucsi várba vonult, odagyüjtötte azt a rengeteg arany és ezüst kincset, amelyet az Osztoja-dinasztia eddig összeharácsolt. A kémek jelentése szerint ez a roppant marha sok millió arany forintot megért. És Mátyás, mint a toporzékoló harci paripa, most már száguldott volna a verekedés melegébe, ha ugyanekkor olyan hírt nem kap kettőt is, amely éppen ellenkező irányba indította: dél helyett északra, haza Budára. Az egyik hír arról értesítette anyja levelében, hogy Katalin másállapotban van. A másik hír pedig úgy szólt, hogy Fridrikkel kész a megegyezés legutolsó részlete is. A király jöjjön Budára, írja alá a kötést és intézkedjék a küldöttség felől, amely elmenjen a császárhoz a szent koronáért.

Mátyás felment Budára. Katalint rossz állapotban találta, a fiatal asszony reggeltől estig sírt, émelygett, elviselhetetlen rosszullétről panaszkodott, boldog férje kedveskedéseit eltaszította magától.

- Szedd össze magadot, angyalom, - mondta Mátyás türelmesen, - ez állapotval mendig így vagyon.

- Nem, nem, - zokogott Katalin, - én meg fogok halni. Érzöm, hogy meg fogok halni.

Ezt nem lehetett kiverni a fejéből. Folyton hajtogatta, mint az eszelős, hogy ő meg fog halni. Mátyás gyengéden vigasztalta és csitította. És külön megkérte anyját, hogy türelemmel viselje gondját a fiatal asszonynak. De csak udvariasságból tette. Felesége sírása inkább örömet keltett benne. Naponta hosszasan imádkozott, szokása szerint, főleg Kapisztránhoz könyörögve, hogy Isten fiút adjon neki. A második, harmadik gyerek lehet leány, az már hagyján. De az első fiú legyen.

A szerződést aláírta. Hosszasan tanácskozott Vitézzel, hogy kik menjenek a szent koronáért. És megérkezése másnapján magához kérette Ujlaki Miklóst. Azt az Ujlakit, aki tagja volt a

két Hunyadi-fiút halálra ítélő bíróságnak. Aki Hunyadi Lászlót ki is végeztette. Aki tüntetően nem vette tudomásul Hunyadi Mátyás királlyá választatását. Aki Fridriket Mátyás ellen magyar királlyá választotta és meg is koronázta. Aki keresztapja lett a császár fiának, Maximilián főhercegnek. Aki aztán összezördülvén komájával, elment sógorához, a cseh királyhoz, és annak fiát igyekezett a magyar trónra segíteni. Most végre beadta a derekát. Ott állt királya és másik komája előtt.

- Miklós bátyám, - mondta a király, - nagy szükségöm vagyon kigyelmödre. Áldozatot tönnie kérném.

- Mi vóna az?

- Császárhoz magyar küldöttség megyen az szent koronáért. Illendő lönne, hogy méltó úr vezesse azt. Én még nádort is keveslöm. Miklós bácsi kéne.

- Hm. Osztán kik mönnek?

- Kalocsai érsek, váradi pispek, Palóczi országbíró, Szapolyai Imre. Élökre kéne Miklós bácsi.

Ujlaki habozott. Igen kényes volt neki azért a koronáért menni Mátyás számára, amellyel ő koronázta meg a császárt Mátyás ellen. De a feladat díszének nem tudott ellenállni. Szabódott még egy kissé, aztán felcsapott. Mátyás kétezer díszruhás, fegyveres lovast rendelt a küldöttségnek kíséretül. Pedig odalent minden egyes fegyveresre égető szüksége volt. Sem Velence, sem egyéb olasz államok, se senki nem küldött segítséget. Magyarország megint magára maradt a török ellen.

A küldöttség elment a koronáért, Mátyás pedig sebbel-lobbal búcsúzott Katalintól. Még az úton is fülébe csengett az asszony csökönyös, panaszos jajveszékelése:

- Meg fogok halni. Érzöm, hogy meghalok.

De a király megkeményítette magát. Az már a világ rendje, hogy az asszonyok ilyenkor nyafogjanak. Annál nagyobb lesz majd az öröme, ha keblén táplálja a gőgicsélő kis magyar herceget. Akkorra már őt is magyar királynévá koronázta az öreg Szécsi Dénes.

Futtakon véres hírek várták. A szultán elfoglalta Boszniát. Megvette Klucs várát is. Azt a nagyvezir ostromolta meg. A várat védő bosnyák királynak eskűvel fogadta, hogy megkíméli életét, ha feladja a várat. Erről okiratot is küldött neki. István tehát átadta a várat. A nagyvezir bevonult és a királyt azonnal elfogatván, haditörvényszék elé állította. Ott egy török hadbíró, Ali Besztámi sejk, hosszú jogi fejtegetésben kimutatta, hogy a hitetlen félnek tett eskű egy igazhitűt nem kötelezhet. Példákra hivatkozott a történelemből és felhozta IV. Eugén pápa döntését, aki felmentette Ulászló királyt a törököknek tett esküje alól, minek következtében Ulászló Várnánál el is esett. A bosnyák királyt kivégezték. Ő a nagyvezir okiratát a kivégzésre is magával vitte, s miután lenyakazták, a fejetlen király keze még mindig szorongatta az írásban adott eskűt. Országának kincsei is török kézre jutottak. Szakértők a szultán zsákmányát húsz millió aranyra becsülik.

- Gyerünk! - kiáltotta Mátyás az asztalra ütve.

Ez azt jelentette, hogy személy szerint akar a tűzbe menni. Egyik vezére, Szokoli, megpróbálta lebeszélni, de azonnal elhallgatott, mert a király akkorát kiáltott rá, mint az oroszlán.

Ali béget, aki már Temesvárig nyomult volt előre, a Pongráczok elkeseredett verekedésekkel visszaszorították a Szávához. Ott állott meg a török vezér a Száva partján, a bosnyák-magyar határfolyónál, hogy a magyar sereget visszatartsa, s azalatt a török főerő teljes munkát végezhessen az elfoglalt Boszniában.

Mátyás odavágtatott a Szávához. Forró augusztus volt, perzselő kánikula. Hadai éjszakai menetelés után pitymallatkor állapodtak meg, mert a martalékcsapatok már nyargaltak vissza a foglyul ejtett török előörsökkel. Ott volt az Ali bég serege. Nem tagadhatta, hogy szíve hangosabban dobog a szokottnál. Élete első nyilt csatája előtt állott. Huszonhárom éves korában. Bátyja ebben a korban már sebhelyes, hadviselt öreg katona volt. Apja is. És ő csak tornajátékokon jeleskedett eddig. Hívei ugyan telekürtölték az országot, mikor felment a Giskra-váracskák ellen Gömörbe, Szepesbe, hogy „király első hadi tötte". De nem volt abban semmi hadi tett, hogy alulról leste a falnak támasztott létrákat s a levegőben röppenő tűzcsóvákat, sem abban, hogy hanyatthomlok vágtatott száz ember élén, mikor a közelben elhúzó rablócsapatot jelentettek, amelyet végül sem tudott utólérni. Most azonban itt állt előtte a dombos, rekettyés térség, igazi harctér, igazi ütközet helye, s amott a messzeségben igazi ellenség tábora, amely szemközt áll és életre-halálra fog verekedni.

Látványként is új volt számára az egész. Ahogy lóháton bejárta a sürgő-forgó tábort, érdeklődve gyönyörködött a készülődő emberekben. Saját királyi zsoldosai voltak itt, azok a felvidéki tótok, akiket Giskrától vett át. Tovább magyar legénység csoportjait látta. Sok-sok ezer ember, mind nyüzsgő izgalomban. Egyik helyt hatalmas ökörcombot forgattak a frissiben rakott tűz felett, másutt boroshordókat gurítottak, amott már javában ittak a legények és torkuk szakadtából énekeltek, csak a király közeledtére hagyták abba, hogy bíztató intésére megint rázendítsenek. Itt sikoltott a köszörűkő, amelyen pengét élesítettek, amott olajos kőporral tisztogatta mellvértjét egy altiszt. Jókedvű volt mindenki és izgatott, trombitajelek vegyültek a sokaság zsivajával és szarvasmarhák bőgését lehetett hallani.

Ahogy feljebb ment a nap az égen, a zsivaj szűnni kezdett. A várakozás feszültsége ráült a lármára. Mátyás a királyi sátorban tanácskozott a tisztekkel. Nagy, gyalult deszkalapot tettek az asztalra s azon szénszállal kirajzolták a vidék térképét. Aztán színes fakockákkal kirakták a hadállást. Az elfogott őrsök és a kémek révén már tudták Ali bég táborának fekvését. Mátyás minden erejét megfeszítette, hogy megőrizze királyi nyugalmát, de csak arra maradt idegereje, hogy külsejére nyugalmat parancsoljon, a tologatott színes kockák feletti vitát már csak nézte figyelmet színlelő arccal, követni azonban nem tudta. Mikor a többiek indultak, ő is indult. Becsavarta arcát patyolatba, hogy csak szemének maradt hely, orra és szája nyílásának, különben egész feje pólyát hordott. Ugy tette fel a sisakot. Köröskörül hasonló vászonarcok néztek rá a sisakok alól. Ezt már régen megtanulta. A pólya télen a hideg ellen, nyáron pedig az áttüzesedett acélsisak heve ellen védte a fejet.

Lova elindult alatta. Lassú ügetésben ment egy homokdomb irányába, amelyet mutattak neki. A térség kitágult. Felfejlődött a hadirend. Jobbra-balra, amerre szem ellátott, rengeteg katona ügetett, vezényszavak harsogtak, kürtjelek recsegtek. Egy kar mellette előre nyúlt és a távolba mutatott. Ott már meg lehetett látni szabad szemmel a felfejlődő törököt. Mintegy nagyszabású testgyakorlási játéknak látszott az egész, a két sereg a legszebb egyetértésben gyülekezett, vonult, sorakozott itt is, ott is. És ha valami torokszorító izgalom nem uralkodott volna rajta, még akár unalmat is érezhetett volna, olyan hosszadalmas volt a zárt lovassorok jövése-menése, igazodása, a tömör csapattestek között ide-oda vágtató altisztek örökös kiabálása, akik mintha valami lovasjáték rendezésében fáradoztak volna.

A király elől csakhamar elfedte az ellenséges sereg távoli meg-megvillanó arcvonalát egy elébe sorakozó lovascsapat. Ez idegessé tette. Az élen szeretett volna lenni. De most inkább engedelmeskedett, semmint parancsolt. És erőszakot téve gyötrő türelmetlenségén, csak bámulta az előtte állókat. Ha pedig hátra nézett, sűrű rendekben álló gyalogosokat látott. Most már csendnek lehetett mondani a kora reggeli zenebonához képest, amit hallott: lódobogást, kürtjeleket, távoli meghatározhatatlan és kivehetetlen zajokat.

- Mi lészen már, - kérdezte végül türelmetlenül, - soha sem kezdjük?

- Javában folyik immár - felelt mellette egy derűs hang, az egyik Szokolié, aki nem tágított mellőle.

Semmit sem lehetett látni. És ami még különösebb volt, hallani is alig. De mégis: egészen messziről valami olyan lárma jött, mint utcai tüntetés, vagy kortesrivalgás. Mátyás most már tudta, mi az: a magyar hadak Jézus ordítása rohamközben. A lárma a távoli jobbszél felől érkezett ide, a könnyü nyári szellő olykor erősített, majd megint gyengített rajta egy leheletnyit. Ők a balszél mögött állottak. A lovak türelmetlenül dobogtak, a mocsaras vidék sok szúnyogja és göbölye bántotta lábukat.

Egyszerre közvetlen közelből reccsent fel a kürtszó. Azok a lovasok, akik a király csapata előtt állottak, egyszerre földrengésszerű Jézus-ordításban törtek ki. Süvítve röppentek a nehéz kardok a levegőbe, a kopjaszárak előre billentek a balmarkokban, mintha valami eleven nádast föld felé hajbókoltatott volna a vihar. Dobogva rúgtattak előre. A kilátás tisztult. A király előtt kitárult a messzi arcvonal képe. Jobbról már a gyalogosok rohantak oda, ahol a nehéz lovasság támadása megingatta a törököt. Balról most ért oda a lökés. Középen még állott a tömör török lovasság. Mintha kígyózott volna az a vonal, egyes részei lélegzetszerűen visszahúzódtak, majd megint előre lökődtek. S ekkor éles, zizegő hang suhant el a levegőben, közvetlenül a király mellett.

- Ziuijj...

Odakapta a fejét. Tudta, hogy mi ez. Nyílvessző. Nem ide szánták, de erre tévedt. Most azonban nem ért rá a nyílvesszőről gondolkodni. Feszülten figyelte az ütközet menetét. Nagyon kellett figyelnie, mert az ábra, amelyen kétféle lovasság és kétféle gyalogság mozgott ide-oda, a folyamatos arcvonal ellenére is bonyolult sakkfeladványnak tetszett. Most már visszanyerte nyugalmát, mint alaptermészete szerint mindig a döntő pillanatban. A nyeregben előrehajolva, feszülten figyelt. A sátorban látott színes fakockák feladványa élő lett elméjében. Kirántotta kardját és azzal hátraintett, hogy most kell vigyázni. S mialatt feje mozgásával követte a vonal távoli mozgását, egyszerre elkiáltotta magát:

- Rajta!

Pontosan ugyanebben a pillanatban kiáltotta a rajtát a mellette álló alvezér, a régi tapasztalt harcos Szokoli is. Trombita szólt. A kopják előre csapódtak, a kardok égnek emelkedtek. A lovak szinte hasmánt úsztak a levegőben a szilaj lendülettől. Az az arcvonalrész, amelyet kicéloztak rohamuk számára, rohamosan nőtt és közeledett. Mátyás azon vette magát észre, hogy torkaszakadtából kiabálja a Jézust maga is. Sisakját erős ütés érte, amelytől feje hátrabicsaklott. Török gerely. De már rettentő csattanással és robajjal beleszaladt a rohanó fal az álló falba. Lovasok fordultak fel, csetlés-botlás, orditozás következett. És most a kard kezdett dolgozni. Mátyás villogó figyelemmel leste a gomolygást és kardja a remek vívó ösztönösségével felelt minden csapásra. Vagdalkozott, mintha versenyen dolgoznék. A kézitusa azonnal gyöngült is már, a fal összeomlott előtte és rendetlenül botladozva hátrált. Egy pillanatnyi szünetet felhasználva, felállt a kengyelben. Azonnal látta, mit kell tennie. Ordított egyet:

- Kerítsd balra!

A zászlótartó hármat lengetett a nagy piros zászlóval. A magyar lovasság villámsebesen balra fordult, hogy egy fedetlen török seregrészt oldalba kapjon.

- Allah, Allah! - üvöltötték a törökök.

Mellén erős ütés érte. De mint a rugó lendült vissza előre, nem volt ez más, mint amit ezerszer csinált a lovagi tornán. Az ellenséges lándzsa megreccsent. Hangos csattanások hallatszottak az Allah-kiáltások, a vért-csörömpölés, a dobogás és a lovak horkolása zsivajában. A be-

kerített török rész elveszett: mészárosmunka volt a magyaroké. Sikoltozások, hörgések, töröknyelvű jajveszékelés. És egyszerre eltisztult előlök minden, amit vágni lehetett volna, a török vonal teljes egészében felborult, az ellenség hanyatt-homlok menekült. Nem messze feltűnt a Száva víze az üldözők előtt. A folyó tele volt török sajkákkal. Akiket meg nem öltek, azok a vízen igyekeztek menekülni, de háromannyian rohantak egy sajkába, mint ahány férőhely volt rajta. Látni lehetett, ahogy egyik sajka a másik után borult fel. Némelyiken a bent ülők karddal csapkodták a kapaszkodó vízbe hullottak görcsös kezeit.

A király megállt pihenni és körülnézett. A harc elült, igen messze még lehetett egy-egy összekeveredett, dulakodó csoportot látni, vagy menekvő seregrészeket s utánok az üldözők hajszáját. Szokoli nyargalva közeledett, a kantárt eleresztette és kardja véres pengéjét nyargaltában törölte végig a lótakaró szélével.

- Megbírtunk velök, felség.

- Férfimunka vót, - felelt boldogan, lelkendezve Mátyás.

A magyar zsoldosok már elesetteket vetkőztettek, egy helyen a foglyokat terelték egybe, másutt a gazdátlan lovakat gyüjtötték vezetéken. Lófarkas harci jelvényeket, török fegyvereket dobáltak halomra. A haldoklók vadul ordítottak kínjokban, mígnem valamelyik arra haladó zsoldos beléjök nem mártotta fegyverét, akkor bugyborékolva elhallgattak.

- Ha űk győznek, csúnya lött vóna, - mondta Szokoli.

A király meglepetve pillantott rá. Hogy az ütközetet el is lehet veszteni, arra egy pillanatig sem gondolt. Mindvégig úgy képzelte, hogy támad és győz. Mint ahogy történt is. Most utólag hökkent meg attól, hogy az egész másképpen is történhetett volna. Innen is, onnan is nyargalva érkeztek hozzá a tisztek. Volt, aki vérzett. Volt, akinek segíteni kellett, hogy leszálljon lováról és megvizsgálja magát.

- Mire jó az vereködés, felségös uram, - mondta egy őszbecsavarodó, marcona hadnagy, - egész iccaka kénozott egy odvas fogam, imé mastan kipöktem, háláistennek.

Közben folyton szólt a gyülekező kürtjel. Lassan verődtek össze az emberek. Az altisztek mindenkit számba vettek, számlálták a veszteséget. És még mindig jöttek nyargalvást azok, akik üldözés közben távolabbra kalandoztak. Ez jó sokáig tartott. A király leszállt a lóról, letette sisakját és kioldozta fejét a pólyából. Az teljesen átnedvesedett a verejtéktől a pokoli hőségben. Török nyergekből csináltak ülőhelyeket. Megbeszélték a helyzetet. Kitűnt, hogy a győzelem kétségtelen, de nem döntő. Ali bégnek sikerült egy jókora seregrészt töretlenül megmentenie, azok a dombsoron túl össze fognak verődni. A török parancs erre nézve el is hangzott, a foglyok egybehangzóan vallották. Résen kell lenni, a nap még nem nyugodott le.

Miután a kellő felderítésről gondoskodtak, visszavonultak a táborba. A zsákmány őrzésére őrséget hagytak. A legénység pihenőt kapott, de készenlétben. Nemsokára már jöttek a hírszerzők: Ali bég javában gyüjti serege maradékát. Sok embere van még. Támadásra van kilátás.

Mátyás azonnal döntött: nem szabad megvárni, míg rendbejönnek, támadni kell őket azonnal. A riadók rögtön megszólaltak. Sokan meg sem mosakodhattak a vértől, sokan alig értek rá seböket bekötözni faggyú és trágya keverékével. Felsorakoztak megint és megindultak. A domblánc magasáig óvatos lassúsággal, hogy szemügyre vehessék a tulsó hajlás völgyében nyüzsgőket. Akkor gyorsan kiosztották a szerepeket, a király diktált. És megint elhangzott a rajta.

A király most már úgy nyargalt előre, mintha soha életében egyebet nem csinált volna, mint ütközetet. Erős nyílzápor fogadta őket, Mátyás mellvértjén is koppant kettő, azokat túlmagasra célozták. De sokat jól lőttek ki, néhány ló összerogyott. A többi átnyargalt fölöttük. Ez a harc még hevesebb volt, mint az első. Tovább is tartott a kevert zürzavarban, de teljesebb

eredménnyel is járt. A török sereg ott veszett. Ali bég még elérte dereglyéit és át tudott menekülni a Száva tulsó partjára. Több embere a magyar nyilaktól már a dereglyéről fordult a vízbe. De őt nem tudták lelőni. Alkonyatra az egész munka be volt fejezve. A magyar sereg fényesen győzött: csak a gázlót kellett megkeresni, Bosznia felé nyitva állott az út.

Csak pár óra pihenőt engedett a király. Ahogy letette fejét, azonnal elaludt és mikor fegyvernöke felköltötte, az volt az érzése, hogy csak öt perce aludt el. Kevéssel éjfél után felszedelődzködtek és indultak. Másnap már szerb oldalon üldözték a Macedónia felé menekülő törököt. Sőt mikor a bennszülöttektől jelentést kaptak, hogy a szultán főserege tizenötezer keresztény foglyot hurcol haza Konstantinápolyba, erőltetett meneteléssel utólérték ezt a fősereget. Ez volt Mátyás harmadik ütközete, amelyben baleset is érte: verekedés alatt kimarjult a lába a kengyelben. Saját maga rántotta helyre a kirándult bokát, azután visszanyargalt a kézitusába, egyéb baja nem lett. A tizenötezer szerbet mindenesetre megszabadította. De azok csak életöket és magokkal hurcolt ingóikat kapták vissza. Mátyás keresztül-kasul járta egész Szerbiát és egyetlen kunyhót, egyetlen tábla vetést nem hagyott felgyujtatlanul. Ezt a hadviselési fogást apjától tanulta. Hunyadi János olykor magyarázni szokta volt fiainak, hogy kell lehetetlenné tenni, hogy az ellenség valamely haditerületre visszatérjen: nem szabad neki falvakat, élelmet, nyugalmat hátrahagyni.

Most Bosznia visszafoglalására került volna a sor, de Mátyásnak éppen úgy nem volt ágyúja, mint ahogy Ali bég is ágyúk nélkül szállt vele szembe. A törökök a mezei sereggel kivonultak ugyan Boszniából is, de az ország valamennyi várát megrakták török őrséggel, s a főváros, Jajca alatt, még külön haderőt is hagytak. A király tehát, miután az augusztus hónapot Szerbia felperzselésével töltötte, szeptemberre visszafordult és Nándorfehérvárt megjárván, Péterváradra vette be magát. Ott készítette elő a bosnyák várak ostromát, ágyúkat hozatott rendbe, golyókat öntetett és elegendő lőport csináltatott.

Az ostrom előtt azonban nem állhatta meg, hogy haza ne szaladjon Budára, ha mindjárt csak egy-két napra is. Pétervárадon ugyanis magyar urak várták, ugyanazok, akiket a koronáért küldött. Még a megjuhászodott Ujlaki is eljött, hogy személyesen tegyen jelentést a nagy esetről. Vagyis részleteiről. Mert hogy a korona megjött, már Futtakon tudta a király.

- Meghoztam az koronádot, király, - mondta igen fontos arccal, - beste császár nehezen adta, de kiszorítám belüle.

- Köszönöm, Miklós bácsi. Hálából ippeg mastan készülődök Bosnyaországot megvönnöm kigyelmödnek.

- Az derék dolog lészen. Csak osztán mendnél hamarabb.

Vitéz János aztán külön jelentette a dolgot. Nem egészen úgy esett, ahogy Ujlaki előadta. Ujlaki és a császár alig beszéltek egymással. Sőt igen mulatságos volt szemlélni őket, ahogy minduntalan fejüket forgatták, hogy zavart pillantásuk véletlenül ne találkozzék. A tárgyalást Vitéz folytatta le. A végleges megállapodás úgy szól, hogy Fraknó a Fridriké marad, de halála után a magyarok negyvenezer aranyért visszaválthatják, Fridrik viselheti elvben a magyar királyi címet, Fridrik és Mátyás egymást ezentúl apának és fiúnak szólítják, a két ország örök és felbonthatatlan szövetséget köt akárki ellen, Fridrik visszaadja Sopront és nemcsak visszaadja a szent koronát, hanem arra vonatkozó minden igényéről lemond, Mátyás gyermektelen halála esetén a magyar trónt Fridrik, vagy Miksa főherceg örökli, minden eddigi félreértést, ami V. László halála óta támadt köztük, ünnepélyesen elfelejtenek, végül ezt a kötést a magyar rendek és a pápa is kötelesek megerősíteni. Ezt az okiratot Fridrik aláírta. De ekkor jöttek a bonyodalmak. A magyar követek egész útjokon folyton azzal a mendemondával találkoztak, hogy az agyafúrt Fridrik nem az igazi koronát akarja nekik kiadni, hanem annak csalódásig hűen megcsináltatott utánzatát. Ők bizony megijedtek, mert Fridrikről ennél

különb csínyeket is fel lehetett tenni. Wiener-Neustadtba csak Vitéz maga ment át, aminek külön története volt: Fridrik megijedt a kétezer fegyveresről és úgy intézkedett, hogy a követség tagjai a kísérettel maradjanak csak szépen Sopronban, ő megelégszik, ha Vitéz János egyedül jő át hozzá kétszáz emberrel. Egyszóval Vitéz ott volt Wiener-Neustadtban, át is vehette most már a koronát, de félt átvenni, mert még sohasem látta és tartott tőle, hogy csakugyan utánzatot kap. Eszébe jutott, hogy Palóczinak, az országbírónak, esztergomi érsek volt valaha a bátyja, a koronát ott őrizték Esztergomban, Palóczi kell, hogy többször látta légyen. Addig tehát nem nyugodott, míg Palóczit is át nem eresztette a király Sopronból. Az országbíró azonnal megfordította a koronát és megnézte a hátán levő nagy zafirt. Azon ott kellett lennie egy alig látható repedésnek. A repedést nagy megkönnyebbülésökre meg is találták. De ekkor Fridrik kezdett bizalmatlankodni. Nem hitte el, hogy a küldöttségnél együtt van a pénz. Átküldte tehát Sopronba két osztrák hívét, Baumkircher és Grofnitzer nevűeket, nézzék meg saját szemökkel a nyolcvanezer aranyat valamilyen ürügy alatt. Az osztrákok megnézték a pénzt, az megvolt. Most megint újabb nehézség következett. A császár azt követelte, hogy a magyarok előbb hozzák át hozzá a pénzt, fizessék le, ő majd kiadja a koronát. A magyarok viszont azt követelték, hogy a császár adja ki a koronát, ők majd csak azután fizetnek. Végre is abban egyeztek meg, hogy Wiener-Neustadt kapujában egyszerre jelennek meg pénzzel és koronával, ott aztán kicserélik hozom-viszem módjára. Igy is lett. Július huszonnegyedikén délután hat órakor a magyarok kezében volt a korona. Másnap lovas futárok vitték szét a hírt Magyarország minden városába. Mindenekelőtt kitették a koronát Sopronban három napi közszemlére. Rengeteg nép tódult oda megnézni a huszonnégy esztendei számkivetés után hazakerült szent ereklyét. Akkor aztán a kétezer ember kíséretével ünnepélyes menetben hazavitték Budára. Most ott van a királyi várpalotában.

- Királynérul mit tudsz?

- Könnyebben vagyon űfelsége.

- Köll lássam, - mondta Mátyás, - királynét is, koronát is. Utána bosnya fődet az kontyostul visszavöszöm.

Rendelkezett, hogy mire Budáról visszatér Péterváradra, mindjárt indulni lehessen Jajca ellen. Aztán felment Budára. A nép, amely érkezésekor felismerte, ujjongva éljenezte. A korona hazaszerzése és a szávai győzelmek éljenei voltak ezek.

Katalin most már nem sírt és nem panaszkodott. Csendesen viselte állapotát, napokon át nem szólt senkihez. Halálfélelmét nem emlegette. Mikor férje megérkezett, mutatott valami halvány örömet, de aztán, mint valami barlangba, visszavonult szótlanságába és emberkerülésébe. Ahhoz sem volt különösebb kedve, hogy a koronát megnézze. Már látta, mikor hozták, akkor is csak immel-ámmal érdeklődött. De férje kedvéért megint elment a kincses kamarába, ahol a korona ideiglenesen lakott.

Boltozatos alagsorban volt ez a kincses kamara, a lépcsőt, amely folyosójára vezetett, éjjel-nappal alabárdosok őrizték. Hármas lakat zárta a nehéz tölgyajtót, a börtönszerű folyosón még egy vasajtó nyilott ugyancsak hármas lakattal, a vasajtó mögött álltak a kincsek. A király Katalinnal, az udvarbíróval és egy nádorsági tisztviselővel ment le, két fáklyás ember kísérte őket. Ahogy a fáklyák bevilágítottak a tágas terembe, vasládákat lehetett látni csupán, amelyek az arany evőkészleteket, a Hunyadi-család mesés hírű ékszereit, vert ezüstből való asztali szobrokat, kálváriákat, feszületeket, ékkővel kirakott díszkardokat, gyémántos forgókat, mentecsatokat rejtették. Minderre most nem volt kíváncsi a király. Csak a koronát akarta látni. Kecskelábú nagy asztal állott a terem közepén, arra emelték fel a kis vasládát. Lakatait kinyitották. A tisztviselő bele akart nyúlni, de a király kézmozdulata megállította. Maga akarta kivenni.

- Idébb az fáklyákot.

Benyúlt két tenyérrel és kiemelte a bíborbársonnyal bélelt ládából a szent tárgyat. Bessenyei, az udvarbíró udvariasan megigazította Katalin nyusztprémes mentéjét.

- Híves vagyon itt, felség, meg ne fázzék.

A mondat elejét hangosan mondta, de a végén egyszerre elhalkult a hangja, mint ahogy a templomi beszélgető hirtelen elhallgat úrfelmutatáskor. Mátyás maga előtt tartotta a koronát, amelynek ékkövei színesen tündöklöttek a fáklyafényben. Mély csend volt, csak a fáklyák sercegtek.

- Hazajöttél, - mondta Mátyás a koronának.

Lelkét mély áhítat fogta el, vágyat érzett, hogy szabadon eressze könnyeit, letérdeljen és a csodálatos aranytárgyat, amelynek tetején ott állott egyenesen a pogány magyaroktól magokra vállalt kereszt, magasra emelje, mint valami névtelen szertartás papja. De erőt vett magán és csak tartotta jó darabig, mígnem az aranyfüggők, mint pici ingák meg nem állottak. Akkor lassan fejére tette.

- Nem köll bélelni, - mondta, - ippeg koponyámra szabták.

El is eresztette most már, a korona szilárdan nyugodott a fején, nem billent. Katalinhoz fordult:

- Valaha majdan magzatod fejire helyhezik.

Katalin halványan mosolygott, nem felelt. Nem is nézte koronás férjét, valahova ismeretlen messzeségbe nézett. Mátyás levette fejéről a koronát, még egyszer maga elé tartotta és kissé mozgatta a fáklyafényben, hogy az arany és az ékkövek játékában gyönyörködjék. Hirtelen bátyjára gondolt. Lászlóra. Rögtön utána pedig Fridrikre. Fridrik fején ott volt ez a korona. Dúló harag lobbant fel benne, olyasféle, mint a férjben, akinek felesége elpanaszolja, hogy bántalmazták. És megint tisztán világosodott elő benne a megismerés, hogy ezzel az egy emberrel ő sohasem jöhet rendbe az életben. Még Ujlakival is rendbejöhetett, aki őt halálra ítélte és bátyját kivégeztette. Fridrikkel soha. Ez valami ősi indulat, amely kezdettől fogva volt és mindig lesz.

A koronát visszazárták ládájába. Mátyás ezzel el is végezte, amiért most Budára jött. Még anyját látogatta meg Óbudán, aztán sok apró ügyet intézett, a palota egyik szárnyát ismét új tervek szerint alakíttatta át, a jelentések egész sorát hallgatta meg. Főként a Bécsből érkezett hírek érdekelték. Fridrik és Albert tovább marakodtak. Albert volt egyelőre a sikeresebb, Bécs városát erősen tartotta, felfedezett egy összeesküvést is, amely őt el akarta fogni és élve vagy halva bátyjának kiadni. Az összeesküvőket rettenetesen büntette meg: egy részöket lenyakaztatta, másokat arra ítélt, hogy elevenen széttépessenek. Egyik szerencsétlen még élt, mikor karjait és combjait már kiszakították. A vasfogó alatt kiforduló beleit nézte és hangosan imádkozott.

Késő éjszakáig tartott, mire kihallgatásaival elkészült. Katalin már mélyen aludt, s ő nem akarta felkölteni. Kora reggel sem költötte fel, mikor indult. Pár sornyi gyengéd levelet hagyott neki.

Péterváradon indulásra készen várta a Boszniát megveendő sereg. A kiszemelt vezér, Szapolyai Imre, részletes jelentést tett az eddig beérkezett kémjelentésekről, a létszámról, a bosnyák lakosság hangulatáról. Aztán Giovanni Aymo, a velencei köztársaság követe jelentkezett nála a velencei magyar szövetség már sokat tárgyalt tervével. A szövetséget megkötötték. Aztán a nádorral kellett megtárgyalni az ünnepélyes koronázás részleteit és határnapját. Úgy határoztak, hogy a husvéti ünnepek alatt lesz a koronázás. Akkor már túl lesznek a remélhetőleg győzelmes boszniai hadjáraton, a királyné is megszülte gyermekét, s ha fiú lesz, a koronázáson az újszülött trónörökös is részt vehet. Esténként vídám társaság lakomázott együtt. Ujlaki csupa méz volt, már látta fején a bosnyák koronát. A kalocsai érsek,

Vitéz János, a nádor, az országbíró, Szapolyai ettek a királlyal, és megérkezett Pannonius is a király külön parancsára, hogy tréfában, mókás vitákban, adomákban se legyen hiány.

Egy októberi napon valamennyien felkerekedtek, mind elkísérték a királyt a bosnyák hadjáratra. A sereg átkelt a Száván, aztán rálépett arra a római műútra, amelyet a hajdani impérium Gradiskától Banjalukáig épített ki. Pannonius, a klasszikus tudományok nagy ismerője, igen érdekes régészeti előadásokat tartott menetelés közben. Míg Jajcáig nem értek, nem is volt ez hadjárat, hanem diadalmi felvonulás. A keresztény lakosság mind odacsődült a fenyvesek mélyéről, a szirtek közül az országútra, hogy lelkesen tüntessenek a felszabadító mellett. Naponta kétszer-háromszor meg kellett állaniok, hogy a papjaik által vezetett parasztok hódolatát fogadják s átvegyék a kenyeret és sót. De jöttek előkelőbb küldöttségek is, többek között egy napon maga Kozacsics Laczko, a hercegovinai fejedelem, csatlakozott jókora sereggel a király haderejéhez. Magával hozta siheder fiát is, akinek a hercegovinai trónutódlást akarta biztosítani. Az országút mentén ütött sátorban csinálták meg az ünnepélyes egyességet, amely szerint Hercegovina a magyar szent korona területének vallja magát örök időkre és a Kozacsics-dinasztia, mint a magyar király hűbérese, örök időkre megerősíttetik a tartomány uralmában. Az okmányt aláírták, s a magyar sereg megnőtt a hercegóc harcosokkal, csupa szálas óriással, akik handsárt hordottak övökben és az íjjat bámulatos ügyességgel kezelték, azonkívül megbecsülhetetlen hasznot hoztak, mint a görbe ország sajátságainak, szokásainak, éghajlatának ismerősei.

Zuhogó esőben értek Jajca alá. Óvatos távolban állottak meg, az erőd alatti fővárost tekintélyes sereg védelmezte. Szapolyai, akire a király a parancsnokságot bízta, úgy határozott, hogy nem késlekedik sokat, a szirttövi nyílt várost azonnal megtámadja, az erőd ostroma úgyis nehéznek és hosszadalmasnak ígérkezett. De magának az alsó városnak megvétele sem volt gyerekjáték. Aligha akadt még hely Európában, amelyet a természet ennyire védett minden támadás ellen. A Verbász nevű smaragdzöld folyó, amely meredeken lezuhanó sziklafalak között sietett le fehér habjaival, s a beléje ömlő Pliva természetes vizesárkai mögött meredt égnek a piramisalakú bérc, három oldalát mintha legyalulták volna. Negyedik oldalának természetes védelme a Borek nevű sziklás hegy volt. A Borek alján szűk ösvényen lehetett csak a váralját megközelíteni. Emberileg elképzelhetetlen volt, hogy erőszakkal odajusson valaki, a közeledőket íjjal, kopjával, karddal egyenként le lehetett szedni.

Szapolyai azonban kifogyhatatlan volt ötletekben. Messzire felkerült a Pliva partján s ott egész seregével átgázolt. Aztán szekereket rakatott meg földdel és tornyozott, vizes fenyőlombbal, azokat tolatta előre a szűk sziklatorkon. A furcsa ostromszekereket a védők nem tudták felgyujtani és nyilaikat is hiába lőtték beléjök. Ilyen mozgó paizsok oltalma alatt haladtak nyomról-nyomra az ostromlók, mígnem rajta üthettek a katlanszerű kis városon. Heves harc fejlődött ki itten. A királyt semmi módon nem lehetett visszatartani, ő is belelovagolt a dulakodásba. Gyalogszerrel folyt a verekedés, ember ember ellen vagdalkozott. Itt történt, hogy a király egyszerre két törökkel vívott, vad gyönyöre tellett benne, hogy tökéletes tudását életre-halálra érvényesítheti. Azok nem férhettek testéhez s ő már mindakettőt megsebezte. Ekkor egyszerre mindakét ellenfél arcán hirtelen kaján örömet látott megvillanni s tudta, hogy most a háta mögött támad rá valaki. Nem fordult meg, várta a csapást, amely esetleg megöli. S ekkor közvetlenül a füle mellett, de úgy, hogy zizzenő szelét is megérezte, nyílvessző villámlott el. S már futottak oda magyar vitézek, hogy leüssék a két ellenfelet. A király hátra fordulhatott. Közvetlen mögötte egy alak rángatódzott a földön, irtózatosan felordítva. Egyik szeméből kiállt a nyílvessző vége. Marka még szorította a széles bárdot, amelynek csapását a mesteri nyíllövés az utolsó pillanatban hiúsította meg.

Aki a nyilat kilőtte, már szaladva közeledett is. A két vívó törököt mások ledöfték.

- Hajszálon múlott, felség, fene az pogánnyába!

- Hogy hívnak?

- Gerendi Están az én nevem, felségöd szolgálattyára.

- Hová való vagy?

- Szatmári fi vagyok, uram, telkes jobbágy.

- Mátul nemes ember. Jelöntsed magadot az sátorban. Hajrá, tovább.

Futottak a többiek után, a jajcai házak magas lánggal égtek. Az utcákon még folyt a tusakodás, de nemsokára vége lett. A kis fehér házak lakói is a védősereg ellen fordultak, asszonyokat lehetett látni, akik kettesével ugrottak rá egy-egy törökre és ha fegyverök nem volt, torkát harapták, mint a vadmacska. Estére a hegyaljai város a magyaroké volt, a védők egy része elbujdosott a fenyvek közé, de sokkal többet megöltek, vagy megfogtak. A király, sátrába térvén, arra gondolt, hogy igen közel járt a halálhoz. S ha az a nyílvessző nem jő, januárra csecsemő-uralkodója születik Magyarországnak, aki apját sohasem ismerte, mint V. László, akit Méhbenhagyottnak nevezett a nép. De csak vállat vont a gondolatra, rendületlenül hitt végzetében, küldetésében, sérthetetlenségében. Gerendi István szép címerrel kapott nemességet: címerében nyílvessző döfte keresztül a félholdat.

A sereg most már a vár alatt helyezkedett el. Felvonultatták az ágyúikat, a tüzelés megindult. Igen magasan, fent a bércfokon állott a bevehetetlen hírű citadella, maga is egész várost ölelvén falai közé. Mesélték a hercegócok, hogy Hervoja bán olasz építészekkel csodálatos épületeket emeltetett az erődben. Most Harám bég tanyázott odafenn, erős védősereggel és válogatott foglyokkal, olyan bosnyák előkelőségekkel, akik váltságdíj reményében nagy vagyont jelentettek. A magyar ágyúk jól dolgoztak. Maga Mátyás is megpróbálta egyik-másik csövet az alápeckelt cövekekkel célzásra beigazítani s aztán kezelni a kékes lángú kanócot.

Az ilyen ostrom főként türelmet kívánt. Csak lesni kellett, mint a macska az egérlyuk előtt, hogy mikor kénytelen végül is elébújni, aki odafent fészkel. Felmentő sereget Harám bég nem remélhetett, messzi földön a lakosság az ostromlókkal tartott és hordta nekik az élelmet, az ő készletét odafenn pedig éppen a foglyok apasztották. Az ostromlók tehát szorgalmasan küldözték a vastekéket a fellegvár omladozni készülő falaiba és vártak. Napok teltek, hetek teltek. Leesett az első hó, a király néha vadászatot rendelt a hegyekben, mindennap szemlét tartott az ágyúknál és egyébként éppen úgy megtartotta a kancellária óráit, mintha az országos ügyeket otthon, Budán végezné.

Egyhangúan folyt az ostrom, mikor megérkezett a pápa felhívása. Kiáltvány volt ez, amelyet a szentatya az egész világ kereszténységéhez intézett és szövegét elküldötte a Jajca alatt táborozó magyar királynak is.

> - Utolsó kísérletet kívánunk most tenni, - írta Pius pápa, - és elhatároztuk, hogy személyesen indulunk meg a török ellen egész tengeri erőnkkel. Velünk lesz Fülöp burgundi fejedelem, csatlakoznak hozzánk olasz fejedelmek is, a velencei köztársaság is, és a háborúban oly kemény, a török feletti diadalokhoz annyira hozzászokott magyarok. Mi ugyan reszketeg kezünkbe kardot nem foghatunk, mert kezünket gyengeségünk miatt már a nép megáldására is alig tudjuk felemelni. De értünk az imádkozáshoz és az ütközetek alatt áhítatos fohászt emelünk majd egy hajó orrán vagy egy magas dombtetőről a Mindenhatóhoz, hogy a hű harcosok ennek láttán felbuzduljanak. A sereg előtt a kereszténység szentelt zászlai fognak lobogni s ott vitetjük majd több más szent ereklyékkel Szent János testét. Melyik keresztény fejedelem, melyik igazhitű bajnok maradhat el itt? Azért emlékeztetünk minden rendű és rangú keresztény hívőt az elkerülhetetlen ítéletnapra és a remélt lelki üdvösségre és mindenkit ezennel felszólítunk,

sőt kényszerítünk, hogy ebben a hadjáratban, amely Anconából fog megindulni, vagy személyesen vegyen részt, vagy állítson helyettest, vagy áldozza fel vagyona egy részét.

Mátyás és Vitéz mély megindultsággal olvasták a szent agg levelét. Az ő lelkiismeretök most már rendben volt. De milyen arccal olvassa ezt Fridrik? Meg az a temérdek német fejedelem, aki eddig fülebotját sem mozdította? És a lengyel király? És Girzsik? És a francia király?

- Miótától magyar história vagyon, - mondta Mátyás a gyertyalángba nézve, - mük menden másokot segéltünk, mejjünköt tartottuk fedezők, de bennünköt soha nem segéle senki. Igyen vót öröktül, igyen lészön örökkül. Ez vagyon írva felőlünk az csillagokban. Az magyar dógának az ő sommája ez: magad vagy, magyar, csorgasd véredöt, miként Jézus csorgatta.

- Igy vagyon, - bólintott Vitéz János, - Isten rendölte. Apokaliptikus dolog ez, felségöd meghiggye. Az ó-testámentomban vala Istennek egy választott népi, az zsidó. De az új-testámentomban is vagyon egy: az magyar. Gyönyörő felmagasztaltatás, hogy magyarnak születtünk.

- Legnagyobb dolog, ki ez világon löhet: magyarrá születni.

- Vagyon nagyobb még egy, - mosolygott a püspök, - magyar király lönni.

- Iza háromban is vagyunk, - vált egyszerre fanyarrá Mátyás.

- Háromban?

- Annyon. Ferrante nápolyi király hordja az címet, mert apját apám megkénálá az koronával. S Fridrik, Fridrik!

Ez volt minden beszélgetés vége. Fridrik. Aki ülve kapzsiságának és szívósságának sarkában, várta, míg minden belekerül pókhálójába. Most testvéreivel való hagyatéki háborúja egy csapásra eldőlt: Albert főherceg meghalt. Mondták, hogy mértéktelen evése-ivása miatt ütötte meg a guta, de rebesgették azt is, hogy Fridrik megétette. Biztosat nem lehetett tudni. Csak az volt biztos, hogy a császár életben maradt öccse, Zsigmond főherceg, igen lágy és élhetetlen ember. Most már egész Ausztria a Fridriké. De a török ellen nem állít egy árva zsoldost sem. Majd a magyarok.

December közepén Harám bég látta, hogy ellenállása reménytelen. Egy szép napon követet küldött az ostromlók táborába. Világlátott török ember volt ez, aki jól beszélt latinul. A király elé vezették, s ő keleti szertartás szerint üdvözölte az uralkodót. Majd elmondta a rábízott szónoklatot sok virágos sallanggal. A lényeg az volt benne, hogy Harám bég hajlandó feladni a várat, ha biztosítékot kap, hogy őrségével szabadon elvonulhat és keresztény foglyait magával viheti Konstantinápolyba. A király kurtán felelt neki:

- Mondd meg uradnak, hogy egyetlenegy keresztény embert sem engedek elhurcolni. Én nem falakért, hanem emberekért vagyok itt. Elmehetsz.

Még egy-két követséggel megpróbálkozott Harám bég. Aztán megadta magát. Csak a maga és őrsége életét kérte. Erről írást csináltak. A végleges megállapodást Mátyás három napig késleltette, hogy Jajca meghódolása december huszonötödikére essék. Igy akarta karácsonyt ünnepelni. A szent ünnep reggelén megnyíltak odafenn a vár kapui és mindenekelőtt a keresztény foglyok jöttek le. Egyenesen a tábori miséhez vezényelték őket, amelyet hatalmas máglyarakás mellett a fenyőből épített oltárnál Janus Pannonius celebrált. Az előre megállapított rend szerint délben vonult le a bég mintegy ezer emberével. Az ostromlók nézőközönséggé válván, szemlélték elvonulásukat. De már kora délután jelentették a királynak, hogy egy török alvezér visszatért az elvonulók közül és kihallgatást szeretne kapni. Mátyás azonnal maga elé eresztette és tolmácsot hozatott. Szikár, fekete szakállú, villogó szemű ember volt a török. Elmondta, amit akart. A tolmács csodálkozva foglalta össze mondókáját:

- Felségöd seregibe kévánna szógálni négyszáz katonával. Akár tüstint esket tösz az koránra.

- Hogy miért, kérdjed.

Azok pár szót váltottak törökül.

- Nem kedvelik az szultánt, úgymond, mert embertelen urok nékiek. Felségöd, hogy az legemberségösebb király vóna, azt hallották.

- Felfogadom őköt. Szóljanak Szapolyaival.

Este már fent lakomáztak a várban. Megtekintették a híres építkezést. A király egyes részleteket azonnal lerajzoltatott, hogy azokat Budán megcsináltassa. Aztán rövid pihenő után egész seregével tovább indult. Jajcával az ország kulcsa került kezére. Boszniát most már a magáénak mondhatta. Szapolyai részletesen kidolgozott terve alapján hatoltak előre. Komoly ellenállást nem találtak sehol. Az apró várak egymásután hódoltak meg, a védők csak meztelen életöket kérték, sőt nem egy helyen már csak kiürített erődítéseket találtak. Január közepére már egész Boszniából nem maradt más török kézen, mint a felső Bosznavölgy és egy kis terület az alsó Drinánál. De tovább már nem lehetett menni. Igen kemény volt a tél, a legénység hónapokon át erőltetett munkát végzett, aztán meg olyasféle hírek jöttek hazulról, hogy Csehországban válságos a belpolitikai helyzet, Girzsik ellen lázadás tört ki. Tanácsos volt, hogy Mátyás otthon tartózkodjék.

Hazafelé menet egy éjszakát a szlavóniai Dombró várában töltött. Itt időt szakított magának, hogy megírja a pápához már rég halogatott levelét. Hosszú levél volt, elmondta benne az egész boszniai hadjárat győzelmes történetét. Aztán így folytatta, nem egészen magától, mert a levelet megbeszélte volt Pannonius Jánossal, a remek latin stilisztával:

> - Azt a szándékomat mindenesetre tudja meg Szentséged, hogy a katolikus vallásnak és a hívők védelmének minden tehetségemmel szolgálatára állok, kivált ha lehetőségem és szabadságom megvan hozzá és akadályaim nincsenek. Ha azonban amazok hiányzanak, emezek pedig fennforognak, kénytelen vagyok a hit védelmére szánt erőimet másra használni. És ünnepélyesen kijelentem a mai napon Szentségednek...

Futár levelet hozott Budáról. Megismerte anyja írását. A levelet letette az asztalra, aztán tovább diktált, mert a lendület magával ragadta:

> ... hogy ha jogtalanságoktól ingereltetve, kénytelen lennék a hitetlenek ellen kivont kardomat a hűtlen hívők és birodalmam bántalmazói ellen fordítani, akkor ez igazságos és fájdalmas haragomban történik. Ne vegye rossz néven Szentséged és ne az én rovásomra írja, ha a hazámat fenyegető veszedelmek miatt nem állhatok a köznek engedelmes rendelkezésére. De talán Szentséged tekintélyének közbelépte elegendő lesz majd visszaadni cselekvési képességemet, hogy amit elkezdtem, befejezhessem, az akadályokat eltegyem láb alól és ne sodortassam kedvem ellen való irányba. Hódolatom és a hit ügye egyaránt megérdemlik, hogy Szentséged mindezt fontolóra vegye. Isten óvja Szentségedet az ő szentegyháza kormányzásának javára. Dátum.

Igen meg volt elégedve azzal, amit diktált. Bizonytalan jelekből sejteni lehetett, hogy Fridrik már megint forral valamit. A pápa bizonyosan éberségre fogja inteni a nunciust.

Most végre megnézhette, mi hír Budáról. Felbontotta anyja levelét. És amikor átfutotta, remegő kézzel ejtette az asztalra. Anyja arról értesítette, hogy Katalin a szülésben meghalt. És meghalt a csecsemő is. Fiú lett volna.

VI.

A székesfehérvári nagytemplomban folyt le a koronázás, ott, ahol ősidők óta koronázták a magyar királyokat. A kórus az Árpádok korából való hagyományos énekeket énekelt. Az orgona ünnepélyesen zúgott. Mátyás díszes baldachin alatt ült az oltár evangéliumi oldalán. Fekete páncélt hordott sisak nélkül. A koronázásra szánt ékköves díszruháját nem vette fel, jelezni akarta, hogy gyászolja feleségét. A templom hajóját színültig megtöltötték a rendek. Külön ékes padot állítottak a külföldi hatalmak képviselőinek, a nunciusnak, a velencei, a cseh, a francia követnek és más előkelőségeknek. Szorongó meghatottság fogta el a lelkeket: az utolsó Árpád halála óta most először várta a szent korona, hogy a nemzet véréből való sarjadéknak fejére tegyék. Magyarország nemzeti királyt koronázott.

Az orgona elhallgatott, Szécsi Dénes töpörödött, hajlott vállú kis alakja az oltár előtt a király felé fordult. Fogatlan szájának erőtlen szavait alig lehetett hallani. Rövid latin beszédet mondott az agg. Az igazság és törvény megtartására intette a királyt, erőre és mégis szelídségre.

Mátyás felállott trónszékéről és csörgő, erős léptekkel felment az oltárhoz. Rátette kezét a evangéliumra. A fiatal pécsi püspök olvasta az eskümintát. A király megesküdött, hogy az aranybullában megörökített magyar alkotmányt sértetlenül meg fogja tartani, a törvényeket maga is tiszteli és másokkal is tiszteltetni, a karok és rendek szabadságait bárki ellen megvédelmezi.

Az eskü után megint felbúgott az orgona. A zászlósurak egymásután adták át a primásnak az ősi tárgyakat, aki ügyetlenül, nehézkesen ékesítette fel velök a királyt. Vállára adta István király palástját, kezébe adta a jogart és az országalmát s maga övezte nagynehezen a király páncélos derekára a kardot. Aztán remegő ujját a szentelt olajba mártva, keresztet írt vele a király homlokára. Közben latin igéket mormolt és keservesen sírva fakadt. Nagyon öreg volt már és azon való meghatottságában sírt, hogy Isten megengedte immár a negyedik királyt koronáznia. Albertet is ő koronázta valaha, Ulászlót is, s a csecsemő V. Lászlót is.

A nádor fellépett az oltár első lépcsőfokára. Szemközt fordult a hajó közönségével. Hangosan kiáltotta az előírt háromszoros kérdést s a magyar nemzet urai ropogva, viharos sortűz gyanánt háromszor kiáltották rá a választ.

- Akarjátok-é Hunyadi Mátyást királytoknak?

- Akarjuk!

- Akarjátok-é Hunyadi Mátyást királytoknak?

- Akarjuk!

- Akarjátok-é Hunyadi Mátyást királytoknak?

- Akarjuk!!!

A primás reszkető kézzel odanyult a bársonyvánkoson elébe tartott koronához. Félősen fogta meg, jobbról-balról az országbíró és Ujlaki tartották tenyereiket, hogy azonnal segítsenek, ha kezdené elejteni. A király térdelt. A korona minden baj nélkül a fejére került. Az orgona, mintha a hangoknak zsilipjök szakadt volna fel, harsogó erővel zendült meg, a templom ablakai megreszkettek a fergeteges éljentől. Mátyás felállott és kifelé fordult. Első pillantása anyjának szólt, aki ott ült külön karosszékben az első sor szélén. Sok férfi sírt a rendek közül, de ő nem sírt. Csak a szeme csillogott büszkén mozdulatlan arcában.

A király visszaült a trónszékbe. Aranysarkanytyús lovagok járultak eléje, ő sorra megérintette vállokat a szent király kardjával. Aztán felállott és koronával a fején, palástosan megindult. A jogart és az országalmát elvették tőle. A nádor vezetésével a zászlósurak követték. A templom előtt színezüsttel szerszámozott paripa várta, oldalt a kíséret paripái. Lóra ültek mind és az utcákon szorongó tenger nép éljenző vihara közepette átlovagoltak a városon. Kimentek a koronázási dombhoz. A lengő zászlók között a király fellovagolt a dombra és mint elődei, a Bélák, Endrék és Lászlók, egyet-egyet vágott a világ négy tája felé. Északon kezdte, ez Girzsiknek szólt. Keletre és délre vágott, ez a töröknek szólt. Aztán nyugatra vágott olyat, mintha egyetlen suhintással fejét akarná venni valakinek. Ez Fridriknek szólt. A végeláthatatlan tömeg tengerként zúgta az éljent.

A koronázási ünnepség után lovagi torna következett. Hosszú tanakodás folyt előbb, hogy a király ezúttal részt vegyen-e a tornán vagy sem. Kényes volt a kérdés, alig három hónapja halt meg a királyné, Zsigmond-templombeli sírján, ahová temették, még friss volt a betűk vésése. De a népre is kellett gondolni, amely egy emberöltő óta nem látott koronázást, amely a mesék himével vette körül a nemzeti király alakját, imádta és nótákba foglalta. A nép éhes volt rá, hogy a koronás királyt, Hunyadi fiát, az ország első vitézét, győzni lássa a tornán. Mátyásnak kötelessége volt országában a legvitézebbnek, legerősebbnek, legjobb lovasnak lenni. Alakja külön életet élt népe képzeletében s neki igazodnia kellett ehhez a képzelethez. Ha most nem állt volna ki a tornán, olyan apa lett volna, aki a legszebb ünnepnapon okoz csalódást gyermekeinek.

Mihelyt elszánta magát, hogy kiáll, már választott is ellenfelet. Jó ideje nagy híre járt már egy cseh zsoldosvezérnek, bizonyos Svehla nevezetűnek. Messze földön legyőzhetetlen tornavívónak emlegették. Ez volt az egyetlen, aki Mátyás bajnoki hírét kétségessé tette. Kiadta tehát a rendeletet, hogy kerítsék neki elő ezt a Svehlát. Már nem egyszer találkozott vele. Azokkal a zsoldosokkal szolgált ez a Svehla, akiket a Giskrával kötött egyesség után átvett a maga szolgálatába. Egyszer látta mérkőzni is a táborban. Számot vetve a maga képességeivel, bízott hozzá, hogy legyőzi. Vitéz Jánosnak ez a dolog nem tetszett. Ő úgy vélte, hogy az ördög nem alszik, az ilyen mérkőzésekben nemcsak a tudásnak, hanem a vakszerencsének is szerepe van, s ha a király alul marad, annak kiszámíthatatlanul káros hatása lehet a babonás nép körében országszerte. De Mátyás nem hallgatott rá. Korlátlanul hitt magában, s azt vetette ellene tanácsosának, hogy viszont a győzelem kiszámíthatatlan hasznára lesz ugyancsak országszerte, sőt Európaszerte a királyi tekintélynek. Csak attól tartott, hogy Svehla szándékosan neki adja majd a győzelmet, hogy kedvébe hizelegje magát. De megnyugodott, mikor hírül hozták neki, hogy a cseh kapitány egy városvégi korcsmában boros fővel erősen fogadkozott: úgy kiveti nyergéből a királyt, hogy lepedőben fogják elvinni.

Mátyás parancsára aranypálcás mérkőzést rendeztek. A szabályokat kivételképpen úgy változtatták meg, hogy a selejtező viadalokban a király nem vesz részt, csak azzal mérkőzik majd, aki a vesztesek kiesése után első marad a porondon. De, hogy Svehla, aki ennek az elsőségnek biztos helyezettje volt, fáradtságot ne hozhasson érvül, néki is csak egy viadalt kellett lovagolnia. Magyar rendszerű játékban állapodtak meg. Kicsiny lovakkal, a kapaszkodásra alkalmatlan rövid nyereggel és egészen kurta kelevézzel.

A selejtező mérkőzéseket a király a díszpáholyból nézte végig, ahol a zászlósurak és feleségeik társaságában foglalt helyet. A nádorné előtt, ott volt a babérággal körülfont nagydíj, a vertaranyból való pálca, olasz ötvös műve. Hat pár vonult fel egymásután és elég gyorsan végeztek egymással. Még két mérkőzéssel egy erdőhegyi fiatal magyar lovag maradt az utolsó győztes. Ez lett a Svehla ellenfele. Most már kezdett feszülni a várakozás. A király erősen figyelt, a szakértő szemével igyekezett kilesni Svehla modorát és esetleg megtámadható gyengéjét. És alig pár perce folyt Erdőhegyi és Svehla viadala, már látta, mit fog csinálni. A

cseh kitünő lovas volt, de egy hajszállal mégis gyengébb lovas, mint ő. Ha sikerül Svehlát olyan lovaglási feladat elé állítani, amelyhez az nem elég gyors és biztos, nyert ügye van.

A deszkapadokon üldögélő sokaság valósággal tombolt az izgalomtól. A viadal minden moccanását olyan kiáltásokkal kísérték, mintha a fájdalmas feljajdulás, vagy a biztató szó egy torokból jött volna. Aki nem értett hozzá, annak a két forgolódó, ide-oda dőlingélő lovas hajbókolása akár unalmasnak is tetszhetett, de a nép jól ismerte a játék minden csínyját-bínját és olykor egy-egy mozdulat avatott finomságának láttán elragadtatva ordított fel. A magyar lovagot unszoló kiáltásokkal bíztatták, s ha a cseh hibázott, elitélő zúgás kerekedett az egész piacon. De a Svehla fölénye látnivaló volt. Az alkalmas pillanatban villámgyorsan döfött. Ellenfele lezuhant.

- Hogyan lészünk, uram király? - kérdezte aggodalmasan az országbíró.

- Meggyőzöm az csehet, - felelt felállva Mátyás, - térgye munkája hitvány. S balra nem jól ereszti az kantárt.

Már ment is lefelé az öltözőkhöz. Sorsot húzott a lóra. Tornapáncélt öltött. Gyakorló mozdulatokat végzett, leguggolt, derekát jobbra-balra csavarta. A kelevézt sokáig fogdosta, hogy jól a markához álljon. Aztán nyeregbe segítették. Máris úgy érezte, hogy teste megnövekedett a paripával, amely az ő testével egy lett. Aki őt le akarta taszítani, annak egy egységes testet kellett ketté tépnie. Volt valami misztikus az ember és az állat Ázsiából hozott ősi egybetartozásában.

A kürtjelre kurta ügetésben futottak egymásnak. Először csak táncoltatták a lovakat, körben forogtak egymást lesve, mint a verekedő kakasok szokták. Akkor Svehla villámgyorsan oldalt fordult és a ló nyaka mellett döfött. Már fel is dördült a viharos örömzaj: a király magának az elsikló mozdulatnak lendületével döfött vissza és talált. A cseh megingott, de nyergében maradt. Azonban, amit a riadozó tömeg nem hallhatott, fogát kezdte csikorgatni felindulásában és haragos szavakat harapott el. Mátyásban nagyot villant az öröm. Aki elveszti idegei nyugalmát, az elveszett ellenfél. Országos politikában is, tornavívásban is. Ő nyugodt volt és egész létezése odagyűlt a szemébe, annyira figyelt. A lovak tipegve táncoltak, a nép tombolt.

- Mast, király, mast!

- Előzjed, előzjed!

- Jaj!

Svehla nyögött dühében és folyton fogát csikorgatta. Bizonyára nagy pénzben fogadott a győzelemre. Meg aztán országokra szóló dicső tornászhíre forgott kockán, mindeddig veretlen tekintélye. Ellenfelének hideg, gépies, tökéletes munkája és bőszítő nyugalma szikrázó dühvel töltötte el. Mátyás látta, hogy a döntő perc elérkezett. Eddig takarékoskodott izomerejével. Most oly pokoli gyorsasággal rajzolta ki a hirtelen kínálkozó tervet és egyszersmind hajtotta végre, hogy ezt a tervet elmondani száz annyi időbe került volna. Villámgyors térdszorítás, lehelletszerű árnyalatra kiszámított kantárrántás s oldalról éles szögben teljes erejű döfés a test, a vért, a ló súlyának minden lendületével. Svehla a földön hevert égnek álló kelevézzel, sodronyos féllába a kengyelben. Őrjöngően boldog lárma, kürtharsogás. A rend felbomlott, a korlátok recsegve hasadtak, a sokaság beömlött a porondra. Fürge fegyveres szolgák rohantak, hogy az imádat rohama ellen fedezzék a királyt. De csak nehezen fedezhették. A tornáért és királyért egyaránt rajongó nép hevesen tolakodva igyekezett hozzáférkőzni, letérdeltek mellette, kezét próbálták csókolni, hízelgő, becézgető kifejezésekkel árasztották el.

- Világnak gyönyörüségi, te!

- Éljen Matykó! Éljen az magyaroknak áldások!

Alig tudott a főpáholy elé elvergődni, hogy a méltóságos és testes nádornétól átvegye az aranypálcát. Volt már kincstárában nem egy. Olyan is, amelyet még királysága előtt érdemelt. Anyja is ott ült a páholyban. Mikor kezet csókolt neki, felviharzott az éljenzés megint.

Azután ünnepi kihallgatásokat rendelt a ceremónia. Főpapok és zászlósurak egymásután jelentek meg előtte, csak egy-egy mondatnyira, jelképes hódolásra. Vitéz János, a meghitt tanácsadó, jutalmat is kapott, mint aki legtöbbet buzgólkodott a korona hazaszerzése körül, a király örökös bihari főispánnak nevezte ki, s hogy a dísz nagyobb legyen, a bihari főispánságot örök időkre a mindenkori váradi püspöknek adta. Másik kedvence, Janus Pannonius, szintén jövedelmező kitüntetést kapott. Dombó Pál, a főlovászmester, Dombó-vár ura, sem ment el üres kézzel. Az urak után testületek, klastromok, céhek vezetői tisztelegtek. Jöttek a budai zsidók. Szónokuk utalt arra, hogy hat hónappal előbb kiűzték a zsidókat egész Ausztriából, sokan Budára menekültek és bizakodva tekintenek a kiváltságokat megtartó király emberséges kormányzására. A székelyek küldöttségét Ujlaki vezette a király elé, bejelentvén, hogy ősi szokás szerint minden székelytelek egy ökröt ajándékoz a koronás királynak, a billogokat már rá is sütötték az állatokra. Ebből csodálkozva értette meg a király, hogy mit jelent az „ökörsütés” ősi kifejezése. Ő mindeddig azt hitte, hogy nagy ünnepségeken ökröt sütnek a népnek a mezőn, s ezt nevezik ökörsütésnek. Számos hagyományos szokás bukkant fel ezen a napon az ősi multból, legtöbbjét a király maga sem ismerte, s bár őt koronázták, nem kevésbbé érdeklődő közönség volt maga is. És minden színes apróság a tősgyökeres nemzeti mult ízét éreztette vele. Soha még úgy, mint ezen a napon, nem érezte, hogy magyar.

Végül elmúlt a koronázási lakoma is, amelyen a hagyományok szerint a zászlósurak szolgálták ki, ez egyszer szószerint teljesítve jelképes rangjaik szolgálatát: a főajtónálló állt őrt a terem ajtajánál nehéz díszruhában, a főasztalnok tette elébe az ételt, a főpohárnok töltötte meg poharát. Ő egyedül ült emelt asztalnál, koronával a fején. A nemzet képviselői köröskörül pompás asztaloknál. Többszáz személyre színezüsttel terítettek, a királynak színarannyal.

Másnap az egész udvar visszautazott Budára. Ott még három napig tartó ünnepségek rendjét kapta a vendégsereg. Bajnoki torna volt megint, kocsiverseny, lófuttatás, vadászat. A nép cirkuszi játékokat kapott. Biztonságosan elkerített helyre vad szelindekek közé két oroszlánt eresztettek s a sokaság izgulva szemlélte, hogy számos eb halála után a szelindekek végül is hogyan marcangolják széjjel az afrikai dúvadakat.

Mindebből már keveset látott a király. Sok dolga volt. Sietnie kellett megint a török ellen, hogy Bosznia visszavételét teljesen befejezze s addig még főbenjáró ügyek vártak elintézésre. A koronázás után negyednapra országgyűlést tartott, amelyen törvénybe foglalták az új, némely részleteiben módosított, alkotmányt. Mindenekelőtt törvényben mondták ki a koronaőrség intézményének megszervezését. Aztán pontosabban körülírták a királyi jogkört, az igazságszolgáltatás és pénzverés dolgában különösen. A király nem sokat ügyelt ezekre a javaslatokra. Ideiglenesnek tekintett mindent, ami az igazságügyekre és a pénzügyekre vonatkozott. Régóta latolgatott már sok mindenféle tervet a fejében, némely részét illetőleg az alapelvvel már tisztába jött, de a részleteket még nem gondolta végig, más dolgokban egy-két részletre volt még csak terve, de alapépítménye hiányzott. Ha majd szomszédai titkos fenekedésétől nem kell tartani s a töröktől is egy kis nyugsága lesz, sok mindent akkorra halasztott.

Fridrik állítólagos új mesterkedései nem jelentkeztek. A császár nyugodtan viselkedett. Mátyás az országgyűléssel most már, mint koronás király külön is szentesíttette a Fridrikkel kötött szövetséget. De Girzsikről hirtelen furcsa dolog pattant ki.

Már koronázás alkalmával egy különös ember jelent meg előtte kihallgatáson. Antoin Marini nevű francia. Homályos multú, kalandos hírű politikai ügynök volt ez, külsejére nézve túl-

ságosan elegáns, túlságosan biztos fellépésű, sima és hajlékony. Szabályosan igazolta magát, mint a cseh király követe. Nem volt cseh és nem volt egyházi személy, ez egyaránt különössé tette követi minőségét. A koronázás után hosszabb magánkihallgatásra jelentkezett. Addigra igyekezett róla értesülést beszerezni, amit lehetett, de csak annyit tudtak meg, hogy bizalmas kiküldetéssel már régóta járja Girzsik nevében az európai udvarokat. Mátyás tehát óvatos tartózkodással fogadta.

Marini hízelgő megjegyzésekkel kezdte és bizonyos világfi-társalgás hangját ütötte meg. Ez Mátyásnak sehogysem volt ínyére. Már nagyon jól megtanulta, hogy kell visszaterelni a hivatlan bizalmaskodást a kellő távolságba.

- Mindezt halasszuk tétlenebb időkre, - vágott közbe, - szeretnék a lényegről beszélni.

Marini nem jött zavarba, nem is sértődött meg. Elkezdte fejtegetéseit. Az ő ura, a cseh király őfelsége, kelyhes vallású ugyan, de a katolikus fejedelmekkel egyforma kereszténynek érzi magát. Ismeri kötelességét a keresztény világgal szemben, azért tervet dolgozott ki egy európai törökellenes koalició megszervezésére.

- Mely államokra gondol őfelsége?

- Franciaország, Lengyelország, Csehország, Magyarország és a velencei köztársaság lennének a koalició tagjai.

- Ugy. A németrómai császárság és a pápai állam nem?

Marini hosszú magyarázattal felelt a kérdésre. Olyan magyarázattal, amely száz kifogást hozott fel. Az éleseszű király már kezdte szimatolni, miről van szó. A követ fürgén más mederbe tért. Azt magyarázta, hogy a francia király őfelségének meghatalmazásából is módjában van közléseket tenni: Lajos őfelsége hőn óhajtana a magyar királlyal szövetségre lépni, mert bölcsességének sok hasznát vehetné. Például abban is szeretné tanácsait, hogy mikor és hogyan hívjon össze zsinatot, amely az egyház megújhodásra szoruló dolgait szellőztetné. Sőt, nagyon szeretne a magyar királlyal rokoni viszonyba lépni. Akadna a francia királyi ház rokonai között nem egy arra alkalmas hercegnő.

Bár a követ lélegzetvételén látszott, hogy volna még jócskán fejtegetnivalója, Mátyás kurtán-furcsán felállott.

- Köszönöm fejtegetéseidet, uram, - mondta hűvösen, - válaszomat idején meg fogod tudni.

Azonnal hívatta Vitézt. Mind a ketten azonnal meglátták a simán előadott, tetszetős fejtegetések közt bujkáló lényeget. Girzsik érzi, hogy a pápai hatalommal függő ügyét már nem tudja húzni-halasztani. A pápaság annakidején csak olyan fogadalom ellenében ismerte el cseh királyi rangját, hogy Girzsik a kelyhes országot átviszi a katolikus táborba. Ezt képtelen megcsinálni, bizonyára nem is akarja. Kisütötte tehát, hogy szövetkezik Franciaországgal, amelynek nemzeti hagyománya a saját belterjes egyházpolitika. A magyar király, aki a főpapi székek betöltésénél ősi joggal rendelkezik, tehát a pápától eléggé független, nem rossz jelölt harmadik társnak ebbe a szövetségbe. Velence féltékeny a pápasághoz hű apró olasz államokra. S ha a lengyel királyt is sikerül valahogyan megnyerni, akkor egy francia zsinat felboríthatja a pápa keresztény uralmát. Ezzel a németrómai császárság ott marad Európa közepén elszigetelve, mint egymással ellenkező belső erőinek martaléka. Fridrik megbuktatható. És majd Girzsik ül oda, akinek legkisebb gondja is nagyobb, mint a katolicizmus és a török veszedelem.

A dologra még hosszú órák mérlegelő tanácskozásain visszatértek, míg végre megállapodtak a válaszban. Közben igen sok apró diplomáciai részlet megvilágosodott előttük, amelyet eddig nem tudtak kellőképpen megmagyarázni. Ez a Marini végigjárta az udvarokat és mindenütt,

mint a magyar király apósának bizalmasa jelentkezett, sejteni engedvén, hogy após és vő már tisztázták egymással az alapelveket. Girzsik valóban ügyesen dolgozott. Szinte rajtakaphatatlanul. De Budán most embereire talált. Mátyás és Vitéz, miután a hüledező nunciust is belevonták a tanácskozásokba, megállapodtak a válaszban. Először is a magyar király rendkívül csodálkozik, hogy volt apósa nem a terv megszületésekor elsőnek, hanem másokkal való tárgyalások után utolsónak tiszteli meg őt bizalmával. Ami a dolog érdemét illeti, a magyar király helytelennek tartja a francia zsinat eszméjét, mert a zsinatokat a pápának kell összehívnia, aki Jézus kétségbevonhatatlan helytartója. A francia király szövetségi hajlandósága a magyar királyt igen megtiszteli, s örömmel fog tárgyalásokba bocsátkozni, de ilyen ügyekben megvannak a maga tanácsosai és nem kíván idegen hatalmak tanácsosainak tanácsával élni. A koalició dolgában is meg kell kérdeznie saját tanácsosait, de főként szövetségeseit: a pápát és a császárt. A felvetett házassági tervekről azonban ily kevés idővel hitvese halála után nem volna ildomos tárgyalnia.

- Színem elejbe ne jőjjön, magad szólj véle.

Marini nem került többé a király elé, Vitéz Jánostól kapta meg a választ. Tárgyalgatott még a koronázásra küldött külön velencei követtel, Giustinianival és Velence állandó budai követével, Aymo lovaggal is. Aztán a koalíció gondolatának romjaival elutazott Prágába. Ott útja eredményével aligha keltett nagy örömet, pedig Girzsiknek nagy szüksége lett volna jó hírekre. A cseh király igen csehül állott otthon is. Túlságos pénzvágya éppen most sodorta belső bajokba, mikor diplomáciája kifelé ilyen nyaktörő kötéltáncokat végzett. Ugyanis az elmúlt télen megint felütötte fejét Csehországban a pestis. A járvány a főurak közül is számos áldozatot szedett. Számos nagyvagyonnak maradtak kiskorú főúri örökösei. Dúsgazdag árvák gyámjának lenni nem rossz dolog. Ezekért a gyámi tisztekért sok előkelő úr versengett, de Girzsik valamennyit megtartotta magának. Ezzel a legbefolyásosabb cseh urakat magára haragította. Sternberg Zdenkó volt köztük a leghangosabb, s ez nem volt kicsinylendő dolog, mert Zdenkó úr vezette Csehországban a pápahű katolikus kisebbséget. Az ő haragja akkor, mikor a cseh király és a pápa vallási ellentéte kezdett kenyértörésig jutni, súlyos következményekkel járhatott. Ha Mátyás csatlakozik a koalíció tervéhez, ez az erőviszonyokat azonnal másként csoportosította volna. Azonban Katalin meghalt és Girzsik kétszínűségének, suba alatti aknamunkájának emlékei annál jobban éltek. Minden jel azt mutatta, hogy Girzsiknek nehéz ideje következik.

A koronázás után mindössze egy hónapot tölthetett otthon Mátyás, indúlnia kellett Bosznia ellen. Ez alatt a hónap alatt rengeteg munkát végzett, hat éves királykodása óta a legtöbbet.

Hogy a korona megérintette a fejét, az szemmelláthatő változást idézett elő gondolatainak irányában, biztonságában, s amit eddig csak titkon mert latolgatni magában, azt most hatalmas tervek elszántságával gondolta végig. Szinte hinnie kellett a korona bűvös erejében. Hat esztendeig bátortalan ábránd volt, messziről felsejlő álom északi fénye, ami a koronázás után olyan világos és határozott valóságú törekvéssé lett benne, mint a nap. Hat esztendő alatt kitanulta a gyakorlatban mindazt, amit hazájának sorsáról és rendeltetéséről apja vésett lelkébe a vajdahunyadi gyermekévek alatt. Látta a magyar fajt vérezni és roskadozni tragikus földrajzi helyén, két egymásra rontó hatalmas világ ütközőpontjában, mindenkitől magára hagyatva. Látta, hogy fajtája, mikor a Kelet ellen meztelen karddal hadakozik a nyitott kapuban, pillanatnyi szünet nélkül kénytelen hátrafelé figyelni, hogy a várkapuban mögötte álló Nyugat hátulról le ne döfje. Mesebeli lovagot képzelt maga elé, aki védi a keresztény óriást a pogány óriás ellen, hozzá képest mindakettő hegymagasságú. S akit véd, az éppen olyan ellensége, mint akit támad. Előbb-utóbb menthetetlenül el kell vesznie, ha nem segít valahogy ezen a borzasztó hadi álláson. És segítség csak egy van: biztonságot szerezni magának abban a várban, amelyet véd, hogy védhesse. Akárhogy forgatta, mérlegelte, morzsolgatta magában

azokat a gondolatokat, amelyeket a gondjára bízott nemzet jövendőjének gondja váltott ki belőle, mindig ugyanahhoz az eredményhez érkezett: császárrá kell lennie. Egy olyan németrómai császárság, amelynek Magyarország az uralkodó magva, a világ nyugalmát és boldogságát jelenthetné. Egy kézben lennének a keresztény Európa összes erőforrásai, s aki azokkal rendelkezik, az egyszeriben lesöpörheti Nyugat testéről a támadó Keletet. S a magyar nemzetség, Vitéz János szerint Istennek új-testámentombeli választott népe, dicsőségesen és boldogan intézné a világ sorát, trónján a Hunyadi-családfa egymásután következő magyar királyaival, századokon keresztül, időtlen-időkig.

Hallatlan tervét először a két pappal közölte a király, két benső tanácsosával, a váradi püspökkel és a pécsi püspökkel. János és Janus voltak bizalmas gondolataihoz legközelebb. Mindaketten ugyanerre az eredményre jutottak már magoktól is. Régóta apróra megrágták meghitt beszélgetéseikben az ország minden dolgát, agyuk malma régóta az eseményeknek és tanulságoknak ugyanazt a búzáját őrölte, természetes volt, hogy az őrletből ugyanazt a kenyeret sütötték. És most az a különös dolog következett be, hogy mikor együttes munkájoknak az égig nőtt világkeretei között a legjobban egyetértettek, akkor következett be gondolataik között az első szakadás is.

Az első elhatározó lépés a nagy terv megoldása felé csak a király házassága lehetett. Mátyás úgy vélte, hogy valamelyik német hercegnőt kell kiválasztania. Olyat, akivel együtt járhat a németrómai birodalom valamelyik szavazójogának öröksége. Mert csak bent kell lenni egyszer a választófejedelmek kollégiumában, akkor aztán, ha császárválasztásra kerül a sor, mindjárt magánál a forrásnál lehet tartózkodni. Már jelentkezett is egy kis német dinasztia, Hohenzollern nevezetű. Két Hohenzollern-fivér együtt bírta Brandenburgot, az idősebb, Fridrik, mint választófejedelem, a fiatalabbik, Albrecht, mint őrgróf. Ez a fiatalabbik bizonyos mértékben közel állott a magyarokhoz. Fiatalságát Zsigmond király udvaránál töltötte Budán, igen kitűnő lovagnak, nagyműveltségű és bölcs embernek ismerték. Rengeteg gyereke volt, nem sokkal kevesebb húsznál s a lányokat nem kis gondjába került elhelyezgetni. Legkisebb leánya, Barbara, éppen most született. Alig terjedt el az ifjú magyar királyné halálhíre, Albrecht, vagy inkább Achilles, ahogy vitézsége miatt Európaszerte nevezték, rögtön levelet írt Mátyásnak és megkínálta valamelyik leányának kezével. „Ha nem ragaszkodik ahhoz, hogy a menyasszony nagyon gazdag legyen.” Még legkedvesebb gyermekét, Ursulát, is hajlandó volt neki adni, pedig azt már elígérte a Girzsik egyik fiának. Erre az ajánlatra ráduplázott testvérbátyja, a választófejedelem. Annak is volt leánya, az is írt Mátyásnak. De mind a két eshetőségnél is nagyobb jelentőségű volt, hogy el lehetett jegyeznie a szász választófejedelem leányát. A szász választófejedelem Margit főhercegnőt, a császár nővérét, vette feleségül. És a császárnak volt ugyan fia, a kis Miksa főherceg, de az emberek halandók lévén, sosem lehetett tudni, mit rejt méhében a jövendő. A császárt tudni örökhagyó nagybátyjául, nem lehetett közömbös gondolat annak, aki császár akart lenni.

Vitéz János mindezeket a jelölteket hevesen ellenezte s vele együtt Pannonius is. Sőt, mikor a király házassága felől folytatott tanácskozásokba - a titkos nagy terv kiteregetése nélkül - a zászlósurakat is egyenként bevonták, azok hasonlóképpen lázadoztak bármelyik német hercegnő ellen. Éppen annak a magyar világszemléletnek alapján, amely Mátyást királlyá tette.

- Töszöm, azt, - érvelt izgatottan a nádor, - felségöd itt hagyándja ez világot gyermektelen. Miként az sisera-had, úgy jőnek ránk az németöt fráj pereputtya kapzsi örökösül. Isten se menti az hűbér-gyalázattul Magyarországunkot.

- S hát kit hozna az odvarhoz az illyen, - haragudott az országbíró, - csupádon csupa némötöt. Hogy elárasztjanak, hogy mendnyájunkot kitúrjanak. Mint vót Gertrud királynékor, az históriábul tudatik.

Hiába érvelt a király, hogy íme szegény Katalin sem árasztotta el csehekkel az udvart. És gyermektelen halála esetén úgyis jönne a császár a szövetségi kötést érvényesíteni és ráülni a magyar trónra. Az urakat nem lehetett meggyőzni. Valami rettegő gyűlölet élt bennök minden iránt, ami német. Hallani sem akartak német rokonságról. Elég volt csak kiejteni előttök azt a szót, hogy „német", már elvesztették tárgyilagosságukat és szikrázni kezdett a szemök. Minden mást jobbnak tartottak. Még rangonaluli házasságot is, csak német ne legyen. De nem is kellett rangon alul házasodni, bőven lehetett válogatni egyéb fejedelmi szüzek között. A zászlósurak egy része a lengyel rokonosodás mellett kardoskodott: Kázmér király családjában kell menyasszonyt keresni és Girzsiket így közrefogni. Mások úgy vélték, hogy célszerűbb volna valamelyik olasz udvarnál szétnézni. Ott van Francesco Sforza milánói herceg, aki Hunyadi Jánosnak személyes barátja volt, annak van egy Ippolita leánya. Vagy ott van Ferrante nápolyi király, annak van egy Beatrix leánya. Akárkit, csak német ne legyen.

A vitatkozók nem tudták meggyőzni egymást. Mátyás, ha egyedül maradt gondolataival, soká eltünődött híveinek ezen a konok felfogásán. Ugy találta, hogy magyarjai túlságosan magyarok és kevéssé európaiak. Ő maga olvasottabb és műveltebb volt, mint - a két papot kivéve - akármelyik. Amit hallott más udvarok életéről, költészetéről, képekről, szobrokról, emelkedett és fínom beszélgetésekről, az őt rendkívül érdekelte. Ezeket nem. Sokja írni-olvasni sem tudott. S ha szórakozást kerestek, citerás és sípos cigányok mellett, az eszméletlenségig lerészegedtek. Hogy az ország határain túl a nagyvilágban mi folyik, a tudományoknak, művészeteknek milyen bámulatos csodái születnek, hogyan élnek a különféle nációk, azt nem tudták és nem is akarták tudni. Ő lelke egyik felével szívből szerette őket, bölényszerű erejüket, egyenes és darabos férfiasságukat, ízes és zamatos beszédök medve-nyerseségét, fajtájok felett való egetverő gőgjüket. De lelke másik felével kifelé sajgott a tatár elmaradottságnak ebből a tespedt, néma mozdulatlanságából. Vágyott a betóduló külföldi levegőre, amelytől ezek irtóztak. Faját remek fajnak ismerte és erősen hitte, hogy ha ennek a fajnak tehetségeit csiholni kezdi, az szebb szikrákat röppent, mint akármi más náció. Ott állt eleven példaként éppen ez a két pap előtte, akik most először nem tudták őt megérteni. Csak tanulniok kellett és Vitéz János egynémely beszédeit a klasszikus latin szónoklás iskolakönyve gyanánt használták más, nagy országokban, Janus Pannonius pedig fiatal fővel Európa egyik legismertebb költője lett. Két ember, akinek csak ki kellett mozdulnia innen. Mi lenne, ha száz és ezer fiatal magyart rá lehetne szoktatni a betűre?

Itt megint összeért és találkozott királynak és két tanácsadójának hite. Mátyás elhatározta, hogy egyetemet fog alapítani. Az országnak volt már valaha egyeteme. Száz évvel azelőtt alapította Nagy Lajos Pécs városában. Nevelt is az sok tudós embert, de a horvát lázadáskor a várossal együtt elpusztult. Az alapítás százéves fordulójára akart most újat teremteni a király. Utasította kancelláriáját, hogy erről tervezetet készítsenek neki. Kifejtette embereinek, hogy mi mindent vár ettől az egyetemtől: az innen kikerülő magyar tudósok majd elszóródnak Európa egyéb egyetemeire tanítani, s valamennyi a maga katedráján a magyarság becsülésére fogja tanítani az új nemzedéket. Többet fog érni egy-egy ilyen professzor, mint tíz diplomata. És még hozzá nem fog semmibe kerülni, míg követeket tartani szerfelett drága mulatság.

De Janus Pannonius, tanuló korában a világhírű Guarino jobbkeze, a tudományok szervezetének szakembere, fejét rázta:

- Szép vóna, felség, ha löhető vóna. De az valóság nem ez. Egyetemnek építési felségöd jogában áll, de hogy végzöttjei bárhol oktathassanak, pátens kölletik hozzá.

- S azt ki adja?

- Kettő adhatja. Vagy pápa, vagy császár.

- Pápa, - szólt Mátyás habozás nélkül, - csakis pápa. Elmész a szentatyához, az pátenst hazahozod, ennyi.

A házasság dolgát nem feszegette tovább. Az időre bízta. Nem is nagyon volt érkezése sokat tanácskozni most már, serege készen állott. És megint csak az övé. Ő ott állott a helyén, de más nem. Az a különös fordulat következett be, hogy ezúttal még maga a pápa is elkésett. Az a nagy hajóhad, amelyet télen megígért a keresztény világnak, sehogysem akart elindulni. S most nagyot fordultak a dolgok: a pápa helyett a magyar király lett sürgetője, noszogatója a hadjáratnak. Ő írta egyik levelet a másik után Rómába, szemrehányóan unszolva a pápát a pápa védelmére. A szentatya restelkedve mentegetődzött. De a sürgetés használt valamit: a keresztény hajóhad a nyár végén nagynehezen összejött Anconában. Ugyanakkor, mikor Mátyás már Futtakon táborozott és előkészítette Bosznia végleges visszafoglalását.

Ide, Futtakra, jött a hír a pápa haláláról. Az öreg fejedelem már lázas volt, mikor öt bibornoka kíséretében megindult Rómából. Mire Anconába ért, már a végét járta. Még megérte azt a tudósítást, hogy a doge hajóhada elindult Velencéből. Nagyboldogasszony előestéjén meghalt. Hagyatékában negyvennyolcezer aranyat találtak. Ezt a pénzt a biborosok azonnal elküldötték Mátyásnak, mint a nagy küzdelem egyetlen megbízható harcosának.

És íme, a nagy harcos, aki úgy állt Európa előtt, mint áldozataival, élete kockáztatásával és győzelmeivel a szemrehányás élő szobra, most egyszerre lezuhant a tehetetlenség szégyenébe és fájdalmába.

Mohamed szultán saját személyében termett Jajca ellen. Híres tüzérségét teljes erővel felvonultatta. A falakat teljesen tönkretette, a védők ellen már elrendelte az általános rohamot, már egy hajszálon függött a fontos vár sorsa, mikor a szultánnak jelentették, hogy Mátyás kétnapi járóföldre van Jajcától. A török seregen kerge rémület vett erőt, Mátyás puszta nevének hallatára felbomlott az ostrom. A szultán nem bírta fegyelmezni embereit. Kénytelen volt a már kétségtelenül megvívott várat odahagyni, ostromgépeit, ágyúit, poggyászát részint belehengergette a vízbe, részint martalékul engedte és lóhalálban elvonult. Üldözni nem lehetett, mert a török elpusztított mindent s az üldözőket nem lehetett volna élelmezni. Mátyás tehát három részre osztotta seregét. A kalocsai érseket a Szávához küldte, hogy az összeköttetésül szolgáljon az anyaországhoz, Szapolyai Imrét elküldte egy Szrebernik nevű fontos vár megvívására, maga pedig Zvornik várát zárta körül, mert ezt, mint a Szerbiába vezető hadiút kulcsát, birtokba akarta venni.

Itt történt a baj. A seregnek nem volt elegendő éleleme. Az időjárás súlyosan megpróbálta a katonaságot. Mátyás tüntetően a közlegények közé járt enni: lássák azok, hogy királyuk is velök nélkülöz, maga sem eszik egyebet, mint ők. De a török sereg fegyelmetlenségének miazmái a levegőn keresztül megfertőzték a magyart. Szapolyai még el tudta foglalni Szreberniket és csatlakozott a főseregheż, de egy nyílvessző kilőtte félszemét. Nem tudni, hogyan, az a babona terjedt el a táborban, hogy ez rossz jel. A zsolddal fizetett katonákat még csak tartani lehetett valahogy, de a telekkatonaság egy szép napon se szó, se beszéd, oszlani kezdett. Reggelenként hült helye volt hol ennek, hol annak a zászlóaljnak. Mátyás maga szemtanuja volt egy seregrész ilyen felkerekedésének. Lovagolni járt a rengetegben, hogy izgalmát hűtögesse. Mikor az országútra fordult visszajövet, nagy csapat bandukoló gyalogossal találkozott.

- Hová möntök, hé? - kiáltott rájok.

A gyaloglók nem álltak meg, bölcs nyugalommal tisztelegtek a királynak s gázoltak a magas hóban tovább. Egy altiszt visszaszólt:

- Hazafelé ügyeközünk, uram király. Az köteles üdő letölt.

Azzal folytatták útjokat. Mátyás nagy lélegzetet vett, hogy rájok ordítson. De meggondolta. Kényszeríteni nem lehetett őket, szolgálatuk törvényszabta ideje csakugyan letelt, április vége óta voltak fegyverben. Ugy tudták a törvényt, mint ő maga. Ha nem jobban. S tudta, hogy ezek inkább felnégyeltetik magokat, semhogy visszaforduljanak, ha egyszer nekiindultak. Csak nézett utánok tehetetlenül. S mikor a hajlásban, a fenyvek tövében az utolsó cammogó is eltűnt, a tábor felé fordította lovát. Kísérői nem merészeltek szólni hozzá.

A táborban egyenesen a beteg Szapolyai sátrát kereste fel. A kilőtt szeme sebével vesződő vezért sírva találta. Dühében sírt Szapolyai. Az imént tiszti küldöttség járt nála. Közölték vele, hogy miután megbízható hírek szerint a szultán összeszedte magát és jóval nagyobb erővel közeledik, ők reménytelennek látják a hadjárat további folytatását és idejük letelvén, az engedelmességet megtagadják.

- Mit válaszoltál nékiek?

- Puszta öklömvel képibe vágtam egynek. De csak konok szerrel megmaradának szavok mellett. Én, míg az világ, nem vezetek több hadat, felség, az Szent Szíz éngöm úgy segéjjen.

Mátyás felsóhajtott.

- Borzasztó az magyar, ha mihez joga vagyon. Az juss! Az! Egész világ szakadjon öszve, de jussát ű nem hagyja.

Felállott. Kihúzta magát.

- No, ez is másként lészön.

- S hogyan vajjon? - kérdezte kiábrándultan a bekötött fejű vezér.

- Állandó seregöt építek. Ki éjen-napon, tűzben-fagyban, folyton-folyvást hogy szógájjon, köteles lészön. Így nem dógozhatok. Megúntam. Megállj, bides magyar, ráncba szedlek. Hogy az keserves...

A király igen cifrát és hosszút káromkodott. Úgy szidta fajtáját, mint a bokrot. Aztán lecsillapodván, a beteg vállára tette kezét.

- Ne katonáskodjál, Imre, ha nem akaródzik. Kűdlek Szepesbe. Jutalmod is el nem marad, Szepes örökös grófjának töszlek. De én iza katonáskodok továbbá. Ennen katonaságom kiütte kezembül az kardot. Jól vagyon. Kezdöm elülről. De az magyart megfogom tarkójánál. Nem fog pisszenni is. Mastan táborszödést fúvatok.

VII.

A bíborosok, akik pápaválasztásra gyűltek egybe, már eleve megszorították a választandó pápa hatalmát. Kimondották, hogy akárki lesz az új pápa, az nem emelheti többre a bíborosok számát, mint huszonnégy, a szent kollégiumba legfeljebb egy rokonát hozhatja be, és főként: teljes erővel köteles folytatni a harcot a török ellen. Ezek után megválasztották pápául a néhai IV. Eugén pápa nővérének fiát, Pietro Barbo velencei származású főpapot, aki a világ első trónját elfoglalván, a II. Pál pápa nevet vette fel. Mátyás igen melegen üdvözölte, követet küldött hozzá, írt neki. A pápa hasonló nyájassággal válaszolt. Feszületet küldött neki ajándékul, amelybe Krisztus keresztjének egy szilánkját foglaltatta az ötvössel. Összeköttetések igen szívesnek indult.

Pár hét múlva meghalt az öreg Szécsi Dénes. Mátyás azonnal kinevezte esztergomi érsekké Vitéz Jánost. A főpapi állások térképén ez a mozdulat a többieket is mind megmozdította. A váradi püspökséget egy német pap kapta meg, bizonyos Beckensloer János, aki egész fiatalon került Boroszlóból Magyarországra, felvitte a pécsi prépostságig és feltűnt éles eszével. A pécsi prépostság Handó Györgynek jutott, aki számos diplomáciai küldetésben kitüntette magát. A zágrábi püspökség hosszú évek óta húzódó ügyében is rendet kellett csinálni. Más egyházi stallumokról is volt szó. Mátyás, mint apostoli király, még a nunciust sem vonta be tanácskozásaiba. Minden helyre azt tette, akit jónak látott. Az új pápának ez szemet szúrt. Sehogy sem volt kedvére, hogy valahol világi hatalom neveztessen ki püspököt, az ő megkérdezése nélkül. Erőteljesen megtámadta a magyar király előjogát. De Mátyás ugyanilyen erőteljesen helyt állott. A pápa rövid küzdelem után megadta magát. A magyar egyházfejedelmek kinevezésének teljes joga a magyar államfőé maradt. A pápáé maradt viszont az a jog, hogy a magyar főpapok közül annak adja a bíborosi kalapot, akinek akarja. És Mátyás illendő hangú levélben kérte a szentatyát, hogy adja az elholt Dénes érsek bíborosi rangját a kalocsai érseknek. Nem Vitéz Jánosnak. Vitéz elégedjék meg a prímási ranggal, a kalocsai érsek vigasztalódjék a bíborral.

A pápa igyekezett most már, elvesztvén az egyházpolitikai csatát, mindenben Mátyás kedvére tenni. Olyan szüksége volt a magyar királyra, mint egy falat kenyérre. Most már nemcsak a török ellen. Girzsik ellen is. Még a boldogult Pius pápa idején történt, hogy a szentszék megelégelte a cseh király dolgait. Látván, hogy Girzsiknek eszeágában sincs a huszitákat visszavinni a pápisták közé, sőt alattomban a szentszék ellen irányuló koalíciót szervez és a francia királyt ellenzéki zsinat összehívására uszítja, Pius pápa kevéssel halála előtt szigorúan Rómába idézte. Girzsik nem ment Rómába. Próbált tovább diplomatizálni. Igyekezett kisütni valamit, hogy Mátyás segítségével időt nyerjen.

A cseh katolikusok egyik egyházi főembere az olmützi püspök volt, Boskovicz Protáz. Fiatal pap volt ez, Janus Pannonius tanulótársa Guarino mester híres iskolájában. Pannonius aztán, mikor mindaketten hazakerültek hazáikba, módját ejtette, hogy cseh jóbarátját megismertesse és összebarátkoztassa nagybátyjával. Azok csakugyan nagyon megkedvelték egymást. És most ők ketten tárgyalták a Girzsik és pápa ügyét királyaik megbízásából. De Girzsik számára ebben a tárgyalásban nem volt köszönet. Protáz püspök a pápával érzett, János érsek Mátyással érzett. Lanyhán tárgyalgattak, hadd teljék az idő. Az idő telt is, mígnem Pál pápa megúnta a huzavonát. Bullát adott ki. A bulla a cseh királyt az egész világ előtt eretneknek és az egyház ellenségének nyilvánította. A bulla mellett levelet intézett a keresztény fejedelmekhez és felszólította őket, hogy a szentszék ez ítéletének segítsenek, ha kell, fegyverrel is érvényt szerezni.

Mátyás ezt a levelet táborban kapta. Olyan táborban, amelyet állandó hadserege ütött a Dráva partján. Nagy elhatározását megvalósította: megszervezte a szünetlenül fegyverben álló sereget. Ilyen hadereje semmiféle európai fejedelemnek nem volt. Kiki összetoborozta zsoldosait, vagy fegyverbe állította alattvalóit a törvény erejével, mikor éppen verekedni kellett, de kurta hadjáratok után szélnek eresztette. Az esztendő minden napján fizetni a fegyveresek teméntelen zsoldját, ezt senkisem győzte pénzzel. Mátyás kimondta, hogy ő győzni fogja. Az állandó haderő egyelőre nem volt nagy, de bármikor rendelkezhetett vele. Az esztendő akármelyik napjának akármelyik pillanatában adódhatott a szüksége fegyveres fellépésének, ő akár egy órán belül indulhatott seregével. A kezdő magocskát, amelyet később nagy hadierővé szándékozott fejleszteni, a Giskra-féle cseh zsoldosokból szervezte meg. Mintakatonaságot csinált belőlük. Bőven ellátta őket fegyverrel és egyenruhával. Fekete színű posztót választott az egyenruhákhoz. S a fekete sereget, ahogy a nép azonnal elnevezte, állandó munkában tartotta. Reggeltől estig vezényszavakat gyakoroltak a katonák, rendszeresen tanulták a fegyverforgatást, irgalmatlanul kemény fegyelem alatt állottak.

Királyi vezérök most levelet kapott a pápától, hogy szükség esetén fogjon fegyvert Girzsik ellen. Azonnal válaszolt:

- Szentséged megbíz levelében, hogy a törvényes cseh király ellen támogassam a szentszéki eljárást, és szerezzek érvényt ennek az eljárásnak birodalmam területén is. Én magamat országommal együtt már felajánlottam egyszer, szent atyám, a római szentegyháznak és Szentségednek. Semmi olyan nehezet, semmi olyan veszedelmet nem parancsolhat nekem Isten földi helytartója, tehát Isten maga, aminek vállalását ne tartanám kegyes és üdvös dolognak, amibe félelem nélkül bele ne kezdenék, kivált, mikor a katolikus hit megszilárdításáról és a hitetlenek ármányának megdöntéséről van szó. Ősi szövetségünk is sarkal, amelyet az idők szüksége fűz most szorosabbra s amelynek, hiszem és tudom, könnyen fogok az apostoli szék tekintélyével eleget tenni. Senkinek ereje engem a legkevésbbé sem tarthat vissza. A cseheknél sokkal súlyosabb ellenséggel szembeszálltam én már Szentségednek és elődeinek felszólítására. Egyszóval akár a csehről, akár a törökről van szó, íme, Mátyás és országa, amennyire erőiktől telik, mindenekfölött hívek maradnak a szentszékhez és örökké hívek is fognak maradni.

A levél elment és rendkívüli bonyodalmakat támasztott. A szentszék eleinte kapva kapott rajta, de aztán észretért: mit akar fizetségül ez a király, hogy ilyen gyors és gyanus készséggel ajánlja segítségét? A magyar urak pedig, mikor királyuk állásfoglalása tudomásukra jutott, eddig nem tapasztalt hangossággal mondottak ellent. Vitéz kivételével, valamennyi. Nem akadt közjogi méltóság alig egy is, aki megdöbbenve ne tiltakozott volna az ellen, hogy Magyarország ebbe a vallási kérdésbe fegyverrel ártsa bele magát.

Rövid, de annál hevesebb harc keletkezett a király és a zászlósurak között. A király egyiknek sem kötötte orrára, hogy azonnal üstökön ragadván a váratlanul felmerült alkalmat, cseh király kíván lenni, s hogy mint cseh király majd választófejedelmi helyet kíván a németrómai császárság kollégiumában. Ezt csak Vitéz és Pannonius tudták, ők pedig helyeselték. A zászlósurak nem látták azt a messzi pontot, ahová a király az ő fejök fölött tekintett. Ők csak azt látták, hogy mikor az ország hadereje alig elegendő a török ellen, akkor a király s éppen a Hunyadi fia, kész ezt a haderőt elpocsékolni arra, hogy baráti szolgálatot tegyen a pápának. Olyan ügyben, amelyhez a magyarságnak alapjában véve semmi köze. Ha a cseh király eretnek akar lenni, az az ő dolga. S ha a pápa nem szereti az eretnekeket, az a pápa dolga. Hogyan gondolhat arra a király, hogy idegenek viszályára odaadja a nemzet életének megvédésére szükséges pénzt és véráldozatot?

Jó hazafiak voltak ezek, tisztességes emberek, szerették országukat és fajtájokat. Most riadtan látták, hogy a király, akinek hétesztendei országlása csupa okosság volt, erély és körültekintés, egyszerre ilyen végzetes hibára ragadtatta magát. Levélben fordultak hozzá, vagy éppen személyesen kerekedtek útnak, hogy a táborban felkeressék. Mátyás eleinte türelmesen válaszolgatott nekik. De mikor szép szóval nem ment semmire, felhorkant benne az erőnek s a hatalomnak az az ösztöne, amely minden indulatnál erősebb volt nála, s amely, ha ellenállásra talált, kíméletlenné változott. Az érvelők, óva intők és történelmi ünnepélyességgel tiltakozók majdnem mind meghunyászkodtak, mikor csodálkozva látták, hogy a király elhatározása nem valamely elhamarkodott fejedelmi szeszély, hanem vasból való álláspont. Sejtették, hogy ez az oroszlánsörényű nagy koponya, amely a konok vastag nyak s a nagy lélegzetre alkalmas katlanszerű mellkas felett ült, előttük ismeretlen távoli terveket latolgat. Megelégedtek azzal, hogy kiöntötték aggodalmaikat és vállat vonva, fejet hajtottak. Volt azonban két ember, akivel nem bírt. Egyik Turóczi Benedek volt, tavaly óta főajtónállója, másik saját unokafivére, Dengelegi Pongrácz János, Ujlaki címzetes rangja mellett a valóságos erdélyi vajda.

Turóczi Benedeket elég mélyen eresztette bizalmába. Őt használta arra, hogy mindenki előtt titkoltan elküldje háztűznézőbe, Milánóba. A főajtónálló elhíresztelte, hogy valami belső fájdalmai vannak, s ezektől annyira szenved, hogy fel kell keresnie egy bizonyos Griffi nevű orvost Milánóban. Útra kelt, meg is érkezett, de nem az orvost, hanem magát Sforza herceget kereste fel és felvetette a házasság tervét. A fejedelem hajlandó volt tárgyalni, bár leánya, a tizenkilencéves Ippolita, már jegyben járt Alfonz calabriai herceggel. De ezt az eljegyzést még fel lehetett bontani. Turóczi Benedek a hercegnő híven sikerült olajfestésű arcmásával tért vissza Budára. Vele jött az orvos is, hogy a főajtónálló belső fájdalmait személyesen kezelje, valójában tárgyalni jött a királyhoz, lévén a milánói fejedelem udvari orvosa. Ezt a házassági tervet, bármilyen bizalmasan próbálták letárgyalni, a mindig pompásan értesült Velence megtudta, még mielőtt Turóczi Milánóba érkezett volna. És mivel a doge igen kényelmetlennek találta, hogy Milánó és Magyarország harapófogójába kerüljön, azonnal megindította az ügyes cselszövények hadjáratát. Mátyás nemsokára kénytelen volt kitörölni számos eljegyzési lehetőségei közül a milánói udvart. De hiába lett a milánói út eredménytelen, Turóczinak fejébe szállt a király bizalma. Olyan ember hangján vitatta meg a cseh-római kérdést a királlyal, akinek több szabad, mint másnak. Kihallgatása után kérkedve beszélte a király környezetének, hogy alaposan megmondta a magáét. És személye kivételes fontosságának büszke tudatában indult haza a táborból. De a király hírnöke gyorsabban járt nála. Mire hazaért, már várta a királyi kancellária értesítése, mely szerint a főajtónállómester teendőitől a király felmentette.

A rokon, Dengelegi Pongrácz János, még keményebben lépett fel. Vitája a királlyal hangos szóváltásig tüzesedett. A fiatal vajda végül ezt kiáltotta a királynak egy rendreutasító megjegyzésére:

- Szállj le az lórul, király. Ki benned Hunyadi-vér, szint annyi bennem is vagyon.

- Fiágon?

- Ha leányágon is. De ne akarjál mendnyájonknál magyarabb lönni s okosb. Müköt sem az gólya kőtött.

A király legyűrte haragját. Aki ott állt előtte, mégis csak a Hunyadi Klára fia volt.

- Nézjed, Jankó. Nem embervel szólasz, vödd eszödben, hanem az szent koronával magával. Atyádfiával talán szólhatol nyers szerint. De az korona előtt süvegöd lekapjad.

- Nem úgy vagyon. Nemes ember vagyok, az korona testinek tagja. Nem egyedül vagy az korona. Korona ketten együtt vagyunk. Király s nemzet. Nemhogy jogos, de köteles vagyok visszahúznom mentédöt, mikor szamárságot csinálandó vónál. Intlek, király, én intlek, az

nemzet, hogy ez Girzsik-dógot hadd az nyavalyába, mert gödörbe taszítol bennünköt. Ha nem hagyod, az Hunyadi-névnek árulója vagy. Én mondom, erdélyi vajda.

Mátyás elsápadt. Szája vékonyra szorult össze. Egy új Szilágyi Mihály állott előtte. Előre hajlott, orrlyukai szélesre tágultak.

- Erdélyi vajda? Csak vótál, János. Hónap kapod írásban. Mastan szödhetöd sátorfádat.

Dengelegi Pongrácz János felkapta a fejét. Még akart valamit mondani. De lenyelte. Sarkon fordult és köszönés nélkül elment. A király azonnal Vitéz Jánost kérette. Közölte vele, hogy a rokont letette a vajdaságról. És hogy most már általános takarítást fog csinálni a méltóságokban. Aki okoskodik, mehet. A fontos helyeken olyanok üljenek, akikre nehéz munkájú időkben számítani lehet. Végigvették az összes méltóságokat, végigvették mindazokat, akik méltóságokra vágynak és megbízhatók. S ettől kezdve egyik meglepő királyi rendelet a másik után robbantott bele a zászlósurak táborába. A főajtónálló méltóságot ketten kapták. Lamberger Frigyes volt az egyik, a másik a Túsz-fivérek egyike. Ezek a Túszok zsidó származásúak voltak, de már keresztény hitbe születtek és hívőbbek voltak a hívőnél. Túsz Osvát egyházi pályára ment és furfangos elméje folytán komoly jelöltje lehetett valamely megüresedő püspöki állásnak. Túsz János most lett főajtónálló. Az erdélyi vajdaságot három részre osztotta a király és három olyan embernek adta, akik választásakor heves ellenségei voltak és részt vettek Fridrik koronázásában, de most már őt szolgálták: gróf Szentgyörgyi Jánosnak, gróf Szentgyörgyi Zsigmondnak és Elderbach Bertótnak. Szapolyai Imrét, akit csak nemrég tett örökös szepesi gróffá, elcsapta báni állásáról és ide is Túsz Jánost nevezte ki. Szokoli Pétert elcsapta a macsói bánságról, helyébe Ujlaki egyik vejét tette. Pongrácz Jánostól a szörényi bánságot is elvette, odaadta a Mutnoki-fivéreknek. Bátori Lászlót, a Szilágyi-rokont, és Perényi Istvánt kitessékelte az asztalnokmesteri állásból, Perényi Istvánnak még jószágait is elkoboztatta. Hédervári Miklóst rakta helyökbe. A másik Pongrác-fiú is kicseppent a főpohárnokságból, azt Bánfi Miklós kapta. Egyszerre vadonatúj társaság vette körül a királyt, kétféle emberekből álló. Egyik részök megtért ellenség volt, másik részök csupa új név, újonnan feltörekedett ember, az ország új korszakának teremtvénye, a királynak életre-halálra híve. S a király most már oly erősnek tudta magát, hogy az elcsapottak duzzogásával sem törődött. Régebben ezt a nagy tisztogatást nem merészelte volna egyszerre végrehajtani. Ha ekkora csoport tekintélyes főúr ellene fordul, állása bizonyára megingott volna. De most már fején volt a korona, most már futhattak az elcsapottak, akihez akartak. Döntő hatalomra támaszkodott ellenök: a népre. Szerte az országban úgy imádták, ahogy európai fejedelmet egyet sem.

- Tudod-i, miért szeretnek éngöm az apró magyarok? - mondta egyszer Pannoniusnak.

- Miért, felség?

- Mert az ő eszökvel gondókozok. Ha maga az legalja magyar nép mend száz meg százezrestül egyetlen hangon megszólalhatna, azt mondaná, kit én mondok. Az népnél nincs bölcsebb, Pannonius, eztöt megtanuld. S én az népnek trombitája vagyok. Kit ű érez, de mondani nem tud, általam mondja.

- Az cseh dógokban is vajjon?

- Várjad végit. Abban is.

Girzsik igen alázatosan felelt a pápa ítéletére. Azt kérte, hogy három bíborosból álló választott bíróság előtt igazolhassa a katolikus egyház érdekében tett eddigi lépéseit. És megmozgatott mindenkit, akit lehetett. A brandenburgi őrgróftól, a bajor fejedelemtől, sőt a császártól is ki tudott csikarni egy-egy levelet, amelyet az ő érdekében írtak a pápához. De Pál pápa, miután most már döntésének fegyveres erejét is tudta Mátyásban, még erőteljesebb lett: óriási

meglepetést keltő bullát adott ki. Ebben a cseh király alattvalóit feloldozza a hűség alól, őt nem ismeri el többé cseh királynak, és bűnösöknek nyilvánítja mindazokat a fejedelmeket, akik Girzsikkel még szövetségben merészelnek maradni. Ez Mátyás diplomáciája volt: a pápával tiltatta el magát Girzsik barátságától, amely ha valóságban nem is, papiron még megvolt.

Ügyes, messzire átgondolt lépéseit a körülmények összejátszása is segítette. Mintha minden fordulatot arra rendeltek volna a csillagok, hogy ő léptenként közelebb kerüljön a cseh koronához.

Nyáron még nagy tornajátékokat tartott Székesfehérvárott. Svehlát megint odahozatta. Ezúttal nem állott ki vele, az államügyek túlságosan igénybe vették, nem volt ideje az ilyen mérkőzések előtt szükséges, órákon át tartó edzéshez és gyakorláshoz mindennap. Az aranypálca a Svehláé lett. A cseh zsoldos vezérnek fejébe szállt a dicsőség, alvezérei még táplálták és bujtogatták is hiúságát. Ezért nem sokkal a tornajátékok után odaállt a király elé és zsoldemelést követelt. Túlságosan híresnek tartotta magát ahhoz, hogy a szerződésben kikötött zsoldért szolgáljon. Nyegle volt és italos. A király keményen összeteremtette. Másnap hült helye volt. Svehla és emberei hiányoztak a fekete seregből. Nemsokára hír érkezett róla: a bratrikhoz csatlakozott.

Ezek az új bratrik is gazdátlan cseh zsoldosok voltak, ugyanolyanok, mint régebben a Griskra emberei. Eredetileg jókora sereget alkottak, még a boldogult Albert főherceg toborozta volt őket a császár ellen. Mikor a főherceg meghalt, Girzsiknél kínálkoztak, aki mindjárt meg is fogadta és a katolikus Boroszló ellen küldte őket. De mióta a dolog a pápával elmérgesedett, Girzsik nem mert fegyvereseket tartani a pápahű Boroszló ellen és az egész zsoldoshadat szélnek eresztette. Ezek együtt maradtak és mintegy hétezer főre szaporodva mindenféle szegénylegényekkel, országúti csavargókkal, erdei rablókkal, önállósították magokat, és egy morva várban tanyázva, onnan harácsoló hadjáratokat hajtottak végre. Nagyszabású üzletök rövidesen annyira kifejlődött, hogy már magyar földön is elfoglaltak magoknak egy erődöt, Kosztolány várát. Ezt jól megerősítették és innen kezdték sarcolni a felvidéket. A lakosság, amely hosszú éveken át nyögte volt Giskrát, most új rablókat kapott a nyakába. Az egész felföldön elkeseredett harag élt a lakosságban, de a földművesnép tehetetlen volt a jól fegyverzett, szabályos seregként fellépő rablók ellen, akik irgalmatlanul öldököltek és fosztogattak. Elbizakodottságukban már Nagyszombat várát is el akarták foglalni s már ostrom alá is vették. Hogy nem boldogultak vele azonnal, azt csak egy Podmaniczki Balázs nevű embernek lehetett tulajdonítani. Ez a Podmaniczki Balázs magyar ember volt, de eredetileg a zsoldosok közt harcolt. Részt vett a csatározásokban a császár ellen is, Boroszló ellen is. Mikor azonban a bratrik a magyar felföldre vetették magokat, megszólalt benne a becsület és otthagyta őket. Sőt maga sietett Nagyszombatnak tudtul adni a rablók közeledését és sebbellobbal segített a várbelieknek felkészülni az ostromra.

Ezekhez a bratrikhoz csatlakozott Svehla. Rövidesen már öldöste a magyar lakosságot és gyújtogatta a falvakat.

Mátyás kénytelen volt otthagyni a déli határokat. Nagyobb baj onnan nem fenyegetett, beköszöntött a tél és a kémek jelentése szerint a török nem készülődött támadásra. Ezért gyorsan elintézte a Budára küldött országgyűlést és indult a felvidékre. Vezérnek Magyar Balázst vitte magával. Azonkívül annyi sereget vitt, amennyit csak összeszedhetett, mert az volt a gyanúja, hogy a bratrik mögött titokban a Girzsik keze mozog és egyszer csak szemközt találja magát az egész cseh haderővel.

A bratriknak szorult a kapcája, mert ugyanakkor, mikor Mátyás elindult ellenök Budáról, Bécsből is sereg kelt útra, hogy megfékezze őket. Ausztria területén is garázdálkodtak, s ezért egy Pottendorf nevű osztrák vezér hatszáz lovassal elindult Kosztolány felé, de értesülvén Mátyás vonulásáról, mindjárt oda csatlakozott a magyar királyhoz.

A sereg odaérkezett Kosztolány alá. Akkorra már a bratrik sietve odahagyták a hiába vívott Nagyszombatot és mind bezárkóztak a Kosztolányi várba. Svehla volt a parancsnok. A király tábort üttetett és azonnal fehér lobogós követet küldött a várba. Azt üzente Svehlának, hogy ha azonnal leteszi a fegyvert, megkegyelmez neki, de ha megkísérti az ellenállást, felakasztatja. A követ azzal jött vissza, hogy Svehla kinevette. A vár olyan erős és a bratrik olyan pompás katonák, hogy Kosztolányt a király soha ez életben nem fogja elfoglalni. Várja az első rohamot. Ez nem olyan tornavívás-féle játék, hanem komoly munka, most mutassa meg a király, hogy mit tud.

De hiába várta Svehla az első rohamot, a tábor csendesen tanyázott a vár alatt. A király elhatározta, hogy dédelgetett fekete seregének egyetlen emberét sem áldozza fel, ha nem muszáj. Körülvette Kosztolányt, gondosan elzárta a legapróbb erdei ösvényeket is és várt. Csendes, nyugalmas élet következett a táborra, csak a király sátrában folyt serény irodai munka naphosszat, egymást érték a levelet vivő és levelet hozó hírnökök. Nemcsak Kosztolányt vette körül a király vasból való kiéheztető gyűrűje. A királyi sátorban sokkal nagyobb gyűrű készült, amely lassan, szívósan kovácsolódott a bukásra ítélt Girzsik körül.

A várban nem sok lehetett már az élelmiszer. Sokan is fogyasztották, mert az egész felvidékről mind ide szaladtak össze a bratrik. A tábor viszont duskált a jóban. Soknapi járóföldről jöttek az emberek a rablók vesztét várni. Nem jöttek üres kézzel, ki búzát, ki malacot, ki egyebet hozott a katonáknak. Szinte mindennap akadt egy-egy küldöttség is, amely rimánkodni jött a királyhoz. Mátyás úgy rendelkezett, hogy ezeket várakoztatás nélkül elébe kell engedni. Az egyszerű emberek remegve léptek a pazar sátorba, letérdeltek a fényességes király előtt, kezét csókolták és úgy könyörögtek neki, hogy ettől a borzasztó sáskajárástól szabadítsa meg őket. Ő hosszan elbeszélgetett velök, kikérdezte bajaikat, tréfálkozott, vállokat veregette, s mikor elmentek, azonnal jegyzeteket diktált valamely kancellistának. Hatalmas ilyen jegyzetgyüjteménye volt már, mind tanulmányozni való anyag a majd egyszer nyélbe ütendő pénzügyi és igazságügyi törvényjavaslathoz.

Sokan visszamentek falvaikba, de sokan ott maradtak mint dühös vadászkutyák, várván az ürgelyuk kinyiltát, hátha nekik is jut egy-két martalóc, akin bosszújukat kitölthetnék. Nemzedékek elkeseredése forrongott itt a vár alatt. Az a fogalom, hogy „cseh rabló”, a fogcsikorgatásra indította ezeket a névtelen szántóvetőket, akiknek minden esztendei munkáját emberemlékezet óta cseh rablók vették el. Az egész felföldön nem akadt család, amelynek valakijét cseh rablók meg ne gyilkolták volna.

A vár elesége csakugyan hamarosan elfogyott. Svehla az ostrommal szembenézett volna, erre a tétlen kiéheztetésre nem számított. Végül is kétségbeesett lépésre szánta el magát. Egy délelőtt a vár déli kapuján egyszerre nagy robajjal kiütöttek a cseh védők. A magyar sereg azonnal talpon volt, hogy megverekedjék. De gyorsan kitűnt, hogy a kitörő csapat nem volt több háromszáz embernél és nem akart egyebet, mint az ostromlók egész figyelmét magára vonni. Ezalatt Svehla a vár északi oldalán, ahol nem volt kapu, külön e célra épített hidat eresztett a bástyáról az árokra és azon át menekülni igyekezett emberekkel, lovakkal együtt. Már jó mesze járt, mire a magyarok a cselt észrevették. Mátyás azonnal könnyű lovasságot küldött utánok. A csehek jórésze gyalogos volt, s a lovasság kiéhezett állatai alig tudtak már vánszorogni. Jó másfél óra múlva már jöttek vissza az üldözők és hozták vissza a foglyokat, szám szerint kétszázötvenet, köztük magát Svehlát. A többit agyonverték az erdőn, nem is

annyira a fegyveresek, mint a bosszúálló nép, amely azért sereglett ide, hogy ezt az órát megélje.

A foglyokat a király elé vezették. Szörnyű látványt nyujtottak csontig lesoványodva, véresen, fonnyadt arcukon a halálfélelem sápadtságával. A foglyok sora előtt ott állott maga Svehla. Ő is úgy leromlott a hosszú éhezéstől, hogy mikor az erdőn egy favágó elfogta, már alig tudta magát tartani menekülő lova nyakában. Mellette egy papi személy állott, lázas tekintetű, fekete szakállú, kicsiny férfi. S másik oldalán egy tizennégyéves formájú, feltűnő szépségű fiú. A király lóháton ment oda a foglyokhoz.

- Kik ezek? - kérdezte Svehlát csehül.

- Ez az én huszita vallásom papja, - felelt furcsa selypítéssel Svehla, mert két első foga születése óta hiányzott, - ez a fiú pedig... apródom.

- Azzal bizonyára tisztában vagy, Svehla, hogy felköttetlek.

- Nem reméltem egyebet. De volna felségedhez egy utolsó kérésem. Adjon kegyelmet ennek a gyereknek.

Svehla a szépséges fiúcskához fordult és így szólt hozzá:

- Kérjél kegyelmet a király úrtól, drága csillagom, könyörögjél hozzá.

A fiú sírva fakadt, de sírásában is lányosan pipeskedve, csípőjét csavargatva szólott:

- Kegyelmezz meg nekem, király úr, te olyan nagy és szép ember vagy...

A király megrázkódott az undortól.

- Vigyétek valamennyit. Azt a tacskót is kössétek fel. Amoda a dombra mindet, hogy a nép lássa őket.

A bitófákon egész éjszaka dolgoztak. Fáklyák világánál ácsolták a sebtiben ledöntött erdei fákból. Éjszaka beásták őket a várral szemközti dombtetőre. Sűrű erdő lett a sok bitófából, középütt magasra emelkedett ki ebből az erdőből az, amelyet Svehlának szántak. Pitymallatkor mind a kétszázötven foglyot felkötötték, Svehla mellé kétoldalt az apródot s a papot. A király még aludt. De mikor reggel felkelt, odalovagolt a dombhoz. Tetemes sokaság állott köröskörül. A domb derekán katonák tartották vissza a feltörekvőket. Régi kárvallottak ugyanis oda akartak tolakodni a dombtetei hullaerdőhöz, hogy közvetlen közelről dédelgessék kielégülő bosszúérzetöket, de a katonák lándzsája útjokat állotta. Igy csak lentről nézték azt a nem mindennapi látványt, amint a januári fagyos szél ütemes ringással lóbált kétszázötven merevvé fagyott hullát.

Egy öregember, akinek jobbkeze könyökből hiányzott, Mátyás felé mutatta karja csonkját és így kiáltott:

- Egytől-egyig köttesjed fel, király, ha ki cseh vagyon az világon!

Valaki más nagyot rikkantott a csődületben:

- Halál az csehökre!

Az egész tömeg szenvedélyes tüntetéssel ismételte a kiáltást. Majd a cseh-akasztó királyt kezdték éljenezni. Ő köszöntést intett nekik és ellovagolt. Azon gondolkozott, hogy a nép nem is bölcs olykor. Most is a cseh rablókat általánosító haragjában egybe veszi az egész cseh nemzettel. Ez nagy tévedés. De olyan tévedés, amely a király malmára hajtja a vizet. És szerette volna idehozni az elcsapott zászlósurakat, hogy a népre mutasson előttök: ez a nép, s ennek közvéleménye fontos neki, az uraké nem.

Tábori ebédnél már másfelé jártak gondolatai.

- Kár ez Svehláért, - mondotta, - tornavívót jobbat nem esmértem.

- De felségöd meggyőzte, - sietett valaki megjegyezni.

- Meg, - bólintott a király, - s mely szerencse, hogy meg. Mert ha meg nem győzhettem vóna az tornán, mastan halállal, kit kedig érdemölt, büntetnöm nem illett vóna.

VIII.

A király és Pannonius állandó vitában állottak a csillagnézés miatt, ebben sehogysem tudtak megegyezni. A király hitt a csillagjóslásban, Pannonius nem hitt.

Mátyás természetesnek és világosnak tartotta, hogy a csillagok hatalma végzetszerűen meghatározza az ember minden lépését. Ha belemelegedett a vitába a pécsi püspökkel, ki is fejtette életről, emberről, sorsról kialakult felfogását. A világ minden jelensége összefügg egymással, mondotta. Minden csak úgy történik, ahogy történhetik, s hogy egy adott pillanathoz tíz esztendőre mi lesz a világ állapota, annak okozó elemei az adott pillanatban adva vannak. Aki a világ minden jelenségét fel tudná írni egy nagy táblára, az ki is számíthatná belőlök, mi lesz tíz év mulva. Csak az a baj, hogy akkora tábla nincs. Mert a világ folyását kialakító elemek közé be kellene venni azt a madarat, amely ráröppen egy svájci hegyre és megindít egy csipetnyi havat, ebből lavina lesz, ebből falvak romlása, odavész valamely zsoldoskapitány családja, ettől a bánattól a kapitány rosszul verekszik, elveszti a döntő ütközetet, más örökli a választófejedelemséget s a világtörténelem a kismadár miatt megváltozik. De bele kellene venni azt a macedóniai vakondot is, amely halmot túr a gyalogösvényen, abban megbotlik egy macedón paraszt, feltápászkodásával időt veszít, ennélfogva éppen találkozik egy lovas hírvivővel, azt útbaigazíthatja, a hírnök kerülőút helyett sokkal rövidebb hegyi csapásra tér, gyorsabban eléri Skander bég seregét, a bég gyorsabban rajta tud ütni a török előőrsökön, megállítja a szultán felvonulását, ezzel a magyar belpolitika időhalasztást nyer, országos döntések történnek, a világtörténelem a vakond miatt megváltozik. Minden összefügg mindennel, minden előre el van végezve. De valamennyi összefüggést tisztán és világosan és egyszerre csak az Isten látja, ezért mondjuk őt mindentudónak. S hozzá képest az ember igen nyomorúságos kis pondró, sorsát a bolygók milliószorta nagyobb ereje igazítja. Mert, hogy a csillagok hatnak az emberre és más apró lényecskékre, az teljességgel belátható. Hiszen az a katángkóró, amely a domb keleti oldalán terem, dúsabb és erősebb, mint a nyugati oldalon termett. Miért volna ez másképpen az embernél? Az évezredes tudomány már eljutott annyira, hogy vékony hasadékon be tud leselkedni a nagy műhelybe, ki tudja számítani csillagászattal, hogy mely bolygók milyen pillanatban kire, hogyan hatnak varázslatos erejükkel. Az asztrológiában tehát hinni kell. S ha egyik-másik horoszkóp téved, az nem a tudomány, hanem a nem eléggé avatott tudás hibáját mutatja.

Pannonius tagadta az előre elhatározottságot. Ez szerinte ellenkezett az egyházatyák tanításaival. Hiszen, ha előre meg van írva, ki hogyan fogja leélni életét, akkor az is már eleve elrendeltetett, hogy üdvözülni fog-e vagy sem, ez esetben pedig nem érdemes bűnt kerülnünk s a jótettre törekednünk. Ami pedig a csillagokat illeti, honnan tudja vajjon a Mars, hogy őt mi itt a földön Marsnak neveztük el s ő hadierényeket köteles sugározni a jegyében születettre? A horoszkópok alaptalansága onnan is látszik, hogy az asztrológia szerint az ugyanazon pillanatban született emberek sorsa egyforma kellene, hogy legyen. Ha feltesszük, hogy gazdag, kapzsi és hatalomvágyó szülőknek, másfelől egy szegénysorsú, alázatos hajlamú jobbágyházaspárnak egyazon pillanatban születik egy-egy gyermeke, vajjon feltehető, hogy sorsuk azonos lesz és sem a szülőktől örökölt kétféle hajlam, sem a vagyoni különbség nem teszi életpályájokat különbözővé?

Nem tudták meggyőzni egymást. Egyiknek érvére a másiknak azonnal volt ellenérve.

- Ciceró ellensége vót az csillagjóslásnak, - vágta ki Pannonius a maga nagy tekintélyét.

- Süsd meg Cicerót, - válaszolta a király, - Cézár néköm több. Ki ugyan hitte és gyakorolta.

Így vitatkoztak a magyar Cézár és magyar Ciceró. Kiki hitte tovább a maga álláspontját. A király állandó csillagászokat tartott, akik azzal foglalkoztak, hogy édes-keveset figyelték a mennyboltot, de annál több ábrát rajzoltak szobájok négy fala közt: egymást keresztező négyzeteket, amelyeknek szelvényeiben a káldeus bölcsesség titokzatosságával díszlettek a zodiákusz különös jegyei. A négyzet rajza alatt bonyolult számítások mutatták a sárkány fejét és farkát, vagyis a bolygópályáknak az ekliptikára vonatkoztatott csomópontjait, a „szerencse régióját", vagyis a holdpálya síkjának távolságát a naptól, az uralkodó planétát s a többi fontos adatot. Majd a szöveg következett, mely szerint az ég tizenkét házának metszetei pontosan megmondották, mi várható sorrend szerint az élet, a vagyon, a testvérek, a rokonok, a szolgák, a házasság, a halál, a vallás, az életpálya, a barátság és az ellenségek dolgában. A királyt ezek a horoszkópok nagyon szórakoztatták. Lassanként úgy hozzájok szokott, hogy most már minden fontosabb lépés előtt horoszkópot rendelt a két udvari csillagásztól. Pannonius pedig egyre jobban haragudott a horoszkópokra. Sőt elkövetkezett egy horoszkóp, amely miatt sötéten meggyűlölte a csillagászokat.

A horoszkóp az egyetemre vonatkozott. Pannonius már megjárta Rómát, hogy Magyarország számára kieszközölje a pápától az egyetemi pátenst. Ciceróhoz méltó gyönyörű szónoklatot tartott a pápa színe előtt, aki, bár nem volt olyan ragyogó humanista, mint elődje, igyekezett klasszikus latinsággal válaszolni. A bullát a magyar egyetem felállításáról ki is adta. Mátyás tehát meghagyta Vitéz Jánosnak, hogy dolgozza ki a felállítandó egyetem szervezetének tervét. Meg kellett határozni az egyetem helyét is. Pannonius, a pécsi püspök, természetesen Pécs mellett kardoskodott, már csak azért is, mert ott állott valaha az első magyar főiskola, a dicső emlékű Nagy Lajos azóta elpusztult alapítása. Mátyás azonban kijelentette, hogy e tekintetben meg akarja kérdezni a csillagokat. Megcsináltatta az egyetem horoszkópját. A horoszkópból az jött ki, hogy az egyetemnek Pozsonyban kell megszületnie. Pontosan Pozsonyban és sehol másutt. Pannonius szerette volna megfojtani a két jámbor csillagászt, akik kúpsüvegökkel, zodiákusz-jegyekkel kivarrott fekete ruhájokban most már állandóan kísérték a királyt udvartól táborba, táborból országgyűlésre. Azt persze nem tudta Pannonius, hogy a király néha csalt: ezúttal is előre közölte a csillagászokkal, hogy a tudományt ugyan nem óhajtja befolyásolni, de ha a horoszkóp történetesen Pozsonyt ajánlaná, az neki nagy örömére szolgálna. S csodák csodája: a csillagászok hosszú árkusokra terjedő számításaiból éppen Pozsony jött ki. Ennek azért örvendett különösképpen a király, mert a Fridrik határához közeleső Pozsonyt minden módon lekötelezni, hűségében megerősíteni igyekezett s erős magyar várost szándékozott belőle nevelni, amelyet nemcsak jól rakott falak védjenek, hanem hírnév és vagyonos polgárság is. Pannoniusnak bele kellett nyugodnia, hogy az egyetemet nem az ő Pécse kapja. Vitéz János pedig naponta elvett az államügyektől egy-két órát, hogy tudósokkal levelezzen, külföldi egyetemek szervezetének leírását mintául megszerezze és mennél nevesebb európai híresség̈eket édesgessen az egyetem megnyitandó katedráira.

Erre sok pénz kellett. Mindenre sok pénz kellett. A közel jövőre esedékes cseh háborúra éppenséggel rendkívüli források kellettek. És most jött el az ideje annak, hogy a király nagy tervei közül az ország pénzügyi átszervezése megérett a megvalósításra. Már évek óta dolgozott rajta, kihallgatván mindenkit, akinek pénzdolgokhoz bármi köze volt. Megtanulta a leckét, mint ahogy valaha megtanult görögül. Most megtanulta országa pénzügyi szervezetét. A tárnokmestert éppen úgy kikérdezte, mint táborozásai közben holmi kis vidéki adószedőket. Megtanulta az arany ötvözésének rendszerét, az európai államok különböző forintjainak belső értékkülönbségét, a váltópénz gyakorlati használatának szempontjait, vámokat, sójövedelmek kezelését, az adók történelmi fejlődését, mindazt, amit a pénzről csak meg lehetett tanulnia. Éles esze a tanulmányt érdekesnek, sőt olykor valósággal izgalmasnak találta. S aztán a rengeteg adat és tételes ismeret halmazából, száz és száz megkérdezett ember véletlen ötleteiből felépítette az új rendszert, amelyet a régi helyébe szándékozott tenni.

A rendek, akik hagyományos ünnepélyességgel és országigazító fontosságuk tudatában sereglettek Budára az országutak feneketlen márciusi sártengerén keresztül, nem is sejtették, milyen meghökkentő javaslatokat fog elébök rakni a király. Számítottak rá, hogy mint mindig, Mátyás most is pénzt fog kérni tőlük. Mint mindig, most is megfogadja szentül, hogy ez az utolsó eset. S ők, mint mindig, némi morgás és huzavona után meg fogják szavazni a pénzt, mert ez a fortélyos ember mindig le tudja venni őket a lábukról. De amit most tanácskozás végett elébük adott a kormányzat, annak fele sem volt tréfa. Mátyás egyszerűen el óhajtotta söpörni a föld színéről mindazt, ami egy fél évezred alatt ősi hagyományként kialakult, hogy merőben újat és kipróbálatlant rakjon helyébe. A javaslat első cikke valósággal megdöbbentően hangzott: „Az adózás eddigi rendszere, a kamaranyereség és az úgynevezett királybér, megszűnik és eltöröltetik. Helyébe kincstári adó nevezete alatt új adórendszer állíttatik. Eltöröltetik a harmincad is, helyébe koronavám néven új kereskedelmi adó lép életbe."

- Kicsoda ez Hampó? - kérdezte mindenki riadtan egymástól, mingyárt az országgyűlés első napján.

Mert senki sem ismerte az országban a föld alól hirtelenül előtermett Hampót, akit a pénzügyi javaslatok egyik pontja az új kereskedelmi adók főigazgatójául rendelt. Ott járkált a rendek közt, hóna alatt nagy, pecsétes irattekercsekkel, nem beszélt senkivel az ismeretlen új ember. Szikár, magas, német arcvonású, komor kifejezésű ember volt, erősen rövidlátó, orra súrolta a papirost, ha írásai között belenézett valamibe vaksi tekintetével. Az udvarhoz közelállók aztán megmondták, amit tudtak róla, s az országgyűlés vidéki rendei most már értesülve bámulták az idegent. Kitűnt, hogy némelyek szerint zsidó származás, mások szerint sváb eredetü elszegényedett nemes ember, igazi neve Johann Ernest. A Hampó név, nem tudni hogyan, már itt Budán ragadt rája. Eredetileg a királyi várpalota őrségében szolgált, mint katona, de terjedelmes emlékiratot juttatott a királyi kancelláriához arról, hogy hogyan lehetne az ország jövedelmeit a kereskedelmi forgalom helyes megadóztatásával jóval magasabbra emelni. A memorandumot maga a király olvasta el és szerzőjét azonnal maga elé rendelte. Azóta pénzügyekben rengeteget tárgyalt ezzel a svábbal, akinek üzleti esze, mint hírlik, nemhogy tíz zsidóéval, hanem tíz görögével felér.

Az országgyűlés soká elhúzódott. A rendeket az új javaslatok valósággal fejbeütötték. A falusi nemes urak jórésze nem tudta a bonyolult új rendszert áttekinteni, a többség szerette volna az egész dolgot a következő országgyűlésre halasztani, hogy addig a javaslatokat tanulmányozni lehessen és alaposan meggondolni, hogy a birtokos nemes embernek az új rendszerből mi előnye és mi hátránya származik. De a király keményen kijelentette, hogy halasztásról szó sem lehet. Akinek nincs elég esze hozzá, hogy hozzászóljon az ország dolgához, az hallgasson és bízza a vitát az okosabbakra. Volt is vita bőven. Évtizedek óta ennyit nem vitatkoztak a rendek. Az már az elején mingyárt meglátszott, hogy ez a Hampó mit akart a harmincadok eltörlésével s a helyökbe tett „vectigal coronae" rendszerével. Az utóbbi királyok alatt hol ez a város, hol az a céh, hol ez, hol az kapott felmentést a harmincadfizetés alól. Végül már a harmincadkötelesek közül többnek volt felmentési szabadalma, mint ahány fizetett. Például egész Erdély egyáltalán nem fizetett. De az új adó alól még nem volt felmentése senkinek.

Úgy lett most is, mint mindig: a javaslatok keresztülmentek. A rendek megszavazták azt az új világot, amelynek pénzügyi fintáit csak homályosan sejtették. Ha akadt köztük egy-két üzleti érzékkel megáldott falusi úr és elkezdte egyik-másik szakaszt piszkálni, azt még aznap munkába vette a nevezetes Hampó. És ha valaki nagyon okvetetlenkedett, az másnap meghívást kapott a király elé. Az aztán vagy csendesen hallgatta a vitát, vagy éppenséggel felszólalt az új adórendszer mellett. Komoly ellenzéki hang nem is hallatszott. Március

huszonötödikén már ki is hirdették a törvényeket. A király boldog volt és hosszú listákon számolgatta Hampóval, mennyi pénzre lehet számítani.

- János érsek, - mondta Vitéznek, - egyetemünk pénzi megvagyon. Mikint állsz dógodval?

- Készen vagyok, felség.

A prímás beszámolt az egyetem dolgainak eddigi állásával. A helyiség Pozsonyban már megvolt. Azt a szép palotát szemelték ki egyetemnek, amelyet közönségesen Ventur-háznak ismert a pozsonyi lakosság. Ennek egyik felét a magtalanul elhalt Gmaitel-család után a király örökölte s mindjárt kijelölte az egyetem céljaira. De Vitéz tervei olyan terjedelmessé nőttek, hogy a termek száma nem lehetett elegendő. Saját zsebébe nyúlt tehát s a palota másik felét Jörger Lénárt uramtól megvette hatszáz aranyon. Szomszédos volt az épülettel a pozsonyi prépostságnak egy telke, amely felől a király rendelkezett. Azt is hozzávették a palotához. Az épület belsejét már javában alakították és tatarozták, könyvtárt, tanári szobákat, csillagvizsgálót, tantermeket jelöltek ki. Vitéz kiteregette az egyes emeletek alaprajzait és részletesen elmagyarázta a beosztást a királynak. Aztán beszámolt az egyetem szervezetéről. Az egész intézmény élén áll az egyetem főkancellárja, aki a vezetésben a király és a pápa hatalmát képviseli.

- Ki lészön ez? - kérdezte a király.

- Vagy én, - felelte röviden Vitéz, - vagy kit nálam felségöd tunna jobbat.

- Jól vagyon, - nevetett Mátyás, - jobbat nem tudhatok. No mondjad.

A főkancellár az autonóm egyetem legfőbb bírói hatalma, aki ítélkezik nemcsak a diákok, hanem a tanárok ügyeiben is. De mivel az egyetem élére olyan ember is kell, aki állandóan ott lakik és az ügyek vitelét napról-napra közvetlenül a kezében tartja, az egyetemnek alkancellárja is lesz.

- S ez ki?

- Schőnberg prépostot ajállom.

A király élénken helyeselt. Schőnberg osztrák ember volt, aki korán egyházi szolgálatba lépett és fiatal pap korában V. László udvarához került, mint kancellista. Ulrik gróf igen megkedvelte és a pozsonyi prépostságot adatta neki. Mátyásnak szemet szúrt, mikor trónralépett, hogy egy magyar egyházi méltóságot ez az osztrák Habsburg-kegyenc visel, ezért kapvakapott azon a törvényen, amelyet első országgyűlése hozott: hogy magyar egyházi méltóságokat külföldiek nem kaphatnak. Mindjárt utasította a pozsonyi tanácsot, hogy Schőnberg helyébe Büky István győri kanonokot iktassák be prépostnak. De Szécsi Dénes közbelépett. A törvényt különben sem lehetett a már kinevezettekre alkalmazni, az csak a jövőre vonatkozó tilalmat jelentett. Mátyás kénytelen-kelletlen helyén hagyta Schőnberget. Később személyesen is megismerkedett vele és rájött, hogy nagyon derék ember, elsőrangúan képzett jogtudós és ügyes tollú író. Kezdte diplomáciai megbízatásokra használni. Igen hasznosnak bizonyult, de magatartásában mindig volt valami néma szemrehányás a király ellen, aki őt méltatlanul meg akarta alázni. Most itt volt a teljes elégtétel alkalma.

- Kitűnő ajállat. Nagy eszöd van, János. No továbbá. Kik az professzorok?

Vitéz mindenekelőtt kifejtette, hogy Pannoniusnak igen nagy érdemei vannak az egyetem körül, mert kivívta Rómában, hogy a magyar egyetem teljes jogú egyetem legyen. Ez nem kis dolog, Nagy Lajosnak annakidején nem sikerült. A száz év előtti pápa, V. Orbán, az akkori pécsi egyetemnek kimondottan megtiltotta, hogy hittudományi kart szervezzen. Orvostudományi kart is kevés egyetemnek szabad tartania. A pozsonyinak mindent szabad. Ez lesz Európa egyik legrangosabb egyeteme. Tanulmányi rendszerében a bolognai egyetem rendsze-

réhez fog igazodni, tehát a jogtudományok fogják főjellegét megadni. Ez legjobban meg is felel a magyar tanulók szellemének. Kánonjog és római jog lesznek a főtárgyak. Egyetemi fokozat egyetlen egy lesz, mint Bolognában. Az angol, francia és német egyetemek három fokot adnak: bakkalaureátust, licenciátust és doktorátust. De Bologna csak egyet ad közbeeső fokok nélkül, doktorátust. Így lesz Pozsonyban is.

- Jó ez vajjon, - kérdezte a király, - nem csökkentendi az egyetem tekintetit s tisztösségit?

- Ha az doktorátust nem adandják könnyő szervel, nem csökkentendi. Bolognáét sem károsította. S ha az deákoknak előhaladásokat komplikálandjuk, előztebb Béccsé s Krakkóvá mönnek, hunnet ippen hogy haza édesödjönek, célunk.

- Okos. Továbbá.

A jogtudományok mellett azonban meglesz a bölcsészeti, hittudományi és orvosi kar is. Az orvosi karra szükség van, noha a király az orvostudományt babonás kuruzslásnak tartja. De kell, mert amelyik ifjú orvos akar lenni, az csak maradhasson itthon s ne költse külföldön a pénzét. Az orvostudományt egy Péter nevű szerzetes fogja tanítani, aki a maga szakmájában igen jó hírnévnek örvend. A hittudományi karra sikerült megnyerni Koch Lőrincet, aki már megállapodott ugyan a bécsi egyetemmel, de majd valahogy ki lehet egyezni a bécsiekkel. Koch maga Pozsonyba szeretne jönni, mert inkább tanít a hazájában. Ugyanis a szepes-vármegyei Krompachon született földhözragadt cipszer szülőktől és nagy tehetségével odáig vitte, hogy íme, harminckétéves korára már több egyetem verseng érette. A jogi fakultásra sikerült megnyerni Giovanni Gatti domonkos atyát, aki Firenzében és Ferrarában is tanított már, most Bolognában ad elő.

- Miért cseréli Pozsonyon Bolognát?

- Pénzért, felség.

De a legérdekesebb emberei a bölcsészetiek lesznek az új egyetemnek. Egyik a híres Regiomontanus, a kőnigsbergi nagy csillagász, a bécsi egyetem bölcsészeti magistere, világhírű tudós. A másik a boszorkányos tudású asztrológus, a lengyel Ilkusz Márton, akinél jobb horoszkópokat senki sem tud állítani Európában.

- Micsoda, micsoda, - szakította félbe Mátyás az előterjesztést, - megálljunk csak. Hun vötted ez tudóst, látnom köll.

- Látandja felségöd, ha alázatos hívásomnak eleget tönni méltóztatnál. Ez professzorok nálam sereglenek egybe Esztergomban, ottan tartandjuk az innepi Veni sancte-misét, s onnén vonulnak az professzorok Pozsonnyá, hol is az tanács nagy tisztösségvel fogadja őköt. Regiomontanus s Ilkusz immár Esztergomban vagynak. Házamnál múlatnak. Regiomontanus igen nagy mívet dolgozik nálam. Mend az égi testöknek pályafutásokat, kerengésöket s elhajlásokat különb-különb tabulákban szerkeszti. Illy munka ez világon még nincs. Első lészön. Ha ki csillagászkodni óhajt az jövendő évszázadokon, ez könyv annak bibliája maradand. Csudálatos ottan ülnöm csillagnézőmben mellettök s hallanom társalgásokat. Regiomontanus csinálja, Ilkusz segéli iparát. Hódolatval invitálom, felség, nézjön el hajlékomba s vélek esmerkedjék, mert bizony mondom, meg nem bánja.

A király nem nagyon kérette magát. Nagyon kíváncsivá tette a két tudós. A nagy csillagász is, a híres horoszkóp-szerkesztő is. Egyik legközelebbi szabad napján kiment a prímáshoz, különben is szeretett Esztergomba menni. A prímás igen szép helyen lakott, abban az ősi királyi palotában, amelyet még Szent István emelt a Duna fölé kiülő hegyfokra. Soká volt az Árpádoké ez a szép erődített kastély. A hagyományok szerint ez a ház volt állandó otthona III. Bélának, a görög udvarnál nevelkedett Árpádfinak. Mikor Vitéz Esztergomba került, düledező és nagyon elhanyagolt állapotban találta. Pallérszenvedélyével mingyárt rendbe hozatta.

Divatos olasz ízlés szerint való ajtófőket faragtatott, a termeket tarka virágmintákkal festette, a király hajdani dolgozószobájának talaját felemeltette s az ablakokat nem éppen szerencsés módon magasabbra igazíttatta. Nagyon büszke volt szép otthonára, minden szobában megállott vendégeivel, hogy hosszas magyarázattal szolgáljon. Megmutatta a házi kápolnát, mellette azt a kis márványfülkét, amely nem volt több egyetlen ülőhelynél s ahonnan Béla király láthatatlanúl hallgathatta a mindennapi misét, kivezette vendégeit az erkélyre, ahonnan elragadó kilátás nyílott az alant hömpölygő Dunára, majd megint visszakerültek a házba és a könyvtárt nézték.

A könyv állandó beszélgetési tárgya volt királynak és érseknek, versenyt gyüjtötték a könyveket mind a ketten. Itt most egyik kötetet a másik után szedték elő, bírálgatták a miniátor munkáját, újjaik közt tapintották a pergamentet. Aztán a modern találmányról beszélgettek, a német mód szerint való könyvnyomtatásról. Nem volt ez kedves egyiköknek sem. De különböző módon voltak ellenségei a találmánynak. Vitéz János elvben haragudott a nyomtatásra. Veszedelmesnek tartotta, hogy a könyv könnyen hozzáférhető lesz. A műveletlen ember fejét megkeveri az olvasmány, úgy vélte, és például előrelátható, hogy ha a bibliát mindenki olvashatja, az a különböző eretnek szekták százait fogja okozni, mert minden tacskó hivatottnak fogja magát érezni, hogy a Szentírás igéit magyarázgassa és értelmezgesse. A király másképpen gondolkozott: ő a könyvek olcsó terjedését hasznosnak tartotta, mert az igazságok mindig viták által tisztázódtak, s ha általános dolog lesz könyveket olvasni, ez a magyar nép olyan tehetségeit fogja napfényre hozni, amelyek eddig elkallódtak. De a könyvnyomtatást művészietlennek és finomtalannak tartotta. A gyönyörűen írott és festett kódex meg a nyomtatott könyv között ugyanaz a különbség, mondta, mint a márványszobor és a tégla között. A könyv arisztokratikus szépsége meg fog szűnni, a gyönyörű, ritka könyvtárak helyét olyan könyvtárak foglalják majd el, amelyeket bárki beszerezhet.

Később a prímás üzent a tudósokért, hogy a király látni óhajtja őket. Bevonulnak nagy ünnepélyességgel mind a hárman, mert most már Gatti, a kánonjogász domonkosrendi is megérkezett Esztergomba.

Három teljesen különböző ember volt a három tudós. A világhírű Regiomontanus félszeg, hallgatag és szerény viselkedést tanusított, szinte bocsánatot látszott kérni jelenlétéért. Ha a király szólt hozzá, mindig megrezzent, zavartan mosolygott és akadozva válaszolt. Ilkusz, a lengyel csillagász, elfogulatlan, közvetlen, csevegő természetű pap volt, vagy hevesen lelkesedett, vagy haragosan gyalázta, amiről szó volt, de elég volt egyetlen ellenvetést hallania, azonnal mérsékelte véleményét. Gatti azonban minden módon a tudomány méltóságára vigyázott, lassan tagolta mondatait, mintha soha nem hallott szentenciákat most eresztene világgá. Ha valaki közbeszólt, mikor ő beszélt, arcán türelmetlen ború futott keresztül. És ha valaki ellentmondó megjegyzést kockáztatott meg, bölcs és bánatos mosoly jelent meg ábrázatán, amely mintha a megbocsátás jóságát akarta volna kifejezni.

A király roppantul élvezte a társalgást. Eleven eszmecsere folyt, egyik tárgyról a másikra ugrottak. A tudósok eleinte úgy kezelték a fejedelmet, mint ahogyan előkelő laikusokkal általában beszélni szoktak: óvatos tartózkodással, a tárgyak felszínén átsikolva. De csakhamar látták, hogy éleseszű és igen művelt emberrel van dolguk, aki egyre-másra sarokba szorította őket furcsa kérdéseivel.

Az egyre elevenebbé váló társalgást a vacsoraasztalnál folytatták. Pénteki nap lévén, halat és szárcsát készített a prímás messze földön híres szakácsa. A vendégek elészedték késeiket és jó étvággyal döfték ki a lakoma egy-egy gusztusos falatját a közös tálból, balkézben a kenyeret alája tartva, hogy a sáfrányos lét el ne csepegtessék nagyon az asztalon. Gatti, aki olasz udvaroknál is megfordult már és számos herceget sorolt fel kedves barátja és jóakarója gyanánt, előadást tartott az újdivatú evésről: a finom udvaroknál lábra kapott az a szokás,

hogy a vendéglátó ház maga adott kést az ételekhez, sőt villát is tettek az asztalra, olyan szerszámot, mint a szénarakó villa, de persze egészen kicsinyt, az ujjak közé vehetőt. Azonkívül külön tányért adtak, kiki arra vette ki a közös tálból a falatot és onnan ette késsel és villával. Sokan már bámulatos ügyességre tettek szert a késsel-villával való furcsa étkezésben, amelyet különösen a hölgyek szerettek, mert ujjaikat így nem festette meg az erős sáfránylé és drága ruháikon néha már egyetlen pecsét sem esett.

- Erre a mi királyunknak nincs szüksége, - mondta a prímás, - nézzetek oda most is, az ujján nyoma sincs az ételnek. Én bezzeg könyökig sáfrányos szoktam lenni és minden ruhám teljesded tele van pecséttel. Folyton bámulom a királyt, hogyan képes ily ügyesen enni.

Mátyás mosolyogva ütötte bele ujja hegyét a rózsaillatos kézmosó vízbe, amelyet az inas tartott eléje. Hogy igen szépen tudott enni és általában kényes és finnyás testi tisztasága hiú pontja volt hétköznapi életének. Szerette, ha erről a tulajdonságáról beszélnek és közben kigúnyolta magát, hogy milyen hiú.

- Most ne rólam beszéljünk, - mondta jólesően, - ez a nap a tudós uraké. Szeretnék mennél többet kérdezni ebben a ritka társaságban, hogy mennél többet tanuljak.

- Boldogan válaszolok minden kérdésre, felség, - szólt azonnal a büszke tudományú Gatti, - értve természetesen a hittudományi kérdéseket. Mert más tudományokban, alázattal megvallom, akadhat kérdés, amelyre nem tudok megfelelni.

- S a hittudományokban nem akadhat? - kérdezte kissé ingerkedve a király.

- Nem, - válaszolt gőgösen magasra vonva szemöldökét és szája sarkait leszegve a tudós, - a hittudományok terén aligha lehet tőlem kérdezni valamit, amit ne tudnék, ezt merem állítani.

- Úgy. Hát akkor hallgass ide, tisztelendő tudós. Nagyon különösnek találom, hogy Jézus a biblia előadása szerint igazságtalannak látszik.

- Milyennek?

- Igazságtalannak. Nem jutalmazott érdem szerint.

- Jézus? - kérdezte ámulva a kánonjog bölcse.

- Úgy van. Nézd csak. Ha nekem két barátom volna mellettem a harcban, az egyik mindjárt a viadal elején megfutamodnék, a másik azonban keményen kitartana mellettem, ugyebár, akkor lennék igazságos, ha a szökevényt gyalázattal halmoznám el, de jutalmaznám azt, aki hű maradt. Magyarázd meg tehát nekem, hogyan lehet az, hogy Jézus azt a Pétert, aki őt elhagyta és megtagadta, a legfőbb egyházi méltósággal ruházta fel, míg viszont Jánost, aki leghívebben ragaszkodott hozzá, kitüntetés nélkül hagyta. Hiszen ezzel a biblia arra biztat bennünket, hogy ne maradjunk hívek Jézushoz, hanem tagadjuk meg. Ezt a biblia aligha akarja. Tessék, magyarázd ezt meg nekem, mert a kérdés nyugtalanít.

Giovanni Gatti, a nagy tudós, időt akarván nyerni, elismételte az egész teológiai feladványt, úgy, ahogy a király feladta. Aztán mélyen gondolkozó arcot vágott, a mennyezetre nézett és kisujjával megvakarta a szája sarkát.

- Válaszom az, - felelte vontatottan, - hogy ezt a kérdést az egyházatyák egyike sem vetette fel, pedig aligha lehetséges, hogy akkora lángelméknek a kérdés fel ne ötlött volna. Ez nyilván mutatja, hogy a kérdés meghaladta értelmöket, mert vannak isteni titkok, amelyeket fürkészni nem szabad. A feltett kérdés is ezek közé tartozik.

Mátyás a fejét csóválta. Szemében agyafúrt mosoly rejlett.

- Ez a kérdés meghaladja az emberi értelmet? Nem hiszem. Ha te nem tudod megfejteni, még attól megfejtheti más.

- Bocsánat, felség, - szólt nekipirulva és kissé ingerült hangon Gatti, - én az egész teológiai irodalmat úgy ismerem, mint Európában senki. Elismert dolog, hogy az egyházatyák ismeretében a legelső szaktekintély vagyok. Ha én azt mondom, hogy ennek a kérdésnek nincs megoldása, akkor nincs.

- Nézd, tudós uram, én alig olvastam teológiai könyvet. Suhanc koromban lettem király, addig elmulasztottam, azóta nem érek rá. De ezt a kérdést még én is meg tudom oldani, olyan könnyű.

- Arra kiváncsi vagyok.

- Kiváncsiságodat ki fogom elégíteni. Akár két magyarázattal is. Az első tőlem való. Az én nézetem szerint Jézus megvárhatta a hűtelen Pétertől, hogy miután önmagán tapasztalta az emberi gyarlóságot s a kísértések hatalmát, a bűnösöknek szívből meg tud majd bocsátani és a bűnbánókat az egyház keblére tudja ölelni. Ellenben, ha a vétektelen Jánost teszi helytartójává, attól tarthatott volna, hogy János mindenkitől megköveteli a maga hűségét és szilárdságát s a bűnbánókat kérlelhetetlenül, bocsánat nélkül elűzi magától. Ez az én magyarázatom. Kicsit hosszú. Tudok még egyet, amely rövidebb.

Most Vitézhez fordult:

- János érsek, megvan könyvtáradban Szent Jeromosnak az a munkája, amelyet Jovinianus ellen írt? Légy szíves, keresd ki és hozd ide.

Az érsek azonnal felkelt boros kupája mellől. Míg odajárt, Gatti sápadtan meredt maga elé. Kezdett rémleni előtte, hogy valamit mégis elfelejtett. A másik két tudós kárörvendően nézte. Ilkusz meg is rúgta az asztal alatt Regiomontanust, aki azonban a nagy tudósok együgyűségével nem értette ezt.

- Miért rúgsz? - kérdezte Ilkuszt csodálkozva.

- Én? Dehogy rúglak, - felelte az elárult IIkusz haragosan.

Gatti száját harapdálta az idegességtől. Kis vártatva visszajött az érsek és átnyujtotta a könyvet a királynak. Az kissé keresgélt benne, aztán egy oldalnál megállapodott.

- Nem emlékszel erre, tudós uram? Jeromos itt azt mondja, hogy Jézus túlfiatalnak vélte Jánost, azért volt kénytelen mellőzni. A nagy egyházatya magyarázata sem rossz, de én a magamét jobbnak tartom. Jeromos talán engem is túlfiatalnak tartott volna. Most azonban későre jár az idő, s én még vissza akarok térni Budára.

Felállott, felpattantak azonnal a többiek is. Nagy élénkséggel kezdtek búcsúzni. Regiomontanus szegletes zavarban, Ilkusz szélesen hódoló, bőbeszédű nyájassággal, Gatti némán és sértett méltósággal. A tudósok eltávoztak, a király még beszélgetett kissé az érsekkel, míg odakint befogtak az udvari hintóba.

- Az két tudós ugyan kedves férfiú, de amaz Gatti nagyképű szamár. Mit kévánsz, János? Orcádon látom, hogy kévánságod vagyon.

Az érseknek csakugyan volt kívánsága, mint mindig, ha a királyt igen jókedvűnek tudta. És mint mindig, most is volt valakije, akinek dónációt kért.

- Jól vagyon, - felelte a király, hónap úgyis dónálok. Az Gosztoniaknak Árpádoktúl való gosztoni s kövesszarvi nemességököt kévánom megerősítni címerlevélvel.

- Kikbül az pécsi őrkanonok vagyon, Tamás?

- Úgy. S még attyafiai, Miklós, Gáspár, Orbán. Esmég Harsányi Mihály nevezetű jó magyaromat is nemességvel jutalmazom. Addsza az írást, egy füst alatt mehet. Hát az még micsoda kezödbe?

- Ilkusznak s Regiomontusnak ajándoka, csak röstellék odaadni személyök szerint. Rám bízák. Kérésömre kiszámították országgyűlésünknek horoszkópját. Tudom, örvend ezön felségöd.

Mátyás kíváncsian átfutotta az érdekes írást. A horoszkóp elég homályos volt, alig lehetett kiigazodni belőle. Valami olyasfélét jósolt, hogy a királynak vére fog hullani, de vére hullásáért felmagasztaltatik.

- Az felmagasztaltatást elhiszöm, - mondta mosolyogva a király, - vérömnek hullását nem.

Aztán hintajába szállt. Ott azonnal elaludt, mert megvolt az a képessége, hogy bármilyen testi kényelmetlenség közepette, még lóháton is azonnal el tudott aludni, ha akart. Hajnaltájban ébredt arra, hogy otthon van Budán.

IX.

Girzsik nem hagyta magát egykönnyen. Mint a sarokba szorított dúvad, elszántan harapott jobbra-balra. Nem múlt el hét, hogy valamilyen Magyarország-ellenes tünet mögött az ő ügyes fenekedését meg ne lehetett volna sejteni.

Mikor Kosztolány elesett és Svehlát kétszázötven társával együtt felköttette a király, az új cseh rablóknak csak egy része veszett el. Másik részök otthon volt abban a bizonyos Zvetlo nevű morva várban. Magyar foglyokat is tartottak ott és rengeteg magyar földről rablott holmit. Mátyás most követelni kezdte a rablott javakat is, a fogoly magyarokat is. És mialatt levelezgetett, szép lassan furcsa dolog derült ki: ezt a Zvetlo várat Girzsik egy embere engedte át a rablóknak, színleg adás-vétel formájában, de valójában ingyért. Bizonyítani nem lehetett, de elég nyilvánvalóan állott a király előtt, hogy a rablókat Girzsik úszította Magyarország nyugtalanítására.

Viktorin herceg, a hajdani Vicek, már nagy közjogi állást viselt apja országában, ő volt Morvaország kapitánya. Mivel a rablók vára morva földön feküdt, Mátyás Viktorinnal került levelezésbe. A formákat mindaketten megtartották, pontosan megadták egymás címeit és körmönfont kifejezésekben táncoltak a valóság körül. A valóság az volt, hogy a papíron szövetséges Girzsik minden módon uszított Mátyás ellen, ahol lehetett, s a papíron szövetséges Mátyás vállalta a pápa előtt, hogy az egyház nevében majd ha kell, fegyverrel támad Girzsikre. A levelezők úgy tettek, mintha egymás indulatairól mitsem tudnának. Pedig mindent tudtak. Sőt mindegyik tudta, hogy a másik tudja, hogy ő tudja. Mindazonáltal fenntartották a testvéri viszony külszínét a volt sógorok, sőt mikor Girzsik maga is beleszólt a levelezésbe, még mindig eljátszogattak mondataikban az apa és fiú mondva csinált viszonyával.

De az érintkezés hangja így is élesedett. Nem Mátyás vesztette el idegeit, hanem Girzsik. Egy igen hosszú levél vége felé úgy belelovalta sajátmagát a bosszankodásba, hogy ez jött ki belőle:

> - Ha most kölcsönös levelezgetéssel számon akarjuk kérni, melyikünk beszélt nyájasabban és őszintébben, és tettek vagy szavak melyike volt nyersebb, akkor vigyázni kell, nehogy a te fiatal vérmességed lángja belekapjon a mi komolyságunkba...

Mátyás semmit sem hagyott felelet nélkül. Árkusokra terjedő válaszában Girzsik minden mondatára megtette észrevételeit. Erre a mondatra is:

> - Testvérséged levelének azt a helyét, amelyben fél, hogy fiatal vérmességünk lángja belekap Testvérséged komolyságába, illendőbb lett volna kihagyni. Mert ha a királyi állás komolyságáról van szó, azt a mi fiatalságunkban sem szabad lenézni. Ha már az életkorok komolyságáról beszélünk, akárki láthatja, hogy mi joggal kijöhettünk volna a sodrunkból. De úgy ítéltük, hogy megőrizzük nyugalmunkat.

A király igazat mondott: nyugalmát megőrizte. Pedig szapora alkalmai adódtak, hogy elveszítse. Egyszerre három irányból vette a híreket, hogy Girzsik teljes erővel és igen ügyesen dolgozik ellene: Erdélyből, Lengyelországból és Moldvából.

Erdély felől egyelőre bizonytalan hírek érkeztek, amelyek mindössze arról értesítették, hogy az új erdélyi vajdák titkos prágai követeket fogadnak, s magok is titkos megbízottakat küldenek Prágába. Majdnem hihetetlennek tetszett, hogy ezek, miután oly testtel-lélekkel Mátyás mellé állottak és részök volt minden királyi kitüntetésben és megbecsülésben, most titokban Girzsikkel szűrjék össze a levet. Mit adhatott Girzsik nekik, akik Mátyástól mindent megkaptak? Az egész lehetett üres mende-monda is.

De Lengyelországban már komolyabbnak látszott a dolog. Kázmér király, aki mint V. László sógora annakidején bejelentette a magyar koronára való igényét Mátyás ellen, erről az igényről hivatalosan sohasem mondott le. Most hirtelen elővette. Girzsik addig mesterkedett, míg Kázmérral elhitette, hogy közös erővel tönkre tudják tenni Mátyást. Fő, hogy körülvegyék, elszigeteljék, aztán rágyujtsák a házat. A körülvevés egyik legfontosabb eszköze a lengyel királytól hűbéresen függő Moldva.

És csakugyan, Moldvában mozgolódást lehetett észlelni. A vajda, Bogdanovics István, már nyílt kijelentéseket tett, hogy a Mátyás országlása Erdélyben nem soká fog tartani. Néhány darab határmenti erdélyi földre fegyveres hatalommal már be is plántálta magát. S ugyanekkor még erősebb formában jött a hír, hogy az erdélyi vajdák, a Szentgyörgyiek és Elderbach, a király ellen fordultak, sőt Kolozsvárt megjelent Szapolyai Imre és nyíltan lázít Mátyás ellen. Az is kiderült, hogy Girzsik mivel bírta árulásra őket. Megígérte gróf Szentgyörgyi Jánosnak, hogy ha lengyel és moldvai segítséggel megdöntik a magyar uralmat, ő lesz Erdélyben a király. Szentgyörgyi gróf, aki igen korlátolt ember volt és régi családjának előkelőségére fölötte büszke, bekapta a csalétket. Olyan mohón viselkedett, hogy máris János királynak neveztette magát.

Mátyás most már nem várt tovább. Vitéz Jánossal és más urakkal nekivágott Erdélynek. A fekete sereg követte. Útközben már megtudta, hogy éppen ideje volt elindulni: éppen felkerekedése napján az erdélyi urak gyűlést tartottak Kolozsvárt és ott ünnepélyesen megesküdtek Mátyás uralma ellen. „Azon elnyomatás miatt, - mondta a határozat, - amelynek mi is és Magyarország összes lakosai ki vannak téve, továbbá ama kényelmetlen és szégyenletes állapot miatt, hogy a régi, szent királyoktól nyert adómentességeink felfüggesztettek, elhatároztuk, hogy Erdélyország kiváltságait és mentességeit mindenkivel szemben, bármilyen nyelvű, rangú vagy állású ember legyen, megvédelmezzük, épségben tartjuk és óvjuk, s a régi boldog állapotokat helyreállítjuk”. Megválasztották vezéreiket is: a két Szapolyait, a két Szentgyörgyit és Elderbachot. S elkezdtek sereget gyüjteni. Szentgyörgyi János, akitől elsőrangú katonavoltát nem lehetett megtagadni, Kolozsvár alatt gyülekeztette a sereget.

Ennek nem volt fele sem tréfa: ötvenezer ember gyűlt már össze a király ellen. De még nem alakultak szabályos sereggé, alaktalan, vezetetlen, fegyveres tömeg volt ez még csak s nem sereg. Mátyás egy percet sem habozott, ahogy Kolozsvár alá ért, azonnal megtámadta őket. Különös ütközet volt: a cseh trónra törő magyar király cseh zsoldosaival rontott a cseh királytól felbujtatott magyarokra.

Maga is ott nyargalt rohamozó lovasai között, maga is vagdalkozott. Kevés ütközete volt ilyen rövid. Egy-kettőre szétverte a sokkalta nagyobb sereget. Halott nem is esett nagyon sok. A vészes hírű fekete sereg támadására a gyámoltalan, rendetlen nagy tömeg azonnal megadta magát. Szentgyörgyi gróf, a Girzsik által beugratott „János király”, a vitéznek és ügyesnek ismert vezér, nem gondolt sem ellenállásra, sem menekülésre. Egész vezérkarával a király elé ment. Valamennyien letérdeltek. A vajda térdenállva mondott néhány szónyi beszédet, de sírva fakadt és abbahagyta.

- Majd meglátandom, mit tégyek, - felelte a király.

Megvasaltatta őket és bevonult Kolozsvár városába. A szász módi szerint épült házak sorai között komoran lovagolt be a tizenkétezer ember élén, akik tönkreverték az ötvenezret. A nagy piacra vitette a foglyokat. Ott tartott törvényt a Szent Mihály-templom tövében. Kísérete élén megállott lóháton és a lázadó vajdát maga elé vezettette.

- Vidd rongyos életödet, János király, - mondta neki, - ti többi is vigyétek bűrötöket. Ha ki bűnbánatval elejbém jöve, megbocsátok annak. De az makacsok iszonyú halált halandnak, hirdetöm.

Szülőházában szállott meg, az az ő birtoka volt most is. Egészen homályos emlékek raja surrant lelkébe, mikor az egyemeletes, zsindelyes tetejű ház boltíves kapuja előtt leszállt a lóról s odavetve fegyvernökének a kantárt, belépett a kapu alá. Igen korán került el innen, alig emlékezett erre a kapualjra is. Csak olyan bizonytalanul elvesző képeket látott emlékezésében, amelyeket homályos vonalak rajzoltak a homály alapjára. Anyja arcát látta, maga fölé hajlani. Lászlóra emlékezett, ahogy a gyerekszobában toporzékolva sír valamiért.

De megrázta magát. Most nem ért rá gyermekkori emlékekre. Azonnal munkához látott. Vitéz Jánost és Hampót, kancellistát, maga mellé szólította. Egyik rendelet lázas gyorsasággal ment ki a másik után. A vajdákat egytől egyig megfosztotta hivataluktól. A városi tanácsot kötelezte, hogy a zendülésben részt vett polgárokat fogdostassa össze és neki szolgáltassa ki. Lovasfutárokat küldött Szebenbe, Tordára, Désre és más városokba: mindenütt induljon meg a szigorú vizsgálat. Rendeletet diktált, hogy az egész erdélyi nemesség megszégyenítéseül a megölt erdélyi nemes vérdíja kétszáz aranyról leszállíttatik hatvanhatra. Rendeletet diktált, hogy a zendülők összesen négyszázezer arany pénzbüntetést tartoznak összeadni, nemesek, polgárok, céhek, egymás között hajtsák be, ahogy tudják. Rendeletet diktált a hadbíróság összeállításáról, amely azonnal üljön össze, ítéljen rövid úton az elfogottak felett és ne ismerjen irgalmat, az ítéleteket ő maga akarja látni és ellenjegyezni. Még aznap éjjel megkezdte munkáját a kolozsvári hóhér. Két embert, akik szökni akartak, de foglyul estek, felnégyelt. Másnap négy embert kerékbe törtek. Zsuki Mihályt, a zendülés egyik főkortesét, nyársba húzták. Vörösmarti Geréb Pétert, Szeben város bíráját, tüzes fogókkal darabokra szaggatták. Egész sereg nemes embert a király megfosztott nemességétől, ezek visszahullottak a jobbágyi sorba. Vitézék már megjegyzéseket tettek, hogy a büntetések sora túlkegyetlen.

- Nem bánom, - mondta a király, - megmondtam volt, hogy szörnyő lészön az ítilet. De még szörnyőbb, ha sokat csácsogtok.

Nem mondta, de nagyon fájt neki, hogy éppen szűkebb hazája, Erdély, zendült ellene. És hogy az ősi Kolozsvár, szülővárosa járt a zendülés elején. Ő valami külön erdélyi hazafiságot hordott magában. Gyermekéveiből székely mesék zümmögő versei maradtak fülében örök életére, a fenyves sziklák közt kanyargó patakok, a nemes urak lábasházai, a medvebőrrel házaló havasiak, a dombtetők fatemplomai külön világot alkottak lelkében, az igazi haza világát, amelyet csak gyermekkora emlékeivel tudott volna kiszakítani magából. Ha vitte valamire tüneményes pályáján, azt Erdély külön örömének és sikerének is tartotta, és úgy hitte, hogy gyermekkorának földje vele örül, hogy Kolozsvár és Szeben és Beszterce és Gyulafehérvár és Kolos és Dés és Torda és a többi városok magokban mindig azt mondogatják: „Ejszen talpraesött legény ez mi Mátyásunk!” Most sajgó és haragos fájdalommal töltötte el a csalódás. Különösen Kolozsvár fájt neki. Ennek a fájdalomnak haragját töltötte ki a bűnösökön s hirtelen a Szilágyi-vér szilaj indulatát ismerte fel magában, mikor könyörtelenül vágott az asztalra: olyan példát kell mutatni, hogy nemcsak Erdélynek, de a magyar korona minden más földjének is örökre elmenjen a kedve az ilyen lázadó kalandoktól.

A csalódás égető érzésére mégis adtak valamelyes enyhülést a hűség itt-ott felbukkant bizonyságai. Míg Szeben és Beszterce szászai teljes erővel csatlakoztak a zendüléshez, Brassó szászai hívek maradtak. Volt egy papjok, akire nagyon hallgattak, az a szószékről folyton a hűségeskü szentségét prédikálta nekik. De még meglepőbb volt, hogy a vajdaságról lecsapott unokatestvér, Dengelegi Pongrácz János, hű maradt hozzá. Holott azt lehetett volna feltenni, hogy ez lesz a legelső, aki a zendüléshez csatlakozik. Hiszen királya megszégyenítette és megalázta. Hogy mégis visszavonult a bosszú alkalmától, ez Mátyást megindította és tiszteletre gerjesztette. Sürgősen magához hívatta a rokont Kolozsvárra.

- Köszönni akarom, János, - mondta neki mikor az korántsem barátságos arccal belépett hozzá, - hogy hív maradtál. Soha ezt felednöm nem szabad, jól tudom.

Az unokatestvér a szeme közé nézett.

- Hív nem hozzád maradék, hanemha az Koronához. Ne köszönd.

- Jól vagyon, haragos János, így is jól vagyon. Az Korona visszatösz vajdául. Nem én, az Korona. No?

Kinyújtotta kezét. Pongrácz János habozott, de aztán ő is kinyújtotta kezét. S miközben paroláztak, elmosolyodtak mindaketten.

- Társodul másik vajdának Csupor Miklóst szánom. Az dógokot tüstint kézben fogjuk. Sietök.

- Hová sietöl, király?

- Moldvai vajdára. Ollyat csapok fejire, hogy Kázmér s Girzsik királyok jajdulnak bele. Vélem jössz te is.

Előbb még országgyűlést tartott Tordán, külön erdélyi országgyűlést. Száz meg száz esztendeje nem esett már, hogy a király személy szerint tartott volna erdélyi országgyűlést. Az új vajdákat ünnepélyesen beiktatta a király és több lázadónak, akik tanácsosabbnak látták elébújni s bocsánatot kérni, megkegyelmezett. De az új adók sérthetetlenségét keményen kimondatta az erdélyi rendekkel. Nem merészelt morogni senki. A régi szép adómentes világnak vége volt, a szászok teljes mentessége, amelyet oly büszkén és féltékenyen óvogattak eddig, nem volt többé sehol. A rendek között Janus Pannonius több példányban leírt új költeményét osztogatta, amelyet még a király indulásakor írt a lázadók ellen:

Hét várnak bűnös, lelketlen földje, uradnak
Ellene mért emeled esküszegő nyakadat?
Gondold meg: fiad ő, ha uradnak lenni feledted.
Mint rossz szolgáló, jó anya légy legalább.
Kincseddel hencegsz? Ami kincs, az nem maradandó.
Vagy sok népeddel? Harc elemésztheti mind,
Lelkedet áruló izgatja s fűti kevélyre.
Ó, ti világtalanok, vak vezetőt követők!
Bármily harcedzett, elszánt és bármi hatalmas,
Bárhogy védi ügyét, veszte bizony bizonyos,
Vesznie kell! Igaz és jogos Isten trónol az égben,
Harcot nem segít ő, csak ha a harc jogos ügy.

Jóslat volt, amelyet most beválta után olvastattak a legyőzött országgal. De volt egy másik költeménye is a pécsi püspöknek, amelyet már itt írt Erdélyben. Ez így szólott:

Míg a királyi hadat követem, ne nevezzetek engem
Gyávának, kérlek, hadviselő nagyurak.
Hogyha kivont karddal nem rontok harcba vitézül,
Hogyha a várfalakon küzdeni senkise lát
S tétlen nézőként bámúlom a más veszedelmét,
Nem félénkségből, más okokon teszem ezt:
Férfi-dicsőség lesz a tiétek, melyben a küzdés
Könnyűvé leszen és nagyszerűvé a halál,
S hogyha a harc mezején valahogy meghalna a költő,
Szent múlástokat senkise zengje utóbb?

Ez a poéma jóízű mosolyra indította a királyt. Gyakran hasonlította Pannoniust a klasszikus Horatiushoz, aki azt énekelte ugyan, hogy a hazáért édes és dicső dolog meghalni, de amikor

személy szerint ütközetbe került, úgy elszaladt onnan, mint a nyúl. Pannonius semmit sem értett a fegyverforgatáshoz, a lovat is elég gyatrán ülte. Viszont a hadjáratban mindenáron részt akart venni, mert roppantúl szerette az utazást, az idegen tájakat, az érdekes eseményeket. Azonban a fegyveresek sorába állani húzódozott. Ez állandó alkalma volt a mulatságra az udvarnak, mert valóban furcsának tetszett, hogy akad olyan főpap, s épen fiatal, akinek nincs kedve csatázni. Pannonius körömszakadtig védelmezte álláspontját: a költő fölötte áll a közönséges harcos mértékének, a költőnek kötelessége életét óvni, hogy legyen, aki a nagy tetteket megőrizze ékes rigmusokban a történelemnek. Arra, hogy tüdeje beteg, restellt hivatkozni.

- Jól vagyon, - mondta a király, - hímes tojásúl bánandok vélöd. Majd gondunk lészön, hogy zengendőt kapjál tollad alá, de nagyot. Hanem osztán a poéma gyönyörően szóljon!

S megindult a király, hogy Moldvát megbüntesse. Vele ment a nádor, a két új erdélyi vajda, Bátori István, Bánfi Miklós és sokan mások. Két vonalban vonult a sereg, egyik az ojtozi, másik a gímesi szorosnak. Bogdanovics fejedelem mind a két hegyszorost rengeteg levágott fatörzzsel zárta el. De a király nem sokat vesződött az elhordatással, egyszerűen felgyújtotta a torlaszokat.

Vad és gyönyörű látvány volt a hatalmas tűz. Október vége felé járt, a hó még nem esett le. Az erdő idei harasztja úgy fogta a lángot, mint az olaj. A sereg az országút mentén vesztegelt, míg a szoros torlaszai elégtek, s az alig elhamvadt zsarátnokon keresztül utat lehetett vágni. Az első lovak térdig gázoltak a nyirkos pernyében, jobbról és balról már távol recsegett és lángolt az erdőtűz. Hogy valahogyan majd elaludjék, rá lehetett bízni az őszi esőre s a közeledő havazásra. De olyan korom szállt napokig a levegőben, hogy lovak és lovasok orrlyukai folyton megfeketedtek.

Az egész utat tűz kísérte, a király egymásután gyújtatta fel a moldvai városokat. A moldvai fejedelem már összefúvatta hadait és nem messze járt előtte, de folyton visszavonult és nem mert ütközetbe bocsátkozni. Már a második városnál, az égő Románvásárnál, megjelentek követei a király előtt és békét ajánlottak. De a tárgyalás rögtön megmutatta, hogy az ajánlat nem őszinte és csak időnyerésre való. Mátyás vonult tovább. Ellenállás nélkül jutott Moldvabányáig. Úgy határozott, hogy ezt nem gyújtja fel, hanem itt megtelepszik s innen fogja irányítani további műveleteit.

Ekkor már december közepe volt, a havasok felől dühöngő hóviharok jöttek. A magyar sereg bevette magát a város faházaiba, amelyekből vagy a hózivataros erdőkbe menekült a reszkető lakosság, vagy pincékben, padlásokban rejtőzködött. A felderítésekre küldött őrsök azzal tértek vissza, hogy a környéken minden csendes. A király együtt étkezett egy gazdag bojár elhagyott házának tágas ebédlőjében az urakkal. Még soká beszélgettek vacsora után, főként Fridrik gyászát tárgyalták, mert híre jött, hogy felesége, Eleonóra császárné, meghalt. Mindenki sajnálta, mert igen kedves, fínom és jóságos lény hírében állott. Harminchárom éves volt mindössze, neveletlen kicsinyeket hagyott maga után. Az urak soká latolgatták, vajjon megházasodik-e újra Fridrik, s kit fog elvenni. Végigsorolták az európai hercegkisasszonyokat, mindazokat, akik Mátyás listáján is szerepeltek. De aztán a király másfelé terelte a társalgást. Saját házasságának kilátásait, az egyes menyasszonyjelöltek előnyeit és hátrányait, az eddigi, ötfelé is folytatott tárgyalások eredményeit nem szerette sok ember előtt tárgyalni. Az asztal nemsokára felbomlott, s a király lefeküdt. Azonnal el is aludt.

Éjféltájban hirtelen erős világosságra riadt fel. Az ablakokon tűzvész fénye tündökölt befelé a hasadékokon által. Egy pillanat alatt magára kapkodta holmiját s már mások is hanyatthomlok futkostak a házban, akiket a tűz szintén felébresztett. Kint már harsogott a riadó. Perceken belül már a havas utcán volt a király, mellette Pongrácz János és Bánfi Miklós. A házak havas teteje tündökölve ragyogta a tűz visszaverődő pirosát. Látni lehetett, hogy a várost több

ponton is rájok gyújtották. Magyar lovasok nyargaltak el mellettök. Egyik, aki nem ismert rájok, odakiáltott:

- A piacra, hé! Ne tátsátok szájatokot!

Toronyiránt kezdtek nyargalni, mert a várost nem ismerték. De a görög hitű templom tornya a tűz világításában idelátszott. Mind a hárman kardot rántottak, mögöttük fegyvernökeik. Egy utcakeresztezésnél már gyalogos sokaságba rohantak, azok fejszés, darócos, báránysüveges moldvai harcosok voltak. A nyargaló csapat meglepte őket, de egyikök hirtelen sujtani akart a fejszével. A király gyorsan féloldalt hajolt a nyeregben és odavágott. Az oláh elejtette a fejszét, felordított és elnyúlt a földön, ordítását elfojtotta a szájába ömlő vér. Ők akkor már messze jártak. S már be is fordultak a főtérre, ahol rohanvást gyülekezett a magyar sereg minden oldalról. Egyes utcaszegleteken már dühös verekedés folyt, a moldvaiak már támadtak.

Itt elég sötét volt még, mert a tüzek a városvégeken lángoltak s csak a feltörő tornyot világították meg. Zűrzavaros kiabálás hallatszott mindenféle nyelven. A fekete sereg zsoldosai csehül kiáltották és keresték egymást, magyarul kiáltoztak a tisztek és oláhul az ellenség. A helyzet rövidesen úgy alakult ki, hogy a magyar sereg zöme tömött csoportként foglalta el a piacot és minden oldal felé védekezett. Koronként egy-egy kisebb magyar csapat odaverekedte magát a mellékutcákon keresztül. Egyszerre hirtelen kitisztult az ég és teljes fényével elétűnt a telihold. Az új világítás hevesebbre lendítette a verekedést. A király a tömör csoport egyik szélén dolgozott, mint a motolla. Lova egy helyben állott, annak nyergéből csapta el egymásután a feléje döfött gerelyek nyeleit, s utána rögtön a támadók fejére sujtott. Kisvártatva a ló összerogyott alatta, dárdát kapott a hasába. Bánfi Miklós már gyalogszerrel verekedett. Rettenetes üvöltözés és ordítozás hallatszott mindenfelől. Különösen itt a király körül volt nagy kiáltozás. Felismerték. Egyszerre ennek az oldalnak minden ereje idetolult. A király feszülten figyelt és dolgozott. Háta fedve volt, ott magyarok állottak. De észrevette, hogy a szekercés és dárdás moldvaiak a háta mögé igyekeznek furakodni.

- Jobbra, Bertót, jobbra! - kiáltott Drágfira, az udvarnagyra, aki másik oldalán verekedett.

De az udvarnagy ugyanekkor elhanyatlott. Csak feljajdult és még egyet hörgött a földön. A király rálépett az elesett ember testére, hogy hátrálni tudjon. De már mögéje férkőztek. Erős ütést érzett hátában. Hanyattesett. Esése eltörte a dárdát, melyet hátába döftek. Érezte, hogy a dárdahegy beletörik a hátába. Egyszerre három moldvai ugrott feléje, hogy megöljék. Az egyik azonban nyílvesszőt kapott és elesett, a másik kettőt Bánfi Miklós, mint a villám egy-egy remek vágással leterítette. Mind a kettő rázuhant a királyra. Ő rettenetes erőfeszítéssel letaszigálta magáról a két fájdalmasan ordító sebesültet. Megtörölte arcát, amelyet egyiknek vére elöntött. Mialatt körülötte csörömpölve, zuhanva, nyögve, csattogva folyt a harc, ő próbált feltápászkodni. Sebe cudarul fájt. Hátranyult, hogy megtapintsa a hátába tört dárdahegyet, de nem találta. Csak érezte, hogy lucskos a vértől. Sikerült térdre emelkednie. Megkereste kardját. Talpra állott, az egyik sebesültet, aki már felegyenesedett, azonnal levágta. De ekkor koponyáján érte rettentő ütés. Csak azt érezte még, hogy zuhan. Elvesztette eszméletét.

Ismeretlen háznál tért magához. Késő délelőtt volt. Mellén vastag kötést érzett, mozdulata erős fájdalmat okozott a hátában. Pongrácz János ült az ágy mellett, az ágy lábánál fegyveres szolgája állott. Fel akart ülni, de nem bírt. Pannonius ekkor lépett a szobába.

- Maradj, király, - szólt a vajda, - jobb, ha vesztegsz.

- Anyjok teremtésit, - szólt ő dühösen, - meggyőztek?

Elmondtak neki mindent. A csata négy óra hosszat tartott. De nemcsak a piacon, hanem mint utóbb kiderült, a város majd minden utcáján. A lakosság egyetértett az erdőben elrejtőzött Bogdanovics-sereggel. Hogy ki győzött, nehéz lett volna megmondani. A moldvaiak hajnalban visszavonultak az erdőbe. A halottakat most számlálják. Eddig háromezer magyar és négyezer oláh hullát számláltak össze. Az oláhok közt igen sok lengyelt is találtak, bizonyságát annak, hogy Kázmér keze benne volt az egészben. Elesett Drágfi Bertót udvarnagy, Andrási Boldizsár, a székely ezredeskapitány, aligha éri meg a holnapot. A magyarok sok zászlója került ellenséges kézre, de legalább annyi moldvai zászló van magyar kézen. Szörnyű csata volt, egyhamar egyik fél sem ereszkedhetik újabb ütközetbe.

A király fejéhez nyúlt. Szekerceütést kapott a sisakján, attól bódult el. Koponyája megdagadt egy helyen, nagyobb baja nem lett. De a dárdahegy a hátában maradt. Tapasztalt öreg katonák megnézték és egyformán úgy ítéltek, hogy nem szabad kihúzni. Benne kell hagyni a sebben, az majd idővel kilöki magától.

Két nap múlva a király lovon ült. Kínzó fájdalom égette sebét közvetlenül gerince mellett, de a testi szenvedés iránt kevés érzéke volt. Gyerekkora óta edzett teste lenézte a fájdalmat. Ugy határozott, hogy erősen megfogyatkozott seregével nem folytatja a hadjáratot, a zsákmányolt zászlókat felküldi Budára valamelyik templomba és ragaszkodik ahhoz, hogy győzött. Pannonius még az úton elkészült a költeménnyel, s újévi üdvözlet gyanánt kedveskedett vele a királynak:

Két győzelmet nyert Mátyás immár, nem is egyet.
Egy kéz nyert diadalt két veszedelme felett.
Erdély győzését követé Moldvának eleste.
Nem furfang, kardvas vett e vidéken erőt.
Két ország térdelt le tehát kétféle erőnek:
Itt a vitézség győz, ott az okos, hideg ész.
Pallas fegyverrel küzdött Erdélyben, emitt meg
Bellonának eszén megcsalatott a gonosz.
Mit kívánhatnánk újévkor mást a hazának:
Ily sikerek sorait hozza az év minekünk.

Mátyás Brassóba vonult, hogy a hű várost jelenlétével megjutalmazza. Nemcsak jelenlétével, hanem a kitüntetések és kiváltságok egész sorával. Szülőföldjének árulása felett érzett fájdalmas haragja már elpárolgott. Természete szerint is, okosságból is mindig kész volt a bocsánatra. Most már megbocsátott Kolozsvárnak is. Sőt ha már megbocsátott, nagylelkű akart lenni: Kolozsvárnak is kiváltságokat adott. S mikor hazafelé tartott végre Budára, útközben fogadta a lázongó szepesi grófot, Szapolyait. Annak is megbocsátott. Bár jól tudta, hogy Szapolyai hűségfogadalma megint homokra épül. Szapolyai az adóügyi javaslatok előtt a harmincadokat kezelte, s azok nagyon szépen tejeltek neki. Most a harmincadok nem voltak sehol, helyökbe az új adók léptek, azokat pedig a király új pénzügyi kedvence, Hampó, kezelte. Aztán volt még egy fájó pont köztük. Szapolyai számot tartott sógora, Pelsőczi Pál, hagyatékára. Már meg is terhelte kölcsönnel. De igénye jogtalan volt, s a király ellene döntött. Mindez ott maradt a Szapolyai lelke fenekén két örök ürömcsepp gyanánt. És hiába fogadkozott most könnyekkel a szemében, hogy első gazdája, a szentemlékű Hunyadi János, fiát soha többé elhagyni nem fogja, Mátyás jobban ismerte őt, mint ő sajátmagát.

- Rájövék az életnek ugyan nagy bölcsességire, Janus, - mondta a költőpüspöknek az úton.

- S mi az, felség?

- Nem fontos, hogy bennünköt szeressön akárki is. Fontos, hogy mi tudjunk érzeni szeretetöt. Én immár ott tartok, hogy ha ki hűtelen hozzám, egykedvűen vöszöm. De magyarjaimot édös fiaimúl szeretöm. S én hűtelen soha, soha nem leéndök.

Budán igen nagy ujságok várták. A pápa külön követe. Lorenzo Roverella ferrarai püspök, nem kisebb ügyben várakozott rá, mint hogy most már a cseh királyt haladéktalanul támadja meg. Viszont Fridrik követe, Pottendorf, ugyanaz, aki Svehlát segített neki megfogni, a császár szövetségét jött kínálni Girzsik ellen. Mert mióta Mátyás megjárta Erdélyt és Moldvát, a Girzsik által támasztott zavarok miatt, azóta idehaza főbenjáró dolgok történtek.

Fridrik sem maradt tétlen arra a fordulatra, hogy a pápa a cseh királyt eretneknek nyilvánította. Azzal a felfogással lépett ki a világ elé, hogy a cseh királyságnak hűbérura a német-római császár, ha tehát a cseh király alkalmatlanná válik állására, a cseh korona magától értetődően a császár rendelkezésére áll. Vagyis Fridrik kijelentette, hogy az ő felfogása szerint a pápa ítélete következtében Csehország most már az övé. Ezt közölte Girzsikkel is. Girzsik természetesen nem volt hajlandó ezt a felfogást a magáévá tenni és vita és alku helyett megtámadta Ausztriát. Viktorin betört osztrák területre, s mikor Mátyás hazaérkezett Budára, javában állott a cseh-osztrák háború. A katonailag tehetetlen Fridrik megszeppent erre a cseh válaszra és Mátyáshoz fordult szövetségért. Vagyis Mátyástól kért segítséget ahhoz, hogy a cseh koronát fejére tehesse. Attól a Mátyástól, aki ezt a koronát már a maga fején látta. Nem is minden jogos remény nélkül. A ferrarai püspök közölte vele a pápának azt az üzenetét, hogy ha fegyverrel leveri a kelyhes uralkodót, a pápa őt fogja Csehország, Morvaország és Szilézia királyának tekinteni. Ez azt jelentette, hogy szavazata lesz a választófejedelmek kollégiumában. A római királyi cím már nem látszott valószínűtlennek. S a távol jövőben már kibontakozott a nagy gondolat lehetősége: a magyar császár.

Esztergomban, a prímás Dunára tekintő palotájának dolgozószobájában ketten fogalmazták a levelet Viktorin hercegnek, a király és az érsek.

> - Viktorin münsterbergi hercegnek, Glacz grófjának és Morvaország főkapitányának üdvözlet. Úgy látjuk, hogy megutáltad a nyugalom tanácsait és nem tűrheted a szomszédaiddal való egyetértést, mert mindenáron azon igyekszel, hogy ha nincs ellenséged, csinálj magadnak. Azt hittük eddig, hogy a kölcsönös szövetkezések megkötnek s te józan ésszel azon vagy, hogy inkább a belső harcokat elnyomd, semhogy külső harcokat kelts, hiszen részedről célszerűnek, sőt szükségesnek ítélhettük olyan idők eljövetelét, mikor vágyod a békességet, megelégelted a folytonos zűrzavarokat, s mikor helyénvaló lesz indulataidat megszelidíteni és háborúskodásra hajlamos természetedet csendesebb viselkedéshez szoktatni. Most azonban nyilvánvaló jelenségekből megértettük, hogy te a mi ilyetén felfogásunktól egyenesen irtózol. Látjuk, hogy szüleid és egyes fajtestvéreid módján semmire sem törekszel jobban, mint hogy háborúból háborút szerezve, csóvát vess a békés szomszédokra s a tüzet ellenséges fáklyákkal tovább élesszed. Ehhez még hallatlan jogtalanságok járulnak. Isten és ember a tudója, hogy Csehországtól és Morvaországtól, régebben is, de még inkább nemrég, mikor főbenjáró dolgok miatt birodalmunktól hosszabb ideig távol voltunk, a kölcsönös szövetségek ellenére is, amelyeket bizony szebb reményekkel kötöttünk volt, mi mindent kellett elviselnünk. Tetőzték ezt az országunkba plántált alantas rablások. S megmondjuk, hogy legújabban mi nyugtalanít bennünket: láttuk másolatait azoknak a leveleknek, amelyekben felséges atyánkurunknak, a római császárnak, valamint az osztrák és stiriai uraknak, barátainknak és szövetségeseinknek háborút izentél...

A levélben aztán kifejtették, hogy Fridrikkel hamarabb volt szövetségben Mátyás, mint Csehországgal. Ezt könnyű volt állítani, mert itt tíz éve mindenki mindenkivel annyi szövetséget,

pótló megállapodást és megerősítést kötött, hogy ezek időrendjével tetszés szerint lehetett játszani. Az előbb kötött szövetség kötelez, Mátyás tehát bejelenti, hogy Csehországgal hadiállapotban van. A levelet így fejezték be:

> - Ámbár erre a hadizenetre voltaképpen nincs is szükség, hiszen te előbb már hadat izentél barátainknak és szövetségeseinknek, jól tudván, hogy mi kötelesek vagyunk az ő segítségökre sietni. Meg aztán azáltal, hogy bennünket és alattvalóinkat szüntelen támadásokkal ingereltél, nyilvánvalóan te fogtál előbb fegyvert mi ellenünk. Azt is kijelentjük, hogy a katolikus egyházfejedelem iránt is kötelességgel tartozunk s a szentszék külön megbízatásának kell eleget tennünk, s országaidnak igazhitű lakosait a te hitetlen erőszakosságaid ellen hívő módon fegyverrel fogjuk megvédeni. Mindezek felelősségét sem te, sem akárki más ránk nem háríthatja, mert ennek a háborúnak okát mások is, magatok is senkiben nem kereshetitek inkább, mint tenmagatokban.

Elment a hadüzenet, a kocka el volt vetve. Indulni kellett volt apósa ellen. Pedig kellemes lett volna Budán maradni. Nagyon szerette az érdekes és kedélyes vacsorákat. A zászlósurak között mindig megjelent valamelyik pozsonyi tudós, valamelyik külföldi követ. A palota nagy éttermében a király asztalánál soká folyt a beszélgetés minden este, ezek voltak a király pihenő és szórakozó órái. Egy idő óta egy különösen mulatságos ember vidámította a királyi asztalt. A Pannonius egyik olasz barátja volt ez, Marzio Galeotto nevű költő és asztrológus. Már volt egyszer régebben Magyarországon a Pannonius látogatására. Akkor, házasodni vágyó, javakorbeli özvegyember lévén, ki is nézett magának valakit, egy Szapári-leányt, s azt feleségül is vette. Első házasságából több gyermeke származott, s így népes családdal járta a világot, hol a padovai egyetemen tartott latinnyelvű előadásokat, maga ugyanakkor az orvosi kar hallgatója lévén, hol Bolognában folytatott heves vitát az ottani tudósokkal, hol pedig utazgatott különböző országokban. Megjárta Spanyolországot, Franciaországot, Angliát és kifogyhatatlan volt színes élményeinek előadásában. Nagyhasú, kedélyes ember volt, akinél mindig készen állott a tréfa, vidám kacagását az élet semmiféle gondja nem vehette el. Senki úgy a királyt megnevettetni nem tudta, mint ez a bohókás, nagyokat evő és nagyokat ivó umbriai. Amellett okos ember is volt, akivel érdekesen lehetett vitatkozni. Ha a király eltölthetett egy órát a Vitéz János, a Pannonius és a Galeotto társaságában, úgy érezte magát, mintha elméje langyos fürdőben üdült volna.

De más érdekességeket is nyújtott Buda. Egy idő óta a király minden héten egyszer meglátogatta a város legérdekesebb lakóját, a szultán öccsét. A török herceg, Mohammed szultán testvéröccse, tartván a családjában nem ritka orgyilkosságoktól, Konstantinápolyból a pápához menekült egész udvartartásával. A pápa unta foglalkozni vele és elküldte menekültnek Budára. Mátyás tüntető nyájassággal fogadta a rokont, másodízű unokatestvérét, életfogytig szállást és illő ellátást is ajánlott neki Budán. A szultánfi be is rendezkedett, elhelyezte háremének láthatatlan hölgyeit a kis palotában, amelyet a királytól kapott, és napjait olvasgatással, sétával töltötte. Gyakran kapott meghívást a király asztalához, ahol kellemes társalgónak bizonyult. Sorsával meg volt elégedve, a hatalomvágy hiányzott belőle. Előkelő török úrnak tetszett, akinek nincs más szenvedélye, mint a könyv. Rendkívüli műveltségű embernek lehetett mondani, nyolc nyelvet beszélt, főként persze keletieket. De latinul és olaszul is tudott. Testvérbátyja, a szultán, is nyolc nyelvet beszélt. A szultánról különben nem szívesen beszélt a herceg. Legfeljebb a király előtt tett olykor egy-egy megjegyzést, azt is csak akkor, ha kettesben beszélgettek. Érdekes volt, hogy régóta Budára menekült rokonaival kerülte az érintkezést. Mert lakott itt már egy szultánvérű család. Ennek a most idemenekült hercegnek ugyanígy menekült Budára a nagybátyja, mégpedig vakon, mert az előző szultán, miután két fivérét kivégeztette, ennek az egynek megvakításával megelégedett. A vak herceg odaát telepedett meg a pesti oldalon. Két fia, Daud-Cselebi és

Orkán hercegek, törökök maradtak, de leánya megkeresztelkedett és előbb egy Török Pál, majd másodszor egy Liptai Nagy János nevű emberhez ment feleségül. Tehát a vak hercegnek és feleségének elholta után ittmaradt és felnövekedett utódok első unokatestvérei voltak Mohammed most idemenekült fivérének, s valamennyien másodízű unokatestvérei a királynak. De a régebbi menekültek nem is találkoztak a királlyal. Kispolgári sorban éldegéltek, már beleolvadtak a magyar lakosságba. Az új herceg nem tartotta velök az összeköttetést. Örült, ha saját háza népén kívül nem látott törököt. Mátyást annál inkább szerette látni, sőt kiment Óbudára is, hogy meglátogassa Hunyadinét, akit kedves nénjének szólított és nyájasan eltársalgott vele arról, hogy mennyit hallott gyermekkorában Hunyadi Jánosról.

Mindez érdekes volt, szórakoztató és vonzó. De a sereg gyülekezett. Zsoldosaival és a bandéristákkal tizenhatezer ember. Ezekhez még felfogadott Brankovics Vuk vezetésével ezer szerbet, mert keményen akart hadakozni, a szerbek pedig nevezetesek voltak vitézségökről és balkáni kegyetlenségökről. Volt ötven ágyúja várakat lövetni és volt kétezer szekere.

A királlyal együtt vonult hadba a nádor, a nuncius, az esztergomi érsek, a kalocsai érsek, a pécsi püspök, az egri püspök, a két Szentgyörgyi gróf, a két Szapolyai gróf, Csupor Miklós erdélyi vajda, Bánfi Miklós, Podmaniczky László, osztrák részről Grafeneck Ulrik és a cseh katolikusok részéről Stenberg Zdenkó. S egy áprilisi napon a király, miután Ilkusz horoszkópjai nagyszerű reményeket mutattak, elindult Budáról, hogy volt apósától elvegye országát és koronáját.

X.

A sereg alvezérei közt volt egy érdekes ember, a máramarosi főispán. Kinizsi Pálnak hívták. Magyar Balázs fedezte fel, az ő egyik biharmegyei falujában volt molnár az apja, elszegényedett nemes ember. A molnár fia messzeföldön nevezetes lett roppant testi erejéről. Magyar Balázs is hallott róla és olyan kíváncsi lett rá, hogy külön elutazott abba a kis faluba meglátni a Herkulest. Bekopogtatott a malomba és kért egy korty vizet. A molnár fia malomkőre tette a kancsót és úgy nyujtotta a földesúrnak, aki elálmélkodott ekkora erő láttán és azonnal magával vitte a fiatal legényt, hogy katonát csináljon belőle. Kinizsi Pál boldogan állott zsoldos katonának, és rövidesen kitűnt, hogy nemcsak hihetetlenül erős, hanem okos is. Rövidesen tisztté verekedte magát, s Magyar Balázs annyira megszerette, hogy leányát, Benignát, hozzáadta feleségül, azonkivül kijárta a királynál, hogy veje valami méltó állást kapjon. Igy lett Kinizsi Pál máramarosi főispán, még mielőtt a király ismerte volna.

De most megismerte. Még Budán, indulás előtt, ipa odahozta elébe a fiatal óriást. Ölnyi magas ember volt, amilyen Szent László lehetett. Termetében az volt a különös, hogy aránytalanul kicsiny volt a feje. Még a sűrű szakáll sem tudta nagyobbá mutatni. Viszont két tenyere ijesztő nagy volt, ökle felért más ember fejével. Még különösebbnek tetszett, hogy azon a kis fejen mily viharosan erős hang tud kijönni. Ha el lehetett volna képzelni egy Gellérthegy nagyságú orgonát, annak lehetett volna ekkora hangja. Az sem volt közönséges dolog, hogy ügyesség dolgában jobbkeze és balkeze közt nem tudott különbséget. Nem suta volt: a balkezes embernek a jobbkeze ügyetlen. De neki mindegy volt, akármelyik. Betűt vetni ugyan egyikkel sem tudott a máramarosi főispán, de a kardot jobbal, ballal egyképpen forgatta. És ez a szörnyű erejű, viharhangú fiatalember, aki a harcban rettenetes öldöklést tudott véghezvinni, itthon a legszelidebb, gyermekesen érzelmes, jóságos embernek bizonyult. Kackiás kis felesége, a csinos Benigna, aki alig ért a hóna aljáig, úgy bánt vele, mintha libapásztor-leányka vezetett volna kötőféken valami félelmetes nagy bikát. A táborban mindenki ingerkedett vele, s ő békességes mosollyal tűrte a tréfákat. Ha felszólították, hogy mutassa nagy erejét, készségesen szolgált mutatvánnyal: kezével letört egy darabot a kőasztalból, két ujjával kettéhajtotta a rézpénzt, nyakába vett egy vértes lovat és járt vele. Mindenki azt csinált vele, amit akart, pénzét kölcsönkérték, soha meg nem adták. S ő csak mosolygott mindezen nagy gyermek gyanánt, bizonyos szégyenkezéssel, mintha restellné behemót termetét és hihetetlen testi erejét. De vármegyéje dolgaiban, mint hírlett, nem ismerte a tréfát. Az ügyekről természetes, értelmes ítélete volt, s rendelkezéseinek nem mert ellene szegülni senki. A harcban pedig nemcsak nyers erővel győzte, hanem körültekintő volt, tervek gyors kigondolója és gyors végrehajtója. Apósa azt tartotta róla, hogy ő lesz a jövendő nagy hadvezér.

Egyelőre meg kellett elégednie alvezéri ranggal. A fekete sereg felett zsoldosvezér parancsnokolt. Hag Ferenc nevű. Cseh eredet, aki valamikor Svehla alatt harcolt és a kosztolányi ostromnál csak szökéssel kerülte el az akasztófát, de utóbb jelentkezett kegyelemre Mátyásnál. A király felfogadta. S most ez a cseh vezér vitte a csehekből álló zsoldos sereget Csehország ellen.

Negyednapra már morva földön táboroztak. A Thája folyó melletti Laa városka közelében vertek tábort. S a másik oldalról ugyanekkor jött oda Girzsik. Felállt a folyó másik partján és első dolga az volt, hogy szokott harcmodora szerint szekerekkel bástyázza körül magát. Mátyás földsáncokat ásatott. S a háborút mindjárt megkezdték úgy, hogy a főtábor mindkét oldalon mozdulatlan maradt, de apró csapatok mindkét oldalról ki-kitörtek, gázlót kerestek és összeverekedtek. Így ment ez hosszú ideig, télen farkasszemet nézett a két ellenfél. A döntő,

nagy ütközetet egyformán halogatta mind a kettő. Mátyás a maga részéről még várt is valamit. A lengyel király válaszát.

Ugyanis Boskovics Protáz, Pannonius hajdani tanulótársa, most olmützi püspök, igen érdekes tervvel ment Kázmér királyhoz. A lengyel fejedelem még mindig fenntartotta elvi igényeit néhai sógora V. László országaira, Magyarországra is, Csehországra is. A pápa őt is felhívta, hogy a vallás védelmében fegyverrel fenyítse meg Girzsiket. Da Kázmér igen sokat adott a királyi rang méltóságára és abba sehogysem akart belemenni, hogy európai királyt a pápa egyszerűen megfoszthasson trónjától. Ha ez gyakorlattá válik, akkor Girzsik után más következhetik. Ő nem akarta Girzsiket megtámadni. Girzsik halálára spekulált. A cseh király nem volt nagyon egészséges ember, epebaj kínozta és minduntalan sárgaságba esett. Halálát emberi számítás szerint ki lehetett várni. S Kázmér úgy gondolta, hogy akkor majd ráér fellépni igényeivel és vagy személyesen ráülni a cseh trónra, vagy valamelyik fiát megkoronáztatni. Elhatározta tehát, hogy semleges marad. A két hadakozó ellenfél most egyaránt ki akarta ráncigálni a semlegességből Lengyelországot. Girzsik is, Mátyás is. Protáz püspök azzal az ajánlattal ment Krakkóba, hogy Kázmér király jegyezze el két lányát: Hedviget Mátyás királlyal, a kisebbiket pedig Miksa osztrák trónörökössel. S ugyanekkor vegyék szerződésbe, hogy a cseh igények mindörökre azokat a gyermekeket fogják illetni, akik ebből a két házasságból származnak. Ezt a tervet maga Protáz eszelte ki, miután Bécsben is, Budán is megfordult. A tervhez hozzájárult Fridrik is, Mátyás is. És Mátyás itt várta a püspök visszatértét a Thája-parti táborban.

Protáz püspök nem járta meg Krakkót eredménnyel. Sőt, a semlegességnél is rosszabb választ hozott. Kázmér egyáltalán nem volt hajlandó a cseh kérdésről tárgyalni, de annál hevesebben és haragosabban tárgyalni kívánt azokról a károkról, amelyeket Mátyás okozott neki, mikor hűbéresének, a moldvai vajdának, országába tört, annak városait felégette. Ezekért kártérítést követelt.

Mátyás vállat vont. Jól van, megpróbálja egyedül. Tovább ült a Thája partján és leste a másik tábort, mint ahogy az leste őt. Az idő apró csatározásokkal telt el, esténként vagy hazatért húsz ember a portyázó kirándulás után, vagy csak tizenöt tért haza belőle. A sereg maga állandóan fegyvergyakorlatokat tartott és vezényszavakat gyakorolt.

Egy könnyű lovas csapatot maga Mátyás vezetett egyszer ilyen fegyvergyakorlati kirándulásra. Jó messze ellovagoltak a földhányások közül. Gyönyörű kora tavaszi idő volt, a folyóparti füzek tele voltak barkával, a serkedő gyepen kiütközött a gólyahír és a levegőben pillangókat lehetett látni. Egyszer csak meglepetve megállottak: a folyócska tulsó partján a dombhajlás mögül ügető sereg törtetett elő. Azok is rögtön megállottak. Ugyanerre a helyre jöttek gyakorlatozni ők is. Nem volt más közöttük, csak a keskeny Thája. Ez a furcsa találkozás úgy meglepte azokat is, ezeket is, hogy tanácstalanul és mozdulatlanul állottak jó darabig. Eszökbe sem jutott harcolni. Pedig a gerelyhajítás könnyűszerrel átért volna a vízen.

Mátyás összehúzta a szemét és merően nézett egy lovasra. Annak takaróján megismerte a Girzsik címerét. Elámult. Még jobban figyelte a lovast. S akkor már az is figyelte őt. Megismerték egymást. Csakugyan maga Girzsik volt odaát emberei között.

- Fujjál tisztelgőt, - szólt rá csehül kürtösére Mátyás.

A trombitaszóra azonnal tisztelgés felelt a másik oldalról is. Mind a két csapat tisztelgett. Mátyás odaszólt embereinek, hogy jól vigyázzanak, aztán odalovagolt a partra, egészen a vízig. Ugyanakkor Girzsik is lejött a másik oldalon a vízig.

- Ave, domine serenissime pater! - szólt át Mátyás, még csak kiáltania sem kellett.

- Ave, domine serenissime fili! - szólt vissza Girzsik.

Nézték egymást szótlanul egy darabig. Akkor Girzsik rákezdte:

- Hát így kell nekünk találkozni? Nem szégyelled magad, hogy minden rosszat reám fogsz és karddal jössz ellenem, mikor én neked nem vétettem semmit?

- Ne fáradj, - mondta Mátyás a helyzet humorán nevetve, - ezeket a dolgokat bőségesen megleveleztük. Most itt tartunk a fegyvereknél. Majd Isten eldönti, hogy kinek lesz igaza. És majd rá fogsz jönni, hogy kár volt áskálódnod ellenem. Nem birsz te énvelem. De én birok teveled. Szívből sajnálom, de tönkre foglak tenni.

- Tönkre ám az öregapádat, de nem engem. Korábban kelj fel, ha engem tönkre akarsz tenni. Sírva fogod te még megemlegetni ezt a kirándulásodat. Nem is értem, miért beszélek veled. Nem kellene veled szóba állanom. Mélyen megsértettél.

- Én? Téged? No ez csinos dolog. Még te panaszkodol. Mint a mesében a farkas.

Igy kiabáltak át egymásnak a vízen. Nem is volt nagy kiáltásra szükség. És közben kíváncsian méregették egymást. Tíz esztendő telt el azóta, hogy Sztrasznicnál elbúcsúztak. Mátyás azóta tizennyolc éves fiúból huszonnyolc éves férfivá érett, Girzsik harminckilenc évesből negyvenkilenccé nehezedett.

- Vajjon mit szól most Csunka, - szólt át a vízen Girzsik, - ha lenéz az égből és meglát bennünket itt szembenállni?

- Csak ne emlegesd Csunkát. Nem érdemeltél te olyan lányt, mint ő volt szegény.

Álltak és hallgattak. A fákon madarak csicseregtek. Katonáik mozdulatlanul ültek a lovakon.

- Nem lehetne ezt valahogy elintézni? - szólt most Girzsik habozva.

Mátyás jódarabig maga is habozott. Aztán vállat vont.

- Rajtam nem múlik. Várom embereidet. Isten veled.

Azonnal sarkantyúba kapta a lovat és indult vissza, tábora felé. Nem tagadhatta maga előtt, hogy ebben a vén rókában mégis érdekli valami. Szándékosan nem nézett vissza, de érezte, hogy Girzsik még ott áll és hosszasan néz utána. Arra nem is gondolt, hogy most egy nyílvessző elzizzenhet a füle mellett. Az egész furcsa, véletlen kis jelenetnek volt valami lovagias íze, valami hallgatólagos szabálytisztelete, mint a lovagi tornáknak.

Girzsik követei még aznap megjelentek a táborban. Mátyás közölte feltételeit. Ezek legelseje az volt, hogy a kelyhes csehek áttérnek a katolikus vallásra. Aztán még hosszú sora következett a különböző kikötéseknek. Másnap megjött a válasz, elment rá a viszonválasz. Nem tudtak megegyezni. Annál kevésbé, mert Roverella, a nuncius, kézzel-lábbal akadályozta az alkudozást. Ő az eretnek király teljes vereségéhez ragaszkodott. Az alkudozások tehát abbamaradtak s az apró csatározások megint elkezdődtek. Mátyás könnyű lovassága most főként arra vigyázott, hogy szétugrassza és kifossza azokat a meneteket, amelyek az ország belsejéből élelmet és takarmányt szállítottak a cseh tábornak. Ezt olyan ügyesen csinálták, hogy Girzsik kénytelen volt beljebb húzódni az országba serege egy részével s másik részét Viktorinra bízva itthagyni a szekértábor védelme alatt. Mátyás azonnal megtámadta a megfogyatkozott cseheket, de Viktorin bátran és ügyesen védekezett, a támadók súlyos veszteségeket szenvedve vonultak vissza. A király várt néhány napig, s akkor éjszaka óvatosan az egész sereggel átgázolt a Thája egy messzi pontján s reggelre már új tábort ütött Znaimnál a meglepett Viktorin háta mögött. Ez ijedten szedelődzködött, mert látta, hogy ha az anyaországtól elvágni engedi magát, elveszett. Girzsik is sietve közeledett. A magyar sereg gyorsabb volt: megtámadta és megverte Viktorint, aki hajszál hijján foglyul esett és csak nagynehezen tudott bemenekülni Trebitsch várába. Mátyás azonnal ostrom alá fogta. Az ostrom sikerült, Viktorin kirohant a várból, átvágta magát és bemenekült serege egyrészével

egy nem messzi bencés kolostorba, amelyből a kelyhesek kiűzték volt a szerzeteseket és várat rögtönöztek belőle. Ebben a szűk és mondva csinált erődítésben nagyon megszorult a cseh királyfi. A környék kelyhes lakossága is odamenekült a klastromba, asszonyok és gyerekek is fogyasztották az eleséget, a magyar sereg pedig erős vesztegzárat vont köréjük.

- Minden cseh fej egy arany!

Ezt a parancsot Mátyás doboltatta ki az ostromló táborban. Volt is foganatja. Különösen a szerb lovasok portyáztak el mérföldekre és egyre-másra hozták a lemetélt cseh fejeket. Volt honnan. A Viktorin felmentésére megjelent a kisebbik cseh királyfi, Henrik. Az ő portyái igyekeztek a magyarokat zavarni a legeltetésben és az élelem rekvirálásában. Ebből számtalan egyéni csetepaté származott, s a beszállított cseh fejek, amelyeket a tábor közepén egyenként dárdára tűztek, rohamosan gyarapodtak. Végre Viktorin megint kirohant és megint ügyesen átvágta magát. Sikerült Henrik seregével egyesülnie, majd mindaketten egyesültek apjok seregével. Mátyás erre Brünn ellen indult, a várost azonnal el is foglalta, aztán megkezdte a Spielberg-erőd körülzárását. Girzsik azonnal ott termett, de megint nem tartotta tanácsosnak nyilt ütközetbe ereszkedni, mert erre gyengének érezte magát. S megint megpróbálkozott az alkudozással.

Most már nem is követek útján alkudoztak. Girzsik személyes találkozót kért, Mátyás ráállott. Kicserélték a menleveleket és a két tábor között a sík mezőn, ahol erre a célra külön sátrat ütöttek, összejöttek. Mind a két király kíséretével jött a találkára. Nem fogtak kezet, katonásan tisztelegtek egymásnak. Aztán leültek a hosszú asztalhoz, amelynek egyik oldala Magyarországot, másik oldala Csehországot jelentette. Egyik oldal közepén ült Mátyás, mellette jobbról-balról tanácsosai, továbbá Grafeneck és Sternberg Zdenkó. Vele szemközt a középen ült Girzsik, kétfelől cseh és morva urak. És kezdtek tárgyalni.

Fárasztó, untató szalmacséplés volt ez, a megegyezés minden reménye nélkül. Mátyás felolvastatta feltételeit, s azokat pontonként tárgyalás alá vették. Egymásután keltek fel az urak, hol egyik, hol másik oldalról, és végevárhatatlan hosszadalmassággal jogi fejtegetésekbe bocsátkoztak. A két király ezalatt lopva tanulmányozta egymást. Most végre közvetlen közelből szemlélhette após a vőt és vő az apóst.

Girzsik nagyon rossz színben volt. Meglátszott rajta, hogy az epebajáról szóló mendemonda nem mese. Szeme alatt megtáskásodott a bőr, püffedt orcái fölött mély karikák árnyékolták. Koronként görcsös vonaglás futott végig ábrázatán. Látszott, hogy fogait keményen összeszorítja a fájdalom miatt.

- Fájdalmaid vannak? - szólt halkan Mátyás.

- Rettenetes epegörcsöm van, - felelte felnyögve Girzsik.

A tanácskozásra egyik király sem figyelt. Halkan beszélgetni kezdtek. A cseh zászlós úr, aki éppen szónokolt, elhallgatott, de Mátyás intett neki, hogy csak folytassa. Aztán Girzsikhez fordult:

- Gyakran van görcsöd?

- Ez már az ötödik. Csúnya fájdalom. Az öklömbe szeretnék harapni olykor kínomban.

- Igazán sajnállak. De annakidején Prágában még nem emlékszem, hogy bajod lett volna az epéddel.

- Nem. Később jött. A sok bosszúságtól. Az orvosok azt mondják, hogy az epében a harag lakik. Ebben volt részem bőven.

Elhallgatott. A megjegyzésben rejlő szemrehányás ott maradt köztük. A tanácskozás még sokáig folyt minden eredmény nélkül. Végre is szétoszlottak azzal, hogy másnap folytatják,

még pedig úgy, hogy elkezdik reggel, együtt ebédelnek, utána tovább tárgyalnak. Mivel a nemzetközi szokások szerint az ebédnél házigazdának lenni azt jelentette, hogy az ebédet adó fél birtokosa a területnek, úgy egyeztek, hogy a hadjárat egyelőre eldöntetlen volta miatt az ebédet közösen adják. Ebből óriási trakta kerekedett, díszesen terített asztal, zenekar, külön dobogó a bohócoknak és dalnokoknak, hogy ezek ebéd alatt mulattassák az urakat. A dalnokokat azonban nem engedték fellépni. Azoknak csak olyan dalaik voltak, magyaroknak is, cseheknek is, amelyek urok hősi tetteit magasztalták s ez egyik részről sem látszott volna tapintatosnak. De a törzsöket csavargató kígyóemberek, az állathangokat utánzó és kezökön járó bohócok felléptek, mialatt ettek az urak. Bőségesen fogyott a bor, vidámodott a hangulat és Sternberg Zdenkó odaszólt a két királynak:

- Király urak, engedjük a magyar bohócot, meg a cseh bohócot megbirkózni, hadd lássuk, melyik részen van az igazság.

Nagy nevetés keletkezett erre, Mátyás király vígan bólintotta beleegyezését, a rosszkedvű Girzsik vállat vont. Eléhozták a két bohócot. Borzi volt a neve a Mátyásénak, a cseh bohócé Tuta. A magyar bohóc zömök termetű, közepes erejű fickó volt, a cseh jókora fejjel nagyobb nála. Zdenkó úr jókedvűen rendezte a mérkőzést. Megmagyarázta nekik, hogy most országaik dicsőségéért küzdenek, aztán tapssal összeeresztette őket.

A két bohóc mókásan kezdett birkózni, hogy az urak nevessenek. A nádor könnyeit törölgette, úgy kacagott. Lassanként belemelegedtek a dulakodásba a bohócok és már nem tréfáltak. A cseh jóval erősebb volt, a magyar jóval ügyesebb. S ahogy az ő birkózásuk komolyodott, éppen úgy csendesedett el az urak nevetése is. Többen már felálltak az asztaltól és odamentek a dobogóhoz, magyarok és csehek egyaránt. Kiki a maga bohócát biztatta. Most már olyan volt a hangulat, mint valami komoly bajvívásnál. Az arcokon a küzdelem feszültsége vonaglott.

- Hohó, - kiáltott az egyik cseh úr, - harapni nem szabad, hé!

Kirántotta kardját és lapjával ráhúzott a magyar bohóc fenekére. De egy magyar úr rákiáltott:

- Hadd békén, uram, hallod-e? Mert aztán a te bohócod fejére sujtok egyet, de abból baj lesz!

Most már nagyon erős volt a feszültség. A bohócok lihegve, nyögve, fogcsikorgatva birkóztak. Az urak már mind ott álltak a dobogó mellett, csak a két király maradt helyén. Háromszor is szólniok kellett, hogy az urak álljanak félre, mert elveszik a kilátást. A mérkőzést, amely egyre vadabbá és görcsösebbé nőtt, biztató uszítások, kiáltások kísérték. Borzi egyszer csak összeszedte minden erejét és átnyalábolva a nála jóval magasabb Tutát, a levegőbe emelte. Annak kalimpált a lába. Biztos volt, hogy a következő pillanatban végigterül a földön. S ekkor egy cseh úr, nem tudván türtőztetni magát, felugrott a dobogóra és ellökte Borzit. Lezuhant mindkét bohóc egymásba kapaszkodva. Ugyanekkor egy magyar úr tomboló dühvel kardot rántva ugrott a dobogóra a cseh után. Egy pillanat alatt már kardok villantak. A dobogón a két úr már szabályosan vívott. De mások idejekorán rájok mentek és szétválasztották őket. Mátyás felpattant ülőhelyéből. Hangosan kiáltotta:

- Aki megmoccan, akár magyar, akár cseh, levágom!

Kardját már ő is kihúzta. Csend lett. Az arcok gyűlölködve pillantottak egymásra, a mellek felindultan fujtak. Girzsik rárivallt Sternberg Zdenkóra:

- Ha ezért az ostobaságért most nagyon meg nem lakolsz, azt csak a magyar király jelenlétének köszönheted!

Valaki elkergette a bohócokat. Egymásután hallatszott a hüvelybe visszatolt kardok csattanása. Az urak lassanként visszaültek az asztalhoz. De senkisem szólt egy szót sem. A zavart és kellemetlen csendet Mátyás törte meg:

- A magyar bohóc győzött, - mondta keményen.

- Győzött, - szólt erre azonnal Girzsik, - nem lehet tagadni. De Sternberg szamár. Ilyet még játékból sem szabad csinálni. Országokért ne bohócok verekedjenek, hanem királyok.

- Csak nem akarsz velem megmérkőzni? - szólt Mátyás olyan tréfával, amelyet komolyan is lehetett venni.

Girzsik ránézett és arcára kiült az ellenséges gyűlölet.

- Nem ijednék meg tőled, fiam uram.

- Tessék. Állok elébe. Vívjunk meg.

Halálos csend támadt, az urak még moccanni sem mertek, úgy figyeltek.

- Lehet, - szólt Girzsik sápadtan, - akár most mindjárt, a sátor előtt.

- Csak nem gyalog gondolod? Nem, azt már nem. Gyalog verekedni, az parasztoknak való. Királyok verekedjenek lóháton. Menjünk ki a mezőre lovon, azt igen.

- Mezőre? Én csak korlátok közt vívok.

- Persze, mert nagyon vastag vagy és a nyilt mezőt nem birod. De én arról nem tehetek. Vívjunk meg a két sereg között a mezőn, ahogy hajdan a vezérek megvívtak.

Izgatottan, előrehajolva várta a választ. Roppantul vágyott volna Girzsikkel megverekedni. Girzsik mereven nézett rá és küzdött magában. De aztán leszegte szája sarkát és legyintett:

- Ezek olyan hiábavaló beszédek. Folytassuk a tárgyalást.

Átvonultak a tanácskozó sátorba. De az egyes pontok feletti alkudozás most még kevésbbé ment, mint azelőtt. Kedvetlenül, akadozva tárgyaltak, tízszer elismételték ugyanazokat a dolgokat egyik részről s tízszer felelték rá ugyanazokat az érveket másik részről. S végül is Girzsik beletörődött, hogy alkudozással nem tud békét teremteni. Hűvösen és mereven tisztelgett, mikor felkeltek az asztaltól és megállapították, hogy a vita megoldhatatlan.

Mátyás az ostrom további folytatását rábízta Magyar Balázsra és Kinizsi Pálra, maga pedig bevonult Olmützbe. Innen elárasztotta a császárt, a pápát, a német fejedelmeket, Sziléziát és minden elképzelhető erőforrást olyan levelekkel, amelyek segítséget követeltek. Négy hónapja állott már hadban és nem birt Girzsikkel. Mind a két fél tudta, hogy életre-halálra megy a játék. Döntő, nagy csatába egyikük sem akart bocsátkozni. Tartottak egymás erejétől. Mátyás nem becsülte le a cseh király jól szervezett, szívós, sokat próbált gyalogságát, Girzsik nem becsülte le a magyar király világszerte híres, mozgékony, vitéz lovasságát. Valami külső erőnek kellett közbeszólnia, hogy az erők túlságosan egyforma mérlege egyik, vagy másik oldalra billenjen. Ezért próbálták mind a ketten kimozdítani semlegességéből a lengyel királyt s ezért kopogtatott Mátyás minden lehető ajtón segítségért, a katolikus egyháznak nem ugyan a török elleni, de nem kevésbbé keresztes hadjáratára hivatkozva.

Gondjai voltak, szórakozni akart. Mikor Olmützből rövid hadi kirándulást tett, hogy Hradistye várát körülzárja, írt Pozsonyba, hogy jó szekéren és igen gyors lovakon azonnal küldjék hozzá Ilkusz Mártont, az asztrológust és az örökké vidám Galeottót. Jöjjenek a király táborába Hradistye alá. Vagy ha már ott nem találják, majd megtudják, hova kell menniök.

Jöttek is mind a ketten a kitüntető királyi parancsra. Olmützben találták meg a királyt. Nagy volt a viszontlátás öröme. És esténként megint visszatértek a kedélyes, hosszú beszélgetések

órái. Vitéz János, Pannonius, Galeotto és Ilkusz minden vacsora után együtt maradtak a királlyal. Volt még egy érdekes csatlakozó: Gabriele da Verona, a Hunyadiné gyóntatója, Kapisztrán hajdani társa, aki a pápa külön meghatalmazásával jött a táborba, hogy a király szövevényes diplomáciai munkájának segítségére legyen. Az is velük töltötte a kedélyes órákat.

- Nagyon kedvelem Gabrielét, - mondta egyszer a király, mikor a páter korábban távozott körükből, - van benne valami úri és előkelő s ugyanakkor valami megmagyarázhatatlan őserő. Kapisztrán mellett ez nem vevődött észre rajta, annak egyénisége agyonnyomta. De most mind jobban észreveszem.

- Felség, - mosolygott Galeotto, - ez nem megmagyarázhatatlan. Nem ismeri felséged Gabriele származását?

- Nem. Sohasem kérdeztem.

- Gabriele törvénytelen gyermek. Anyja parasztlány volt, apja gróf Rangoni Guido.

- Úgy, - mondta Mátyás meglepetten tünődve, - ez sok mindent megmagyaráz.

És a törvénytelen származásról kezdtek beszélni. Galeotto csodálkozását fejezte ki, hogy Magyarországon milyen különös fontosságot tulajdonítanak a törvényes születésnek. A haladottabb országok rég túl vannak ezen, kivált ha fejedelmek gyermekeiről van szó. Angliában, Franciaországban, Spanyolországban a fejedelmek természetes szülöttei nyilvános rangokat viselnek. Olasz földön senkinek sem jut eszébe csodálkozni azon, hogy a nápolyi király, Ferrante, törvénytelen gyermeke volt az előző királynak, Alfonznak és nem is igen tudni, ki volt az anya.

- Ezt nem is tudtam, - szólt Mátyás, - szóval Beatrix hercegnőről nem tudni, ki volt a nagyanyja.

Ebben a pillanatban a király elfogott egy titkos pillantást. Gabriele intett a szeme alig látható mozdulatával Galeottónak, hogy ezt a beszédtárgyat ne erőszakolja. És Mátyás tudta, hogy ez mit jelent: ezek mind tudták azt az elég sokszor mesélt dolgot, hogy Hunyadi János állítólag a Zsigmond király természetes fia volt.

- Az erkölcs földrajzi fogalom, - zárta be fejtegetését Galeotto, - ami egyik helyen természetes, az másutt szégyen. Lehet például Lengyelországban szégyen az, ami Skóciában dicsőség. Szerintem az igazi bölcs mindezeken felülemelkedik. Az élet ilyen jelenségeit sem dicsőknek, sem szégyenleteseknek nem kell tartani, egyszerűen tudomásul kell venni őket.

A király érezte, hogy elpirul. Galeotto véletlenül éppen Lengyelországot bökte ki, melynek királya kitért volt az elől, hogy válaszoljon Protáz püspök házasítási ötletére: Mátyás venné el Hedvig lengyel királykisasszonyt. Ez rég fúrta oldalát és égette büszkeségét, bár nem említette senkinek, még Vitéz Jánosnak sem. Most is másra fordította a szót.

- Mi ujság az egyetemen, Ilkusz?

- Nagy a szomorúság, felség. Regiomontanust nem lehet visszatartani. Átmegy tanítani a bécsi egyetemre.

- Igen, ezt már sajnálattal hallottam a primástól. Nagy kár érte. Sohasem fogom elfelejteni, milyen világ nyilt ki előttem, mikor megmagyarázta nekem a napfogyatkozást. Valósággal kedélybetege voltam addig a napfogyatkozásnak. De mikor olyan világosan és szépen kifejtette előttem, hogy a nap és a hold, mialatt a föld körül forognak, hogyan vetnek árnyékot egymásra, egyszerre az egész mennybolt értelme kitárult előttem. És mikor azt a remek találmányát magyarázta el nekem a trigonometriából, amelyet ő tangesnek nevez... Nincs szebb a világon a tudásnál.

Így telt az idő nyájas vitákkal és éjszakába nyúló eszmecserékkel. Olykor különösen jókedvű volt a hangulat s ilyenkor egészen zabolátlan tréfák járták. Egy este Mátyás elmondta a tudósoknak, hogyan birkóztak a Brünn alatti táborban a bohócok. Galeotto roppantul élvezte a történetet. A nehéz magyar bortól fölötte meg is vidámodott ez este.

- Lettem volna csak ott! Felajánlottam volna, hogy megbirkózom egy cseh tudóssal.

Ebből hangos és vidám vita keletkezett. A király ötven aranyat igért Galeottónak, ha mindnyájok szemeláttára megbirkózik egy magyar katonával. Galeotto semmit sem szeretett annyira, mint a pénzt. Ráállott. Beparancsolták az ajtónálló katonát. A kövér tudós birokra kelt vele. Rettentő szuszogással erőlködött, hogy az ötven aranyat megszolgálja. A primás úgy nevetett, hogy az asztalra borult. A király hangosan hahotázott. És Galeotto legyőzte a katonát. Az ötven aranyat megkapta. Nem járt rosszul a katona sem, a király annak is vetett két aranyat. Pannonius másnapra verset írt a mulatságos mérkőzésről.

Az idő mulatságosan múlott, de múlott. A hadban álló királynak nem küldött segítséget senki. Mindenki jól tudta, hogy saját hatalma gyarapodásáért verekszik, az ügy vallási címe mindenkit hidegen hagyott. Mindössze Fridrik küldött valami gyülevész kis sereget, de annak emberanyaga olyan selejtes volt, hogy a csehek azonnal szétverték. Az osztrák zsoldosok nagy piros posztókeresztet hordtak. A kelyhesek mindegyikkel megetették ezt a posztókeresztet, de úgy, hogy a legtöbb megfulladt beléje. Ezen a dicstelen segédcsapaton kívül mást nem kapott a király. Sőt azt kellett látnia, hogy a lengyel király készül Girzsik javára kilépni a semlegességből. A cseh király nem kis árat fizetett ezért: szerződést adott Kázmérnak arról, hogy lemond a maga családjának trónutódlási jogáról és halála utánra biztosítja a cseh koronát Kázmér legidősebb fiának, Ulászlónak.

Ez a hír részint meghökkentette, részint kitűnő reményekkel töltötte el Mátyást. Ha Girzsik lemondott arról, hogy a trónörökös Viktorin valaha is cseh király lehessen, végső veszedelemben érezheti magát. Akkor tehát minden jól van. Nincs jobb ellenfél, mint a rémült ellenfél. És ha kétsége eddig sem volt, most már bizonyosnak látta, hogy Csehország az övé lesz. Noha még maga a pápa is cserbenhagyta és a tárgyalásokba folyton belebeszélő, örökösen okvetetlenkedő pápai követek diplomáciai ügyeskedésén kívül semmivel sem segítette. Ezek pedig inkább csak akadályozták munkájában.

Pénzre volt szüksége, megint csak pénzre. Ezért a már meghódított részek helytartójává kinevezte Sternberg Zdenkót és maga Pozsonyba utazott, ahova országgyűlést hívott össze. Ennek lefolyása semmit sem különbözött az eddigiekétől. A király adót kért. A rendek hajlandók voltak pénzt adni, csak ne nevezzék adónak, hanem önként megajánlott segítségnek, azonkívül a király adjon okiratot, hogy ez most már igazán és őszintén visszavonhatatlanul utoljára történik, s az okiratot kezesek gyanánt a zászlósurak írják alá. A király mindent megígért és megkapta a pénzt. De még azután is ott időzött egy darabig Pozsonyban. Nagy kedve tellett a magyar egyetemi városban. Az egyetemet többször meg is látogatta. Schönberg, az alkancellár, igen méltóságteljesen lépdelt mellette, mert a király kieszközölte a pápánál, hogy az egyetem tekintélye érdekében Schönberg, prépost létére, főpapi jelvényeket viselhessen, tehát a gyűrűt is, egyházi alkalmakkor pedig infulát és pásztorbotot, mintha csak püspök volna. Az egyetemi hallgatók, tizennégyéves kis fickóktól szakállas fiatalemberekig, egyforma fekete tógában nyüzsögtek Pozsony utcáin, s ha megpillantották a király hintaját, megszeppent áhítattal kapták le fejökről a sokszegletű, lapos, fekete diáksapkát. A király nyájasan intett a kezével mindegyiknek. Gyengéje volt a fiatalság, minden fiúban a maga fiatalságát látta, s mindegyiket a maga fiának látta, mint elégedett apa, aki iskolát adott gyerekeinek, száznak és ezernek, hogy vihessék valamire. A fiúk arcán rajongó imádat sugárzott a király láttára. Az ő királyuk volt ez, még harmincon innen, s már tíz esztendeje király.

Az ifjúság királya főként Fridrikkel foglalkozott még Pozsonyban. A császár külön pót-szövetséget kötött vele, mert el akart menni Rómába, s erre az időre tartományait biztos védelem alatt óhajtotta tudni.

Hogy mit akart a császár Rómában, azt biztosan nem tudta senki. Ő maga azt mondogatta, hogy mikor saját népe Bécsben körülzárta, szerencsés menekülése esetére zarándoklási fogadalmat tett, s azt most már annyi halasztás után teljesítenie kell. Bizalmasan azt üzente Mátyásnak, hogy a pápa útján szeretné összeveszíteni Kázmér királyt és a német lovagrendet, akik nemrégiben kötöttek békét pápai közvetítéssel; így Lengyelországot elfordítaná a cseh ügyektől, hogy Mátyás szabadabb kezet kaphasson. A király ezt hitte is, nem is. Magában azt sejtette, hogy Vitéz Jánosnak van igaza, aki szerint a császár Miksa főherceg számára akarja a szentszéknél megvetni a magyar és cseh korona igényeinek alapját. Akármint volt is, a császár és a király megállapodtak, hogy Mátyás minden cseh és morva támadás ellen vállalja Alsó- és Felső-Ausztria védelmét, s ennek fejében joga van a két tartomány egy évi jövedelmét behajtani. Fridrik útrakelt Rómába és gondossága igen okosnak bizonyult, mert alighogy kitette lábát Bécsből, Baumkircher András, a rebellis osztrák úr, azonnal fegyveres felkelést szított. Mátyás szíve szerint nagyon is együtt érzett ezzel a felkeléssel. De lovagias érzése nem engedte, hogy cserben hagyja a távollévőt, aki megbízott benne. Segített a zendülést elcsitítani. Mire Fridrik visszajött Rómából, a két Ausztriában már nem volt semmi baj. S a cseh és morva harctereken Mátyás otthagyott emberei igen jól dolgoztak: több ütközetbe sikerült belevonniok Girzsik seregeit és mindet megnyerték. Girzsiknek igen rosszul állott a szénája.

Mátyás, amint itthoni dolgait elvégezte, már ment is vissza a hadszíntérre. Kissé bosszantotta, hogy Ilkusz horoszkópjai zagyva és kedvetlen mondatokat tartalmaztak, de ezeket hamar elfelejtette. Természetével járt, hogy a rossz jóslatokat kinevette, de a jókban vakon hitt. S csakugyan, kevéssel visszaérte után Brünn makacsul védekező erődje, Spielberg, elesett. A magyar sereg nagy diadallal és zeneszóval bevonult. Morvaország most már kevés terület híjján Mátyásé lett. Tovább, tovább. Nekivágott Brünnből a még hátralévő morva részeknek. Egymásután negyven helységet gyujtott fel, vonulásának útját egy égő ország lángja világította. Chrudim volt a legközelebbi vár, amelyet meg akart venni.

Tábort ütött a havas tájon és körülzárta a várat. De Girzsik seregeinek ott kellett ólálkodnia valahol a közelben. A kiküldött felderítők még nem hoztak hírt róla. Egy nap Mátyás maga állott négyszáz cseh katolikus lovas élére, hogy végigtapasztalja a Chrudim és Schomberg között kanyargó országutat. S egy fordulónál hirtelen a Girzsik felvonuló főseregével találta magát szemközt. Azok is nyomban észrevették a közelgő ellenséges csapatot. Mátyás megfordult, visszavonulást kiáltott és nyargalni kezdett. De útját elvágták. Már látta, hogy amonnan is a Girzsik emberei közelednek. Egy szempillantás alatt kellett határoznia. A biztos fogság várt reá, ha ugyan nem a halál. Egy kis major állott az országút hajlásánál. Lecsúszott a vágtató paripáról, azt hagyta tovább futni, nehogy a major előtt álló magányos mén elárulja. Három ugrással bent termett a parasztházban. A környék lakossága katolikus volt és Girzsik-ellenes, a majorosban feltehetőleg megbízhatott.

- Ruhát gyorsan! - kiáltott rá a szájtátó családra.

A cseh paraszt nem sokat kérdezett. Egymásután adogatta a sebtiben előszedett ruhadarabokat. Mátyás rugdalta magáról a maga holmiját. Lázas sietséggel öltözött fel, mialatt a majoros kikergette a kíváncsi családtagokat.

- Ezt mind használd egészséggel, - mondta ledobált ruhájára és fegyvereire mutatva, - neked adom. Pénzt is találsz benne. Most vezess a házad mögé. Ha elárulsz, gyerekeiddel együtt meghalsz.

A parasztkert sövénye mellett hasoncsúszva ért el egy mellékösvényt. A csata javában folyt az országúton, annak fegyverzaja és ordítása idehallatszott. A kétféle csehek már öldösték egymást. Ő szedte a lábát szaporán. Nagy kerülővel akart elérni saját táborába. Ekkor nyargaló lovasok közeledtét hallotta háta mögött. Jámbor arccal hátranézett és tisztességtudóan az út szélére tért. És taposta tovább serényen a havat.

A lovasok utólérték. Tízen voltak. Kis portya a Girzsik seregéből. Vezetőjük megállt, rákiáltott:

- Megállj, hé. Ki vagy?

Mátyás megállt. Tökéletesen nyugodtnak érezte magát.

- Vencel a nevem, - felelte csehül, - idevaló vagyok Schombergbe.

- Hová mégy és mi járatban?

- Katonákat vezettem, uram. Messzi földről jöttek s az utat kérdezték tőlem a felséges Girzsik úr táborához. Most megyek haza megcsúfolva. Mert pénzt igértek a vezetésért s végül nem kaptam semmit.

A katona fürkésző nézéssel méregette.

- Nem vagy te kém?

- Dehogy nem, - mosolygott a király, - maga a magyar király vagyok.

- Majd rád húzok egyet, csak szemtelen légy.

Már indultak is tovább, ügetve a havon. Mátyás gyalogszerrel baktatott tovább. Jó három órai gyaloglás után ért vissza táborába. Azonnal annak a csapatnak sorsát kérdezte, amellyel reggel elindult. Azt lekaszabolták. A négyszázból valami hetven tért vissza, a többi vagy ottveszett, vagy elfogták. De a Girzsik seregéről már részletes jelentései voltak a tábornak: tizennyolcezer embere volt a cseh seregnek, háromannyi, mint neki. S ezen a hepehupás vidéken a magyar sereg főereje, a lovasság, alig volt értékesíthető. Mátyás haditanácsa még aznap elhatározta, hogy visszavonul az Érchegység felé.

Rengetegek sziklás, havas útjaira került a sereg, hatalmas erdők szegélyezték útját. Térdig érő hóban gázoltak a lovak, a fákat belombolta a zuzmara. Két napja meneteltek már, egyre beljebb hatolva a rengetegbe. S egyszer csak Mátyás megállott. Azt vette észre, hogy az útmenti havon fűrészporcsomók vannak a fák tövében. Begázolt a fák mögé és meghökkenve látta, hogy minden fa meg van fűrészelve. Rosszat sejtett. Azonnal csapatokat rendelt, hogy kutassák ki az utat hátra is, előre is. Azok megérkeztéig nem ment tovább. A hírszerzők rossz hírrel jöttek vissza: a sereg mögött már ledöntögették a megfűrészelt fákat, ugyanúgy három órányira lehet már csak előre hatolni, az út ott is el van zárva a ledöntött szálfákkal. Még gyalogos seregnek is nehéz volna mozogni akár előre, akár hátra. Lovas seregnek meg éppen lehetetlen.

- Meg vagyunk fogva, - mondta a király.

Fergetegesre fordult az idő. Hóvihar zúgott keresztül az erdőn, az út eltünt, hótorlaszok sűrűsödtek. Ló és ember szenvedett a hidegtől. Villimov, a legközelebbi falu, túl volt a ledöntögetett fákon. Mátyás még mindig nem vesztette el a lelkét. Majd lesz, ahogy lesz, csak ebből az egérfogóból kikerüljön. Volt egy-két előkelő cseh foglya, akiket az utóbbi hetekben ejtett s akiket állandóan magával hurcolt. Most elérkezett az óra, hogy felhasználja őket. Követekül küldött belőlük kettőt Girzsikhez. Jelentsék a cseh királynak, hogy a magyar király hajlandó békéről tárgyalni. Míg a választ várta, ott kellett kuksolni egész seregével a rengetegben, ordító hóvihar kellős közepén.

A válasz gyorsan jött. Girzsik kapott a békelehetőségen. Még arról is gondoskodott, hogy a szálfa-torlaszokat eltakaríttassa az útból. A találkozó helyét az udvari illemszabályok szigorú megtartásával úgy tűzték ki, hogy az a két király tartózkodási helyét összekötő vonal közepére essék. Ott Auhrow nevű kis falu állott. De még nem is a faluban tárgyaltak, hanem a faluhoz közel egy erdei kunyhóban. Négyszem között. Girzsik kikötötte, hogy tanuk nélkül tárgyaljanak.

Mátyás ott volt a kitűzött időpontban, percre pontosan, Girzsik kissé váratott magára. Az udvari ceremónia nyelvén ez hangsúlyozása volt annak, hogy az ő helyzete erősebb és előnyösebb. Aztán megjött. Egyedül lépett be a kunyhóba. A közelben hatalmas máglyát raktak, körötte telepedett meg a két kíséret.

- Megfogtalak, fiam uram.

- Megfogtál, apám uram. De azért ne bízd el magad. Nem vagy te olyan erős.

- Én? Ne beszélj bolondokat. Teljesen és tökéletesen meggyőztelek. Mi lett volna, ha rádgyujtom az erdőt?

- Talán odapörköltél volna, de dolgodnak ez nem sokat használt volna. Kolowrat elpártolt tőled. Schlick is hozzámpártolt. Sőt édes rokonod, Rosenberg János, megint cserben hagyott. A császár ellened van. A pápa ellened van. Az egész magyar nemzet nélkülem is ellened van.

- És te hogyan állasz? Tudod, miért volt Rómában Fridrik? Nem tudod, pedig állandó követed van ott és még külön vigyázni leküldted Gabriele papot. De az én embereim ügyesebbek. Fridrik azért járt lent, hogy átcsoportosítsa a birodalmi gyűlés szavazati arányait. A pápa neked ígérte ugyan a cseh koronát, ha engem megvertek, de a cseh király választófejedelmi joga Fridrik szerint más dolog. Ő tisztázni akarta a pápával, hogy cseh király ugyan lehetsz te, de a választójog visszaszáll a németrómai császárra, aki ezt valamelyik osztrák, eddig nem szavazó tartománynak fogja adni. És tudod, mire kell ez neki? Mert németrómai királyt akar választatni. De nem téged akar. Már meg is állapodott Merész Károllyal, a burgundival.

- Ez nem igaz, - döbbent meg Mátyás.

- Látod, nem tudsz semmit. Csak vakon hiszel annak az embernek, akinek még a lehellete is hazugság. Ő nagyon jól tudja, hogy te is császár akarsz lenni, én is. Ne szólj közbe. Ezt mi egymásról nagyon jól tudjuk. A császári ranghoz vezető lépcső a római királyság. Erre a lépcsőre odaállítja a burgundit, hogy se az enyém ne lehessen, se a tiéd. Mi pedig azalatt itt öldössük egymást, hogy ő a markába nevessen.

- Korán nevet a markába. Attól még én császár lehetek.

- Én is. De akármelyikünk nehezebben. Míg, ha eszedre térnél, akármelyikünk könnyebben lehetne.

- Hogyan?

- Úgy, hogy ha itt, ebben a kunyhóban, megállapodnánk, hogy minden módon a cseh királyt segítjük a császári trónra. Ha még én vagyok a cseh király, akkor engem. Ha én már nem élek, akkor téged.

- De hiszen megesküdtél Kázmérnak, hogy a koronádat az ő fiára fogod hagyni.

- Majd megesküszöm neked is. Kázmérral fel tudom bontani a szövetséget. Hosszú és nehéz vivódás volt lemondanom arról, hogy Viktorin legyen az utódom. De ha már lemondtam, inkább te légy, mint Ulászló. Ebben meg lehetne állapodnunk, te kibékítenél engem a pápával, akkor aztán közös erővel nekilátnánk annak a császári koronának. Ha én kapom is, utánam a

tiéd. Ráérsz vele, még elég fiatal vagy. S ha császár vagyok, majd módját találjuk annak, hogy valahol Viktorin is kapjon valami kisebb koronát. Nos? Beszélgethetünk erről a tervről?

- Lehet. Lássuk, hogyan képzeled a részleteket.

Négy óra hosszat tárgyalt a két király a kunyhóban. Fáradtan, de örvendező arckifejezéssel léptek ki kíséreteikhez. Igen nyájasan búcsúztak el; az urak, csehek és magyarok egyaránt, nem tudtak hova lenni a csodálkozástól. Mátyás nyeregbe szállván, csak annyit közölt a maga embereivel, hogy húsvétig fegyverszünetet kötött, a végleges békeszerződésekre vonatkozó tárgyalásokat Olmützben fogják folytatni a pápai követekkel.

Vitéz Jánosnak azonban elmondott mindent. A prímás helyeselt. Annál kevésbbé helyeseltek a pápai követek. Sietve keresték fel a királyt Olmützben mind a ketten: a boroszlói püspök és Roverella.

- Őszentsége nevében ünnepélyesen tiltakozunk úgy a fegyverszünet, mint a békealkudozások ellen, - mondta Roverella, aki a szót vitte, - sőt felszólítjuk felségedet, hogy mivel hadihelyzete most igen előnyös és seregének birtokában van, szíveskedjék Girzsiket haladéktalanul megtámadni.

- Eszem ágában sincs. Megesküdtem Girzsiknek.

- Ha őszentsége kéri, akkor nincs eskü. Minden eskünek ezen a világon a pápa az ura. Különben is felséged kényszerhelyzetben esküdött. A zsarolással kicsikart eskü sehol sem érvényes. Őszentsége nevében az esküt megsemmisítjük.

- Lehet. De én lelkiismeretem nevében fenntartom. Kérem a nuncius urakat, hogy inkább segítsenek a béketárgyalásokon az egyház érdekeit megvédeni.

- Erről szó sem lehet, - kiáltotta indulatosan a boroszlói püspök. - Felséged így elárulja a szentszéket, minket pedig kinevettet az eretnekekkel. A béketárgyalásokon semmi szín alatt nem fogunk résztvenni.

A király felállott.

- Akkor őszentsége érdekeit magam fogom képviselni. Jó egészséget kívánok a nuncius uraknak.

A főpapok tomboló haraggal távoztak. Csakugyan nem jelentek meg a béketárgyalás kitűzött helyén és kitűzött idejében. Levelet küldtek magok helyett: Rómából érkező újabb utasításig nincs módjukban tárgyalni. Nem maradt más hátra, minthogy a két király megint személyesen találkozzék. Olmütz mellett találkoztak, de most már nem kunyhóban, hanem dísz-sátorban. Girzsik két fiát is magával hozta, Viktorint és Henriket, a hajdani prágai pajtásokat, akik azóta fiatalemberekké pelyhesedtek magok is. Ez már nem béketárgyalás volt, hanem inkább udvari ünnepség. A lényegben nem tudtak egyebet határozni, minthogy a fegyverszünetet továbbra is kitolják, Girzsik gondoskodni fog arról, hogy országának rendei Mátyást trónörökössé válasszák, Mátyás pedig nyomatékosan közbe fogja magát vetni a pápánál, hogy vegye fontolóra azokat a nagy engedményeket, amelyeket a kelyhesek hajlandók a pápai egyház számára biztosítani. Ennek megbeszélésén hamar túlestek, aztán nyájas társalkodás és barátkozás következett. Mátyás gazdag ajándékokat hozott a cseh királynak és fiainak, drága szöveteket, díszes kucsmákat, fegyvereket és lószerszámokat. Mindezeket tüntetve adta át, hadd menjen híre, hadd tudjon meg mindenről Fridrik mennél többet.

Még meg is hívta magához az egész társaságot Olmützbe. Mulassanak vele néhány napig. Girzsik maga nem fogadta el a meghívást, mert dolgai elég sürgősen Prágába szólították, de fiaira nézve elfogadta. Menlevelekről szó sem volt. Viktorin herceg, Henrik herceg, Konrád ölsi herceg, Dabnitz cseh főudvarmester és még a cseh kíséret néhány ura ünnepélyesen

bevonultak Olmützbe a király vendégeként. Mátyás fényes módon elszállásolta őket és kiadta a parancsot, hogy amíg a városban tartózkodnak, pazar módon kell látni a vendégeket. Alig, hogy átöltözött szállásán, már jelentkezett nála Roverella.

- Felség, - mondta izgatottan, - igaz, hogy a kelyhes hercegek vendégei a városnak?

- Igaz.

- Felség, ütött a nagy dolgok órája. Lehetséges, hogy felséged ugyanazt forgatja a fejében, amit én. Ha igen, boldogságomra szolgál.

- Tudniillik?

- Tudniillik itt az alkalom, hogy az északi pogányok kígyófejét egyetlen mozdulattal eltiporjuk, aztán menjünk a déli pogány ellen. Nem hall bennünket senki? Felség, még ma fogassa el a Girzsik két fiát és azonnal indítsa őket útnak Róma felé. Két ilyen túsz birtokában nyert ügyünk van és felségedet napokon belül megkoronázzák Szent Vencel koronájával.

Mátyás ránézett a nunciusra.

- Sógoraimat, akik a házamnál vendégeim, elfogassam? A Szentszék bizonyára próbára akarja tenni egyéni tisztességemet. Hát én állom a próbát. Kegyeskedjék Rómába jelenteni, hogy a magyar király hajlandó fegyveres lovagi viadalban Girzsiknek és mindhárom fiának életét elvenni, de hitványságra nem hajlandó.

- Ugy, - felelt sápadtan a nuncius, - de viszont őszentsége kiátkozott ellenségeit vendégül látni asztalánál, erre hajlandó felséged?

- Hogyne. Ezt is kegyeskedjék Rómába jelenteni. S hozzá pótlólag azt is, hogy a szultán testvéröccse állandó vendégem Budán évek óta és királyi palotámnak, úgyis mint atyámfia, igen szívesen látott látogatója.

A nuncius távozott. Mátyás pedig nagy lakomát rendezett vendégeinek. Másnap ijedt jelentéssel keresték fel az olmützi tanácsurak: Roverella pápai nuncius a szent mise alatt megjelent a székesegyházban, felment a szószékre és Olmütz városát arra az időre, míg az eretnekek a falak közt tartózkodnak, egyházi átok alá vetette. Most tehát Olmützben nem szabad misézni és a szentségeket sem szabad kiszolgáltatni. Aki most Olmützben meghal, elkárhozik, mert nem kaphat utolsó kenetet. Ez rettenetes, mitévő legyen ilyen helyzetben a polgárság?

- A polgárság igyekezzék, - felelte a király, - hogy két napig életben maradjon, tehát kerülni kell az Olmützben olyannyira szokásos kocsmai verekedéseket. Ez ügyre most több időt fordítani nincs módunkban.

A kegyeshitű tanácsurak kétségbeesetten elvonultak a király színe elől, ő pedig visszavonult a prímással. Nagyon elámult volna akárki, ha hallja bizalmas tanácskozásukat. Mert annak minden mondata azon alapult, hogy Girzsiknek egy szót sem hisznek. Tíz esztendő alatt éppen eléggé kitanulták az öreg róka módszereit. Nyilvánvaló volt most is, hogy mit akar: kétségtelenül elveszett ügyének szekerét Mátyással húzatni ki a kátyúból s ha kihúzta, gyorsan ráülve, elhajtatni. Mátyást pedig a kátyúban hagyni. Most már Mátyásnak esze ágában sem volt, hogy tőle várja a cseh trónörökösséget. Annál kevésbbé, mert a cseh rendek, mint ezt igen pontosan tudta, nem trónörökössé, hanem azonnal megkoronázandó királlyá készültek őt választani. A cseh koronát most már nyugodtan fején érezhette. De ezzel magával nem sokat ért volna. Kellett hozzá Fridrik nyilvánvaló egyetértése, kellett hozzá a birodalmi választójog, kellett hozzá a szentszék erőteljes erkölcsi és anyagi támogatása. Az volt most a király és tanácsosa számára adott feladvány, hogyan tudják mindezt a politika művészetével megszerezni a koronához.

A király, mikor vendégei elmentek, összehívta a katolikus rendeket és közölte velök, hogy neki elment a kedve olyanokat támogatni, akik csak védelmeztetik magokat, de semmi áldozatra nem hajlandók. Ennélfogva felszólította őket, hogy béküljenek meg Girzsikkel, természetesen a katolikus vallás mindenek felett való érdekeit megvédelmezve. Ezzel otthagyta a tanácskozást. Tudta jól, hogy a rendek nem békélhetnek meg Girzsikkel, mert az, ha visszakapja hatalmát, egytől-egyig kiirtja őket a föld színéről. És tudta jól, hogy Girzsik sem békélhet meg a katolicizmussal, mert ha eleget tesz az egyház követeléseinek és feladja az úgynevezett kompaktátákat, vagyis a kelyhes vallás gyakorlatának zsinati szabályzatát, akkor a kelyhesek őt söprik el.

Magokra hagyta őket és kivonult Olmützből egy kurta rendcsináló hadjáratra. A vidéken éldegélt néhány nemes úr, aki még most is a régi rablólovagok példáját követvén, abból élt, hogy elfogta és kifosztotta a vára alatt elvonúló kereskedőket, vagy nyájat hajtó parasztokat. Mátyás a morva földet most már a maga birodalmának tekintette. Kétszer megintette ezeket a rabló urakat, hiába. Most dologtalan seregével rájok ment és végig összefogdosta őket. Ezek katolikusok voltak, s a nunciusok kétségbeesetten léptek közbe érdekökben. Mátyás elutasította a közbenjárást. A rablólovagokat felhúzatta az útmenti fákra. A környék szegény lakossága seregestül zarándokolt hozzá. Boldog volt, aki csak sátra vásznát megérinthette.

S ezalatt a megszorult olmützi rendek szüntelen csak tanácskoztak tovább. Más megoldást nem találtak: királlyá választották, hogy a katolikus felfogás szerint üres trónt betöltsék. Mire Mátyás Olmützbe ért vissza, már küldöttség várta. Boldog szónoklattal hozták tudomására, hogy ő a cseh király. És elámultak, mikor Mátyás a fejét rázta. Rövid beszédben értésökre adta, hogy a választást nem fogadja el. Mióta hadba ment, csak azt tapasztalta, hogy a cseh és morva rendek ölbe tett kézzel nézték érettök folytatott küzdelmét. Sem pénzt, sem katonát nem adtak. Ebből neki elég volt. Semmi kedve hozzá, hogy amit ő az egyházért vállalt, azt a királyválasztással az ő saját vállalkozásává varázsolják.

- Higyjük el, - mondta a beszédben, - hogy többet fogtok tenni új királytokért, mint amennyit magatokért s az egyházért tettetek? Nem hisszük el. És nem fecséreljük el egy puszta címért Magyarországnak minden erejét, csak hogy nektek tétlen életet szerezzünk. A pápától sem remélhetnénk segítséget, hiszen ő joggal mondhatná: „Mátyás most már maga a király, ám lássa, hogyan tudja magát saját erejéből a trónon tartani.” Egy nemzet, mely csak a templomokban bátor, a csatatéren pedig csak a vasárnapi misén járt az esze, vagy éppen ki sem mozdul csendes és békés otthonából, legjobban teszi, ha engedelmeskedik zsarnokának és alázattal viseli megérdemelt elnyomattatását. A választást nem fogadjuk el, de szívesen segítünk Girzsikkel kibékülnötök. Mondjátok meg küldőiteknek, amit hallottatok.

Nem volt más hátra, mint megint alkudozni. A két király megint személyesen találkozott. De Girzsik már tudta, hogy rendeinek egy része Mátyást királlyá választotta. Erre a ceremóniák nyelvén akart felelni: saját sátrába tűzte ki a tanácskozást, jelezvén ezzel, hogy itt ő a házigazda. Mátyás azt válaszolta a meghívásra, hogy a tanácskozást a maga sátrában óhajtja lefolytatni. Az ő álláspontja győzött: Girzsik kénytelen volt engedni. Megtörve, epegörcseitől kínozva, odament a Mátyás sátrába. Merev udvariassággal köszöntötték egymást tanácsosaik jelenlétében, négyszemközt nem is beszéltek. Az alkudozás, mint Mátyás előre látta, a vallási kérdéseken megfeneklett. Szétoszlottak eredmény nélkül. Csak a fegyverszünetet hosszabbították meg.

Mint a sok lépéssel előre kiszámított sakkjátszma, úgy folyt le minden. A cseh katolikus rendek nem tudtak megbékélni Girzsikkel, ennélfogva valósággal rimánkodtak Mátyásnak, mondjon igent. Igértek fűt-fát, segítséget, pénzt, katonát a cseh birodalom hátralévő részeinek meghódítására. Aztán a két nuncius járt a nyakára, azok is a pápa nevében unszolták és minden segítséget megigértek, sőt megigérték a legfontosabbat: a pápa választójogú fejedelemnek

fogja őt elismerni. S végül jöttek Schulz gróf és a lavanti püspök, magának Fridrik császárnak követei, ezek is kérlelték, hogy fogadja el a cseh koronát, a császár minden módon kötelezi magát, hogy segíteni fogja az ország teljes meghódításában. Mátyás egymásután szedte be a kötelező igéreteket. Aztán végre, mikor mindenki mindenre lekötelezte magát, kimondta az igent. S ime, mintha a föld alól termettek volna, már jelen is voltak Olmützben Csupor Miklós erdélyi vajda és gróf Szentgyörgyi János. És a királynak egyszerre Olmützben volt híres arany és ezüst evőkészsége négyszáz személyre. Minden ott volt Olmützben, ami a trónralépési ünnepségeknél szükséges lehetett.

Az olmützi székesegyházban ünnepi országgyűlést tartottak a cseh, morva, sziléziai és lausitzi rendek, a boroszlói püspök elnökölt. Mátyást újra, most már díszes Te Deum tömjénes, orgonás keretében megválasztották királlyá. Valamennyien hűséget esküdtek neki, ő pedig hit alatt fogadta meg a cseh alkotmány megtartását. A templomi szertartás után pazar lakoma következett. Ott felállították a híres pohárszéket, amelyben négyszáz darab arany és ezüst edény volt látható, valamennyi drágakövekkel kirakva. A nép számára a főtéren kutat állítottak fel, amelynek három csövén kiki annyi bort, sört, vagy csigert ereszthetett magának, amennyit akart. A járókelők nagy menetbe verődtek, a tömeg élén Girzsiknek felöltöztetett szalmabábot vittek, azt ütötték, csúfolták s végül meggyujtották.

Pár nap mulva Mátyás megkoronáztatta magát Brünnben, vagy ahogy lakosai nevezték, az ősi Brno városában. A Szent Jakab-székesegyházban volt egy koronás Mária-szobor. A boroszlói püspök arról vette le a koronát és mint nuncius, a Mátyás fejére tette. Fridrik követei a német-római császár nevében választófejedelemmé fogadták. A rendek nevében Sternberg Zdenko nyilvánította Csehország, Morvaország, Szilézia és Lausitz megkoronázott királyának. Az oltár mellett ott állott az esztergomi érsek, a pécsi püspök, az egri püspök, az erdélyi vajda. Az utcán lelkesen tüntető morva tömeg.

Nyájas, hűvös májusi nap volt. Délután megeredt az eső. Az esőben lovasember indult ki a városból Magyarország felé. Keblében levelet vitt. A király küldte. Ez állt a levélen: „Nagyságos Hunyadi Jánosné asszonyomnak adassék”. Minden más írása előtt ezt intézte el az új cseh király. Akkor aztán hozzáfogott aláírni a kinevezési okmányokat. Sternberg Zdenkót kinevezte kormányzónak, Rosenberg Jánost, Girzsik közeli rokonát főkamarásnak, Hasenburg Jánost főkancellárnak, Schwamberg Boleszlávot főudvarmesternek, Hasenburg Ulrikot országbírónak, Neuhaus Henriket főkamarásnak, Gutstein Buriánt udvarbírónak. Valamennyi alá odakanyarította szálkás betűivel: Mathias Rex.

- Béfejeztük, - mondta este Vitéz János.

- Nem, János. Kezdöttük.

XI.

Május huszonötödikén délben Boroszló tőszomszédságába érkezett díszes pápai, cseh, morva és magyar kíséretével a király. Szilézia fővárosában akarta ennek az országnak külön hódolatát elfogadni. Azonnal bevonulhatott volna. De a horoszkóp ezt a napot szokatlanul rossznak jelezte.

- Ne akarjunk okosabbak lenni a csillagoknál, - mondotta a király.

Megállapodtak egy Grebelwitz nevű kis faluban és másnapra halasztották az ünnepélyes bevonulást. Annak díszes formaságai már reggel elkezdődtek. A város tanácsurai egy mérföldnyire elébe lovagoltak a kétezer tagból álló kíséretnek. Ott Krebs, a polgármester, leszállt a lóról, vele együtt a tanács legöregebbjei. A város zászlaját mélyen meghajtották az új király előtt, s átnyujtották neki a kulcsokat. Csak ekkor szólaltak meg a harsonák, mert illetlenségnek számított volna trombitálni, mielőtt a király a várost birtokába vette. Ugyancsak illetlenség lett volna páncélt ölteni. Ezt nem is tették, valamennyien felöltötték legpompásabb zekéiket és minden ékszereiket felrakták.

Aztán megindult a menet a városba. A kapun túl a lakosság állott sorfalat, mindenkinek égő gyertya a kezében s szemközt az egész karinges papság szenteltvízhintőkkel és füstölőkkel. A menet lassan vonult a hangosan ünneplő nép között az Odera partján a dóm felé, a szőnyegekkel díszített ablakokból virágot szórtak a királyra. A misét a boroszlói püspök celebrálta. A király az egri püspök izgatottságán mulatott. Ez a Beckensloer János idevaló volt Boroszlóba, apja, Beckensloer Márkus, kapitány volt itt valaha. S a messzi földre szakadt ember megindultan kapkodta a fejét a szent mise alatt, még főpapnál is megbocsátható kíváncsisággal keresve a megjelentek arcai között ifjúsága emlékeit, miközben a város tanácsa hűségfogadalmat tett a királynak.

Mise után mindenkit szállására kísértek. A király mellett most már Krebs lovagolt, a polgármester, kedélyes, beszédes ember. Elmondta, hogy harmincöt évvel ezelőtt mily alaposan megjárta a boroszlói tanács: Albert császár bevonulásakor mellékutcák kicsiny házaiban adtak szállást a nagyuraknak, mert a tanácsosok nem óhajtották palotáik otthonos kényelmét vendéglátással megzavartatni, mire a császár az egész tanácsot elcsapta s a várost húszezer arany pénzbüntetésre ítélte.

Ilyen rendszabályra most nem került a sor. Mindenki nagyszerű szállást kapott, s a kíséret tagjait ajándék várta. Mindenkinek két fertály búzát, két átalag malváziai bort, egy átalag német bort, egy fertály sört és zabot adott Boroszló városa. Az előkelőbb urak ajándékait még szénával és egyébbel is megpótolták, takarmányra nem volt gondja senkinek. A királyt meg éppen elhalmozták. Többek között két bámulatos tokot hoztak neki, amelyeket éppen akkor fogtak ki a halászok az Oderából, mikor ő a város alá érkezett. Mindenki csodájára járt a két halnak. Egyik tizenhat arasz hosszú volt, a másik tíz. Soha még az Oderában ekkora halat nem fogtak. A bámulatos halak híre azonnal elterjedt a városban és mindenki égi jelet látott bennük: ekkora bőséget fog hozni a városra az új király uralkodása.

Boroszló királyi palotával is büszkélkedett, amely hosszú évek óta most látott először királyt, mert a katolikus város tíz álló esztendeje folyton viszályban állott a kelyhes Girzsikkel. Most Mátyás bevonult a fényes termekbe. Még aznap itt fogadta el a sziléziai kis fejedelemségek hódolatát. A sagani herceg, a liegnitzi herceg, az oppelni herceg, a troppaui herceg és a többiek sorban felvonultak, mert a király már megválasztatása után Olmützből írt nekik, hogy Boroszlóban fogja hódolatukat fogadni. De még mielőtt a ceremóniára került volna a sor, jelentették a királynak, hogy Konrád öelsi herceg, akit messze földön csak fekete herceg

néven ismert mindenki, sürgős kihallgatást kér. Bevezették tehát, Mátyás a nunciusok és az esztergomi érsek társaságában fogadta.

Az öelsi herceg, nagy darab német ember, páncélban jelent meg a király előtt, ami a ceremóniák nyelvén egyáltalában nem mutatott hódolási szándékot.

- Mit kívánsz, herceg?

- Felség, én egyenes ember vagyok. Megmondom őszintén, hogy noha idejöttem a hívó szóra, hódolatomat nincs módomban bemutatni, bárhogy szeretném. Mert én felesküdött titkos tanácsosa is vagyok Girzsiknek. Hódolhat-e tisztességes ember más királynak az én helyemben? Vagy engedd el tehát nekem a hódolást, felséges uram, vagy mondd meg, hogyan hódolhatok tisztességem veszte nélkül.

A ferrarai püspök, aki Mátyás koronázása óta savanyú és mérges nunciusból jókedvű és adomázó nunciussá változott, odafordult a királyhoz, mielőtt az felelhetett volna.

- Hadd válaszoljak a hercegnek egy történettel, felség.

- Tessék.

- Hallgass ide, herceg. Nálunk otthon Ferrarában mesélték, hogy egy rosszhírű ház egyik leányába beleszeretett valaki. Az illető férfi unszolta a leányt, hogy hagyja ott a rossz házat és jöjjön hozzá feleségül. Erre a leány, aki a bűntanya tulajdonosával több éves szerződést kötött volt, így szólt: „Mennék én örömest, de ha megszegem szerződésemet, el fogom tisztességemet veszíteni."

Valamennyien hangosan nevettek. Mátyás is. Még maga a fekete herceg is végül.

- Jól van, - mondta és meghajtotta magát, - hódolok. Csak időt kérek, hogy átöltözhessem.

A palota tróntermében felálltak egy sorba valamennyien. Egy sem hiányzott, a münsterbergi herceget, Girzsik fiát kivéve, mire a fekete herceg is díszruhát öltött nagy sietve. Akkor vonult be a király a két nunciussal és a prímással. Helyet foglalt a trónon. Főpap is volt a hódoló fejedelmek között, a neissei püspöki hercegség fejedelme. Ő volt a hódolók szónoka. S a rövid szónoklat után mind hűséget fogadtak. Hunyadi Mátyás trónja előtt ott állott tizenkét ország: Brieg, Boroszló, Liegnitz, Schweidnitz, Jauer, Glogau, Steinau, Sagan, Oels, Kesel, Teschen, Falkenberg, Oppeln, Strehlen, Ratibor, Troppau és Neisse. A hűségfogadalom után mindegyiket magánkihallgatáson fogadta a király. Ez jó sokáig tartott, mert mindegyik fejedelemnek volt valami ügyes-bajos kérése. A liegnitzi herceg éppenséggel országát kérte Mátyástól, mert azt Girzsik valami örökösödés örve alatt elvette tőle. Mátyás azonnal birtokba helyezte a fejedelmet. Nemkülönben érdekes volt beszélgetése Przsimko tescheni herceggel. Annak is volt kérése.

- Úgy lesz, ahogy kéred, - felelt Mátyás, - látod, milyen szerencse, hogy néhai rokonod, Gara nádor, csak a bátyámat tudta lenyakaztatni és engem nem.

- Felség, én igazán...

- Tudom, te nem voltál oka. Távozz békességgel.

Másnap Úrnapja volt. Esett ugyan az eső, de a király megparancsolta, hogy a körmenetet esőben is meg kell tartani. Azért ragaszkodott hozzá, mert a körmenetet politikai tüntetésre használta. A zuhogó esőben hat fejedelem vitte a selyem-mennyezetet: Boldizsár sagani herceg, Henrik freistadti herceg, a liegnitzi herceg, a fekete herceg, ennek öccse, az általában fehér hercegnek nevezett fiatalabbik öelsi, s végül a branderburgi őrgróf fia. A mennyezet alatt a boroszlói püspök vitte az oltári szentséget. Ő volt az egyetlen, aki nem ázott meg.

Utána a király következett díszruhában, egyik oldalán a brandenburgi választófejedelem, másik oldalán Roverella nuncius. Utána a népes és fényes kíséret.

Ennek fontos és nagy értelme volt. Mert a Hohenzollern-családból való brandenburgi választófejedelem nem hódolni jött, hanem vendégként. Mátyás maga hívta volt meg. Mégis bizonyos értelemben hódolás lett belőle. Volt már abban valami a leendő császárból, hogy az úrnapi körmenetben a Hohenzollern-sarjat járatja balja felől, míg jobbról a nunciust. Ezt akarta. Ezért parancsolta, hogy a körmenetet meg kell tartani, akárhogyan zuhog. Bőségesen áztak az aranyozott díszruhák, s a lakosság, amelynek nem volt muszáj részt venni a processzióban, érdeklődve bámészkodott az ablakokból. Ilyet még nem láttak Boroszlóban: ömlő záporban lassan bandukoló díszruhás, pompás menetet.

A Brandenburgban uralkodó Hohenzollernek ketten voltak. Közkeletű nevök szerint Ulyssesnek ismerték az idősebbet és Achillesnek a fiatalabbat. A pápa nevezte el így őket, egyiknek államférfiúi hivatottsága, másiknak vitézsége miatt, s ez a két név rajtok is maradt. Ulysses választófejedelmi rangot viselt, Achilles brandenburgi őrgróf volt csupán. Mátyás minden módon igyekezett kedvességével meghódítani Ulyssest, aki szavazatot jelentett, mihelyt a német-római király rangjának betöltésére került a sor. Nem engedte el maga mellől, hosszasan beszélgetett vele, magasztalta politikai hírnevét, melyről már annyit hallott.

- Volna hozzád egy nagy kérésem, fenséges uram, - mondotta neki már az első napon, - nagyon lekötelezne, ha megtennéd. Vásárolni szeretnék tőled.

- Parancsolj velem, felséges uram. Mit vennél tőlem?

- Tanácsot.

- Tessék?

- Jól hallod. Tanácsot. Állandó politikai tanácsot. Nekem ugyan kitűnő tanácsosaim vannak és magam sem estem a fejem lágyára, de ha egyes dolgaimban mindig megkérdezhetném a te véleményedet is, az nekem nagy hasznomra lehetne. Az én magyar népemnek van egy közmondása: több szem többet lát. S mivel én ebből hasznot húznék, nem is kérném ingyen. Felajánlanék neked értékes segítségedért évi kétezer arany forintot. De várjál csak, még egyebet is akarok mondani. Hogy meghívtalak ide Boroszlóba, azt főként azért tettem, mert szeretnék veled életfogytiglani szövetséges szerződést kötni. De meg azért is, hogy visszatérjek öt év előtti ajánlatodra: szeretném leányod kezét, melyet oly szívesen felajánlottál.

Ulysses körül forgott a világ. Csőstül omlottak rá az ajánlatok, hamarjában azt sem tudta, melyikre feleljen. De nem is azért állott jó politikus hirében, hogy azonnal válaszolt volna. Tárgyalni mindenesetre hajlandó volt. Tárgyaltak is az esztergomi érsek társaságában mindennap órákon át. De nem tudták csak úgy egy-kettőre levenni a lábáról. Ulysses a szövetség dolgában azt felelte, hogy mivel ő beteges és törődött ember s helyette belátható időn belül Achilles fiai fognak uralkodni, öccse megkérdezése nélkül ily életbevágó tárgyban dönteni nem tartaná ildomosnak. Ami a házasságot illeti, leányát már odaígérte másnak és az esküvőt két év mulva akarja megtartani, helytelen volna tehát az eljegyzést már most felbontania, hiszen a király két év alatt még egyebet gondolhat. Később még lehet beszélni a dologról. Tanácsot pedig pénzért nem ad, nagyon sajnálja. Ha nem lenne választófejedelem, az más lenne. Így azonban kicsit kényes az, hogy egyik fejedelem fizetést kapjon a másiktól, ha az a másik sokkal hatalmasabb is. Minderről különben is bőven lehet még levelezni.

Néhány napig élvezte Ulysses, hogy Csehország és Magyarország királya úgy bánt vele, mint a hímes tojással. Aztán a nélkül, hogy bármire is kötelezte volna magát, elutazott. Mátyás várt egy órát a választó útrakelése után, aztán lovasembert küldött utána. Ez a hírnök okmányt vitt az évi kétezer arany járandóságról, s mindjárt vitte az első félévre esedékes ezer darab

aranyforintot. A hírnök még aznap délután visszatért és jelentette, hogy a választófejedelem rövid lelkitusa után úgy az okmányt, mint a pénzt elfogadta.

Ettől a királynak igen jó kedve lett. Aznap este nagy táncmulatságot rendezett Boroszló tanácsa a városházán az új királynak és kíséretének tiszteletére. Nagyon szép estély volt. Már a megérkezéskor elragadó képet mutatott az érdekesen szabálytalan homlokzatú gótikus városháza, szeszélyes, fecskefészek gyanánt kiugró, csukott csúcsíves erkélyével, rozettás ablakaival, finom saroktornyaival. Minden ablakában gyertyák égtek, alulról számtalan fáklya, felülről erős holdvilág fényében. A király nyuszttal prémezett, gazdag aranyszövésű brokátpalástot viselt, barna színűt, alatta virágos mentéjű sárga selyemzekét, ékköves gombokkal. A polgármester vezette fel a tánc számára átalakított tanácsterembe. Mint a szélben meghullámzó búzavetés, úgy hajlottak előtte a zsúfoltan mozgó vendégek. Csupa aranyszövés, csupa drága prém, csupa mesés ékszer a hölgyek nyakában.

A táncot a király nyitotta meg a jelenlévő legelőkelőbb hölggyel, Wlotkina nagyglogaui hercegnővel, aki inkább előkelő volt, semmint csinos. A hivatalosan előírt forduló után letette és a polgármesterhez fordult:

- Hitveseddel fogunk táncolni, uram, hogy hű Boroszlónkat megtiszteljük.

- Felség, özvegy ember vagyok, ez a nagy kitüntetés Barbara leányomnak fog jutni.

Mély bókkal hajlott meg előtte egy fiatal leány. Mikor felegyenesedett, elragadó, furcsa arcocskát pillantott meg a király. Nem volt szabályos szépségű arc, aránytalanul kicsiny álla volt és aránytalanul nagy szeme. Valami denevérszerű vagy egérszerű benyomást tett első pillantásra, mégis ellenállhatatlanul bájosnak kellett tartani. Ekkora szemeket soha nem látott a király, óriási két fekete szem a patyolatfehér, különösen sápadt arcban. Ruhája is fehér volt a leánynak, öv nélkül egybeszabott, nehéz fehér selyem, ezüstszállal hímzett liliomok adták a mintáját. Haja hollófekete, rajta kockahálósan, igazgyöngyökkel hímzett fehér selyemfőkötő.

- Ajánlom felséged kegyelmébe Barbara leányomat.

A zene megzendült, a király megfogta a leány jobbkezének ujjhegyeit. Indult a tánc. Mátyás nem győzte nézni a rendkívüli kis arcot. Különösen az illő szendeséggel lesütött, valószínűtlen nagyságú szempárt. A leány pillái igen hosszúak voltak és végükön kissé ívesen meggörbültek. S ő azt gondolta, hogy sohasem gondolta volna, milyen szépségesen szép tud lenni egy női szempár.

Tánc közben nem lehetett beszélgetni, az illendőség szigorú némaságot írt elő. Mátyás alig várta, hogy a fordulónak vége legyen. De ugyanakkor sajnálta, hogy a leány ujjait majd el kell engednie. Azon a pici területen, ahol ujjaik érintkeztek, ott érezte bizseregni egész teste egy pontra gyűlt izgalmát.

Aztán véget ért a forduló. Abban a pillanatban, ahogy a zene megszűnt, Vitéz János állott előtte.

- Mit akarsz? - kérdezte kedvetlenül a király.

- Felség, - szólt magyarul a prímás, - az liegnitzi hercegnét megbántottuk. Odvarhölgyinek előztebb juta tánc, semhogy néki. Krebsz leánya odvarhölgy az liegnitzi hercegné mellett.

Mátyás felsóhajtott. De a kötelesség előbbrevaló volt mindennél. Már indult is a liegnitzi hercegasszony felé, akinek duzzogó orcája azonnal békésre derült. Kivált mikor a király a tánc után is mellette maradt és leült hozzá beszélgetni. Remélte, hogy az udvarhölgy hamarosan odakerül úrnője mellé. De hiába várt, Barbara nem mutatkozott. Végül is feltűnés nélkül nem maradhatott tovább helyén, mert ezzel Szilézia minden más fejedelemségét vadul féltékennyé tette volna Liegnitz-Briegre. Utolsó pillanatban eszébe jutott valami:

- Fenségteket szívesen látjuk holnap királyi páholyunkban a tornán kíséretökkel együtt.

A hercegné elpirult örömében. S másnap valóban bevonult a hercegi házaspár a királyi páholyba egy kamarással és Barbarával. De ott is nehéz volt az ültetést úgy intézni, hogy Barbarával beszélhetett volna. S mikor úgy adódott, hogy szólhatott volna a leányhoz, nem jutott eszébe semmi. Csak mikor két mérkőzést végignézvén, felkelt, hogy lemenjen az öltözőkhöz, akkor szólt oda neki:

- Kisasszonyom, kívánd, hogy győzzek. Neked fogok győzni.

A leány két nagy szeme egy pillanatig ránézett. De ez az egy pillanat valósággal megrendítette. Mikor lefelé haladt a falépcsőn, csodálkozva vizsgálta magában ezt a furcsa érzést, amelyet eddig nem ismert. Férfimultjának szerelmi virágait eddig csak úgy mellékesen szakította le, különösebb érdeklődés nélkül. Rengeteg kalandja volt, de nyomot egyik sem hagyott benne. A királyi kegytől kitüntetett ajkak alázatos csókjait inkább únta. És erőteljesen űzött állandó testgyakorlása, igen fáradalmas, sok gonddal telt napi munkája kevés érdeklődést is hagytak benne a női szépség iránt. Ez a néma és mozdulatlan leány egyszerre felkavarta. Rekeszizmában izgalmas nyomást érzett.

Egy morva lovaggal futott össze a porondon. Rövid mérkőzés volt, pedig szerette volna, ha ezúttal tovább tart. Szeretett volna jeleskedni, százféleképpen dicsőnek, ügyesnek, győzelmesnek mutatkozni, mert az a leány nézte. De különös szerencséje volt ezúttal: a legelső rárobogásban kidöntötte nyergéből a morvát. Zúgó és boldog ünneplő riadal fogadta a győzelmet, Boroszló nem csalódott a tornavívásáról messzi földön híres magyar királyban. Ő átvette egy boroszlói tanácsdámától a színes szalagú babérkoszorút, aztán gyorsan levetvén vértjét, sietett vissza a páholyba. Első tekintete a leánynak szólt. S ez az első tekintet, mint a végtelenségbe ejtett kő, úgy zuhant bele a nagy fekete szempár érthetetlen mélyébe.

A következő lovagpárral véres dolog történt. Mátyás kíséretének egyik tagja, Grotta nevű lengyel nemes, mérkőzött Polucz Kristóf boroszlói lovaggal. A boroszlóinak megoldódott a vértje és rés nyilt rajta abban a pillanatban, mikor a lengyel döfött. A lándzsa a boroszlóinak köldöke alatt hatolt be, teljesen átszúrta és hátán a gerince mellett jött ki. Az áldozat ülve maradt a földön, azonnal hatalmas vértócsa támadt körülötte. A közönség felháborodva zúgolódott. Poluczot az odafutók felemelték és kivitték, csorgó vérének hosszú nyoma barna vonalban húzódott utána a porondon. A nézők áttörtek a korláton és Grottát szidalmazták, de ez már rosszat sejtve, eltűnt. A rend a király jelenléte ellenére is felbomlott, végre is katonák hatoltak be a porondra és kilökdösték a szitkozódókat. Később kitünt, hogy a lengyel megszökött a nép dühe elől.

- Furcsa, - mondta a páholyban a király, - éles fájdalmat érzek a gerincem mellett. Mintha terhes asszony volnék, aki rácsudálkozott valamire.

Barbara az illemparancs szerint lesütötte a szemét erre a beszédre. A király ránézett s úgy találta, hogy lesütött szemmel is bolondítóan kívánatos. De az a fájdalom még erősebben nyilallott a hátába. Csikorgatott egyet a fogán haragosan és a páholy peremébe kapaszkodva, felállott. Azonnal felkeltek a többiek is mind.

- Tudom már, mi ez, - mondta a király, - Moldvában egyszer egy lándzsahegy beletört a hátamba. Az imént mérkőzés közben nyilván megránthattam magam, s most az a lándzsahegy okoskodik.

Aggodalmas, hízelgően ijedező arcok hajoltak feléje. Ő csak a leányt nézte.

- Haza kell mennem, pedig nagyon szeretnék maradni.

Hazament. Az úton már erős fájdalmai voltak. A palotában rögtön lefeküdt. S már jött is a borbély. Megtapogatta a király meztelen hátát. Nem tudta az idegen tárgyat kitapintani. De a sebhelyet megtalálta. Előszedte élesre fent borotváit és mélyen belemetszett a hátba a sebhelyen. De hiába, az idegen tárgy nem volt azon a helyen az izmok között. Viszont a vágás erősen vérezni kezdett.

- Ne törődj a vérrel, borbély, vágjál még vagy két helyen, de jó mélyre.

Vagdosott a mester, de hiába. Kénytelen volt timsóval és arnikával csillapítani a vérzést és bekötni a három új sebet. A polgármester futárt küldött lóhalálában Brandenburgba a király tollba mondott levelével, mert ott tudtak egy jó sebészborbélyt. Az hamarosan megérkezett. A király hátán három új sebet metszett. Ő is hiába. A lándzsadarab nem volt sehol. A beteg sok vért vesztett és megparancsolta, hogy a hiábavaló metélést hagyják abba. A testi fájdalmat egykedvűen tűrte. Féloldalt feküdt ágyában és kényelmetlenül könyökölve, országos ügyeket intézett.

Ekkor szólalkozott össze először Vitéz Jánossal.

A prímás szóvá tette, hogy a király egyes okmányok szövegezésében rangjainak felsorolását a cseh királysággal kezdi. A kérdés eleinte nem is látszott lényegesnek. De amint több és több érvet váltottak felőle, ellentétök egyre élesebb lett a helyett, hogy elsímult volna. Pedig egyazon alapon állottak, a nemzet sorsát, a fajta jövőjét egyformán nézték, jövendő terveik hatalmas boltozatát több, mint tíz esztendő közös munkájával együttesen eszelték. És a boltozat az új Európa építménye volt, a pápaság és egy magyar felsőbbségre alapozott német-római császárság egyensúlyával, amely felmenti a magyarságot a török veszedelem csak reá nehezedő nyomása alól, egyenletesen a török ellen fordítja egész Közép-Európa sokféle erejét, megmenti a keresztény világot és Magyarországot felvirágoztatja. Így képzelték ezt mind a ketten. De a kivitel részleteiben kezdtek eltérni. A prímás úgy érezte, hogy a király máris kezdi elhanyagolni a magyar nemzeti gondolatot. Az a szövegezés, hogy „Nos Mathias Dei gratia Bohemiae ac Hungariae Rex", mély megdöbbenéssel töltötte el. Kifogásolta, hogy a király túlsok időt szán a dolgok hazáján túli személyes elintézésére. Aggodalmaskodott, hogy ami neki eszébe jut, az otthon más uraknak is eszébe fog jutni, ebből nemzeti ellenzék fejlődik a nagy tervek ellen, s akkor majd belső zavarok között kell kapkodni. Végül pedig a király elébe tárta a délvidékről érkezett legfrissebb jelentéseket. A török váratlanul betört a magyar korona területére, meglepett egy horvát városkát, ahol éppen országos vásár folyt, nyolcezer embert megölt, háromezret rabszolga-anyagul elfogott, a lábon álló vetést felperzselte és tovább vonult Ausztria felé.

A király minden érvre tudott felelni. Ha rangjai felsorolásánál kedvez a cseh nemzeti hiúságnak, az politikából történik és ideiglenes. A kelyhes rendeket is meg kell nyernie, akik még Girzsik mellett állanak. Morvaország és Boroszló már el van intézve, de a tulajdonképpeni Csehország még ellenáll. Pedig az egész kérdésnek az ősi Prága a magva. Ha majd az is rendben lesz, következik a magyar felsőbbség nyugodt és síma kiépítése. Ami az otthoni urakat illeti, azok még nem is pisszentek. Ha majd mozgolódni kezdenek, a vasból való kéz le fog sujtani rájok és rendet csinál. Ami pedig a török betörést illeti, az olyan kár, amelyet bele kell tervezni a nagy számolásba. Tízezer magyar alattvaló nem nagy ár olyan tervek valósultáért, amelyek millió és millió magyar életét fogják biztosítani mindörökre. Sőt, ennek a betörésnek van egy igen kedvező eleme is: ha a törökök Krajna felé vonulnak, Fridrik egészséges módon észbe fog kapni, hogy őt magát is érheti baj. Csak dúljanak a törökök osztrák területen mennél többet, Európa így ráébred talán, hogy a többi keresztény fejedelemnek sem lehet ölbe tett kézzel üldögélnie és mindent ráhagyni a magyarokra.

Győzték érvekkel mind a ketten. A két kitűnő agy pompásan mérkőzött. De a vitában kezdett részt venni a két szenvedély is. A királyt türelmetlenné tette betegsége, a prímást türelmet-

lenné tette a király türelmetlensége. És vitájukban először jelent meg egy éles hangszín, amely eddig sohasem fordult elő köztük. Ez őket magokat is meglepte. Vitéz János valami olyat mondott, hogy most már saját szemével látja, micsoda az a lelki átalakulás, amely a magas polcra jutott mágnásokat az idegenség felé szokta vonzani. Erre a királyt hirtelen harag futotta el.

- Ne szólj így királyoddal, - kiáltotta nyersen, - vén oktondi, mert osztán goromba is bir lönni az király!

Vitéz valaha szaladgáló kisgyereknek látta ezt a királyt a vajdahunyadi várban.

- Vitéz Jánosval hogyne, - vetette vissza kipirult haraggal, - de az magyar egyházval hogy gorombáskodjon, nem ajállom.

Ekkor néztek egymásra meglepetten. Mint aki elaludta a felkelés idejét. Mint aki szórakozottságában három utcával tovább lovagolt. A király kinyujtotta kezét az ágyból.

- Ez nem idves dolog, ha mink így húzalkodunk. Béküljünk, János.

A prímás is észbe kapott és mosolyogva megszorította a királyi kezet. Ettől fogva nyugodtan tárgyaltak tovább. De mikor elbúcsúztak, a király érezte, hogy szívében tövis maradt. S nyilván érezte azt is, hogy nemkülönben tövist vitt el betegágyától a prímás is.

Aznap este soká hánykolódott nyugtalanul; akárhogyan feküdt, a sebek kínozták és nem engedték aludni. Nagynehezen szunnyadt el csak. S mikor másnap felserkent, örömmel tapasztalta, hogy fájdalmai teljesen eltűntek. Csak a borbélyvágta metszések új nyomait érezte sajogni, de a hátába törött lándzsahegy, amelyet a tornavívás valamely mozdulata megbolygatott, nyilván újra megtalálta régi helyét és nem okoskodott többé.

De ekkor már Barbara nem volt a városban. A liegnitzi hercegi pár hazament s velük távozott az ifjú udvarhölgy is. Mátyás még néhány napig időzött Boroszló falai közt, míg sebei teljesen meggyógyultak, s akkor útra kelt, hogy Morvaországba térjen vissza.

Bár erre semmi szükség nem volt, útjának tervét úgy állította össze, hogy néhány hercegséget meglátogasson. Négy-öt lovagvárnál is megállapodott. Csak azért, hogy ürügye legyen Liegnitzben is megállapodni. Mert az a leány nem ment ki a fejéből. Ha behunyta szemét, két nagy fekete szem megmagyarázhatatlan mélységét látta maga előtt. Boroszlótól melegen búcsúzott el, a polgármestert különösen kitüntette. Figyelmesen nézte a derék ember arcát, akit a királyi kegy mélyen meghatott. Nem is sejtette, hogy az uralkodó a Barbara vonásainak hasonlóságát kutatja ábrázatán.

Liegnitzben, ahol a hercegi pár elolvadó hódolattal fogadta, az ebédnél látta viszont a leányt. De nem beszélhetett vele, az túlmessze ült az asztalvégen. Mikor asztalt bontottak, egyenesen odalépett a leányhoz:

- Kisasszonyom, tiszteletreméltó atyád üdvözletét adjuk át neked.

- Hálásan köszönöm, felség.

Hallgattak mind a ketten. A király is állott, a leány is állott. Könnyed zavar feküdte meg a levegőt. Aztán pár pillanatnyi kényszeredett csend után a király sarkon fordult. Azt kívánta magában, hogy bár süllyedne el körülöttük az egész világ, csak ők ketten maradnának, hogy végre beszélgethessen vele. De a világ nem süllyedt el. S ő kastélytekintő körútra indult. A hercegi pár végigvezette a termeken, megmutogatták az ősi fegyvereket, a családi kincseket, a kétszáz év előtti tatárjárás emlékeit, amely egészen eddig elhúzódott. Mindezt Mátyás nagyon únta. Mire sikerült végigjárni a rezidenciát, ezzel fordult a házigazdához:

- Fenséges herceg, ne tagadj meg egy szívességet tőlünk. Függessz fel egy órára minden ceremóniát, mert nagy vágyunk volna szép parkodban magányosan sétálni egyet.

Mindenki mélyen meghajolt. A király lakosztályába sietett, ott könnyű ruhát öltött és lesietett a parkba. Az ápolt sétautakon bement a régi tölgyek és hársak közé, az útról hirtelen befordult a gyepre és a fák között lopódzott vissza. A kastélyt akarta szemügyre venni. A Barbara ablakát kereste, emlékébe idézve a körsétát, amelynek folyamán az udvarhölgy lakosztályát is említették egyik folyosón. Ott állt egy vastag törzs mögött és figyelte az ablakokat, mint hölgye után leskelődő közrendi fiatal legény. Mély csend ült a fák között, csak távolabb kopácsolt egy harkály és valami közeli patak csobogását lehetett hallani. Ő pedig elmés és kedves német mondatokat szerkesztett a fejében, amelyekkel majd udvarlására lehet a szép leánynak, ha a Gondviselés valamely véletlene folytán mégis csak beszélhetne vele. Az ablakokban azonban nem moccant semmi, s ő csak állott a fatörzs mögött, tehetetlen semminek érezve hetedhét országra szóló királyi hatalmát.

Ekkor lépéseket hallott oldalt. Odapillantott s boldogan zsibbadni érezte idegeit. Barbara mendegélt a kavicsos úton. Ő futva sietett a fák közötti gyepen, hogy megelőzze és kilépve a törzsek közül, szembe találkozhassék vele. Mire kilépett, a leány már ült egy nyírfaágakból való kerti lócán. A király lépteire felrezzent, majd földre sütötte pillantását. Sárga pitypang volt ujjai között, amelyet a gyepszélen szakított, ujjai azzal játszottak.

- Nem zavarom magányodat, kisasszonyom, ha leülök hozzád egy percre?

A leány alig hallhatóan suttogta a nemet és rögtön felállott.

- Ülj le, kérlek és felejtsd el, hogy király vagyok.

Ültek egymás mellett. A leány a földet nézte. S a király észrevette, hogy kezében a sárga virág erősen reszket. Sokáig nem szóltak semmit. Tizennégyéves siheder nem lehetett volna ügyetlenebb, mint a huszonkilenc éves király. Szólni akart, mondani valamit, akármit, csak hogy a perc kínos zavarának véget vessen, de torkát rekedtnek érezte. Nagyot köszörült rajta, akkor meg nem jutott eszébe semmi. A szép mondatok elröppentek fejéből, mint a szitakötők. Ekkor egyszerre nagyon megharagudott magára és dacosan rántott egyet a vállán.

- Hallgass ide, kisasszonyom. Fontos dolgot kell mondanom neked. Egy óra múlva útra kelek embereimmel együtt és nem tudom, mikor kerülök vissza erre a vidékre. De azt akarom, hogy addig rám gondolj. Látod, az én életem más, mint a fiatal lovagoké, akik udvarolgatnak. Én a Minnesängerek nyelvét és ügyességét nem értem rá megtanulni. Hölgyekkel szemben ügyefogyott vagyok. Csak a katonák nyelvét értem, azt az egyeneset és darabosat. Nyersen megmondom neked, hogy szüntelenül rád gondolok. És nyersen megkérdezem tőled, hogy tudnál-e engem szeretni. Nem, még ne felelj. Még figyelmeztetni akarlak, hogy a királyt nem szabad szeretned. A királynak te nem lehetsz hitvese. Csak a lovagot szabad szeretned. Most válaszolj. Tudnál szeretni?

A leány felnézett. Még rendes sápadtságánál is sápadtabban. Két szemét a királyra emelte. Hangja reszketett és mégis meglepő szilárdságot mutatott. Ezt felelte a király szemébe nézve:

- Halálosan szeretlek és mindhalálig szeretni foglak.

Mátyás behúnyta a szemét, mint aki elszédül valamitől. Aztán halkan, rekedten így szólt:

- Mondd ezt mégegyszer.

- Halálosan szeretlek, - ismételte a leány, - mióta eszemet tudom, mindig téged szerettelek. Mindig vártam, hogy eljőjjön értem a mesebeli herceg. Tudtam, hogy el fog jönni. És tudtam, mikor jöttél Boroszlóba, hogy te vagy az. Azt is tudtam, hogy kelleni fogok neked. Soha nem álltam szóba senkivel, a te számodra őriztem magam. Én soha mást nem szerethetek. A tied

vagyok, mint a kardod, vagy az ujjadon ez a pecsétgyűrű. Hordhatsz, eldobhatsz. Most úgy nézel reám, király, mint egy holdkórosra szokás. Kérlek, ne tarts engem megszállottnak, vagy lázasnak. Józan leány vagyok és nem is ostoba, hidd el. Most mindent megmondtam és várom, hogy rendelkezzél felőlem.

A király akadozva, ámultan, repeső boldogsággal szólott:

- Igen, de... atyád... és...

- Atyámat nagyon szeretem, - felelte a leány, - de a te birtokod vagyok. Ha neki fájni fog, amit rendelsz felőlem, azt nagyon fogom sajnálni, de nem tehetek semmit.

- Barbara, te megrendítesz engem. Amit mondasz, azzal én életemben még nem találkoztam soha. Nézz a szemem közé és mondd meg, hogy mit vársz tőlem.

A leány felemelte nagy szemét.

- Semmit. Hogy szeress, ameddig kedved tartja. Ha majd meguntál, megmondod. És én nem fogok meghalni, mert akkor az emlékeim is meghalnának velem s azokat sajnálnám. Azon a napon, mikor megelégeltél, fel fogom venni a fátyolt és gyönyörű életem lesz, mert rád fogok gondolni mindhalálig. Akármit csinálsz velem, én csak boldog lehetek.

- Bámulatos leány vagy, - mondta álmélkodva és remegő torokkal a király, - úgy mondod ezeket a csodálatos dolgokat, mintha olvasnád valahonnan.

- Nem csoda. Mióta élek, csak ezen gondolkozom. Látod, király, az egész világon minden leány azon ábrándozik, hogy a mesebeli herceg eljön érte. És értem csakugyan el is jött, annyira hittem benne. Már húsz éves vagyok, régen férjhez illett volna mennem. De vártam. Ime, igazam volt.

- Szóval... szóval ha én most... ha én most azt mondanám neked, hogy szedd össze holmidat és gyere velem, jönnél?

- Természetesen. Azonnal.

- Lemondanál házasságról, erényről, társaságos életről, mindenről?

- Ha mindezért téged ad nekem az Isten? Természetesen.

- Igen, de... atyáddal nem kellene... talán én előbb beszélnék atyáddal. Meg tudnám értetni vele, hogy a sorsodat örök időkre biztosítom, egész életedre előkelően ellátlak és...

- Atyámnak ez nem lesz fontos. Ő nagyon gazdag ember, és én egyetlen gyermeke vagyok. Ne ezt mondd, királyom. Azt mondd, hogy mit akarsz velem.

- Hogy enyém légy. Hogy magam mellett tudjalak. Hogy a munkám után legyen kihez mennem. De hogy magamévá tegyelek, a hű Boroszló fejének leányát, egy derék úrnak úrihölgy gyermekét, ez ellen ágaskodik a lovagiasságom. Atyád odaadó és lelkes alattvalónak mutatta magát, nekem nagy hívemnek. Ezért nem fizethetek neki azzal, hogy egyetlen gyermekét a háta mögött elcsábítsam. Ő, szegény, bizonyára nem arra nevelte leányát, hogy egy királynak... egy királynak...

- Ágyasa legyen, miért félsz a szótól, király, ha én nem félek? Nem erre nevelt, ez bizonyos. De engem mindenekfelett szeret. S én meg tudom magyarázni neki, hogy számomra a boldogságnak egyetlen útja van. Minden más út a boldogtalanság és a halál. Hogy életre-halálra szeretlek, azt már tudja is. Megmondtam neki.

- Mikor?

- Mikor beteg voltál. A városban vészhírek terjedtek el, betegségedet százszorosan eltúlozták. S én megmondtam neki, hogy ha valami bajod lesz, azonnal megölöm magamat. Ő vígasztalt engem, a fejemet símogatta. És azt mondta, hogy meg tudja érzésemet érteni. Ő Európa legnagyobb emberének tart és imád téged.

Mátyás szeretett volna felugrani, futni, énekelni, harsogni, verekedni, újjongani. Melle majd szétpattant az örömtől. De erőt vett magán. Torkát elfojtott, apró kacagások hagyták el. Teste súlytalanná vált, mintha repült volna.

- Nézd, Barbara, egy király sem tudja tanácsosait nélkülözni. Adj most nekem tanácsot. Légy te a tanácsosom. Hogyan csináljuk, hogy hozzám csatlakozol? Semmi más, mint atyád, nem jár a fejemben. Mitévő legyek, mondd meg.

- A tanácsom, felséges király ez: én hazamegyek Boroszlóba és megkérem atyámat, hogy áldjon meg engem végtelen boldogságomban. És aztán ezzel az áldással odamegyek, ahova parancsolod.

A király vad örömre gerjedve megfogta a leány kezét:

- Brünnbe gyere.

- Oda fogok menni, - felelte a leány nyugodtan, de a kezét elvonta és felállott.

A király ismét a keze után nyúlt, de már nem érte el. Barbara mély udvari bókkal hódolt előtte és már meg is fordult, már sietett is vissza a kastély felé. Ő lassan ejtette térdére hiába kinyujtott kezét. Szemét elbűvölten hunyta le. A közeli fán még mindig a harkály kopácsolt, de lelkében a férfi dicsőségének csodálatos és eddig nem ismert zenéje zengett. Úgy ült ott még jó sokáig lehunyt szemmel és hiába próbált gondolkozni, az egész világ bódító, álomszerű mesének tűnt fel körülötte.

A leányt nem is látta többé. Mikor a fejedelmi pártól elbúcsúzott, Barbara nem volt jelen. Most már siettette az utat. Meg-megállt Szilézián végig a fejedelmek székhelyein. Fontos államügyekkel is volt dolga. Útközben érte utól az özvegy szász hercegnének, Fridrik nővérének, a követe, aki Szászország némely cseh területen érvényes hűbérjogainak megerősítését kérte tőle. A kérést azonnal teljesítette. „Meyne liebe Tante", - ez volt benne a pecsétes okmány szövegében. Mert mint Fridrik fogadott fiának, Margit hercegasszonyt így kellett szólítania. De mindent úgy végzett, mintha valami álomban járná a világot. Arról is útközben vett hírt, hogy Girzsik Prágában országgyűlésre hívta össze a kelyhes cseh rendeket, s azok Girzsiket még mindig királyokul tekintvén, trónörökössé nyilvánosan Kázmér lengyel király elsőszülött fiát, a tizenhárom éves Ulászlót választották. Ez azt jelentette, hogy Kázmért nehéz lesz most már Girzsik szövetségétől visszatartani. Pedig követei éppen útban voltak Krakó felé, azzal a megbízással, hogy igyekezzenek Kázmért kibékíteni Mátyás cseh megkoronáztatásával, és ne ugyan Mátyás, hanem a magok nevében vessék fel a régi tervet: Mátyás elvehetné feleségül Hedvig lengyel hercegnőt. Ez a gondolat most hirtelen belé-nyilallott. De vállat vont és a gondot lerázta magáról. Megkérte Ulysses lányát is. Mint házasulandó lépett fel olasz udvaroknál is. Valószínűleg meg fogja kérni a kezét Fridrik leányának, azt öt éves Kunigundának is. Ezek mind kis gyerekek, hol van még az esküvő, akármelyiket veszi el. Most nem akart a távol jövőre gondolni. Csak a közel jövőre. És ébren, álmában, nehéz tanácskozásai közben, szüntelenül az az arc tündöklött előtte, az a bűbájos, kis egérarc, két nagy fekete szemének végtelenségével.

Brünnben összehívta a katolikus rendeket. Tervezett, tárgyalt, tanácskozott, előkészítette utazását haza Magyarországra. De közben a királyi palota egy csendes, eldugott részét kiürítette és kiadta a parancsot, hogy ott egy hölgy számára pazar otthont rendezzenek be, még pedig lázas sietséggel, éjjel-nappal meg nem álló munkával. Naponta háromszor is

megszemlélte a munka folyását. Megelégedetten bólintott, mikor készen lett az egész lakosztály. S mikor körülnézett a hálószobában, egész teste megrázkódott.

Egy éjszaka már lefeküdt és Tertullianust olvasta, mikor halkan kopogtattak ajtaján. A szolga jelentette, hogy az az úrhölgy, aki felől a király parancsot adott, megérkezett. Már oda is vezették lakosztályába. Az úrhölgy megparancsolta, hogy ládáinak kicsomagolásával várjanak másnapig és hagyják egyedül. Csak öreg dajkája van mellette, aki vele érkezett. Őfelsége látogatását várja.

A király hálóköpenyt kapott magára, lábára rántotta könnyű török cipellőjét és a néptelen folyosókon, ahol csak az alabárdosok néma szobrai állottak, futva sietett Barbarához. Kopogtatására nem is győzte várni a választ, benyitott. Vaksötétség fogadta. De a vaksötétségben egy feléje nyúló kéz.

- Te vagy, Barbara?

- Én.

- Atyád megáldott?

- Meg. De most ne kérdezz semmit.

Itt megakadt a leány suttogó hangja. Majd kisvártatva, sokkal halkabban hozzátette:

- Kimondhatatlanul szégyellem magam, még beszélgetni is...

De ekkor már ott volt a király mellén, aki vad nyerseséggel rántotta magához és a száját kereste.

XII.

A boldogság tüneményes napjai egyelőre elröppentek: hadba kellett vonulni. A király még Barbarával indult el, illetőleg Borkával, ahogy újabban nevezte, magyar kedveskedéssel. Magyarország felé indult, mert úgy látszott, hogy Girzsik a brünni koronázása ellenére is meg fogja tartani a fegyverszünetet. De még ki sem érkezett Brünn városából, már hírnök érte utól: Girzsik meggondolta magát, a fegyverszünetet - nem éppen alaptalanul - megszüntnek tekintvén, elkezdte a háborúskodást, az első hadmozdulatok megtörténtek.

Girzsik nem volt rest. A nagy bajban nem esett kétségbe és nem adta meg magát. Háromfelől is fenyegetett: a lengyelekre számítva Moldva felől igyekezett Magyarországot nyugtalanítani, Henrik herceget a Felföld ellen küldte, Viktorint Morvaország ellen.

Mátyás Brünnben hagyta Borkát és sebtiben hadba indult. Eleinte jól kezdődött minden. Hradistye alól egy napon megvasalva hozták hozzá magát Viktorint. A királyfi elfoglalt a magyaroktól egy Veszeli nevű morva falut és nagy diadalmában kissé elbízta magát, serege egy oldalát fedezetlenül hagyta, a magyarok oldalba támadták, megszalasztották, s az üldözők közül két lovas, Madács László és Jánosi Gáspár, magát a herceget fogták meg. Most ott állott megbilincselt kézzel volt sógora előtt, aki a vasat azonnal levétette róla.

- Látod, - mondta Mátyás, - miért nem vigyázol?

Viktorin kesernyésen mosolyogva vállat vont.

- Embereid túlságosan jól tudnak lovagolni.

- Azt elhiszem. Azért magyarok. Szóval megjártad, szegény sógor.

- Csak ne sajnálj. Még járhatsz így te is. Mi a szándékod velem?

- Természetesen fogva tartalak, kedvesem. Hogy egy kitűnő vezértől megfosszam apád seregét, annyi eszem még van. De személyedhez méltó fogság lesz, ne félj. Olyan vitéznek, akit mindig nagyrabecsültem, külön bánásmód jár. Majd keresünk valami szép várat, ahol a falakon belül minden szabadságod meglesz. Ma este mindenesetre vacsorázz velem és uraimmal. Utána sakkozhatunk. Hátha megversz?

- Majd a mezőben verlek meg, sakkozni jobban tudsz. A meghívást köszönettel elfogadom.

Egész nyájasan ültek együtt a vacsoránál. Vitéz Jánossal Seneca haláláról vitatkoztak. Másnap pedig a királyfit erős fedezet vitte Trencsén várába azzal a királyi paranccsal, hogy a hercegnek minden tisztesség megadassék, amely rangját megilleti.

De később már nem ment ilyen jól minden. Henrik herceg, Girzsik második fia, meglepte a magyar sereget, amely Hradistyét ostromolta, felmentette a várat, az ostromlókat megverte, ezzel megnyitotta magának az utat a Vág völgyébe és azt tűzzel-vassal pusztítani kezdte. Még bátyját is kiszabadította volna a trencséni fogságból, de azt közben már a biztonságos Visegrádra vitette a király. A moldvaiak is betörtek, kétségtelen lengyel biztatásra, mert a Kázmérhoz küldött követek eredménytelenül jöttek vissza. Mindezen felül Magyarországról követ hozta el annak a kiáltványnak a szövegét hű fordításban, amellyel Mohamed szultán az egész izlám világhoz fordult.

> - Én, Mohamed, Murád fia, a szultán, Barasma és Rahmael ura és kormányzója, akit Allah minden császárok fölébe helyezve, a nap körébe emelt, akit dicsőség tetéz, akinek minden dologban a szerencse kedvez, aki vagyok a halandók félelme, a fegyverek hatalmasa, a mennyei szentek és a nagy próféta fohásza által a kelettől nyugatig

uralkodó fejedelmek fejedelme, fogadalmammal és hitemmel ígérem az egy istennek, minden dolgok teremtőjének, hogy addig nem nézem szememmel a napot, nem eszem ízletes falatot, nem keresem a kellemeset, nem illetem a szépet, nem tekintek kelet felé, míg le nem döntöm és lovaim lábával meg nem tapostatom a nyugati nemzetek istenét, ezt a fából, aranyból és ezüstből való, vagy lefestett istent, kit a Krisztus tanítványai csináltak kezökkel, és míg így a föld színéről kelettől nyugatig minden gonoszságot ki nem irtok, az igaz Sabaoth istenének és Mohamednek, a nagy prófétának, dicsőítésére. Ezért minden körülmetélt népeknek, alattvalóimnak, kik Mohamed hitét vallják, valamint előljáróiknak és szövetségeseiknek tudtul adom, hogy ha még végképpen ki nem aludt bennök az ég és föld istenének félelme s az én győzhetetlen hatalmamba vetett hit, mind kötelesek megjelenni nálam a hedzsira folyó évében ramadán havának hetedikén isten és Mohamed parancsára, kik közül isten az ő hatalmával és Mohamed az ő imádságával bennünket biztosan és hathatósan meg fog segíteni.

Ez már komoly dolognak látszott. Annál is inkább, mert a szultán kiáltványában jelzett dátum, keresztény időszámítás szerint a jövő 1470-es esztendő március tizennegyedike, még elég messze volt, de a törökök már most mozgolódtak: betörtek másodszor is Horvátországba, ezúttal sokkal nagyobb tömegben és nem kevesebb, mint hatvanezer embert szedtek össze fogolynak. Kevésbe múlt, hogy magát Zágrábot is el nem foglalták. És megint Ausztriába ütöttek.

Hogy Fridriknek megint meggyűlt kissé a baja a törökkel, az Mátyást nem nagyon bántotta. De Horvátország hatvanezer alattvalójának veszte fölött lelkiismerete már nem tudott elsiklani. Hazatért Budára, elkezdett dolgozni. Vitéz János ott állt előtte mint néma és dühítő szemrehányás.

- Miért nem szólsz, primás? Orrodon látom, hogy az gáncs ott vagyon bögyödben.

- Nem szükséges szólanom. Az hír szól helyömbe.

- Úgy. S mi végre vagynak horvát bánjaim, nem mondanád? Hun valának, mikort az pogány jöve? Odatöttem Laki Túszt s csak ugyan Vitoveczet. Mendütt én tartsam vállamot?

Vitéz kárörömmel felelte, hogy a zsidó származású két Túsz-testvér közéleti szereplésének mindig ellene volt. Ezen megint alaposan összevesztek. De úgy, hogy végül a király nyersen rákiáltott a prímásra:

- Takarodj elüllem, ne lássalak.

Ezt egy óra múlva maga is megbánta. Azzal igyekezett kiengesztelni a prímást, hogy miután a két horvát bánt rövid úton elcsapta, sőt Laki Túszt még le is tartóztatta, Pannoniust nevezte ki horvát bánnak. Ott van Baranyában, Pécsről elláthatja a bánságot. Katonának ugyan nem nagy vitéz, de okos ember. Amért költő valaki, attól még lehet zászlósúr. A prímást öccse nagy kitüntetése tessék-lássék csakugyan kiengesztelte. De király és első tanácsosa között már egészen más volt az emberi összeköttetés, mint azelőtt. Régebbi kedélyes, derűs óráiknak híre sem volt már, apró tréfáik, amelyekkel egy-egy pillanatra a legkomolyabb tárgyakon el tudtak mulatni, elmaradtak. Idegenül ültek egymással szemközt, óvatosan válaszolgattak egymás érveire és egyes kérdéseket szántszándékkal kerültek mind a ketten, mert tudták, hogy azokon könnyen kirobbanhat a veszekedés.

Most Bécsbe kellett mennie Vitéz Jánosnak. Onnan ugyanis igen gyanús hírek hallatszottak. Girzsik mint a harcmezőn, úgy a diplomáciában sem maradt tétlen. Egész sereg ember járta az európai udvarokat, mindenütt izgatva és támogatást keresve Mátyás ellen. Bécset is járták a cseh követek. És számos jel arra mutatott, hogy Fridrik, aki alapjában egyformán gyűlölte a két közrendből származó királyt és egyiket a másikkal igyekezett mindig gyöngíteni, most

mintha hajlott volna egy osztrák-cseh-lengyel érdekközösség felé. Mátyás ennek a kérdésnek közelről akart a szemébe nézni. És a kíváncsiság, hogy Fridriket személy szerint is megismerje, már régóta sarkalta. Vitéz János tehát elment Bécsbe, hogy ott felvesse és letárgyalja Mátyás király bécsi látogatásának gondolatát. Jegyzéket vitt magával, amelyre leírta Mátyás feltételeit. Ezek egy szövetséges fejedelem részéről elég különösen hangzottak. A magyar király kikötötte, hogy kísérete ezerötszáz fegyveresből állhasson, hogy bécsi tartózkodása alatt a város mindkét kapuját állandóan nyitva kell tartani és maga is, kíséretének minden tagja is menlevelet kap. A menlevélért az osztrák rendek álljanak jót. Ezzel szemben hajlandó magát írásban kötelezni, hogy barátilag és nyájasan viselkedik.

Vitéz elment, a király pedig várta a választ és maga folytatta a diplomácia napi munkáját. Sok helyütt Girzsik kitünően elhelyezett aknáira talált, másutt azonban sikerült egyet-egyet lépnie előre. Bajorországot lekötötte szövetségesül, sőt a Wittelsbach-házból értésére adták, hogy a németrómai király választásakor számíthat a bajorok segítségére. Viszont Kázmér nyiltan ellene dolgozott és egyenesen Rómához fordult: ő majd megcsinálja, amit a magyar király elrontott, kibékíti Girzsiket a szentszékkel.

A napi munka után a király mindennap visszavonult Borkához. Összeköttetésök kedves volt, meghitt és zavartalan. Tökéletesebb kedvest képzelni sem lehetett ennél a leánynál. Mindig jókedvű volt és derűs, soha semmiről panaszát nem lehetett hallani. Ha baja, vagy gondja akadt, azt mindenáron eltitkolta. Politikáról nem akart társalogni, ismeretségeket nem volt hajlandó kötni. Külföldi követek, magas állású udvari emberek, mihelyt Budán felmerült, azonnal megkörnyékezték és barátságát keresték, hogy új befolyás útját nyerjék a királyhoz, de a leány eleve elhárított minden ilyen közeledést. Kérések, támogatások közvetítését nem vállalta, látogatók elől bezárkózott. Nem akart senkit látni, csak a királyt. S ha az sok dolga miatt elmaradt tőle, nem tett szemrehányást. Ott lakott a királyi várpalota egy eldugott szárnyában, az utcán alig mutatkozott, az udvarnál soha.

Vitéz azzal tért vissza Bécsből, hogy a látogatás részleteit letárgyalta, azok rendben vannak. Fridrik a súlyos bizalmatlanságról tanuskodó feltételek fölött semmi felháborodást nem mutatott. Sőt ő maga viszont igen szabatosan igyekezett előre leszegezni, hogy a király kísérete gyanánt érkezendő ezerötszáz lovaskatonát hogyan fogják elszállásolni; s azok milyen fegyvereket fognak hordani.

A király hetekig szervezte a bécsi utazást, de kivált bécsi tartózkodása külsőségeit. Ezerötszáz vadonatúj egyenruhát szabatott fegyvereseinek. A maga számára a díszruhák, bundák, kucsmák, lószerszámok, csizmák egész raktárát rendelte. Aztán valamennyi olasz városban tartózkodó követeit bizalmas levélben szólította fel: gondoskodjanak arról, hogy az olasz államok ajándékkal lepjék meg őt s azt február folyamán küldjék neki Bécsbe, mialatt ő ott tartózkodik. Firenzébe küldött követének, Telegdi Jánosnak, külön a lelkére kötötte, hogy valami igen elmés ajándékot eszközöljön ki s azt személyesen hozza Bécsbe. Végül pedig meghívta magához a liegnitzi herceget Budára, hogy a bécsi úton kiséretében tartózkodjék. Az nem vonakodott eleget tenni a meghívásnak. Mátyásnak köszönhette visszakapott kis fejedelemségét, ez volt a legkevesebb, amivel tartozott érte.

Hunyadi Jánosné, az erdélyi főszolgabíró leánya, így szólt, mikor fia elbúcsúzott tőle.

- Tám kevesb késéretöt s több páncélüngöt vihetnél. Az Habsburgi, az Habsburgi marad, menden kitelik attul.

- Ne féltsön asszonyanyám. Tudom őrözni magamot.

- Vagyon eszöd magadnak is, tudom. De az némötnek ne higgyél, ugyan kérlek. S ha szükségös, ne nagyon hajladozzál az nyavalyásnak.

- Ne bántsa asszonyanyám, - nevetett Mátyás, - az császár is ember.

Az utolsó estét még Borkával töltötte. Megsímogatta középen kétfelé fésült haját. A leány ránézett.

- Most legjobb volna, ha meghalnék és feltámadnék, mikor visszajössz.

És behúnyta szemét, mikor a csók közeledett feléje. Ez a behúnyottszemű fehér arc kísérte a királyt az úton. Bruckban megállapodott és megvárta, hogy az osztrák rendek kikötött írásbeli jótállása a maga és kísérete személybiztonsága felől megérkezzék. Már kezdett attól tartani, hogy ez nem jön meg. El volt szánva, hogy ha a jótállás sokat késik, visszafordul. Várakozás közben országos ügyeket intézett. Sok baja volt mostanság az erdélyi gabonahiánnyal. A havasalföldi vajdák rengeteg buzát vásároltak Erdélyben, s emiatt a gabona ára rendkívül magasra szökött. A király mindenféle módon próbálta a kenyérszükséget enyhíteni, de nem ért el semmit. Most tehát erélyes intézkedéssel segített: szigorú rendelettel megtiltotta egész Erdély területéről a gabonakivitelt.

Végül mégis megjött az osztrák rendek jótállása. A díszes csapat, valóságos sereg, nekivágott a bécsi országútnak. Egy sáros, enyhe februári napon Mátyás megérkezett Bécsbe. Mint magyar és cseh király lovagolt be azon a kapun, amelyen át valaha V. László magyar és cseh király fogolyként hurcolta be a rabszállító kocsin. De most díszőrség fogadta, katonazene, hódoló tanácsurak és császári megbízottak. Az utcákon tengernép sorfala kétoldalt. Egész Bécs az utcára gyűlt, hogy lássák a híres embert, aki ott lovagolt a pompás urak csoportjában, balján nádora, jobbján a liegnitzi herceg, mögötte főpapjai, s aztán az ezerötszáz lovas.

Fridrik császár a Burg kapujában állott, ott fogadta a vendéget. Mátyás most látta először azt az embert, akit lelke mélyén igazi nagy ellenségének ismert.

Ötvenöt éves volt a császár, nagytestű, szeplős, vörös ember. Arcát borotválta, vörös haja a tarkójáig ért. Kezén is vörhenyes szőrök nőttek és nagy szeplők barna pontjai látszottak. Lomha mozdulatai nem voltak méltóságosak, hangja fakó volt és vontatott. Beszédén erős bécsies kiejtés érzett. Két gyermeke állott mellette, jobbról a tizenegy esztendős Miksa főherceg, illedelmes és kellemes fiúcska, apjánál sokkal csinosabb vonású, és balról az ötéves Kunigunda főhercegnő, ijedt és zavart leányka, prémes díszruhácskájában zavart mozgású.

- Üdvözlünk császári székhelyünkön, felséges fiunk urunk, - szólt Fridrik, - Isten hozott.

Azzal hosszú szélmalomkarjaival átölelte a királyt és arcát jobbról-balról megcsókolta. Mátyás az ölelést is, a csókot is viszonozta. Ő is megérezte ölelés közben a császár testén a páncélinget, az is bizonyára megérezte az övét.

Nagy ceremóniával jártak a bemutatások. Mindenekelőtt a király ölelte és csókolta meg a két gyermeket. Aztán a két kíséret kölcsönös bemutatása következett, mindenki pontos rangjának megjelölésével, kezdve a sziléziai hercegen. Aztán nagy szertartásossággal lakosztályába vezették a királyt. Ott a császár azonnal meglátogatta, előírt udvariassági mondatokat váltottak és búcsúzóul kezet szorítottak, majd a király rögtön viszonozta a látogatást és megint elmondták egymásnak a megállapított szöveget. Mátyás átadta a magával hozott ajándékokat, a császár ezek felett legfelsőbb elragadtatásának adott kifejezést. Ekkor megint elbúcsúztak, csak azért, hogy gyorsan átöltözzenek és ünnepi lakomához üljenek.

A Burg jóval kevésbbé fényes fejedelmi székhely volt a budainál. A házigazda fukarsága számos apróságon meglátszott. Letört és javítatlanul hagyott lépcsőkorlátokon, málladozó vakolatrészeken, kikopott szőnyegeken akadt meg a király vizsga szeme. A lakoma maga nem volt szegényes, de a kötelező díszt egy jottányival sem multa felül. Mintha csak patikamérlegen számították volna ki, mennyi pénzen túl nem kell terjednie a kénytelen költekezésnek. S a császár piros bársonyzekéjének könyökén a figyelő szem megláthatta, hogy azt

gazdája már nem először hordja. A karzaton szereplő zenészek, énekesek és tornászok sem voltak jeles emberei a magok mesterségének, olcsó áru volt ez, amelyet szerényebb fejedelem is könnyen megszerezhetett magának. A magyar urak annál pazarabbul ragyogtak a mellékasztaloknál. A királyi parancs is, de meg otthon évszázadok óta megszokott vetélkedésök is meghagyta nekik, hogy káprázatosan lépjenek fel. Egy-egy úr mentegombjai falvakat értek. Látatlanban megmondhatta volna akárki, melyik az osztrák és melyik a magyar. Volt valami dac az egész lakoma hangulatában: a kackiásan hivalkodó keleti fajta daca a nyugodtabb s Európában otthonosabb fajtával szemben, a királyságé a császársággal szemben, a mélyebbről jött fiatal fejedelemé az ősi hagyományok hermelinjében és bíborában született öreg fejedelemmel szemben. Mintha minden rókamálas mente, minden pedrett bajusz és minden aranylánc ezt mondta volna: minket sem a gólya költött. S mintha minden borotvált ábrázat, minden bécsi szó, minden udvarias vendéglátó mosoly ezt felelte volna rá: hát ti vagytok azok a szilaj, veszekedő, hiszékeny, borissza magyarok.

Hogy beszélgethessen a császárral, ahhoz csak két nap mulva jutott Mátyás. Addig sohasem volt a császárral egyedül, s a vendéglátás műsora folyton valami újabb fogadás, vagy megjelenés ceremóniáját írta elő. Mintha csak szándékosan halogatta volna Fridrik a bizalmas eszmecserét, annak módján, aki a látogatót sokáig váratja. De két nap mulva végre összeültek a császár dolgozószobájában, abban a szobában, amelyből a németrómai császárság bonyolult dolgai intéződtek.

Mátyás volt a kezdeményező fél. Felsorolta a tárgyakat, amelyekről a császárral értekezni kívánt. Ezeket már előre észszerű sorrendbe foglalta. Mindenekelőtt tisztázni kívánta, hogy a császár elvben óhajtja-e a két ország között a szilárdan megalapozott és őszinte indulatokra épített békét. Aztán felsorolta, hogy ennek a békének feltételeit hogyan képzeli. Felvetette a gondolatot, hogy feleségül veszi a kis Kunigunda főhercegnőt. Hozomány gyanánt elsősorban nyolcvanezer aranyat kért, tehát ugyanannyit, amennyit ő váltságdíjul fizetett a koronáért, továbbá Fraknót és más magyar városokat, amelyek még mindig Fridrik kezén voltak. Okiratot kívánt arról is, hogy Fridrik ünnepélyesen és örökre lemond a magyar trónra való igényeiről. Kívánta, hogy a császár minden eljárás alól mentse fel és negyvenezer arannyal végre fizesse ki Baumkircher András osztrák urat, aki mint zsoldosvezér a hátralékos zsoldok visszatartása miatt elhagyta a császárt, Mátyás oldalára állott s ezért az osztrák kormányzat részéről üldöztetésben volt része. Még egész sor ilyen pontot sorolt fel a király és azt ajánlotta, hogy a tárgyalások haladásának érdekében vegyék fontolóra a pontokat egyenként. És kezdjék el mindjárt.

Fridrik nyájasan bólogatott mindenre, végül Mátyás előadása után órájára nézett és bocsánatot kért, hogy ma már nem ér rá, fontos államügyek várják. Majd holnap. Másnap jó három óra hosszat tárgyaltak, de Fridrik különös módon tárgyalt: folyton más pontra tért, mint amelyről szó volt. A három óra elmultával ott tartottak, hogy nem végeztek semmit.

De Mátyás győzte türelemmel. A császár alkudozási módszerét már tizenkét évi tapasztalásból ismerte és tudta, hogy személyesen is ezzel kell megbírkóznia. Végtelen béketűréssel hallgatta a császár elkalandozó, hosszadalmas mondókáit, aztán visszavitte a felvetett tárgyhoz. Hiába. Öt perc mulva Fridrik már megint arról panaszkodott, hogy Kázmér királlyal szemben külpolitikailag szinte tehetetlen, mert az kétszázezer aranyat követel, mint V. László nővérének hozományát, tőle, V. László volt gyámjától, s ő ilyen szörnyű összeget most nem tud megfizetni. Erről síránkozott egy negyedórát, s Mátyás szelíden válaszolta rá, hogy most Fraknó városának visszaadásáról van szó. Elkezdett Fraknóról beszélni, akkor Fridrik öt perc mulva már a dühtől elfulladó lélegzettel gyalázta a zsold-zsaroló Baumkirchert. De mikor Baumkircherről kellett volna beszélni, azonnal áttért arra, hogy őt a hálátlan II. Pius pápa részéről, mikor még élt a szentatya, mennyi méltánytalanság érte.

A király mindezt tűrte, tűrögette. Mert idegeire vasból való érzéketlenséget tudott parancsolni, ha akart. És bár csigalassúsággal, de mégis haladtak valahogyan előre. Igyekezett személyes nyájassággal könnyíteni az alkudozásokat. Lelke mélyén nyílegyenesen látta a vágyott utat, amelyen a magyar császárséghoz elérkezik. S ahhoz szükséges volt, hogy Fridriket elvágja Girzsiktől és Kázmértől. Ő harmincéves volt, a császár ötvenöt. Emberi számítás szerint Fridrik elmúltát megérvén, lehetséges volt a császári koronát remélnie. Ezért tőle telhetőleg kedves volt a császárhoz. Pedig nagyon kedves tudott lenni, humoros, szórakoztató, elragadó. Együtt szánkázott a császárral Bécs utcáin, és minduntalan kitalált apró emberi figyelmességeket, amelyek jártak is a jóval öregebb uralkodónak s az ő méltóságát nem sértették.

Közben egyre-másra jöttek az olasz államok ügyesen megszervezett ajándékai. Velence remekbe készült selymek egész garmadáját küldte neki. A liguri köztársaságtól drága veretű fegyvereket kapott. Ferrante nápolyi király, a nagy lovas hírében álló fejedelem, pompás paripákat küldött. Bécsi tartózkodása alatt érkezett meg, szintén nem előkészítés nélkül, az a huszonnégyezer arany, amellyel a szentszék Girzsik ellen segítette. De a legérdekesebb ajándékot Firenze küldötte: két hatalmas hímoroszlánt ketrecekben. Mátyás mindezekkel Bécs népét akarta elkápráztatni, másrészt Fridriknek megmutatni, hogy a magyar király Európa-szerte mennyire népszerű, vele érdemes egy követ fújni. De a pazar ajándékok a kapzsi Fridriknek inkább irígységét hívták ki és idegessé tették.

Mátyás kíséretében ott volt Pannonius is, aki minden ajándékot megénekelt. S a költemények egy példányát mindig megkapta Fridrik is. Neki nem volt udvari költője, s a költészethez hasonló hiábavalóságokkal nem igen törődött. A költemények, amelyek Mátyás dicsőségéről zengettek, határozottan bosszantották. Az oroszlánokról például így zengett Pannonius, a pécsi püspök és horvát bán:

Bölcsen küld teneked, győzhetlen hősnek oroszlánt
Messzi Firenze a nagy megbecsülés jeleként.
Sok dolog egyezik úgy az ajándék közt s teközötted,
Hogy méltó hozzád s illik a szép adomány.
Emberek elseje vagy. Vadaké épp így az oroszlán.
Rajta, miként rajtad, híres a büszke sörény.
Körme halált okozó. Neked ílyen vészes a kardod.
S mint a te szíved, övé megkönyörülni tudó.
Ebből elleneid lássák meg az égi előjelt:
A cseh oroszlán is teljesen így a tiéd.

Fridrik átfutotta a költeményt, aztán rápillantott Mátyásra. Leplezetlenül gúnyos és kicsinylő pillantással. És ez a pillantás éppen rosszkor jött. Mert Mátyás és Kunigunda főhercegnő házasságának lehetőségét tűzték ki tárgyalásra ezen a napon. Félretolván a verset, úgy kezdtek tanácskozni, hogy a császár arckifejezésében benne maradt az enyhe lenézés, a királyéban is benne maradt a sértett önérzet. Mind a ketten magasabbról kezdték így az alkút. Beszéltek már egy jó félórája, mikor végre Mátyás határozottabbra fordította a szót.

- Felséges atyámuram, hallgatlak egy félórája, de egyetlen megfogható mondatot nem hallottam tőled. Nekem akarod-e adni Kunigunda kezét, vagy nem, erre válaszolj.

- Kunigunda főhercegnő, - hangsúlyozta a rangot hűvösen és némi rendreutasítással a császár, - Európa legelőkelőbb leánya. Az ő kezéért érdemes nem egy félórát, hanem ezret is beszélni.

- S az én kezemért nem?

Fridrik arcán egyszerre megjelent a mérhetetlen gőg kifejezése.

- A kettőt talán mégsem lehet hasonlítani. Kunigunda főhercegnő a világ leghíresebb dinasztiájának szülötte. A te dinasztiád még nincs sehol. Sok nemzedéknek kell ahhoz a trónon születni, hogy egy család...

- Nem vagyok elég jó neked? - vágott közbe Mátyás hevesen.

- Éppen most tárgyalunk arról, hogy jó vagy-e, vagy sem. De heveskedned nem szükséges, fiam uram. Mert a Jagellóknál például már bebizonyult, hogy nem vagy jó nekik. Bizonyára értesültél arról, hogy Kázmér felesége hogyan vélekedik a te házassági szándékaidról. Ő Habsburg-leány és ennélfogva büszke természetű. Jelentették nekem, hogy mikor már másodszor kérted meg a kis Hedvig kezét, a királyné így szólt: „Az én leányomat? Ennek? Azt már nem." Én azonban mégis hajlandó vagyok veled tanácskozni. Persze csak elvben. Mert határozott nyilatkozatot nem tehetek.

Mátyás érezte, hogy elpirul. Egyetlen tulajdonsága sem volt erősebb, mint büszkesége. Azt magyar köznemesi vérében hordta. Soha nem került még olyan helyzetbe, hogy válaszolni bármire ne tudott volna, mint ahogy vívás közben még nem akadt olyan vágás, amelyre ne lett volna felelete. De most elpirulva, némán bámészkodott a császárra, aki a lelke mélyén már régóta öntudatlanul lappangó gyanút ezzel a kíméletlen pár szóval tudatossá tette. Kázmér kitérő válaszait eddig diplomatizálásra magyarázta, de homályosan sajgott benne, hogy ez valahogy nincsen rendben. Most egyszerre két ütés zuhant arcába. A Jagellóké és a Habsburgoké. A bíborban született dinasztiáké, akiknek ő, az alulról származott, a köznemesi jött-ment, nem elég előkelő.

- Figyelmeztetlek, - mondta kényszeredett hangon, - hogy Eugén pápa hercegi címet adományozott atyámnak. De atyám büszkébb volt, semhogy használta volna.

Fridrik ímmel-ámmal bólogatott.

- Pápai herceg. Igen. Hát az nem éppen rossz. De mi itt a birodalmi hercegi címet többre becsüljük. Kivált ha már úgy születik valaki.

- Persze. Ha úgy születik. De ha kiválóságaival és nagy tetteivel megszerzi valaki, az a semmivel egyenlő, ugye?

- Világért sem. Minden család kezdte valahogyan. De mi, ősi dinasztiák, akiket Isten a rang és a hagyomány őreinek rendelt, kötelesek vagyunk őrködni azon, hogy magasra törni ne legyen túlságosan könnyű. Ezért adok én olyan nehezen kitüntetéseket. Mindenki várjon, ez az én elvem. Ne siessünk olyan nagyon.

- Szóval én se siessek, mi? Jól van, Fridrik császár, ezt tudomásul veszem.

- Ne végy tudomásul semmit. Az eszmecserét én még nem zártam le. Beszélgetni mindenről lehet.

- Erről már nem. A főhercegnőről ne beszéljünk többet. Akkor sem vehetném feleségül, ha könyörögve kérnél, pedig erre nincs kilátás. Jól van. Majd a közös békesség módjait igyekszem megkeresni házassági kötelékek nélkül. Most beszéljünk Fraknóról és a többi magyar városról, amelyet a kezeden tartasz.

Fridrik vállat vont és hangjában bizonyos megkönnyebbüléssel tért rá Fraknóra, hogy aztán három mondat mulva már egész másról beszéljen. Mátyás soha eddigi életében nem akadt még ilyen nehéz tárgyaló félre. Nem az esze volt olyan veszedelmes ennek az embernek, mert Mátyás hasonlíthatatlanul világosabb értelmű volt és élesebb ítéletű. Da a császárt nem lehetett ott tartani egyetlen kérdésnél. Egész vitatkozási módja annyira terjengő volt, szétfolyó és rendszertelen, hogy az érvek nem érhették el: ha az érv rá akar ütni, ő már másutt volt azóta. Ha pedig rendkívül nehezen és nagy fáradsággal mégis meg lehetett vele állapodni

valamiben, akkor másnap meggondolta magát s az egyszer már tövirül-hegyire megvitatott álláspontot visszaszívta.

Mátyás hősies türelemmel folytatta az alkut. Új módokat eszelt ki, hogy dűlőre juthassanak. Azt indítványozta, hogy mihelyt egy pontot megvitattak, azt rögtön tegyék írásba, hogy másnap egyebet gondolni ne lehessen. Már három, vagy négy ilyen okiratot szövegeztek meg, de a császár halogatta az aláírást. Mátyás szorongatta, akkor meg elülről kezdett olyan dolgokat piszkálni, amelyekben már megállapodtak. Ha aztán mégis aláírt egy részlet-okiratot, azt mindjárt megbánta, s a következő okiratban olyan pontot erőszakolt, amely ellene mondott az előbbinek. De mikor Mátyás türelmetlenséget mutatott, akkor úgy tett, mintha megijedt volna és kérlelni kezdte.

Így tartott ez három álló hétig. A király végre arra kényszerült, hogy határidőt tűzzön ki: vagy tisztázza a megállapodást a császár három nap alatt, vagy ő a maga részéről hazautazik. A császár mintha magába szállt volna: elkezdett komolyan tárgyalni. Egy napig. Másnap gyötrelmes fejfájásra hivatkozott és kérte a határidő kitolását. Harmadnap megint elkezdett tárgyalni s amiben addig megállapodtak, egészen új kifogásokkal borította fel. A következő nap reggelén átüzent a királynak, hogy el van foglalva: az osztrák urak tanácsába kell mennie.

Mátyás magához hivatta Bánfi Miklóst és Czobor Mihályt. Meghagyta nekik, hogy azonnal béreljenek hajót és várjanak rá a kikötőben. Akkor felöltözködött és elment az urak tanácsába. Úgy volt, ahogy sejtette: a császár nem volt ott a tanácskozáson. Bújkált valahol. Az urak egyébként nem is tudtak róla, hogy oda akart volna menni. Meglepetve álltak és néztek egymásra.

A király legyűrte indulatát.

- Ez nekem elég, - mondotta, - én befejeztem. Mondjátok meg, urak, császártoknak, hogy engem ne vezessen az orromnál fogva, keressen magának más bolondot. Én megyek haza.

- De felséges úr, - szólt ijedten Stahremberg János, - hát a tárgyalásokból nem lesz semmi?

- Mondom, hogy megyek haza. Jó egészséget mindnyájatoknak.

Sarkon fordult. Többen utána akartak menni, de ő nem nézett hátra. Akik szólni szerettek volna hozzá, elmaradoztak. Fegyveresét visszaküldte lakosztályába: adja tudtul a kíséretnek, hogy ő hazament, azonnal csomagoljanak és induljanak ők is. Azzal egyesegyedül kilovagolt a kikötőbe. A parton várták Bánfi és Czobor. A bárkát már kibérelték.

- Szorgost induljunk, - kiáltott rájuk leugorva a lóról, - császár hogy kergetni fog, bizonyos.

A bárka indult. Már nem volt jég a Dunán, a folyó sodra gyorsan vitte őket lefelé. Mátyás visszanézett az elmaradó császárvárosra, ahol bolondították, kínozták és megalázták.

- Ládd ez várost, ez folyót, ez tornyokot, mend ez egészt? - kérdezte Bánfitól.

- Látom, felség.

- Hát ezt elveéndöm Fridriktül, ha belészakadok is. Isten éngöm úgy segéljön.

XIII.

Fridrik, ahogy megtudta Mátyás búcsútlan távozását, gyors lovasokat küldött a Duna mentén a bárka után: érjék utól és valahogyan bírják visszatérésre. De a lovasok már nem tudták a királyt utolérni. Vagy talán nem is nagyon akarták. Már kevéssel utóbb kétségbevonhatatlan jelek mutatták, hogy a császár belement Girzsik gondolatába és elfogadta az osztrák-csehlengyel érdekközösség politikáját Magyarország ellen. Mátyás azon vette magát észre, hogy körülkerítették. A kör tökéletes volt körülötte: Moldva, a délről fenyegető török, Ausztria, Csehország, Lengyelország, Moldva. S ez még nem is volt elég: a szentszéket is, úgy látszott, elvesztette. Mert a pápa, akinek formailag meg kellett erősítenie az ő cseh királlyá koronáztatását, a király legnagyobb meglepetésére ezt a formaságot nem teljesítette. Azt üzente, hogy ezt éppen Mátyás érdekében állónak nem tartja. A nyilt pápai megerősítés Mátyásra uszítaná a lengyel király haragját. A megerősítéssel még várni kell. Nyilvánvaló lett, hogy Kázmér jól dolgozott Rómában.

Mátyásnak igen indulatos jelenete volt Budán a nunciussal. Erre a hadjáratra a pápa szólította fel. Beleölte minden pénzét, nem szervezkedett a török ellen, vér és vesződség árán elfoglalta Morvaországot és Sziléziát, a trónról letaszította az egyházellenes eretnek uralkodót, és most a pápa maga hagyja cserben? Nunciussal európai udvarnál még ilyen nyersen nem beszéltek, nuncius előtt a pápáról kevesebb tisztelettel még nem nyilatkoztak. A nuncius ijedt jelentést küldött Rómába, s onnan gyorsan megjött a magyarázkodás. A magyarázkodás mellé tizennyolcezer dukátot mellékelt a pápa, mint Girzsik elleni hadi segedelmet. De a megerősítést tovább halogatta.

- Csak arra kérhetem felségedet, - mondta a nuncius -, hogy lássa meg Őszentsége változatlan jóindulatát és bízzék Krisztus helytartójának bölcseségében.

- Sajnálom, de meg kell mondanom eminenciádnak, hogy én csak a magam fejével tudok gondolkozni, a máséval nem. Jelentse Rómába, hogy ki fogok békülni a cseh királlyal.

- De felség - szisszent fel rémülten a nuncius -, az eretnekkel?

- Magával a pokollal is, ha a mennyország cserben hagy. Viszontlátásra.

A nuncius megdöbbenve távozott. Mátyás pedig nem tréfált, azonnal elkezdett alkudozni Girzsikkel. Igen tetszetős tervet terjesztett eléje: Girzsik maradjon életfogytig cseh király, utána a korona Mátyásé. Viktorin legyen Mátyás jogara alatt morva és sziléziai határgróf. Ha pedig Mátyás magtalanul hal el, a cseh korona is Viktorinra szálljon. De az ajánlat elkésett. Girzsik már több előnyt látott abban, ha a császárral és Kázmérral áll össze.

A király egyedül állott a kerek világon, mint a sziget. Csak saját hazájának talaja állott még a lába alatt, amelyről elindult, hogy világraszóló terveit megvalósítsa. És ezt a szigetet is egyszerre alattomos földrengés lassan jelentkező lökései kezdték rázni. Azoknak a magyar uraknak, akik annakidején oly hevesen ellenezték a cseh hadjáratot, egyszerre igazok lett. Az udvarnál megforduló zászlósok arcáról eltűnt az a rajongó fényesség, amellyel uruk elé szoktak volt járulni. Megjegyzések hangzottak el, amelyek három éve lehetetlenek lettek volna. Akárki akármiről panaszkodott, minden nótának egy volt a vége:

- Hja, az cseh hadjárat...

S a szemrehányás már nem is maradt rejtett. Tiszteletteljes hangon ugyan, de megszólalt. Azok, akik hívek maradtak hozzá, vagy akiket ő emelt ki az ismeretlenségből, jogot formáltak hozzá, hogy egy-egy fejcsóválást megengedjenek magoknak. De ő nem tűrte a bírálatnak még ezt a formáját sem. Ráripakodott azokra, akik kényelmetlenekké váltak. Csak Vitéz Jánossal

nem bírt. Az most már semmiképpen nem értett vele egyet. Ha Fridrikről volt szó, mindjárt olyan célzásokat ejtett Kunigundára, amelyekben nem lehetett észre nem venni a kárörömet. Ugyanilyen szívesen emlegette a lengyel Hedviget is. És egy percre sem szűnt meg a török veszedelmet emlegetni. Alattomosan megindult párharcuknak ahhoz a szakaszához értek, mikor mindketten óvakodtak a részletes vitától, a kérdések lényegének megbeszélésétől, mert mindketten tartottak attól, hogy helyrehozhatatlan dolgokat mondanak egymásnak. Ebből az következett, hogy a király néha most már kerülte a primással a találkozást. S mivel észrevette, hogy a primás ki nem állhatja Beckensloer Jánost, az egri püspököt, tüntetően kezdett annak tanácsával élni, gondolván, hogy Vitéz így majd észbe kap. De a hatás ellenkező irányba sült el: Vitéz dacosan maga vonult még hátrább, mintha szándékosan csinálna maga is helyet a boroszlói származású papnak Mátyás bizalmában. Beckensloer viszont nem nagyon kérette magát, sőt kéretlenül is mindig a király személye körül settenkedett.

Pannonius, a költő, pécsi püspök és horvát bán, folyton betegeskedett mostanában. És mivel a török betörések újabban Horvátországot tűzték ki célul, a horvát báni állás egész embert kívánt. A király Pannonius helyett Magyar Balázst tette oda. Igyekezett a betegeskedő költőnek értésére adni, hogy ez nem személyes megszégyenítését jelenti, hanem országos érdekek gondozását. De a régi harmónia most már hiányzott. Vitéz János a saját személye ellen való támadásnak vette, hogy öccse elveszítette a zászlósúri méltóságot. Nem szólt semmit, dacos hallgatással lenyelte a bántalmat. És ez még rosszabb volt, mintha szólt volna.

A királynak annyi mindenesetre sikerült, hogy miután sem a harctéren, sem a diplomácia útvesztőjében nem tudott győzelmet kicsikarni, sőt a külpolitikai mérkőzésben határozott vereséget szenvedett, fegyverszünetet biztosított magának. A török Euboea ostromával volt elfoglalva. Ezt arra használta, hogy maga mellé vette Borkát és elment a felföldre vadászni. Néhány hű katonája volt csak vele, a nagyurak közül senki. Bevette magát a Mátra rengetegeibe. Fakunyhót ácsoltatott az erdőn, azt pazar kis fészekké varázsolta drága szőnyegekkel, bútorokkal. Az erdőt járta naphosszat, órákig leste a szarvast felhúzott íjjal a kezében, aztán visszament Borkához. Órákon át beszélgetett vele mindenről, csak országos dolgokról nem. Ugy élt, mint valami újonnan házasodott fiatal erdész. Ébredéskor Borka fehér arca volt az első, amit meglátott a világból. Éjszaka úgy aludt el, hogy Borka fejét érezte kinyujtott karjára nehezedni.

A madárfüttyös, menyétek surranásával neszező rengetegben, a lesen töltött magányos órái alatt szüntelen gondolkozott. Most, mikor uralmának legválságosabb heteit élte, nem Budán izgult, nem kapkodott egyik követi jelentéstől a másikhoz, hanem itt kuporgott a vén tölgyek tövében, az évszázados haraszt mohos szőnyegén és dolgoztatta eszét. Agya, mint a malom, őrölte a beléje plántált helyzetet. Nagy indulatainak malomkövei morzsolták, zúzták azokat az elemeket, amelyek hatalmas erejű akaratának útjában állottak. Élete kitűzött nagy tervétől egyetlen pillanatra sem tért el. Az európai nagy birodalmat akarta, a Nagy Lajoséhoz hasonlót, a négy tengert, a roppant területet, s ezen a maga személye által a magyarság világra szóló felmagasztaltatását. Ha a kora őszi estén megállt valamely sziklás ormon, ahol a fák nem zárták el az eget előle, akkor felnézett a millió csillaggal sziporkázó mennyekre és úgy érezte, hogy életének évszázadokra szóló lendületével az akarás legmagasabb magasára tört: csak ketten érzik egymást az egész világegyetemben, fenn az égben Isten, s idelent a földön ő, Istennek hívő és elhivatott fegyvernöke.

Megedzve, felfrissülten, oroszláni erővel tért vissza Budára. Országgyűlést hívott össze, hogy pénzt szerezzen. A prímás nem volt Budán, Esztergomban töltötte mostanság legtöbb idejét. De mielőtt a rendek megszólaltak volna, le kellett vele tárgyalni a legfontosabb dolgokat. Vele és a nádorral. De a nádorral nem volt sok beszélni való, az maga volt a megtestesült szolgálatkészség és királyhűség.

Az első izenetre a prímás azt izente vissza, hogy nem ér rá, egyházának fontos ügyei tartják vissza. Kevéssel a kitűzött országgyűlés határnapja előtt érkezett Budára. Ugyanazzal a hírrel egy időben, hogy a törökök elfoglalván Euboea szigetét, szabadabb kezet nyertek, ismét beütöttek horvát földre, megdúlták Horvátországot, Friault, Stiriát, olasz területeket és rengeteg keresztény fogollyal mentek hazafelé. A Kulpa megáradt vize egy részöket ezer keresztény fogollyal megakasztotta, erre mind az ezret megölték a Kulpa partján, hogy magok kényelmesebben átkelhessenek.

Ekkor jelent meg az esztergomi érsek a király előtt. Benne a magányában felgyülemlett sértődés és mellőzöttség dolgozott, a királyban a felgyülemlett tetterő. Egyik sem tudott féket vetni indulataira. Öt perc mulva heves kiáltozással vitatkoztak.

- Mit csácsogsz, prímás? Az cseh hadnak legnagyobb tanácslója s igenlője tenmagad valál.

- Vállalom. De mastan az dolgoknak környülállások változott. Császár megfardólt, pápa meghívesedett, lengyel király vérszemre kapa. Illyenkort balgaság konok szerint folytatnunk, kit kezdénk füstre köll akasztani, ott meg nem romlik.

- Igyen gondolod te. S én máskint. Megyek továbbá, ha ég s föd öszveszakadnak.

- Továbbá, ha pénzt adunk.

- „Adunk?" Kik azok az „adunk"?

- Mük, magyar országgyűlés. Elég vót, felség. Itt megálljunk immár. Az magyar alkotmány verésit ugyan elegöljük, mend, rendöknek egész rajok. Felségöd szavazatlan adókot béhajta törvény ellen. Felségöd nemes származást, nem egyet, elfogatni rendöle törvény ellen. Felségöd bírák itiletit változtatá törvény ellen. Felségöd főespánul nem nemest neveze törvény ellen. Felségöd várkapitányul beste idegent tőn törvény ellen. Az sót árultatá jogtalan módval törvény ellen. Az adószedők erőszakban járnak, az zsoldosok egyházi személyöknek házokban magokat béplántálják, kolostorokban rabolnak. S mend ez borzasztóságoknak felette itt az török, immáron harmadjára nyuvasztja hazánkot, mert magyar királynak, Hunyadi Jánosunk fiának, kissebb gondja is az nemzet vérzésinél nagyobb. Hát itt megálljunk, felség. Nem adunk pénzt.

Mátyás sápadtan hallgatta a filippikát. Felbőszítette, amit hallott. S leginkább az bőszítette fel, hogy a vádak nem voltak valótlanok. Ő csakugyan erőszakosan kormányzott. De hogy ez az ember személyesíti meg ellene a vádakat, ez a hajdani ismeretlen kis pap, akiből a Hunyadi-család csinált udvari hivatalnokot, főpapot, zászlósurat, gazdag embert, ez mélyen felháborította. Szerette volna torkon ragadni.

- Te merészlelsz így szólani vélöm, te? Ki az magosba emeltölek?

- Az ám. Az magosba, hogy ott megaláztassam. Hogy az bíbort Várdainak kérje felségöd. Hogy öcsémöt bánságrul lecsapja. Hogy... eh, mit jártatom szájamot. Pénzt nem adunk, punktum.

- Te vagy-i az országgyűlés maga, te vén fakó?

- Hogy az rendök mit döntnek, majd megvilággik. Néköm alázatos jelentendőm több nincsen egyetlen szó is. Laudetur Jesus Christus.

A prímás sarkon fordult és kiment. A király utána ugrott, hogy vállon kapja és visszafordítsa. De félúton megállt. Melle úgy tágult és szűkült nagy lélegzéssel, mint a fújtató. Míg le nem csillapodott, nem engedett be senkit magához. Kedvetlenül dolgozott aznap, hamar otthagyott mindent és ment Borkához. A prímást két napig nem látta. Ezalatt egymásután rendelte magához a rendek közül azokat, akikről feltette, hogy az új pénzáldozat dolgában okoskodni fognak. De azok, mint akik összebeszéltek, különböző kifogásokkal elvonták magokat előle.

Ez erőteljesebb lépésre indította. Értekezletet hívott össze, amelyre csak ezeket az ellenzékieket rendelte magához, keményen követelve megjelenésöket. És a prímást. Az országgyűlés megnyitása előtti napon.

Ezek már együtt voltak, mikor a nádorral belépett közéjök. Valami tizenöt emberből álló csoport. Végignézett rajtok komoran. Aztán leült a hosszú asztalhoz. Röviden kifejtette, hogy az ország becsülete forog kockán. A cseh hadjáratot be kell fejezni. Ő tehát az országgyűléstől adót kér, még pedig minden jobbágytelek után kivétel nélkül egy aranyat. Mivel hallotta, hogy ennek a javaslatnak ellenzői lesznek, a meghívott urak véleményét szeretné hallani.

Minden szem egyszerre Vitéz János felé fordult. Nyilvánvalóan meglátszott, hogy az ellenzék szervezkedett s a szervezkedés vezére a primás. Ez felállott. Visszafojtott indulattal kezdte, de azonnal elragadta haragos heve. Keményen a király szeme közé nézett. Egyenesen neki beszélt. Felsorolta az alkotmány sérelmeit. Nyersen, a tisztelet minden árnyalata nélkül.

- Ezkorig, - kiáltotta végül, - sokadjára készségvel szavaztunk nagy adókot. Hogy az országnak védelmire fognak fordíttatni, reméltük. De mit látunk? Hunyadi fiának ű országlása alatt nyakunkon az pogány. Hát észben vegye felségöd, hogy az török ellen mend az legöregebb áldozatokra készön vagyunk, de idegen országra pocsékolni pénzünköt s vérünköt, azt nem!

Előre hajolt és kiáltott. Belekiáltotta a keskeny asztalnál vele szemközt ülő király arcába:

- Értsed, Mátyás király! Tüllünk nem kapsz egy fabatkát is!

Nem ült le, állva maradt. Halálos csendben. A király felemelkedett helyéről. Halkan, minden szónál megállva beszélt, mint aki feltörekvő orkánt nyel vissza magába. És nem Vitézre nézett, hanem a többiekre.

- Az rendök ezt vélik vajjon? S én más választ nem kapok senkitül?

De Vitéz, mielőtt bárki is szólhatott volna, maga felelt. A szemközt álló király arca előtt mozgatta tiltakozó kezét. És most már nem kiáltott, hanem ordított:

- Nincs pénz, megmondám! Nem értötted?

Mátyás a következő pillanatban teljes erejéből arcul ütötte az érseket. Nagyot csattant a pofon. Mindenki, aki ott volt, dermedten ugrott fel. Az érsek mozdulatlan maradt, mint a sóbálvány. Mintha nem is lélegzett volna, farkasszemet néztek. A király már mélységesen meg is bánta felindulását.

- Sajnálom. Az harag elragadt. Bocsánatot kérök, János.

De Vitéz csak mozdulatlanul, némán meredt rá tovább is. Nagysokára szakadt ki belőle a szó:

- Ezt megkeserülöd, király.

Azzal elfordult és lassan kiment. Az imént még ötven évesnek tetszett a tagbaszakadt, hatvanas öreg, most egyszerre hetven éves aggnak, ahogy megtörten kibotorkált. Az ajtó becsukódott utána. A király így szólt:

- Az tanácsot bérekesztjük.

Intett a nádornak, az urakat nem is köszöntötte. Átment kisebb dolgozószobájába.

- Hinnye, be röstellöm - mondta itt a nádornak -, nem tunnád megbékéltetni?

Guti Ország Mihály vállalta, hogy felkeresi. Azonban nem találta. Az érsek azonnal hintóba ült és hazament Esztergomba. A megbékítést országgyűlés utánra kellett hagyni. Viszont a botrány használt az országgyűlésnek. A prímásnak adott pofon megfélemlítette az adó

ellenzőit, másrészt engedékennyé és szerfölött nyájassá tette a királyt. Az ellenzék egy része tüntetően távol maradt, akik pedig eljöttek, nem szólaltak fel. Az adójavaslat keresztülment. Egy esztendeig megint lehetett dolgozni.

Az érsekkel levélben békült ki Mátyás. Ajándékokat küldött neki és bocsánatot kért tőle. Vitéz rövid levélben felelt. Krisztus parancsára hivatkozott, aki a bocsánatot hirdette, és kijelentette, hogy igyekszik a vétést elfelejteni. De mindkettejük érdekében valónak látja, ha most jó darabig nem találkoznak, hadd gyógyítsa az idő, amit még a keresztény megbocsátó készség sem gyógyíthat egészen. Még a bíbornoki kalap sem, amelynek a pápától való kieszközlését Mátyás bocsánatkérő levele kilátásba helyezte.

A kancellária elvesztette gazdáját. A főpap, aki négy király alatt szinte harminc esztendeig ült Európa egyik legfontosabb dolgozószobájában, átengedte a teret másoknak. Nem mozdult ki Esztergomból, hírét sem igen lehetett hallani. A bíbornoki kalapot sem nyerte el, amely önkéntes bukásában legalább a rang fényességével megvigasztalta volna. A pápa színtelen levélben válaszolt Mátyás felterjesztésére: egyelőre nincs módjában János érseket a bíborosok sorába emelni, de a dolgot előjegyzésben tartja. A kancellárián két másik főpap ült be a visszavonult érsek helyére, Beckensloer egri püspök és Gabriele Rangoni, a Hunyadiné volt gyóntatója, akit a király most nevezett ki a jól jövedelmező egri püspökségbe. Egyik poroszlói német, másik veronai olasz. Egymás iránt hidegek és meg nem értők. Beckensloer ravasz, erőszakos, nagyravágyó, Rangoni simulékony, finom, rejtetten gyűlölködő. A király nem sok hasznukat vette. A két pap inkább egymást figyelte, mintsem a dolgok lényegét. Kiki a maga módján áskálódott a másik ellen, a német goromba fustélyként, amely ütni tud, az olasz finom tőrként, amely döfni tud. De az a meghitt politikus, akivel a magyar fajta világraszóló küldetésének nagy terveit meg lehetett volna beszélni a tanácskozás bizalmas óráin, tövig égő gyertyák mellett, nem volt egyik sem. A király nem is bánta ezt. Önállósága, hatalmi ösztöne, saját ítéletében való bizalma a lefolyt évek alatt folyton erősbödött. Nem érezte szükségét benső tanácsadónak, minden dolgok tetején egyedül akart állani.

A cseh hadjáratot folytatta tovább. Annak eredeti alapja már rég elveszett. A cseh kelyhes rendek katolikus trónörököst választottak, a szentszék ezzel megelégedett. Az egyház győzött, Mátyás küldetésére többé nem igen volt szükség. Ha tehát ő tovább erőszakolta Girzsik egész országának meghódoltatását, nyilvánvaló lett, hogy vállalkozásához a szent hit védelmének édeskevés köze van, s annál több határt nem ismerő hatalmi törekvéseinek. De ő a vállalkozás címét makacsul megtartotta tovább is és bizonyos kesernyés humorral kedvét lelte abban, hogy minduntalan az eretnekek megtérítésének szent küldetésére hivatkozott, mialatt a pápa még mindig húzódozott attól, hogy cseh királyi címét hivatalosan elismerje. Pedig a brünni koronázást a nunciusok hetekig erőszakolták és mind a ketten hivatalosan képviselték a szentatyát, mikor a Szűz szobráról levett koronát a Mátyás fejére tették. Olaszországból most jött az okos és lelkes Carvajal halálának híre. Az bezzeg más nuncius volt, saját pápája előtt nagy tekintélyű, a királynak szívbeli jóbarátja, a magyarság melegen szerető híve. A halálhírt Karai László hozta, Magyarország szentszéki követe, budai prépost, rendkívül ügyes diplomata. Jó hírt nem is hozott. A pápa nem akart összeütközésbe kerülni a lengyel királlyal, ezért semmi kilátás nem lehetett arra, hogy erőteljesebben támogatni fogja a magyart. Girzsik diplomáciája remekül dolgozott, ezt nem lehetett tagadni.

Maga Girzsik azonban elvesztette idegeit. A fegyverek most télidőn pihentek, a mérkőzést a fegyverszüneti alkudozások vették át. S ezekben az öregedő, beteges cseh király, akit epebaja embertelen fájdalmakkal kínozott, már nem volt a régi: heveskedett, idegeskedett. Ő maga vetette fel megint a perdöntő párviadal kérdését. A megbízottak erről komolyan leveleztek is, de a regényes gondolatból megint nem lett semmi, mert a feltételekben nem tudtak megegyezni. Az mindenesetre meglátszott Girzsik minden mozdulatán, hogy nemcsak mint

cseh király állott szemben a magyar királlyal, hanem mint öregedő ember, cseh köznemes, óriási pályafutás hanyatló erejű hőse áll szemben a fiatal, erős magyarral, hasonló pályafutás meg nem törhető hősével. A viaskodás politikai volt közöttük a térképen, de emberi volt szíveikben. És Girzsik azzal szakította félbe a fegyverszünetet, hogy nem békül.

- Ahogy a magyar király cseh sört ivott velem Brünn alatt, - izente Mátyásnak -, úgy fogok én vele saját földjén magyar bort inni.

Két héttel azután, hogy ezt izente, meghalt. Hírül hozták, hogy halála előtt minden testrésze idomtalanul megdagadt. Úgy felpuffadt tetőtől-talpig, hogy nem lehetett ráismerni. A holttestet felboncolták, hogy bebalzsamozzák. Máját félig megette a kórság, epéjében galambtojás nagyságú követ találtak s úgy el volt már hízva, hogy hasán egy férfiarasz vastagságú volt a háj.

Mátyás Győrött vette nagy ellenfele múlásának hírét. Még aznap úton volt Brünn felé. Erőltetett sietséggel igyekezett a morva fővárosba, hogy ott tanácskozást tartson a katolikus rendekkel az új helyzetről. Őt a rendeknek ez a fele már megválasztotta a cseh birodalom királyává, most csak azt kellett volna elérni, hogy a kelyhes rendek is elismerjék ezt a választást és ne hozzanak ellene királyt a trónörökösül kijelölt Ulászló személyében. A kelyhes főpap, Rokyczana, kevéssel Girzsik előtt halt meg, a huszita pártnak jelentős, nagy egyénisége nem maradt egy sem. Nem látszott lehetetlennek, hogy a prágai királyválasztáson, amelyet a kelyhes rendek már nagyban készítettek elő, Mátyás többséget szerezhet. Akkor aztán a cseh birodalom, a német birodalmi választójog, a római királyság reménye s a császári korona messziről integető fénye annyi vér, pénz és fáradtság árán végre az övé lesz. És most az új fordulat miatt megint pénz kellett, a kortéziára az adóból már nem futotta. A király egy percig sem habozott: törvénytelen adót rótt ki az erdélyi szászokra és a királyi városokra. Azonkívül Hampó, a kincstáros, végigkilincselte a főpapokat. Maga Karai László, a Rómából minap hazatért budai prépost, nyolcezer aranyat adott kölcsön a királynak. Kassa ezerkétszáz aranyat adott, Bártfa ötszázat. Az egész ország a fogát csikorgatta, de fizetett.

Beckensloert és Csupor erdélyi vajdát küldte Prágába, a cseh rendek közül melléjök adta Sternberg Zdenkót, Protáz olmützi püspököt és Hasenberg Jánost. Bőven ellátta őket pénzzel, dolgozzanak alaposan. Nemcsak Ulászló lengyel királyfi ellen kellett korteskedni. Váratlanul fellépett trónigényével a szász herceg, aki Girzsik egyik leányát bírta feleségül. Fridrik maga is puhatolódzó embereket küldött, hátha őt magát, vagy Miksa főherceget vállalnák a csehek. Egy kis töredék cseh párt a francia királyt akarta meghívni, mások a bajor herceget. Végül Girzsik legbensőbb párthívei trónon akarták tartani a pogyebrádi családot, hogy nemzeti dinasztiát alapítsanak. Viktorin kiesett a számításból, ő lakat alatt ült Visegrádon, tehát Henrik herceget jelölték.

A Mátyás dolga kitűnően indult. Megválasztatása úgyszólván bizonyosnak látszott. De aztán különös jelenségeket lehetett észlelni: Magyarországról bujtogatók jöttek. Hogy ki küldte őket és ki pénzelte, az nem volt megállapítható. De főként egyházi érvekkel dolgoztak. A Mátyás emberei bárkihez fordultak, meglepően pontos értesültséggel találkoztak különösen arról, hogy a magyar király milyen példátlanul nyersen szokott bánni főpapjaival. Az ország első főpapját pofonverni sem restellte.

- Vitéz kezit látom, - mondta Mátyás, - s az aranyakat, kiket mastan ellenömre pocsékol, én juttattam néki, mikort érsekül töttem.

A másik baj a nunciusok erőszakos ügyetlensége volt. Ezek egyházi átokkal fenyegették, aki másra merészel szavazni, mint Mátyásra. Igy szólalt meg az utolsó pillanatban a pápa lelkiismerete és így gázolt bele a választás jól induló esélyeibe, mert a cseh rendek, még a katolikusok is, nemzeti függetlenségök kihívó sérelmét látták az egyházi fenyegetésben. A

királyválasztást Urnapján tartották meg Kuttenbergben. Ekkorra már olyan forró lett a hangulat, hogy a magyar követség a maga ezer fegyveresével kénytelen volt elhagyni a várost. Életök nem volt biztonságban. Így is éppen hogy elhozták bőrüket, a cseh és lengyel katonák üldözőbe vették őket, nyílt csatára is került a sor, a magyarok közül sokan elestek. A Mátyás-párt meg sem mert mukkanni az országgyűlésen. A tizenötéves Ulászlót, Kázmér lengyel király fiát, V. László unokaöccsét megválasztották cseh királynak. Most már nyilatkozott a pápa, mikor későn volt: Mátyás olmützi választását jelentette ki érvényesnek, ezt pedig érvénytelennek. De a nemes rendek nem törődtek vele. Készültek az ünnepélyes koronázásra.

Most tehát a Magyarország körül fonódott kört újabb szegek kovácsolták össze. A lengyel király fia lett a cseh király, s velök azonos külpolitikát folytatott Fridrik. A cseh háború eddig két és fél millió aranyába került az országnak. Ezen a rettenetes összegen Morvaország, Szilézia és Lausitz birtokát sikerült megszerezni, de vele a teljes elszigeteltséget. S a háború folytatását. Mert természetes volt, hogy most már a gyermekkirály cseh kormánya minden-áron vissza akarja szerezni a morva és sziléziai területeket.

És ezt csakhamar olyan hírek is igazolták, amelyek még nagyobb bajról szólottak. Mátyás meglátogatta Boroszlót. Mióta Borka mellette élt, most először. A leány is vele ment. Krebs urammal minden különösebb felindulás nélkül folyt le a király találkozása. A polgármester hódolattal fogadta a város kapui előtt, ott lovagolt kiséretében, mikor a palotába vonultak. És mikor Mátyás azonnal, legelsőnek fogadta magánkihallgatáson, a derék ember magán kívül volt zavarában. A király segítette ki.

- Bizonyára érdekelni fog, uram, hogy leányod várakozik rád. Szerettem volna, ha itt marad mellettem a palotában, de ő ragaszkodik hozzá, hogy a szülői háznál lakjék. Vezesd őt haza. Még ma meglátogatlak benneteket, leányoddal mindezt már megbeszéltem.

A polgármester mélyen meghajolt és boldogan sietett leányához. Este Mátyás egyszerű ruhát öltött és kíséret nélkül jó darabig bandukolt az utcákon, ahogy mindig szokta, mihelyt valami kis ideje akadt. Odaállt bámész csoportokhoz, vagy lekönyökölt a híd karfájára, hogy a közelben beszélgetőket hallgathassa. Aztán beállított a polgármester házához. Borkával már előre megbeszélte, hogy látogatásáról senkinek sem szabad tudnia. Hárman vacsoráztak együtt. A polgármester elfogódottan kezdte, de a király közvetlensége hamarosan megolvasztotta feszességét. Borka tündöklő örömmel ült közöttük. Jó kedvök volt, sokat nevettek és tréfálkoztak. Mátyás külön súlyt is vetett arra, hogy kedvese apjával megszerettesse magát. Ez annyira sikerült neki, hogy Krebs uram, mint másnap megtudta, az ő távozása után így szólt leányához:

- Nem csodálom, hogy imádod a királyt. A tűzbe tudnék menni érte. Elbűvölő ember.

Igyekezett is megmutatni, hogy mennyire híve a királynak. Harmadnap lélekszakadva jelent meg a palotában és beizent a királyhoz, hogy sürgős kihallgatást kér.

- Mi az a hűhó, uram, - szólt Mátyás, mialatt barátságosan átkarolta, - talán ég a ház?

- Igen, felség, ég a ház. Egy tanácsúr érkezett az éjjel Krakkóból, ahol beteg nővérét látogatta. Krakkóban zsoldos sereget verbuválnak, amelynek nemsokára be kell vonulnia Magyarországra. A toborzásban magyarok is részt vesznek. Sok pénz van nálok. Az illető tanácsúr szóba akart velök ereszkedni, de azok, látván, hogy külföldi, bizalmatlanul elfordultak tőle. Annyi bizonyos, hogy Lengyelország hadjáratot szervez Magyarország ellen. Magyar segítséggel.

- Nagyon köszönöm gondosságodat, uram. Te igen derék ember vagy, s én nagyon kedvellek. De ezek rémképek. A lengyel király természetesen készülődik fia védelmére, mert fél tőlem.

A polgármester restelkedve kért bocsánatot a háborgatásért és elment. De ahogy kitette a lábát, Mátyás mosolygó nyugalma gondterhelt komorsággá változott. Most már nem volt nap, hogy gyanus híreket ne kapott volna. A rendek mindig sziszegtek a sok adó miatt, de ez most már nem sziszegés volt, hanem erős felzúdulás. És a lengyel király csakugyan nagy sereget szervezett. Mátyásnak voltak fizetett, titkos emberei Prágában is, Krakkóban is. Csakhamar kitárult előtte a veszedelem egész képe. Magyarország fellázadt ellene, másképpen kifejezni a helyzetet önáltatás lett volna. A főpapok és világi nagyurak feltűnő sokasága esküdött össze ellene, hogy lengyel segítséggel letegyék a trónról. A magyar koronát Kázmér király kisebbik fiának, ugyancsak Kázmér nevezetűnek szánták, felelevenítvén Erzsébet lengyel király-asszonynak, mint V. László nővérének és Albert király leányának, Zsigmond király unokájának, magyar trónigényeit. Mátyás most már ismerte az összeesküvők neveit is. Vitéz János volt természetesen lelke az egész mozgalomnak, vele tartott Ujlaki Miklós is, aki már régóta békességben éldegélt, s most egyszerre felbukkant hajdani ellenséges indulataival. Az összeesküvőkkel tartott minden jel szerint a két Szapolyai gróf, a két Szentgyörgyi gróf, Rozgonyi Rajnáld, és még egy sereg fontos ember. Csak a nádor, Ország Mihály, állott szilárdan, mint a királyhűség történelmi oszlopa.

Mátyás egy este megint hármasban vacsorázott Borkával és Krebs urammal. A polgármester bocsánatot kért, hogy ilyen ügyekkel zavarja, és hosszú emlékiratot tett eléje az asztalra. Mátyás átfutotta. Tekintélyes boroszlói polgárok írták alá. Figyelmeztették az összeesküvésre és felsorolták az adatokat, amelyek részint Lengyelország, részint Magyarország felől jutottak tudomásukra, a világot járó kolduló barátok és kereskedők révén. Akadt az emlékiratban több olyan adat is, amelyet Mátyás eddig nem tudott.

- Kedves dolog ezektől az uraktól, - mondta könnyedén, - hogy aggódnak királyukért, de mondd meg nekik, uram, hogy ne ügyeljenek a sörházakban hallott mendemondákra.

De azért az emlékiratot eltette. A polgármester tehetetlenül vállat vont és a másnapi lófuttatásra terelte a szót.

- Azt már nem fogom látni, uram. Hajnalban indulok haza Budára.

- Hogyhogy hajnalban, - kérdezte Borka meglepetve, - hiszen úgy volt, hogy még öt napig maradunk.

- Úgy volt, de délután másként határoztam. Csomagolj össze még az éjjel, virradatkor itt lesz érted a hintó. Tudniillik ma hírt kaptam, hogy a pápa haldoklik. A konklávé eredményét már Budán kell megtudnom.

Hajnalban elindultak, még alig pirkadt a júliusi reggel. És augusztus elején Mátyás király váratlanul Budán termett. Már tudta, hogy Pál pápa meghalt, s a bíbornokok Francesco della Rovere nevű franciskánus generális fejére tették a tiarát. Ez alacsony sorból származott, senkisem tudott róla semmi különöset. Hogy a cseh királyi rang dolgában kinek ad igazat, azt meg kellett várni.

Mátyás érezte, hogy most van uralma fordulópontján. Most dől el, hogy király maradhat-e egy országban, amelyet köröskörül ellenségek zárt lánca környez, s amelynek rendei őt el akarják csapni. Sohasem érezte magát akkora bajban és sohasem érezte magát ennyire erősnek. Dúdolva jött-ment palotája folyosóin, s akikkel érintkezett, valósággal megborzadtak: milyen derűs és jókedvű, mennyire sejtelme sincs arról, hogy rövidesen börtönben fog ülni.

Mert körülötte mindenki tudta, mi készül. Mikor rendkívüli óvatossággal seregszemlét tartott, megállapította, hogy a rendek négyötöd része ludas az összeesküvésben. A főpapok közül az egyetlen Gabriele volt hű hozzá, a kisebb egyháziak közül Sankfalvi váradi kanonok,

ugyanaz, aki valaha meghozta neki a szent korona hazaérkeztének hírét. A világiak is túlnyomó részint ellene fordultak, még az olyan hívek is, mint a rokon Geréb-család.

Ő úgy kezdte az egészet, hogy adta az ártatlant. Mikor egyik úrral találkozott, akiről tudta, hogy egyik főösszeesküvő, és egyik fő behívója a lengyel seregnek, így szólt hozzá:

- Fiam, résön! Jön az beste lengyel, nem hagyjuk ám magunkot! Még illy hozzád hasonlatos csuda vezérjeim vagynak, nem félök!

Megveregette bizalmasan a vállát, feleletét meg sem várta. Az ott maradt elképpedve s a dícséret szégyenétől elpirultan. Geréb Péternek, a másik főcinkosnak, birtokot adományozott. Számos összeesküvővel bizalmasan közölte, hogy fontos katonai szerepet szánt neki a lengyelek ellen. Ujlakit gyönyörű szép okmányban értesítette, hogy kinevezi bosnyák királynak és engedelmet ad neki, hogy Jajczában királlyá koronáztassa magát. E mellé még magánlevelet is írt neki, amelyben részletes tanácsait kérte, mitévő legyen stratégia dolgában a készülődő lengyel veszedelem ellen.

Az összeesküvők jó része a király hirtelen betoppanására megbújt várkastélyaiban és várta a fejleményeket. Lassacskán elébújtak és felmerészkedtek Budára. Egy sem akadt, akit a király, tüntetve határtalan bizalmával, erkölcsi kényszerhelyzetbe ne tudott volna hozni. És valami donációja, rangemelése, kitüntetése mindegyik számára akadt a tarsolyában. Végül, mire megérkezett az országgyűlés kitűzött ideje és itt volt már Kázmér lengyel király hivatalos hadizenete is, alig maradt egy-két lázadó, mint Vitéz János és Pannonius, aki még mindig nem búját elé barlangjából. Ekkor aztán az országgyűlést megnyitó trónbeszédben nyiltan rá mert térni a kérdésre. Könnyedén előadta, hogy hallomása szerint valami mozgalom próbálkozott távollétében a gyermek Kázmér herceg meghívására. Ezt ő sohasem vette komolyan, de a rend kedvéért most mégis megkérdi, van-e a rendek között, aki törvényes királyának elárulásával a lengyel gyermeket akarja hazájába fogadni.

Itt megállt és elhallgatott. Körülnézett trónjáról a rendek sokaságán. Halálos csend támadt. Az urak lopva egymásra pillantottak. Egy hang sem emelkedett. A király várt még egy kissé, aztán nyugodtan folytatta szónoklatát. Az egész állítólagos összeesküvést badar mendemondának bélyegezte és felszólította az országgyűlést, hogy a lengyel fenyegetésre kellő áldozatkészséggel feleljen. S azzal az országgyűlést megnyitotta. A megkönnyebbültség viharos éljenzése dördült fel az utolsó mondat után. Mátyás megnyerte élete legszebb csatáját.

De még tovább is győzött. Rendkívül engedékenynek akart mutatkozni. Megtárgyalta a rendekkel, hogy a nemzet szabadságait az eddiginél jóval szigorúbb formában fogja megerősíteni. Ez meg is történt. A megerősítés a királyi jogkört úgy megszorította, hogy a rendek elámultak: az eddig ismert zsarnok megy bele ezekbe a kötöttségekbe? Ő olyan szelid és szerény volt, mint még soha. De a törvényt maga szövegezte. Az országgyűlést a király, - mondta a törvény, - évenként szigorúan köteles megtartani. S valahol megbújt a szöveg egy mellékmondatában: „amennyiben a szükség kívánja.” Aztán legszentebb igéretét kötötte le a király, hogy a kamaranyereségen kívül soha, de soha más adót nem fog szedni. „Kivéve, ha a rendek önként ajánlanák.” S ime, most is akadt szónok, aki „önként ajánlott” kapunként nyolcvan ezüst pénzt. Ez négyszer annyi volt, mint a közönséges adó. S az országgyűlés rendei, akik örültek, hogy ki tudtak evickélni a felségárulás csávájából, megszavazták a négyszeres adót. A király szépen megköszönte, a rendek fellélegezve hazaszéledtek.

Most aztán várta a lengyel sereget, amely egyesüljön a felháborodott Magyarországgal és őt lelökje a trónról. Úgy határozott, hogy beengedi őket akár Pestig is. Mennél beljebb jönnek, neki annál jobb. Pest alatt szállott táborba, a pesti lakosság zöme átköltözött Buda falai közé. S egy napon a király kimondta: most. Tizével mentek szét a lovasfutárok az esztergomi érsek minden birtokának minden ispánjához. Ezek már titokban mind előzetes utasítást kaptak,

hogy mihelyt jön a parancs, minden termés, adó, jövedelem beszolgáltatását azonnal tagadják meg. S az Esztergom felé vezető utakat mindenütt királyi őrség szállotta meg.

A lengyel sereg ezalatt csakugyan közeledett. Valójában három lengyel vezér vezette, Danin, Ritvyan és Turnowski, névleg pedig a trónkövetelő, Kázmér király tizennégyéves Kázmér fia. Részletes és pontos jelentésekből jól tudta Mátyás, hogy ennek a fiúnak esze ágában sincs hadakozni. Angyali lelkű, alázatosan szelíd és miszticizmusra hajlamos gyermek, aki csak apja parancsának hajtott fejet. Hagyta magát hurcolni a sereggel és reggeltől estig vagy imádkozott, vagy az egyházatyákat olvasta. Serege leereszkedett a Kárpátokon s már a felvidéken nyilván furcsálhatta, hogy az északi megyék birtokos urai sehol sincsenek a csatlakozásra váró bandériumokkal. Az is meglepte a lengyel vezéreket, hogy a dúsgazdag esztergomi érsektől várt teméntelen pénz és élelem nem érkezett meg. S mikor Hatvanig lejöttek, végre megdöbbenve eszméltek a valóságra: az óriási magyar sereg helyett, amely megbeszélés szerint a Rákos mezején várta volna őket, ott Mátyás állott fekete seregével és a magyar urak jól felszerelt haderejével.

Eszök nélkül vonultak vissza erre a meglepetésre, meg sem állottak Nyitráig, amely Vitéz János birtokaihoz tartozott. Mátyás erre megindult. Mire Nyitrához érkezett, a Kázmér német zsoldosai, akiket Vitéz nem tudott fizetni, elszéledtek. A lengyel sereg jórésze szétfoszlott, mint a hópehely, amelyre ráleheltek. Vissza kellett vonulniok sebtiben a várba. Mátyás azonnal körülzárta őket, aztán nagy kéjjel nekigyűrkőzött: most jön a leszámolás. Megjelent Esztergom alatt. De még el sem kezdhette az érseki vár ostromát, máris rámentek, hogy kegyelmezzen Vitéz életének, a nádor, a kalocsai érsek, Szapolyai és mások.

- Eszöm ágában sincs éltihöz nyúlnom, - felelte a király, - csak rápirítok s az pofont mastan letudjuk. Jőjjön ide az vén bódogtalan.

Az ország prímása szégyenszemre besompolygott a királyi sátorba. Nem lehetett ráismerni, annyira megöregedett. Megállt királya előtt, akit elárult, és sírva fakadt. Könnyei ősz szakállába folytak.

- No? Nem mentöd magadot?

- Uram király, nem én kezdöttem. Mások rágák folyton filemöt. Belévittek.

- Ki vitt belé?

- Sokan.

- De ki legjobban? Egy-kettő, kibökjed, ha élnöd hagyjalak.

- Öcsém, Janus Pannonius, - mondta ki végül az öreg pap.

- No eriggy, ne itasd itt könnyeidvel az egereköt. A pofont letudtuk, nem tartozol immár semmivel is. Az írást, kinek alája törlejtsed nevedöt, kűdendöm.

Vitéz János visszakapta szabadságát, rangját, sőt királyi ellenőrzéssel még birtokait is. Semmi büntetésben nem részesült. Mátyás pedig sietett vissza Nyitra alá, ahol már leesett a hó. A megszállott várból most már a lengyel zsoldosok magok is szökdösni kezdtek. Sőt egy hóviharos éjjel magát a kis herceget is ügyesen kiszöktették, mert a trónkövetelő folyton sírt és haza akart menni szüleihez. Mátyás nagyon bosszankodott. Két királyfit őrzött már, egy csehet, meg egy törököt, szívesen vett volna egy lengyelt is. Az őrség nemsokára megadta magát szabad elvonulás ellenében. De a határt kevesen érték el. Éhségökben pusztítottak, a megdühödött nép rájok támadt kaszával, kapával. A kis hercegről pedig az a hír érkezett, hogy szigorú apja nem engedte hazatérni Krakóba. Ez nyilvános elismerése lett volna a teljes vereségnek. A magyar határ közelében lakó lengyel uraknál kellett várakoznia a továbbiakra.

Így jutott valami kis csendhez a király, ha mindjárt rövid időre is. Ezt arra használta, hogy szétnézzen könyvei között. Kis kora óta gyüjtötte a könyveket. Apjáról is maradt rá valamelyes könyvtár, mert Hunyadi Janos maga nem volt olvasgató ember, de világhíre idején sok külföldi betűvető küldötte el művecskéjét, számítva érte az illendő jutalomra. Ezek a könyvek Mátyásra maradtak. Mikor elfoglalta a királyi palotát trónralépte után, ott is talált könyvtárat. Abban már szép és érdekes régi darabok akadtak, ódon kódekszek, rengeteg nagy borjúbőrös, disznóbőrös kötetek, kicsiny formájúak, nagy fóliók, pergamentkötésűek, mindenfélék. De senki nem rendezte volt őket, egymásrahányt garmada volt ez a könyvtár, amelyben szemétre való holmi elegyedett a legszebb miniált művekkel. Ő tehát nekifogott, hogy szép könyvtárat csináljon belőle. Rendbeszedette és szakmák szerint osztályoztatta a köteteket. S mikor kialakult a rendezett könyvtár és ő szemét legeltethette a takaros, mutatós polcokon, ez egyszerre megerősítette gyüjtő szenvedélyét. Kezdett szenvedélyesen érdeklődni könyvek iránt. Elég volt nagyobb összegeket kifizetnie egy-egy véletlenül felkínált könyvért, ennek hamarosan híre futott. És most már egyre-másra hozták neki a legszebb példányokat. Sőt most már saját emberei dolgoztak a könyvtárban, másolók, könyvkötők és egy miniátor is, aki pompásan értett az iniciálék és egyéb színes könyvdíszek kifestéséhez. Blandius mester, ez volt a neve, még Rómát is megjárta felséges gazdája megbízásából és onnan gyönyörű ritka kéziratokkal tért haza.

Vitéz is szerette és gyüjtötte a könyvet. Régebben, mikor még háborítatlan volt közöttök a barátság, nagyban vetekedtek egymással könyvek dolgában, tréfásan becsmérelték egymás könyvbüszkeségeit és diadallal fedeztek fel egymás könyveiben egy-egy másolási hibát.

A király a politikai szélcsend napjaiban elhatározta, hogy meglátogatja Vitézt. Megnézi újabb könyveit, vagy legalább is ezt veti okul. Valójában két dolog fúrta az oldalát. Az egyik a Pannonius szerepe volt az összeesküvésben. Nem fért a fejébe, hogy a fiatal pécsi püspök, aki alapjában véve édeskeveset foglalkozott államügyekkel, igazi kovásza lett volna a Kázmér-párti mozgalomnak. Szerette volna erről a primást kikérdezni. Meg aztán Vitéz szerepe még most sem volt mentes bizonyos kellemetlen látszatoktól. Apró jelekből arra lehetett következtetni, hogy a haragos öreg még mindig nem adta fel összeköttetéseit a lengyelekkel. S hogy a király ilyen könnyen futni engedte, az inkább megaláztatással és újabb bosszúvággyal, semmint bűnbánattal töltötte el.

Mátyás tehát elment Esztergomba. Előzetes bejelentés nélkül. Nagy meglepetés és kapkodás fogadta. A primás csodálkozva ment eléje, mikor sebtiben előkerítették.

- Ne csudálkozz, János érsek, barátságban jövék. Néminemű könyvekrül kérdlek, kiknek sok féleségit kapám Rómábul.

Az érsek komor arccal, de kifogástalan hódolattal vezette befelé a királyt.

- Nem járék itten régtül fogva, - mondta Mátyás az ismert folyosón és az ismert szobákban körültekintve.

Egyszerre megállott. Abban a teremben, ahol valaha olyan sokat üldögélt együtt Vitézzel és a pozsonyi tudósokkal, új freskót látott a falon. Érdeklődve lépett közelebb.

- Hát ez új szörzet?

Az érsek hirtelen megrezzent és zavarba jött. Mátyás még kiváncsiabban fordult a freskó felé. Az négy nemtőt ábrázolt. Latinul a női alakok feje felett írás is hirdette, hogy melyik mit ábrázol: Bölcsesség, Önmérséklet, Bátorság, Igazságosság. Lejjebb Anonymus látszott, Béla király névtelen jegyzője, kezében papírtekercs, s ezen: „Quos Amissa genuit”. Magyarul: „Akiket Emese szült”. Tehát az Árpádházi királyok.

Mátyás azonnal értette a gyilkos fullánkú falképet. Vitézzel eltöltött tizenhárom esztendeje alatt mindig az Árpádokat emlegették, a nemzet ősi királyait, akiknek magvok szakadt, de Mátyás uralma kellett, hogy korszakuknak feltámadását jelentse. Mátyás nem egyszer mondta el, hogy királyi becsvágya méltónak lenni az Árpádok emlékéhez. Az érsek ezekre a hosszú-hosszú beszélgetésekre felelt itt esztergomi magányának hangos keservében. A falkép ezt kiáltotta: az Árpádok bölcsek voltak, önmérséklettel bírók, bátrak és igazságosak. De csak az Árpádok. Aki most trónjukon ül, az nem bölcs, indulatos, gyáva és igazságtalan.

A király az érsekre nézett. Az öregember azonban nem állta a pillantást. Tettenkapottan nézte a földet. A képet nem lehetett letagadni, az ott kiabált a falon rőtesbarna színeivel.

- Értöm, János, - mondta a király, - jól értöm. De ez kép hazud, meghiggyed. Mert ládd, mastan is bírom ennenmagamot mérséklenöm. Bölcs is vagyok, mert hozzád nem vala bizalmam szemernyi is. Bátor is vagyok, mert farkasszemöt nézék mend az egész ország konspirációjával. És mastan högyibe még igasságos is leéndök. Istennek ajállak.

Hátra sem nézett. Ment kifelé azonnal. Az udvaron jóformán még le sem szerszámoztak. Hangosan kiáltotta a parancsot:

- Érseköt elfogatni s kemény fedezetvel Visegráddá vinni parancsolom. Magam tüstint mék hazá.

Az érseket el is vitték Visegrádra, ott börtönbe csukták. Egyre több jel merült fel közben, amely azt a gyanút igazolta, hogy a lázadó öreg pap még mindig egy gyékényen árul a lengyelekkel. De a nuncius és a nádor közbeléptek. Kérlelték a királyt, hogy a már úgysem soká élő aggnak fogságát enyhítse. Mátyás azonnal intézkedett, mihelyt meghallotta, hogy Vitéz beteg. Visszavitette Esztergomba s meghagyta otthonában, de Esztergomot nem volt szabad elhagynia s javadalmai fölött többé nem rendelkezett. Többet nem is hallott róla a király, csak négy hónap múlva: augusztus tizedikén jelentették neki, hogy Vitéz János előző napon meghalt.

Janus Pannoniusnak közben nyoma veszett. Mátyás köröztette ugyan, de a bujdosó nyomát senki sem árulta el. Azonban nem sokkal Vitéz halála után jelentkezett nála kihallgatásra a zágrábi püspök, Pannonius jóbarátja.

- Felséges király, gyovónnom engedj. Vétköztem. Ellenödet dugdostam, Pannoniust. Mastan szólhatok immár, mert megholt.

- Micsoda? Janus? Nálad?

A zágrábi püspök elmondta, hogy Janus egy éjszaka beállított hozzá elcsigázva, lázasan, teljesen letörve. Oltalmat kért. Rettegett attól, hogy elfogják, mert meg volt győződve róla, hogy a király fejét véteti. A püspöki rezidencia egy eldugott szobájában élt, a személyzet nem is tudta kilétét. Feküdt egész nap, tüdőbaja végképpen elhatalmasodott rajta. Barátja mindennap meglátogatta, s a bujdosó sokat beszélt a királyról. Rájött, hogy a királyt szívből szereti. Utolsó napjaiban már alig szólt egy-két szót, csak feküdt ágyában mozdulatlanul és a mennyezetet nézte. Verseket is csinált, de leírni őket már nem volt ereje. Egy reggel halva találták ágyában.

Mátyás haragosan csapott az asztalra.

- Nem tudtál deákot rendölni ágyához? Hát szabad versnek veszendőbe mönnie?

A zágrábi püspök rossz lelkiismerettel hallgatott.

- Hogy barátodhoz irgalmas szívvel voltál, - folytatta Mátyás, - vétködet csökkenti. Ezör arany az büntetés. Éppen jókort, mert menden garas ugyan köll.

Aznap este Borkának másról sem beszélt, csak erről a két emberről. Nagybátyáról és unokaöccsről, akiknek fényes elméjében annyi esztendőn át annyit gyönyörködött. De Borka szórakozott volt és alig hallgatott rá. Pedig nem volt érdektelen, amit a király magyarázott. Elmondta, hogyan vették végig egyszer Vitézzel az összes európai királyi hercegnőket, mint menyasszony-jelölteket, és milyen okos megjegyzéseket fűzött mindegyikhez Vitéz. Borka máskor szabadon és nyugodtan beszélt a királlyal a házasság kérdéséről. Mindaketten jól tudták, hogy Mátyásnak meg kell házasodnia és egy másik dinasztiával rokon dinasztiát kell alapítania. Ez nem lehet másképp. Most mégsem figyelt a király szavaira, arcán látszott, hogy gondolatai rejtegetnek valamit.

- Hol jár az eszed, mikor beszélek hozzád? - szakította félbe önmagát a király kissé sértődötten.

Borka rápillantott. Aztán maga elé nézett a levegőbe rejtélyes mosolygással.

- Milyen különös, - mondta, - az élet milyen végtelen. Az emberek halnak és születnek.

Majd kis szünet után hozzátette:

- Meg kell mondanom valamit. Másállapotban vagyok.

XIV.

A gyermek megszületett. Ezernégyszázhetvenhárom április másodikán. Valamivel korábban érkezett, mint várták. A király március végét Székesfehérvár tornajátékain töltötte s ott egy híres tornavivót győzött le, a nála két fejjel magasabb Holubár nevű, német földön zsoldoskodó csehet. Fehérvárról Pozsonyba utazott s itt kapta a hírt a gyermek világrajöveteléről. A levél azt is közölte vele, hogy fiú lett. Már meg is keresztelték, rögtön születése után. Még pedig, ahogy előre elvégezték, Jánosnak. Ha leány születik, Erzsébet lett volna.

Mátyás ott hagyta minden országos dolgát és Budára sietett. Látni akarta a csecsemőt. Ha csak néhány percre is. Kísérete ki sem fogatott. Ő széles, nagy léptekkel sietett Borka hálószobája felé és erőteljesen nyitotta be az ajtót, ahogy szokta. De rögtön kicsire húzta össze magát, mert rendreutasító pisszegés fogadta. Mióta király volt, még egyszer sem pisszegték le, ilyen határozottan és parancsoló módon.

Borka az ágyban feküdt, az egy napos anyák földöntúli, szelid átszellemültségét viselve sápadt, finom arcán. Az ágy előtt bölcső rengett, fiatal parasztmenyecske ringatta. S a bölcsőben aludt a kisded, névtelen János. Furcsa, töpörödött arca volt neki, mint valami ismeretlen majomfajtának, csúcsos koponyáján ráhintett pornak tetszett a lehelletszerű haj, csöppnyi keze ökölbe szorulva látszott ki a pólyából. Mélyen aludt.

A fiatal apa zavartan nézte ezt a csecsemőt, királyi kedvtelésének fattyúhajtását. Azt keresgélte magában, hogy szereti-e ezt a szemernyi életet és ha szereti, akkor milyen érzéssel? De nem igen tudott válaszolni, saját kérdésére. A férfiak ősi tanácstalanságát érezte csupán a kisded láttára. És csak messze, tudatának homályos mélyén sejtett valami részvétet a törvénytelen sarjadék iránt, de bizonyos kényelmetlenséget is, amit a kis élőlény e világon való törvénytelen jelenléte okoz. Második és sokkal határozottabb gondolata a pénz volt. Azoknak módján, akik szeretik a hatalmat s a vele járó felelősséget is szeretik, a gyermek jövőjére gondolt. Borkát már biztosította egész életére, most gondoskodnia kellett a gyermekről is. Nagyúri kézzel, bőségesen. Mert ez a kis fattyú Mátyás király fia volt, Hunyadi János unokája. És talán Zsigmond király dédunokája. Ezt korona talán nem illette, de mindenesetre előkelő nevelés, gazdagság s majd valami grófság, vagy ilyesféle. A korona azé lesz, akit majd valamelyik királyleány fog szülni neki. Ránézett a gyermekről az anyára. Az csak a bölcsőt figyelte, őt nem.

Ekkor belépett a bába. Tenyeres-talpas budai asszony. Mikor a királyt meglátta, elállt a szava a nagy meghatottságtól. Jó időbe tellett, míg annyira összeszedte magát, hogy emberi hangon tudott felelni a kérdésekre. De ahogy belejött, alig lehetett megállítani. A király türelmesen hallgatta a szülés történetét, nem akart gyengédtelennek látszani. De mihelyt tehette, közbevágott.

- Jöszte csak át az másik szobába, te asszony.

Átmentek. Ott a király azonnal vetkőzni kezdett.

- Hogy hátamot megnézjed, hívtalak. Valami szurkál az bal lapockám alatt.

Övig meztelenre vetkezett és hasra feküdt a Borka kerevetén. A bába közelebb állította a mécsest.

- Valami kiáll itten az felségöd húsjából.

- Jól vagyon úgy! Ügyesön kinyomjad.

A bába elkezdett duruzsolni. A mesterségéhez tartozó vájákos mondókát mondta egyhangú mormolással, a tályog elmulasztására valót, mialatt ujjaival lassan kezdett köröket írni a daganat körül:

- Fejér tályog, kék tályog, szederjes tályog, piros tályog, ződ tályog, csúz tályog, hetvenhétféle tályog, ijas-fijas tályog, hetvenhétféle fájdalom adjon tégöd lápfának, lápfa adjon szelemennek, szelemen adjon sarufának, sarufa adjon lécnek, léc adjon szegnek, szeg adjon póznának, pózna adjon szélnek. Uristen, mondom az te szent parancsolatodval. Boldogasszon, az te szent igédvel. Valahol szél meg nem maradhat iziben, csongában, termő tetemiben, király ű fölségiben meg ne maradhasson ez hetvenhétféle tályog. Szent Illés próféta fejszével vágta, fúróval fúrta, ezer angyalával megoszlatta. Oszlik, romlik, termő tetemiben meg ne maradhasson iziben, csongában sohult, ámen.

A király felkiáltott, megfordult gyorsan és felegyenesedett. A bába feléje tartott valamit. Piciny vasdarab volt. A lándzsahegy, amely évekkel ezelőtt a hátába tört. Vándorolt az izmok között és most egész másutt jött ki, mint ahol bement. Mialatt csodálkozva nézegette, hogy milyen meglepően kicsiny darab, holott ő sokkal nagyobbnak gondolta, a bába már szaladt s már jött is vissza vízes gyolccsal.

- Kössed környül, hónaputánra nem lösz nyoma is.

Magára kapta ruháit és ment vissza. Ekkor megébredt a gyerek és azonnal elkezdett bőgni. Anyjához tették, hogy egyék. A kis féreg azonnal elhallgatott. Mátyás két ujja közt tartotta a lándzsahegyet.

- Nézd, kijött a hátamból. Most szedte ki a bába.

- Igen, - felelt Borka udvariasan.

De csak felületesen pillantott oda. Mindjárt vissza is fordult figyelmével a csecsemőhöz. A dajka forró vizes teknőt hozott, amelyből füstfelleg gyanánt csapott fel a gőz. A király csak állt két ujja közt a vasdarabkával, de senki sem figyelt rá. Elmosolyodott. Odalépett az ágyhoz és homlokon csókolta Borkát. De a csecsemőt nem merte megcsókolni. Volt valami furcsa és eltávolító abban, hogy koponyájának teteje puhán lüktetett.

- Mindenütt az első vagyok, - mondta vidáman, - de itt az utolsó. Isten veled, kedvesem, megyek vissza Pozsonyba és onnan Morvaországba.

Azonnal hintajába ült és a legsebesebb hajtást parancsolta, amelyet a tavaszi sár megengedett. Pár nap mulva már morva földön járt. A lengyel háború folyt most is, de apró és jelentéktelen csatározásokban. Valamelyes cseh terület Mátyás kezére jutott, mert szerződést kötött Viktorinnal, aki visszakapta szabadságát, de néhány várról lemondott és elismerte Mátyás cseh királyságát. Különösebb fordulat soká nem történt. Véget nem érő fegyverszüneti tárgyalások folytak állandóan közte és a lengyel király között, s közben a türelmetlen zsoldosok mindkét részről egymásnak estek kóborló, apró csapatokban, mint a várakozásra ítélt üldögélő, aki tagjait nyujtóztatja.

De hogy lesz valami, még pedig közelebbről, azt égi jel mutatta. Erdélyben megmozdult a föld. Az egész ország vallásos rémülettel vette a földrengés hírét. Szörnyű dolog volt ez, mint az onnan jöttek mesélték, az emberek lába alatt hullámzóan rengett a talaj, sok ház összeomlott a városokban. Mátyás azonnal megcsináltatta Ilkusz mesterrel a horoszkópot. Az is azt mondta, hogy egy tőr olyan mélyre fog döfni az ország szívébe, amilyen mélyre még nem döfött soha. A király tehát csavart egyet a fegyverszüneti tárgyalások lendületén. Ellene dolgozott a jóslatnak, meg akarta akadályozni, hogy a lengyelek és csehek bejöjjenek Budát ostromolni.

Csakhogy a tőr nem északról döfött, hanem az elhanyagolt délről. Az Erdélyen túli földeken felbukkant egy új név: Bazarád vajdáé. Ezt a lengyelekkel szövetséges moldvai fejedelem pártfogolta és miután Havasalföldet megtámadta és megverte, Bazarádot tette oda vajdának a törökkel szövetséges Radul helyett. A hatalmas török erő erre megmozdult. Kiverte földjéről Bazarádot, és a győzelem erejétől megittasodva Erdélyre vetette magát. Mindez olyan hirtelen történt, hogy a Budára érkezett hírek már csak a bekövetkezett nagy szerencsétlenségről számolhattak be. Ali basának, a török fővezérnek, teméntelen emberáradata tengerként lepte el Erdélyországot. De ott nem időzött a török sereg. Olyan messzire akart jönni magyar földre, ahol még soha nem járt. Az emberözön átömlött a Királyhágón és már ott is volt a bihari síkon.

Várad, ahogy gyüjtőszóval az összeépített négy községet, Olaszit, Vadkertet, Velencét és Ujpécset volt szokás nevezni, egy napon arra ébredt, hogy ott a török a határban. Soha még itt törökök nem jártak. A vidéket a váradi püspökség gyenge kis erődítése védte. Ezt olyan könnyen foglalta el a rengeteg törökség, mintha játékszert tört volna össze. Valami kevés magyar lovasság odasietett ugyan, azt egyszerűen elsöpörték. Aztán jött a pusztítás és kegyetlenkedés. Vallási dühükben mindenekelőtt a templomokra és monostorokra vetették magokat. Kivált a pálosok rendházával bántak el borzasztóan. Sajagi Antalt, a perjelt, húsz szerzetestársával együtt szörnyűségesen megkínozták, majd megölték. Aki férfit előtaláltak, az rögtön meghalt. A nőket varkocsuknál fogva vonszolták, hogy a gyalázat után a kínhalálnak adják őket. Az utcákon halomszámra feküdtek a vérpocsolyákba lökött holttestek, füle és orra valamennyinek hiányzott. A füleket és orrokat a törökök zsákba gyüjtötték és győzelmi jelként küldötték haza a szultánnak. A püspökség messze földön híres kincseit elrabolták, aztán felgyujtották mind a négy várost és három borzalmas nap emlékeit már csak a halottaknak hagyva hátra, bőséges zsákmánnyal visszafordultak.

Mátyás mindezt Bártfán tudta meg. Ott tartózkodott a hadbavonult urakkal, várván annak a döntő fegyverszüneti tárgyalásnak eredményét, amelyet a nem messzi Ófaluban folytattak küldöttei a lengyel küldöttekkel. Azok meg is állapodtak nem kevesebb, mint négy esztendei fegyverszünetben, kimondva, hogy a cseh trón dolgában mindkét fél birtokában tartja az eddig birtokolt területeket. Aztán majd négy év mulva kezdődhetik a birkózás előlről.

A királynak nehéz éjszakái voltak. Nappal is szótlan volt és mord kedvű. Senkisem mert szólni hozzá. De mikor az éj sötétjében és csendjében egyedül maradt lelkiismerete szavával, akkor nagyon szenvedett. Tépte, gyötörte, faggatta, marcangolta magát Hunyadi János trónra került fia. Soha még a török Váradig nem jutott el. Rettenetes volt arra gondolnia, hogy milyen pokoli és megdöbbent rémület foghatta el a váradiakat azon a februári napon, mikor a törökök első csapatai elözönlötték az utcákat. Aki akkor meghalt, utolsó gondolataival azt gondolta, hogy hol van ilyenkor a magyar király védő ereje. Azé a magyar királyé, akiről a Duna jegén a boldogságtól részegen énekelték valaha: „Út az Isten kűdte nékünk Mennyországbul ótalmunkra.” Isten küldötte idegen koronáért verekszik idegen földön s hazája közben védtelen. Mátyás király uralmának kellett jönnie, hogy a pogány Váradig hatolhasson. S mit mond az egész keresztény Európa Hunyadi fiáról, aki mindeddig olyan haragos büszkeséggel vágta oda az egész világnak, hogy csak ő egyedül óvja a kereszténységet a pogányságtól?

Hogy nagy álmát feladja, arra még most sem gondolt. De feltette magában, hogy elodázza. Ha a fegyverszünetet ellenfelei is tisztességesen megtartják, négy hosszú esztendeje van, hogy lélegzetet vegyen, felkészüljön, minden lehetséges segítséget fellármázzon, és burgundi vértesektől velencei hajókig mindent összeszedve akkora csapást mérjen a pogányságra, amely évtizedekre szóljon. Akkor aztán következzék a nagy terv, életének nagy álma, földi küldetésének titkon vallott célja.

Ekkor megint felsötétlett a háttérben Fridrik. Az átkozott, ördögi Fridrik. Az megérezte, hogy most van a pillanat, mikor a magyar királynak nem szabad békét hagyni. Minden erejével ráment a lengyel királyra, hogy a békéből a háborúba rántsa vissza. Mátyás három héttel az ófalui szerződés után hitelesen megtudta, hogy a gyenge Kázmér nem tudott ellentállni: titkos szövetséget írt alá a császárral. Megesküdtek egymásnak, hogy Mátyást, akit a szerződésben „a kereszténység pestise" névvel illettek, együttesen fogják megsemmisíteni és a fegyverszünet megszegésével megtámadják. A fegyveres támadás határidejét is kitűzték június végére. Azt is szentül megfogadták egymásnak, hogy a háborút nem hagyják abba, míg Mátyást teljesen le nem tiporták. Ők ketten, a Habsburg és a Jagelló. Akik leányaikat lenézően tagadták meg tőle, a sehonnaitól. Mátyás ökölbe szorította kezét. Semmiféle lelkiismeret most már el nem térítette attól, hogy teljes erejéből meg ne igyekezzék fenyíteni a két gőgös embert.

Egy idő óta kíséretében tartózkodott a barii érsek, Antonio d'Ayello. Ezt Ferrante, a nápolyi király küldte hozzá követül. A követség ürügyéül a velencei köztársaság dolgai szolgáltak, de az érsek édeskeveset beszélt Velencéről a királlyal. Hanem a nápolyi királyleány, Beatrix, szépségét és elmésségét dicsérte neki. Ehhez melegen csatlakozott Roverella nuncius. Ő ismerte a királykisasszonyt és versenyt magasztalta. Elmondották, hogy most múlt tizenhat éves, országa egyik legszebb leányának számít, remekül beszéli a latin nyelvet, okos, kedves, bájos, elragadó. Nem csoda, ha annyian vetélkedtek már érte: Filiberto savoyai fejedelem többek között, sőt a francia trónörökös maga, aki igaz ugyan, hogy még csak hat éves, de ez nem tekinthető komoly akadálynak. Annyi bizonyos, hogy a szép Beatrix Európa valamelyik trónjára született.

- Ki volt Ferrante király anyja? - kérdezte nyersen Mátyás.

- Gyönyörű asszony volt, - felelte nyugodtan a barii érsek, - Margareta de Hijar nevű spanyol nemes kisasszony. Ez Gilardina Carlin előtt volt arragóniai Alfonz király kedvese.

- Szóval Ferrante király törvénytelen származású.

Az érsek megbocsátóan mosolygott.

- Felség kissé szigorúan gondolkodik erről a kérdésről. Vagy mondjuk úgy, hogy nem a mi felfogásunk szerint. A mi országaink nem nagyon veszik lelkökre azt a szót, hogy „törvénytelen", ha koronás főkről van szó. Ferrante királynak törvényes gyermekein kívül öt olyan gyermeke van, akiket szép ágyasai szültek neki, s ezek közül Máriát Piccolomini herceg jegyezte el, Lucreziát pedig Trajetto gróf. Vagy azt nem tudja felséged, hogy a francia királyi párral Marguerite de Sassenage és Phelise Regnard, a király két hivatalos szeretője is nyilvánosan meg szokott jelenni? A Valois-házban alig van másféle gyermek, mint törvénytelen. Jó Fülöp burgundi herceg után tizenhat törvénytelen utód maradt. A mi felfogásunk szerint, felség, a fejedelmek urai a törvényeknek és nem rabszolgái. És Beatrix királykisasszony származásánál mi nem vagyunk hajlandók előkelőbbet ismerni. Az arragoniai ház a legősibb spanyol családok közül való. Anyai ágon pedig a hercegnő Copertino grófjától származik. Tehát még mindig van olyan előkelő, mint mondjuk, Hedvig lengyel hercegnő, aki apja után Jagelló, anyja után Habsburg. Lengyel és osztrák keverék. Gyenge dolog. A mi királykisasszonyunk spanyol és olasz keverék. Az már mégis csak más.

A király nyilvánvalóan látta kibújni a szöget a zsákból, ez a beszéd mégis igen jól esett neki. S mialatt nap-nap után Beatrix magasztalását hallotta, végiggondolta a többi jelöltet is. Kunigunda főhercegnőről és Hedvig lengyel hercegnőről többé nem lehetett szó. Achilles brandenburgi fejedelem leánya, akit kínáltak volt neki, már férjhez ment, még pedig nyolc éves korában a nyolcvan éves Henrik glogaui herceghez. Francia hercegnőt elvenni politikai

hasznot alig jelenthetett volna. A szász dinasztia sem mutatkozott célszerűnek. A Sforza-leány tervét elrontotta Velence. Maradt Beatrix.

Most már nem akarta tovább halogatni a dolgot. Elhatározta magát: Beatrixot veszi feleségül. Magához rendelte Bánfi Miklóst és Hanpó Györgyöt, akik az ő megbízásából már jártak Nápolyban. Most megadta nekik a végleges megbízatást: ünnepélyesen kérjék meg a királykisasszony kezét. Díszes kíséretet kaptak, bőséges útipénzt, és elindultak Nápolyba.

A nyár kis csatákkal, vonulásokkal telt el és sok akasztással. Mátyás arra fordította haderejét, ha már döntő ütközetben ellenségeivel nem találkozhatott, hogy a morva vidékeket igyekezett megtisztítani az időközben megint elvakmerősödött rablólovagoktól. Ezek a nemes urak az előző századokban éltek még mindig. Hazát nem igen ismertek, csak saját váracskájok belső területét, nemzetet nem ismertek, csak saját várnépöket. A földet nem művelték, hanem megvárták míg a paraszt learatta a termést, akkor fegyveresen ott termettek, a békességes népet szétverték és a termést behordták a várba. Ezeket a rabló várakat Mátyás sorra elfoglalta, lovagjaikat azonnal az országút fáira akasztatta, a falakat földig lerontatta. Lassan vonulgatott a fekete sereg a hozzája felfogadott zsoldosokkal a messzi területen.

Nyár végén aztán megindult a mozgás. A lengyel király és fia, a cseh király, döntő hadjáratra szánták el magokat. Fridrik szerződésileg vállalt segítsége ugyan késett, de ők magok is elég erősek voltak. Kázmér király hatvanezer embert tudott mozgósítani, fia húszezer csehet. Mátyás serege nem volt több tízezer embernél. S a nyolcszoros erő megindult ellene, hogy hatalmával együtt elsöpörje a föld színéről. Ő ekkor már a hű Boroszló alatt állott. Az Odera jobb partján ütötte fel tábora sátrait, a városon kívül. És tartotta a városba vezető Odera-hidat. Táborában ott volt Gabriele főpap, Sternberg Zdenkó, Szapolyai István, Kinizsi Pál. Aztán vele volt az Ujlaki fia, aki most kóstolt bele a hadi életbe. Egészen más volt ez a fiatal levente, mint apja, a bosnyák király. Nyíltszívű, a vakmerőségig bátor, mégis szerény, az érintkezésben vídám és kedves. Maga a király volt a keresztapja. És a királyi keresztapa rövidesen úgy megszerette a legénykét, hogy állandóan maga mellett tartotta. A nevezetes urakon kívül aztán ott volt az egész tábori udvartartás, a mulattató igricek és bohócok seregétől kezdve a kancellária irnokseregéig.

A hatalmas ellenséges sereg közeledtére a király haditanácsot tartott. Arról volt szó, hogy milyen taktikát helyes követnie a magyar seregnek. Jobb-e megvárni az ellenséget a nyílt mezőn a város alatt, vagy jobb-e bezárkózni Boroszló falai közé és megvárni az ostromot. Igen hosszú vita kerekedett ebből. S egyszerre a kancellária egy fiatal írnoka, aki jegyezte a tanácskozás anyagát, kezét feltartva szót kért. A király erre a papra nem igen vetett ügyet eddig. Csak annyit tudott róla, hogy erdődi parasztfiú volt, akit kitaníttattak. Krakóban, Ferrarában, Páduában tanult, olasz mesterei ajánlották Gabriele főpap figyelmébe, aki besegítette a királyi írnokok sorába. Bakacs Tamásnak hívták.

- Halljuk, mit tudsz, - szólt a király vídám bizalmatlansággal.

A pap azonban rögtön felkeltette figyelmét. Okosan, tömören és világosan beszélt. Azt fejtette ki, hogy az ő nézete szerint az egyetlen lehetőség a nyolcszoros túlerő ellen mindakét taktikát egyesíteni. Osztassék a sereg három részre. Első része költözzék be a város falai közé. Másik része maradjon kint. Harmadik része alakítson apró portyákat, amelyek vegyék be magokat környékbeli kicsiny erősségekbe, rejtőzzenek el falvakba, és az ellenséges sereg élelmezési utánpótlását tegyék lehetetlenné. Igy a város megszabadul az ostrom megpróbáltatásaitól, mert falaihoz nem lehet közel jutni, viszont a mezőben bekövetkezhető vereségek nem okozhatnak bajt, mert a tartalék mindig meglesz a biztos falak között.

Mátyás fürkészve nézte a fiatal szerzetes domború koponyáját, eszesen csillogó szemét és az arcvonásaiban rejlő ravasz, elszánt, kemény kifejezést.

- Élös eszüt mondál, Tamás pap. Ez módval élendünk, kit ajállasz.

Bakacs Tamás még aznap soron kívül előlépett. Mátyás pontosan és végig magáévá tette a haditervet. A főhadiszállás beköltözött a székesegyház mögötti nagy térre. Ezt árokkal és földhányásokkal vették körül, ugyanígy megerősítették a Szent Vince-kolostort és a Mihály-templomot. A legmesszebb eső téglavetőnél éjjel-nappal tartó munkával még egy hidat vertek az Oderán. Rengeteg tüzelőanyagot és élelmiszert halmoztak fel. A földmunkán szünet nélkül hatszáz boroszlói polgár dolgozott. A polgármester maga is ott járt köztük szervezni és biztatni. A hű kutya odaadó lelkesedésével nézett mindig a királyra. Most már unokájának apját is szerette benne.

A király bent maradt a főhadiszálláson, a város alatt Szapolyai és Kinizsi vezényeltek. Lázas sietséggel felégettek és elpusztítottak messze körzetben mindent, hogy az érkező sereg sehol semmi élelmet és takarmányt ne szerezhessen. Mire mindennel elkészültek, az ellenséges sereg már Oppeln alatt járt. Ostrom alá is fogta, de már ennél az első lépésnél megkezdődött a balszerencsének az a hosszú sorozata, amely a cseh-lengyel hadseregnek ezt az egész hadjáratát megátkozta. A legnagyobb ostromágyú benne rekedt az Odera iszapjában. A tarackok valami gyártási hiba folytán néhány lövés után szétrepedtek. Az éhség bajai azonnal mutatkoztak. Oppeln ostromát fel kellett adni. A hatalmas sereg tovább indult és megérkezett Boroszló alá. Tábort is ütött. Ekkor léptek működésbe az apró portyák. A nyolcvanezer főnyi ellenség nem tudott élelmet kapni, mert a Mátyás kicsiny lovascsapatai minden szekérszállítmányon rajtaütöttek. Amit kerülő úton Boroszlóba tudtak küldeni, odaküldték. Amit nem lehetett, felgyujtották.

Kázmér és Ulászló, apa és fia, mindjárt látták, hogy nyolcszoros túlerejük ellenére is megjárhatják. Mátyás taktikáján nem tudtak felülkerekedni. Itt az a csodálatos és még soha nem tapasztalt eset fordult elő, hogy a nyílt mezőn álló támogató seregeket a várból lehetett élelmezni, holott a világ fennállása óta az volt a dolgok rendje, hogy egy várat kívülről kellett ellátni ember és állat élelmével. A magyar sereg bővében volt mindennek, a cseh-lengyel sereg készletei azonnal elfogytak. Aztán az is tehetetlenné tette őket, hogy nem tudták lőni a várost, mert nem juthattak elég közel hozzá. Ott álltak a nyolcadrésznyi magyar sereggel szemben tehetetlenül. Nem lehetett elhinni, de így volt. Kázmér kénytelen volt megkísérteni, hogy megverje a vár alatt álló sereget. Ez éppenséggel huszadrésze volt az övének. De az ő katonái éheztek, azok pedig bőségben úsztak. Támadott tehát, mert egyebet nem tehetett.

Mátyás ennél az ütközetnél olyan hadvezéri ötletet termelt, amely eredetiségével és merészségével egész Európát meglepte. Alapjában véve egyetlen gondolat volt az egész: ha falat lehet lőni ágyúval, miért ne lehetne emberekből való falat is lőni vele?

Maga járt a várfalakon, ahol elhelyezte a város belsejébe beszállított ágyuit. A pattantyúsokat kioktatta, hogy célozzanak a nyilt mező egy bizonyos pontjára, ahová a közelgő támadásnak el kell érkeznie. Ott állt egyik ágyúnál személyesen, kezében égő kanóc. Látta, hogy messziről hogyan hömpölyög a támadás hatalmas áradatának tömött emberfala. S mikor az a fal a mezőnek arra a részére jutott, amelyre az ágyukat már eleve beirányozták, megadatta az előre megbeszélt zászlólobogtatást és kürtjelet. A maga ágyúját maga sütötte el. A következő pillanatban látni lehetett, hogyan tántorodik meg a támadó vonal. Az ágyúk belétaláltak. Lovak és emberek fordultak fel. Ilyen eset még soha nem történt. Mióta a puskaport feltalálták, mindig sereg ostromolta a várat. Most vár ostromolta a sereget. S az ágyúgolyókkal véresen lyuggatott támadókra most rárontott a város alatti kicsiny védősereg. Rettenetes kudarcot vallott a támadás. Hanyatthomlok menekültek vissza, a csatatéren soha nem látott sebekkel fetrengtek lovak és emberek.

Mátyás hihetetlen győzelmet aratott. A kalitkába zárkózott oroszlán megölte az elefántot. Mikor a bástyafokról nézte a menekülők óriás embersokaságát, így kiáltott fel irigyen:

- Ez seregvel mend az egész világot meghódítnám!

Neki nem volt nyolcvanezer embere. De az a kevés, ami volt, a remek taktika alapján annál eredményesebben dolgozott. Szapolyai és Kinizsi külön-külön egyre távolabb merészkedtek a vár alól. Még lengyel földre is beütöttek. Híre járt, hogy Erzsébet lengyel királyné már halálosan megrémült Krakóban és könyörgő levelet írt férjének és fiának: hagynának ott mindent, térjenek haza.

Ezek nem tértek haza. Óriás haderejükkel elkeseredve és dühösen várták, hogy valami majd csak történik. De csak baj történt. Az éhinség gyötrelmessé vált, a nagy sereg fegyelme szétzüllött, az éhes katonák messzire kalandoztak eleséget keresni. Hirtelen olyan hideg lett, hogy a kutak fenékig befagytak s a halottak számára nem lehetett sírt ásni a csontkemény talajban. Ebből pestis származott, az emberek százával hullottak. Kiütött a lovak közt is valami állati ragály, tömegével pusztultak azok is. Tüzet rakni sem tudtak már, több napi járásra egyetlen fa, egyetlen paraszthá z, egyetlen léckerítés nem maradt a vidéken. A kicsiny magyar sereg pedig egyre többször támadott, szívós kegyetlenséggel, irgalmatlanul. Pestises, félig megdermedt, éhségtől elgyengült ellenséget talált és valóságos hentesmunkát végzett közöttük.

Ekkor érkezett a várba egy budai levél. Bánfi Miklós és Hanpó György megtértek Nápolyból. Ferrante király boldogan adta leánya kezét Mátyás királynak. A király lenézett a távolban pusztuló seregre. Annak a tábornak közepén ül most megverten, megalázottan, elkeseredetten a lengyel király, aki őt nem találta elég jónak a Hedvig kezére.

Ez a lengyel király most a maga és szövetséges fia nevében követet küldött a várba. Azt kérte, hogy Sternberg Zdenkó jöjjön ki hozzájok tárgyalni. A király hatvan embert adott mellé és kiengedte, de meghagyta neki, hogy ne tárgyaljon. Tárgyalni csak magával a királlyal lehet.

Zdenkó úr azzal jött vissza, hogy a lengyel király és a cseh király teljesen le vannak sujtva, megmaradt táboruk rettenetes látványt nyujt. Temetetlen emberi és állati hullák hevernek szanaszét, mindenütt haldoklók, vagy halálukat váró éhezők. A hatalmas sereg zöme elszéledt mindenfelé élelmet keresni. Egyetlen répáért megölik egymást. Követet is hozott magával Sternberg, a Karlsteini várgrófot. Az minden kerülgetés nélkül békét kért a két király nevében.

- Mondd meg küldőidnek, várgróf uram, hogy ragaszkodom valamihez: ők személyesen kérjék tőlem a békét. Míg ez meg nem történik, egyetlen mondatot nem tárgyalok.

Kázmér lenyelte ezt a megaláztatást is, mást nem tehetett. Boroszló közelében a mochberni dombon sátorokat vertek. Mátyás piros bársonyból való, aranyrojtos, óriási sátrát küldte ki, Krebs polgármester is kiválasztotta a város legszebb sátrát, Sternberg is küldött kettőt. Kázmérék nem tudtak ezzel a pompával versenyezni. Két fekete sátrat ütöttek mindössze.

Mátyás háromezer lovassal kísértette magát a találkára. Ragyogóra kefélt, jól táplált lovakon. Ez a fejedelmi kíséret harmadrésze volt egész seregének. Nyolc kürtös harsogott mellette. Körülötte díszruhás kísérete. Ő maga könnyű zöld dolmányt öltött, amelyen volt egy szakajtóra való igazgyöngy, kalpagjának arany koszorúja és kócsagtollas forgója megért egy várat, oldalán a kardhüvely színarany. Megérkezett a sátorok közötti helyre. Kázmér váratott magára. De nemsokára megjött ő is. Cobolydíszes, egyszerű fekete ruha volt rajta és vastag téli köntös. Kísérete is dísztelen.

A két király ott állott egymással szemközt. Mátyás levette süvegét és messze eltartotta magától. Ugyanígy tett Kázmér is. Mátyás most látta először a Jagellót, a Várnánál elesett magyar király testvéröccsét. Ötven felé közelgő ember volt, akinek arcán a bajusz tűnt fel leginkább. Kurtára nyírott bajuszt hordott a lengyel király, amelyet pederni sem lehetett, szája

sarkánál leberetválta. Szabályos, csinos vonású arca volt különben, de merev és kifejezéstelen.

- Üdvözlöm felségedet, - szólalt meg Mátyás, mint fiatalabb, - s nagy örömömre fog szolgálni, ha a béke áldását hozhatjuk országainkra.

Ekkor meglepő dolog történt. A lengyel király nem Mátyásnak válaszolt, hanem a mellette álló wladislawi püspöknek, ugyancsak latinul:

- Mi is üdvözöljük őfelségét és hasonlóképpen örvendeni fogunk.

A lengyel püspök, mialatt uralkodója mereven nézte a levegőben kóválygó varjakat, Mátyáshoz fordult:

- A király őfelsége üdvözli felségedet és örvendeni fog.

Ezt a Jagelló-udvar szigorú szertartásrendje diktálta így, amely abból indult ki, hogy a lengyel királynak bármilyen más halandóval közvetlenül beszélnie egyszerűen lehetetlen. Mátyás hasonlóképpen felelhetett volna. Egy pillanatig még kisértette is a humoros gondolat, hogy ő meg a boroszlói püspökön keresztül fog beszélni. De aztán inkább úgy döntött, hogy nem tréfál. Egyenesen Kázmérnak felelt, mintha Olieszniczni Zbignievet, a püspököt, nem is hallotta volna.

- Kázmér király, hol a fiad?

- Ulászló őfelsége, - fordult Kázmér saját püspökéhez, - gyengélkedik és nem jöhet ide.

A püspök kezdte ismételni a latin igéket, de Mátyás közbevágott:

- Sajnálom, Kázmér király, addig én nem tárgyalok veletek, amíg nekem itt mindaketten illendően meg nem jelentek békét kérni.

Feszes szünet következett. A lengyel király felszólt a varjakhoz:

- Ulászló őfelsége meg fog itt jelenni királyi felségünkkel együtt. Három nap mulva.

- Ulászló őfelsége..., - kezdte Olieszniczni ismételni.

- Jó, jó, meg fog jelenni. Már hallottam. Hát akkor találkozunk három nap mulva.

Azzal megint megfogta kócsagos süvegét és messze eltartotta magától. De Kázmér nem viszonozta a köszöntést. Habozott. Merev arcába valami meggondolás élete költözött. Egyszerre rápillantott Mátyásra és megfeledkezvén az udvari szabályzatról, saját felséges nyelvének fárasztásával Mátyáshoz szólott:

- Kedves testvérem és barátom, Mátyás, kérésem van hozzád. Hallgasd meg, mert sürgős.

- Parancsolj velem.

- Engedd meg, hogy embereim számára élelmet vásárolhassak. Nem nézhetem, hogy szenvednek.

- Mindent megkaptok, kedves testvérem és barátom. Viszontlátásra.

Sarkantyúba kapta lovát és vágtatásnak eresztette. Hadd lássák a polyákok és a csehek, hogyan lovagolnak haza Mátyás király emberei. Boroszlóban kiadta a parancsot, hogy az ellenséget előzékenyen ki kell szolgálni. Nem telt bele egy óra, már ott voltak a lengyel élelmező tisztek. Volt pénzök bőviben. Ijesztő látványt mutatott, amint ők magok kezdtek falni legelőször, állati mohósággal. Aztán szekérszámra vitték el az eleséget.

Harmadnap Mátyás fehérbe és aranyba öltözött. Ismét nem vett páncélt, ismét elképesztő gazdagságot hordott magán drágakövekben. S most ötezer lovassal kisértette magát. Pontosan

egyszerre érkezett a két ellenséges királlyal. Ulászló tizennyolcéves fiatalember volt, annyi, mint ő mikor királlyá választották. Szép fiú volt, széles vállú, jó magasra nőtt, keskeny csípőjű legény, bajsza már serkedt. Mindhárman leszálltak a nyeregből és meglengették tollas kalapjaikat. Aztán Mátyás így szólt:

- Parancsoljatok beféradni hozzám, testvéreim és barátaim.

Kázmérnak jobbján mutatott helyet, Ulászlónak balján. Piros sátrának bejárata szétnyílt, s ők hárman beléptek. Az ellenséges fejedelmek meglepetten néztek körül. Nehéz arannyal himzett szőnyegek és színes kárpitok pazar pompája fogadta őket, a sátor közepén díszesen ötvözött, szénnek való kályha, amelynek parazsára illatos füstölőport hintettek. Kellemes meleg volt idebent s a csatatér rettenetes dögszagát sem lehetett érezni. S igen hosszú tanácskozó asztalt láttak.

- Foglaljatok helyet, - szólt Mátyás otthonosan, - ez a te széked, felséges király, ez pedig a tiéd, Ulászló uram.

Ulászló felkapta a fejét. Elsápadt.

- Engem nem nevezel királynak?

- Nem tehetem, - mosolygott Mátyás, - hiszen akkor elismerném, hogy én nem vagyok cseh király. És már most megjegyzem, hogy bármiben állapodunk meg, az okmányokat csak úgy írom alá, ha azokon én mint Magyarország és Csehország királya szerepelek, te pedig úgy, mint a felséges lengyel király elsőszülöttje.

Az ifjú Ulászló berzenkedni akart, de aztán vállat vont és legyintett.

- Dobzse.

Leültek tanácskozni. Mátyás rendkívül udvarias volt és nyájas. Az udvari modor jege hamarosan felolvadt köztük. Semmiféle magánbeszélgetés területére nem tévedtek ugyan, de a beszélgetés hangja közvetlen maradt és szíves. Pár percig beszéltek csak, akkor bekérették tanácsosaikat. Papírtekercsek, jegyzetek, okiratok kerültek elő. Sok volt a formaság, amely emésztette az időt. Mátyás állandóan óráját nézte. És pontosan délben félbeszakította a tárgyalást.

- Tiszteljétek meg szerény asztalomat, ideje, hogy együnk valamit.

A tanácsosok és írnokok átmentek Boroszló város sátrába. Nekik három személyre terített asztalt hoztak be. Azon minden színaranyból volt. S láthatatlan zenekar szólalt meg. Mátyás igyekezett figyelmes, előzékeny, nyájasan kínáló házigazda lenni.

- Szegény katonáink, - sóhajtott evés közben Kázmér.

- Nem kell sajnálnod őket, - felelt Mátyás, - katonáid e pillanatban éppen olyan jóízűen esznek, mint mi. Bátorkodtam őket is meghívni ebédre.

- Nem a kíséretet gondoltam. Szegény zsoldosaimat. A tábort.

- Igen, igen. Egész táborodat meghívtam ebédre. E pillanatban mind esznek és isznak, akárhány ezren vannak, amennyi csak beléjök fér. Nem, nem, ne köszönjétek, szót sem érdemel. Otthon az én magyarjaim megszólnának, ha nem így tettem volna. Sőt nemcsak ma látom vendégül egész táborotokat, hanem engedelmetekkel három napon által éjjel-nappal. Embereimnek meghagytam, hogy a vendégszeretet méltó legyen a magyar szíveslátás híréhez. Vegyetek még ebből a fácánból.

- Aranyozva van? - szólt Ulászló. - Érdekes szokás, nálunk ezt nem csinálják.

- Az én szakácsom valóságos művész, - felelt Mátyás, - magának az aranyfestéknek, amivel a pecsenyéket megaranyozza, pompás íze van. Derék magyar rendeim igazat mondanak az országgyűlésen: valósággal eszem az aranyat.

A társalgás olykor megakadt, Mátyás azonnal tárgyat talált. Nem hiába volt kitűnő társalgó híre. És ha azt akarta, hogy valamiről szó legyen, azt igen ügyesen tudta csinálni. Most is addig beszélt családi életről, míg Kázmér kénytelen volt megpendíteni a nagy hírt.

- Hallom, hogy vőlegény lettél, testvérem. Szerencsét kívánok boldogságodhoz.

- Szerencsét kívánok, - dünnyögte Ulászló is.

- Szívből köszönöm. Meg is vagyok győződve, hogy kitűnően választottam. Az élet engem elkényeztetett. Nekem mindenből a legjobb, legelőkelőbb, legszebb kell. Ízleljétek meg ezt a nehéz német bort. Szoktatok német borokat inni Lengyelországban?

Most már borokról kellett beszélni: S ő megmondta a magáét anélkül, hogy felelhettek volna reá. Kázmér tekintete elsötétült egy pillanatra, mikor ráeszmélt, hogy dinasztiájának méltósága fricskát kapott a gyors észjárású magyar királytól. De akkor már nem vághatott vissza. Ebéd után folytatták a tanácskozást, most már úgy, hogy a két fél több ízben külön vonult saját tanácsosaival bizalmasan tárgyalni. Végül alkonyatkor nagy általánosságban elkészültek az alapelvekkel és kijelölték a biztosokat, akik most már a királyok jelenléte nélkül fogják a részleteket egyenként megbeszélni. Már kezdett is szedelőzködni a társaság, mikor Mátyás felemelte a kezét.

- Valamit még tisztázni szeretnék. A nemzetközi jogszokások értelmében természetesen mindakét fél bele fogja venni a fegyverszüneti szerződésbe szövetségeseit, hogy az előnyök a szövetségesekre is vonatkozzanak. Én tehát fel akarom sorolni, hogy szövetségeseim gyanánt kiket veszek majd bele a végleges okmányba. Illetve csak kettőt akarok most megnevezni, akikkel fennálló szövetségem az ellenfél számára kétségkívül újdonság lesz. Az egyik Károly burgundi herceg. A másik Tüngen Miklós, ermelandi püspök. Köszönöm megjelenésteket, uraim, a tanácskozást bezárom.

Felállott. De Kázmér megdöbbenésében ülve maradt és nyitott szájjal meredt rá. Seregének példátlan veresége után most olyan diplomáciai vereséget kellett tudomásul vennie, amely lélegzetét is elállította. Mert burgundi Merész Károly a nyugat-európai országok egyik döntő erőtényezőjének számított, szövetségét még Fridrik is hiába kereste. Az ermelandi püspök pedig Lengyelország ősi és legveszedelmesebb ellenségét, a német lovagrendet jelentette.

- Még parancsolsz valamit? - kérdezte Mátyás.

- Nem, semmit, - hebegte Kázmér.

Felállott. És támolyogva, ámulva indult kifelé. Mellette hasonlóan elámult fia. Mátyás udvariasan vezette őket a sátor nehéz aranyrojtokkal ékes kijárata felé. Kint aztán elbúcsúztak. De Kázmér úgy ült lóra fiával együtt, hogy még mindig olyan volt az arcuk, mint akit buzogánnyal sujtottak főbe.

A balszerencse még tovább is üldözte Kázmért és fiát. Míg a részletes tárgyalások folytak, táborukban tűz ütött ki. Víz nem volt sehol, oltani nem tudtak. Az a sok száz szekér élelem és takarmány, amit Boroszlóban Mátyás engedelmével vásároltak, teljesen elpusztult. A két királyi sátor is leégett az egész poggyásszal együtt, az ezüst asztali holmi ötvözött darabjait olvadt fém gyanánt szedték másnap a pernyéből.

A fegyverszünetet megkötötték. Kiki megtartotta, amit eddig birtokolt. Ennyit tudott elérni Mátyás tízezer embere ellen a nyolcvanezer embernyi sereg. De viszont ha Mátyás csinált mérleget, kitűnt, hogy nyolc hónapi háború, remek győzelme és távollétének hátrányai árán

összesen egy okmányfogalmazási árnyalatot nyert: a szerződés őt cseh királynak nevezte és Ulászlót nem.

Nemsokára két fényes követség érkezett Boroszlóba. A nápolyi király, leendő apósa, küldöttsége volt az egyik, a másik velencei köztársaságé. A barii érsek vezette mindakettőt a király elé. Velence szerencsét kívánt, a nápolyiak pedig Beatrix első ajándékait hozták: díszruhákat, amelyek nem voltak méltatlanok a nápolyi udvar fényűző híréhez. Mátyás a küldöttségek fogadása után visszavonult, a legszebb ruhát, mályvaszínű, arannyal áttört nehéz selyemből valót, mindjárt magára öltötte és az Erzsébet-templomba sietett, ahol a nuncius nagymisét celebrált. Délután lóverseny mulattatta a követeket, este táncvigalom.

Ezen a mulatságon a polgármester félrevonult a királlyal.

- Felség, leányomtól levelet kaptam. Felséged számára is mellékelt benne valamit.

A király átvette azt a kis szelet papirost, amelyet a polgármester nyujtott neki. Csak ennyi állt rajta megszólítás és aláírás nélkül: „Sey gesegnet für ewig."

- Mit ír leányod? - kérdezte megütődve.

- Azon a napon, mikor a levelet megírta nekem, felvette a fátyolt.

A polgármester szeme könnyes volt. Mátyás a vállára tette kezét.

- És még mit írt?

- Hogy mondjak hálás köszönetet felségednek, mert ő hat évig olyan boldogságot kapott a sorstól, amilyen boldog nő még soha nem volt.

Hallgattak. A polgármester elfordult, hogy feltűnés nélkül megtörölhesse a szemét.

- Mondd, uram, - szólt végül Mátyás - haragszol te énrám?

- Nem haragszom, felséges uram. Katolikus vagyok és mindig arra gondolok, hogy Isten kegyelméből való király vagy.

Még hallgattak kis ideig, egyik sem tudott mit mondani. Akkor Ujlaki Lőrinc lépett oda. Oldalán azzal a híres karddal, amelyet a vígalomban sem tett le külön királyi engedelem folytán. Mert ez a kard hatvanezer aranyat ért. A polgármester mélyen meghajolt és odébb állott.

XV.

Ahogy hazaérkezett Budára, első dolga volt Borka után nézni. A domonkosrendi klastromban találta meg. Azaz nem találta meg, mert Borka nem akart találkozni vele. A fejedelem-asszonnyal izent neki: úgy gondolja jobbnak, ha most sok-sok évig nem látják egymást. A gyereknek külön szállást rendeztek be a klastrom épületében, hogy az apácává lett anya tovább foglalkozhassék vele. Egyesztendős volt a fiú, akit apja egynapos korában látott. Azóta Borka leveleiből vette tudomásul, hogy a kicsi jól van és szépen fejlődik. Most ott volt előtte a szőke csöppség. Magyar dajkája játszott vele a szőnyegen. Lócsontból faragott csörgő volt a játék, a gyerek nagyokat nevetett neki. De mikor a király belépett, a fiúcska ijedten komolyodott el. Sőt mikor Mátyás hozzányult, hogy gyengéd arcocskáját megérintse, meg-rőkönyödve bujt dajkájához és azonnal sírva fakadt.

- Ne félj, küs férög, - nevetett a király - meg nem haraplak.

A gyerek tovább bőgött.

- Amma... amma...

- Annyát kévánja, - mondta a dajka - mert immáron beszélni kezd, uram király. De még járni szinte. Tennap két lépést tött, ha kezöcskéjit fogám.

Ekkor nyilt az ajtó és meglepő vendég lépett be: Hunyadi Jánosné.

- No király, megjövél?

Mátyás kezet csókolt anyjának, aki az elmúlt esztendő alatt meglepően megöregedett. Nem lehetett csodálni, túl volt a hatvanon.

- Estefelé vala szándokomba, hogy látogassam asszonyanyámot. Mint szógáll egéssége?

- Megvagyok, fiam, öregössen, rangossan.

De már a dajkához fordult s átvette tőle a gyereket. A kicsi szemmelláthatóan örvendett nagyanyjának. Máris nevetett a nagy sírás után és a levegőbe csapkodott csörgős kezével. A nagyanya rendelkezett, ugratta a dajkát a kolostor konyhájára, tett-vett a karján ülő gyer-mekkel, aztán mikor a konyháról a tejes kása megérkezett, letelepedett és etetni kezdte a kicsit. Csak akkor fogott hozzá, hogy beszélgessen fiával. Kitűnt, hogy a nagyanya már régóta rendszeresen látogatja Borkát a gyerek miatt. Mióta pedig Borka a fátyolt felvette, minden áldott nap bekocsizik Óbudáról, sajátkezűleg eteti a kicsit, eljátszogat vele, dolgai között rendet tart, olykor füvekből főtt teával kúrálgatja.

- Ollyan néköm, - mondta ragyogva - mint mikort te meg Lackó kicsinyek vótatok. Mastan esmég kisfiam vagyon. Ó te bolond jószág, te!

És magához ölelte a gyereket, hogy aztán megint etesse.

- Borkával hogy s mint? - kérdezte Mátyás habozva.

- Semmi baja. Emésztnöd nem köll magadot, jól vagyon. Derék, szelíd személy. Sok odvari dáma tanulhatna mórest tülle. De az kicsinyhöz nem ért. Ezt én tudom inkább. Ha karjára vöszi, az guta kerülget, hogy elejti, féltömbe.

- Mondja csak, asszonyanyám, millyen ez csemete? Jól sükerült?

- Hitványka biz ez, fiam. Tik kétekkora vasgyúrók vótatok. Ez meg göthös, a szellő is ártalmára vagyon. Tán ippeg ezér szeretöm annyira szegénykét.

A király közelebb ült és szemügyre vette fiát. Igyekezett megállapítani, hogy a gyerek kihez hasonlít. De Hunyadi-vonásokat nem tudott benne felfedezni. Borka arcát sem látta a gyerek arcában. Elmosódó vonásai nem mutattak semmi határozottat.

- Immár tudom töendőmöt, - mondta gondolkozva - királyi írást adok, kiben ez fiút magaménak esméröm. Borka apja ennyit igazán érdemöl. S Borka is ejszen nyugodtabb így.

- Nincs szükség Borkád nyugtatnod.

- Nem is nyugtatásbul, nézje. Búcsúlevelnek helyibe írom néki.

- Úgy derekat mívelsz. Nápolyi király jányát mikoron vöszöd?

- Jövő őszön, úgy gondolom. De majd szólunk errül is estefele, másrul is mend közönségösen. Mastan mék dógaimnak utánna.

- Primásval immár szóltál?

- Nem eleddig.

- Megszidjad. Orrát ugyan fennyön hordja. És Gabriele papunkot csúnyán böcsmélli úton-útfelön.

- Jól vagyon, ezt is mend mögmondja asszonyanyám. Addig is jó egésségöt.

Elbúcsúzott anyjától s a gyereket is meg akarta simogatni, de az éktelen bőgésbe kezdett azonnal. Félt az idegentől. Mátyás visszasietett a palotába. Bement árván maradt lakosztályába. Ott minden a helyén volt, mintha a szobák minden pillanatban várnák vissza úrnőjüket. A pohárszék, a ládák, a fiókok tele a régi holmival, minden abban a kényes rendben, amely úgy hozzátartozott a Borka németes rendszeretetéhez. Drága ruhái is mind ott voltak, patyolat fehérneműje, mindene. Úgy ment el innen, mint akit a sírba tesznek, ahová semmit sem vihet magával. Mátyás körülnézett, aztán behunyta a szemét és mély lélegzettel magába szívta a szoba illatát. Aztán képzelete érzéki játékával felidézte magában azt az utolsó ölelést, amelyben Borka az övé volt. Szívét meghatott fájdalom szorította össze. De aztán megrázkódott, mintha azt akarná, hogy lehulljon róla valami. És ment vissza dolgozószobájába.

Estefelé kiment anyjához Óbudára. Igen hosszút beszélgettek, Mátyás vacsorára is ott maradt. Ezt máskor is megtette, ha már megkívánta anyja főztjét. Mert Hunyadiné, aki vagyonánál fogva akár a császárénál is különb szakácsot tarthatott volna, megelégedett a maga egyszerű konyhaszemélyzetével és mindig maga nézett a főzés után.

- Heában hódoltatnám mend az egész világot, - mondta Mátyás vacsora közben, - csakis asszonyanyámnak főztjibül tudok jóézüt önni.

- Jöszte gyakortabb, - felelt anyja.

Főleg a két pap vetélkedéséről beszélgettek. Gabriele és Beckensloer nem állhatták egymást. És Hunyadiné, bár szigoruan óvakodott abba a módba belebeszélni, ahogyan fia az országos ügyeket vezette, ezúttal kivételt tett. Mert Gabrielét nagyon szerette, Beckensloert pedig ki nem állhatta. Minden német ellen már eleve bizalmatlansággal viseltetett, ez a Beckensloer pedig személy szerint is kihívta ellenszenvét. Most tehát nem volt rest, hogy alaposan eláztassa az új primást fia előtt. Bőségesen célozgatott arra, hogy Beckensloer nem éppen törvényesen lett esztergomi érsek a Vitéz helyén, hiszen a törvény világosan kimondja, hogy magyar egyházi méltóságokra külföldieket nem szabad kinevezni. S a király erre annakidején meg is esküdött. Aztán részletesen elmesélte, hogy Beckensloer milyen fenhéjázó kijelentéseket tett, mennyire hencegett a királyra gyakorolt befolyásával és hány fontos politikai lépést a saját esze győzelmének tüntetett fel. Másfelől hogyan szidja folyton a jó és kedves

Gabrielét, hogyan hangoztatja, hogy Gabriele végzetes tanácsokat ad a királynak. Mátyás mindezt türelmesen hallgatta. Végül így szólt:

- Ne fáradozzon, asszonyanyám. Nem vagyok vak, meghigyje. Ez Beckensloernek nagyszerű furfangos eszi vagyon, hasznát vöhetöm. Ha nagyon megnövekszik szarva, majd letöröm. Gabriele püspököt pedig nálam béajállani nem szükséges. Ippeg mastan írék pápának. Biborosi kalapot, hogy kérjek néki.

- Igy mán jó, - bólintott Hunyadiné, - de Beckensloert vigyázjad, intölek. Csúnyán elárul, meglásd.

- Alig alitnám. Kapzsi ez nagyon. Szógállatomba teméntelent szörze s még fog is. Nem bolond, hogy ótsa a tüzet, kinél pecsenykáját sütheti.

- Jó, jó. Én csak mondom.

Aztán a házasságról beszéltek. Mátyás elmondta mindazt, amit Beatrixról eddig hallott. Hosszan beszélt mennyasszonyáról s Hunyadiné némán hallgatta. Volt is valami az arca kifejezésében, ami Mátyást faggatásra késztette.

- Ha mi nincsen ebben kedvire, asszonyanyám, kimondani ne terheltessék.

- Semmi ez, fiam. Csak az kis porontyon jár az gondolatom. Ez Beatrix majd fiat szül néköd, s Jánoska mire nézheti jövendőjét?

- Ne féltse. Úrnak nevelöm, úrnak töszöm. Az korona más dolog. Mendnyájunknak sorsát megírták az csillagok. Ki trónra születött, odajut. Ki nem arra való születés, hordja az felülle iratott más rendölést.

- Ejszen ezt igaznak esméröm. Mégis ez kicsiny pockot sajnálom. Istenben bódogult apád uradnak unokája mégis, akármint forgassuk. De nem szólok dógodba, majd tudod tönni valódot. Beckersloert vigyázjad csak, ez egyet mondom, többi szógád mastan derék legényök egytül-egyig az zászlósok közt, úgy mondhatni. Csak ez egy az huncut.

Mátyás bólintgatott, elbúcsúzott. S az úton hazafelé soká gondolkozott arról, hogy milyen nagy dolog az emberismeret. Ő kezdő király kora óta elvből bizalmatlan volt mindenkihez, mégis érték csalódások. Egész este nem említette anyjának, hogy éppen most folytat a legnagyobb titokban bizalmas vizsgálatot kincstartója, a nagy hírre és nagy állásra vergődött Hampó, vagyis Ernst János ellen. Sok jel arra mutat, hogy súlyos visszaéléseket követett el. Ebben anyja vakon megbízik, viszont Beckensloernek elég a nevét hallania, már haragos lesz és türelmetlen.

A vizsgálatról rajta kívül csak a nádor tudott. És anyjával folytatott beszélgetése után alig telt el egy-két nap, mikor a nádor megdöbbenve jelentette, hogy a gyanu nem volt alaptalan. Hampót most már le kellett tartóztatni, mert könnyen megsejtheti, hogy rájöttek üzelmeire s akkor, amilyen eszes fickó, még eltünteti a bizonyítékokat. Hampót még aznap elfogták és börtönbe vetették. Felháborodva tiltakozott, majd pedig nagy betegnek tettette magát, hogy ne lehessen kihallgatni s ha már nem menekülhet, legalább időt nyerjen védekezése kigondolására.

- Lássa, asszonyanyám, - mondta a király, mikor anyját megint meglátogatta Óbudán, - nem bizonyos, hogy ott vagyon az baj, hova ippen tekéntünk. Hagyja ez ártalmatlan, hívságos németöt, ki legalább nem oly gyalázatos, szennyes tolvaj, mint Hampó.

- Én csak azt mondom, - hajtogatta Hunyadiné makacsul, - hogy Beckensloert szömvel tartsad.

Hampóról egyre cifrább dolgok derültek ki. Hosszú évek óta lopta az ország pénzét, és senkisem vette észre, hogy mit csinál. Mert nem élt fényűző életet, hanem a lopott pénzt élére rakta. Nyilván öregségére nagy vagyont akart gyűjteni, arra számítván, hogy mikor visszavonul, majd külföldre szökik és elkezd vígan élni. Mikor házát kikutatták, írást találtak arról, hogy Velencében háromezer arany évi életjáradékot vásárolt magának, Nürnbergben pedig évi ezer aranyat. Még más pénzeknek is kellett a kezén lenni, de erről semmi módon nem vallott. Akkor a nádor beküldte hozzá a budai hóhért, hogy csiklandozza meg egy kicsit tüzes vassal, majd akkor beszédesebb lesz. Elég volt a hóhér egyetlen látogatása, Hampó vallott. Megmondta az eldugott pénz rejtekhelyét. S ott nem kevesebb, mint egy millió vert pénzt találtak. Azóta lopott, mióta az új adótörvények életbelépésével ő került a pénzügyek élére. Az egész adórendszert ő eszelte ki. Volt rá gondja, hogy az országos pénzkezelést a neki kellemes módon szervezze meg. Nyolc esztendőn keresztül lopta az országot, míg most rajta vesztett. A király a bűnügyet nem engedte nyilvánosan tárgyalni. A rendek közt, de az ország egész adófizetői közt is szörnyű hangulatot okozott volna annak a kiderülte, hogy a keserves adódénárok hova kerültek. Mikor az egész ügyet kivizsgálták, s az óriási sikkasztás minden, vagy legalább is legtöbb részlete kétségtelenül bebizonyosodott, Mátyás bizalmas parancsot adott, hogy a foglyot feltűnés nélkül kell kivégezni. Nemsokára elterjedt a híre, hogy a bámulatos pályafutásu Hampó, aki zsoldos várkatonából lett az ország legnagyobb pénzügyi hatalmassága, elvesztvén a király bizalmát börtönbe került s ott meghalt. Jószágait a király elkobozta.

Ezzel nem kevés pénz jutott vissza a király kezére. De nem volt elég arra, amit most szándékozott: rámenni a törökre. A Jagellókkal kötött fegyverszünete akkor is kötelezte volna erre a lépésre, ha lelke mélyén az erkölcsi parancsot maga is nem érezte volna. Lelkiismerete egy percig sem hagyta nyugton. Azzal a borzasztó emlékű beütéssel, amelynek a váradi vidék oly megdöbbentően esett áldozatul, meg nem gyógyuló seb esett a Hunyadi-néven. És késlekedni sem igen lehetett. A törökök nem messze Nádorfehérvártól új várat emeltek a Száva partján. Erős vár volt ez, Szabácsnak nevezték szerb nyelven és olyan nagy készültséggel épült, hogy őrserege most már állandó rettegésben tartotta egész Horvátországot és az egész Szerémséget. Általános nagy támadásra is készült a szultán, mert Moldvában súlyos vereséget szenvedtek, és aki megverte, István moldvai vajda, szintén csatlakozott Mátyás nagy szorgalommal és nagy ügyességgel kiépített diplomáciai érdekeltségeihez. A szultán tehát nagy erővel készülődött Mátyás ellen. Viszont ellene is több erő emelte fel a fejét most, mint eddig. Egy napon a távoli és mesének tetsző Perzsia követe jelent meg Budán. A kiváncsi udvarnép nem sok csodálatosat látott rajta, mikor jöttének hírére összesereglett. Európai kolduló barát volt ez a követ, amilyet százszámra lehetett látni az országutakon. De a levél, amelyet Uzon-Hasszán sahtól hozott, perzsa nyelven biztosította a magyar királyt barátságáról és a közös ellenség ellen való hathatós segítségről.

Mátyás tehát országgyűlést hirdetett, hogy a török hadjáratra pénzt kapjon. S az országgyűlés megmutatta, hogy a nemzet éppen annyira nem felejtette el a váradi gyalázatot, mint a király. Az adót szívesen megajánlották, egy aranyat minden kapu után. Mátyás ugyan sokkal nagyobb terveket forgatott magában: Európára szóló keresztes háborút szeretett volna szervezni magyar vezetéssel. De már az első diplomáciai puhatolódzások megmutatták, hogy másra, mint közönyre, nem számíthat a közvetlen veszedelemmel nem fenyegetett Európa részéről. Meg kellett elégednie azzal, hogy csak saját országának erejéhez mért hadjáratot fog szervezni. Igaz, hogy ezúttal ez az erő sem volt megvetendő. Hatvanezer embert tudott a fekete sereggel együtt fegyverbe állítani, ezer hadiszekeret és száz dunai hajót. Puskapora, ágyúgolyója, takarmánykészlete bőséges. És még valamije volt: egy saját találmánya.

A király mindig szeretett gépeken, szerkezeteken, találmányokon tünődni. Fekete seregében voltak emberei, akikkel az ilyen gondolatok fölött úgy elbabrált, mint a gyermek szedi szét és rakja össze a játékot. Még boroszlói háborúja alatt visszagondolván Jajcza ostromára és

Szapolyai egy ostromgondolatára, az ötlött eszébe, hogy mozgósáncokat lehetne csinálni. Úgy képzelte ezt, hogy deszkafalak közé földet rak s így valóságos sáncfalakat kap, amelyeket láncokkal kapcsol egymáshoz, hátulról pedig cölöpökkel erősíti meg. Az ilyen falak egymás mellé szerelve olyan bástyát adhatnának, amely mögött egy ostromló tábor nyugodtan felfejlődhetik. Az ágyúgolyó legfeljebb keresztülfúrja, nagyobb bajt nem csinálhat. S a találmányban még azt is kitünőnek gondolta, hogy az ellenséges ágyúk a felállítást sem zavarhatják eredményesen, mert egyetlen éjszaka fel lehet állítani az egészet.

A találmányról ugyan nem, de a kiválóan sikerült toborzásról pontosan értesült a szultán. Azonnal fegyverszüneti ajánlatot tett, hogy maga is jobban felkészülhessen. De Mátyás minden tárgyalást visszautasított. Sok volt már a csorba, amelyet ki kellett köszörülnie. Elsősorban saját lelkiismerete előtt. Kitűzte a napot az indulásra.

Indulás előtt még kellemetlen udvari zenebonát kellett elintéznie. A régi két ellenség, Gabriele és Beckensloer, nyilvánosan és csúnyán összeveszett. Együtt vacsoráztak a király asztalánál a nagy ebédlőben és összeszólalkoztak. A király, mikor már haragosan kezdtek felelgetni egymásnak, szigorúan rájok pillantott. Gabriele azonnal mérsékelte is magát. Különben is az esztergomi érsek volt, aki a veszekedést kezdte. És éppen ő nem hagyta. Tovább is indulatosan kiabált. Már rég nem arról a jelentéktelen kérdésről, amelyen a civakodás kezdődött. Hanem általában az egri püspök szemtelenségéről, amellyel megtagadja tőle a prímásnak kijáró hódolatot, és alattomosságáról, amellyel neki a király bizalmában ártani igyekszik. Mátyás háromszor is rászólt, hogy beszéljen csendesebben. Végre türelmét vesztette és az asztalra vágott.

- Hallgass már, mert nagyon goromba leszek! Gabriele püspöknek van igaza és punktum!

Beckensloer indulatosan pattant fel.

- Ha mindig ennek a hitvány olasz ebnek van igaza, akkor nekem nincs itt mit keresnem.

Ekkorra már a többi asztaloktól, ahol a kamarások, apródok, az őrség tisztjei, a kancellisták, a káplánok s az udvarnép többi tagjai ettek, már mindenki odafigyelt. Kínos csönd ült a nagy teremben, ahol máskor a vidám és általános társalgás duruzsolásában folyt a vacsora. Az érsek dühösen ment ki, nem is köszönt senkinek. Mátyás azonnal utána küldött, hogy másnap reggel jelentkezzék kihallgatáson.

Beckensloer meg is jelent a király előtt. Nyugodtnak látszott. A király keményen összeteremtette és ráparancsolt, hogy azonnal kérjen Gabriele da Veronától bocsánatot. A mellékszobából behívta az ott várakozó Gabrielét. Beckensloernek nem volt mit tennie.

- Bocsánatot kérek tőled, Gabriele püspök.

Azzal mélyen meghajtotta magát és elment. Gabriele ott maradt és fejét csóválta.

- Felség, ezt a bocsánatkérést is elengedtem volna. Az érsek most jobban gyűlöl engem, mint valaha.

- Ne gondolj vele, Gabriele püspök. Én védelmezlek, nem lehet bajod. Ha te sérted meg őt, akkor téged foglak megbüntetni. De én minden erővel rendet tartok köztetek, azt megmondom. Mikor hadba vonúlok, rendben kell tudnom az udvart. Neked mindenesetre megkérem a pápától a bíborosi kalapot. Az úr itt én vagyok, senki más!

Gabriele Rangoni da Verona még akart valamit mondani, de meggondolta. Inkább lenyelte. A király gróf Szapolyai Imrére bizta a kormányt és október végén megindult. Magyar Balázst, Kinizsi Pált, Bátori Istvánt, s a fekete sereg parancsnokát, Hag Ferencet vitte magával.

Először a Száva innenső partján állott meg. Aztán alaposan kitanulmányozván a vidéket, úgy döntött, hogy a találmányt most ki fogja próbálni. Jó messze gázlót keresett és egész seregével

átkelt a Száván. A mozgó sáncokat már elkészítették. Jókora deszkaalkotmányok voltak ezek, voltaképpen földet tartalmazó óriási dobozok. Ezeket száz meg száz szekér szállította az éjszakában az erődítés közelébe. Ez persze nem ment csendben, az őrség megneszelte a szekérnyikorgást, de a vaksötétben nem tudott mást tenni az ismeretlen veszedelem ellen, mint figyelni az éjszakai támadást. Ez nem következett be. De mikor reggel kivilágosodott, a törökök ámulva látták, hogy a vártól nem messze valami különös és ismeretlen rendeltetésű deszkafal nőtt ki a talajból. Ezt azonnal lőni kezdték, de eredmény nélkül. A lövések legfeljebb meglyuggatták a falakat, feldönteni azonban nem tudták. És a mesterséges fedezék mögött serényen folyt az ostromló sereg fölfejlődése. Odavontatták az ágyúkat. Olyan közel, hogy ostromlott várhoz ellenséges ágyúk ilyen közel még soha sehol nem jutottak. De dolgozni még nem kezdtek el. A király sokkal részletesebb haditervet dolgozott ki. Ezer és ezer katona munkájával földsáncokat ásatott, amelyek félkörben vették körül a várat. Ezek kettős célt szolgáltak. Először is bármilyen élelemszállító kísérletnek, vagy felmentő seregnek ezen az övön kellett először áthatolnia. Vagyis Mátyás azzal, hogy elsáncolta magát ostromló létére, az erőd körül maga is erődöt épített. Másodszor: a sáncok védelmet adtak annak a szinte hihetetlen gondolatnak, amelyet a királynak sikerült megvalósítania: mély árkot húzott félkörben és ebbe belevezette a Száva vizét. Így elzárta az őrsereget attól, hogy kirohanhasson, maga azonban a készen tartott ladikok rengeteg készletével bármely pillanatban hidat üthetett az árok felett, hogy megrohanhassa az erődöt. Mindez a bonyolult földmunka a leglázasabb sietséggel is eltartott két jó hónapig.

Csak most kezdődött el az igazi ostrom. A mozgó sáncok nem értek össze egészen, hanem hézagokat hagytak. Mihelyt besötétedett, ezekhez a hézagokhoz ágyúkat vontattak az ostromlók és egész éjszaka szüntelenül lőtték a várat. Mihelyt világosodott, az ágyúk eltakarodtak a hézagokból. Az erőd nem tudott védekezni. Ágyúi voltak ugyan, de az ostromlók sáncait és földdel töltött deszkáit azokkal hiába lőtte. Kirohanni az árok miatt nem tudott. Élelme fogyton fogyott. Bástyái és tornyai egymásután dőltek romba. Minduntalan tűz ütött ki a várban, a kutak nem győzték vízzel az oltást. S ekkor a Száván megjelentek a király nándorfehérvári naszádjai. Valamennyin ágyú. Azok is tüzelni kezdtek.

Egy napon Mátyás érettnek találta a helyzetet az általános támadásra. Éjszakai rohamot rendelt. Az árok vékony jege fölött széles hídakat veretett ladikokból. Vaksötétben lendült neki a támadás az omladozó várfalnak. De csakhamar száz meg száz fáklya világa lobbantott erős fényt a felhatolókra. A támadás nem sikerült. Ahol gyengének nézték a bástyát, ott az még nagyon is védhető volt. Alulról nem látható torlaszok állták a támadók útját. Többször megújult a támadás, de hiába. A roham nem sikerült egyszer sem. Reggelre takarodót kellett fuvatni.

Éppen ekkor hirtelen megenyhült a fagyos idő. Az árokról eltűnt a jég. Mátyás példátlan vakmerőségre szánta el magát. Vezérei hüledezve és megdöbbenve beszélték le, de ő makacsul megmaradt terve mellett. Biztosnak érezte magát dolgában: a tábori asztrológus aznap felállított horoszkópja megmondta, hogy a király egy merész vállalkozása fényes sikerrel fog járni, bár lesz valaki más, akinek életébe kerül. A király ezt a jóslatot kidoboltatta a táborban és felszólította katonáit, hogy egyetlenegy emberre lévén szüksége, jelentkezzék önként, aki nem fél a valószínű haláltól. Százan és százan jelentkeztek. A király újra doboltatott: akinek otthon családja van, azt nem használhatja. A jelentkezők száma jelentősen leapadt. Felállították őket arcvonalba. A király ellépett előttük és találomra kiválasztott egy hatalmas, marcona embert.

- Tégöd vöszlek. Ki vagy?

- Simon telkös jobbágy, borsodi fi, felségöd szógálattyára.

- Alkalmasint megholsz, tudod-i?

- Ippeg azt kévánom, uram.

Mátyás bólintott. Nem kérdezte tovább. Az ilyen katonának tudta legjobban hasznát venni. Ki tudja, mi gyötörte belül ezt az embert. Talán valami betegsége van, ami nagy fájdalmakkal jár. Talán elhagyta a szeretője. Mindegy, az a fő, hogy a halál közömbös neki.

Csónakot rendelt az árokra és megmagyarázta Simon jobbágynak, hogy evezni fog: a vár körül viszi a királyt. Ha kiér a nyilt Szávára, egészen közel kell mennie a falak aljához. Báthori, Magyar, Kinizsi, Hag még egyszer megkísérelték könyörögni. Kinizsi még könnyekre is fakadt, a sírás általában könnyen állt ennél az érzelmes lelkű, bikaerejű óriásnál. De a király nem hederített rájok. Beült a csónakba a katonával. Mindketten evezőhöz nyúltak. Serényen kezdtek dolgozni. Mátyás feszült figyelemmel vizsgálta Szabács falait. Alig haladtak néhány perce, már megindult az őrsereg tüze. A magyar tábor izgalmasan kísérte az esztelen vállalkozást. Kétségtelennek lehetett tekinteni, hogy az evezőket a török nyílak leszedik. Az ágyúk számára ilyen kis tárgy nem jelentett elegendő célpontot, de a nyílak számára annál inkább. Bármely kezdő íjjas kényelmesen megcélozhatta a vizen haladó két alakot. Célozták is váltig. Nyilak és ágyúk is. A csolnak körül pezsgett a víz a nyilaktól és golyóktól. De a csolnakban ülők nyugodt, egyenletes evezőcsapásokkal siklottak előre. Az egyik, aki biztosan tudta, hogy nem fog meghalni, élesen vizsgálta az erőd falait. A másik, aki biztosan tudta, hogy meg fog halni, nem nézett sehova, csak végezte gépiesen, sorsára szántan az evezés munkáját. Csakhamar kiértek a nyilt Szávára, ahol elég biztonságosan siklottak előre, mert egészen a várfal tövében lévén, az ágyúk nem találhatták el őket és a várfok nyílasainak sem adtak kényelmes tárcsát. Mikor azonban az erőd másik oldalán fordultak be a mesterséges ostromcsatornába, az előre felkészült vadászat valóságos lövegtengere süvített és loccsant körülöttük. A csolnak fenekén már tucatjával meredtek a fenékbe fúródott nyílvesszők, a timon peremét ágyúgolyó sértette. Mátyás előrehajolva fürkészte a falak állapotát. A csolnak haladt és haladt a tűzben. A köréje csapódó ágyúgolyók nyomán magasra csapott a víz, mintha a folyóból hőforrások szökkentek volna. És a csolnak Isten csudájára még mindig sértetlen maradt a két benne ülővel, királlyal és paraszttal.

Már alig hiányzott valami távolság ahhoz a ponthoz, amelytől elindultak. A király befejezte a szemlét. Amit tudni akart, megtudta. Most már csak azon esenkedett, hogy sértetlenül ússzák meg az esztelen kirándulást mind a ketten. És már csak mintegy száz ölnyi távolság hiányzott. Már csak ötven ölnyi.

- Még megjárod, - mondta izgatottan, - s eleventön visszakerülsz.

Ebben a pillanatban a jobbágy elhanyatlott. Melle felső részét csapta át az ágyúgolyó, közvetlen torka alatt. Az evező kihullott lankadó kezéből, teste hátrahanyatlott s a csónakot egy pillanat alatt vértenger öntötte el. Mátyás nyugodtan és erős csapásokkal evezett tovább. Csak pillanatok teltek bele és már elérte a partot. A csolnakot féllábával rúgta vissza. Már a deszkasáncok mögött volt, rivalgó katonák tömegében. Élt.

- Még ma támadunk, - kiáltotta, - az strumnak pontyát kilestem. Hun vagyon Szapolyai, s hun Magyarék?

Nem telt belé egy óra, a magyar sereg erős ágyútűz alatt hidat ütött az árok egyik pontján. A fekete sereget tartalékban hagyta, a magyar bandériumokat rendelte rohamra. Sokan a vízbe hanyatlottak, de a toluló sokaság mégis felkapaszkodott az omladékokon. A király közvetlenközelből meglátta, hogy hol védhetetlen a benyomulás. De ugyanekkor rohamot rendelt a vár ellenkező pontján is. A viaskodás rövid volt, de alapos. A két roham tüze közé került őrsereg az utolsó lehelletig vitézül védekezett. Eleven török alig esett a győzők hatalmába. S mikor már gyülekezőt fuvatott, akkor tünt ki, hogy Hag Ferenc meghalt. Tartalékban kellett volna maradnia a fekete sereggel, de ő vitézi becsvágyában nem tudta elviselni azt a gondolatot,

hogy a győzelemben ne legyen része. Gyorsan átvette egy gyalogos század vezetését, a király tudta nélkül, lándzsadöfés fúrta keresztül a vékonyát, ott maradt holtan a véres kövek között.

Még egy órája sem volt ura Mátyás az elfoglalt várnak, mikor nagy hűhóval két hordót gurítottak eléje. Olyan hordók voltak ezek, amelyekben nyílvesszőket szoktak szállítani, acélfonállal összekötött tucatokban. Mind a két hordón velencei pecsétet találtak. Nyilvánvalóvá lett tehát, hogy Velence hadiszert szállított a törököknek. Mátyás gyors haditanácsot tartott, az áruló lelet mód nélkül felháborította. Azonnal Velence területei ellen vonulni, így szólt a haditanács döntése. S éppen csak hogy megparancsolta, hogyan javítsák ki az immár magyar erőd sérüléseit, éppen csak hogy számba vette a zsákmányolt hadianyagot, máris megindult a sereg Velence ellen. Illő hadüzenettel: gyors lovasok száguldottak ezt a signoriának hirül adni.

Petergozd határában már velencei követség jött szemközt a bosszút kereső sereggel. Huszonnégy agg urat küldött a velencei köztársaság, válogatott galambőszöket, tetőtől-talpig fehérben. Szónokuk magyarázni kezdte, hogy a velencei kormány nem rendelkezik kalmárainak szabad kereskedési joga felett: a nyílvessző-szállítmányokat szabad velencei kereskedők, mint magánemberek szállították a signoria által nem ismert rendelőknek. Mély tisztelettel bocsánatot kérnek és minden erkölcsi elégtételre hajlandók.

- Az erkölcsi elégtételt elengedem - felelte Mátyás a követség agg szónokának -, de az anyagit nem. Amit kalmáraitok a hadiszállításért kaptak, annak teljes összege az enyém. Menjetek haza és mondjátok meg, hogy a megtorlásról lemondok, de a pénzt Budán várom.

A huszonnégy fehérruhás és fehérhajú olasz visszaindult Velencébe, a király pedig indult haza, Budára. Március elsején érkezett meg. Az első, amit jelentettek neki, Beckensloer árulása volt. Az esztergomi érsek azzal az ürüggyel, hogy Aachenbe megy zarándokútra a Szűz híres képéhez, elment az országból, de már Bécsben megállott. Itt Fridrik feltűnő dísszel és barátsággal fogadta, nagy stíriai birtokot adományozott neki és írásban lekötötte számára a megürülendő salzburgi érsekséget. Nyilvánvalóan már eleve összebeszéltek. Beckensloer magával vitte az esztergomi érsekség kincseit, a székesegyház vagyont érő kegyszereit, Vitéz János egész könyvtárát és háromszázezer aranyforint készpénzt.

Mindezt Gabriele jelentette neki.

- Felség, - mondta tehetetlen zavarban - én jól tudom, hogy mindennek én vagyok az oka. Az érsek megtudta, hogy felséged megkérte nekem a bíborosi kalapot.

- Erről nem akarok többet hallani, - mondta Mátyás, legyürve tomboló haragját - majd megtudod később, hogy ebben az ügyben mit határoztam.

Még aznap kiment anyjához Óbudára. Ahogy kezet csókolt neki, azonnal erre az ügyre tért rá.

- Asszonyanyám, érseknek mend egész dógát tudom. Az Jézusra kéröm asszonyanyámot, csak egyet ne mondjon, azt, hogy „lám megmondtam”. Mert azt elviselni nem bírom.

Hunyadiné fejét rázta.

- Ha nem szólassz ez skandalomrul, sem mondtam vóna illy igéköt. Csak azt mondom, fiam: egy fajtát figyelj világ éltödben: némöt fajtát. S egy személyt: Fridrik császárt.

Aztán a kisfiúról beszéltek, Jánoskáról. Hunyadiné imádta unokáját s úgy tudott róla beszélni, mint a zsilip alól kiszakadt malomvíz. Már kétéves, már futkos, már beszél. De Mátyás csak félig-meddig figyelt fiára. Soha így Fridrik fel nem keltette fogcsikorgató haragját. Most megint lobogva fellángolt benne a tudat: neki ezen a világon csak egyetlen igazi ellensége van, Habsburgi Fridrik, a német-római császár.

XVI.

Az a glogaui herceg, aki már elmult nyolcvanéves, mikor brandenburgi Achilles nyolcéves leányát elvette, négy évi házasság után meghalt. Tizenkétéves özvegy maradt utána, aki Hohenzollern-leány volt és Glogau hercegséget örökölte. Ulászló sietett eljegyezni a gyermeket. De ekkor Sagan hercege, János, valami örökösödési igényre hivatkozva, fegyveres erőhatalommal birtokba vette a glogaui hercegséget és Mátyáshoz fordult megerősítésért, lévén a kis Glogau Szilézia egyik hűbéres fejedelemsége. És Mátyás meg is erősítette. Nem lehetett inyére, hogy Ulászló, aki hozzá hasonlóan hordta a cseh királyi címet, de csak a cseh területeket bírta, sziléziai területet szerezzen hozomány gyanánt. Erre Ulászló is visszatáncolt a házasságtól. Olyan ürügyet talált a kitűzött esküvő halasztására, amelynek jogos voltát kétségbe sem lehet vonni: azt mondta, hogy Mátyás esküvője világraszóló pazar eseménynek igérkezik s ő, mint ellenkirály, nem teheti ki magát összehasonlításoknak. Majd megtartják a lakodalmat félesztendő mulva.

Achilles belátta a kifogást. A magyar király esküvőjének előkészületei valóban egész Európa minden udvarát beszéltették. Mindenki tudta, hogy Ferrante király kétszázezer aranydukát hozományt ad a leányával, még pedig százhetvenezer aranyat készpénzben, harmincezret ékszerekben. Holott idősebbik leányának, Eleonórának, akit Ercole estei herceg vett el feleségül, csak nyolcvanezret adott, abból is visszaalkudott húszezret.

Tavasszal már gyülekeztek Budán azok a főpapok és főurak, akik vagy a menyasszonyt hozó küldöttségben voltak részt veendők, vagy arra szemelte ki őket a király, hogy ehhez, vagy ahhoz a fejedelmi udvarhoz lakodalmi meghívót vigyenek. Külön-külön küldöttség ment meghívót vinni a németrómai birodalom minden fejedelemségéhez, Kázmér lengyel királyhoz, Ulászlóhoz, Merész Károly burgundi herceghez, az előkelőbb birodalmi városokhoz, az olasz fejedelmekhez.

A menyasszonyért induló küldöttség élére a boroszlói püspököt tette a király. Eredetileg az esztergomi érseket tette volna, de az elárulta és megszökött. Így jutott a nagy tisztesség Rüdesheimi Rudolf püspöknek. De azért jutott magyar főpap is a küldöttségbe, még pedig az új váradi püspök. A váradi püspökséget azóta nem töltötte be Mátyás, mióta Vitéz Jánost onnan emelte a primási méltóságra. Hosszú éveken át maga foglalta le a váradi püspökség dús jövedelmeit, amelyek a folytonos pénz-szükségben igen jól estek neki. De ez már kezdett lassan botránnyá válni, most végre el kellett szánnia magát, hogy kinevez valakit váradi püspöknek. Ki is nevezett valakit, a törvény világos rendelkezése ellen megint külföldit, még pedig morvát, Filipecz Pruisz János volt ennek a neve, apja kelyhes vallású falusi kovácsmester volt. A fiú már a katolikus hitben nevelkedett és tanult. Magyarországra került papnak és hamarosan óbudai prépostságra vitte. Óbudán megnyerte a Hunyadiné jóindulatát, azonkívül a király figyelmét is magára tudta vonni azzal, hogy folyton építkezett. Most tehát ő lett a váradi püspök.

A két egyházi férfiú mellett szükség volt egy olyan világira, aki odalent Nápolyban a király nevében mint jelképes vőlegény lép az oltár elé. Mátyás erre unokafivérét kérte fel, Dengelegi Pongrácz János erdélyi vajdát. Másik unokatestvére, Geréb Péter felsősziléziai főkapitány, szintén részt vett a küldöttségben. Aztán gróf Szentgyörgyi János és gróf Szentgyörgyi Péter; gróf Frangepán Bernát nemkülönben, akit nem is lehetett kihagyni, mert a felesége aragoniai Alojzia volt, a Beatrix rokona, anyja pedig Este hercegnő. Rozgonyi László, Drágfi György, Pető, Telegdi, Just, Turóczi, Bánfi, Székely, csupa délceg, jó kiállású magyar úr. A cseh főrendek közül János ratibori herceg, Miklós oppelni herceg és Sternberg János gróf ment a küldöttséggel, azonkívül Henrik münsterbergi herceg, a boldogult Girzsik fia. Mindegyik

úrnak fényes kisérete is volt s mikor a küldöttség végleg megalakult, több lett hétszázötven embernél. A küldöttség saját zenekarral utazott és még bohócokat is vittek, akik rikító, tarka köntösben mutatványokat műveltek, ha a díszes sereg városokon haladt keresztül. De még ezeknél is nagyobb feltűnés keltésére volt hivatva az a húsz előkelő török hadifogoly, akik keleti díszruháikban látványosság gyanánt haladtak a menettel.

Júniusban indultak el. Az útitervet a két udvar közösen úgy állapította meg, hogy a küldöttség szeptember elején érkezik Rómába és decemberre térnek vissza az új magyar királynéval.

Hat hónapig várta Beatrix hercegnőt a király. Hat hónapig minden államügy másodrendű dolgává süllyedt, az első az esküvő előkészítése maradt. Minden apróságggal maga törődött, az ünnepségek legkisebb részletét is maga vitatta meg. A budai királyi palotában a munkások százai dolgoztak s éppen ilyen serény munka folyt lent Székesfehérvárott, mert az ünnepség rendje szerint a mátkapárnak ott kellett először találkoznia. Hat hónapon át nem volt nap, hogy a lakodalommal kapcsolatban valami fontos dolog ne történt volna. Kivált a meghívottak különböző értesítéseiben. Volt, aki tüntető nyájassággal jelentette be eljövetelét, volt, aki átlátszó kifogásokkal mondott le. Fridrik is lemondott, Kázmér király is, Ulászló is. A bajor hercegek, a pfalzi választó, a szász választó, a doge csak követekkel szándékoztak magokat képviseltetni. De személyes megjelenésöket jelentették be Ujlaki bosnyák király, a liegnitzi herceg, Kristóf bajor herceg és mások. Boroszló három tanácsúr utazását jelentette. Rengeteg főúri vendég ígérkezett Sziléziából, Lengyelországból, Morvaországból, Csehországból.

Egy novemberi napon Hunyadiné útra kelt a szlavóniai határ felé. Úgy beszélte meg fiával, hogy a határon ő fogadja a királynét. Bánfi Miklós, pozsonyi gróf és főpincemester kísérte, húsz előkelő nemesi hajadon egyforma díszruhában, s a kellő fegyveres csatlósok serege. Ekkor már kezdtek érkezni messze földről a vendégek. Az ünnepségek tulajdonképpen meg is kezdődtek. Délben is, este is fényes étkezések folytak, a király minden vendéget külön kihallgatáson fogadott.

December hetedikén a király kitűzte másnapra az ünnepélyes indulás óráját. És alkonyattájban elment abba a zárdába, ahol Borka éldegélt. Még mindig nem találkozott vele. A kisfiút olykor meglátogatta, de Borka ilyenkor mindig visszavonult a klauzúra lezárt ajtai mögé. Most azonban a király beszélt a fejedelemasszonnyal, hogy szeretne néhány szót váltani. S mikor belépett a gyerekhez, csakugyan ott látta Borkát. Semmit sem változott. Ugyanaz a finom kis arc, halovány foglalatában a két valószínűtlenül nagy szem. Csak barna kámzsája tetszett furcsának és nagy fehér főkötője. Mintha valami jelmezt viselt volna.

- Akartalak látni, - mondta Mátyás kissé elfogódottan, - hogy búcsúzzam tőled.

Borka ölében tartotta a kisfiút. Mosolygott.

- Kedves, hogy gondolsz rám. De én tőled már régen elbúcsúztam.

Mátyás körülnézett. Dajka és szobalány tettek-vettek a szobában. Intett a fejével, azok kisurrantak.

- Érzem, Borka, hogy valamit mondanom kellene neked, de nem találom a szavakat. Valami hálát, vagy köszönetet, én nem is tudom.

- Ne törd a fejed rajta. Kettőnk közül csak énnekem van köszönni valóm. Te néhány kellemes órát kaptál tőlem, amit mástól is megkaptál volna. De én tőled kimondhatatlan boldogságot kaptam, amit nekem senki más nem adhatott. Kimondhatatlanul boldog maradok is, míg csak meg nem halok.

- Nem szenvedsz?

- Egyáltalában nem. Hogy vétettem az erény parancsai ellen, azt meggyóntam és feloldozást kaptam. Most mindig imádkozom, vagy a gyerekkel játszom és rád gondolok. A lelkem nyugodt és tiszta. Nálam boldogabb és megelégedettebb nő nincs a világon.

- Az esküvőmre három tanácsúr jött Boroszlóból. Akarod őket látni? A liegnitzi herceg is itt van.

- Köszönöm, nem. Atyámmal rendszeres leveleket váltunk, mást nem akarok látni.

- Egyáltalában nem tehetek semmit, amit szeretnél?

- Nem, köszönöm. Azaz... egyet kérnék tőled. Szeretném, ha a királyné őfelségével meg tudnád értetni, hogy ezt a kisfiút nem kell gyűlölnie. Jankó mindig második lesz az ő gyermekei mögött. Én mindig úgy fogom nevelni, hogy ennek tudatában legyen. Akit feleségül veszel, az bizonyára jóságos lesz és igaz szívű. Talán szeretni fogja a mi Jankónkat...

Akiről szó volt, az már három éven túl járt, vagy inkább totyogott az ilyen apróságok módján. Most éppen mozdulatlanul állott anyja mellett, félkezével erősen fogta a barna apácaköntös szélét, másik kezének hüvelykujját elgondolkozva tartotta szájában. És bámulta apját. Ez pedig rászólt magyarul:

- Vödd az szádbúl ujjadat, he!

Jankó kikapta ujját a szájából. Megszeppenve nézett a hatalmas emberre, akit oly ritkán látott és akiről tudta, hogy mindenkinél nagyobb úr az egész országban. Borka rátette kezét a gyerek gondosan fésült fejére.

- Nem is lehet őt nem szeretni. Hiszen olyan szelíd, olyan kedves kis jószág...

Mátyás megindultan nézte őket, a leányasszonyt és gyermekét.

- Megigérem neked, Borka, hogy megszerettetem őket egymással. És azt is megigérem, hogy ezt a gyermeket nem fogom megaláztatni másokkal soha.

- Köszönöm. Te nem is lehetsz más, mint nagy és nemes. Most szeretném, ha magamra hagynál.

- Megyek, Borka. De ha majd néha a fiú neveléséről kell tanácskoznunk...

- Nem, nem. Azt Hunyadiné asszonyommal is meg tudom beszélni. Szeretném, ha nem látnálak többet.

- Soha?

- Soha.

Borka csendes volt és alázatos. Pillantásában nyoma sem volt valami lelki háborúnak, inkább a könyörgés őszintesége látszott benne. És még mosolyogni is tudott.

- Legyen kívánságod szerint - felelte Mátyás lassan -, nem fogsz többé látni. De... de most innen elmenni nagyon nehéz.

- Kérlek, menj oda az ajtóhoz és nyisd ki. Aztán állj a küszöbre. Háttal nekem.

- Miért?

- Tedd meg, amire kértelek.

Mátyás csodálkozva vállat vont, de megtette. Odaállt a nyitott ajtó küszöbére. Háttal a szobának. Ekkor megszólalt Borka kedves, csendes, szenvedélytelen hangja:

- Most indulj meg és ne nézz vissza. Ne is búcsúzz, azt sem szabad. Menj, kedvesem.

A király habozott kissé, de aztán engedelmeskedett. Elindult, nem nézett hátra. Magában mélységes tiszteletet érzett kedvese iránt. Ilyen tiszta és előkelő lelket nem ismert még egyet. S mikor a klastrom előtt lova nyergébe szállott, úgy érezte, hogy ilyet nem is fog ismerni soha. Millió között egy nő van ilyen. Mialatt hazafelé lovagolva tűnődött sorson és életen, elővette azt a kis képet, amelyet mindig magánál hordott, s amely kicsiny elefántcsontlapon Beatrix hercegnőt ábrázolta. Finom olasz művész festette, s úgy tetszett, hogy valószínűleg élethű, mert a valóság és az élet benyomását tette. Soká nézte a leány magas, fehér homlokát, rőtbe játszó gesztenye haját, félig lehúnyt titokzatos szempilláit, szeplőtlenül finom arcbőrét és szépen rajzolt, telt piros ajakát. Vajjon ki ez a leány és mit hord a szívében? A horoszkópok, amelyeket most nap-nap után készíttetett, tele voltak szerelemmel és mindig szerelemmel. Azzal az érzéssel, amelyet ő eddig nem ismert. Mert még Borkát sem az igazi szerelemmel szerette. Vajjon milyen lesz az, ha most csakugyan szerelmes lesz? Harminchat-éves korában a tizennyolcéves királykisasszonyba, az egyelőre oly rejtelmes idegenbe?

Másnap a királyi palota udvarán gyülekezett a vendégsereg. A király, kísérete és vendégei díszes szánokba ültek. A kapun túl háromezer lovas csatlakozott hozzájuk. Szép idő kedvezett az utazásnak, kemény hideg, de ragyogó napsütés. Másnap már megérkeztek a koronázó városba. Itt már várta a hírnök, akit a szlavón határról előre szalajtottak: a királyné úton van és pontosan fog érkezni. Mátyás minden késedelem nélkül kiment a város határába, hogy ellenőrizze, minden rendben van-e az ünnepélyes találkozásra kitűzött helyen. Ott állott a három hatalmas sátor. Középen a bíborszínű, aranyrojtos. Ez előtt tizenkét vég égszínkék posztó hosszú szőnyeg gyanánt leterítve a hóra. A sátrak háta mögött két óriás máglya, egyelőre gyujtatlanul. Festett cölöpöket összekötő bíborzsinórok jelölték az egyes küldött-ségek helyét. Minden a helyén, minden pontos és várakozó. Aztán visszament a városba és személyesen nézett meg mindent. A székesegyház díszítéseit, a Beatrix előkészített szállását, a menet számára fellobogózott útvonalat. A késő éjszakai órákig tanácskozott méltóságokkal, mesteremberekkel, követekkel, az emberek hosszú sorával. Holtfáradtan esett ágynak a prépost házánál ideiglenesen berendezett szállásán. A kitűzött rend szerint első este Beatrix egyedül volt megszállandó a királyi kastélyban, Mátyás illendőségből más háznál akart hálni.

Rövid alvás után már hajnalban talpon volt. Még egyszer maga akart mindent látni, hogy az ünnepséget a legcsekélyebb hiba se zavarja. Most már óránként érkeztek a fullajtárok, jelentvén a közeledő menet egyes állomásait. És elérkezett az óra, mikor az egész díszes tömeg elindult a várostól félmérföldnyi távolságban kijelölt helyszínre a sátrakhoz. A mág-lyák most már hatalmas lánggal lobogtak és recsegtek. A katonák alig tudták üresen tartani az útvonalat a beérkezendő menet számára, akkora volt a tolongás.

Végül vágtatva jött a legutolsó lovas hirnök: jönnek.

Mátyás leszállott lováról. Az előkelőségek a kijelölt rendben állottak fel mellette. Jobbján a bosnyák király és a külföldi követek, balján a nádor s a többi világi és egyházi méltóság. Közvetlen Mátyás előtt a nádor fia, az ifjú Guti Ország, kezében a meztelen királyi karddal. A hó ritka pelyhekben hullongott. Egyszerre hallhatóvá lett a nászi sereg közeledése. De az éljenzés elnyomta ezt a zajt.

Gróf Bánfi Miklós volt az első, aki látható lett. Feltűnt az égszinkék posztó legvégén, kardo-san, díszruhásan, kezében feltűnően nagy virágbokréta. December közepén élő virágokból. A bokrétáról aranyfonálon gyémántgyűrű függött, köve mogyorónyi. A gróf megállt a király előtt és tisztelgett.

- Magyarország és Csehország felségös királynéja ez virágokat hódolatúl s szeretetűl küldi felségös férjinek.

Mátyás kezébe vette a bokrétát, de csak futó pillantást vetett rá. Mert a kék posztó végén most tűnt fel felesége. Jobbján Hunyadiné, balján Dengelegi Pongrácz János erdélyi vajda, mögötte a húsz magyar nemes kisasszony s aztán a beláthatatlan kiséret tömege. A király ugyanolyan gyorsaságot tartva, ahogyan azok közeledtek, megindult felesége felé, hogy az udvari előírás szerint pontosan a futószőnyeg közepén találkozzanak.

- Csakugyan szép, - gondolta a király kacagó lélekkel, - csakugyan nagyon szép.

Egymáshoz értek. A királyné megemelte hosszú szoknyáját, hogy letérdeljen koronás ura előtt, ő azonban megfogta és felemelte.

- Ave, regina! - mondta neki és mélyen, kutatóan a szemébe nézett.

A szép szempár szabadon, bátran, forrón felelt a pillantásra.

- Ave, rex! - felelte Beatrix.

Mátyás kezet csókolt anyjának. Aztán megfogta ujja hegyével Beatrix jobbkezének ujjhegyeit és magasra emelte. Igy vezette be a sátorba. Mögöttük léptek be Hunyadiné, a nemes szűzek, az idegen követek, a királynét kisérő előkelőségek, a bosnyák király és Gabriele, az egri püspök. Felállottak félkaréjban, középre tessékelték a királynét, az egri püspök kiállott elébe.

- Quando sei arrivata, serenissima regina Beatrice...

Az egri püspök, olasz ember, olaszul szólott a magyar királynéhoz, aki félig olasz volt, félig spanyol. Röviden szólott, ahogy a király előre meghagyta neki, biztosította az egész ország rajongó szeretetéről. A királyné azonnal válaszolt. Latinul. Formás mondatokat mondott, természetesen, a lámpaláz minden nyoma nélkül, közvetlenségén semmi sem árulta el a betanultságot. Mátyás gyönyörködve nézte és hallgatta. Szíve majd kiugrott örömében. Még két szónoklaton kellett túlesni. Előlépett a pfalzi követ, kimentette a meghívott fejedelmek távolmaradását és egész Európa szerencsekívánatait fejezte ki. Erre a királyné egy lovagja válaszolt úrnője nevében. Abban a pillanatban, mikor befejezte, a sátornyílásban álló tiszt felemelte a kezét. Kint harsány kürtszó zendült meg, majd rákezdte az udvari zenekar. A királyi pár kilépett a sátorból. Künt már lovaik várták őket. De egyszersmind dulakodás és rendetlenség. A sokaság megbontotta a rendet és rárohant a kék futószőnyegre. Tépték, szaggatták a posztót, mindenki emléket akart belőle. Az alabárdosok már ütésekkel igyekeztek rendet tartani. A király ráncolt homlokkal pillantott oda.

- Sempre i Veneziani! - mondta nevetve a királyné.

S mikor nyeregbe ültek, a király kérdő pillantására fesztelenül, nyájas társalgóhangon mondta el, hogy a velenceiek, akik menetéhez csatlakoztak, az úton igen zabolátlanul viselkedtek és mindig rendetlenséget csináltak. Úgy beszélt a királyné, mintha évek óta ismerte volna férjét, közvetlen volt, nyugodt és vidám.

Az ő lova hófehér volt, a királyé barna mén. Mind a kettő szerszáma színarany, mind a kettő takaróján rengeteg drágakő. Megindultak egymás mellett. Köröskörül rivalgott az örvendező sokaság. Beatrix nyájas mosollyal integetett jobbra-balra. Mátyás figyelte, hogy felesége hogyan üli a lovat. Nem ülte rosszul.

- Királyné, - szólt olaszul, - kimondhatatlanul boldog vagyok, hogy megjöttél.

- Én is szívből örvendek. Milyen kedves hozzám a te néped, nézd, mennyire örülnek.

- Most már a te néped is. Melegszívű, nemes nép. Nagyon meg fogod szeretni. S ők úgy fognak imádni, akár csak én.

Beatrix oldalt villant a királyra. Forró nézés volt, pajkos és boldog. De erős kürtszó hallatszott, amely a pillantást félbeszakította. Megállottak. A tér kitisztult előttük.

- Mi ez?

- Német szokás, - felelte Mátyás, - ez a két lovag itt tornát fog vívni mulattatásodra. Egyik Munchingen Vilmos nevezetű, másik Ottó bajor herceg.

A nyílt mező havas talaján két vértes lovag állott. Lovaik is páncélosan. Megint harsogás szólalt. Egymásnak robogtak előreszegzett lándzsákkal. A roham olyan jól sikerült, hogy nemcsak mindakét lovag fordult ki azonnal a nyeregből, hanem a két ló is eldőlt. A lovagok gyorsan felálltak, de a paripák tehetetlenül fetrengtek nehéz vértjeikben. Ki kellett oldani őket, hogy felkelhessenek.

- Mehetünk, - szólt a király.

- Azt hallottam, hogy te vagy a világ legjobb tornavívója. Igen büszke vagyok rád.

- Nem büszkébb, mint én a világ legszebb asszonyára.

- Tetszem neked?

- Kimondhatatlanul.

Mélyen, hosszan néztek egymás szemébe. S a király vakmerően szólott:

- Csak már otthon volnánk, Budán... ketten...

Beatrix lesütötte szemét. Mélyen elpirult.

- Nem szép tőled, hogy megpirítasz.

- Tíz váramat odaadnám, ha most rögtön megcsókolhatnálak. De milyen udvariatlan vagyok, látod, meg sem kérdezem, hogyan utaztál. És most már nem is kérdezhetem. Most le kell szállnunk. Tudod, mi a Szent Jobb?

A város kapuja elé érkeztek, Beatrix bólintott. Nagy sereg pap várt ott a kapuban. A zenekar elhallgatott és a papi kar szent zsolozsmába kezdett. A királyi pár leszállott. Hat karinges pap vállán hozta az üvegfalú, vadonatúj aranyszekrénybe helyezett Szent Jobbot. Füstölővel tömjéneztek előtte. Mátyás és Beatrix letérdeltek a havon terített keleti szőnyegre. Aztán felálltak. Baldachin került föléjük, lovaikat elvezették. Most már nem lehetett beszélgetni, lassan lépdelve haladtak a Szent Jobb után, Mátyás levette kócsagos, drágaköves süvegét. Más karinges papok más szent ereklyéket is vittek. Ahogy a bazilikához közeledtek, onnan már zúgott az orgonaszó. Beléptek, Beatrix kissé világias érdeklődéssel nézett körül, a falakon a győzelmes csaták martalékul ejtett pajzsai és zászlói sorakoztak.

Két trón állott az oltár mentén, balfelől a királyé, jobbfelől a királyasszonyé. Elváltak és kiki elfoglalta helyét. Igy hallgatták végig a Tedeumot, néha lopva keresték egymás pillantását. Mátyás újjongott magában. Szép volt Beatrix, sőt bolondítóan kívánatos. Modora kitűnő, egyénisége elbájoló. Türelmetlenül számolgatta magában az órákat, hogy ezt a szépséges szép leányt mikor szoríthatja sóvárgó melléhez. Aztán elszégyelte érzéki gondolatait az Isten házában. Imádkozott.

A mise befejeztével a Bazilika előtti téren következtek a bemutatások. A rengeteg ember elhelyezkedett az előírt sorrendben. Előbb Mátyás mutatta be az ország nagyjait és a külföldi vendégeket feleségének, majd pedig Beatrix mutatta be neki a maga kíséretét. Legelőször Aragoniai Francesco herceget, testvéröccsét. Ez tizennégyéves fiú volt, jókedvű és kissé szeles. Egyszerűen sógora nyakába ugrott, megölelte és hevesen többször megcsókolta.

- Piano, piano, - hallatszott egy udvari ember ijedt intelme.

Ezt is bemutatták: Rutilio Zeno volt, a kis herceg nevelője. Aztán bemutatták Roverella jeruzsálemi lovagot, a volt nuncius fivérét, aki mint Beatrix orvosa érkezett. Cristoforo de

Bianchi lovag a ferrarai herceget képviselte, Francesco Bandini de Baroncelli lovag a firenzei herceget és így tovább. És végül sor került egy termetes, büszke asszonyságra, akinek Nardella volt a neve és mint gyermekkori dajkája jött a királynéval. Férjét is magával hozta a dajka, Sabatino Viola nápolyi polgárt, ezt is bemutatták. Ez a házaspár volt a leggőgösebb az egész társaságban.

A bemutatási ceremónia végével az előre megállapított műsor azt írta elő, hogy a királyné visszavonúl lakására és kipiheni az utazás fáradalmait. Másnapi miséig nem is látja a királyt. Mindnyájan a király kastélyába vonultak, s ennek kapujában a királyi pár szertartásos búcsút vett egymástól.

- Nagyon nehéz lesz holnap reggelig várni, - súgta a király.

- Nekem sem könnyű, - súgta vissza Beatrix.

Elváltak. A király a maga kíséretével a prépost házába vonúlt. Ott végre kifújhatta magát. Anyjával beszélhetett, a Nápolyban járt küldötteket hallgathatta. Az út történetét akarta hallani elejétől végig. Részletesebben, mint az eddigi hézagos levelekből tudhatta. El is mondtak töviről-hegyire mindent. Menet különösen Ferrarában volt nagy sikerök, ahová nagy bárkákon vonúltak Velencéből. A ferrarai hercegnek úgy megtetszett a magyar kürtösök trombitáló tudománya, hogy külön húsz aranyat adott nekik. Nápolyban leírhatatlan pompa és ünnepélyesség fogadta őket, de rendkívüli izgalom is, mert megjött a híre annak a merényletnek, amelyet Ercole d'Este, a ferrarai herceg, ellen követtek el. A hercegasszony, Beatrix nővére, gyermekágyban feküdt a merényletkor. De Ercole hercegnek nem lett semmi baja, s a merénylő unokafivért lenyakazták. Az izgalom hamar elült Nápolyban, s egyik ünnepség a másikat érte a magyar küldöttek tiszteletére. A Castello Nuovo nevű királyi palotában színjátékokat rendeztek, lóversenyek és tornavívások egymást érték. A jelképes esketést a szabad ég alatt tartották meg a Piazza dell'Incoronata nevű térségen. Itt nagy emelvényt állítottak. Ferrante nápolyi király koronával a fején, teljes királyi díszben vonúlt fel. Beatrix hercegnőt Caraffa bíboros vezette kézen fogva, utánok jöttek az ország összes püspökei. Először lefolyt a házasságkötési ceremónia, amelyen a magyar királyt Pongrácz vajda képviselte. Aztán Beatrixot, most már Mátyás király feleségét, ünnepélyesen magyar királynévá koronázták egy aranykoronával, amelyet a pápa küldött Nápolyba. A szertartás után egész Nápoly népét megvendégelték, lovagtornák és jelképes felvonulások következtek, este pedig csodálatos tűzijáték az öbölben. A magyarok nem tudtak betelni a város szépségeivel és a tűzhányó Vezuv csodálatos füstölgésével. Aztán a hercegnő, most már a magyar király hitvese, elbúcsúzott családjától. Manfredoniáig elkísérte testvérbátyja, a trónörökös is. Itt hajóra szállottak. Most jött csak a haddelhadd. A magyar és cseh urak még sohasem éltek meg tengeri viharokat. Most volt benne részök bőven. Két álló hétig borzasztóan érezték magokat, a tengeri betegség mindet elővette, azt hitték, hogy meg fognak halni. Áldották az Istent, mikor Chioggia mellett megint szárazföldre léphettek. Többen megesküdtek, hogy soha ez életben nem szállnak még egyszer hajóra. Harmadnap bevonúltak Ferrarába. Ott Ercole herceg tejben-vajban fürösztötte őket és megint csak folyton a magyar trombitákat akarta hallani. Palazzo del Cortile a neve a ferrarai fejedelmi palotának, ebben hallatlan pompát fejtett ki a herceg. A vendégszobákat a Hunyadi-címer hollójával diszítették. Ercole büszkén magyarázta a küldöttségnek, hogy ebből a palotából már utazott egyszer királyné Magyarországra és azt is Beatrixnek hívták: II. Endre magyar királynak lett a felesége, és nagyanyja III. Endrének, az utolsó Árpádházi királynak. Ünnepélyek, táncok, tornajátékok itt is egymást érték. Aztán tovább indúlt a királyné és kísérete, amely az úton folyton szaporodott. Most már voltak vagy nyolcszázan. Velencében maga a doge, Andrea Vendramin fogadta őket. Itt Beatrix olyan beszédet vágott ki a doge szónoklatára, hogy mindenki elámult tökéletes latinságán és szónoki készségén. Velencéből Friaulnak mentek, átkeltek a havasokon. Villachon

túl a stiriai tájakat felégetve és elpusztítva találták, nemrég ott garázdálkodott a török. Nem is voltak biztosak benne, hogy nem bukkan-e fel útjokban valami kóbor pogány csapat, ezért lassan és kellő előörsökkel utaztak. Így értek a szlavóniai határra, Pettau vára alá, ahol Hunyadiné várta őket. Két és fél hónapig tartott az út Nápolytól Székesfehérvárig. A királyné végig jókedvű volt. Mindenkihez kedves, de rangját mindig megtartó. Egytől-egyig mindenki megszerette.

Egész nap a nagy út emlékeit meséltette magának a király. Késő este maradt csak négyszemközt anyjával.

- Asszonyanyám, mit szól az asszonyhoz?

- Ékös fehérszemély, ugyan kévánatos. Szegény Katalinval nem is hasollítom.

- Igen, igen, de természeti?

- Királynénak terömté Isten is. Ha mi bajod valaha is akadhat véle, csak ez. Férje légy, de királya.

- Asszonyanyám szereti?

Hunyadiné vállat vont.

- Ha jó hozzád, az ördög öregannyát is szeretöm. Ha nem jó, az angyaloknak angyalát se.

Mátyás nevetett.

- Néköm iszonytató mód tetszik, megmondom áperté. No menjünk, aludjunk.

Boldog volt, friss, izgatott. Soká nem tudott elaludni. Másnap, csütörtökön ismét misét hallgatott. De egyedül nem maradhattak sem előtte, sem utána egy percig sem. A misét Gabriele olvasta, az evangélium után a király is, a királyné is megcsókolták a szent könyvet, a gyertyákat hat főúr vitte előttük. Úrfelmutatás után ősi szokás szerint az egész megjelent közönség körüljárta az oltárt és kiki letette vagyont érő ajándékait az egyház és a szegények számára. Mise után megint elbúcsúztak egymástól. Míg a jelképes esketést az igazi nem pótolta, nem lett volna illendő kettesben maradniok.

Erre még soká nem került a sor. A műsoron harmadnap a királyné koronázása szerepelt. A misét Vetési Albert mondta, a királyné koronázására az esztergomi érsek helyett jogosult veszprémi püspök. Ez a mise volt a fehérvári ünnepségek legfényesebb pontja. Az urak káprázatos díszben jelentek meg. Ujlaki olyan dolmányt hordott, amelyet egész hosszában igazgyöngy és skófium borított, aranyszövésű mentéjét ötszáz gyémánt ékesítette, öve maga megért hatvanezer aranyat.

A templomban tizenkét lépcső magasságú trónt állítottak a királynénak. A lépcsőfokokat aranyszőnyeg fedte. Hunyadiné kísérte fel erre a trónra. Beatrix arannyal átszőtt piros ruhát viselt, fölötte hasított ujjú olaszos selyempalástot. Haja kibontva hullott hátára, két sor igazgyöngyöt fűzött bele. Mikor a koronázómisében magára a szertartásra került a sor, a karinges papok egy kárpit mögé vezették, amelyet az oltár mellett állítottak fel. A kárpit mögött a királyné átöltözött. Olyan ruhát vett fel, amely jobb karját és háta egy részét meztelenül hagyta. De ezt nem lehetett látni, mert aranyszövésű, piros koronázási palástot borítottak rá. Az oltár másik oldalán hasonlóan magas trónon ült a király, fején a szent koronával, vállán a szent palásttal.

A veszprémi püspök ekkor intett a bosnyák királynak. Ujlaki, mint hűbéres fejedelem, az országalmát és a jogart kezében tartva, a király elé járult és meghajtotta magát. Mátyás lejött a trónról és az oltár elé állott, Beatrix jobbja felől. Mind a ketten letérdeltek. A püspök megáldotta őket, aztán felolvasta a latin eskümintát. A királyné, kezét a bibliára téve, elmondta az

esküt. Ekkor a palást lekerült róla és láthatóvá lett hófehér karja és háta egy része. A király odapillantott és mély lélegzetet vett. A püspök latin szöveget mormolva megkente Beatrix karját és vállát. Most a nádor, aki oldalt állott, harsány hangon elkiáltotta magát:

- Király, akarod-e, hogy a királyné megkoronáztassék?

- Akarjuk, - felelte Mátyás.

A korona odakerült Beatrix szép fejére. Eddig nem szólt a zene, most egyszerre teljes erővel felharsant. De még ennél is erősebb volt a vivátok orkánja s a földhöz vert kardok dörömbölése. A királyné visszament a kárpit mögé és az előbbi ruhát öltötte magára. A király felavatta az aranysarkantyús lovagokat, többek közt sógorát, Francesco herceget, Kristóf bajor herceget, azonkívül számos fiatal főurat.

Ez a mise órák hosszat tartott. Késő délután lett vége. Utána mindnyájan a díszlakomára vonultak, a királyi kastély boltíves termébe. Ámulatos pompával terítették meg az asztalt. A király jobbján a nápolyi herceg ült, balján a bajor herceg. Szemközt vele a királyné. A díszasztal olyan széles volt, hogy nem tudtak beszélgetni. Az étrenden huszonnégy fogás szerepelt, de nem lehetett mindet felhordani, mert eltelt az idő. Valamit még aludni is akartak: virradatkor már indulniok kellett Budára.

A hosszú úton megint nem beszélhettek. A menet élén huszonnégy trombitás lovagolt, ezüst vértjök mellén aranycímer. Utánok következett négyezer lovas, ezredenként zenekarral. Aztán a király kamarásai és apródjai, a követek, a vendégfejedelmek, a főurak. Ekkor következett a király hófehér paripán, kalpagjától sarujáig igazgyöngyökkel és drágakövekkel borítva. Mögötte egy apród vitte lóháton a király aranypajzsát, koronás sisakját és lándzsáját. Pár lépésnyire a királyné következett szintén fehér paripán. Aranyszövésű kék öltözetet hordott, fölötte sárga selyempalástot, fején koronát. Őt is tetőtől-talpig drágakövek és gyöngyök borították. Körülötte lovagolt díszruhában a kíséret, mögötte a hölgyeket szállító nyolc aranyozott hintó, mindegyiket hat ló húzta.

Három napig tartott a vonulás Fehérvárról Budára. Útközben kétszer háltak meg, a királyi pár külön egymástól. Tanúk nélkül egy szót sem beszélhettek. Az országút mentén két oldalt messzi földről összesereglett lakosság ámult a mesebeli látványon. Harmadnap, december tizenötödikén, Buda alá értek. Itt legelőször a budai zsidók küldöttsége jött elébük. Főpapjuk, az öreg Akiba Kohen, vezette őket lóháton, kezében kivont karddal, amelyről ezüstpénzekkel telt edény függött alá, utánok huszonnégy zsidó lovas, sötétpiros öltözetben, strucctollas kalpaggal, majd kétszáz gyalogos zsidó imádkozó palástban, különös jelekkel díszített piros zászló alatt, utánok mennyezet alatt jött a frigyláda. Beatrix ámulva nézte őket. Szónokuk beszédet mondott és a fiatal királyné pártfogásáért esedezett.

Aztán tovább vonultak. A kapuban Buda tanácsa várta őket, élükön a bíró, díszruhában valamennyien, kezökben égő gyertya. A bíró beszédet mondott. Ahogy a városkapun belül értek, megint meg kellett állaniok, Kristóf bajor herceg itt is lovagtornát rendezett. Ez sokkal vadabbul ment, mint a fehérvári, a királyné ijedtében fel is sikoltott. De a nép annál jobban örvendezett, éljenzett és zajgott. Ismét megindultak, az esztergomi kaputól a Boldogasszony temploma mentén a Szent György terére s onnan végre-valahára a várpalotába. De ennek felvonóhídja előtt itt is a papságot találták a várkápolna szent ereklyéivel. Ismét mennyezet, gyalogos bevonulás, templom, orgonaszó.

- Meghalok, - mondta Beatrix, - sírni tudnék a fáradtságtól.

- Pihend ki magad, kedvesem. Holnap is sok dolgunk lesz még.

Az igazi esketés még mindig hátra volt. És nem következett másnap sem. A várkápolnában Csupor Demeter, győri püspök misét mondott, utána a külföldi követek szerencsekívánatai

következtek szónoklatokkal. Aztán nagy díszlakoma. A pompára már nem tudott figyelni senki. Ötszázhatvan színarany edény állott a pohárszéken, a terem közepén kétakós színezüst hordó négy rekeszéből négy különböző drága bor ömlött, aranyozott ezüst szökőkútban csobogott a víz. A királyi pár előtt lovat ábrázoló asztaldísz állott színaranyból. Az ételeket Girzsik fia, Henrik herceg, Ujlaki Lőrinc, a liegnitzi herceg és a ratibori herceg hordták fel. Aztán ugyanabban a teremben megindult a tánc. Körtáncot jártak hat körbe osztva, a király is táncolt egyik körben a királynéval. Mátyás sárga atlaszmentét és cobolyprémes dolmányt viselt, Beatrix aranyruhát és fölötte cobolyprémes, arannyal szőtt piros ujjast. A zene andalítóan szólt. S mikor a királyi pár visszatért helyére, Mátyás erősen megszorította Beatrix kezét.

- Ma este okvetlen beszélnem kell veled.

- Lehetetlen. Vasárnapig lehetetlen.

Karácsony előtti vasárnapra tűzték ki az ünnepélyes templomi esküvőt. Öt nap volt még hátra addig. Mátyás már öt napja élt fiatal felesége közvetlen közelében s még annyira sem jutott, hogy valami homályos sarokban egyszer egy gyors csókot váltsanak.

Amikor a táncmulatságról visszavonúltak, egy folyosó-elágazásnál búcsút vettek. Ő jelentősen megszorította a Beatrix kezét, de az elfordúlt és nem akarta elérteni.

- Rivederti domani, - mondta a királyné és elsuhant udvarhölgyei közt, nehéz selymeiben.

A király ideiglenes szobáiba tért és éjszakai köntöst öltött. Várt egy jó órát. Nehezen ugyan, de annyit tűzött ki magának. Olvasta a másodperceket és perceket, így könnyebben ment. Akkor aztán felkerekedett és óvatosan kilépve a néptelen folyosóra, lábujjhegyen lopódzni kezdett. Az alabárdosok mereven üdvözölték. Odaért a királyné lakosztályához. Benyitott. Az első szobában nem talált senkit. Tovább ment. A következő szobában a dajka aludt a kereveten, a szoba másik végében a férje. Akkor megint üres szoba következett. Itt felrúgott a sötétben valamit. Nagy csörömpölés támadt, majd mélységes csönd. Várt. Ekkor kinyilt Beatrix ajtaja, a királyné, valami éjjeli köpenyt összekapva mellén, kitekintett. Ő egy szempillantás alatt ott termett az ajtóban.

- Nem, nem, - tiltakozott rémülten Beatrix.

De ekkor nyílt a másik ajtó.

- Vigyázz, jönnek! - szólt Mátyás és beugrott felesége szobájába.

Kint a dajka hangja hallatszott.

- Van itt valaki?

- Én jártam itt, - felelte Beatrix, - fellöktem valamit. Csak feküdj le, reggel majd megnézzük.

- Va bene Buona notte, regina.

- Buona notte, Nardella.

Az ajtó odakint becsukódott. De Beatrix nem mozdúlt, hogy bejőjjön. Keze fogta a maga ajtaját. Mátyás megragadta ezt a kezet vasmarokkal s a kéznél fogva behúzta a királynét. És magához rántotta. Egész testében megreszketett. A leányon nem volt más, csak egy bő selyemköntös.

- Megőrülök érted, - súgta neki, mialatt melléhez szorította.

- Úgy vártalak, - súgta vissza a királyné boldog, elfojtott izgalommal.

VÉGE A MÁSODIK KÖTETNEK

HARMADIK KÖTET

I.

A hivatalos esküvőt vasárnap tartották meg, december huszonkettedikén. Gabriele adta össze a királyi párt a Boldogasszony-templomban. Kettős trónszéken ültek, koronás fővel mindaketten, német és cseh hercegek és magyar főurak tartottak föléjük arany-mennyezetet az egész szertartás alatt. Legelőször Hunyadiné járult hozzájuk az esketés után szerencsét kívánni. Aztán előírt rendben vonultak a palotába, ahol a nászajándékok ünnepélyes átvétele következett. Ezek négy termet teljesen megtöltöttek, a királyi kincstári hivatal az ajándékok összes értékét százezer arany forintra becsülte. Csak aranybillikom volt köztök harminckilenc. Ruthénországból három ritka vadász-sólymot küldtek és hat különböző országból való paripa is szerepelt a nászajándékok közt, drága szerszámokkal.

Reggeltől estig minden órában akadt valami ünnepség, ceremónia, szórakozás. Parlagi György főudvarmester, a főrendező és Sternach Vaszláv báró, a királynak egy idő óta szertartásmestere már alig álltak a lábokon. Egyes főurak és főpapok magok is rendeztek külön mulatságokat a királyi pár részére. Az új váradi püspök, Filipecz találta ki a legmulatságosabbat: bemutatta a tornavívás külföldi módjainak paródiáját. Kioktatott legények vastagra tömött bohócruhában ültek lóra és idomtalan dorongokkal döfködték egymást, kicsúfolva az olasz és a német vívásformát. A nézőközönség is viharosan kacagott. A budai nép is az idegenek rovására, az idegenek is, bár a tréfa savát-borsát alig értették. Beatrix többek között aranyos szánkót is kapott férjétől ajándékba, hat hófehér lóval, aranyszerszámmal. Sikoltva tapsolt és ujjongott, mikor a szán először siklott vele a budai havon. Nápolyban az ilyen gyönyörűségnek szerét is alig hallhatta. A medvebőr alatt egymás kezét fogták a fiatal házasok.

- Di che m'ami, - mondta Mátyás.

- Io t'amo, - felelte Beatrix.

És egyenesen, vérforralóan férje szemébe nézett. A néma pillantás asszonyos volt és vakmerő. Mátyás, akinek veleszületett szemérmét még szigorúan erkölcsös nevelés is erősítette, belepirult ebbe a pillantásba. Az édes bűn határozatlan ízét értette meg benne. De habozás nélkül átadta magát a gyönyörűséges mámornak. Ha arra gondolt, hogy milyen szeretőt kapott feleségében, szíve vadul kalapálni kezdett. Egészen más nő volt ez, mint akár az elfelejtett s most a multból felbukkanó szegény Csunka, akár a még el nem felejtett Borka. Tudatos asszonyisága vezuvi forrósággal korbácsolta fel csókjaikat, ölelése mohó volt, tanulékony és követelő.

- Ha nem volnál királykisasszony, - mondta Mátyás két végnélküli csók között boldog, kurta lélegzettel, - hanem valami kis polgárleány, akkor is örökre a rabod lennék.

- S ha nem volnál király, - felelte Beatrix - hanem csak kóbor lovag, képes volnék európai botrányt csinálni és elszökni veled.

A szánkócsengős, zenétől harsogó, vídám násznapokba hirtelen belekondult a gyászharang. Dengelegi Pongrácz János, a király unokatestvére meghalt. Négy hónapja még ő állott Mátyás helyetteseként Nápoly főterén a jelképes esketésnél. Ezen az úton szedett fel valami ismeretlen nyavalyát. A viharos tengeri út is nagyon megviselte. Azt lehetett mondani, hogy Mátyás házasságába halt bele. A király azonnal egyheti udvari gyászt rendelt és a királyi rokonhoz méltó temetést. A koporsót annyi fáklya kísérte, ahány évet az erdélyi vajda megélt: harmincnégy. De ez a harmincnégy fáklya úgy készült, hogy a gyertyaöntők mindegyikbe harminc aranyat illesztettek. Ugyanilyen fáklyákat tartottak a templomban a király és vendégei.

Minden pillanatban lehullott egy arany hol ebből, hol abból a fáklyából, hogy később a szegények felszedhessék. Régi székelyföldi szokás volt ez, az erdélyi család Budán is megtartotta. A holttestet díszes kíséret vitte Gyulafehérvárra. A vajdának, Hunyadi-leány lévén az édesanyja, a Hunyadi-sírbolt adott örök nyugvóhelyet.

És még alig hangzottak el a gyászharangok utolsó zengései, mikor a királyné családi gyászának hírét hozta a futár. Milánóban karácsony ünnepén megölték az uralkodót, Galeazzo Sforzát. Beatrix testvérbátyja, a nápolyi trónörökös, ennek a Sforzának nővérét bírta feleségül. Garázda, féktelen, kicsapongó uralkodó volt, a milanói nemesség összeesküdött ellene. Karácsonyi mise alatt az oltár előtt ölték meg tőrszúrásokkal.

- Micsoda gyalázatosság, - kiáltott fel Beatrix, - rettenetes kínzásokkal kellene azokat a galád gyilkosokat kivégezni.

- Haragod elkésett, angyalom. A tettesek egy részét még ott a templomban felkoncolták, a többinek fejét vették. Azonban azt kell hinnem, hogy ezt a merényletet előre lehetett látni. Már régóta jelentették nekem, hogy ez a szegény ember igen rosszul végezte a mesterségét.

- Ez igaz, de mégis uralkodó volt. Az emberek szentnek kell, hogy tekintsék az uralkodók személyét.

- Hogyne, angyalom. De az uralkodók helyesen teszik, ha magokviseletével igyekeznek a nép hitének segíteni. Ez a boldogtalan Galeazzo nem nagyon segített.

- Annak nem a nép a bírája, - makacskodott Beatrix, - hanem az Isten.

- Ne engem igyekezzél meggyőzni erről, - nevetett Mátyás, - hanem a népet. Mi lesz most Milanóban?

- Csak baj lehet. Galeazzo fia, Giangealeazzo még igen kicsiny. Viszont hátramaradt testvéröccse, Lodovico nagyon vágyik a hatalomra. Elégszer hallottam otthon, hogyan fenekedett mindég a kisfiú ellen. Borzasztó. Szegény sógornőmet, Ippolitát nagyon sajnálom. Most min mosolyogsz?

- Azon, angyalom, hogy a te Ippolita sógorasszonyodat valaha nekem kellett volna nőül vennem. Már tárgyaltunk is, de a velencei signoria neszét vette a dolognak és ügyesen elrontotta. Most végtelen hálát érzek a signoria iránt, pedig különben nem vagyok nagy barátja Velencének. És aztán az is eszembe jutott, hogy ha majd egyszer én meghalok, a mi fiunk már nem lesz kicsi. És nekem öcsém sincsen, aki el akarná venni tőle a koronát. És engem sem akarnak megölni az én magyarjaim. Nagyon szeretnek. Téged is imádni fognak. A trónörökösünket is imádni fogják.

- Talán már jövőre, - felelt Beatrix és odasímult férje mellére.

Ujévkor véget ért az udvari gyász, és az ünnepségek most már kétszeres zsúfoltsággal újra kezdődtek. Egyetlen negyedórányi szünetet nem adott egyetlen nap sem. Egészen Vízkeresztig. Akkor a hivatalos nászünnepség hónapja befejeződött, a vendégek tömegével utaztak el. S ekkor csöppent a fiatal boldogság mámoros mézébe az első ürömcsepp. Egy déli étkezés után Mátyás így szólt:

- Ma délután egyedül leszel, angyalom.

Beatrix egyszerre elkomorodott.

- Egyedül? Meddig?

- Pontosan nem tudom megmondani. Sok tárgyalni valóm van, látogatásokat is kell tennem. A lakodalomnak vége, édes angyalom, most kezdődik a munka.

- Milyen látogatásokat teszel? Vigyél magaddal.

- Az nem volna helyes, angyalom. Ujlakit kell meglátogatnom, az öreg bosnyák királyt, aki ágynak esett. Először csak magam megyek hozzá s veled csak akkor, ha rosszabbúl lesz. A királyi kegyet adagolni kell.

- Jó. És még hova mégy?

Mátyás hangja könnyedén kényszeredetté vált. Szórakozottan nézett másfelé.

- Van egy természetes fiam, akiről tudsz, ugyebár. Követeim erről atyádat pontosan értesítették. Nem láttam már hetek óta. Illik, hogy utána nézzek.

- Kérlek, - felelte a királyné hirtelen jéggévált hangon, - csak menj. Ebben nem akarlak zavarni.

Kis szünet következett. Mátyás megfogta felesége kezét. Meg is szorította, de a szorítás nem kapott viszonzást.

- Nézd, Bea. Erről a kérdésről előbb-utóbb beszélni kell. Essünk túl rajta. A gyermek nagyon kedves nekem. Elég ritkán látom, de igen kedvelem. Roppant helyes kisfiú, idestova négy éves. De gondolata téged nem zavarhat. Rendesen fel fogom neveltetni, sorsáról bőkezűen gondoskodom, de a dinasztiámhoz, amelyet a te gyermekeid fognak alkotni, semmi köze sem lesz. Hiszen ezt írásba is foglaltuk. Miért lettél most egyszerre ilyen hideg?

- Én nem lettem hideg.

- De igen, most is úgy beszélsz, mint egy idegen. Nézz rám és felelj őszintén: mi bánt? Ha ezeket a kérdéseket mindjárt kezdetben nem tisztázzuk, később elmérgesednek és nagy bajt okozhatnak. Nos?

Beatrix hallgatott, majd keményen férjére nézett:

- Mi van annak a gyereknek az anyjával?

- Nincs vele semmi. Mikor kétségtelenné vált, hogy feleségül veszlek, felvette a fátyolt. Engem többé nem akar látni. Én pedig tisztelem ezt az óhajtását.

- Ami azt illeti, el is költözhetett volna Budáról.

- Fölösleges lett volna elköltöznie, hiszen a kolostorban olyan messze van, hogy messzebb már nem is lehet. Azt pedig meg kell érteni, hogy a gyermekével egy városban marad. Amiért apáca, azért mégis anya.

- Vihette volna a gyermekét is magával.

- A gyermek miattam marad Budán. A nevelésére ügyelni akarok.

Csend következett. Beatrix nem szólt, arcán mozdulatlan hidegség tükröződött. Mátyás magához ölelte és úgy beszélt tovább:

- Nézd, angyalom, ez a nő kifogástalanul szerény és önzetlen. Soha vele bajod nem lesz. Látni nem fogod, hallani nem fogsz róla. Hogy a fia a te gyermekeid mellett milyen rangra várhat, azt pontosan tudja és nem is akar egyebet. Ő engem eltemetett s én őt eltemettem. Nekünk őróla teljesen fölösleges beszélni. Én teljes lelkemmel téged szeretlek. Ezt érezned kell. S ha nem hiszed, fájdalmat okozol nekem. Mi ez? Miért fordulsz el? Könnyes a szemed? Drága boldogságom, angyalom, mi bajod van? Csak nem vagy féltékeny a multamra? Ez igazán gyermekség volna. Mintha csak én volnék féltékeny.

- Mire? - kiáltott egyszerre Beatrix kiegyenesedve.

- De angyalom, tréfálok. Mivel könnyezel, meg akarlak nevettetni. Hiszen neked is voltak vőlegényeid. Például a kis savoyai herceg. Aki most nyolc esztendős. Szép házasság lett volna. Nevesd el magad. Nem nevetsz?

- Nem nevetek. Nekem nagyon rosszul esik valami.

- Micsoda? Azonnal mondd meg. Általában mindent azonnal meg kell mondanunk egymásnak. Sohase legyen közöttünk a legkisebb bárányfelhőnek még az árnyéka sem. Szépen, őszintén és részletesen mondd el, miért könnyes a szemed, mikor én a csillagokat szeretném lehozni neked.

- Nekem nagyon fáj az a gondolat, hogy ezt, akiről szó van, mindig jobban fogod szeretni az én gyermekeimnél.

Mátyás elkomolyodott. Gondolkozni kezdett. Maga sem tudta, miért: az asszony beszéde igen rosszul esett neki. Pedig őszintének és emberileg természetesnek kellett találnia ezt a féltékenységet.

- Hallgass ide, angyalom. Azt, ugyebár, meg tudod érteni, hogy egy apa a gyermekében önkéntelenül a gyermek anyját is szereti.

- Igen, - szólt hevesen Beatrix - éppen ez az. Ez nekem elviselhetetlen.

- Csakhogy én abba a másik asszonyba nem vagyok szerelmes. Nem is voltam. Az odaadása, a rajongása, az igénytelensége, az önzetlensége mélyen megindított. Talán volt is olyan pillanat, mikor azt hittem, hogy szeretem. De most már tudom, hogy soha nem szerettem igazán senkit, csak most téged. Ha tehát te gyermekeket fogsz nekem szülni, te, akit imádok: hogyan szerethetném jobban ezt a fiút, mint a te gyermekeidet? Látod, legyőztelek, te híres okos Beatrice. Velem ne vitatkozz. És most gyorsan nevesd el magad.

- Nem, drágám, nem győztél le. Ha te azt a gyereket nem szereted jobban, azzal én még nem vagyok kielégítve. Én azt követelem, hogy az én gyerekeimet jobban szeresd, mint azt.

Mátyás hangosan kacagott. Még mindig átölelve tartotta az asszonyt.

- Ó milyen aranyos bohó vagy, szeretnélek megenni. Tudod mit: lássuk előbb azokat a kis hercegeket, aztán majd beszélünk a dologról.

- Azok olyanok is lesznek, a felől biztos lehetsz!

- Ó te!

Mátyás magához vonta az asszony fejét. Hosszú és forró csók következett. Beatrix eleinte ellenállott, de az érzéki hullám csakhamar őt is elragadta. És valósággal belefúrta friss, fiatal száját a férje szájába. Végre Mátyás eltartotta magától az asszonyt, vállát fogta két kezével és úgy nézett a szemébe.

- Olyan boldog vagyok, királyném, hogy nem tudom kimondani. Ha a lelkembe nézek, úgy látom, hogy húsz év múlva ugyanilyen boldogok leszünk. Meglátod, nem hozhat miközénk bajt senki és semmi. Az a kisfiú sem. Majd megismered és megkedveled. Hiszen te jó és nemes vagy.

- Szívesen szolgálatodra leszek, - felelt Beatrix udvariasan, - majd egyszer később hozd el hozzám. Akit te szeretsz, azt természetesen én is szeretem. És bocsásd meg, ami botorságot beszéltem az imént. A szerelem mondatta velem, nem szabad haragudnod érte. Most menj és siess haza.

Mátyás vidáman ment el, boldog és verőfényes lélekkel. Mindenekelőtt jó sokáig dolgozószobájában tartózkodott és meghallgatta a legfontosabb kormányügyekről a soros kancellista,

Bakacs Tamás jelentését. A legfontosabbnak az a hír látszott, hogy Merész Károly, a burgundi fejedelem, meghalt. Ez sokféle okból volt fontos. Benne meghalt Fridrik állandó jelöltje a németrómai királyságra, tehát Mátyás terveinek egyik lényeges akadálya lépett félre az útból. De fontosnak kellett ítélni azt is, hogy Fridrik fia, Miksa főherceg, már régóta jegyben járt a burgundi fejedelem leányával, viszont a francia király a gazdag örökösnőt mindenáron a maga fiának akarta feleségül. Számítani lehetett rá, hogy ezen a ponton Fridrik és Lajos király össze fognak koccanni. Mindez nem mutatott kedvezőtlen jeleket a jövőre. Mátyás mindjárt lediktált néhány levelet. Számos otthoni ügyben is döntött, aztán Stein György tanácsost és Gabriele püspököt másnap reggelre hosszú tárgyalás céljából magához kérette. Késő délután meglátogatta az öreg Ujlakit. Annak állapota elég aggodalmasnak látszott. Aludt a király látogatásakor, s ő nem engedte felkölteni. A beteg bosnyák király fiával, Lőrinccel, beszélgetett illendő ideig. Aztán elment Jankót megnézni.

A gyerek körül nagy hűhó volt éppen. Ez volt a Hunyadiné rendes látogatási ideje. S a nagyanya maga mondta el a királynak, milyen kedves dolgot művelt Jankó. Karácsonykor egyéb játékok között falovat is kapott ajándékba. Ő azonban igazi, nagy lovat szeretett volna. És mivel tavaly nyárról eszében maradt, hogy a klastrom kertjének virágait öntözni szokták, még pedig azért, hogy nagyra nőjenek, ő a falovat is így akarta most megnöveszteni. Valahogyan óvatlan maradt egy kis időre és összeszedvén minden elérhető kancsót, korsót és konyhai dézsát, nagyon serényen, minden elérhető vízzel megöntözte a falovat. Mire észrevették, vízben úszott a szoba minden szőnyege. Javában törölgettek, teregettek a cselédek, mikor a király belépett. Az imposztor pedig komolyan hallgatta nagyanyja intelmeit. Majd pedig két karját az öregasszony nyaka köré fonta:

- Öleganám, én úd seletlek!

Hunyadiné meglepő lágysággal szorította magához a gyereket.

- Hát vagyon kedvesb mend ez egész világon?

Mátyás nézte. Mosolygott.

- Ejszen éngöm nem dédelgete, nem ajnároza ez módon asszonyanyám, mondhatom.

- Az más vala, esmég ez is más. Uccu, Jankó, apold kezit apáduradnak.

A gyerek kezet csókolt és felnézett rá. Kedves és okos tekintettel. Feltűnő volt rajta, hogy a haja máris erősen sötétedett. Szőkének született, de látni lehetett már, hogy mire megnő, fekete haja lesz, mint az anyjának.

- Mér selypöl ez pulya, ki immár négy esztendős? - szólt a király.

- Hagyjad, - szólt Hunyadiné, - olly kedves.

A király leült és térdére emelte a gyereket.

- Hát lovat kévántál vón, ifiúr, ugyi. Nosza, mastan lovagolunk. Mondjad az versöt utánam.

Hopp, hopp, katona,
Ketten ülünk egy lóra,
Ugy nyargalunk vásárba,
Hopp, hopp, katona.

A gyerek, mialatt apja lovagoltatta, nagy gyönyörűséggel mondta utána a verset. A játék rendkívül megnyerte tetszését.

- Még, még!

Ellovagolt volna apja térdén akár másnapig. De annak mennie kellett. Még beszélgetett pár szót anyjával, aztán elbúcsúzott. A gyereket felemelte magához és jobbról-balról megcsókolta. S a fiú az ő nyakát is átkarolta.

- Atámulam, én úd seletlek!

A királynak valami belenyilallott a szívébe. Nem tudta, hogy mi. A kisfiú arcának meleg és bársonyos volt a bőre. A haja selymesen érintette a királyi arcot. Mátyás letette a földre.

- Lassacskán az lovaglásra fogjuk, kinek ideje biza itt vagyon.

Hunyadiné magához vonta a fiút azonnal.

- Lóra ülsz, édös kis árvám, ó be nagy dolog is lészön a!

Mátyás megütődve fordult anyja felé.

- Árvának mondja? Mi beszéd ez, no? Mér mondja árvának, ha apja, anyja, öreganyja vagyon? Be furcsán szól asszonyanyám, hallja-i.

A választ nem várta meg, fejét csóválta, elment. Az úton hazafelé ideges volt, nyughatatlan. De nem tudta volna okát adni, ha megkérdik. Valami homályos felelősségérzet motoszkált benne, valahogyan, teljesen oktalanul, hol felesége, hol a kisfiú iránt vétőnek érezte magát, pedig a legkevésbbé sem vétett egyik ellen sem. Ez a névtelen feszélyezettség annyira terhére volt, hogy dacosan megrázta magát a nyeregben, káromkodott egy kurtát és ügetésre fogta a lovat.

Felesége nyugtalanul és kutató arccal fogadta. Mintha annak az apai szeretetnek hazahozott nyomait kereste volna, amely idegen volt neki. Öccsével, Francesco herceggel kártyázott.

- Mit játszotok, kedveseim?

- Ez nagyon mulatságos játék, trionfi a neve. Spanyolországból hozattuk a kártyát, otthon Nápolyban sokat játszotta a család. Majd téged is megtanítunk.

- El is nyerem még az alsóruhátokat is. A játékban bámulatos szerencsém van. Egyszer, hat évvel ezelőtt, a morva hadjáratkor kockáztam a vezéreimmel. Egyetlen éjszaka tizenkétezer aranyat nyertem. Ugy megharagudtak rám, hogy Ulászlóhoz kezdtek szitani.

- Mi hívek maradunk, - mondta Francesco, - csak nyerjél, atyámuram.

- Nem, most nem kártyázunk, mert valami fontosat akarok beszélni veled, Bea. Fiacskám, Francesco, hagyj magunkra, ha nem veszed rossz néven.

A kis herceg engedelmesen kiment.

- Mi az, aminek ekkora feneket kerítesz? - kérdezte a királyné kedélyesen, de hangjában valami eltitkolhatatlan kis kedvetlenséggel.

- Elmondom. Ezen a milánói dolgon jár az eszem. Ha ott, ahogy mondod, egy gyermek és egy nagybácsi vetélkedése következik, az nem nagyon hasznos annak az országnak. Viszont nekem fontos volna, hogy azon a trónon igen megbízható szövetségesem üljön. És miután Alfonso bátyád valaha nápolyi király lesz, Federigo bátyádra gondoltam. Őt kellene arra a trónra segíteni. Mit szólsz ehhez a gondolathoz?

Beatrix szemében egyszerre fellobbant a forró hála. Odaült a Mátyás térdére, átkarolta férje nyakát. És fejét odaszorította férjéhez.

- Milyen elragadó vagy, milyen kedves. Nem tudom kimondani, mennyire szeretlek!

A király megrezzent. Arcát most is egy idegen arc bársonya és idegen haj selyme cirógatta. Fülébe megint egy szívbeli ragaszkodás boldog igéi hatoltak. S ahogy délután érezte volt,

hogy szereti a gyereket, most őszintén és melegen érezte, hogy nagyon szereti asszonyát. Megcsókolták egymást, néhány napos házasok módján, soha nem csillapodó szomjúsággal. Aztán hosszan megbeszélték a Mátyás gondolatát. Beatrix meglepő tájékozottságot mutatott uralmi dolgokban, külpolitikai eljárások részleteiben. Mint ahogy egy molnár leánya avatottan ismeri a gabonafajokat, a liszt árát, a zsilipek szerkezetét, úgy ismerte ő a trónok és koronák birtokának csínyját-bínját. Mátyás gyönyörködve figyelte. És magában ujjongó hálát adott a sorsnak, hogy ezt az asszonyt juttatta neki. És a királyné előtt ez az öröm nem maradt észrevétlen.

- Ugy látom, meg vagy velem elégedve, királyom.

- Nem helyes a szó. El vagyok bűvölve tőled, imádlak és csókollak. Ugy látom, hogy megfizethetetlen tanácsost kaptam benned.

- Erre nagyon büszke vagyok. Mert semmit sem kötöttek annyira otthon a lelkemre, mint ezt: igyekezzem csekély tehetségemmel, de nem csekély odaadásommal valami kevés hasznodra lenni. A te hasznodra és az én kedves Magyarországom hasznára. Carafa bíboros még tankönyvet is írt nekem erről, majd megmutatom.

- Bea, - szólt a király megindult hangon, - szeretném, ha a lelkembe látnál. Akkor megtudnád, hogy egy-egy szavaddal mekkora boldogságot tudsz adni annak, aki szeret.

- Ó ez még csak a kezdet kezdete. Majd meglátod, mi mindent tudok én. Csak belejőjjek az én gyönyörű hivatalomba. De ebben segítened kell. Taníts és vezess be mindenbe. Nem, ne mindenbe, csak amiben az én szerény asszonyi véleményemet akarod hallani. Nekem elmondhatsz akármit, hiszen egy test és egy lélek vagyok veled. És olyan nagyon, nagyon vágyom tanulni a te híres nagy eszedtől, hogy méltó módon élhessek melletted. Majd aztán én is sok mindent elmondok neked. Mert máris terveim vannak ám, király uram...

- Terveid? Vajjon melyik országot akarod meghódítani karddal a kezedben, te kis tündér?

- A kard, az a te dolgod. A háztáj az enyém. Itt az udvarnál sok mindent szebbé, nagyobbá, méltóbbá lehet tenni. Csak két dolgot mondok most hirtelen. Egyik, hogy az étkezések így kevéssé királyiak. Ez a nagy ebédlő a kis asztalokkal, amely kissé - ne haragudj - vendéglőhöz hasonlít, a te nagyságodhoz nem elég fejedelmi. Nem találom helyesnek, hogy a királyt naponta kétszer boldog-boldogtalan láthassa...

- Angyalom, ez itt ősi hagyomány és mi magyarok...

- Bocsáss meg, ne is mondd tovább. Én csak ötleteket vetek fel és te döntesz. Mindent szépen, okosan meg fogunk vitatni. A másik dolog, hogy a testőrségedet nem látom sehol. Amit látok, az várőrség. De a te felséges személyed köré testőrség kell, gyönyörű egyenruhával, vakító fénnyel, színek pompájával...

- Ez jó, ez kitűnő. Ebben teljesen igazad van.

- Ó de boldog vagyok, ha tetszésedre szolgál. Sok ilyesfélét fogok én kitalálni, meglátod. De kell, hogy vezess és beavass. Kell, hogy órákat adj nekem, mintha görögül tanulnék. Annyi a jó szándék bennem, a munkavágy és a te tetszésedre való törekvés... segíts, hogy igazi királyné legyek az igazi király mellett...

Mátyás félkézzel szerelemesen fogta felesége kezét. Félkézzel pedig óráját nézte.

- Helyes. Még ma elkezdjük. Ha vacsora után visszavonultunk, elmondom neked Fridriket. Most mehetünk átöltözni. Szegény kis Francesco, azóta bizonyosan agyonúnta magát.

- Szereted? Ugy-e milyen kedves fiú?

- Akármilyen volna, szeretném, mert egy vér veled. De még hozzá csakugyan nagyon kedves. Még családodról is sokat kell beszélned nekem. Annyit akarok tudni mindnyájáról, mintha személyesen ismerném őket. Mennél több képet kell mutatnod róluk, hiszen nektek olyan lángelméjű művészeitek vannak. Azokról is faggatni akarlak, a festőkről, a szobrászokról, az építészekről... Ó mennyi, mennyi mindent kell beszélnünk, angyalom. A napnak, mindig mondom, száz órából kellene állnia, hogy nekem elég legyen.

A leckeórákat, ahogy Beatrix nevezte, csakugyan még aznap elkezdték. Korán visszavonultak estebéd után és lefeküdtek. A langyos szoba olasz illatoktól kellemes sötétjében politizált a szerelmes pár. Olykor a vég nélkül ömlő duruzsolást csókjaik vágya szakította félbe, aztán megint rákezdték a magyar faj európai helyzetét, a Habsburg-ház hatalmi törekvéseit, a török kérdést, Mátyás óriás tervét a magyar császársággal és egész Európa egyensúlyának átformálásával. És elmondta neki Fridrikkel egész eddigi összeköttetésök történetét, kapzsiságát, megbízhatatlanságát, lovagiatlanságát. S most legvégül a Beckensloer-ügyet. Hírek jöttek, hogy Fridrik feltűnő szívességgel fogadta a jellemtelenül átszökött esztergomi érseket, aki egyháza kincseit egyszerűen elrabolta és kilopta az országból. A császár annyira ment a hűtlen ember kitüntetésében, hogy neki igérte a salzburgi érsekséget. Sőt minden jel azt mutatta, hogy Beckonsloer már egy ilyen igéret birtokában szökött ki hozzá. Ha valamiért meg fog fizetni, ezért megfizet.

A spanyol-olasz királyleány nagy figyelemmel hallgatta a hosszú fejtegetést férje karjaiban. Mátyás zabolátlan haragja pontosan találkozott az ő faji gyűlöletével.

- Maledetto tedesco, - így nevezte Fridriket.

Férje hatalmas terve elragadta. Udvarnál nevelkedett képzelete már látta sajátmagát, mint németrómai császárnét, akit a pápa koronáz Rómában, már látta fiait birodalmi hercegeknek, választófejedelemségek urainak, már látta férjét a világ legelső és leghatalmasabb uralkodójának. S úgy aludtak el egymás karjaiban, hogy a császári korona álmából szunnyadtak belé a valódi álomba.

Ettől kezdve minden áldott napjuk az este vágyakozó várásával telt el tovább is, de most már nemcsak egymás telhetetlen csókjait várták, hanem az órákig tartó titkos beszélgetéseket is. És Beatrix már pontosan kezdte érteni a nappal érkező hírek súlyát és mélyebb értelmét. Ismerte a Magyarország körül font diplomáciai pókhálót, ismerte a cseh királyi címért folyó harcot, az ifjú Ulászló szerepét, Kázmér magatartását, bonyolódott vérségen alapuló koronaigényeiket, a minduntalan változó erőviszonyokat.

Éppen ekkor Mátyás és Fridrik viszonya rohamosan romlott és most már fegyveres következményekkel fenyegetett. Ulászló nem hagyta abba a küzdelmet, hogy a Mátyás cseh királysága ellen a maga cseh királyságát tegye érvényesebbé. A cseh királyi címmel járó választófejedelmi rangot a császár ugyan elismerte már a Mátyásénak, de ehhez is ünnepélyes beiktatás tartozott, s azt Mátyás még nem kapta meg. Mióta olyan csúfosan váltak el egymástól Bécsben, a kérdés aludt. De most felébredt. Ulászló valahogyan rá tudta venni Fridriket, hogy a Mátyásnak adott választói rangról feledkezzék meg és adja neki, sőt ünnepélyesen iktassa be. Erről számos titkos jelentés futott be Budára, sőt arról is, hogy Ulászló megint sereget gyüjt ellene. Már toboroz. Már hatezer embere van. Már el is indult Bécsbe. Már ott is van Bécsben és rendkívüli pompát fejt ki, ami nyilvánvalóan válasz a Mátyás lakodalmára, a magyar király ország-világot elképesztő fényűzésére.

Beatrix nagy izgalommal hallgatta férjétől a naponta érkező híreket.

- Meg fognak együtt támadni, a császár, a lengyel király, a cseh király. Nem vagy izgatott?

- Csöppet sem. Még attól sem, hogy a szultán szövetséget ajánlott nekik. Nagy titoktartás pecsétje alatt. De én megtudtam.

- Szent Isten. És?

- Annyira mégsem süllyedt Kázmér, hogy szövetkezzék a törökkel. Elutasította. Hohenzollerni Achilles urammal viszont szövetkeztek, de ezt meg én borítottam fel.

- Hogyan?

- Ugy, angyalom, hogy Ulászló feleségül vette az Achilles leányát, a tizenkét éves özvegyet, aki Glogau hercegséget örökölte. A házasságot jelképesen megkötötték. Ekkor én egyszerűen elvettem tőlük Glogaut, mint Szilézia hűbérura és a sagani hercegnek adtam. Achilles leánya egyszerre nem lett olyan kívánatos feleség. Ulászló azzal az ürüggyel, hogy a mi lakodalmunkkal nem tud pompa dolgában mérkőzni, elhalasztotta a személyes esküvőt. Megjósolhatom neked, hogy még jó néhány esztendeig halasztani is fogja. Ennek folytán Hohenzollerni Achilles, mint brandenburgi választó, nem rohan lelkesen segíteni Ulászlónak. És Ulászló seregétől nincs mit félnem. Embereim kifürkészték, hogy mennyi pénze van. Azt is tudom, milyen esztelenül költekezik Bécsben. Zsoldosokat tartani drága mulatság. Ulászlónak rövidesen elfogy a pénze. Papíron ki tudom neked számítani, mikor kezdenek majd elszökdösni zsoldosai. Azt megvárom, s akkor gyorsan az orrára koppintok Fridriknek, hogy ne hordja olyan magasan. Majd adok én neki Beckensloert.

Az új hírek folyton jöttek Bécsből. Ulászló megkapta Fridriktől a választófejedelmi rangot. Ünnepélyesen be is iktatta. Nagy pompát fejtettek ki, a költségeket természetesen Ulászló fedezte. Fridrik mást adott: tüntető kitüntetéseket. Például Prága város címerét kibővítette két oroszlánnal.

- Tudod, mi ez a két oroszlán? - szólt feleségéhez Mátyás. - A császárnak, kedves atyámuramnak, célzása arra a két oroszlánra, amelyeket Firenze küldött nekem. Meséltem ezt neked. Azt a verset is meséltem, amelyben Pannonius nevű költőm a cseh oroszlánt nekem jövendölte. Fridrik majd megpukkadt az irigységtől. Most ilyen izeneteket küldöz nekem virágnyelven.

- Nem értelek, - szólt Beatrix izgatottan, - te ilyen vidáman gúnyolódol, mikor azokhoz a nagy célokhoz most vesztetted el az első lépést. Cseh király vagy, de a választófejedelmi rangot, amelynek segítségével németrómai király akarsz lenni, hivatalosan másnak adták. Én megbolondulok az izgalomtól.

Mátyás nevetett.

- Nézd, angyalom, ha el akarnék innen gyalogolni Nápolyba és megbotlanám a palota kapujában, visszafordulnék? Nem. Felkelnék és mennék tovább. Ez fog történni. És pedig hamarosan. Most csak azt kell várnom, mikor fogy el az Ulászló pénze.

Neki lett igaza. Rövidesen tudósítás jött Bécsből, hogy Ulászló nem tud zsoldot fizetni, serege felbomlott. A hatezer emberből maradt összesen ezerötszáz. Ezen csúnyán összevesztek Fridrikkel. Ulászló és a császár közös hadjáratából nem lett semmi. A kémjelentések szerint azon is összevesztek, hogy Fridrik a fia számára írásban akarta biztosíttatni Ulászlóval és Kázmérral a magyar trónt. Azok azonban magok is elvi jogot formáltak a magyar trónra és a császár szerződési pontjait elutasították. Tehát a szövetséges egyetértés felborult köztük, Ulászló serege pedig elolvadt.

- Látod, szívem, - mondta Mátyás, - így kell ezt a játékot játszani. Most szépen megizenjük a császárnak a háborút.

- Milyen izgalom lesz, - tapsolt Beatrix, - mikor majd lessük itthon a győzelmi híreket.

- Lessük? Hogyan képzeled ezt? A seregemet én magam fogom vezetni.

- Elszakadsz tőlem? És azt hiszed, hogy én ebbe belemegyek? Inkább meghalok.

- Ó, de bohó vagy. Mit csinálnék veled? Vigyelek talán a táborba?

- Természetesen. Egy lépést sem tágítok mellőled. Tudom én, milyen az a tábori élet, otthon eleget hallottam. Meghódított városok, nők, nők és nők. Megőrülnék a féltékenységtől. Nem, nem. Veled megyek, vagy te is itthon maradsz.

- De csak nem gondolod komolyan, hogy háborúba jössz?

- Halálos komolysággal gondolom.

Ezen napokig vitatkoztak. Mátyás eleinte tréfára vette a dolgot, de csakhamar komolyan kellett érvelnie. A királyné törhetetlenül és szívósan követelte, hogy ő is táborba szálljon. Egy este egyszerre ezt a kérdést szegezte a királynak:

- Felelj nekem: az a másik asszony volt-e veled a morva hadjáratban, vagy nem volt?

Mátyás meglepetve nézett rá feleségére.

- Igen, volt. De honnan kotortad ezt elé? Adatokat szerzel a hátam mögött? Ezt nem nagyon szeretem. Amire kíváncsi vagy, kérdezd meg tőlem.

- Hogyne. Mikor féltékeny vagyok, akkor majd éppen téged foglak kérdezgetni. Szóval az az asszony veled volt a táborban. És ami a király szeretőjének szabad, az nem szabad a királynénak? Így akarsz meggyőzni, hogy engem jobban szeretsz, mint azt szeretted?

Beszélhetett Mátyás órák hosszat, nem ért el semmit. Beatrix felhasznált minden fegyvert: rimánkodást, okoskodást, hízelgést, sértődést és végül sírást. Győzött is. Mátyásnak pedig alapjában véve tetszett is, hogy Beatrix ennyire féltékeny s ennyire részt akar venni minden lépésében. Elhatározták, hogy a királyné is indul a sereggel.

Mielőtt a hadizenetet elküldötte volna, Mátyás koronatanácsot tartott. Ezzel elejét akarta venni annak, hogy majd mikor pénzt kér a legközelebbi országgyűlésen, a radikális nemzeti pártiak okoskodhassanak. Főként Bátori Istvánt kellett leszerelni, Szilágyi-réven rokonát, akit Pongrácz János helyébe most tett meg erdélyi vajdának. Kitünő katona volt Bátori István, tehetséges vezér, tekintélyes és gazdag ember, gondolkozó hazafi. Sarkalatos álláspontja gyanánt mindig azt hangoztatta, hogy Magyarországnak nem szabad a németrómai birodalom hatalmi versenyébe beállania, hanem mindenekelőtt és minden erővel el kell intéznie az életveszéllyel fenyegető török kérdést. Mátyás felrendelte Kolozsvárról a koronatanácsra, amelyet június tizenkettedikére tűzött ki, de egy héttel előbb, vagyis június ötödikén, dónációs levelet adott ki, amelyben felsorolta Bátori István rendkívüli érdemeit és neki ajándékozza azt a birtokot, amely Maróti Máté magvaszakadta folytán a koronára szállott.

- Szándékval töttem, István, - mondta a kihallgatáson jelentkező vajdának, - az tanácsnak előtte. Mastan immár tiéd az Maróti-marha, tanácskor mondhatol akármit is.

Bátori István hümmögött, hápogott. A koronatanácson mégis csak felállott és beszédet mondott a hadizenet ellen. De tizedrésznyi maradt a beszédben az a hév, amellyel eredetileg el akarta mondani. A főpapok, akikkel a nuncius igyekezett az egyház érdekeit képviseltetni, csatlakoztak Bátori álláspontjához. De erre felállott Kinizsi Pál és heves szónoklatot tartott az ország becsületéről. Bátori csendes és száraz érvei nem igen hatottak, a császár álnokságának és a magyar korona büszkeségének hangoztatása annál is inkább. A koronatanács túlnyomó többséggel a hadizenet mellett döntött. Kinizsi lett a nap hőse. A király parolázott vele, megölelte és bevitte a királynéhoz magánkihallgatásra. Ez nem ment éppen folyékonyan, mert az óriás semmiféle más nyelven, mint magyarul és oláhul, nem tudott. A király tolmácsolt néhány mondatot közöttük. Beatrix megbámulta országa legerősebb emberét, nyájasan rámosolygott és kezét kegyesen csókra nyujtotta. Kinizsi a tenyerébe vette a királyné ápolt,

feltűnően kicsiny kezét, s ezen mindhárman jóízűt nevettek. Mintha malomkőre fehér virágot ejtettek volna.

- Mutasj valami dógot felségös asszonyodnak, Pali.

- Igenis, - bólintott szolgálatkészen Kinizsi, - az ablakon kinézni ne terheltessék.

A királyi pár az ablakba állott. Kis vártatva megjelent a palota udvarán Kinizsi. Az urak lent várakozó lovai közül kiválasztotta a magáét, bebújt a paripa hasa alá, átfogta az állat négy lábát és felemelkedett. Az erőlködés legkisebb jele nélkül végigsétált az udvaron, nyakában a lóval, az íves kapunál letette, kibújt alóla, ráült, tisztelgett, elügetett. Az udvaron álldogálók nevetve, hangosan kiabáltak a máramarosi főispán után.

- Hihetetlen ember, - álmélkodott Beatrix.

- És látod, angyalom, az én szép országomban alig akad férj, akit annyiszor megcsalnának, mint ezt az én derék Herkulesemet.

- Ezt? Hát akad, aki merészkedik ennek a feleségéhez közeledni?

- Mindenki tudja, hogy ezzel nem jár kockázat. A kis Benigna asszony roppant ügyes. Bizonyítani semmit sem lehet róla, de az egész ország tudja, hogy mit kell róla gondolni. Kinizsi Pali pedig vakon bízik benne és boldog. Így hát a dolog rendben van. Amit az ember nem tud, az nincs.

- Hohó, ebbe nem megyek bele. Engem ne csalj meg csak azért, mert nem tudhatom meg. Látod, nem ok nélkül megyek veled a háborúba. Minden férfi született gonosz kutya.

- És ezt éppen Kinizsi alkalmából állapítod meg. Nem rossz. Most megyek, angyalom, hadizenetet szerkeszteni. Ha meglesz, elolvashatod.

A fontos levél csak vacsoraidőre lett kész. Jó hosszúra sikerült és részletesre. De meg volt kalapálva minden mondata alaposan. Így kezdődött:

> Dem durchleuchtigisten fursten herren Fridreihen romischen Kayser, herzogen zu Österreich zu Steir Kärenden und Krain etc. lassen wir Mathias von Gotts genaden zu Hungern und Peheim künig etc. wissen, uns zweyfelt nit, eur kayserlichen wirden sei noch in guter gedächtnuss das vor etlich jarn die Peheim euer erblich landt mächticlich, da wir auff hoch euer anruffen ersuchen und hochversprechen, uns in aigner person mit merlichen swärn darlegen unsers leibs und gute auffmachten...

Beatrix ezeket a különös igéket hiába nézte, mert nem értett németül. A király lefordította neki az egészet olaszra. A levél felsorolta Fridrik hálátlan szószegéseinek hosszú sorozatát, aztán kijelentette, hogy a császár örökös tartományai ellen fegyvert fog, de hangsúlyozta, hogy a német birodalom ellen háborút indítani nem szándékozik.

Mire a levél elment Bécsbe, már javában gyülekezett a győri indulásnál a sereg. A király már jóval a koronatanács előtt háborút doboltatott. Egy forró nyári napon a királyi pár hadba indult. Beatrix díszes vértezetet kapott férjétől ajándékba, ezüstből valót, arannyal cifrázottat. Semmi módon nem lehetett arról lebeszélni, hogy a nagy hőségben is felvegye. Csak a vár aljáig tartott a dicsőség. Ott meg kellett állni, hogy letehesse, mert úgy érezte, hogy megsül.

- Látod, - nevette a király, - már kezded akadályozni a hadjáratot. Mondtam.

Beatrix sírt a haragtól. De este megbékült. Nyílt mezőn ütöttek tábort éjszakára. A király pompás, nagy sátrában terítettek az egész vezérségnek. Ott volt Bátori István, Kinizsi, Dóczi Péter, Dóczi Imre, Vuk szerb király, Drágfi Bertalan. És a bosnyák királyfi, Mátyás keresztfia és kedvence, Ujlaki Lőrinc is, gyászban. Apja, a bosnyák király, Hunyadinak hajdan oly

dühös ellensége, a tavasszal csendesen meghalt. Halála semmi különösebb hírt nem keltett, még Boszniában sem, ahol élete utolsó idején már alig is tartózkodott. Most már porladt a sírban. S akit valamikor halálra ítélt, az most magyar király gyanánt vonult a császár ellen.

Győrből erőltetett vonulással sietett a tizenhétezer ember osztrák földre. Mivel Beatrix egész úton azon esengett, hogy mindenáron várostromot szeretne látni, Mátyás kiválasztotta Haimburgot, amelyről úgy tudta, hogy komolyan nem tud ellentállni. De bár a horoszkópok a legszebb reménységeket mutatták, Haimburg nagy meglepetésre ellenállott. Az első rohamot a védők derekasan visszaverték. A másodikat is. A harmadikat is. Akkor Mátyás kiadta a parancsot, hogy Trautmansdorff alá kell vonulni. Itt már könnyebben ment a dolog, a vár a második rohamra megadta magát. Beatrix mindenáron bevonulást akart. Mátyás, hogy kedvére legyen, ünnepélyesre rendezte a bevonulást. Színekkel káprázta tó kíséret élén, lóháton vonult be a királyi pár, Beatrix a páncélt viselte. Hogy a vért elragadóan állott szépségének, azt nem lehetett tagadni. A következő erőd, Petersdorf, nem is védekezett, önként megadta magát.

Itt megállapodott a király. A vár alatt állandó tábort veretett főhadiszállásul. Különböző irányokba küldött lovas-seregeket pusztítani és égetni. Rác lovasai is voltak, azokat küldte legmesszebb, hogy híres kíméletlenségök és vadságuk megpuhítsa a lakosságot. Nem is eredmény nélkül. Egyetlen napon reggeltől estig tizennégy bécskörnyéki helység adta meg magát minden ellenállás nélkül. Rövidesen az egész vidék meghódolt Bécs és Bécsujvár között. Fridrik ijedten menekült először Kremsbe, azután onnan is tovább Linzbe. A hadjárat úgy ment, mint a parancsolat. A magyar sereg Korneuburgnál átkelt a Dunán, már itt volt Budáról felküldött hajóhada. Ezzel el volt zárva az út, amelyen Bécsbe élelem érkezhetett volna. S elérkezett a nap, mikor a nápolyi király leánya díszes vonulásban, fehér lovon, páncélosan megérkezett a mesés hírű Vienna alá. A ragyogó őszi napfényben tisztán láthatta a nevezetes Istvántornyot. Annak tövében terült el a fényes, gazdag világváros, az ötvenezer lakójú hatalmas császári székhely. A külvárosok innenső részét már lövetni tudta a magyar király, seregei ott állottak a Duna mindkét partján, s a vizen erős naszádjai sötétlettek.

Beatrix el volt ragadtatva a tábori élettől. A díszes sátorban megvolt minden asszonyi kényelme, fakádját mindenüvé hordozták utána, illatos vizekben fürödhetett, mint otthon, egész raktárra való ládái tömve voltak ruhákkal, cipellőkkel, fehérneművel, az asztalt pazarul terítették. S az élet reggeltől estig a legérdekesebb és legizgalmasabb dolgok kifogyhatatlan szórakozását nyujtotta. A beérkező kémeket a király maga szokta kihallgatni. A hirnökök bámulatos érdekesen mondták el egy-egy csata lefolyását, vagy egy-egy város meghódoltát. Néha a haditanácsot is szabad volt végighallgatnia a királynénak, miután szentül megígérte, hogy csendesen ül és meg sem mukkan. A gyakorlatozó katonák vonulása, a tábortüzek mellett éneklő legénység mélabús dallamai, az ágyúk kezelése, mindez elragadta és kellemes izgalommal töltötte el. Sebesülteket és halottakat is akart látni. Láthatott eleget, iszonyodva sikoltott a borzasztóan bevert koponyáktól, a nyitott hasaktól, a vékony bőrön lógó kezektől. De borzadva is kíváncsian nézte őket. A halottak megrendítették. Megütődve kérdezte férjét, aki egykedvűen ment el egy-egy hullaszállító szekér mellett.

- Mátyás, te nem sajnálod ezeket?

- Nem, - felelte nyugodtan a király, - a háborúviselt ember ezt megszokja. Harc nem lehet halottak nélkül. Ez vele jár a mesterséggel. Én már tízszer ugyanúgy meghalhattam volna, mint ezek.

- De mégis... meghaltak. Nem élnek. Ez borzasztó. Nem gondolsz erre?

- Ha gondolok is, angyalom, azt kell mondanom, hogy mindenki meghal egyszer. Teljesen közömbös, hogy milyen formában kapja az utolsó csapást, ágyban, vagy a mezőn. Ez a sok

ezer ember, akit itt látsz, mind azért kapja a zsoldot, mert életveszélyes munkát végez. Valamennyi úgy alszik el este, hogy másnap talán az estét már nem is éri meg. A halál gondolatát meg lehet szokni, kedvesem.

- Nem, nem, - kiáltott Beatrix, - énnekem a halál gondolata képtelen és természetellenes. Az én ösztönöm az eszem ellen is azt mondja, hogy én leszek az első, aki örökké fog élni. Hiszen élni olyan szép, és én olyan boldog vagyok. Ezért sajnálom, aki meghal. Te nem?

Mátyás elgondolkozott.

- Nem. És ha visszagondolok hadjárataimra, csak egyetlen egy eset jut eszembe, mikor meghatottnak éreztem magam. Morvaországban egy csata után este átlovagoltam a harctéren. Kemény munka volt, sok halott esett. És a halottak közt egy kuvaszt pillantottam meg. Valami morva zsoldosé volt a kutya. Gazdája elesett. Az állat ott ült a halott mellett és rémülten, keservesen sírt. Vonított. Nem lehetett a halott mellől elkergetni. Ez a kutya majdnem a könnyekig meghatott, pedig nem vagyok lágy ember. Az állatot sajnáltam, a zsoldost, akit azért fizettem, hogy esetleg agyonüttesse magát, nem sajnáltam. Még most is magam előtt látom azt az ebet, ahogy a fejét a holdvilág felé emeli és borzasztó árvaságát beleüvölti a világba. Én akkor érezném így magam, ha az Isten meghalna. De az Isten halhatatlan. Az emberek halandók, s a halál természetes dolog. Mint amilyen természetes a születés...

Kis szünetet tartott és halkan, más hangon megkérdezte:

- Nincs még semmi újság?

- Semmi! Majd.

Megsimogatták egymás kezét és boldogan, türelmesen vártak tovább életük és szerelmök nagy örömére. És Beatrix tovább élvezte a tábori élet el nem fogyó izgalmait. Különösen érdekes volt a messze északi földről érkező hirnököket hallgatni, vagy leveleiket olvasni. Ezekből kitünt, hogy a megszorított császár kétségbeesve követel segítséget szövetségeseitől. Ulászló igyekszik is hozni serege gyászos maradványait, de azokat a morva és sziléziai erők könnyű szerrel visszatartják. Kázmér hasonlóképpen sietne segíteni, de őt meg a Mátyással szövetséges német lovagrend tartja sakkban. Az új nagymester, Truchsess Márton, minden lengyel erőt elvágott. Délfelől meg éppen nagy veszedelem ömlött Fridrikre, a török felhasználva a háborút, beütött Krajnába. A legnagyobb hír azonban messze nyugatról jött: a francia király fegyverrel fenyegeti Merész Károly hagyatékát, mert Miksa főherceg menyasszonyát, a burgundi hercegnőt, a saját fiának akarja nagy gazdagságával együtt. Mátyás pedig negyven osztrák várost hódított meg már, Bécset és még egy-két fontos erődöt körülzárt. Fridrik békekérelmének mindennap meg lehetett érkeznie.

Meg is jelent október legvégén Puck Albert, a császár udvari káplánja Bátorinál és Kinizsinél. De csak szóba sem álltak vele, Korneuburgba küldték, beszéljen magával a királlyal.

- Nem, nem, ne békülj, - kedveskedett Beatrix, - vonuljunk be Bécsbe.

- Azt nem tesszük, angyalom. Olvasd el azt a levelet.

A levelet a pápa írta. És pedig igen haragosan. Hivatkozván arra, hogy már több izben békére intette a marakodó keresztény fejedelmeket, most az utolsó eszközhöz nyúl: ha meg nem kötik a békét és mindketten nem fordulnak azonnal a török ellen, ezentúl minden segedelmet megvon tőlük és a törökök ellen sorsukra hagyja őket. Beatrix nagy lélegzetet vett, hogy szenvedélyesen kitörjön. De a király felemelt újja elnémította.

- Ne káromold Jézus földi helytartóját, - mondta kedélyesen, - a békét megkötöm. És tudod, mi lesz az első pont? A császár köteles Federigo bátyádat a milánói trónra segíteni és köteles neki adni feleségül Kunigunda főhercegnőt.

Beatrix hirtelen felsikoltott az örömtől és férje nyakába borult.

- Hogyan köszönjem ezt meg neked?

- Nagyon egyszerűen, - nevetett Mátyás, - szedjed szépen a holmidat és menj át Pozsonyba. Az ilyen béketárgyalás nem gyerekjáték. Az reggeltől éjszakáig tartó munka. Egy percet sem tölthetek veled. És bízom az okosságodban, hogy nem haragszol egy megjegyzésért: eddig boldoggá tett a jelenléted, de most zavar bennünket.

A királyné, aki az imént szenvedélyesen haragudott, rögtön utána kitörően boldog volt, most keservesen elkezdett sírni. Megnyugtatni nagyon nehezen lehetett. Mátyás a bibliára tett kézzel esküdött meg, hogy még gondolatban sem néz más nőszemélyre és minden módon sietteti a tárgyalást. Igy nagynehezen megegyeztek és egymás forró karjaiban búcsúztak el. A királyné páncélosan, lóháton elment Pozsonyba, pompás menet kísérte.

A tárgyalások alaposan elhúzódtak, de végre megkötötték a békét és pedig Mátyás teljes győzelmével. Fridrik kénytelen volt a magyar király választófejedelmi jogát a cseh korona birtoka folytán elismerni és kötelezni magát, hogy az ünnepélyes felruházást is visszavonván Ulászlótól, azt Mátyással kötelezően elintézi, valamint kötelezi magát, hogy a cseh rendeket ünnepélyesen felszólítja a Mátyás előtti hódolásra. És mivel a béke mindaddig nem lépett életbe, míg Fridrik ezeket az ünnepélyes felszólításokat el nem küldi, azok gyorsan el is mentek. De a legfájdalmasabb pontja a szerződésnek pénzre vonatkozott. Fridrik kénytelen volt kötelezni magát, hogy a hadjárat költségeit megtéríti és százezer arany hadisarcot fizet.

Mátyás megindult haza. Legyőzte és megalázta a császárt. De közben a törökök megint olyan pontokig jutottak el Európában, ahol eddig sohasem jártak: az Isonzó és Tagliamento közét pusztították, megütköztek a rémült velencei köztársaság seregével és azt megverték. A magyar király nem nyert egy talpalatnyi területet sem. Csak egy címet. Hogy mint cseh király, ő a választófejedelem és nem a másik cseh király.

Hetek szünete után találkozott megint feleségével. Házasságuk első évfordulóját külön töltötték. Mátyás még javában tárgyalt Korneuburgban, Beatrix pedig elkeseredve és könnyek között várt Pozsonyban. A viszontlátás első ölelése sok mindent helyrehozott ugyan, de mikor aztán együtt olvasgatták a terjedelmes békeszerződést, Beatrix megütődve kérdezte:

- Hol van benne a Federigo bátyám ügye?

- Benne van az első és második pontban: a császár tartozik családom javát és becsületét előmozdítani.

- Ennyi az egész? És Kunigunda? Én családomnak az egészet már meg is írtam.

- Az eljegyzést lehetetlen volt belevenni. Különben is célszerűbbnek látszik, hogy Federigo ne bontsa fel eljegyzését savoyai Annával. Ezt atyád is így látja jobbnak. Kunigundát csak vegye el más. Hidd el, ez a legjobb béke, amelyet el lehetett érni. Neked is van érdemed benne. A szász hercegeknek írott leveled, amire kértelek, kitűnően használt. Született királyné vagy. Most nincs más dolgunk, mint örülni. A császárt legyőztük, a választó rangot megszereztük, most egyet odavágunk a töröknek, aztán tovább előre a nagy cél felé. Csókolj meg.

Az egyéves házasok csókja alkalmas volt rá, hogy heve elperzselje az apró kedvetlenségeket. Szerették egymást és boldogok voltak. Együtt mentek Budára. Itt már új rend várta őket, az udvarmester megszervezte a királyi étkezések más módját: az udvarnép ott maradt a nagy terem kis asztalainál, a királyi pár újonnan berendezett teremben evett olyan méltóságokkal, akiket estéről-estére meghívtak felséges asztalukhoz. A karzat megvolt ebben a teremben is, hogy ott zenészek, bohócok, igricek helyet kapjanak az ünnepélyesebb étkezések alatt.

Beatrix úgy rendezte, hogy az új rend első estéjén zene, móka és ének legyen. Különben csak Gabriele, Francesco, Ottó bajor herceg, a nádor és Stein György evett velök.

A karzat szereplői között egy regős is fellépett. Ahogy az első sort elmondta ügyes lantpengetés kíséretében, Mátyás figyelni kezdett és csendet kért a társaságtól. A dalnok azt az énekes krónikát adta elő, amelyet nagyon szeretett hallani: Szabács viadaláról. Az egyhangú dallam dajkamese-szerű folytonossága, elringató egyformasága, a rímek kellemes magyar csengése nagyon gyönyörködtette.

Sok közülök, kik ott benn valának,
Nékik kézen, nékik vizbe halának.

Beatrix kérdően tekintett a királyra, aki rögtön ismételtette neki latinul: „Akik bent voltak a várban, azok közül némelyek fegyveres kéztől haltak meg, némelyek a vízbe fúltak". De aztán megint a dalnok felé fordult és figyelmesen élvezte.

Ó nyavalyás hitvány keménység!
Mit tőn nekik is az kevélység?
Meghalának nagy vakmerőségbe,
Bizon nem vitézlő merészségbe.
Ezt mi hagyjuk mend ugyan azonba,
Mert semmit sem hoz nekünk haszonba.
De jelentsük Ali bég jövését,
És onnaton mint elérkezését.

A királyné közbeszólt: fácánnal kínálta férjét. Mátyás udvariasan odatartotta aranytányérját a feléje nyujtott fácáncomb alá, rámosolygott az asszonyra, de megint csak az éneket figyelte. A királyné súgott valamit a nádornak, a nádor felelt. De a király egyetlen pillantása félbeszakította, amit éppen mondott.

Mert esmerék, hogy meg nem birhatják,
Sőt császárnak azt meg sem irhatják.
Azért tökéllett tanács lőn köztük,
Hogy menden szabad lenne önköztük,
Ki akarna, az válnék császárhoz,
Avagy magyari Mátyás királhoz.
Az kencset, ki ott császárt illetné,
Sem egy kéz köztük azt ne illetné...

A király felrezzent, kezét megérintette Beatrix keze. Az asszony szemrehányóan szólott:

- Angyalom, ez nekem nagyon unalmas. Magyarul van, és semmit sem értek belőle. Ha itt mind hallgatunk, az nagyon kedélytelen. Nem akarsz inkább társalogni velem?

- Bocsáss meg, kedvesem, igazad van. Beszélgessünk. Miről folyik a szó?

- Gabriele bibornoki kalapjáról.

- Igen, persze. Egyszóval ott hagytuk el...

A társalgás megindult ékes latinsággal. De a király nem tehetett róla, félfüllel még mindig kénytelen volt az éneket hallgatni. Olyan zamatos kifejezések voltak benne, hogy megdobogtatták a szívét. „Aki akar, váljon oda magyari Mátyás királyhoz." Semmit sem talált ennél érdekesebbnek.

Igy megadák Szabács erősségét,
Benne hagyák álgyúknak bőségét,
Mely álgyúkat királ többöhtette
És nagyon Szabácsot erőssöhtette...

- Angyalom, ha nem akarsz rám hallgatni, mondd meg.

Mátyást hirtelen elfutotta az indulat. Feleségére akart türelmetlenül rászólni, de az ingerültséget udvarias ösztöne más irányba kormányozta. Az asztalra csapott és felkiáltott a karzatra:

- Eleg vót, he, tartsad immár szájadot!

A regős hirtelen elhallgatott, arcán meglátszott az alázatos megszeppenés, kapta kobzát és kotródott. Mátyás a királynéhoz fordult, mosolygott és bocsánatot kért. A társalgást folytatták. De öt perc mulva egy mondat közepét abbahagyva így szólt a nádorhoz magyarul:

- Amaz énekös fickónak hónap száz arany adassék.

A nádor bólintott, s a király folytatta a latin társalgást. Beatrix kiváncsian súgva az egri püspökhöz fordult, hogy az fordítsa le neki a király magyar mondatát.

- Centum? - kérdezte csodálkozva.

- Kétszáz, - szólt rögtön a király derülten, de keményen. Beatrix megrezzent és nem szólt többet.

II.

A kis Jankó megbetegedett. A király parancsára már előbb lovasleckékbe fogták be, de a lovaglás tudománya nehezen ment. Vékonypénzű kis gyerek lett a Borka fia, érzékeny, könnyen fázós, folyton náthás, hamar fáradó. Mikor panaszkodni kezdett, hogy fáj a dereka lovaglás közben, csak azért is tovább lovagoltatták, hogy edződjék. A kisfiú sírva ült a lóra. Mikor aztán úgy zuhant le a lóról, hogy nem tudott felkelni, ágyba fektették. Mátyás, ahogy Budára érkezett, másnap meg akarta látogatni, de mivel a gyereket Borka ápolta, előbb megbeszéltek egy olyan időpontot, mikor az anya egy órára visszavonul beteg fia mellől a klauzurába.

A gyerek alig aludt, erős láztól lihegett és folyton sírt. Csípőjét fájlalta. Mátyás leült az ágy szélére és tehetetlenül nézte. Megsímogatta a szenvedő fiú fejét. Olyan felsőbbséges sajnálatot érzett iránta, amilyet erősebb emberfaj érez a gyengébb emberfaj iránt. Visszagondolt a maga ötéves korának vasgyúró erejére, verekedős bátorságára, makkegészségére. Hogy a gyereknek mi baja, azt jól tudta. Mint avatott tornász, lovas, vívó és úszó úgyszólván mesterségszerűen ismerte az emberi test részleteit, az izmokat, inakat és izületeket. A fiút csípőizületi gyulladás kínozta. S a király tudta, hogy ez a betegség rendesen életreszóló nyomot hagy: sántasággal végződik.

Komoran tért vissza a király dolgozószobája ügyeihez. De nem tudott dolgozni. Az esze nem állt a munkához. Otthagyta irományait és kancellistáit. Feleségéhez ment.

- Mi bajod, angyalom? - kérdezte Beatrix gyengéd aggodalommal elébesietve.

- A kisfiúnál voltam. Meg fog sántulni.

- Szívből sajnálom, - mondta a királyné udvariasan, de idegenül, - Isten rendelésébe bele kell nyugodni. Majd ád az Isten nekünk gyermeket, az erős lesz és egészséges.

- Nagy boldogság ezt remélnem. De ezt a kisgyereket kimondhatatlanul sajnálom. Ilyen testi hibát hordani egész életében. Borzasztó.

- Vígasztalódj, drágám, és ne nézd ezt olyan sötéten. Meg fogja szokni, ha ebben nő fel.

- Nem, nem ez helyrehozhatatlan. A nyomorék ember nem bízik magában, ellenségnek érzi az épeket és egészségeseket, bizalmatlan lesz, gyanakvó és habozó. Mit csináljak vele? Milyen pályára készítsem? Mindig arra gondoltam, hogyha majd megnő, kap valami vajdaságot, vagy távoli kis hercegséget, tudom is én, mit. De vezető állásra most már hogyan neveljem?

Beatrix élénken figyelt. És hirtelen ötlettel így szólt:

- Adhatok tanácsot neked?

- Bár tudnál jót adni.

- Tudok. Neveltesd a gyermeket egyházi pályára. Az több okból nagyon jó lesz. Neki is megadja lelke nyugalmát, szép pályát is futhat be, megkaphatja egyszer a bíbort, aztán meg ezzel esetleges bonyodalmaknak is elejét veheted.

- Milyen bonyodalmaknak?

- A törvényes trónörökös ellen mindig minden országban akadnak pártot szítók. A mi születendő fiunk ellen is akadhatnak. Sohasem lehet tudni, hogyan fordul az európai diplomácia, és előállhat egyszer olyan helyzet, hogy kivülről keresnek belső jelöltet. De ha pap az, akiből trónkövetelőt akarnak csinálni, akkor a törvényes trónörökösnek kevés gondja van.

Mátyás elgondolkozva nézte feleségét.

- Milyen okos vagy. Igazad van. Jankót papnak fogom adni. Valami rendes, jó nevelőt keresünk melléje. Ha papnak adom, akkor természetesen olasz nevelőt szeretnék. Ebben segíthetnél nekem.

- A legnagyobb örömmel. Még ma írok haza. Megkérdezem, hogy kit ajánlhatnának.

Beatrix ettől az elhatározástól valahogyan megváltozott. Odaadóbb és bizalmasabb lett. Eddig sohasem hozta szóba Jankót, most gyakran beszélt róla. Sőt egy napon maga pendítette meg a gondolatot, hogy a gyereket meglátogatná. Mátyás mohó hálával kapott rajta. Maga kísérte feleségét a klastromba, miután a látogatás idejét előre pontosan megbeszélték, hogy Borka ne legyen kényes találkozásoknak kitéve. A fiucska már fent járt és féllábára csakugyan bicegett. Nem feltűnően, de mégis, egyik oldalát lépés közben mereven húzta. A klastrom kertjében találták Hunyadiné társaságában. Fából faragott játékkatonákat állítgatott Jankó a földön, Hunyadiné kézimunkázott. A királyné jöttére Hunyadiné felállott, a két asszony előbb udvari előírás szerint bókolt, aztán megölelték és megcsókolták egymást. Ritkán érintkeztek, de ilyenkor kifogástalanúl udvarias és nyájas viszonyt tartottak fenn. A kisfiú azonban zavarba jött és idegenül húzódozott.

- Apold az királyné kezit, - szólt Mátyás.

Jankó engedelmesen kezet csókolt, de aztán rögtön hátra akart húzódni. Beatrix megfogta, visszatartotta és megsimogatta az arcát.

- Milyen kedves, szép kisfiú, - mondta latinul.

A gyerek csak állott szemlesütve, zavartan, kényszeredetten. Szólni nem tudott, mert nem volt nyelv, amelyen értették volna egymást. Ahogy a királyné eleresztette, azonnal öreganyjához húzódott. Majdnem a háta mögé. Ott állt mellette, erősen fogva a kezét. Látni lehetett, hogy mindketten igen feszélyezettek, a gyerek is, a királyné is. A látogatás rövid ideig tartott. Csak a felnőttek váltottak néhány mondatot. De olyan nyomasztó valami osont társalgásuk hangjába, hogy a király hamarosan sok dolgára hivatkozott.

- Idvezeljed királynét. Hogy nagyon ékös kis fiú vagy, mondotta. S hogy ugyan kedvel tégedöt.

- Igenis, - felelt Jankó illedelmesen.

Megint kezet csókolt és a kisfiúk merev módján meg is hajtotta magát. A királyné megint megveregette arcát. És mikor az általános búcsúzkodás véget ért s a királyi pár megindult, szinte észrevehetően könnyebb lett mindnyájok körül a levegő.

- Nagyon meg fog téged szeretni ez a gyerek, - mondta Mátyás, mikor már a hintóban ültek.

- Remélem. Hacsak nem fogják ellenem ingerelni.

- Hogyan mondhatsz ilyet? Ki ingerelné ellened? Kire gondolsz? Az anyja semmi esetre, arról jót állok.

- Nem gondoltam senkire. De udvarnál csupa ármány az élet. Ez már mindenütt így van.

Aztán gyorsan másról kezdett beszélni. Mátyás pedig nem erőltette a beszédtárgyat. Azt gondolta magában, hogy az első lépés megtörtént, ez a fontos, a többit majd meghozza az idő. Ezzel úgy apai, mint férji lelkiismeretét gyorsan megnyugtatta. És ő is örvendett, hogy másról beszélhet.

S ha másról beszélt, az a más rendszerint Fridrik volt. Ha valaha ellenségesen gondolt rá, akkor leginkább most, mikor békét kötöttek. Azelőtt nagy ábrándja, a császári korona, mindig

úgy élt benne, mint valami, amihez Fridrik elhalását ki kell várnia. De a császár állandó fenekedése, sértésre mindig hajlandó kevélysége lassanként felkeltette haragosan lázadó ösztöneit. És volt ennek a Fridriknek egy bámulatos tulajdonsága, amely most már ingerültté tette: a szívóssága. Fridrik nem volt a közepes átlagnál eszesebb ember. Nem volt benne nagyvonalúság, erő, nagy célokat rajzoló képzelet. Gyáva volt, ingadozó, készületlen és kicsinyes. Amellett eszközök is alig álltak rendelkezésére. Nem jelentős területű örökös tartományai édeskevés jövedelmet hajtottak, soha nem volt pénze, fűnek-fának tartozott szégyenletes adósságokkal, most is mindenki tudta, hogy udvartartását abból a harminchat-ezer aranyból tengeti, amit a hozzája szökött áruló Beckensloertól kért kölcsön. Tartományai katonát nem adtak neki, sereggel egyáltalában nem rendelkezett, zsoldosokat, mint rosszhírű fizető, alig tudott fogadni, ha bajba került. Amellett folytonos belső zavarokkal akadt baja, népe ki nem állhatta, osztrák nagyurai lépten-nyomon máshoz pártoltak. És mégis: harmincnyolc évvel ezelőtt lett németrómai király és huszonhat éve császár, azóta folyton ott ült a trónon és együtt tartotta a hatalmas németrómai birodalmat. Megalázták, szorongatták, szégyenletes békékbe kényszerítették, saját népe megostromolta saját fővárosában, rangja és élete sokszor hajszálon lógott. De szívóssága már rejtélyesnek tűnhetett fel. Pénz, katona és tehetség nélkül ott ült most is a helyén. Hogy ezt hogyan csinálja, alig is lehetett megérteni. Mátyásnak pénze volt, állandó serege és ragyogó tehetségei, mégsem bírt vele. Most már felforrt benne az indulat, ha Fridrikre gondolt. És már nem úgy számolt nagy terveivel, hogy megvárja, míg a hatvanharmadik évét taposó császár itt hagyja az árnyékvilágot. Most már elevenen akarta legyőzni és koronáját elvenni tőle. Minden egyéb szövetség, vagy ellenségesség csak eszköznek számított előtte. Fridrik legyűrése a célnak. Már nem Fridrik halála után akart császár lenni. Hanem Fridrik életében.

Most újra csavart egyet diplomáciája feszült húrjain. Kázmér és Ulászló azon vették észre magokat, hogy legnagyobb ellenségökkel, a magyar királlyal békülhetnek, ha akarnak. Levelezések, tanácskozások, megbizottak tárgyalgatásai adódtak. Az egész szövevényt mesteri kéz vezette. Hónapokon keresztül folyt a diplomáciai munka. Kázmér nem akart egyebet, mint békességet, hogy a mintaszerű családapa példájaként nyugodtan éldegéljen Krakkóban. Ulászló nem akart mást, mint hogy a morva és sziléziai területek elvesztése árán Prágában cseh király lehessen. Kapva kaptak a békesség lehetőségén, de a veszedelmes eszű tárgyaló féltől úgy féltek, mint a tűztől. Mikor már azt hitték nagyboldogan, hogy az okmányokat alá lehet írni, rémülten vették észre a szerződési tervekben lefektetett csapdákat. S az alkudozások folytak tovább. Európa térképén hol itt, hol ott történt valami, ami egyetlen csapásra felforgatta az erők vergődő egyensúlyát. Csak ő nem vesztette el a fonalat soha.

Ennek az évnek tavaszán a firenzei merénylet követte a legutóbbi milánói merényletet. A Mediciek ellen éppen úgy esküdtek össze ellenségeik, mint a Sforzák ellen és itt is a templomban rántották elő a tőrt. A Pozzi-család hívei rárohantak a két Medicire, Lorenzóra és Giulianóra. Giulianót meg is ölték. De egyébként az összeesküvés megbukott. A nép hangulata a Medici-pártnak kedvezett. A merénylőket megfogták, a résztvevő pisai érseket, Salviatit, nyomban felakasztották a Palazzo Vecchio ablakvasára. A pápa unokaöccsét, Raffaello Riario biborost, nem merték megölni, de mindenesetre elfogták. Ország-világ tudta, hogy Sixtus pápának, vagy legalább családjának keze benne van az összeesküvésben. Mátyás apósa, a nápolyi király, pedig szövetséges viszonyban állott a pápával. A nápolyi trónörökös, Beatrix bátyja, élt-halt a verekedésért és most elkezdett háborút szervezni a Mediciek ellen. Rá is tudta venni a pápa tekintélyével Sienát és Urbinót, hogy melléje álljanak. Medici Lorenzo viszont megnyerte Velencét, Milánót s ami Buda számára a legnevezetesebb volt, Ferrarát. Mert Ferrarában Estei Ercole herceg uralkodott, Eleonora nápolyi királylány férje. Olyan háború indult tehát olasz földön, amelyben Beatrix fivére és nővére álltak szemközt egymással.

- Mit fogsz csinálni? - kérdezte Beatrix ijedten a visegrádi királyi nyaraló gyönyörű függő kertjében.

- Mivel egyik oldalra sem állhatok, közvetíteni fogok. Alfonso bátyádnak is jó lesz. Eleonora nénédnek is jó lesz és nekem is jó lesz, mert Velencét egy kicsit meggyöngítem, arra gondom lesz.

A diplomácia még bonyolultabb lett. De tudott még ennél is bonyolultabb lenni. Hohenzollerni Achilles nem nyugodott bele, hogy leánya, akit Ulászló folytonos kifogások közepette vonakodott hazavinni királynénak, ráadásul még örökségét is elveszítse. Mátyás ezt az örökséget, Glogaut, Sagani János hercegnek ítélte, mint a sziléziai hercegségek felett rendelkező hűbérúr, hogy Ulászló gyökeret ne verhessen Sziléziában. Most Achilles fegyverrel támadt rá Glogaura. Mátyás sereget küldött ellene. Tehát Ulászló mellett hadakozott, mert Ulászló most ellenséges viszonyban állott a Hohenzollerni-házzal, amelyet megszégyenített. De viszont Ulászló ellen hadakozott, mert fegyverrel akadályozta, hogy Ulászló felesége hozzájusson a hozományához. Ennélfogva megtartotta Fridrikkel kötött szerződését, mert Ulászló nem volt többé a császár szövetségese. Viszont megszegte ezt a szerződést, mert Achilles herceg volt egyetlen megbizható szövetségese a császárnak.

Senki ebben a zűrzavarban nem tudott eligazodni. Minden fejedelem egyik nap helyzetétől a másikhoz kapkodott. Csak Mátyás uralkodott az egymásnak ellentmondó szerződések tömegének bábeli tornya fölött. A török megint jelentkezett. Mátyásnak a déli végeken volt nyolcezer embere és szerződése Velencével, hogy a signoria hozzájárul a zsoldhoz a közös ellenség ellen. De a signoria látván, hogy a török északra fordul, nem küldött pénzt. Mátyás pedig látván, hogy a pogány sereg osztrák földre tart, visszavonta a maga seregeit. Titokban Dóczi Péter útján fegyverszünetet is kötött a szultánnal. A törökök elkezdték pusztítani Ausztriát és Salzburgig eljutottak. Ugyanekkor Ulászló ellen a prágaiak lázongani kezdtek, lengyel disznónak nevezték és beverték ablakait. Ugyanekkor Kázmér álmatlan éjszakákat töltött a Mátyáshoz hű német lovagrend fenyegető magatartása miatt.

A törökök közt járvány ütött ki, azt behurcolták Ausztriába is. A döghalál egyre szélesebben terjeszkedett az osztrák lakosság között és már magyar vidékekre is átcsapott. Mátyás féltette övéit. Anyja Jankóval elment Vajdahunyadra, ő pedig Beatrix társaságában Kassára költözött. Vele ment az udvari kancellária. Onnan folyt tovább a diplomáciai munka. Mikor Beatrix Kassán elunta magát, átmentek Besztercebányára és Körmöcbányára. A munka változatlanul folyt tovább. A kancellária emberei serényen dolgoztak, a király tízével, húszával diktálta követeinek az utasításokat. Ha pedig abbahagyta az irodai munkát, kilovagolt feleségével. Megnézték az aranybányákat és ezüstbányákat, a kohókat, a pénzverést. Ezt Mátyás is most látta először. Mühlstein Vitus, a körmöci kamaragróf, alig győzött felelni kérdéseire. Majd egy szép napon megint felkerekedtek és elmentek Zólyomba. Mindenütt lelkes ünneplés fogadta őket. Beatrix már tudott egy-két mondatot magyarul. Ezeket nem mulasztotta el mindenütt alkalmazni. Viharosan éljenezték érte. Volt olyan öreg bányász, aki még vissza tudott emlékezni Zsigmond király itt jártára. Azt is szépen fogadták, de ez a lelkesedés a régi királylátást százszorosan felülmúlta.

A járvány magyar földön nem csinált nagyobb kárt, a királyi pár kora ősszel nyugodtan hazatérhetett Budára. A diplomáciai munka tovább folyt. Fridrik lázasan kapkodott pénz után a bécsi hirek szerint. Egyik lyukat a másikkal tömte be. Beckensloer követelte árulása díját, a salzburgi érsekséget. De az nem volt üres. Ennélfogva Fridrik kénytelen volt kérve-kérni az öreg Bohr érseket, hogy mondjon le, elégedjék meg a bécsi püspökséggel. Az egy lágy pillanatban meg is igérte, hogy a lemondásról tárgyalni fog, mire Fridrik azonnal kölcsönt kért Beckensloertől. Azonkívül az osztrák rendekkel, akik törvénybe iktatták a Mátyással kötött békét, adót szavaztatott meg, hogy a százezer arany hadisarcot kifizethesse. Ezt kegyetlenül

behajtották az osztrák lakosságon, de a befolyt pénzt Fridrik nem Mátyásnak küldte el, hanem a francia király ellen zsoldosokat fogadott rajta. A hadisarc elmulasztásával megszegte a szerződést. De Mátyás még nem lépett fel. Várt. Sőt a királynéval levelet iratott Fridriknek: Beatrix rokoni nyájassággal kérve-kérte a császárt, keresse a béke megtartásának útjait. Ez a levél a jövő használatára íródott. Mikor majd hivatkozni lehet arra, hogy Magyarország milyen unszolóan igyekezett fenntartani a békét.

Már december felé járt az idő, mikor Mátyás az okmányok egész sorára ráírta nevét. És Bakacs Tamás belenyomta a címeres királyi pecsétet a sistergő piros viaszba. Ulászlóval és Kázmérral megvolt a béke. A megegyezés alapjául az szolgált, hogy a cseh királyi címet Mátyás is, Ulászló is megtartják, sőt egymást cseh királynak fogják szólítani. Mátyás uralkodik Morvaországban, Sziléziában és Lausitzban, Ulászló uralkodik Csehországban. Ha Mátyás előbb hal meg, Ulászló visszakapja a cseh birtokokat négyszázezer aranyért. Ha Ulászló előbb hal meg, Mátyás átveszi Csehországot ingyen. A két király a végleges béke kinyilvánítására ünnepélyesen találkozni fog személyesen is, még pedig a jövő, hetvenkilences esztendő gyertyaszentelő napján.

A király odaadta feleségének a megállapodást. Mindjárt meg is magyarázta neki.

- Ezt úgy olvasd, Bea, mint valami nagy-nagy épületnek a zárókövét, amelyet egy álló esztendeig építettem. Halld meg, mi ez az épület. A császár hatalma teljesen béna. A francia királyra bármikor számíthatok ellene. A pápa mellettem van, a török ellen nélkülözhetetlen szüksége van rám, amellett atyád szövetségese. Svájccal tíz évre szövetséget kötöttem, számos befolyásos államférfi ott rendes évi fizetést kap tőlem, diktálhatok nekik, amit akarok. A pfalzi választóval szövetséget kötöttem. A Wittelsbachiakkal szintén, Bajorországra számíthatok. A szász választó szövetségesem. Morvaország és Szilézia az enyém. Ulászló szövetségesem. Lengyelországgal rendben vagyok. Az egyetlen Achilles, aki ellenségem, de ezt megengedhetem magamnak. Egész Európára számíthatok. Fridrik tehetetlen velem szemben. Nem tud fizetni, serege nincs, barátai nincsenek. Akkor teszem a kezemet a torkára, mikor akarom.

- És mikor akarod? Én már úgy szeretnék császárné lenni...

- Előbb leszámolok a törökkel. Elintézem úgy, hogy jó néhány évig szabad kezet kapok. Akkor aztán rámegyek Európára. Ha Nagy Lajosnak négy tengere volt, nekem is lesz négy tengerem. Tudod-e azt, hogy számos német diplomata máris megtanult magyarul, mert a diplomáciában ez kezd fontos lenni? Tudod-e azt, hogy a te hazádban a kereskedelmi szerződések kezdik kikötni a magyar pénzben való fizetést? A magyar trónörökösre, a te fiadra, én olyan hatalmat fogok hagyni, amilyen nincs még egy a világon.

Beatrix, aki eddig ragyogó és kevély arccal hallgatta férjét, most egyszerre elkedvetlenedett. Mátyás utolsó szavaiban kérdést érzett. És erre a kérdésre még mindig nem tudott felelni. Most voltak kétéves házasok.

- Angyalom, - mondta átölelve férje nyakát, bizonyos bűnbánó árnyalattal hangjában, - várjunk türelemmel és imádkozzunk. A jó Isten meg fog hallgatni bennünket. Hiszen fiatalok vagyunk és egészségesek.

A király megnyugtató gyöngédséggel szorította magához feleségét és megcsókolta. A homlokát, és két oldalról az arcát. Aztán felkelt.

- Elmégy valahová?

- Megnézem a gyereket.

Beatrix kedvetlenül elfordult. De Mátyás ezt már nem látta. Kisietett. Lova készen várta.

Jánoskát leckéje mellett találta. Már nevelő volt mellette, az olasz földről hozatott Taddeo Ugoletti, neves tudós, szerzetesi férfiú, egyszersmind a királyi könyvtár igazgatója. Beléptére felálltak mindaketten.

- Üljetek le, - szólt ő latinul, - hallgatom, mennyire vagy a latinnal. Már három hónapja tanulsz.

Jánoska arcán látszott, hogy érti apja beszédét. Nevelő és tanuló visszaültek a könyvekhez. A gyerek Liviust olvasott és azt fordította németre. Mátyás hallgatta egy darabig. Meg volt elégedve. A fiúnak erős emlékezőtehetséget és éles felfogást adott a természet. Jó negyedóra mulva így szólt:

- Most menj játszani, Joannes, beszélni óhajtok főtisztelendő nevelőddel.

A gyerek örvendezve elbicegett.

- Őszintén akarom hallani, hogy milyen képességei vannak a gyermeknek.

- Kitűnőek, felséges király. Az esze úgy fog, mint a tűz. Igen nagy tehetségű ember lesz belőle, ezért jótállok.

- Mennyi ebben a hízelgés?

- Felséged még nem jól ismer engem. Én az igazat úgyis meg tudom mondani, ha akarom, hogy a hallgató örül neki. De az igazat mondom. Most is azt mondtam. Joannes kivételes képességekkel megáldott gyermek.

- De valami hibája csak van?

- Van, felség. És ez díszére válik. Túlságosan érzelmes a lelke. Ebből következik az is, hogy kevéssé önálló és kevéssé kezdeményező.

A király bólintott. Vállára ütött Ugoletti Tádénak, bekiáltotta a gyermeket, szorgalmas tanulásra buzdította, megáldotta és elment. A klastrom előtt egy pillanatig gondolkozott. Akkor egy szájtátó embert magához intett. Megparancsolta neki, hogy fusson a palotába és mondja meg a kapuőrnek, hogy a király azt üzeni a királynénak: egy órával később vacsorázik. Az ember elfutott, vissza kellett kiáltani a földre dobott aranyért. Mátyás pedig vágtatva indult anyjához Óbudára.

Mikor onnan hazajött, már nagyon várták az estebéddel. A királyné vendégeket hívott, többek között Geréb László erdélyi püspököt, a király rokonát, aki aznap érkezett Budára. Asztalnál szegény Galeotti dolgáról folyt a szó. A nagyhasú tudós, aki Budáról Bolognába költözött előadásokat tartani és Mátyás pénzadományából birtokot vett Montagnana faluban Pádova mellett, írt egy „De incognitis vulgo” című könyvet. Ebben azt az eretneki tant hirdette, hogy az üdvösség elnyeréséhez elég a józan ész és a természet törvényei szerint élnünk. Ezért a velencei inkvizició elfogatta, vagyonát lefoglalták, feleségét is börtönbe vetették, majd arra ítélték, hogy a pellengéren ünnepélyesen vonja vissza állításait, különben a halál fia, ha pedig visszavonja, megússza hat hónappal kenyéren és vizen. Most börtönben ül.

- Holnap irunk Sixtus pápának, Gabriele.

- Igenis, felség, - felelte a bíboros.

Mert Gabriele da Verona, aki valaha mint koldusbarát jött Budára a Kapisztrán oldalán, már megkapta a bíborosi kalapot.

A társaság elég korán feloszlott. A királyi pár visszavonult. Még jó darabig beszélgettek.

- Ja, igaz, - mondta a király egyszerre - elhatároztam, hogy Jankónak, ha hét éves lesz, rangot adok. Kinevezem Vajdahunyad grófjának. Ha papi pályára megy is, a rang azért kell neki.

- Úgy, - mondta Beatrix közömbösséget mutatva - ezt anyáddal beszélted meg?

- Beszéltünk róla.

- Csak azért kérdem, mert délután ezt nem említetted nekem.

- Akkor még nem tudtam. De az egész nem olyan fontos. Mit szólsz ehhez a szegény Galeottihoz? Ilyen nagyétű és sokat ivó ember kenyéren és vizen. Sajnálom, de kénytelen vagyok mosolyogni rajta.

- Talán a pápa segít rajta, ha írsz neki.

Hallgattak. Akkor Mátyás odahúzott feleségéhez és megölelte. De az nem viszonozta az ölelést.

- Bocsáss meg, angyalom, - szólt az asszony - olyan fáradt vagyok...

III.

A két uralkodó, aki egyszerre viselte a cseh királyi címet, csakugyan személyesen is találkozott a békés viszony elmélyítése céljából. Nem ugyan Gyertyaszentelőkor, hanem különböző halasztások után egy forró júliusi napon. A királytalálkozót Olmützbe tűzték ki. Mátyás ragaszkodott ahhoz, hogy az ünnepség olyan városban folyjék le, amelyet ő hódított el a cseh koronától. Nemcsak Ulászlót hívta meg, hanem Kázmér királyt és több német fejedelmet is. Kázmér király azonban tartózkodó maradt és lemondott. De Albrecht szász herceg már májusban megérkezett Olmützbe, ahol Filipecz Pruisz János, a váradi püspök fogadta Mátyás nevében. Ottó és Kristóf bajor hercegek is megérkeztek. Ulászló ezerötszáz főből álló kísérettel jött és hogy ne kelljen királyi méltósága rovására a találkozó helyén várakoznia, Märisch-Neustadtban állapodott meg. Itt két hetet kellett várnia, Mátyás szándékosan késett.

Július másodikán végre feltűnt az országúton a menet. Elül Mátyás jött csekély kísérettel. Utána aranyozott hintóban Beatrix és Francesco herceg, kíséretében főpapok és mágnások, mögötte ötezer lovas és hatalmas poggyász-rakomány.

Száz és száz munkáskéz látott azonnal dolognak. Mindenekelőtt Ulászló lakását hozták rendbe. A királyi palotával szemközt állott egy szép kis palota, azt jelölték ki Ulászló szállásául. A berendezést Budáról hozták. Remekbe készült pazar bútorokat, teméntelen szőnyeget, ezüst készletet, pompás ágyneműt. Mivel a várakoztatásra Ulászló azzal felelt, hogy most meg ő nem mozdult ki tíz napig Morva-Ujvárból, a berendezéssel kényelmesen el lehetett készülni. Beatrix úgyszólván reggeltől estig ott tartózkodott az Ulászló leendő szállásán, minden bútordarab helyét maga jelölte ki és fáradhatatlanul dolgozott. A palotát csak azért hagyta el naponta egyszer-kétszer, hogy szétnézzen a piacon. Itt olasz szokás szerint drága szőnyegekkel kárpitozott díszes emelvényt építettek, hogy a lakomák majd szabad ég alatt folyjanak le és a nép álmélkodhassék a fényűzésen. Mátyás azt adta ki jelszóul, hogy olyan pazar fénnyel kell Olmütz népét is, a vendégeket is elkábítani, aminek eddig nem látták példáját. Beatrix tehát magának kérte a rendezés legfőbb vezetését. Az ilyesmihez köztudomás szerint a nápolyi udvar értett a legjobban, s ő most meg akarta mutatni, mit tud.

Már készen várta minden az előkelő vendégeket. A szász herceg és a bajor herceg már megérkeztek. És végre jött Ulászló is. A város alatt állapodott meg, felüttette sátrait. Maga is igyekezett annyi pompát kifejteni, amennyi csak tellett tőle. Az ő tábora és a város közt már ott állottak azok a soha nem látott díszű sátrak, amelyeket Mátyás veretett az első találkozás számára. A szertartások részleteit nagyszámú iroda intézte. Nagyloholva jöttek-mentek a lovas küldöncök a tábor és a város között, hogy mindakét király környezete pontosan ismerje a ceremóniákat.

Percre pontosan osztották be az indulás idejét, hogy Mátyás a városból és Ulászló a táborból egyszerre érkezzék a sátrak közelébe. Mindakét király útvonalán cövek jelezte azt a pontot, ahol le kell szállniok lovaikról.

Mátyás és kísérete a cöveknél leszállottak. És odalátszott amonnan túlról a másik csoport: ugyanekkor szállt le Ulászló is. Egyenletes tempóban gyalogolt mindakét csoport, hogy egyetlen pillantással se előzzék meg egymást. És csakugyan egyazon pillanatban érkeztek a fősátor előtt egymás közvetlen közelébe. Egyszerre nyujtották ki jobbkezüket, egyszerre szorítottak kezet, egyszerre ölelték át egymást és egyszerre csókolták arcon egymást jobbról és balról.

- Isten hozott, Ulászló testvérem és barátom.

- Isten hozott, Mátyás testvérem és barátom.

Ezt is ugyanabban a pillanatban, egyszerre mondták, mintha csak vezényelte volna őket valaki. Akkor karonfogva indultak a fősátorba. Úgy szólott az előzetesen megállapított műsor, hogy a két király négyszemközt fog tárgyalni a sátorban, a kiséretek kint maradnak.

A sátor bíboros, aranyos belsejében, a süppedő keleti szőnyegek talaján szembe fordultak végre és mindketten elmosolyodtak. De ez a mosoly is az előírás mosolya volt még, a békekötés nyájas jelzése. Hunyadi János fia és Habsburgi Albert németrómai császár és magyar király unokája. Egyik harminckilencéves érett férfi, a másik huszonhárom éves fiatal ember. Amaz köpcös, domború mellű, zömök ember, ez jóval magasabb, vállas és feltűnően karcsú. Volt benne valami, ami megmagyarázhatatlanul nagybátyjára, V. Lászlóra, emlékeztetett, bár nem hasonlított hozzá.

- Át kell adnom neked, cseh királynak, - mondta Mátyás, - Magyarország és Csehország királynéjának szíves üdvözletét.

- Hálásan köszönöm magyar és cseh királyi felségednek. Én viszont a lengyel király szíves üdvözletét tolmácsolom.

Ezzel az előírt közjogi részleteknek eleget tettek: cseh királynak is szólították egymást. Mátyás helyet mutatott Ulászlónak, aztán kulcsot vett elé dolmánya zsebéből és kinyitotta az ébenfa-asztalon álló, olasz ötvöstől való bronz-ládikát. Abból iratok kerültek ki. A két király békeszerződésének szövege.

- Azt hiszem, - mondta Mátyás, - fussunk át ennek a szerződésnek minden pontján. Itt van két példányban. Én majd hangosan olvasom, te kísérheted az olvasást a magad példányán. Ahol bármelyikünknek mondanivalója lesz, oda jelt teszünk a szövegben, hogy később részletesen tárgyalhassunk. Nem lesz nehéz munka, hiszen üzenetedből megértettem, hogy a lényegen semmit nem kívánsz változtatni. Nem kívánok én sem. Ez a béke szilárdnak és tartósnak igérkezik. Olvashatom?

- Dobzse, - felelte Ulászló, akinek ez kedvenc szava volt, minduntalan használta.

Mátyás olvasta a latin szöveget. Minden pontnál megállottak beszélgetni. Valóban kitünt, hogy a szerződés lényege ellen egyiköknek sincs megjegyzése, sőt azok a pótlások, amelyeknek gondolatát vagy az egyik, vagy a másik felvette, a béke még alaposabb biztosítását célozza. A legszebb egyetértésben dolgoztak így négyszemközt két és fél óra hosszat. Akkor a szerződés végére értek, félretették jegyzeteikkel együtt és elkezdtek beszélgetni. Mátyás megrázta az aranycsengőt, két személyre terített asztalt hoztak be azonnal harapnivalóval és frissitőkkel. Jóízűen falatozni kezdtek.

- Csodákat hallok a királyné szépségéről és okosságáról, - mondta Ulászló, - szerencsét kell kívánnom választásodhoz újra és újra.

- Igen, a királyné rendkívüli lény. Hálát kell adnom Istennek, hogy nem mást vettem el feleségül, hanem őt. Senki mással ilyen boldog nem lehettem volna. De hallom, hogy a te ifjú hitvesed milyen feltűnő szépségű.

Hedvig lengyel hercegnő testvérbátyja nem ért rá a célzásra válaszolni. Már az ő feleségéről volt szó. Vállat vont.

- Hallom, hogy nagyon szép. Én még nem láttam. És nem is tudom, mikor fogom látni, mert ez elég bonyolult kérdés. És hogy állasz trónörökös dolgában? Van-e kilátás, hogy rövidesen szerencsét kívánhassak atyai boldogságodhoz?

- Egyelőre nem áldott meg az Isten, de a királyné fiatal és egészséges. Hogyan utaztál? Kellemes volt?

- Sokat szenvedtünk a hőségtől. Ekkora szárazságot, mint az öregemberektől hallom, senki sem tapasztalt még errefelé. Hogyan szolgál egészséged?

- Köszönöm, kitűnően. Néha valami hasogatást érzek, úgy látszik, köszvény lesz belőle, de a testi fájdalom iránt én meglehetősen közömbös vagyok. A katonaélet jól megedzi az embert.

- Hallom, a királyné veled volt a táborban, mikor Fridrikre mentél. Ez nagyon tetszik nekem. Alig várom, hogy megismerhessem őfelségét és udvarlására lehessek.

- Ő is alig várja a te ismeretségedet. Meg vagyok győződve, hogy nagyon megkedvelitek egymást.

Így beszélgettek még egy félórát. Egyre nyájasabban. A feszesség feloldódott köztük. Már vidáman nevetgéltek a végén. Mátyás, a társalgás mestere, igyekezett mennél közvetlenebb, pajtáskodó hangot megütni. Terveihez hozzátartozott, hogy ezt az embert mennél erősebben barátságához kösse. Már három órája voltak együtt, mikor Mátyás felállott. Ulászló bevonulását harmadnapra tűzték ki. Nyájasan beszélgetve léptek ki a sátor elé. Ott megint öleléssel búcsúzkodtak. Egyszerre indultak el, egyszerre értek a cövekig, ott mindkét társaság lóra ült. Ulászló ment táborába, Mátyás visszalovagolt a városba.

- Milyen? Mesélj gyorsan! - volt Beatrix első szava.

- Nem tudok többet mondani, angyalom, mint amennyit már mondtam. Nagy darab fiatalember, jóképű legény. Nem nagyon okos. És ami komoly dolga van, azt kimondhatatlanul únja. Neked százszor annyi eszed van, mint neki. De ezt ne nagyon éreztesd vele. Azt tapasztaltam, hogy az ostoba emberek rendkívül megsértődnek a más eszétől.

- Csak bízd rám. Úgy el fogom bűvölni, hogy ilyen ragaszkodó szövetségesed egy sem lesz több. De mondj róla egyebet is. Írd le részletesebben a külsejét. Milyen szeme van? Milyen haja? És igaz-e, hogy olyan karcsú?

Mátyás meglepetve nézett a királynére.

- Miért kellene erről annyit beszélni? Holnapután ugyis meglátod, addig még ki lehet bírni.

- Kérlek, - szólt Beatrix sértődötten elfordulva, - ha egy asszonynak nem tudod megbocsájtani, hogy kíváncsi, akkor már nem is szóltam semmit.

- Ugyan, te csacsi, csak nem sértődöl meg?

Megfogta Beatrix szép fejét és maga felé fordította. Megvárta míg az asszony elmosolyodik. Akkor ő is nevetett. Megcsókolták egymást. És mindjárt átmentek a szemközti palotába, hogy a teljesen elkészült lakosztályra még egy utolsó házigazdai pillantást vessenek. Beatrix büszke örömmel vezette végig férjét a szobákon. A szállás csakugyan gyönyörűen sikerült. Nemcsak pazar volt, hanem művészien szép is.

- El vagyok tőled ragadtatva, Bea. A legnagyobb művészekkel felvetted a versenyt. Amit csináltál, az tökéletes.

A hálószobába értek. Beatrix félrehajtotta a hatalmas mennyezetes ágy brokát takaróját. Lehelletszerű patyolat halványlila anyagából volt az ágynemű, a lepedő széléről dúsgazdag aranycsipke lógott a földig. Finoman rajzolt W. R. betűk hímzése ékesített minden darabot, a két betű felett királyi korona.

- Ilyen ágyban aligha hált még őfelsége, - mondta Mátyás, - majdnem azt mondtam, hogy sajnálom tőle. De nem sajnálom. Jó befektetés. Aludjék benne jó ízűen saját legfelségesebb testével.

Beatrix állott és némán nézte az ágyat.

- Min gondolkozol? - kérdezte Mátyás.

Az asszony felrezzent.

- Én? Semmin. Azon, hogy kiszámítottam, mibe került az egész berendezés. Fogózkodj meg. Több, mint húszezer arany.

- Dehogy fogózkodom. Ha húszezer, hát húszezer. Ez már hozzátartozik az üzlethez. Most gyerünk haza.

Este igen mulatságosan telt el a vacsora, mert érdekes vendég érkezett: a kövér Galeotti. Egyenesen Velencéből. Mátyás és Medici Lorenzo csakugyan ki tudták eszközölni a pápánál, hogy kegyelmet kapjon. Azonnal Budára indult, s innen a király után Olmützbe. Mátyás nagy örömmel fogadta, azonnal bemutatta a királynénak és meghívta a vacsora-asztalhoz. A kárvallott tudós elmondta, hogyan élt a velencei börtönben kenyéren és vizen. Hatalmasan evett és ivott közben, hogy kárpótolja magát. Elbeszélése olyan mulatságos volt, hogy az egész társaság jobbra-balra dőlt a nevetéstől. Később azonban komolyabbra fordult a társalgás. A királyné az olasz művészekre terelte a szót, akikről híreket szeretett volna hallani. Ebből olyan beszélgetés kerekedett, amelyet a királyné nem győzött élvezni.

Az egész onnan indult ki, hogy Galeotti elmondta, milyen remek kápolnát terveztetett a Vatikánban Sixtus pápa. Ekkor kérdezte a királyné, nem hallott-e valamit Galeotti egy fiatal festőművészről, akit hazulról írott levelekben említettek neki, s akinek Leonardo da Vinci a neve. Galeotti mindig mindenről tudott, ezt is tudta. Elmondta, hogy a festő eszményi szép férfi, falusi származás, gyerekkorában kezdett rajzolgatni, s a rajzokat apja elvitte Verrocchionak megmutatni. Igy került Firenzébe. Egyszer az apja behozott hozzá, a Verrocchio műtermébe egy pajzsot, festene rá valamit egyik falujabeli módos paraszt megbízásából. Leonardo összeszedett csigákat, egereket, pókokat, denevéreket és ezeknek ábráival olyan Meduza-fejet festett a pajzsra, hogy aki látta, visszahőkölt az ijedelemtől. A festő apja nem is adta a parasztnak a pajzsot, hanem vett neki a vásárban valami olcsó darabot, ezt a pajzsot pedig eladta száz aranyért Firenzében. Röviddel utóbb Lodovico Moro herceg már ötszáz aranyat adott érte.

- Mit tudsz Mantegna nevű festőről, - kérdezte Mátyás, - aki jó barátja volt az én boldogtalan Pannoniusomnak?

- Az Mantuában van, s mint hallom, éppen nagybeteg. Tudja-e felséged, hogy ez gyerekkorában pásztorfiú volt? Squarcione fedezte fel, az tanította. De ő, mikor felcseperedett, feleségül vette Squarcione ellenségének, Bellininek a leányát. Most Squarcione úgy szidja, mint a bokrot.

- És Verrocchioról mit tudsz, - kérdezte a királyné, - még a Medicieknek dolgozik?

- Azoknak is. Velencének is. Most valami újat talált ki. Viaszból készít szobrokat, színesen, s igazi hajat tesz rájok. Kísértetiesen eleven benyomást tesznek. Medici Lorenzo három ilyen szobrot is rendelt nála, mikor a merényletet megúszta. Az egyiket a Via Santo Gallon állították fel és ezen az a ruha van, amelyet Lorenzo herceg a merényletkor viselt a Del Fiore-templomban.

- Kedves ember Verrocchio. Lánykoromban engem is mintázott. Elég jól. És Botticelli?

- Azt hallom, nagyon érdekes képet festett a három napkeleti királyról, akik a kis Jézushoz jöttek. Három Medicit ábrázolnak a három királyok. Sok pénzt kapott a képért, de nincs egy dénárja sem. Talán most lesz, a pápa meghívta Rómába festeni.

- És azt hogy is hívják, azt a firenzeit, aki a város falait tele akarta festeni történeti képekkel?

- Ghirlandajót gondolja felséged. Azért hívják így, mert ő találta ki azt a girlandos fejdíszt, amit most is hordanak a firenzei lányok. Róla keveset tudok, de rémlik, hogy a pápa őt is Rómába hivta.

- És Velencében mi újat tapasztaltál?

- Ott most is a Belliniek dolgoznak. Gentilével találkoztam is, ő most a doge-palota tanács-termében restaurálja a festményeket már évek óta. Giovanni, a fiatalabbik külön vált tőle. Ez egészen másképpen fest, odacsatlakozott az Antonello da Messina irányához. Sokat keresnek mind a ketten. De nekem festhetnek akármit, az én kedvencem mindig fra Angelico marad.

- Ó, az gyönyörűen dolgozott, - szólt lelkesen Beatrix, - atyámat is lefestette. Atyám mesélte nekem, hogy még Miklós pápa idején belefestette őt azokba a freskókba, amelyeket a pápa rendelésére Jézus életéről készített. Lefestette Fridrik császárt is, a firenzei érseket is. Mondják, hogy földre szállott angyal volt nem egyéb. Azt mesélte róla atyám, hogy egyszer Miklós pápa meghívta ebédre. Húst tálaltak fel. Ő nem vett a húsból. A pápa hiába kínálta, nem vett. „Miért nem eszel?" - kérdezte a pápa. „Azért, - felelte ő, - mert a rendfőnökömtől elfelejtettem engedelmet kérni, hogy húst ehessem."

- Ezt én is hallottam, - bólintott Galeotti, - őt bizonyára szentté is fogják avatni. Általában azt hiszem, hogy a régebbi nemzedék sokkal többet ért a mostaninál. Ki tudna mutatni ma egy Donatellót?

- Az igaz, - szólt a királyné, - az a Brancacci-síremlék, amely nálunk, Nápolyban van a San Angelo a Nilo-templomban, csodaszép. Ha csak szerét ejthettem, bementem megnézni.

- És a Gattemelata szobra Pármában? Az csodálatos. Különben Verrocchióval is találkoztam Velencében, őt most bízta meg a signoria, hogy csinálja meg a Colleoni szobrát. Nagyon fogadkozik, hogy remeket fog alkotni. Majd meglátjuk.

Nem szűntek meg új és új neveket említeni. Mátyás szomjasan és irigyen hallgatta. Mindenáron szeretett volna legalább egy magyar nevet büszkén bedobni a híres olaszok közé, de nem tudott egyet sem. Valahogyan mégis könnyíteni kellett lelkén. Erőteljesen belevágott a társalgásba:

- Majd lesznek ilyen művészek Budán is.

Beatrix is, Galeotti is meglepetve kapták fel a fejöket.

- Budán? - kérdezték egyszerre.

- Igen, Budán. A magyarok mindent tudnak a világon. Ezt is fogják tudni.

- Angyalom, - szólt Beatrix megbocsátó mosollyal, - a mi magyarjaink bizonyára nagyszerű fajta, vitézségét senkisem vonja kétségbe. De a művészi tehetség, attól tartok, hiányzik belőle. Miért nem akadt eddig is világhírű festő, vagy szobrász, aki magyar lett volna?

- Mert a művészetek fejlődéséhez két dolog kell: mecénás és békesség. Nálunk mecénások sem teremhettek, mert a mi nagyuraink nem tudtak művelődni, képben és könyvben és szoborban gyönyörűséget találni. Nekünk folyton verekednünk kellett, hogy titeket, többi európaiakat, megvédjünk a töröktől. De én majd rendet csinálok ebben az Európában. Magyarországomnak békességet és gazdagságot szerzek. És akkor majd meglátjátok, milyen

képek és szobrok fognak itt teremni. A két egyetem már dolgozik. Minduntalan hallom, hogy igen sok a tehetséges ifjú.

- Két egyetem? - kérdezte Galeotti.

- Úgy van, derék Marzio. Kettő. A pozsonyi egyetem mellett nem régóta Budán is van iskola. A Domonkos rendiek kaptak pátenst, hogy taníthassanak. Persze csak egy fakultásuk van, de azért egyetem az is. Mához húsz évre szerte egész Európában tele lesznek az egyetemek magyar tudósokkal.

- És mi olaszok, - kérdezte Beatrix egy kis enyhe gúnnyal, - becsukhatjuk a boltot?

- Már mondtam neked, angyalom, hogy te nem vagy olasz, hanem magyar vagy. De azt hiszem, elég későre jár az idő. És holnap sok a dolog.

A társaság egyszerre felállott. A királyi pár visszavonult. Megcsókolták a kis Francesco herceget és aludni mentek. Lefekvéskor Mátyás így szólt:

- Nem mondtam még, Bea: Ulászló aziránt érdeklődött, hogy van-e már kilátásunk trón-örökösre?

- Ahhoz neki semmi köze, - szólt azonnal és indulatosan a királyné - és te is folyton kínozol ezzel a kérdéssel. Tehetek én róla? Fiatal vagyok és egészséges. Türelemmel kell várnunk. Ne felejtsd el, hogy tizennyolc év korkülönbség van közöttünk.

Mátyás odakapta a fejét. Nem hitt a fülének. Zsibbadozó sajgást érzett a szíve körül.

- Mit mondtál? Ezt úgy érted, hogy öreg vagyok hozzád?

- Azt nem mondtam.

- Hanem, hogyan értetted?

- Talán szerencsétlenül fejeztem ki magamat. Bocsánatot kérek. Ha neked bánat az, hogy még nincs gyermekünk, nekem is bánat, elhiheted. És rosszul esik, ha folyton ezen lovagolsz.

- Szóval öreg vagyok hozzád. Harminckilenc éves koromban. Nem hittem volna, hogy ezt a megjegyzést kell kapnom tőled valaha is életemben.

Beatrix érezte, hogy fájdalmat okozott. Odament férjéhez, keblére tolakodott és úgy nézett fel rá.

- Haragszol?

- Nem, - felelte a király csendesen, - de amit mondtál, azon sokáig fogok gondolkozni.

- Nem, nem, csak azt ne. Inkább ölelj meg és csókolj meg. Akkor minden jó lesz.

És fiatal testével egészen rátapadt férjére. Mátyás nézte egy darabig. Erősen a szemébe nézett, de tehetetlenül érezte, hogy egy másik lélek titkai mindig kifürkészhetetlen rejtelmek maradnak a lélek előtt. És vére meglobbant az asszony kínálkozó, kívánatos voltától. Úgy magához ölelte, hogy Beatrix nyögve felsikoltott. De ő nem törődött vele. Felkapta, mint oroszlán a prédát. És szerelmes dühvel suttogta:

- Öreg vagyok, mi? Öreg vagyok?

Az asszony boldog, odaadó sóhajtással felelt. De mikor később gyöngéd csókkal jó éjszakát mondtak egymásnak, Mátyás még soká álmatlanul bámult a sötétbe.

Harmadnap a király díszruhát öltött. Csupa gyöngy volt, gyémánt, drágakő és aranyhímzés. Fejére nem tett kalpagot, hanem fedetlen hajára babérkoszorút helyezett, mint a római császárok. A közjogi illem azt parancsolta, hogy fegyvert ne viseljen. Kardtalanul ült az arany-

szerszámos lóra és megindult az olmützi nép tömegei között, mint valami eleven bálvány. Pazar kíséret követte a legszebb paripákon. Igy vonult ki a város alatti táborba, ahol már indulásra készen várt Ulászló király. Az is drága ruházatot öltött. A sziporkázó, villámló, mesebeli menet megindult Olmützbe. Elül kürtösök, díszruhás előcsapat, aztán egymás mellett a két király, aztán a német fejedelmek, s mögöttük a ragyogó ruhák és lószerszámok pompás sokadalma a vakító júliusi napfényben.

Mátyás a szállására vezette vendégét. Ulászló elámult azon a lakosztályon, amelyet berendeztek neki. Egy ideig még igyekezett méltóságát megtartani, de aztán egyre felelőtlenebbül átadta magát a gyerekes örömnek. Egyik szobából a másikba szaladgált, kihúzgálta a fiókokat, benyúlt, s maga elé tartotta a kimarkolt drága holmit. A fehérnemű nem ládákban állott, hanem olyan hosszúkás szekrényben, amelynek divatja éppen most terjedt el. Ennek ajtaja volt, mint egy szobának, s ha kinyitották, polcok tűntek elő benne. Itt sorakoztak a vendéglátó királyi pár fehérnemű ajándékai, a legdrágább patyolatból.

- Maga a királyné hímezte belé a betűket, - mondta Mátyás.

Ugyanekkor Ulászló egy selyem alsónadrágot tartott maga elé. Mátyás kissé kényszeredett zavarral mosolygott, aztán tovább mentek.

- Készülődni is lehet, - szólt a magyar király, - az ünnepi lakoma mindjárt megkezdődik. Üdvözöllek is a viszontlátásig, átmegyek a királyi palotába, hogy a királynét a lakomára kísérjem. Ott találkozunk.

Mátyás átment az asszonyért.

- Láttam, az ablakból, - szólt lelkendezve Beatrix, - éppen leláttam, mikor jöttetek. Nem csodálom, hogy olyan híre van.

- Milyen híre?

- Hogy a nők odavannak érte. A külseje remek.

- Az a híre van? Én ezt nem hallottam.

- Nem hallottad? Mindenki azt beszéli. De bennem emberére akad. Ne félj, olyan lesz, mint a kezes bárány.

- Azt elhiszem. Egy ilyen tacskóval még el tudunk bánni.

- Nekem nem tacskó. Idősebb nálam valamivel. De majd nézd meg, mit csinálok vele. Mehetünk? Jó a ruhám?

A ruhát kitünőnek találta a király. Megindultak. A palota előtt Beatrix izgatottan kíváncsi pillantást vetett a szemközti ablakokra. Aztán a főtérre vonultak. A díszes emelvény körül óriási tömeg, az emelvényen már minden nagyrangú vendég jelen, csak Ulászló hiányzott. Középen külön pódiumon állott a fejedelmi asztal, már ott voltak körülötte a szász és bajor hercegek, valamint a kis Francesco herceg. Az asztalon színarany evőkészség és virágdísz. A fejedelmi asztal mellett a tálaló. Ébenfából faragott gyönyörű pohárszék volt ez, két oldalán egy-egy embermagasságú orrszarvú színezüst szobra, előtte ugyancsak óriási ezüstsárkány. A tálaló inkább kiállítás volt, semmint használati tárgy: Mátyás egész Európában híres aranykelyheit rakták ki, mind gyönyörű ötvözésű, mind drágakövekkel kirakva. Az emelvény talajából semmi deszka nem látszott, még lépcsőit is keleti szőnyegek borították. A mennyezetet tartó oszlopokat is drága brokátokba burkolták az építők. Szemközt a fejedelmi asztallal karzatot építtettek a zene és a szórakoztató mutatványosok számára. A királyi pár érkezésére mindenki felállott, a piacot elözönlő nép torka szakadtából rivalgott. Nagy volt a zenebona, mert a nagyközönség is kapott inni, amennyit akart.

A kitűzött öt percet így töltötték állva. Akkor érkezett Ulászló, aki az ő indulásuk után öt perccel indult. A zene megharsant, a nép lármázott. Fülsiketítő volt a lárma. Ulászló lassú, méltóságos léptekkel tartott feléjök díszruhájában. Kísérete mély bókokat vágott, aztán kiki odament a tervrajzról már kinézett helyére.

- Boldog vagyok, kedves rokonom és nővérem, hogy üdvözölhetlek.

Ezt Ulászló mondta, miután először Mátyást köszöntötte. Gavallérosan meghajtotta magát Beatrix előtt és kezet csókolt neki.

- Én is nagyon örülök neked, kedves rokonom és fivérem. Már igen sok érdekeset hallottam rólad.

De Ulászló alig figyelt a királyné mondókájára, azonnal Mátyáshoz fordult megint. Beatrix arcán megmerevedett a mosoly, amelyet a következő mondatokhoz készített. Helyet foglaltak. Az asztalnak csak egyik oldalán. Középen Mátyás, jobbján Ulászló, balról Beatrix. A többi asztalt viszont körülülték a meghívottak. Az ebéd megkezdődött. Az ételeket nemes apródok hordták fel. Mátyás nagy elevenséggel indította meg a társalgást. Egy könyvről beszélt, amelyet az éjjel olvasott.

- Te szeretsz olvasni? - kérdezte Ulászlót.

- Néha szoktam, - felelte unottan Ulászló, - de nem igen érek rá. Az udvari élet nagyon elfoglal. Annál inkább bujja a könyveket Kázmér öcsém.

- Hogyan van a herceg úr? Valaha hadakoztunk egymás ellen. Egyenlőtlen volt a küzdelem, ő még kisfiú volt akkor. És hallottam, hogy a fegyverek nem nagyon érdeklik.

- Semmi sem érdekli, csak a vallás. Nincs kétségem, hogy szentté fogják avatni. Irják nekem most is Krakkóból, hogy éjjel-nappal imádkozik. Teste tisztaságát is felajánlotta Istennek, nem akar megházasodni. Bizony mondom, hogy elpirulok a szégyentől, ha a magam élet-módja mellett az övére gondolok.

Ekkor Beatrix belecsapott a társalgásba. Férjén keresztül.

- Hallottam jó híredet.

Mátyás udvariasan kiegyenesedett, hogy szomszédai jobban láthassák egymást. Ulászló udvariasan fordult a királyné felé. Beatrix kacér és ingerkedő arcán meglátszott, hogy készül a pajkos tárgyra. De Ulászló egészen másról beszélt:

- Engedd meg felhasználnom az alkalmat, felséges nővérem, hogy elragadtatva köszönetet mondjak neked azért a páratlan figyelemért, amelyet szállásom berendezésére szántál. Hallom, hogy a munkát felséges személyedben többször is megtisztelted ellenőrzéseddel.

- Rosszul hallottad, kedves fivérem. Reggeltől estig ott voltam. Az ágyneműbe és a fehér-neműbe magam hímeztem betűidet. Egész szállásodon egyetlen zsebkendő, egyetlen szög nincs, amely ne tőlem származnék.

- Ez olyan kegy, hogy megköszönésére hiányzanak a szavak. És olyan gazdagság is, hogy az ember elámul.

Már megint Mátyáshoz fordult:

- Tudod-e, mire gondoltam, mikor itt szétpillantottam az imént? Az jutott eszembe, hogy elég reménytelen szándék volt részemről egy ilyen hallatlan vagyonú fejedelmet legyőzni, mint amilyen te vagy. Elég ránéznem arra a pohárszékre. Azt hiszem annak értékéből Európa összes zsoldosait fegyverben tudnád tartani.

- Lehet, - felelte Mátyás vidáman, - még sohasem jutott eszembe kiszámítani mennyit ér az a holmi. Én az ilyesminek nem is a pénzértékét szeretem, hanem a szépségét. Az arany önmagában szép. S a kövek is szépek. Az ötvösök művészetében szívből tudok gyönyörködni. Ami szép, azzal szemben fegyvertelen vagyok. Mint például az én szép királynőmmel szemben, aki azt csinál velem, amit akar.

- Ne higyj neki, - kacagott Beatrix turbékolva, - ő a legnagyobb zsarnok, akit ismerek.

Ulászló alig mosolygott. Tartózkodott a bizalmas tárgytól. Csinos arcán egykedvűség ült. Evés közben a környező asztalokat nézegette. Aki feltűnt neki, megkérdezte a mellette ülőktől, vagy Mátyástól, vagy a bajor hercegtől. Beatrix még egy kísérletet tett, hogy tréfálkozó, kacér társalgásba vonja bele, de Ulászló kifogástalan udvariassággal felelt valami tartózkodó mondatot és rögtön Mátyáshoz fordult. Erre a királyné abbahagyta a kísérleteket. A másik oldalra fordult beszélgetni, ott igazi testvére, Francesco herceg ült mellette.

Mátyás könnyed kelletlenséget érzett. Nem volt inyére Beatrix túlságos fesztelensége. Idegesítette az a nyilvánvaló önhittség is, amellyel Ulászló körülsétáltatta tekintetét a kíséret néhány hölgyén. Az elkényeztetett szép ember tudatos unottsága volt ez, már-már a nyegleséggel határos. De azt megfigyelhette, hogy a nemes hölgyek minduntalan odapillantgattak Ulászlóra. S hiába szégyelte magát, amiért bosszúságot érzett e fölött, a bosszúságot nem tagadhatta le. Gyorsan elégtételt keresett magában: azokra a boroszlói napokra gondolt, mikor ezt a karcsú gavallért és gőgös apját nyolcadrésznyi seregével olyan rettenetesen megverte és megszégyenítette. Ettől mindjárt bizonyos biztonságot kapott.

- Van Lengyelországban könyvnyomtatás? - kérdezte Ulászlót.

- Tessék? Könyvnyomtatás? Van. Nem is tudom. Azt hiszem, van.

- Mert akkor Kázmér herceg urat értesíthetnéd valamiről, ami talán érdekelni fogja. Magyarországon elrendeltem, hogy a misekönyveket ki kell nyomatni. Ez a vallási életet nagyon előmozdítja. Sok szegény egyháznak nincs pénze drágán másoltatni azokat a hatalmas köteteket. Aztán meg a karénekesek néha nem látják a szöveget, akármekkora a könyv. A nyomtatott könyv bámulatos olcsó, abból mindeniknek lehet adni. Nálam kitűnően bevált az újítás. Ajánld ezt öcséduradnak is, hogy ajánlja felséges atyádnak.

- Igen, - felelte Ulászló bizonytalanul, - a nyomtatást, igen. Dobzse. Majd megírom neki.

Látszott rajta, hogy nem figyel. Egyik közeli asztalnál szép szőke hölgy ült, a bajor kíséret egyik tagjának a felesége. Azzal nagyon nézték egymást. Mátyás új tárgyat akart kezdeni, de akkor a karzaton éppen vége lett a kötéltáncos mutatványának, s megpendült a lant. Német énekes következett. Dala első sorában Mátyást szólította meg. Az általános társalgás elhallgatott. A dicsőítő ének magasztalta a király vitézségét, aztán méltatta a tudományok és művészetek iránt való nagy jóindulatát. S ekkor egyszerre a király testi előnyeiről kezdett zengeni. Hogy milyen rettenetesen erős, és hogy szépsége még a Ganymedes szépségét is felülmulja.

Mátyás elpirult. Szeme sarkából lopva Ulászlóra pillantott. Azon világosan látszott, hogy futó kis mosolyt fojt el. A király a másik oldalra nézett feltűnés nélkül. Beatrix a gúnyos megbocsátás alig észrevehető kifejezését fojtotta el. Közben a dalnok abbahagyta a király szépségét, áttért hadvezéri tehetségére és megjósolta, hogy mint az egész kereszténység vezére, teljesen le fogja győzni a pogányságot. Ezzel befejeződött a költemény. Mátyás hangosat kiáltott a dalnokra, aki a karzatról mélyen hajlongott a fejedelmi asztal felé:

- Hallod-e, dalnok. Mondok neked valamit.

Nagy csend támadt idefent az emelvényen, csak lent zsivajgott a tenger nép.

- Felteszem, hogy költeményedet akkor csináltad, mikor engem még nem láttál. Ezért megbocsátom, hogy ganymedesi szépségemet zengted. De ha még egyszer szép embernek merészelsz engem nevezni, keményen megbüntetlek, ezt jegyezd meg magadnak. Viszont, ha az egész pogányságot legyőzöm, ezért a szép jóslatért szép jutalmat érdemelsz. Ezt meg is fogod kapni...

A német dalnok mélyen és boldogan meghajlott. S a király befejezte:

- ... mihelyt jóslatod beteljesedett. Elmehetsz.

Az egész díszes társaság nagy derültségre fakadt. Még tapsolták is a királyt a kárvallott hizelgő rovására. Ő pedig Ulászlóhoz fordult:

- Szoktál ebéd után pihenni?

- Soha. Hallom, hogy ez Magyarországon szokás. Ezen mi lengyelek váltig csodálkozunk. Mi éjszaka alszunk, és napközben semmit. Micsoda nálatok ennek az eredete?

- Azt hiszem, az erős étkezés. A mi uraink sokat esznek, mert a katonáskodáshoz szokott élet erős táplálkozást kíván. A sok evéstől viszont sokat isznak. Az ilyen ebéd után nagyon elbágyadnak. De elég egy félóra nekik. Én magam keveset eszem-iszom és ebéd után nem szoktam aludni. De a csehek szoktak. Csodálom, hogy Prágában ezt még nem tapasztaltad. Ott is nagyon sokat esznek és isznak. Figyeld csak meg: ha hallod, hogy valaki gyomorégésről panaszkodik, bizonyosra veheted, hogy vagy magyar, vagy cseh.

- Gondolod?

- Ha tehát nem pihensz, látogass meg bennünket, mert a lovagjátékig még lesz egy jó órányi szünet. Elbeszélgetünk a királynéval és kis sógorommal.

- Köszönöm a szíves meghívást, örömest elmegyek.

Mátyás feleségéhez fordult és közölte, hogy ebéd után vendégül látják otthonukban Ulászlót. De Beatrix kedvetlen arcot mutatott. S amikor Ulászló jobbra fordult beszélgetni, súgva kérdezte:

- Mi bajod?

- Únom ezt a fatuskó királyt.

- Már ráúntál? Pedig meg kell nyerned, le kell bilincselned.

- Vigyázz, idefigyel.

Beatrix bosszúsnak látszott, sőt ingerültnek. S ezt Mátyás igazságtalannak tartotta. Mert igaz, hogy Ulászló a királyné közvetlenségére és szinte támadó nyájasságára bizonyos hűvösséggel felelt, de nem volt udvariatlan. Sőt inkább nagyon illedelmes és hódoló. S ekkor hirtelen boldogan nyilallt szívébe egy gondolat: nem jelent-e vajjon valami nagy örömet Beatrix szokatlan idegessége? Asszonyok, ha megserken bennök az anyaság, idegeskedni szoktak. Ettől a gondolattól hirtelen melegség futotta el. Térdével bizalmasan megérintette felesége térdét az asztal alatt. Beatrix durcásan elvonta lábát. Mátyás csak mosolygott és megint új tárgyat kezdett Ulászlóval.

Mire a díszes lakoma véget ért, már jól előre haladt a délután. A királyi pár a viszontlátásig elbúcsúzott a hercegektől. Ulászlóval és Francescóval négyesben tértek vissza a királyi palotába, s a kíséret a kapuban elvált tőlük. A kis herceg visszavonult nevelőjével, ők hárman maradtak. Beatrix borokat és frissítőket hozatott. A társalgás elég vontatottan indult, szinte kizárólag Mátyás beszélt, Ulászló olykor közbeszólt valami közhelyet, vagy éppen csak bólogatott. Beatrix dacos arccal hallgatott. Eleinte karosszékben ült és feltűnő gondossággal

igazgatta szoknyája aranyos redőit, nehogy cipőjének hosszú orra kilássék. Ha a frissítők miatt felkelt, megint feltűnő gondot fordított visszaüléskor erre a kérdésre. Aztán gondolt egyet, odaült férje mellé a kerevetre és megfogta Mátyás kezét. Mátyás meglepett örömmel fogadta a kedves mozdulatot. Úgy ültek ott, kéz a kézben, boldog házaspár módján, szemközt velök a fiatalember.

- Én mondom neked, Ulászló testvérem, - szólt kedélyesen Mátyás, - igyekezzél családot alapítani. Hidd el, az élet igazi formáját csak a házasember ismeri. Igazán dolgozni csak egy férj tud. Feltéve persze, hogy a sors nekivaló asszonnyal áldja meg.

- Nem kell biztatnod, - szólalt meg végre Beatrix, - hiszen házasember.

- Azt tudom, de az elhálás hátra van. Hány éves Barbara cseh királyné őfelsége?

Ulászló gondolkozva nézett a levegőbe.

- Mennyi is? Tizenöt. Azt hallom, csodálatosan szép.

- Én is hallom, - mondta Mátyás, - és nem sietsz a magadénak mondani?

- Isten tudja, ez a glogaui kérdés nagyon zavarja köreimet. Azt értem, hogy te Szilézia területén nem akarsz nekem helyet engedni. De ez az Achilles legalább próbálna valami kárpótlást kitalálni. Egyelőre ez a kérdés kátyuban van a politika miatt. Hogy olyan szép, az kevéssé izgat. Szép nő nagyon sok van a világon.

Unottan mondta ezt Ulászló, a levegőbe nézve, jó formájú lábszárait messze kinyújtva, két kezét ültében is karcsú derekának csipőire téve. Mátyás ebben a pillanatban látta meg benne az asszonyok kedvencét, a kívánatos fiatal hímet. És be kellett látnia, hogy az olyan asszonynak, aki csak kalandot keres, igaza van, ha ezért a pompás szál legényért veszkődik. De ezt nem irigyelte tőle. Természeténél fogva állandó volt a vágya. Neki más még elfutó kalandra sem igen kellett, mint Beatrix. Fogta felesége kezét, úgy beszélt:

- Nem is az a fontos, hogy szép legyen. Hanem hogy okos legyen és jó.

Ekkor Beatrix hirtelen elvonta a kezét. Tréfás hangot próbált megütni, de a komoly ingerültség több volt benne.

- Nem fontos? Köszönöm. Ma nagyon udvarias vagy hozzám, mondhatom.

- De angyalom, - nevetett Mátyás, - hiszen tudod, hogy nekem te vagy a legszebb a világon és ma is olyan szépnek tartalak, mint házasságunk első napján. A te szépséged olyan természetes, hogy erről beszélni sem kell. Nincs ember, aki gyönyörűnek ne találna. Ulászló, mondd neki, hogy milyen szép.

Beatrix kiáltott:

- Nem, nem, azt kikérem magamnak. Parancsszóra nekem senki ne bókoljon.

- Kivetted a fegyvert a kezemből, királyné, - szólt Ulászló, - most már nem mondhatom, amit mondtam volna.

- Ne is mondd. Képzeld magadat abba a helyzetbe, pedig férfi vagy, hogy neked rendelésre mondjanak szépeket.

- Az nekem rendelés nélkül is kínos, királyné.

Mátyás, hangjában rokonszenvvel, odafordult Ulászlóhoz:

- Ezt szeretem, amit most mondottál. Ha szemembe dícsérnek, olykor zavarba jövök. Mint a dalnoktól ma délben. Akit különben már meg is sajnáltam. Majd küldök neki valamit.

- Nem, kérlek, én nem jövök zavarba. Én már únom. Mindenki únja, ha azt a tulajdonságát tömjénezik, ami neki nem fontos. Hogy nekem széles a vállam és jól megnőttem, azt eléggé tudom, de nem találom fontosnak. Szeretném, ha a bókolók mást keresnének bennem.

- Nini, milyen okosat mondtál, - szólt hirtelen Beatrix.

Ulászló jóízűen elnevette magát. Ezen a napon először.

- A csodálkozásod, kedves rokon, nem valami hizelgő. Te valóban nem bókolsz nekem és ezt szívemből köszönöm.

- Pedig most olyan tulajdonságodról volt szó, amelyre alighanem súlyt vetsz. És mégis köszönöd?

Ulászló reménytelen arcot vágott. A királyné mondata túlbonyolult volt neki.

- Tessék? Szabad ezt még egyszer?

- Úgy értem, hogy az okosságodra alighanem súlyt vetsz. Nem így van?

- Talán nem vagyok éppen ostoba, - mondta Ulászló boldog szerénységgel.

Beatrix azonnal válaszolt neki:

- Nem bizony. Én nekem ritka gyönyörűség, hogy két ilyen emberrel társalkodhatom.

A férj meglepetten nézett feleségére. Az most egészen más volt, mint amilyennek ismerte. Előrehajolva ült és szende, kislányos arccal bámult Ulászlóra, mintegy kinyilatkoztatást várva a bölcsek bölcsétől. Még a termete is mintha összezsugorodott volna, olyan áhítatos lett a maga szerény kicsiségében. Viszont Ulászló is egyszerre megváltozott: tekintetéből a rendkívül okos ember méltósága sugárzott. Homlokát okosra ráncolta, egész tartásán méltóságos büszkeség ömlött el. Az eddig elég nehézkes társalgás egyszerre elevenen kezdett csörgedezni. Most már Ulászló sem volt olyan szótlan, gyakrabban kockáztatott megjegyzéseket, amelyeket Beatrix azonnal buzgón helyeselt, viszont amit Beatrix mondott, azt Ulászló helyeselte annál hevesebben.

A lovagjátékra is együtt mentek. A beszélgetés egy pillanatra sem szünt meg. Utána elbúcsúztak egymástól, hogy valamit pihenjenek és átöltözzenek az esti táncmulatságra.

- Bámulattal néztem, - mondta Mátyás, mikor feleségével együtt maradt, - hogyan elbántál ezzel az emberrel. Mintha csak valamivel megétetted volna. El vagyok tőled ragadtatva. Hogyan csináltad ezt?

Beatrix büszkén mosolygott.

- Tudod, - felelte ragyogva, - egyszer én elgondolkoztam Páris aranyalmájáról. Mikor Héra, Athéné és Aphrodité versengtek az aranyalmáért, vajjon hogyan tudta Aphrodité megnyerni az almát? Én azt hiszem, Héra a háziasság istennője, túlságosan untatta Párist. A férfiak nem szeretik az olyan asszonyokat, akik csak a konyhával törődnek. Athéné pedig, a bölcsesség istennője, egyenesen felháboríthatta. Mert a férfiak nem szeretik az olyan nőt, aki nálok okosabb és megszégyeníti őket. Én azt hiszem, Aphrodité elhitette Párissal, aki afféle buta, csinos legény lehetett, hogy roppant okos.

Mátyás gyönyörködve nézte feleségét.

- Olyan eszed van, hogy életveszélyes. Még szerencse, hogy én sem vagyok szamár. Gyere ide, megcsókollak.

De Beatrix kacéran elsiklott előtte.

- Nem lehet, nagyon sietek és megint összeborzolod a hajamat.

Azzal vídáman dúdolva ellebbent. Este nagy lakomát ültek s utána táncmulatság következett. Közvetlen a lakoma alatt a királyt heves fájdalom támadta meg. Jobblábában éles hasogatást érzett, a térdét nehezen tudta hajlítani. Erről senkinek nem szólt semmit, de a szertartás rendjét megváltoztatta és úgy rendelkezett, hogy ő maga nem fog táncolni, csak a királyné táncoljon Ulászlóval. Így is történt. A táncot is ott tartották, ahol az ünnepi ebéd lefolyt. Mátyás helyén maradt s onnan szemlélte a táncolókat. A lába annyira fájt, hogy ezt még az ő, megpróbáltatásokat egykedvűen bíró, természete is megsokallta. Tudta, hogy a fájdalom micsoda: az öregedés első jele, a csúz.

Ulászló és Beatrix odaadó nyájassággal szemlélték egymást tánc közben. Huszonhárom éves férfi, huszonkét éves asszony. Szépek és fiatalok mindaketten. És ő, mialatt óvatosan mozdította fájós lábát az asztal alatt, oroszláni diadalt érzett. Micsoda hozzá képest ez a fiatalember, ez a szép hím? Ő, sokkal okosabb, hatalmasabb, gazdagabb. És az a forró ölelésű szépasszony a csókjainak minden titkaival az övé és nem amazé.

Francesco herceg is kivette részét a bálból. Sőt a tizennyolc éves leventék tüzével nézegette táncosnőjét, ugyanazt a kenderszőke német hölgyet, akit Ulászló az ebéd alatt annyira megnézegetett volt.

- Jól van, Francesco, - szólt az első tánc után ifjú sógorához, - csak udvarolj és tégy ki magadért. Látom, az a hölgy nagyon tetszik neked.

- Ó nem, atyám, - felelte Francesco a szokott megszólítással, - nekem egy másik tetszik. De Beatrix őfelsége megparancsolta, hogy ennek a hölgynek életre-halálra udvaroljak.

Ez meglepte a királyt. Mit akar Beatrix? Bizonyára ügyes udvari ármány, amit csinál, de mi a célja vele? Talált alkalmat rá, hogy megkérdezze. Beatrix könnyedén odavetve válaszolt:

- Ulászlónak nagyon megtetszett az az asszony. Ha szabadjára hagyom őket, folyton a sarkában lesz és velünk annál kevesebbet törődik. Már pedig nagyon le kell őt bilincselnünk, azt mondtad, ugye?

Aztán ment megint táncolni Ulászlóval. Mátyás ült a helyén és keményen összeszorította a fogát, mert a csúz egyre jobban kínozta. A táncmulatságnak korábban is vetett véget, mint tervezte volt. Beatrix sajnálkozva példálódzott, hogy nagyon jól mulat és jó volna még maradni kissé, de Mátyás csak a fejét ingatta. Menni kellett. Ulászló is velök együtt tért haza. Mikor a két palota közt elbucsúztak, Ulászló már a régi pajtás nyájasságával csókolt kezet a királynénak.

Az éjszakai mécses világánál Nardella segített Beatrixnak vetkezni. Mátyás sietve csinált forró kötést magának, hogy jó szorosan belekösse a lábát éjszakára. Az ilyet legjobban maga szerette csinálni. Közben átszólt a nyitott ajtón a másik szobába:

- Azt hiszem, alaposan elkápráztattuk ezt a csacsit.

- Én is azt hiszem. És nem is olyan csacsi.

- Nono. Csak nem találod okosnak?

- Azt nem mondtam. De nem is ostoba. És egészen kedves ember.

- Kedves? Talán igen. Egészen jól lehet szívelni.

Másnap Ulászló már délelőtt átjött hozzájok. Ott ült másfél órát. Ezúttal külön ebédeltek, de korán délután már ők adták vissza a látogatást. Később kocsiversenyt néztek végig. Este Beatrixnak az jutott eszébe, hogy kellemes volna a szép nyári estén kicsit kocsizni. Mátyás azonnal befogatott. Erős holdvilág fénylett az ódon utcákon, a fehér paripák sebesen röpítették őket a nyitott aranyhintóban. Beszélgettek is úgy ahogy, de Beatrix közbeszólt:

- Azt ajánlom, hogy ne beszélgessünk. Az éjszaka olyan gyönyörű. Az ilyen holdvilághoz jobban illik a csend.

És attól fogva méla arckifejezéssel folyton a holdat nézte. Mátyás nem tudta, hogy ez őszinte hangulat-e, vagy csak alakoskodás. De ezzel nem is nagyon tudott törődni, mert a csúz mégjobban kínozta, mint előző napon. A hallgatás neki is jobban esett.

Harmadnap is annyira terhére volt fájdalmai miatt a beszélgetés, hogy feleségét és Ulászlót sakkozásra bírta rá. Ő addig megvonult a közelben egy karosszék mélyén, könyvet vett a kezébe, mintha olvasna, de csak némán szenvedett. Azok annál hangosabban sakkoztak, minden húzásnál nagyokat kacagtak, ingerelték és gúnyolták egymást. Beatrix sokkal jobban sakkozott Ulászlónál, de ha megmattolta, utána ravaszul nyerni hagyta. Ulászló nem tudott betelni diadalával. Mátyás pedig meleg hálát érzett, hogy ilyen okos és ügyes felesége van, aki a betegség terhes pillanataiban leveszi válláról a mulattatás terhét. Mikor ketten maradtak, ezt meg is köszönte a királynénak.

- Egyre jobban szeretem őt, - felelte Beatrix, - alapjában véve nagyon kedves és jó fiú. És igen jól el lehet vele bolondozni. Ha elválunk, valósággal nélkülözni fogom. Budán nincs senkim, akivel így elmókázhatnék.

- Beszéld rá, hogy adja nekem Prágát és költözzék hozzánk.

- Ó de mulatságos! Tudod, hogy szóról-szóra ezt mondtam neki?

- Igazán? Nem rossz. És ő mit felelt?

- Semmit. Valamit mondott. Közömböset. Már nem emlékszem.

Két nap mulva felmerült a szüksége, hogy a két király tanácskozzék a békeszerződés néhány mellékes részletéről, amelyeket a közben folyton tanácskozó udvaroncok nem tudtak elintézni. De most már egészen másképpen folyt a két király beszélgetése, mint első alkalommal a sátorban. Ulászló vidáman tért el a tárgytól minduntalan. Oda volt a tüntető barátkozási készségtől. Indítványozta, hogy ne szólítsák egymást kedves rokonnak és barátnak, hagyják el a merev formaságokat. Mátyás belement a kedélyes hangba és igyekezett a nagy nyájasságot előnyére fordítani.

- Tudod mit, Ulászló, ne okoskodjunk annyit, add nekem Prágát.

- Ezt már Beatrix is mondta nekem. De neked, kedves Mátyás, nem felelem azt, amit neki feleltem, ne haragudj.

- Miért? - kérdezte Mátyás közömbös arccal.

- Már engedj meg. Neki azt mondtam, hogy a mosolya megér egy országot. De a tied nem. Én már csak inkább megtartom Prágát, akármilyen szépen mosolyogsz rám.

Ulászló hangosan nevetett. Mátyás is belement a nevetésbe, bár belülről hirtelen megütötte valami. Alig várta, hogy beszélhessen feleségével.

- Bea, valamit kérdezek tőled. Mikor te tréfásan Prágát kérted Ulászlótól, ő felelt rá valamit. Miért tagadtad el előttem ezt a választ?

- Nem értem, - felelt Beatrix, ügyesen igyekezvén időt nyerni, - miről beszélsz?

- Nagyon jól tudod, miről beszélek. Ulászló azt mondta neked, hogy a mosolyod megér egy országot. S te erről úgy számoltál be nekem, hogy nem emlékezel a válaszára, valami közömböset felelt. Vagy éppen nem felelt semmit.

- Drága angyalom, - kacagott Beatrix, - csak nem vagy féltékeny?

- Ne nevessük el ezt a dolgot. Nem vagyok féltékeny. Ez a zöld tacskó nekem nem vetélytárs. De nem szeretem, ha nem mondasz igazat. Mert hogy erre a válaszra ne emlékeztél volna, az lehetetlen. Asszony vagy. Most már ne is válaszolj. Először kaptalak füllentésen. Ajánlom, hogy ez többet ne történjék, mert...

- Bocsánat, - csattant fel Beatrix, - ebbe a hangba nem megyek bele. Fenyegetni nem hagyom magam. Mégis csak hallatlan. Nem te kértél, hogy bájoljam el ezt az embert, akihez nekem semmi közöm? Dolgozom reggeltől estig, és most ez a köszönet. Jól van, többet Ulászlóval nem beszélek. Csak még egyszer számon kérem tőle, hogy miket fecseg. Ha idétlen bókokra nem figyelek, abban semmi hiba nincs. Ezt fogom neki mondani.

- Ez megint a másik túlzás. Viselkedjél egyszerűen, nyájasan, de ne kacérkodj, ennyi az egész. Nézd, ezen ne vesszünk össze. Többet ne beszéljünk róla. Amit közölni akartam veled, közöltem. Most csókolj meg és szent a béke.

Beatrix habozott kissé, de aztán úgy döntött, hogy kibékül. Pár napig rendben ment minden. Folyton Ulászlóval voltak együtt, és Mátyásnak az a gyanuja, hogy Beatrix kacérkodik, eloszlott. Nagyokat nevettek, a társalgás hangja egyre pajtáskodóbbá vált köztük, de semmi kifogásolható megjegyzés nem esett. Mátyás megnyugodott. Annál inkább, mert erre a megnyugvásra szüksége volt. Gondokat okozó hírek érkeztek hazulról: a török készülődik. Sok elintézni való származott ebből, a levelek hosszú sorát kellett diktálni, vagy írnia. Ulászlóval is kevesebbet tudott foglalkozni. Magában Olmützben is történtek dolgok, amelyek sok idejét elvették. Nagy kíséretének magyar katonái elég garázda módon viselkedtek. Nem mult el nap, hogy valamelyik kocsmában Ulászló csehei a magyarokkal össze ne verekedtek volna. Az ilyen zsoldos-verekedéseknek pedig a fele sem volt tréfa. A duhajok nem érték be egy-két ökölütéssel, hanem egy-kettőre kardot rántottak. A halálos végű dulakodások szaporodni kezdtek. S ez, mint a métely, a közkatonák világából feljebb is szivárgott: már a kíséretek urai közt is származtak összekoccanások. A rossz hangulat odáig vadult, hogy egy napon Ujlaki Lőrinc szóváltásba keveredett egy cseh úrral, aki Ulászló kíséretéhez tartozott, és olyan haragra gerjedt, hogy ököllel a cseh arcába vágott. Azt véresen szedték fel a földről. A dolgot rögtön jelentették Mátyásnak. Ő maga elé rendelte keresztfiát, keményen összeteremtette, aztán két katonával átkísértette Ulászlóhoz, levelet adván a kezébe. A levélben azt írta Ulászlónak, hogy kényre-kedvre átadja neki a vétkest, büntesse meg bármilyen szigorúan tetszése szerint. Ujlaki pár perc mulva visszatért.

- Ulászló király kűde, - jelentette, - hogy átadnám szíves köszöntésit s jelentném, hogy az büntetést elengedi.

- Lám, - mondta Mátyás meglepve, - úr bír ez lönni, ha akar.

Ez nagyon megtetszett neki. Általában maga is úgy találta, hogy Ulászló alapjában véve igen szívelhető ember. Elég korlátolt és hiú ugyan, de a jó vonások sem hiányzanak belőle. Királynak nem született, az igaz. Saját elhatározása nincs és álláspontot elfoglalni túl rest. Nagyon sokszor rá hagyja akárkire, hogy „dobzse”, mikor éppenséggel cselekedni kellene. De hát nem mindenki született királynak, aki trónon ül.

Hogy csúza nagyon kínozza, azt most már nem tudta Beatrix előtt letagadni. És ime, a királyné sohasem mutatkozott még ilyen aggódó hitvesnek, mint most. Ragaszkodott hozzá, hogy maga kösse rá ura térdére a forró hamuval töltött kendőt, ha nyugvóra tértek. Térdmelegítőt készített neki, amelyet a nadrág alatt viselni lehetett. Napjában tízszer is megkérdezte, szűnnek-e a fájdalmak. Gondos volt, szorgoskodó és figyelmes. Viszont ugyanakkor lélektelenül adta át magát férje ölelésének. Annak a szenvedélyes szerelmi tűznek, amely Mátyást a boldogság valóságos eszeveszettségébe tudta kergetni, most egyszerre nem volt semmi nyoma.

- Mi van veled, - kérdezte Mátyás szerelmes meghökkenéssel, - nem szeretsz már?

- Angyalom, nekem is valami erős fájdalmak vannak a derekamban. És roppant fáradtnak érzem magam. Ez a sok lótás-futás, lakoma, verseny, fogadás, táncmulatság most már lever a lábamról. Majd otthon Budán minden jó lesz.

És Mátyás, miután Beatrix még soha nem serénykedett ilyen figyelmesen körülötte, nem látott okot, hogy ne higyjen neki. Különben is közeledett már a két hétre tervezett királytalálkozás utolsó napja. Az utolsó előtti napon még lovagi tornát tartottak, délután pedig a királyi pár meglátogatta Ulászlót, hogy átadják neki az ünnepélyes ajándékokat. Mátyás a lakosztály teljes berendezését felajánlotta neki ajándékul az összes drága bútorokkal, szőnyegekkel, brokát-kárpitokkal, ezüstkészlettel együtt, ezenkívül egész sereg ruhát hoztak neki, arannyal hímzett és kövekkel ékesített díszöltözettől kezdve olasz hálókabátig, amelynek balmellére piros bársonyból szív volt varrva. A kíséret minden tagja ugyancsak drága ajándékokat kapott. Este még jelen voltak az utolsó táncestélyen, aztán kiki szállására tért.

Mátyás hamar elaludt. Egyszer csak mély álmából arra riadt fel, hogy egyedül érzi magát. Beatrix ágya üres volt mellette. Ez nem lepte meg különösebben, mert Beatrixnak szokása volt éjszaka olykor kikelni az ágyból és gyümölcsöt keresni valahol, mert amit éjszakára odakészítettek neki, azt már megette. Mátyás hamarosan újra elaludt. Aztán még egyszer felébredt, s Beatrix még mindig hiányzott. Két felébredése közt eltelhetett két perc, de másfélóra is. Rövidesen újra elnyomta az álom. Másnap reggel megkérdezte:

- Sok gyümölcsöt ettél az éjjel?

- Amit Nardella odatett, megettem. Miért?

- Mert felébredtem és nem voltál sehol. Gondoltam, megint gyümölcsöt eszel.

- Ugyan, ne mondj csacsiságokat. Álmodtál.

- Dehogy álmodtam. Világosan emlékszem. Kétszer is felébredtem.

- Nem, angyalom, álmodtál. Az megesik néha, hogy ilyen erősen álmodik az ember.

Ebben maradtak. Sietniök is kellett, mert a búcsú-ceremóniák sorrendje pontos megjelenésöket kívánta. A megadott pillanatban léptek ki a királyi palota kapuján. Ugyanakkor lépett ki a szemközti kapun a kürtjelre Ulászló. Azt a díszruhát viselte, amelyet előző napon kapott Beatrixtól. A hercegek oldalt várakoztak, a csoportokba oszlott kíséretek amodább. Kantárszáron vezették a fejedelmi személyek pompás lovait. A menet aztán megindult. Mátyás középen lovagolt, jobbján Ulászló, balján felesége. De csak ő beszélt a város végéig az egész úton, azok ketten alig szóltak valamit. A város végén megállottak. Ulászló rövid beszédet tartott. Megköszönte a pazar vendéglátást, hangsúlyozta a végleg aláírott szerződésen alapuló örök és hűséges szövetségöket, aztán megölelte és megcsókolta Mátyást. Beatrixnak nyájasan csókolt kezet, kalapját messze eltartotta magától, megfordította lovát, még egyszer visszamosolygott, aztán már el is fedte a mögéje csatlakozó kíséret.

- Csakhogy elment, - rebegte Beatrix, - már alig bírtam.

És azonnal sírásban tört ki.

- Mi bajod? - kérdezte Mátyás ijedten.

- Az a derékfájás. Úgy kínoz, hogy borzasztó.

Mátyás gyors iramot diktált, hogy mennél hamarabb hazaérjenek és Beatrix ágyba fekhessék. Így is történt. A királyné azonnal lefeküdt és keservesen könnyezve panaszkodott fájdalmairól. A királyt elküldte dolgozni, egyedül akart maradni, hátha aludni tudna valamit. De délben már felkelt. Másnapra a fájdalmak meg is szüntek. A király szeretett volna valami

jó hírt remélni ezektől a fájdalmaktól. Bábát hivatott magához titokban dolgozószobájába, hogy kikérdezze. De nem kapott olyan választ, amely kielégítette volna.

Még két hétig maradtak Olmützben. Mátyás mindent elintézett, hogy hosszúnak igérkező távolléte alatt a dolgok Morvaországban és Sziléziában rendesen folyjanak. Aztán hazaindultak Budára. Fáradságos út után érkeztek meg egy rekkenő augusztusi napon. Ebben az évben tűrhetetlen hőség uralkodott.

A budai palota régi élete újra megindult. Mátyás meglátogatta Jánoskát, aki erősen bicegett féllábára, de ezt a szomorúságot feltűnő fejlődéssel pótolta tanulmányaiban. A nyelvekben meglepően haladt, nevelője nem győzte eszét magasztalni, amely úgy fogott, mint a tűz. És az egyházi pálya iránt őszinte kedvet mutatott:

- Még hogy pápa léssz, megéröm, - mondta a király.

- Magyar létömre? - kérdezte a gyerek.

Mátyás röviden felelt, hogy ez elvben nincs kizárva. De nem úszta meg ilyen rövid válasszal. Jánoska egy válasz után tíz új kérdést tett fel. S kérdései olyan logikusan és világosan következtek egymásután, hogy a király kedvet kapott részletesen válaszolni. Negyedórára tervezett látogatásából harmadfél óra lett. Ugy ment el fiától, hogy meglepetve látta magában, mekkora rejtett melegség él benne a gyermek iránt. Anyját is meglátogatta az óbudai majorban, s miután beszámolt az olmützi pompáról, főként Jánoskáról beszélt. A rohamosan öregedő Hunyadiné már szintén nem ismert mértéket imádott unokája magasztalásában. Aki legalább is bíbornok lesz.

Egy bíbornok már volt a családban: Beatrix három fivére közül a harmadik, Giovanni herceg. Őt papi pályára adta apja, s a herceg huszonkét éves korában már megkapta a Nápollyal szövetséges pápai állam fejétől a bíbort. Mivel Beatrix nem elégedett meg testvéröccse, Francesco herceg budai jelenlétével, hanem folyton többi testvére után is esenkedett, Mátyás most azon ostromolta a pápát, hogy nunciusként Budára Giovanni bíborost küldje.

Éppen Giovanni bíboros hercegnek írt egy sajátkezű olasz levelet. Egy helyen bibliai idézet ötlött eszébe, amely elmésen illett a tollára került gondolathoz. De ezt nem akarta hibásan idézni. Ment Beatrixot megkeresni, hogy elkérje tőle olasz bibliáját. De Beatrix elment az istállókhoz megnézni egyik beteg lovát. Ő tehát kutatni kezdett a biblia után. Nagynehezen, egy fiók alján, fehérneműk mögé téve megtalálta. Lapozgatta, hogy megkeresse a Példabeszédek könyvét, és valami piros hullott a könyvből a földre. Lehajolt érte: bársonyból kivágott szív volt az. Ezt is visszatette a bibliába és miután az idézetet megtalálta, ment vissza dolgozni.

Már lefeküdtek aznap késő este, és Beatrix már el is aludt, mikor a király hirtelen mozdulattal felült ágyában, mintha kígyó csípte volna meg. Villámszerűen most jutott eszébe, ami délután óta öntudatlanul valahol az agya hátuljában motoszkált, hogy hol látta azt a piros bársonyszivet: azon a hálókabáton látta, amelyet Beatrix búcsúzáskor ajándékozott Ulászlónak. Azonnal felébresztette feleségét. Az az álomtól részegen alig ébredt a kérdések értelmére.

- Csak verd ki fejedből az álmot, mert nagyon fontos a kérdés és halaszthatatlan.

Hosszú faggatás kerekedett ebből. Mátyás a féltékeny emberek agyafúrtságával nem egyenesen kezdte. Azt kérdezte folyton Beatrixtól, hogy hajdani udvarlói között nem őriz-e valakitől emléket. Beatrix hevesen és haragosan tagadott. Akkor Mátyás egyenesen Ulászlóra tért. Az asszony kijelentette, hogy attól sem.

- Gondolkozzál csak. Egy lepréselt virágot, egy képecskét, egy levelet, egy ruhadarabkát...

- Nem, semmit. Igazán elment az eszed, hogy ezért éjszaka felkeltesz. Miféle ruhadarabkát? Ez őrület.

- Mit tudom én, például egy csatot, vagy egy csipkekézelőt, vagy arról a hálókabátról a piros szivet, vagy egy lehullott gyöngyöt. Nos?

- Nem, - ingatta Beatrix a fejét, - igazán bolond vagy. Miért faggatsz, mondd?

- Mert féltékeny vagyok a multadra. Sok asszony őriz ilyen apróságot az imakönyvében. Te nem?

- Nem.

- Hajlandó vagy erre megesküdni?

- Igen, - felelte Beatrix kihívóan és keményen.

Mátyás ránézett. Az asszony fiatal keble áttetszett a selyem hálóingen. S a király most gyűlölte ezt a látványt, amelyet eddig imádott. Szó nélkül kikelt az ágyból, fogta a mécsest, átment az illető szobába, megkereste a már ismert helyen a bibliát és odatartotta Beatrix elé a szívnél kinyitva.

- Mi ez?

- Nem tudom. Ez a biblia évek óta nem volt a kezemben.

- Ez hazugság. Két hete mondtad, hogy Hágár történetét olvastad és milyen érdekes.

- Egy másik bibliában olvastam.

- Hol van az a másik biblia.

- A ... a könyvtárban.

- Ez hazugság. A könyvtárban olasz biblia nincs.

- Nem tudom. Már nem emlékszem. Ha visszagondolok, csakugyan nem a könyvtárban volt. Biztosan tudom. Valami más biblia volt.

- Az nagy kár, mert a könyvtárban két olasz biblia van. Nézd, ne hazudozz nekem tovább, én most nem tréfálok.

Féltizenkettőkor kezdték a beszélgetést. Hajnali háromkor Beatrix megvallotta, hogy a piros bársonyszív csakugyan Ulászló hálókabátjáról való. Ulászló tréfából adta neki s ő tréfából fogadta el. Semmi különös oka nem volt, hogy megőrizze. Csak éppen eltette könyvjegynek. Minderre hajlandó megesküdni.

- Hogyan hihessek az esküdnek, mikor az elején hazugságra akartad letenni az esküt?

- Ugysem tettem volna le.

- De miért nem mondtad az igazat azonnal?

- Mert meg akartalak kímélni az alaptalan féltékenységtől. Gyengédségből hazudoztam, rosszul sikerült.

Most már meggyőzően beszélt, mély őszinteséggel pillantva ura szeme közé. Mátyás úgy vélte, hogy most már hihet. Kibékültek. Fogadkoztak egymásnak, hogy soha a legapróbb titkaik sem lesznek egymás előtt. És mint a dúvadak estek egymás éhes szájának. Mátyás visszakapta az asszony forró csókjainak bolondító mámorát.

Egy hétig úgy éltek, mint a mézeshetek alatt. Sokat voltak kettesben. Gyakran imádkoztak a várkápolnában gyermekáldásért. S egy hét múlva Mátyás ebéd után vette elő az asszonyt.

- Hallgass ide. Azt mondtad, úgy-e, hogy azt a szivet gyerekes tréfából adta neked Ulászló?

- Ugy van.

- És mikor adta, erre felelj.

- Másnap, hogy neki adtam a kabátot.

- Ugy. Csakhogy másnap volt a búcsúzás. Egy lépést sem voltam távol tőled. Láttam volna. Nos?

- Már nem emlékszem. Ugy rémlik, hogy másnap volt.

- Milyen körülmények közt kaptad tőle?

- Beszélgetés közben. A zsebében volt, mert a földön találta az ágya előtt és felvette. Igen, most már eszembe jutott, este adta nekem a táncmulatságon.

- Ugy. Tehát Ulászló a mi ajándékozó látogatásunk és a táncmulatság között ágyban feküdt, s a hálókabátot viselte. Vajjon miért feküdt ágyba egy órára? Hiszen ő maga magyarázta, mennyire csodálkozik azon a magyar szokáson, hogy a magyarok nappal is alszanak, ő sosem teszi. Vigyázz, Beatrix, mert amit mondasz, abból egy borzasztó dolog következik. Hogy te éjszaka kaptad azt a szivet. Akkor, mikor én felébredtem és nem voltál mellettem.

- Őrült vagy. Esküszöm, hogy őrült vagy.

Egészen vacsoráig vitatkoztak. Vacsora után újra kezdték. A faggatás éjfélig tartott. Akkor Beatrix elmondta, hogy Ulászlóval már az ajándékozás előtt napokkal tréfálkoztak. Ő elmondta Ulászlónak, hogy milyen ajándékokat készít neki. Többek közt hálókabátot, mellén piros szívvel. Erre Ulászló tréfásan előleget kért, még pedig a kabátról a szivet. Ő erre odaadott neki egy ilyen bársonyszivet, de Ulászló emlékül mindjárt vissza is adta. Ez a tiszta igazság.

Most már nem békültek ki rögtön. Napokig eltartott még a vita. Mátyás órák hosszat gyötörte az asszonyt, ha este egyedül maradtak. Már mind a ketten úgy vonultak vissza esténként, hogy most a pokolba mennek. De Beatrix megmaradt az utolsó magyarázatnál. És felkínálta eskűjét annak bizonyítására, hogy barátságon kívül soha egy szemernyi érzést nem érzett Ulászló iránt. Pusztán barátságot érzett iránta, azt is csak felületeset. Mátyás kapva kapott az eskűn. Elmentek a várkápolnába, s ott Beatrix megesküdött. Erre mégis csak szent lett a béke.

Utolsó együtt töltött napjaik valósággal dühöngő szeretkezésben teltek el. Válniok kellett. Az alföldön végig pestis dühöngött, Mátyásnak pedig mennie kellett a török ellen, hogy végrevalahára leszámoljon vele, miután Ulászlóval rendbehozta ügyeit, s mielőtt Fridrikkel áll szembe még nagyobb leszámolásra. Beatrix a járványos területen nem utazhatott át, most tehát nem mehettek együtt táborba. A királyné Kassára kívánkozott, ahol egyszer olyan kedves napokat töltöttek.

Mátyás összehívatta seregét és lement a Szávához. Beütött a törökfoglalta területre, lement egészen Jajcáig, megdúlatta a vidéket és ott állt határozatlanul, mert egyrészt híreket kapott hazulról, hogy Fridrik támadni készül, másrészt levelet kapott a pápától, hogy az Isten szerelmére, csak most ne mulassza el a készületlen és gyenge törököt megverni. Végül úgy döntött, hogy mégis csak gyorsan végez a törökkel. Visszasietett Jajcáig és ott tábort ütött. Hamar ütközetre került a sor egy közeledő török seregrésszel. Ezt fényesen megverte. Most volt itt a perc, hogy rávesse magát a török főerőre.

Nem tette. Okvetlen haza kellett mennie. A táborozás és a hadi vonulások alatt szüntelenül a féltékenység által festett rémképek jártak eszében. Építgette a Beatrixből kiszedett adatokat a valóság vigasztaló templomává. Majd bíráló eszével lerombolta az egészet, hogy újra kezdje

építeni mégis. Hiába volt kibékülés, csókok forrósága, egymás szemébe néző meghitt búcsú, hiába még az eskü is, nem tudott hinni. Embertelenül szenvedett. Nem aludt semmit. És most ráadásul csúza megint elővette. Egy napon eldöntötte, hogy nem bírja tovább. A sereget ott hagyta, maga pedig sietett haza Budára. Vágtató küldöncöt menesztett Kassára, hogy Beatrix is jöjjön haza, a ragályt már elmúlasztotta a novemberi hideg.

Mikor először találkoztak, még jó volt minden. A lágy karok ölelése, a kedves száj forrósága Mátyás minden rémképét elhomályosította. De már másodnap elülről kezdte a faggatást. Szívós volt és kegyetlen. Azt akarta kitudni, miért sírt Beatrix az Ulászló búcsúja után. Viharosan veszekedtek, vitatkoztak éjszakákon át. Beatrix esze soká győzte a keresztkérdéseket, de a Mátyás esze logikusabb volt, következtetőbb és élesebb. Érvei úgy marták a kifogásokat, mint a sav.

És elérkezett a hajnal, mikor Beatrix megvallotta fuldokló zokogás közepette, hogy hamisan esküdött. Igenis, szerelmes volt Ulászlóba. Már akkor nagyon kíváncsi volt rá, mikor még nem látta. Az asszonyok híres kedvence érdekelte. Mikor aztán találkoztak, Ulászló teljes közömbösséget mutatott az ő szépsége iránt. Ez felháborította és bosszúra ingerelte. Elhatározta, hogy ezt a kérkedő nőbálványt magába fogja szerettetni, aztán kineveti. E helyett ő égette meg a szívét. Napokon át szerelmes volt Ulászlóba, s váláskor keservesen megsiratta. De soha erről Ulászlónak célzást sem tett komolyan vehető formában. És az egész vihar, ahogy jött, úgy el is szállott.

- Csak téged szeretlek, Mátyás, - zokogta az asszony, - és soha mást nem fogok szeretni. Olyan nagy bűn, hogy egy pár napig mámorosnak éreztem magam, mint aki ivott?

- Nem, az nem olyan nagy bűn. Nem is haragszom érte. Azért haragszom, hogy olyan őszinte arccal hazudtál. Soha az életben többé nem hihetek neked. Csak ezt a fájdalmat kapom tőled, gyermeket nem.

Meg is bánta, ahogy kimondta. Hiszen Beatrix nem tehetett arról, hogy nem anya. De már kimondta. És hogy ettől szenved az asszony, az valami halvány, bosszúálló enyhülést simított agyonsanyargatott szívére.

Ettől kezdve idegenül éltek egymás mellett, árnyakként jártak-keltek a palotában. A király most már mindennap elment megnézni a fiát. Mindennap jobban szerette. Valami nagy felszabadulást érzett. Mert most megállapította magában, hogy lelkiismerete már régóta hangosan dörömböl belül a gyerek miatt, de ő a felesége iránti gyengéd és hű érzéssel hallgattatta el ezt a belső lármát, mint mikor patyolattal tömik el a csengőt.

Október huszonegyedikén Jánoskát Hunyad grófjává és Liptó hercegévé nevezte ki. S aznap délután a gyerek egész környezetét kitanította, hogy Jánoskának, akit ezentúl fenséges hercegnek kell szólítani, milyen ceremóniák és tisztelgések járnak. Ugyanezen a napon elrendelte, hogy a kis herceg számára alkalmas palotát keressenek fenn a hegyen, a várpalota közelében.

IV.

Ugyanezen a napon nagy diadalt jelentettek neki. Seregei, amelyeket Bátori István és Kinizsi vezetése alatt a déli végeken hagyott, kénytelenek voltak Erdélybe sietni, mert a török ott is beözönlött, mint a víz, amely a korhadó hajótest új és új nyílásain fenyeget. Megállítani őket nem volt elég erő. Ellentálló gátat nem találva ömlöttek Hunyad megyéig. Kinizsi és Bátori István ott álltak Alkenyér és Felkenyér vidékén a nyilt mezőn, elszántan, hogy akármi lesz, innen már nem vonulnak vissza. És Ali bég seregei már mutatkoztak Alvinc felől jövet a balaméri országúton. Felkenyér kardcsapás nélkül az övék lett. Abból, hogy foglyaikat s az összerabolt értékeket erős őrizettel Balamér alatt hagyták hátra, nyilvánvaló lett az a szándékuk, hogy megütköznek. De habozásukból viszont azt lehetett látni, hogy nincs végleges haditervök. Bátori misét mondatott és beszédet intézett a katonákhoz, nem titkolván, hogy valószínűleg mindenkinek meg kell halni. Ott volt Geréb László, a Hunyadi-rokon erdélyi püspök is, az megeskette az egész tábort, hogy meghalnak inkább, de nem hátrálnak. Aztán felálltak hadirendbe. Középen Bátori vajda a nehéz lovassággal, balszárnyon Hecht György szebeni gróf a szászokkal, háta mögött oláh tartalékkal, jobbszárnyon Kendi Antal a székelyekkel, háta mögött a vármegyei dandárokkal. Középen hátul tartalékul az erdélyi püspök. A törökök támadtak. A szászokra vetették magokat és egyszerűen elgázolták őket, ugyanúgy a tartalékból előnyomuló oláhokat. Kétezer menekülni nem tudó szászt és oláht fullasztottak bele a Marosba. Most a jobbszárnyra zuhant a török és összemorzsolta a székelyeket. Már csak a közép maradt meg, arra ment rá a sokszoros török erő. Bátori alól két lovat lőttek ki, s ő már hat sebet kapott. De verekedett tovább. Rendes csatáról beszélni sem lehetett, kis magyar vértescsoportok, hatan-tizen összeállva, mint apró szigetek csapkodtak a török tengerben. Ekkor vágtatott le a dombokról Kinizsi serege. Ő maga nyargalt elől. Mindkét kezében kard, ahogy szokta. Mennydörgő hangján, amelynek bámulatos ereje felett mindig mindenki elcsodálkozott, végigordította az egész Kenyérmezőt, hogy itt van, megérkezett, magyarok, neki! Bátori ekkor kapta a hetedik sebet és lovastul összerogyott. De a vajda-zászló ott lobogott mellette. Kinizsi odaverekedte magát. Az ütközet megfordult. Olyan düh fogta el a magyarokat, hogy őrültek gyanánt tusakodtak. És mikor a török sereg elmenekült, maguk is alig tudtak hinni a csodában, győztek. Nyolcezren estek el innenfélt, túlnan harmincezer volt a török halottak száma. Iszkender bég elesett, Iza bég elesett. A Maros vize még tíz faluval lejjebb is pirosan folyt partjai közt. A hihetetlen győzelmet rettenetes torral ülték meg. Kinizsi ökröket osztatott ki, bőséges kenyeret és százszámra csapoltatta a boroshordókat. Asztaluk persze nem volt. Török holttesteket hánytak egymásra, azokat lótakarókkal borították le és úgy ettek-ittak vad diadalukban. Maga az öreg Bátori is, beköttetvén hét sebét, odatámolygott az ivókhoz és résztvett a torban. Kinizsi úgy lerészegedett, mint még soha. Saját tárogatósával fújatta, akit mindig magával hordott. Boros fővel mutogatta erejét és gyönyörködött önmagában. Például hátrakulcsolta két kezét, letérdelt, lehajolt egy török holttestig, annak ruháját megragadta fogaival, és felemelkedett anélkül, hogy a törököt kézzel megérintette volna. Akkor megint letérdelt és kezeivel megragadott egy-egy másik elesettet. Megint felkelt, foga között holttest, jobbkezében holttest, balkezében holttest. Igy kezdett el táncolni. Még énekelte is hozzá a bihari nótát, de csak törököt tartó foga között, mint a zsákmányt hordó fenevad. Nagy sokaság állta körül a tábortűz mellett és tapsolták neki a tánc ütemét rikoltó hejehujával.

Mátyás másfél óráig hallgatta a katonákat, akik vágtatva jöttek Erdélyből, hogy a győzelmet jelentsék neki. Gazdagon megjutalmazta őket. Aztán Gabriele biboros püspököt hivatta. Elmondta neki, amit hallott. Külön kitért Kinizsire.

- Látod, Gabriele, ezt a Palit ország-világ szörnyű kegyetlenségű bestiának fogja tartani. Csak aki jól ismeri, az tudja, hogy olyan szelíd alapjában véve, mint a gyermek.

- És olyan hiszékeny, - bólintott a bíboros.

- Benigna asszonyra célzol, - felelte a király fogcsikorgató mosollyal, - értelek. De látod, Kinizsi szereti az ő hitvány kis Benignáját, mindent elhisz neki és boldog. Neki így jó, hagyjuk így. Borzasztó volna mindent éles ésszel meglátnia és szenvednie. De térjünk a tárgyra. A nagy győzelemről értesítenünk kell a pápát és a keresztény fejedelmeket. A leveleket tervezd meg. A pápai levélben nyomd meg a tollat és jól mondd oda őszentségének, hogy folyton magunkra hagy. Szentgyörgyi grófnak gyors futárt küldj a nürnbergi birodalmi gyülésre, hirdesse ott ki győzelmünket és áldozatunkat a német uralkodók előtt. Ugyis hiába, tudom, de legalább az irigység hadd sorvassza nyavalyás németjeit.

Közölte a győzelmet a királynéval is. Most úgy éltek egymás mellett, mint a testvérek. Mint a haragos testvérek. Csak a szükségeset beszélték egymással. Az udvar előtt nyájaskodtak és udvariaskodtak egymással, de ha magokra maradtak, egyszerre felmeredt köztük az ellenséges feszültség dermedt jégfala. Egymás mellett aludtak, hallgatták egymás lélegzését, Beatrix tüntetően sóhajtott és sírt, de Mátyás konokul színlelte, hogy alszik. Szenvedett. Szívén vérző sebet ütött az asszony hazudozása. Hogy előbb-utóbb kibékülnek, azt el tudta képzelni. De hogy az egymás szemébe mélyedő, odaadó bizalmú pillantások édes boldogsága nem tér vissza soha többé, azt jól tudta. Gyűlölte azt, aki ekkora boldogságtól fosztotta meg, de most is éhesen és cudar vággyal kívánta. Asszonyban sohasem érezte annyira az asszonyt, mint ebben a csalfa, szépséges, hazug királylányban. Vágyának azonban nem engedett. Jól esett szenvedését azzal tetéznie, hogy még így is kínozta magát. Csak feküdt a sóvárgott asszony mellett fájdalmas, oroszláni haraggal, és érezte, hogy nem tudna nélküle élni.

Most, hogy a kenyérmezei győzelmet közölte vele, megbeszélték, mint ahogy az összeveszett jobbágyi házaspárnak is meg kell beszélni a másnapi szénahordást, hogy Beatrix kikkel fogja a győzelmet tudatni sajátkezű levélben. Többek között főleg Giovanni bíborossal.

- Más hírem is van számodra, - mondta a király, - a pápa teljesítette kérésemet. Giovanni Budára jön nunciusnak. Heteken belül meg is kell érkeznie.

- Ó..., - sikoltott fel boldogan Beatrix.

Önkéntelen mozdulatot tett, hogy urát hálásan átkarolja, de azonnal vissza is rezzent. Szemét könny futotta el. Félrefordította fejét, nehogy Mátyás a könnyeket szándékosaknak magyarázza.

- Megkérlek, hogy nézz szét a palotában, hol tudunk neki illendő lakosztályt adni. S annak berendezését is rád szeretném bízni.

Beatrix némán bólintott. Félt megszólalni, nehogy zokogásra fakadjon. Mátyás már köszöntötte is és már ki is jött tőle. Nem tagadhatta, hogy részvétet érez iránta. Tulajdonképpen szerette volna átkarolni és vigasztalni, hiszen asszony volt, aki sírt. De lovagias melegségét elöntötte a harag fájdalma és fenékig ürömmé változtatta.

Giovanni nápolyi herceg, az ifjú bíboros pápai követ, éjszaka érkezett Budára. Feneketlen sár tartóztatta az úton. Mátyás lovascsapattal és nagy dísszel ment eléje. Az úton kétszáz fáklyás világított. Mikor a vaksötétből kibontakoztak az első olasz lovasok, Beatrix remegett boldog izgalmában. Mátyás eltűnődve figyelte feleségét, hogy milyen erős, sőt valósággal heves benne a családi érzés. A Hunyadi-család tagjai is szerették egymást, de nem ilyen ideges, görcsös hévvel, hanem tisztes és szemérmes mélységgel. Beatrix már három napja nem aludt semmit és most Giovannira várakozván, izgatottan fogta és szorongatta a mellette álló Francesco kezét. Mikor pedig végre szemközt állott testvérbátyjával, olyan vadul ölelte meg,

olyan csillapíthatatlanul csókolta, becézte, símogatta, szemlélte, hogy Mátyás önkéntelenül arra gondolt: hogyan fogja majd gyerekét szeretni ez az asszony, ha Isten kegyelméből egyszer mégis anya lesz.

Giovanni nagyon hasonlított nővéréhez és igen csinos fiatalembernek lehetett mondani. Különösen feltűnt a hasonlatosság, ha mosolygott. És szívesen mosolygott, derült természete sokszor mutatta egészséges fehér fogait. A királyt melegen ölelte meg és nyilt bizalommal nézett a szemébe. Mátyásnak az a pillanat jutott eszébe, mikor Székesfehérvár alatt a Beatrix szemét először pillantotta meg és benne ugyanezt az odaadó bizalmat.

Együtt lovagoltak fel a várba, a magyar király és a nápolyi király három gyermeke. Mátyásnak alig jutott szó a társalgásban. Beatrix és Francesco a kérdések százával ostromolták bátyjokat: mi újság otthon, mit csinál a király, hogy van a trónörökös, mit ír Eleonora nővérök Ferrarából a gyerekekről, hogy van mostohaanyjok, újszülött féltestvérök, a kis Giovanna. Csak a család, mindig csak a család.

Hajnali négy óra lett, mire pihenőre térhettek, alig várva máris, hogy másnap legyen és elülről kezdhessék a kérdéseket. Előbb Francesco ment aludni, aztán Giovannitól búcsúzott a királyi pár. A bíboros rájok nézett.

- Boldogok vagytok? - kérdezte bizalmaskodó mosollyal.

Beatrix hirtelen elhatározással átölelte Mátyást és fejét odanyomta férje melléhez. Onnan válaszolt:

- Kimondhatatlan boldog vagyok.

Giovanni mosolygott, búcsút intett és ment aludni. Ők ott maradtak ketten. Beatrix halkan rebegte:

- Bocsáss meg, csak Giovanni miatt tettem.

Zokogni kezdett, ölelő karjai aláhanyatlottak. De feje ott maradt férje mellén. Mátyás sóhajtva szólt:

- Csak maradj.

És valami ősi, bús dühvel átkarolta az asszonyt. Sóvárgó tenyere az asszony termetét kereste, szája a könnyektől nedves szájat. Így mentek be ágyasházukba, egymást ölelően, ügyetlenül botorkálva. Ami kevés öntudati szikra a Mátyás agyában a féktelen öröm közepette megmaradt, azzal homályosan látta házasélete sorsát: akármit csinál vele ez az ördögi módon kívánatos asszony, nem tud tőle elszakadni. S később, a derengő reggel fáradt tünődésében már mentegetni is kezdte: nem olyan borzasztó bűn az, amit Beatrix elkövetett. Hazugságai már csak első hibájából következtek. És hogy hamisan esküdött? Talán úgy megrendítette összeveszésök, hogy többet nem teszi.

Másnap délelőtt egy óra hosszat beszélgetett feleségével és két sógorával. Bejelentette nekik, hogy szeretete jeléül Giovannit szeretné kinevezni esztergomi érseknek, ami nemcsak rangot, hanem busás gazdagságot is jelent. Az arragóniai testvérek sikoltozó örömmel fogadták nagy jósága jelét. Ő még pár szóval kifejtette, hogy Beckensloer miatt ez még el fog húzódni valamelyest. Aztán magokra hagyta őket, hogy Nápolyról és a családról kedvökre beszélgethessenek, maga pedig ment országos ügyei után.

A törökkel jó időre elkészült. Lelkiismerete fenekén megfordult a gondolat, hogy ha most gyorsan megszervezné a keresztény Európát és maga is kifejtené teljes erőfeszítéssel teljes erejét, a törököt akár egy évszázadra el lehetne intézni. De húsz esztendő óta melengetett óriás tervének gondolatát vonakodott feladni: elfoglalni a Fridrik helyét és akkor, magyar veze-

téssel, megváltani az egész világot. Az alkalom is igen kedvezőnek mutatkozott most, ha ügyesen meg tudja fogni.

A salzburgi érsek, Rohr Bernát, hajlott Fridrik unszolására és lemondott érseki süvegéről Beckensloer javára. De mikor most át kellett volna adnia a gyönyörű Salzburgot, a hozzá tartozó gazdag várakkal együtt, nagyon megbánta elhamarkodott készségét. Mátyással hamarosan megtalálták egymást. Rohr érsek szövetséget kötött Mátyással és érsekségét a magyar korona védelme alá helyezte. Mialatt Mátyás titokban ezt a tárgyalást lefolytatta, hivatalos felszólítást intézett Fridrikhez, hogy a törökök ellen indítandó magyar seregeket, amelyek új haditerv szerint indulnak, engedje át Krajna területén. Fridrik azonnal elküldte a magyar sereg számára kiállított útlevelet. Markába is nevetett, hogy Mátyás ingyen megvédi neki Ausztriát. De nevetése megdöbbent haraggá változott, mikor meghallotta, hogy a törökök ellen induló magyar sereg megszállotta a salzburgi érsek pásztorbotja alá tartozó összes krajnai és karintiai várakat. Ugyanekkor szigorú felhívás érkezett hozzá Budáról, hogy miután a hadisarc fizetési határidejét, noha azt adóban beszedte, megint elmulasztotta, haladéktalanul fizessen ötvenezer aranyat, különben a magyar király a sarcot fegyverrel fogja Bécsen behajtani.

Hogy Fridrik nem fizethet, azt tudta. Mindig pontosan ismerte a császár pénzügyeit, titkos bécsi hírszolgálata jól működött. Nyugodtan várta, mit fog felelni a sarokba nyomott ember. Addig leutazott Zágrábba, mert Horvátországban nagyon elszaporodtak már a nagybirtokosok erőszakoskodásai, maga akart igazságot tenni. És Zágrábban nem kisebb dologra jött rá, mint hogy maga a horvát bán, az oly sokszor vizsgálat alá vont, de ángolna-ügyességgel mindig kisikló Laki Túsz János volt a legnagyobb rabló. Óriás vagyont harácsolt össze és a király közeledtének hírére Velencébe szökött, amelynek javára alighanem kémkedett is. Mátyás rögtön lefogatta a bán fivérét, Túsz Osvát zágrábi püspököt. A Túszok megtérítették a kár jó részét, a király nagy summa pénzhez jutott és a bánt futni hagyta. Javában intézte a horvát dolgokat, mikor meglepő hírt kapott Budáról: a megszorult Fridrik harapott, mint a nyakoncsípett róka. Sereget küldött magyar földre. Ötszáz osztrák lovas rátört a soproni vidékre, gyujtogatott, pusztított, harácsolt, benyomúlt egészen Győrig, ott megverte a város segítségére siető kis magyar csapatot és jókora zsákmánnyal visszanyargalt Bécsbe.

Kancellistája, aki jelentette a meglepő hírt, azt hitte, hogy a király törni-zúzni fog mérgében. Nagy meglepetésére Mátyás felderült. Úgy sóhajtott fel, mint aki hosszú várakozás után célhoz érkezett.

- Hálaistennek, - mondta egyszerűen.

- Örvend ezön, felség?

- Mi gondod arra. Bécsapám császárt, mastan felele. Rendjin vagyon ez. Hónap indúlás hazá.

Rögtön ment Budára. De előbb futár ment seregéhez osztrák földre: azonnal pusztítani. S mire ő hazaérkezett, a salzburgi érsek segítségére ment magyar sereg javában dúlta Fridrik földjét. Szapolyai elfoglalta Regedét, vagy ahogyan a németek nevezték, Radkersburgot. Székely Jakab elfoglalta Pettaut. Fridrik szorgosan szorongatta pénzért és katonáért a német-római birodalom rendeit. De nem kapott. A háború, egyelőre igen kicsiny arányokban, folydogált. Mátyás mindenesetre háborúban állott a császárral. Ha a róka harapott, harapott az oroszlán is. És tudta, hogy most már ellenfelét soha többé ki nem engedi a foga közül. A pápa ijedten küldött békítőt közéjök. A császár ártatlan arccal kijelentette, hogy ő semmiről nem tud semmit; ami történt, azt emberei az ő parancsa nélkül, saját szakállokra tették. Mátyás pedig kijelentette, hogy ő csak kettőt követel: Beckensloert büntessék meg, a hadisarcot fizessék ki. Tudta jól, hogy Fridriknek nincs ötvenezer aranya hadisarcra, Beckensloerrel szemben pedig tehetetlen, mert sokkal tartozik neki.

Folyt az osztrák-magyar háború. Mátyás lassan és nyugodtan készítette elő ügyeit. Mindenekelőtt Regedét akarta olyan hadműveleti ponttá tenni, amelyen végleg megvethesse a lábát és ki ne szoríthassák onnan. Gondoskodott róla, hogy Szapolyai bőségesen kapjon hadiszert. Ágyúkat és ostromgépeket szállíttatott neki, pénzt, takarmányt, élelmet. Igen hosszú ostromháborúra készült, a nyílt nagy harcot kerülni akarta. Erre érdekes oka volt. Már régóta használtak egy különös fegyvert a nyugati államokban: egészen kicsire öntött ágyút. Olyan kicsi volt ez a cső, hogy a katona könnyen a hóna alá emelhette. Kicsiny volt a golyó is, amelyet csövébe helyeztek. Az ilyen aprócska ágyú nem ostromra szolgált, hanem mint a nyílvessző, az egyes ember messziről való megcélozására és leölésére. Gondolata voltaképpen elmés volt, de gyakorlati kezelése annál nehézkesebb. A katona jobb hóna alá fogta s a kanóccal balkézből gyujtotta meg a puskát. Később rájöttek egyes nyugati feltalálók, hogy a szemhez kell emelni, úgy a célzás sokkal biztosabb. De ez sem bizonyult egész jó rendszernek, mert a robbanó puskapor lökött, s a jobbkéz nem lehetett elég szilárd, hogy a lökést visszafogja. A nagy ágyú a földön, vagy szilárd állványon feküdt, a robbanás lökését felfogta a talaj. A kis kéziágyúnak ez az előnye hiányzott. Akkor aztán úgy tökéletesítették tovább, hogy a katonát vasvillával látták el. Ezt ledöfhette a földbe, ráhelyezhette a kéziágyú csövét, odahajolhatott a csőhöz célozni és balkézzel alkalmazhatta a kanóc szurokba vagy szeszbe áztatott kócát. Sok helyen alkalmazták már a kéziágyút, amelynek, ha talált, csakugyan szörnyű ereje volt: át tudta ütni a vértesek páncélját is. A vértezetlen emberen pedig okvetlen súlyos sebet ejtett. Mátyás most vásárolt ebből az új fegyverből egy szállítmányra valót és állandóan tanulmányozta. Minden találmány erősen érdekelte, s ebben, úgy sejtette, nagy lehetőségek rejlenek. De azt sem tartotta kizártnak, hogy új hibái derülnek ki, s akkor el lehet dobni az egészet. A várostromoknál már kezdte többre becsülni az ágyúnál a hatalmas parittyagépeket, mert nem fogyasztották a méregdrága puskaport, követ mindenütt lehetett találni számukra, és egy parittyagép egyszerre három lövéssel tudta rontani a várfalat, az ágyú csak egyet lőhetett egyszerre. Most tehát tisztában akart lenni a kéziágyú hadi értékével, mert ez esetleg egész hadviselési rendszerét megváltoztathatta.

Az udvari élet pezsgő elevenséggel folyt Budán. Egyre több volt az idegen. Beatrix külön udvart tartott, és titkára, Aversa, kiterjedt levelezést folytatott. Mátyás nem szerette ezt az Aversát, olajozottan sima, csúszó-mászó modora ellenérzéssel töltötte el. De nem szólt ellene, mert a királyné nagyon ragaszkodott hozzá már csak kényelemből is: Aversa bámulatosan utánozta írását, és így Beatrix naponta tíz-tizenöt sajátkezű levelet küldhetett szét anélkül, hogy ez fáradságába került volna. A levelek mesterembereket, orvosokat, kertészeket, zenészeket hivogattak különböző olasz városokból, az olaszok szünetlenül jöttek-mentek. És nemcsak ilyen alsórendű alkalmazottak, hanem vendégül hívott udvarképes urak is. Az átszervezett, szűkkörű vacsora asztalánál gyakran felmerült egy-egy újabb látogató, akit Beatrix nagy szivélyességgel ajánlott be a királynál. Buda városának lakossága is feltűnően megszaporodott olaszok dolgában. Különösen pénzváltók költöztek szívesen a magyar fővárosba. Ebből gyakori súrlódások is támadtak az olaszok és a régóta megtelepedett zsidók között. A budai zsidókat szigorú törvény tiltotta el attól, hogy bármi más mesterséget folytassanak, mint a pénzváltást és pénzkölcsönzést, még kereskedniök sem volt szabad mással, mint magával a pénzzel, s így bankároknak kellett lenniök, ha akartak, ha nem. Legfeljebb egyszer egy héten adhatták el a kiváltatlan maradt kézi zálogtárgyakat. Most az újonnan beözönlő olaszok versenyét nagyon megérezték. Az olaszok pedig kiterjeszkedni nem tudtak miattok elég gyorsan. Így az olasz-zsidó veszekedések kezdtek gyakorosodni. A királynéhoz Aversa titkár sűrűn közvetített kéréseket, hogy járjon közbe egy-egy feljelentés hivatalos elintézésénél és érvényesítse szavát a kincstári tisztviselők s a városi tanácsurak között: ne lehessen elsimítani, hogy egyik-másik zsidó megint csalt és titokban mással is kereskedett, nemcsak pénzzel. Beatrix hamarosan a zsidók ellenségévé vált, mert nem válhatott honfitársainak ellenségévé. Spanyol vére különben is hajlott rá.

Az olasz hatás most már az előkelő magyar társaságban is érezhetővé lett. Mindenek előtt az udvarhoz járatos arisztokrata dámák igyekeztek a királyné hajviseletét és öltözködését utánozni. Sokan tanultak olaszul, hogy ha dónáció, címerlevél, hagyatéki per, gazdag hivatal vagy egyéb dolog érdekében befolyásos támogatást kerestek, könnyebben megnyerjék a királyné fivéreinek és alkalmazottainak kedvét. A férfiak viselete is változott: a tisztes, hosszú felsőruhák, amelyek legalább combközépig értek, olasz módi szerint erősen rövidültek. Méltóságteljes öregurak, akik öt esztendeje még szemérmetlennek becsmérelték az olasz viseletet, most már kurta dolmányt hordtak magok is. És az udvari ünnepélyeken egyre kevesebb lett a szakáll. A magyarok borotválni kezdték ábrázatukat. A fiatal leventék kivétel nélkül, az idősebb évjáratok is túlnyomó részben. Mikor egyszer Kinizsi Pál szakálltalanul és bajusztalanul jelent meg egy udvari ebéden, általános és álmélkodó derű támadt, mert a hatalmas óriás különben is aránytalanul kicsiny feje valóságos almává zsugorodott így. Felesége, a tűzrőlpattant és megveszekedetten kacér Benigna nevetett rajta legjobban, ha olasz gavallérokkal beszélgetett. Mert falusi unalmában megtanult olaszul, hogy majd a budai szórakozó hetekben hasznát vegye.

És nemcsak a királynénak voltak olaszai, hanem Giovanninak is. Ha a magyar királyné olasz alkalmazottakkal vette körül magát, még inkább megtehette ezt a pápa követe. A bíbort hordó nápolyi királyfi udvartartást hozott magával, irodája teljes papi személyzetétől kezdve könyvmásolójáig. Ő is gyüjtötte a szép könyveket, mint a király. Ser Burdigalensis személyében külön könyvészt tartott. Mátyás számára mostanában Cosimo Roselli rajzolta a könyveket. A sógorok sokat vetélkedtek, ki embere dolgozik jobban. Mert magának Mátyásnak is sok olasza volt. A palota valamelyik részét mindig igazították. Soha nem jöhetett idegen Budára, hogy a palota egy sarkánál állványokat, létrákat, meszes dézsákat, faragott köveket ne látott volna. Most éppen a híres Chimenti Camicia tartózkodott Budán. Az még éppen nagy eset volt, mikor ezidőtájt drága pénzen el tudta hozatni Firenzéből a leghíresebb miniátort, Attavante mestert. Nagy kegyességgel fogadta, órákon át mutogatta neki könyvtára eddigi kincseit. A könyvtár helyisége is folyton csinosodott. Úgyszólván ez lett a palota legszebb része. Díszes faragású polcokon feküdtek a vagyont érő könyvek. Táblájokra fektetve sorakoztak, hátlapjukon viselték a címet, hogy mindegyiket gyorsan fel lehessen ismerni.

- Attavante már dolgozik, - dicsekedett Giovanninak a király, - remekművet csinál, mondhatom. Mered-e még állni a versenyt, Giovanni?

- Mondd csak, mennyit költesz évente a könyvtáradra?

- Harmincezer aranyat.

- Hát majd akkor kérdezz megint, ha beültem az esztergomi érsekségbe.

Más olaszai is voltak a királynak, kőfaragói, festői, ötvösei. És megint Budára érkezett a jó Galeotti, az örök vidító, hogy szívből megkacagtassa olasz mód szerint vaskos, sőt úgyszólván trágár tréfáival a királyi asztalt. Más szó alig hangzott el az udvarnál, mint olasz. Ez Mátyást gyönyörködtette. Azzal a képzelettel töltötte el, hogy az ő udvara a műveltség, csiszoltság, művészet és kellem többi udvarához sorakozik. Firenze, Ferrara, Nápoly, Pádua, Milánó, Buda. A többi udvar már csak a második sorban említhető. A magyar szónak nem érezte hiányát. Ha táborban volt, mindig magyarul beszélt, az udvarnál is magyarul beszélt udvari szabójával, Simon mesterrel, szakácsával, belső lakájaival, testőreivel. Mert Beatrix unszolásának ezen a ponton sem állhatott ellent. Felállította a magyar királyi testőrséget. Ezek piros díszruhát hordtak, hófehér méneken lovagoltak, kalpagjuknál kócsagtoll díszlett, alabárdjuk ezüstösen villogott. És magyarul beszélt, ha olykor, régi szokása szerint, egyszerű köntösben, gyalogszerrel elindult járkálni a palotából. Ilyenkor megszólított egy-egy járókelőt és szóba elegyedett vele. Ha német volt, nemsokára elengedte. Ha magyar volt, hosszasan kifaggatta kis élete bajairól, az adóról, a szárazságról, családjáról, feleségéről. Most már,

huszonkét esztendei uralkodás után szinte mindenki felismerte. De ha látta, hogy valaki nem ismeri fel benne a királyt, nagy élvezettel igyekezett tréfát nyerni a helyzeten. A királyról faggatta. S néha olyan okos megjegyzéseket hallott, amilyeneket alázatos kancellistái soha nem mertek volna szemébe mondani.

Szeretett kijárni Óbudára, a pálosok Szent Lőrincről nevezett ódon klastromába. Ezek a barátok egytől-egyig kedvencei voltak. Már magát a provinciálist is különösképpen kedvelte. Gergely atya, így hívták, esztergomi kanonokból lett pálos, mert túlhangosnak találta a káptalan életét és túl világiasnak. A barátok közül még Palkó atyát szerette különösen. Ez gyönyörűen tudott felolvasni, dallamos hangon, értelmesen, színes előadással. Ha a pálosok Budán miséztek, mindig meghívta őket ebédre. De az udvarnál kissé elfogódottan viselkedtek. Ezek voltak a derű és közvetlen bizalmú pihenés legkedvesebb órái, mikor bekopogtatott a rendház ajtaján, leült közéjök a barátságos refektóriumba és vitatkozott velök, vagy hallgatta ártatlan, ízes tréfáikat. Amit meséltek, mindig érdekelte. Meséltek neki a szerzetessé lett Bátoriról, Szilágyi Mihály rokonáról, aki elhatározta, hogy remete lesz. Bevette magát az óbudai erdő egy barlangjába és elhatározta, hogy gyökereket és sáskát fog enni, mint Isten hajdani szentjei. De rövidesen megjelent a rendházban kócosan és lerongyolva és addig nem volt hajlandó semmiről beszélni, míg lúdhúst nem adnak neki kásával és egy meszely bort. Vagy Kakas atyáról beszéltek neki, akinek akkora szemöldöke volt, hogy melléje tudta tűzni a lúdtollat, mint más a füle mellé. De mindig téntás is volt a homloka. Egyszer megharagudott egy szerzetestársára. Úgy fogott ki rajta, hogy az előírt testi sanyargatáskor, mikor éjszakai órán vesszőzik egymást, előre megkérte összes rendtársait, hogy őt nagy bűnei miatt rettentő erővel náspángolják el. Hogy a homályban jobban megismerjék, majd süveget tesz a fejére. Éjszaka aztán haragosa fejébe nyomta a süveget. Azt a többiek iszonytatóan megverték. És nem is szólhatott, hiszen a sanyargatást hivatalos egyházi parancs rendelte.

Gergely atya, az öreg provinciális, okos és bölcs ember volt. A király gyakran kért tőle tanácsot úgy, hogy a vén pap nem vette észre. Beszélgetés közben ügyesen elmondott neki egy-egy problémát, mintha a fogós helyzetet akkor találta volna ki. Gergely atya hozzászólott az elvi bökkenőhöz és nem sejtette, hogy a győri, vagy a váradi püspökség egy nagyon is létező és valóságos ügyéről mondott ítéletet. A provinciális eszét különösen az kedveltette meg a királlyal, hogy igen röviden és magvasan tudta latin mondatait formálni. Latinul ugyanis szívesebben beszélt, mint magyarul. Egyházi elvonatkozottságában úgy tartotta, hogy az igazi papnak még nyelvében is a templomhoz kell tartoznia. S ennek az álláspontnak mostanában megvolt a maga különös időszerűsége is. Ez időtájt került ugyanis a budai ferencesek klastromába egy nevezetes prédikátor, Temesvári Pelbárt nevezetű. Egy csapásra meghódította a híveket. Ha ő beszélt, fulladásig megtelt a templom. Zamatos magyarsággal prédikált, beszédeit paraszti adomákkal rakta tele, hogy istenes tanulságokat vonjon le belőlük. Érdekes jelenségnek is kellett mondani a daliás, szép szál, öregedő franciskánust, akinek domború homloka, vékony szája, előreugró álla erős emléke maradt annak, aki egyszer látta.

Ez a Pelbárt nemrégiben egyházi mozgalmat indított, amelynek az volt a veleje, hogy mivel a hitélet kezd elmerevedni és az egyház folyton távolodik a néplélektől, gyökeres újításoknak kell alávetni a magyar egyházat. Ha már magának a misének latin szertartási nyelvét meg kell tartani, legalább a szentségeket kell magyarul kiszolgáltatni. Lehetetlen, hogy a nép ne értse azt a nyelvet, amelyen élete legszentebb pillanataiban Isten szól hozzá. Memorandumot is szerkesztett ebben az ügyben a királyhoz, meg lévén győződve, hogy ha valaki megérti szándékait és aggodalmát, a magyarság tömegéből trónra került Hunyadi-fi bizonyára megérti.

A király soká foglalkozott a dologgal. Meghallgatta a főpapokat, akik ingadozó válaszokat adtak, az erdélyi püspök kivételével. Ez, Geréb László, határozottan ellenezte a gondolatot és

óva intette királyi unokatestvérét attól, hogy hasonló dologba belemenjen. De Mátyás még ezután is sokat töprengett a kérdésen. Az ő magyarsága számára volt valami nagyon kísértő abban, hogy a pap magyarul adjon feloldozást a gyónónak, magyarul adja össze a házasfeleket, s magyar szóval bocsássa a haldoklót a végtelenségbe. Mégis, mikor a végső döntésre került a sor, az emlékiratot elvetette. Ezt ujságolta most a fehérhajú provinciálisnak, mikor a kandalló lobogó tüze előtt kettesben beszélgetett vele, előttük két kupa bor.

- Mi vezette ebben felségedet, szeretném hallani. Mert a Franciskánusok mozgalmán magam is sokat gondolkoztam.

- Elmondom atyám. Amit Pelbárt akar, az csak a jobbágyra vonatkozik, mert latinul a legtöbb kaputos ember ért. Arról van tehát szó, hogy a nép nagy tömegei értsék-e a szertartás nyelvét, vagy ne. S én úgy döntöttem, hogy ne értsék. Én a népet ismerem és szeretem. Látod, aki ma nemes ember, az valaha mind paraszt volt. S akik ötszáz év múlva az ország nemes rendeit tenni fogják, azoknak családja ma még jobbágyi sorban senyved. A parasztság nekem a nemzeti erők nagy aranybányája. Ha Budán megfordulsz, alig hallasz manapság más szót, mint olaszt és németet. De azt hiszed, hogy ez az én hanyagságomat vagy gyengeségemet jelenti? Korántsem. Akik a társadalom élére kerültek, azok kell, hogy megtanulják, amit más nációk tudnak, de mi nem. Csak hadd jöjjön be az olasz csiszoltság, művészeti faragottság, kifinomultság mennél nagyobb áradattal. Mi azt itthon úgyis átformáljuk a magunk képére. Mert a fundamentum, amin nyugszik, az a millió jobbágy soha meg nem változtatható magyarsága. A jobbágy a mi anyaföldünk, abból csak magyar búza tud nőni. Ezért szeretem én a parasztot, ezért vagyok a szegény emberek királya. De a szegény ember a maga bárányi tudatlanságában jól érzi magát. Az ő természetét ismerni kell. Szereti a mesét és a csodát. Szereti, ha színaranyban látja járni a királyt, pedig jól tudja, hogy a király az ő keserves verejtékének adóját költi arany lószerszámra. Szereti hinni azt, amit meg nem érthet. Sanyarú életének egyetlen vígasztalása az, ami titokzatos és csodálatos, hogy kedvére elámulhasson rajta. Így még kormányozni is lehet. Sőt csak így lehet kormányozni, mert hidd el, átkozott nehéz fajta ez a magyar fajta, ez mind csak a maga feje után akar menni, ahelyett, hogy sorba állana, mint a németek. Hát én nem engedem, hogy a latin igék titokzatosságát és csodálatosságát elvegyék az én jobbágyomtól. Ő csak így tud hinni. Ő csak így fél a pokoltól, őt csak így lehet rendben tartani. Mihelyt elmondanák neki a ceremóniát magyarul, csalódottan kérdezné: ennyi az egész? És nem tudna többé hinni. S én akkor nehezebben bírnék vele.

- Értem, - bólintott a szerzetes, aki eddig hallgatott, - ez az uralkodó dolga. De kérdés, hogy az egyháznak ugyanígy kell-e gondolkoznia.

- Feltétlenül. Az egyháznak is kormányoznia kell a lelkeket. És igen bölcsen kormányozza is. A muzsika, a tömjénfüst, a gyönyörű templomok, aranyos miseruhák, szép képek és szobrok, ezek nagyszerű kormányzati eszközök, mert megragadják a hivő képzeletét és az egyházhoz bilincselik. S így könnyebb a bűntől visszatartani. Miért csóválod a fejedet? Talán nem értesz egyet egyházad kormányzatával?

- Nem értek egyet, felséges uram. Történt, hogy mikor még boldogult Pius pápa keresztes háborút hirdetett és teljes bűnbocsánatot hirdetett azoknak, akik zsoldost állítanak a pogány ellen, egy hívő nálam járt, letette a pénzt és másnap agyonütötte a nagybátyját, hogy örököljön tőle. Nem hiszem, hogy a Jézus ezt akarta volna.

- Jézus bizonyára nem ezt akarta. De a pápaságnak nem lehet válogatnia az eszközökben, ha az egész egyház életét meg kell mentenie. Abban a pénzben, amellyel atyám a saját vagyona mellett zsoldosokat fogadott, bizonyára ilyen bűnös összegek is voltak. De másként hogyan verhette volna meg a törököt Nándorfehérvárnál? Ha akkor meg nem veri, itt most mecset állana és nem a Lőrinc-klastrom. Mindennek ára van. Atyám akkor megmentette a kereszt-

ténységet. Hogy millió és millió ember keresztény maradhasson, azért néhány ember bűnét kellett fizetni. Ez jó vásár, ismerd el.

- Nem tudom, jó vásár-e. Mert akik keresztények maradtak így, azok nem feledhetik a rossz példát. Ők tudják, hogy pénzért vásárolni bűnök bocsánatát, ez összefér Krisztus helytartójának lelkiismeretével. Hitöket tehát megmentettük, de milyen hit ez?

- Nincs igazad, Gergely atya. Ha a kereszténység végleg megmenekült egyszer a pogány veszedelemtől, akkor majd az akkori pápának lesz a dolga, hogy rendbe szedje a hitéletet. Csak kemény kéz kell hozzá. A kereszténység szerte e világon kiheveri a győzelem árát és az új nemzedékek elfelejtik, hogy mi volt szabad a régieknek. Mondok neked valamit. Az én dolgom e világban nagyon hasonló a pápáéhoz. Nekem nagy céljaim vannak és hogy ezeket elérjem, sokszor kellett viaskodnom a nemzeti párttal. Sokszor unszoltak és követelődztek, hogy a törökre menjek, mikor én bizonyos okokból ennek nem láttam idejét, hanem másfelé akartam menni. Még fel is lázadtak ellenem. Kíméletlenül elnyomtam őket. Azt hiszed, ezek az erők eltűntek? Nem tűntek el, megvannak, de mivel most már korlátlan úr vagyok, moccanni sem mernek. Ha lazábbra ereszteném a gyeplőt, ezek az erők mindenféle útakat keresnének szónoklatokban, mozgalmakban, országgyűlési vitákban, s talán úgy is elbírnék velök, de sokkal nehezebb volna kormányoznom és nagy céljaim felé törnöm. Én tehát kegyetlenül és keményen lefojtom őket. Uralkodni csak erővel lehet. Az egyetlen kormányforma a zsarnokság. Csak az olyan apa a jó apa, aki fegyelmezni tudja gyermekeit, hogy ne zavarják munkájában, amelyet az ő jólétökért végez. Ha majd a célomat elértem, így szólhatok a nemzetiekhez: íme, vadmagyarok, kinek volt igaza? S ez így is fog történni.

- Felség, - szólt az öreg pap, - halandók vagyunk.

- Hogyne, - nevetett a király, - én is meg fogok halni, tudom. De csak ha elvégeztem a dolgomat.

- Ámen. De ha mégis úgy rendelné Isten, hogy hamarább? Akkor mi lesz vajjon a lefojtott erőkkel? Lesz-e, aki féken tartsa őket? Mert hogy a magyar urak politikai marakodása mit jelent, ha fejetlenek, arra nem jó gondolni.

- Ne huhogj, öreg bagoly. Erre valóban nem jó gondolni, de én nem is gondolok. Amit akarok, azt el fogom érni. Rendületlenül hiszek benne. Ha nem hinném, bele sem kezdtem volna.

Soká nem szóltak semmit. Akkor a király felállott. Derűs, magabízó arcán tűnődés jelent meg. Erszényét gyors mozdulattal az asztalra vetette.

- Úgy látom, rátok nagyon hallgat az Isten, pálosokra. Sohasem felejtem el, mikor a nagy szárazság idején körmenetre rendeltelek benneteket s még az utcán énekeltetek, mikor megeredt a nagy eső. Hát most minden reggel mondjatok misét, hogy a királyné fiat szüljön.

Megveregette az öreg pap vállát és elbúcsúzott tőle. Átment édesanyjához látogatóba, a majorba. Ezt a két látogatást szerette mostanában összekötni. Hunyadinét nagy munkában találta: miseruhát hímezett aranyfonállal. Leült melléje, megkérdezte hogylétét. Aztán a maga csúzáról beszélt, amely mostanában nem jelentkezett.

- S hát királyné?

- Jól vagyon. Ippeg mastan rendöltem misét az pálosoknál. Imádjanak, hogy fiat szüljön elvégre.

Hunyadiné mozdulatlan arccal hallgatott. Majd könnyedén odavetette:

- S ha nem szül, az sem égszakadás. Ott vagyon onokám, Jankó herceg.

- Sajna, - sóhajtott Mátyás, - lába hibás. Ki jó ép darab lovag, magyaroknak ollyan köll.

- Ugyan ne szólj heábavalóságot. Tán Kálmán király olly ékös vala? Az ám. Kancsal, meg púpos. Csak ne becsméröld onokámot. S hogy oltárnak mögötte születött? Kinek mi dóga avval, osztán punktum. Ollyan eszi vagyon annak, akár a tűzláng.

Soká beszélgetett a kis Jankó hercegről. Apja most már rendszeresen látogatta és nagyon szerette. Gyönyörködni is tudott gyors felfogásában, szelid kedvességében. Versenyt dícsérték mind a ketten. Aztán Mátyás búcsúzkodott.

- Rég jára az odvarnál, asszonyanyám. Jőne gyakortabb, szeretném.

- Így jobb, - felelte Hunyadiné, - öregasszony nem való oda. Nincsen is kedvemre ottan üdőzésöm. Az olasz szót nem értöm sehogyse. De majd elmék közelebbrül. Tisztöld királynét nevembe.

Mátyás ment hazafelé lóháton. Kíséret nélkül, egyedül. Lova lába ütemesen cuppogott a sárban. Közel, távol egy lelket sem látott. Őt sem látta senki. Ha valaki látta volna, komor és mély gondolatok árnyát láthatta volna arcán, de megrendíthetetlen és vasból való akaratot.

V.

Beatrix, a kedves, elmés, jókedvű királyné volt, mint azelőtt. De az a mód, ahogyan férjével közügyekről beszélgetett, megváltozott. Azelőtt tágra nyitott szemmel hallgatta férje közléseit, mint az orákulumot. S ha Mátyás nem beszélt politikája bizalmas részleteiről, ő nem hozott szóba semmit. De most már négy esztendeje élt a magyar urak között, megismerte az ország szervezetét, a méltóságok súlyát, a belső ügyek bonyolult összefüggéseit. Már voltak kedvencei az udvarnál, s voltak, akiket nem nagyon állhatott. Udvarhölgyeinek körében temérdek udvari történet szálait bonyolította. Azonkívül sűrűn levelezett az olasz udvarokkal, főként apjával és nővérével, Eleonórával, aki a ferrarai fejedelem felesége volt. Már alaposan ismerte a külpolitikai összefüggéseket is, a belső politikát is és egyre gyakrabban előfordult, hogy maga kezdett valamit szóvá tenni, ha a királlyal kettesben maradt. Eleinte saját ügyeiben voltak csupán apró kérései. A körmöci bányavidék, a diósgyőri birtok és Csepel szigete az ő tulajdonát képezték. Ezeket maga kormányozta és ha emberei különös szorgalmat tanusítottak a pénzbehajtás terén, igyekezett a királynál jutalmat kieszközölni nekik. Pénze ugyanis sohasem volt elég, pazarul öltözködött, kedvenceit szerette drága ajándékokkal meglepni. Ezért folyton pénzre volt szüksége és vagyona igazgatóit gyakoribb kedvezésekkel kellett munkára unszolnia. Lassanként rájött, hogy a király rendkívüli udvariassággal igyekszik kéréseit teljesíteni. Most már a belső politikában is voltak kérései, s a király mindig udvariasan végighallgatta. Ha kérése teljesíthető volt, teljesítette is, néha éppenséggel kedve ellenére. És most elérkezett az idő, mikor a külpolitika dolgaiban is nyomatékos kérései akadtak.

A király kezdettől fogva előzékenyen engedte beszélni minden ügyről. Még akkor is kifogástalanul udvarias volt hozzá, mikor összekoccantak. És szerelmes kibékülésök után annyira kereste csókjaik és mosolyaik régi bizalmasságát, hogy tüntető örömmel igyekezett minden kérését teljesíteni. Beatrix utazni akart az országban Giovannival. Mátyás azonnal időt szakított az utazásra. Elmentek utazgatni a dunántúli vidékekre. Jártak Lövöldön a karthauzi kolostorban, ahová a királynénak nem lett volna szabad belépnie, de Giovanni, mint nuncius, erre a napra felfüggesztette a klauzura tilalmát, sőt a pápa nevében engedelmet adott nővérének, hogy a karthauziakkal együtt vacsorázhasson. Megnézték Győrt, Székesfehérvárt és más városokat. Érdekes dolog esett Pécs városában. Az épületek megtekintésekor Mátyás egy eldugott sírt talált a püspökség székesegyházában.

- Ki ez? - kérdezte a papokat.

Azok nagy zavarba jöttek, habogtak, akadoztak, végre kibökték, hogy ott Janus Pannonius hamvai nyugszanak. Mikor Zágrábban meghalt a szomorú emlékű pécsi püspök, papjai titokban hazahozták és nyugvóhelyet adtak neki. Most nagyon megszeppentek és várták büntetésöket.

- Félelmetek oktalan volt, - mondta a király, - élőkkel lehet bajom, de halottakkal nem hadakozom. Vigyétek a koporsót méltó helyre és emeljetek szép emléket neki.

Ezen az úton Beatrix megtanulta, hogy igen nagy hatalommal rendelkezik, ha élni tud vele. Mátyás végzetesen szerelmes volt a feleségébe. Nem a régi, derűs, boldog szerelemmel, hanem valami különös új érzéssel, amelynek megfogyott bensősége még vadultabb érzékiségnek adott helyet. Nem bízott a feleségében, sőt lelke mélyén megvallatlanul is ott sajgott az a gonosz sejtelem, hogy Beatrix talán nem is mondott el neki mindent. Ez nyugtalanította, kínozta és marta. Olyan szenvedésnek lett részese, amelyre egyetlen helyen találhatott csak enyhülést: annál, aki okozta. Ha karjaiban tartotta Beatrixot, a szilaj öröm elhallgattatta rossz gondolatait, hogy aztán azok újra felbukkanjanak és megint Beatrixhoz kergessék. A királyné

sóvár asszonyi diadallal örült férje vergődő ragaszkodásának és mindennap vágyakozó rimánkodással imádkozott, hogy anyává legyen. Tudta, hogy ha gyermeket ad a királyi palotának, akkor mindenható lesz, így azonban rettegnie kell attól a vonzalomtól, amely a kis János herceg iránt észrevehetően mélyült férje lelkében. S míg a sovárgott gyermekáldást várta, a szerelem óráinak hosszú beszélgetéseiben egyre beljebb férkőzött azokba a gondolatokba, amelyek férjét foglalkoztatták. Mátyás látta, mennyire igyekszik az asszony mennél közelebb jutni hozzá, mennyire próbálja a Jánoska dolgában legyőzni kettejök közt a kényszeredett zavart, mennyire dícséri a kisfiút, mennyire biztatja, hogy halmozza el a gyermeket kegyeivel. De szerelmi bizalmatlansága megélesítette a férj figyelmét. És észrevette, hogy Beatrix folyton egyházi kegyeket kíván adatni a fiúnak. Most például felvetette, hogy Jánoskát ki lehetne nevezni a győri püspökség adminisztrátorává. Ezzel tetemes jövedelemhez jutna a gyermek, amellett pályájának útja is kiköveződnék: hamarosan be lehetne ültetni a győri püspökségbe. Nyilvánvaló volt, hogy Beatrix mennél hamarabb pappá akarja tenni a fiút, hogy ne veszélyeztesse az ő születendő magzatának érdekeit. Mátyás jól látta ezt és az érzések zűrzavarosan kavarogtak benne. Hogy a még nem létező gyermekért így harcol az anya, az bizonyos melegséggel töltötte el, de hogy éppen Jánoska ellen harcol, az kedvetlenséget keltett benne. S hogy Beatrix a suba alatt ilyen céltudatos és kártyakeverő, az szomorúságra indította. Ilyenkor Borka tündöklő önzetlenségére gondolt. De Borkába nem volt szerelmes. Ebbe az asszonyba teste minden porcikájával szerelmes volt.

Mikor visszatértek Budára, csakugyan kinevezte János herceget a győri püspökség adminisztrátorává. A hét éves adminisztrátor tehát eljegyződött az egyházi pályával. Ugyanekkor kinevezte Giovannit esztergomi érsekké. Szokása szerint olyan dolgot művelt ezzel, amelynek többszörös hasznát láthatta. Nagy örömet szerzett a királynénak. Az esztergomi érseki székben, annyi csalódás után, családja egy tagját tudhatta, akivel érdekei közösek. Lekötelezte apósa családját külön is. Végül pedig most már a Giovanni dolga volt, hogy ezt a kinevezést érvényesíttesse a pápával, tehát megfossza az esztergomi érseki rangtól az áruló Beckensloert, aki így majd két szék közt esik a pad alá, mert a salzburgi érsekség földjén a Mátyás katonái őrködtek.

Beatrix boldog volt és mint megbízható adós, hitvesi gyengédséggel igyekezett háláját megmutatni. Közben folyton és feltűnően a Fridrikkel való háborúról beszélgetett, amely minden nagyobb esemény nélkül, jelentéktelen csatározásokkal most is folydogált. Mátyás nem tudta mire vélni, mit jelent ez a mélyreható érdeklődés. Fürkésző szemmel figyelte feleségét, hogy célja mikor fog előbukkanni. És mikor jelentései érkeztek, hogy a törökök Otrantót, tehát az ióni tenger olasz földön fekvő kulcsát fenyegetik, világosság támadt benne. Tudta, mi következik: Beatrix, aki valamikor forró vággyal szerette volna Bécset elfoglalni, most majd igyekszik arra bírni őt, hogy kössön békét Ausztriával és forduljon teljes erejével a törökök ellen.

Jól számított. Beatrix hosszas tárgyalásokat folytatott olasz titkárával, Aversával, a levelek garmadáját írták és szemmellátható izgalommal várták a királyné bizalmas futárának, Lodovico di Parmának, megérkeztét. A futár egy napon megérkezett. Olyan hírt hozott, amelyet a király még nem ismert: Otranto elesett.

A királyné sírva rohant be férje dolgozószobájába. Ajtónyitás közben könnyezve kiáltotta a vészhírt. Mátyás kiküldte Filipecz püspököt és Bakacs Tamást. Megölelte és vígasztalta a síró asszonyt.

- Segíts, Mattia, könyörgöm, segíts!

Aztán megnyugodott. És csakugyan kimondta, amit férje várt tőle: békét kell kötni Frigyessel és teljes erővel a törökre menni. A szultán már olasz földön vetette meg lábát. Hajóival akármikor nagy sereget szállíthat az otrantoi tengerparti erődbe, s akkor már csak egy lépés Nápoly megtámadása. Sőt Rómáé.

- Nem kell ilyen sötéten látni, angyalom. Atyádat semmi közvetlen veszedelem nem fenyegeti. Ha majd fenyegeti, nem fogom cserben hagyni, nyugodt lehetsz. De békét Fridrikkel nem köthetek. Figyelj ide. Egész Ausztria tele van járványokkal, Fridrik nem kap adót. Az én kis seregem kitünő állapotban van. A salzburgi érsekséget fegyver alatt tartom. Az osztrák zsoldosok nem kaptak fizetést, fellázadtak, én külön megvertem őket és most Ausztriát pusztítják azzal, hogy addig nem mennek el, míg a zsoldjukat meg nem kapják. Most Fridrik ellen harcolnak és négy várat elfoglaltak tőle. A császár helyzete napról-napra keservesebb. Most kössek békét vele? Olyan bolond nem vagyok. Nyugodj meg, én tudom, mit csinálok. Most hagyj dolgozni.

Este azonban, a kettes magány bizalmas csendjében Beatrix újra kezdte: Fridrikkel békét kell kötni. Mátyás türelmesen felelt, még részletesebben kifejtette a helyzetet. De Beatrixnak nem érv kellett, hanem ígéret. Sírt, sírt és sírt. Apja koronáját látta végveszedelemben és életét féltette. Valami félígéretet végre sikerült is kicsikarnia férjéből. Azonnal odafurakodott hozzá, hogy forrón megköszönje. Mátyás odanyúlt a fehérbőrű, finom állhoz és a szép fejet maga felé fordította:

- Nézd, Bea, már hetek óta figyellek és tudom, hogy ezt kérni akarod tőlem. Te hetek óta tudod, hogy ezt kérni fogod tőlem, de vártad apádtól a döntő felszólítást. Egy asszony él és lélegzik itt mellettem, elzárt gondolatokkal, titkos tervekkel a homloka mögött. Így indult ez köztünk? Így vagy te a lelkem fele?

- Ó, milyen igazságtalan vagy hozzám. Én hetek óta akartam szólni neked, ez igaz. De nem mertem. Annyi gondod van, s még én is terheljelek? Most már kénytelen voltam szólni, mert az apám végveszélyben van. Mi a hiba abban, amit tettem? Hogy heteken át gyengéd és önmegtagadó voltam? Vagy hogy most aggódom az apám miatt, aki neked is apád? De te csak mindenáron ürügyet keresel, hogy bizalmatlan lehess. És mikor idebújok hozzád és boldog vagyok, akkor szemrehányásokat kapok. Hát jó. Bocsáss meg.

És indult, hogy elhúzódjék. De az erős kéz gorombán megragadta gömbölyű, kerek vállát.

- Csalfa vagy, okos vagy, gonosz vagy, de megbolondulok érted...

Másnap megindította a tárgyalásokat, hogy a fegyverszünetet Fridrikkel kénytelen-kelletlen megkösse. De Beatrix szívósan folytatta az ostromot. Ő békét akart, aztán török háborút. Szívósan és csökönyösen tartotta szőnyegen a beszédtárgyat. És nemsokára azután, hogy nyári üdülésre Pozsonyba költöztek, ott megjelent György bajor herceg. Békét jött közvetíteni. Nem egy apró jelből kiütközött az a gyanú, hogy nemcsak Bécsből kérték, hanem valaki Budáról is bíztatta. Mátyás nem adta be a derekát. Már így is tovább ment felesége kedvéért egy lépéssel, mint szerette volna. A békeszerződés gondolatát elutasította. A bajor herceg, miután igen fényes fogadtatást, lovagjátékokat, táncestélyt és hajókirándulást kapott, dolgavégezetlen utazott vissza. Mátyás ünnepélyesen kijelentette, hogy a fegyverszünetet állja, tovább nem mehet.

Beatrix nem nyugodott. Sírt, könyörgött, szemrehányásokat tett, érvelt.

- Nem tudod te, asszony, hogy ki ez a Fridrik. A fegyverszünetet megkapta, csak miattad persze, mikor legnyomorultabbul állott. Most úgy tudja, hogy én teljes erővel készülődöm a török ellen. Figyeld meg, milyen hírek fognak most érkezni Ausztriából.

- Milyen hírek?

- Fridrik olyan jellemtelenül fogja megszegni ezt a fegyverszünetet, hogy ámúlsz.

- Az lehetetlen. Hiszen békéért könyörög. Te túlszigorúan ítéled meg azt a szegény ijedt öreget.

- Jól van. Mit kapok, ha igazam lesz?

- Amit akarsz. De mit adhatnék neked magamból, a mi még nem volna a tied?

- Valamit adhatnál. Trónörököst. S ha tőled függne, tudom, adnál is, szegény Beám. Ne beszéljünk róla.

Nemsokára híre jött, hogy a Stiriában táborozó magyar sereget meglepte egy zsoldos csapat és meg is verte. Az osztrák győzelem teljes lett: a szétvert magyarokat üldöző zsoldosok Magyarország területére is bejöttek. S ugyanekkor Fridrik megtagadta az útlevelet azoktól az uraktól, akiket Mátyás mint cseh választófejedelem küldött a nürnbergi birodalmi gyűlésre. Ez azt jelentette, hogy Fridrik megint nem tekinti Mátyást cseh királynak.

- Tessék, ez a te Fridriked, - mondta Mátyás, mikor a jelentéseket elébe tette, - de bennem nem fogsz csalódni úgy, mint ő benne. A háborút most már erősebb lendülettel folytatom ellene, de atyádnak is segítek. Otrantót vissza fogom venni neki a töröktől.

Beatrix sikoltott és táncolt örömében. Mátyás szavának állott. Az osztrák háborút megindította. Azonnal győzelmekről kapott hírt. Fridrik megint békét kért. Beatrix megint békéért könyörgött. S ő még mindig győzte türelemmel.

- Még mindig nem hiszel nekem? Ez az ember nem akar békét, hanem színleg tárgyalást kezd, hogy időt nyerjen.

- Az én kedvemért tégy még egy próbát, - könyörgött Beatrix, - csak az én kedvemért, egy utolsó próbát, ha szeretsz.

- Jól van. Mit csináljak?

- Egyezzél bele, hogy írjak Beckensloernek. Annak nagy hatása van Fridrikre.

- Beckensloernek? Aki miatt Giovanni nem lehet esztergomi érsek? Aki engem elárult és meglopott? Annak írjon az én feleségem? Jól van, írjál neki. De igérd meg, hogy ha belátod, mekkorát tévedtél, békét fogsz hagyni nekem a békével.

- Igérem. Imádandó vagy. Add ide a kezedet, hadd csókolom meg.

- Inkább én a tiedet. Különben tudtodra adom, hogy Magyar Balázst küldöm Otrantóba sereggel és ostromszerekkel. Ha valaki visszaveheti azt a várat a töröktől, az én embereim visszaveszik. Más nem.

Beatrix írt Beckensloernek. Langyos választ kapott, de igéretet a közvetítésre. Aztán jött a levelezés. Fridrik rendes módszere szerint. Mindent a következő levélre halasztott, s minden levélben visszavonta, amit az előzőben ajánlott. Most végre maga Beatrix vonult vissza. Belátta, amit be kellett látnia. De közben boldogan szemlélte az Otrantóba induló szép magyar sereget. Egy másik sereget pedig Szapolyai István vezetett osztrák földre, hogy a hadjárat most már komolyabban megkezdődjék kéziágyuk nélkül. Mátyás hosszas tanulmányozás után úgy döntött, hogy az új fegyver hasznavehetetlen. Míg a katona a villát földbe szúrja, ráfekteti a kézi ágyút, céloz és a kanóccal bánik, addig az ellenfél tízszer is ráér lenyilazni.

A nápolyi király a segítségért nem tudott hova lenni a hálától. Nyilván soká gondolkozott, hogy köszönetét micsoda formás ajándékkal mutassa ki. Azt sikerült kisütnie végül, hogy két gyönyörű paripát küldött. Ezeket Mátyás igen meleg levélben köszönte meg. De az ajándékon nem volt áldás, a házasfelek közt egy kis kedvetlenség támadt belőle.

- Gyönyörű két állat, - áradozott Beatrix, - ez az a fajta, amelyet legkönnyebb megtanítani magas iskolára.

- Nem, - szólt rögtön Mátyás, - azt én nem szeretem.

- Ó miért mondod ezt? Nincs szebb, mint mikor az ilyen spanyol iskolás állatok magasra emelik a lábukat és a zene taktusára szépen, kényesen lerakják. Otthon, Nápolyban néha huszonnégy lovunk is volt ilyen, valósággal tudtak táncolni. Neked ez nem tetszik?

- Nem. Sőt nagyon visszás érzést kelt bennem. Ahogy a bohócot nem nézhetem férfiembernek, úgy az ilyet nem nézhetem lónak.

Még egy darabig elvitatkoztak rajta. Aztán Mátyás az egészet elfelejtette. Egyszer csak új küldemény érkezett Nápolyból, ezúttal nem ló, hanem ember. Ferrante király levelével jelentkezett egy büszke spanyol. Kitünt, hogy lóidomító, aki spanyol iskolára tudja oktatni a lovakat. A levélben Ferrante azt írta vejének, hogy tudomása szerint nagyon elkél a magyar udvarnál egy ilyen ember, mert Budán a lótudománynak ez a része még nem fejlődött ki.

Mátyás azonnal elővette feleségét.

- A te ötleted volt ez a lóoktató?

- Az enyém. Meglátod, milyen gyönyörű lovasjátékokat fogunk rendezni. Akárcsak Nápolyban.

- Nem, angyalom, ilyesmit nem fogunk rendezni. Nálam a ló nem komédia. A ló Magyarországon mást jelent, mint nálatok. A ló tárgya volt a magyar ősvallásnak. A ló nekünk szent. Azonkívül pedig nekem lovasjáték nem kell. Elég a lovagi torna is. Ha ezenfelül lovasjátékra van szükségem, akkor Fridrikkel meg a törökkel éppen elég lovasjátékot játszhatom.

- De miért vagy olyan ideges?

- Mert nem szeretem, ha valaki hiányosnak találja a mi lovastudományunkat. Én Európa első lovasa vagyok, engem fölösleges oktatni arra, hogy lóval hogyan kell bánni.

A spanyol ember gavalléros ajándékokat kapott, de úgy ment vissza, ahogy jött. Levelet is vitt magával.

> Felséged valami lóidomítót küldött nekünk levél kíséretében, melyben azt írja, hogy hallomása szerint óhajtunk valakit, aki hivatásszerűen jártas bizonyos fajtájú lovak betörésében és idomításában, ennélfogva küldi ezt az embert, hogy óhajtásunkat e részben kielégítse. Azt válaszoljuk erre felségednek, hogy a szóbanforgó embert felségedre való tekintettel szívesen láttuk, noha őt soha nem óhajtottuk és megtartani nem is óhajtjuk. Hálásak is vagyunk, hogy felséged mindenben kívánságaink kielégítését keresi. De mivel tudjuk, hogy felséged mennyire bölcs ember és milyen nagy körültekintéssel mérlegeli a dolgokat, csodálkozunk, hogy efféle ember szükségét feltehette rólunk, holott jól tudhatja, hogy lovakat illetőleg sem háborúban, sem lovasjátékokban sohasem volt szükségünk semmire. Tudhatta volna felséged, amit ország-világ jól tud, hogy mi gyerekkorunk óta forgatjuk a fegyvert, sok néppel és nemzettel gyakori háborúkat viseltünk s ezeket akár pogányok, akár keresztények ellen mindig sikerült megnyernünk azoknak a lovaknak a hátán, amelyeket a mi nemzetünk mindig jól tudott idomítani. Ha külföldi, idegen lószakértőkre szorultunk volna, akkor a törökök, a németek, a csehek, a lengyelek ellen viselt hadjárataink aligha sikerültek volna. Mi itthon tanított lovainkon győztük le és özönlöttük el Szerbiát és vertük meg köröskörül összes szomszédainkat s mindezt saját tenyésztésű lovainkkal, becsületben. Ezzel szemben olyan lovakra, amelyek spanyolmódra begörbített lábbal szökellnek, soha nem vágyunk és nem is fogunk vágyni, s ezeket nem csak a nálunk gyakran előforduló komoly feladatokra, de játékokra sem óhajtjuk felhasználni. Nekünk nem spanyolosan tipegő lovak kellenek, hanem olyan paripák, amelyek bármilyen tartásban jó keményen megállnak lábaikon. Ezt az embert tehát, bár nem volt kedvünkre való, felségedre való tekintettel jól megajándékozva küldöttük vissza és felséged szeretete miatt hajlandóknak

nyilatkozunk nemcsak az effajta foglalkozású embert, hanem akárkit, akit elküld hozzánk, ajándékokkal elhalmozni és általában mindent megtenni, amivel felséged kedvét megnyerni gondoljuk.

Harag nem lett a dologból. Ferrante király sietett kimagyarázó levelet írni. Beatrix még megpróbálkozott, hátha a király mégis belemenne a spanyol lovasjátékokba, de Mátyás ezen a ponton hajthatatlan maradt.

- Az urak, - mondta, - már borotválkoznak, olaszul beszélnek és megtanulták a nápolyi táncokat. Nem étkezem együtt udvarommal, mint régen. Az egész udvart átformáltad saját izlésedre. Jól van, tudtommal és hozzájárulásommal történt. De a magyar lovakhoz nyúlni nem engedek.

Az Otranto alá küldött magyarokról jó hírek jöttek. Nemcsak lóhoz értettek nyilván, hanem várhoz is. Nagy szakszerűséggel állították fel a soha nem látott ostromgépeket, elállták az utakat, megásták a földsáncokat és megkezdvén az ostromot, várták az ellentámadást a tenger felől.

De az ellentámadás nem jött. Törökországot nagy esemény sújtotta: Mohamed szultán meghalt. Tizenkét országot hódított meg és kétszáz várat vett be, Gázinak, vagyis győzőnek, és Büjüknek, vagyis nagynak nevezte népe, de a halált ő sem tudta legyőzni. Pedig ötven éves volt még csak. Testvéröccse, aki még mindig Budán éldegélt, teljes visszavonultságban örvendett könyveinek és virágainak. A trónváltozás ránézve semmit nem jelenthetett, a török dinasztiában a fiúk követték az apát, s nem a fivérek a fivért. Mohamednek két fia maradt, akik azonnal össze is vesztek. Az idősebbet Bajazidnak hívták, a fiatalabbat Dzsemnek. A trónon jog szerint Bajazid következett, de Dzsemnek is volt pártja, például maga a nagyvezir, aki azzal a különös okfejtéssel akarta Dzsemet szultánnak, hogy mikor Bajazid született, akkor Mohamed még csak trónörökös volt, de mikor Dzsem született, akkor már szultán volt. Bajazid tehát csak egy trónörökös sarja lévén nem méltó a trónra a szultán sarjával szemben. A trónt azonban II. Bajazid foglalta el, Dzsem pedig jónak látta elmenekülni Törökországból. Egyelőre Egyiptomban húzta meg magát, de nem hagyott kétséget aziránt, hogy bátyjának uralkodását veszélyeztetni szándékozik.

Valahányszor az ilyen külföldi trónváltozás időszerűvé tette Budán is a trónöröklést, mint beszédtárgyat, Beatrix szerfölött ideges lett és sokat sírt. Titokban bábákat, külföldi orvosokat és javasasszonyokat járatott magához, és sűrű leveleket váltott nővérével, a ferrarai uralkodó feleségével, akinek már öt gyermeke volt. Neki pedig öt éves házasélete alatt egy sem. Meddő voltának emlegetését most már mindaketten kerülték, ő is, Mátyás is. De, ha olykor mégis lehetetlen volt kikerülni a tárgyat, Beatrix makacsul fogadkozott, hogy Isten áldásának előbb-utóbb meg kell jönnie. Mátyás hallgatott. A trónörökös elérkeztéről még mindig nem mondott le, de most már minden másodnap meglátogatta Jánoskát, figyelte a csendes, szelid és nagyon eszes fiúcska fejlődését és gyakran tanácskozott Ugolettivel, az olasz nevelővel. A nevelés irányát egyházinak óhajtotta megtartani és ezt kellőképpen hangsúlyozta is, hogy Beatrix érzékenységét megnyugtassa. Ez látszólag sikerült is. De nem lehetett észre nem vennie, hogy Beatrix a gyermeket nem szenvedheti. Ez állandó seb volt a lelkén. Beatrix mellett fia jutott eszébe és nem beszélt róla, a fiú mellett felesége jutott eszébe és nem beszélt róla. Most már ott tartott öt évi házasélet után, hogy nagyon sok volt közöttük az át nem beszélt és szántszándékkal elhallgatott apróság. Az a teljes lelki közösség, amelyet fiatal férj korában boldogan és ujjongva tartott kivihetőnek, az elérhetetlen ábrándok közé röppent, amelyekre keserves gúnnyal cáfolnak rá a való élet hétköznapjai. Viszont a lelki közösség fogytával testi közössége még mindig növekedett. Csillapíthatatlanul vágyott feleségére, a meghittséget és bizalmat, amely elfogyott köztük, téveteg ösztönnel a szeretkezésekben igyekezett újra megtalálni. Ölelkezéseik inkább hasonlítottak két ellenfél dühös és nyers dulakodásához, semmint

a szerelmesek odaadásához. S ha aztán belemeredt a hálószoba sötétjébe, tehetetlen sivárságnak látta azt a bús vágyat, amellyel az asszonyban sohasem lankadva és mégis reménytelenül kereste lelke felét.

Kedvetlenségét a munka vigasztalta. Ha beletemetkezett levelezésének szövevényeibe és kedvére játszathatta eszét a bonyolult helyzet mindennap változó fordulatai felett, akkor elemében érezte magát és felvidult. Fridrik alig mulasztott napot, hogy valami csípéssel ne szolgáljon neki. Most újabban azt a szokást vette fel, hogy gondosan figyeltette Mátyás útra küldött futárait. Valósággal vadászott rájok és ha egyet-egyet elcsíphetett, a levelet elkobozta, s feltörte, akárkinek szólt is. Mátyás most már lehetőleg beírta a nyugat felé küldött levelekbe, milyen kicsinyes és hitvány dolognak tartja a császár efféle tempóit. Hadd olvassa Fridrik, hadd mérgelődjék. És Beatrix most már nem szorgalmazta a békét.

Az a sereg, amelyet apósa megsegítésére küldött Mátyás, kitünően dolgozott. Az ostromnak állandó szemlélője volt Gabriele, a bíboros püspök, akit a szentszék pápai biztosnak küldött oda. Jelentései sűrűn beszámoltak az ostrom haladásáról. Magyar Balázs mindenekelőtt azt az erődítést támadta meg, amely az otrantói forrásokat őrizte. A vár falain belül ugyanis nem volt kút, s a magyar kapitánynak végre is sikerült a várvédő törököket megfosztani az ivóvíz lehetőségétől. Igen véres áldozatokkal járt az ostrom, de sikerrel. Hajreddin, a várbeliek vezére, megadta magát, miután népének a szabad elvonulást biztosították. Kaptak tíz hajót, hogy azokon hazaevezzenek török földre. De sohasem jutottak haza. Mert dugva keresztény foglyokat is szállítani akartak. Erre a szabad elvonulásból nem lett semmi. Részint levágták, részint eladták őket. Beatrix bátyja, a calabriai herceg, ezerötszáz törököt zsoldjába fogadott, még ezek jártak legjobban.

Ugyanekkor az osztrák hadakozások felől is jó hírek érkeztek. A magyarok egy része bevette magát Marcheggbe, onnan rendezett sűrű kirohanásokat és kiméletlenül pusztította Alsó-Ausztriát. Egészen Sanct-Pöltenig elkalandoztak. Fontos osztrák urak pártoltak át Mátyáshoz és egyik várat a másik után adták át seregének. Passauban két ellenpüspök marakodott egymással: egyet a káptalan választott, egyet Fridrik nevezett ki. Birtokban az ült, akit a káptalan kívánt. Ez Mátyáshoz fordult a császár ellen, átadta neki Sanct-Pöltent és Mauternt. Ez lett a magyar sereg új főhadiszállása. Egy napon megjött a hír, hogy Sanct-Pölten felesküdött a magyar királyra.

- Örülsz? - kérdezte Beatrix.

Mátyás vállat vont.

- Ausztria előbb-utóbb az enyém. Az ilyen apró győzelmecskék nem sokat jelentenek. Ha megvertek volna, az sem ejtene kétségbe. Majd akkor fogok örülni, mikor bevonulunk Bécsbe.

- Bevonulunk?

- Be. Ezt megígérem neked. S tudod, hogy amit megígérek, arra mérget lehet venni. Inkább annak örülök, ami itt van a kezemben.

- Mi az?

- Könyv. Ma szereztem. Lucretius. Igen ritka példány. Ma este ezt fogom olvasni. És nézegetem a képeket. Gyönyörű munka, kitünő firenzei mester festette és aranyozta. Alig várom, hogy este legyen. Nézd: „De rerum natura.” Egyszerűen izgatott vagyok. Akarod estig a könyvet?

- Köszönöm, én már olvastam. Mennyibe került?

- Egy falu árába. Mindegy. A pénz nem számít.

- Nem számít? Szavadon foghatlak?

- Mit akarsz kérni?

- Zsoldosokat. Alfonso bátyám, a trónörökös, írja, hogy miután atyám kibékült Firenzével és összeveszett a pápával, valószínűleg háború lesz belőle. Nápoly, Ferrara, Mantua, Firenze, Milánó az egyik oldalon, a pápa és Velence a másik oldalon. Úgy-e nem hagysz cserben bennünket?

- Nem. Velence ellen nagyon szívesen.

- És a pápa nem zavar?

- Nem. Sok van a rovásán. Legutóbb a modrusi püspökség dolgában annyira felbosszantott, hogy megizentem neki: Magyarország egy szép napon fogja magát és a kettős keresztet felcseréli a hármas kereszttel. Érted, mi az? Hogy egész országommal áttérek a görögkeleti vallásra. Ird meg Alfonsónak, hogy számíthat rám.

- De ha a pápa megharagszik, nem fogja megerősíteni Giovannit az esztergomi érsekségben. Különben is talán jobb volna a kalocsai érsekséget nekiadni, mert ez a Beckensloer-ügy soká húzódik.

- Nem, kedvesem, a kalocsai érsekség a Váradi Péteré lesz. Te csak légy nyugodt. Elbírok én még őszentségével. Fridrikkel is elbírok. Az egész világgal elbírok. Mindent tudok, mindenütt ott a kezem, mindenüvé belátok.

Ránézett Beatrixra és mutatóujját rátette a királyné fehér homlokára.

- Csak ide nem.

VI.

Fridrikkel folyt a háború, pedig voltaképpen nem állottak háborús viszonyban. Papíron még élt az a fegyverszünet, amelyet Beatrix csikart ki férjéből. Ezt Fridrik csúnyán megszegte, Mátyás válaszolt rá, itt is várak hódoltak meg, ott is verekedtek a zsoldosok, a háború javában állott, de hogy a fegyverszünet még érvényes, azt a fikciót mind a két fél megtartotta. A tárgyalások hol megakadtak, hol újra kezdődtek. De eljött a nap, mikor Mátyás megelégelte a levelezést. Bajazid szultán serege nem kis veszedelemmel fenyegetett, ő mégis elvetette a kockát. A török ellen elküldötte Kinizsit elég vékonyka haderővel, mert többet nem nélkülözhetett, Fridriknek pedig felmondta a fegyverszünetet. A hadizenet így végződött: „... hogy megbosszuljuk azokat a jogtalanságokat és ellenségeskedéseket, amelyeket felséged ellenünk és birodalmunk ellen elkövetett." Hogy valaha egymást apának és fiúnak szólították, az mindkét részen rég elfelejtődött.

A hadizenet időpontját Mátyás nem választotta rosszul. Kevéssel előbb Fridrik még elég jó diplomáciai helyzetet teremtett magának. Unokáját, Miksa trónörökös Fülöp fiát, összeházasította IV. Eduárd angol király Anna leányával. Kicsiny gyermek volt még a férj is, a feleség is, de az esküvőt megkötötték, és Fridrik fedve tudhatta a fia németalföldi uralmát, a burgundi hercegnő hozományát. Egy gondjával kevesebb volt. Most azonban éppen itt érte a baj. Miksa felesége, a fiatal burgundi Mária, egy vadászaton leesett a lóról és úgy összetörte magát, hogy egy hónapi szenvedés után meghalt. A hollandi rendek már eddig sem nagyon kedvelték az osztrák uralmat, most aztán sarkukra állottak, nehogy hazájuk Habsburgi családi vagyonná váljék. Miksa főhercegnek két gyereke volt, Fülöp és Margit. A hollandi urak nem adták át az uralmat Miksának, hanem régenst választottak a négy éves Fülöp mellé. Nyilvánvaló lett, hogy itt a fegyveres zavar elkerülhetetlen. Ekkor csapott le Mátyás hadüzenete.

Fridrik megszeppenve készülődött és fűhöz-fához fordult segítségért. Nem tudta, hogy közvetlen veszély még nem fenyegeti. Mátyásnak még elintéznivalói voltak otthon. Sok mindent elmulaszthatott az országos ügyek kedvéért, de egyet nem: Beatrix kisírta volna szép szemét, ha a tavaszi solymászás elmarad. Ez volt a királyné legnagyobb szenvedélye.

A solymászást Tatán tartották. Bővizű vidék volt ez, erek csillogtak a messzi nádasok között. A régi várat, amelynek már nem lehetett hasznát venni, Mátyás földig lerontatta és vadonatúját emeltetett helyén. Csinos vadászkastélyt öveztek a falak, alatta egész falut alkottak a királyi solymárok és pecérek. Válogatott mesterei voltak ezek szakmájoknak. Egész évöket sólyomfogdosással és a madarak betanításával töltötték, hogy mikor felséges uraik egy-két napra lerándulnak, minden rendben legyen a madarak körül. A király maga is jól értette a mesterséget. És mivel soha, sehol nem tudta megtagadni azt a természetét, hogy mindent a maga szemével lásson, ilyenkor is maga nézett utána, hogyan dolgoznak az emberek.

- Sólyomfogást kévánunk hónap reggelre, - adta ki a rendeletet, mikor este megérkezett.

A királynéval és szűk kísérettel jött csak, az udvart két nap mulva várták. Feleségével kettesben ment ki a fogók munkáját megszemlélni. Nem kellett messze lovagolniok; ahol bő a gém, ott sólyom is akad. Utánok haladt maga a sólyomispán, mellette emberei a szükséges szerszámokkal, galambos kosarakkal. A határban egy helyen megállapodtak. Leszálltak a lóról, a lakájok lerakták a szőnyegeket a talajra. A király az eget figyelte. Jó sokáig várakoztak, míg végre a király és az ispán egyszerre szólaltak meg:

- Ott!

És a levegőbe mutattak, ahol alig kivehető fekete pont mozgott a távolban. Az egyik madarászlegény gyorsan dolgozni kezdett. Benyúlt a kosár fedele alá, kihúzott egy fehér galambot és lábára gyorsan rákötött egy félölnyi hosszú szalagot, amely végig be volt kenve erős madárléppel. A szalag másik végére követ kötött, hogy a galamb röptét némileg akadályozza. Akkor a galambot elereszttette. A fehér madár nehézkesen felröppent, erős csattogással vonszolta a kövesvégű szalagot, amely úszott utána a levegőben. A sólyom hamar meglátta a prédát. Mint a kilőtt nyíl, suhanva termett ott fölöttük s egy pillanat alatt rácsapott a galambra. A szemlélők látták, amint az egy csomóvá vált két madár körül szállonganak a pelyhek. De a sólyom egyre izgatottan csapkodott. A lépes szalag ráragadt a lábára. Minél jobban igyekezett kibonyolódni belőle, annál jobban belekeveredett. Végül úgy hullott le, karmai között a vértől ázó galambbal, tehetetlenül. A bőrkesztyűs solymár odaszaladt, felvette, lecsavarta róla a szalagot, elszedte tőle a halott galambot. A sólyom már ott is repesett a fűzfakosár fedele alatt.

Aztán megnézték a fióka-etetőt. A falu mellett a nyárfaliget fáin sok-sok kosár sorakozott, hengeralakú, mélyhasú kosarak, majdnem ölnyi hosszúk. Tetejök nyitva, a nyílásnál deszkalapocska, amelyre húsdarabokat szegeztek. Itt növekedtek azok a sólymok, amelyeket pelyhes korukban fészekből szedtek. A húst azért szegezték oda minden reggel, hogy a madarak megszokják az otthont, s el ne szálljanak enni a prédával máshova. Volt már köztük, amely vagdosni kezdett az arrafelé merészkedő verebekre. Az ilyet aztán munkába vette a solymár. Karmazsinbőrből való kis sisakot húzott a fejére, hogy a madár ne lásson, és mindenekelőtt megtanította kézen ülni. Karmait levagdosta, szárnyát lekötötte. Hordozta magával mindenhová, hadd szokjék a madár a lármához, a mozgáshoz, az emberekhez, lovakhoz, ebekhez.

Majd az idomítóhely következett. Tíz solymár is dolgozott itt, mindegyik a maga munkában lévő madaraival. Hosszú botot tartott kezében az idomító, annak végén kócból és levágott galambszárnyakból készített madárbábút lehetett látni, valamint egy darab nyers madárhúst. A sólyom már szabadon röpködött. A madarász ide-oda kapkodta, lobogtatta a botot, a sólyom villámsebes csapásokkal követte a bot mozgását és igyekezett a húst lekapni. Más madarászok már előbbre voltak: arra tanították a sólymot, hogy hívó füttyentésre odaszálljon a bábúhoz, s ha odaszállott, jutalmul eleven madarat adtak neki.

A király meg volt elégedve. Drágán fizette embereit is, drágán vásároltatott külföldön egy-egy ritka tehetségű sólymot. Ajándékba is kapott nem egyet, s maga is gyakran ajándékozott sólymot. Az ilyen ajándéksólyommal nem volt szabad szégyent vallani. És állni kellett a versenyt olyan fejedelmekkel, mint Bajazid, aki gyerekkora óta szenvedélyesen űzte a solymászást, s most, hogy szultán lett, hétezer madarászt és hatezer pecért tartott. Hadseregének lényeges része volt ez a tizenháromezer ember, aki békés napokban csakis a szultán vadászkedvtelését szolgálta. Mátyás ennyi embert nem szánhatott a mulatságra. Diósgyőrött, Tatán, Visegrádon, Csepelen voltak telepei neki és a királynénak, de azok nem a szultánéhoz hasonló óriási kiterjedéssel, hanem a madáranyag kitünő idomításával tüntek fel.

Két nap mulva megjött az udvar. Jött a totyakos öreg nádor, aki gyalogszerrel már elég nehezen totyogott, de ha nyeregbe ült, olyan fürge lett, akár csak a fiatal lovagok. Jöttek a Beatrix udvarának olasz gavallérjai, udvarképes magyar házaspárok, kamarások, apródok. Vidám zaj verte fel a tatai csendet.

Kora reggel indultak gémvadászatra. Elül a vadász-személyzet, aztán a királyi pár, majd az előkelő társaság népes csoportja. Kilovagoltak a messzi mezőre, ahol már hosszú sorban állottak egymás mellett a gémes ketrecek. A kesztyüs kezeken, amelyek a kantárt fogták, mindenütt piros sisakos sólymok. Megálltak mindnyájan a síkon. A király megadta a jelet. A távol ketreceknél a madarász kinyitotta az elsőt. Nagy szürke gém ugrott ki belőle riadtan, ugrott egyet-kettőt hosszú lábaival, majd kiterjesztette jókora szárnyait és a levegőbe

emelkedett. Feszülten figyelték mindnyájan. Mikor a gém már jó magasan szállott és elszánta magát, hogy milyen irányban meneküljön, a király indulást kiáltott. Hosszú vágtában repült az egész társaság, szemét mindenki a levegőben úszó pontra meresztette. S akkor, megint újabb kiáltásra, gyorsan leszedték a sólymok fejéről a sapkát és megoldották pórázukat. Valóságos madárfelhő lebbent egyszerre a magasba. Együtt maradt, mint a szúnyograj. És ugyanabban a pillanatban vett irányt az egész felleg: meglátták a menekülő gémet. A lovascsapat vágtatva haladt utánuk.

A gém már észrevette a veszedelmet. Merőlegesen emelkedve igyekezett üldözői elől még magasabbra menekülni. De odafent minden jel szerint kedvezőtlen szelet kapott. Csavarszerű körökben lendült még feljebb. A sólymok utána. Az első sólyom már el is érte, már a nyakának is vágott. A gém is támadott, hosszú csőrével visszavágott, a sólymot azonnal agyonütötte. De már elérte a második is, a harmadik is. Egyik a nyakának esett, másik a szárnyának. Csőrükkel csipkedték, karmaikkal tépték. És egyszerre a három madár verekedő tömkelege függőlegesen kezdett zuhanni lefelé. Már hallani lehetett az életéért küzdő gém kurrogó jajveszékelését.

A lovascsoport megeresztett kantárral repült a helyszínére. Ez volt a vadászat legérdekesebb része, ezt akarta közelről szemlélni mindenki. Azonkívül aki legelsőnek érkezett oda, az nyerte meg a versenyt, az kapta jutalmul a gém legszebb tollait.

Mátyás az élen lovagolt, nyakhosszal előzte a királynét. Halkan csettintett egyet paripájának. A jól tanított állat rohanó lendülete azonnal lankadt, a királyné hirtelen behozta a különbséget. Arca kipirult. Kacagva kiáltott hátra:

- Nem engedlek, Lőrinc herceg, nem engedlek!

Mátyás odapillantott. Közvetlen a királyné mögött Ujlaki Lőrinc lovagolt, heves iramot véve az utolsó pillanatban, hogy utolérje.

- Hiába, - lihegett kacagva a fiatal lovag, - én leszek az első. A fogadást én nyertem!

És nagyot csapott lova nyakára, hogy még jobban biztassa. Most érkezett oda, ahol a lehullott gém viaskodott a két sólyommal. Már alig állott a lábán. Odavágott még csőrével a vijjogó sólymok felé, akik darazsak módjára keringtek körülötte, de nyakának már nem volt ereje. Abban a pillanatban dőlt el, mikor a lovasok odaérkeztek.

- Ugye, hogy én voltam az első, Mátyás? - kiáltott Beatrix.

- Ugye, hogy én? - kiáltott Ujlaki.

- Szívből sajnálom, Bea; de igazságos király vagyok. Lőrinc egy tenyérnyivel első volt. Megnyerte a fogadást. Mibe fogadtatok?

A királyné és Ujlaki Lőrinc egyszerre pirultak el és hirtelen egymásra pillantottak. Egyik sem szólt, mindegyik a másik szavát várta. De a beszélgetést nem lehetett folytatni, a tolongás elsodorta őket egymástól. A madarászok is most érkeztek oda, egy-egy eleven galambot vetettek a két sólyomnak, s a gémet elvették tőlök. Fülsiketítő fütyülés kezdődött, mindenki a maga sólymát hívta vissza. Mert most már a többi sólyom is ott volt mind, dühösen kerengve és csapkodva, hogy a zsákmányt elmulasztották.

Mátyás leszállt a lóról és odalépett a halott gémhez. Gólyanagyságú, szokatlanul szép állat volt. Félszemét kiütötték a sólymok, csupa vér volt az egész madár. Viaszsárga csőre hosszan nyúlt el a sarjadó füvön. A király kitépte dísztollait és körülnézett, merre van Ujlaki Lőrinc. A fiatalember éppen most nyomakodott előre.

- Itt a győzelem jele. Mibe fogadtatok a királynéval, hogy még külön jutalmat is nyersz?

- Ebbe a tollba, felséges keresztatyám.

A madarat elvitték a solymárok. A vadászcsapat megint lóra ült. Bandukoltak a gyülekező helyre, hogy új gémmel újra kezdjék az egészet. A király nem árult el semmit gondolataiból, fesztelenül beszélgetett, rendelkezett tovább, de szíve hevesen dobogott és nem csak a lovaglás lázától. Az a pillantás nem mult el emlékéből sehogyan sem, amellyel felesége és keresztfia zavartan egymás szavát keresték. Nyilvánvaló, hogy valami olyanba fogadtak, amit neki nem szükséges tudnia. S ahogy most emlékében kutatva vonatkozásokat keresett Beatrix és Lőrinc között, kezdett emlékezni jelentéktelen, önmagokban súlytalan apróságokra, amelyek egy lánccá összefűzve megdöbbentő gyanúval töltötték el. Emlékezett arra, hogy egy ízben Visegrádon, késő este, mikor a szökőkutas díszkert márványkorlátjára támaszkodva beszélgettek, úgy látta, mintha Lőrinc keze rajta nyugodott volna a királyné kezén. De egészen sötét volt, és nem hihette egészen biztosan, hogy jól látott. Lehetett tévedés is. Más alkalommal a királyné ebédnél azt mondta neki, hogy délután ki kell mennie az apácákhoz valami oltárterítő miatt. Mégis, mikor lement az istállókhoz, ott találta beszélgetve Beatrixot és Lőrincet. Ez találka is lehetett, de viszont egészen elfogadható volt, amit a királyné mondott: az apácák izentek és kérték, hogy halassza látogatását másnapra, ő tehát üresen maradt órájában lovai után nézett. Egyszer ibolyacsokrot látott a királyné egyik szobájában, s este az udvari vacsoránál Lőrinc ugyanilyen ibolyát hordott mentéjéhez tűzve, ami véletlen is lehetett, de lehetett jelentősége is.

Mikor este nyugovóra tértek, rátért a fogadásra. Elkezdte faggatni feleségét. Az eleinte tréfára vette a dolgot, nevetett és nagy örömet mutatott a király féltékenységén. De hamar elvesztette türelmét. Nagy veszekedés támadt az egészből. Mind a ketten kiöntötték egyéb sérelmeiket is. Még Ulászló is szóba került.

- Finom ember, - mondta Mátyás, - most már maga a pápa írt neki, hogy ne csináljon európai botrányt és vigye végre haza az Achilles lányát, ha egyszer elvette.

- Nem viszi, - felelt villogó szemmel Beatrix, - nem is fogja hazavinni soha!

- Honnan tudod ezt ilyen biztosan?

- Mert Ulászló mondta nekem, hogy mást szeret.

- Úgy. Ezt eddig nem említetted. És kit szeret vajjon?

Beatrix habozott egy pillanatig.

- Azt nem mondta. Csak annyit mondott, hogy szeret valakit.

Mátyásban meghült a vér. Beatrix minden jel szerint lenyelte az utolsó pillanatban, amivel kérkedni akart: hogy Ulászló őt szereti. Tehát Ulászló szerelmet vallott Olmützben. S akkor mindjárt más jelentősége van a piros bársonyszív történetének, és Beatrix keserves búcsúzó könnyeinek. A faggatás és éjszakai vita még hevesebben újra kezdődött. De Beatrix bírta szívóssággal. Most nem sikerült rajtakapni semmi ellentmondáson. Mátyás végül könyörgésre fogta a dolgot. Megfogta az asszony kezét és kérlelő hangon beszélt hozzá:

- Nézd, Bea, nekem szükségem van a lelkem nyugalmára. Ez a rettenetes bizonytalanság, hogy nem tudok bizni benned és nem tudom hinni, amit mondasz, elveszi a munkaképességemet. Ha vétettél valamit ellenem, mondd meg. Esküszöm az egy élő Istenre, hogy már eleve megbocsátom. Mert a rosszat tudni jobb, mint ez a bizonytalanság. Öntsd ki a szivedet, légy jó hozzám, aztán feledjünk el mindent és kezdjük el házasságunkat, mintha ma kezdődnék.

De a kérlelésnek nem volt foganatja. Beatrix csökönyösen megmaradt amellett, hogy semmi takargatnivalója nincs és mindent elmondott.

- Más férfi csókját én nem ismerem, csak a tiedet. Szép dolog, hogy a hűségemért éjszakai jeleneteket kapok köszönetül.

- Lánykorodban sem csókoltál meg senkit?

- Igazán megőrültél, kedvesem. Most már elég volt, hagyj aludni.

Mátyás maga is elfáradt. Nem szólt többet. Soká virrasztott égető gondolataival a sötétben. Másnap a veszekedés még magasabbra lobbant. A vadászat alatt Mátyás egy izben Antonetta udvarhölgy mellett lovagolt. Ez a salernói grófnak volt a leánya és Beatrix nászkíséretében jött Budára. Most már menyasszony volt, nemrégen jegyezte el Lévai János, az udvarhoz járatos fiatal magyar lovagok egyike.

- Milyen szép a királyné, - mondta Antonetta grófnő, - senki sincsen szebb nála az udvarnál.

- Úgy van, - felelt Mátyás, - ő igazi királyné.

- Mindenki szerelmes bele. Már lánykorában Nápolyban majd meghaltak érte a lovagok. Sőt akadt, aki meg is halt.

- Úgy. Kicsoda?

- Nem hallotta felséged? A királyné persze előkelőbb lelkű, semhogy dicsekedjék az ilyennel. Don Ramiro Villaracuta volt a neve, apródként szolgált a nápolyi udvarnál.

- És megölte magát?

- Azt már nem tudom. Csak annyit tudok, hogy kötéllel megfojtva találták a Beatrix őfelsége hálószobájában.

- Ja úgy, - szólt tettetett közömbösséggel a király, - erre emlékszem, ezt a királyné mondta nekem. De én az ilyen udvari mendemondákat csak félfüllel szoktam meghallgatni.

Este újra kezdődött a házassági jelenet. Mátyás kiejtette a spanyol apród nevét: Don Ramiro Villaracuta. Beatrix megdöbbent és éktelen haragra gyúlt.

- Kinek járt a szája? Csak Antonetta lehetett.

- Úgy van. Az az ostoba liba volt.

- Libának nevezed? A legveszedelmesebb bestia, akit valaha ismertem. Neked gyűlöletből mondta el ezt a nevet, mert mérgezni akar ellenem. Feneketlenül gyűlöl engem.

- Mért gyűlöl?

- Mert a vőlegénye szerelmes belém. Az a nyápic, kellemetlen legény. Akkor sem kellene nekem, ha a világon egyedül volna.

Mátyás összecsapta a kezét.

- Mi ez, az Isten szerelmére? Ulászló? Ujlaki? Villaracuta? Lévai? Hát nem tudsz elmenni egy épkézláb férfi mellett, hogy belé ne köss? Mi volt az evvel a spanyol apróddal? Mikor volt és hogyan volt?

- Ugyan kérlek, nem olyan nagy dolog. Ez a szegény fiú belémszeretett, és mikor veled eljegyeztek, bolondságokra ragadtatta magát. Mialatt én egy mulatságon voltam, belopódzott a hálószobámba és felakasztotta magát. Holtan találtam, mikor hazaérkeztem.

A király megragadta Beatrix kezét.

- Csókolództatok? Felelj! Csókolództál azzal a senkivel?

- Jaj, az fáj. Ereszd el rögtön a kezemet. És azt a senkit ne szidd, az engem igazán szeretett. Az meg tudott halni értem.

- Megcsókoltátok-e egymást, vagy nem, azt kérdeztem.

Faggatta, eskette, kínozta. És a lázas veszekedés közepén egyszer csak végigsimította homlokát.

- Ez borzasztó, - mondta maga elé, - mit csináltál belőlem. Félórája faggatlak céltalanul, ostobán, mert hiszen akármit felelsz, nem hihetem el. Ha megesküszöl, azt éppen nem hihetem. Csak megborzadok, mikor a lelkedbe nézek. Az idén hat esztendeje lesz, hogy mellettem élsz. Volt idő, mikor azt hittem, hogy a lelked minden titkát ismerem. És most ilyen szörnyű titok derül ki. Ezt hat esztendeje titkolod előttem. Annyi mintha hat esztendeig mindennap megcsaltál volna. Hogy tudtál így élni évekig mellettem, egy felakasztott szerelmes emlékével a szívedben? Ki vagy te? Néha rádbámulok és azt hiszem, hogy vadidegen vagy, akivel sohasem találkoztam még életemben. Mondd, Beatrix, van neked lelked? Nem gondolkoztál még ezen?

- De gondolkoztam, - felelt a királyné komolyan és csendesen, - és hiába gondolkoztam. Én nem tudom, hogy ki vagyok. Hogy van-e lelkem, azt nem tudom. Bizonyára van, mert szeretni és gyűlölni tudok.

- Kit szeretsz és kit gyűlölsz?

- Téged tudlak szeretni, ha jó vagy hozzám. De ha kínozol, nem szeretlek. És azokat gyűlölöm, akik utamban állanak.

- Szóval Jánoskát gyűlölöd.

- Vagyis utamban áll? Gondolod, hogy utamban áll? Nem komoly szándékod, hogy papi pályára adjad?

- Komolyan szándékom. Mihelyt fiút szülsz nekem, azonnal felszenteltetem.

- Szóval megint itt tartunk. Megint szemrehányás. És mi történnék, ha egyszer nem te tennél szemrehányást nekem, hanem én neked? Igen, igen, hiába nézel rám. A hiba énbennem nem lehet. Még huszonötéves sem vagyok és egészséges. A nővéremnek öt év alatt öt gyermeke született, tehát a fajtámban sincs a hiba.

- És az enyémben? Első feleségem az esküvő után kilenc hónappal gyermekágyban halt meg. A kedvesem fiút szült nekem. Erős vagyok és egészséges.

- De tizennyolc évvel vagy idősebb nálam. Öreg vagy hozzám.

Mátyás elsápadt és mély lélegzetet vett. Fojtott, fakó hangon mondta:

- Beatrix, ezt ne mondd nekem még egyszer.

Aztán kitört. Oroszlánordítással ismételte, homlokán kidagadtak az erek, s most nem sápadt volt, hanem piros:

- Ezt ne mondd nekem mégegyszer!

Beatrix riadtan hőkölt vissza. Az ajtóban motoszkálás hallatszott. Nardella, az öreg dajka, dugta be fejét ijedten. Kezében mécses.

- Takarodj ki! - ordított rá a király.

Az ajtó becsukódott.

- Miért csinálsz botrányt, Mattia? Holnap az egész udvar beszélni fogja, hogy ordítoztál velem. És találgatni fogják, hogy min veszekedtünk. Kell ez neked?

Mátyás lecsillapodott. A szabadjára eresztett ordítás valamit segített rajta. Nem szólt semmit, bevackolta magát vánkosa és takarója közé, hogy elaludjék. De nem tudott elaludni. Az volt az érzése, hogy jó lenne sírni. És sírni sem tudott. Csak feküdt mozdulatlanul és rekeszizmában zsibbadó, dúló izgalmat érzett, amelytől fel szeretett volna ugrani és kirohanni az éjszakába.

Mikor visszamentek Budára, megtartották az Antonetta grófnő lakodalmát a Lévai-fiúval. Az esküvőt udvari mulatsággal ünnepelték. Mátyás meghívta anyját is, de az nem jöhetett, mert ágyban feküdt. Sokat gyengélkedett mostanság. Jánoskát minduntalan kivitette magához Óbudára. Most már egész életének tartalma, mulatsága, melegsége ez a kisfiú volt. Mátyás olykor már féltékenységet érzett, de aztán kinevette magát.

- Nem sokáig viéndöm immár, fiam, - mondta párnái közt a lázas öregasszony, - s hogy takarodjam, üdeje is.

- Ugyan ne szóljon badarságot, asszonyanyám. Hun vagyon még a.

- Jó, jó. Csak tudnod kévánom, hogy utósó akaratomat írásban töttem. Reád nem testálok semmit is, megtudjad. Mim vagyon, mend az Jánoska onokámé.

- Errül hallanom nem akarok, asszonyanyám. Ha sokat emlegeti, megharagszok.

Meggyőződés nélkül vigasztalta. Hunyadiné már csak romja volt önmagának. Folyton aszott a szikár öregasszony. Arca csontossá változott s a pergamenszerű arca keretében ijesztően fénylett öreg szeme. Keze a madáréhoz lett hasonló. S ha fia kezet csókolt neki, megijedt a száradt kéz lázas forróságától.

Feleségével, mióta Budáról megjöttek, megint alig beszélt. Tartotta a haragot. Várta, hogy a királyné kezdje bűnbánó kedvességgel a békülést. De most az sem kezdte. Sőt mintha szándékosan kínozni akarná, sokat táncolt a fiatal udvari urakkal, mosolyogva visszanézett rájok, legyezőjével arcukat legyintette. Mátyásban forrt az indulat. A lakodalom után öt napra dónációs levelet adott ki, mely szerint a vajdahunyadi várkastélyt a hozzá tartozó ingóságokkal s ingatlanokkal János liptai herceg úrnak adományozza. Aztán várt, hogy mi lesz ennek a lépésnek a hatása. Beatrix csakugyan megszólalt. Bűnbánóan, alázatosan közeledett hozzá, bocsánatot kért. Azzal magyarázta duzzogását, hogy ő szenved legjobban, amiért nincs gyereke s ha erről szó esik, százszorosan érzékeny. De most azt álmodta, hogy gyermekei lesznek. Mátyás bizalmatlanul fogadta a közeledést. Gyanakodott, hogy az asszony közeledése nem őszinte. Bizonyára megint akar valamit. Színleg belement a kibékülésbe és várta a kérést. S a kérés azon mód bekövetkezett: Beatrix katonákat kért családja számára Velence ellen.

- Pénzem nincs, - felelte röviden, - de ha családod ligája nem sajnál a mulatságra százezer aranyat, tudok rajtok segíteni.

- Jó, majd megírom. Azonban csodálom, hogy a fattyú számára van pénzed, az én családom számára nincs.

Ezen megint összevesztek. És a vajdahunyadi adományozás után öt napra a kancellária új királyi kéziratot adott ki: a király Siklóst, a várat és a hozzá tartozó összes javakat, amelyek a Gara-nemzetség magvaszakadtával reászállottak, János hercegnek adományozza. Beatrix szeme napokig vörös volt. Bezárkózott és dühében sírt. De konokul megkötötte magát és a békülést nem kezdte még egyszer.

A fiúcskának már külön palotája volt Budán. Anyjához mindennap elment a klastromba, különben palotájában éldegélt nevelői között. A király most már naponta meglátogatta, ha Budán tartózkodott. Ugolettit felmentette a könyvtárral járó teendők alól. A híres könyvtárat

most egy Brandini nevű olasz vezette, Ugoletti pedig köteles volt teljes munkaerejét a fiú nevelésének szentelni. A gyerek kitünően tanult, kivált a nyelvek iránt mutatott feltünő érzéket. Olaszul, németül, latinul már folyékonyan beszélt a magyaron kívül és most kezdte a görögöt. Szelid volt, szófogadó, szorgalmas és hallgatag. Apja testi nevelését is erőszakolta, de ez már kevésbbé haladt. A vékonypénzű, bicegő, könnyen fáradó fiú nem érdeklődött a testgyakorlatok iránt. Ezt Mátyásnak meg kellett szoknia. És azt is, hogy a gyermek semmit sem hasonlít hozzá. Bár szőkének született, haja most már megsötétedett egészen. Vékonyra nyúló hosszúkás arcának vonásaiban legfeljebb Hunyadinéhoz lehetett valami hasonlatosságot találni, de azt is inkább belemagyarázták. És még anyjához sem hasonlított. Idecseppent furcsa kis idegennek tetszett, aki távoli és különböző világból való.

A királyon kívül volt még egy mindennapi látogatója: Váradi Péter, az új kalocsai érsek. Utóbbi időben ez a fiatal főpap lett a király főkancellárja és legbizalmasabb embere. Valaha Vitéz János fedezte fel Váradon, mint gyereket. Ő küldte Bolognába tanulni. Ott Váradi Péter ki is tanult és még akkor került a kancelláriába, mikor Vitéz János nem zördült össze oly végzetesen a királlyal. Nem volt sokkal több harminc évesnél, mikor megkapta a váratlanul megürült kalocsai érsekséget. Ugyanekkor a kancellárián is lépett előre egyet, ő lett most már az udvar első hivatalnoka. Merev, száraz modorát, mélyenszántó eszejárását, személyes igénytelenségét a király nagyon megszerette. Külpolitikai dolgokban a német Stein György tanácsával szeretett élni, de Váradi Péterrel mindent megbeszélt, belső és külső ügyeket egyaránt.

Péter érsek tüntetett azzal, hogy mennyire szereti Jánoskát. Ezt fennen hangoztatta az udvarnál. A királlyal való meghitt beszélgetéseiben pedig gyakran eléhozta a trónöröklés kérdését. Kétségtelennek látta, hogy a királyné, ha eddig nem szült, most már nem is fog szülni trónörököst, végzetes hibának látta tehát, ha János herceget papi pályára adják. Minden kertelés nélkül kimondotta, hogy a kis hercegben látja a jövendő magyar királyt. Teketória nélkül, nyersen és röviden szokott beszélni a király színe előtt.

- Felség hogy az hatvant bétöltendi, hihetjük. Akkort lészön Jánoska urunk huszonhét, huszonnyóc. Hogy felség előztebb halna, alig gondolható. S így az dolog rendjin.

- Hallod-i, illy könnyő szervel szólsz halálomrul?

- Nem emberi halálrul szólunk mastan, - felelt mozdulatlan arccal az érsek, - hanem históriárul s trónnak öröklésirül. Ki hogy ez módon magyarokra idves, bizony mondom.

A kis herceg is szerette az érseket. Általában félszeg gyerek volt nagyokkal szemben, túlságosan zavart és szégyenkező. De Péter érsekhez bizalommal futott oda, ha az meglátogatta. Rámosolygott és átölelte a nyakát. Viszont Beatrix az érseket ki nem állhatta. Ez az ellenszenve már ott kezdődött, mikor Giovannit sehogysem lehetett elismertetni Beckensloer helyett esztergomi érseknek és Beatrix át akarta tétetni biboros testvérbátyját a kalocsai stallumba. Ennek Váradi Péter állt útjában, akinek Mátyás akkor már igéretet tett. Később az érsek igen nyiltan állott Jánoska mellé s ez sem hajlította hozzá a királyné szívét. Ő Bakacs Tamást kedvelte, azt az okos, szegletes fejű, nagyratörő papot, aki Boroszló hajdani ostrománál keltette fel a király figyelmét. Bakacs óvakodott a trónöröklés kérdésével kapcsolatba hozható bármilyen megjegyzést tenni. Nagy hódolattal teljesítette Stein és Péter érsek utasításait. Várt a sorára, tudván, hogy hivatali főnökeit nem előzheti meg. De gyakran kereste fel a királynét s hogy ilyenkor mit beszéltek, azt nem tudta senki.

Mátyás habozva tett-vett államügyei között. Életében most először figyelte meg magán, hogy határozatlan. Táborba akart indulni, de feleségét nem akaródzott itt hagynia. Kettejük közt nagyon elmérgesedett a lelki szakadék, így elválni az asszonytól rettegett, mert tartott az asszony bosszújától s a féltékenység égető mardosással kínozta. Viszont a békülést nem

akarta kezdeni, mert érezte, hogy ha most megalázkodik és ő kezd közeledni, akkor Beatrix olyan szerelmi győzelmet nyer felette, amelyet talán soha többé nem tehet jóvá. Ezért húzta-halasztotta az indulást és várt. Viszont az asszony is jól érezte, hogy nagyon sok függ kitartásától. Nem közeledett.

Végül karddal vágta el a gordiusi csomót. Egyszerűen értesítette a királynét, hogy az udvartartás átköltözik Pozsonyba. Onnan ő szemmel tarthatja serege ausztriai hadmozdulatait, sőt olykor személyesen is elrándulhat a táborba a szükséghez képest. Beatrix egy szóval sem ellenkezett. S az udvar átköltözött Pozsonyba. Hunyadiné, mikor fia búcsúzott tőle, egészsége felől panaszkodott. Példálódzott, hogy aki öreg, annak bizony jobb a föld alatt, ez a világ rendje. Mátyás szeretetteljesen korholta anyját. S amit máskor nem igen tett, karjai közé szorította az elaszott, fáradt öregasszonyt és csókolta, ahol érte.

- Valami nagy bánatod vagyon, Matykó, - szólt Hunyadiné, az anyák ösztönével.

- Nincsen semmi, - felelt kurtán a király és sietett kifelé.

Pozsonyban megindult az élet. Beatrix estélyeket adott, vendégeket hívott, játékokat rendezett. Mátyás pedig most már teljes lendülettel neki kezdett a hadjáratnak. Mindenekelőtt Haimburgot vette célba. Ez a vár számított Ausztria kulcsának, ezt akarta legelőször megostromolni. Személyesen vonult Haimburg alá, apróra megtárgyalta vezéreivel a haditervet, körülfogta a várat, az ostromot elindította és visszament Pozsonyba.

Itt a Beatrix udvari orvosa jelentkezett nála kihallgatásra a legelsők közt. Maestro Francesco da Bressa volt a becsületes neve ennek a ferrarainak, de az udvarnál csak Franceschino néven ismerte mindenki. Franceschino arról tett jelentést a királynak, hogy voltaképpen nem volna szabad szólnia, mert a királyné megtiltotta, de ő saját felelősségére mégis közli, hogy a királyné beteg. Valami szaggatás kínozza térdízületeit és igen nagy fájdalmakat szenved. Mátyás lovagiassága azonnal elsodort minden neheztelést. A lovagiasságnak az is segített, hogy nagyon vágyott az asszony után s már alig tudott parancsolni magának. Azonnal felkereste Beatrixot, gyengéden érdeklődött fájdalmai iránt, vigasztalta. A vigasztalásból simogatás lett, a simogatásból ölelés, az ölelésből mohó és vad kibékülés. És már másnap megint veszekedni kezdtek. Beatrix megint azt kívánta, hogy férje kössön békét Fridrikkel és siessen az olasz zavarok elintézésére. Családjának szövetségesei sokallják a százezer aranyat, de hatvanezret hajlandók volnának adni, ha Mátyás minden egyebet félretenne és tönkreverné Velencét. De Mátyás élénken tiltakozott. Végül úgy halasztotta el a dolgot, hogy tanácsosaitól tette függővé.

- Akkor már tudok mindent, - szólt Beatrix, - az az utálatos Péter érsek nekem a legnagyobb ellenségem.

- Nem ellensége senkinek. Végzi a dolgát.

- Hogyne. Például a fiadat bujtogatja ellenem. Ez is dolga neki?

- Ugyan ne adj ilyen dajkamesékre. Velencének semmi köze az én fiamhoz. De Fridrikkel most békét kötni a legnagyobb botorság lenne.

Beatrix sírt, követelődzött, könyörgött, duzzogott. De eredmény nélkül. Mátyás új politikához fogott: nem vette komolyan. Tréfásan felelgetett neki, a beszédtárgyat elkerülte és nem volt hajlandó összeveszni. Beatrix dühös lett, ő nevetett rajta. Beatrix erre megátkozta, hogy szenvedjen jókora vereséget, Mátyás még jobban nevetett. S még aznap fájdalmas hiradás érkezett Haimburg alól: Fridrik csapatai súlyosan megverték a magyarokat. A sereg teljesen szétzüllött. Maga a vezér, gróf Szapolyai István, is foglyul esett. Két osztrák zsoldos kísérte. Ő útközben hirtelen rátámadt az egyikre, kirántotta a zsoldos kardját, azzal megölte mindakettőt és visszamenekült. De a csúfos vereségen már nem tudott változtatni.

Beatrix megszeppenve kért most már bocsánatot. Alázatos volt. Kedves és színeskedő. És a király meghatva szorította magához.

- Látod, ilyen bajban csak te tudsz ekkora örömet szerezni nekem. Mikor ilyen vagy, megint úgy szeretlek, mint régen.

- Tudsz segíteni magadon? Nincs nagy baj?

- Még ha Budát elfoglalná az a majomszájú, akkor sem esném kétségbe.

Fridrik volt az a majomszájú. Alsó állkapcsa erősen előreállott, alsó fogsora sokkal kijjebb esett, mint a felső. Mátyás egyszer a délvidéken jártában látott egy nagyobbfajta gorillát vándormutatványosoknál, Fridrik arca arra emlékeztette. Most mindenáron sereget kellett előteremtenie, hogy ősi ellenségének visszaadja a kölcsönt, de kamatostul. Azonnal rendelkezett, hogy félelmes zsoldosok jöjjenek délről. Az ország tehetősebb birtokosainak leveleket diktált egész nap, hogy küldjenek bandériumot. A városoktól pénzt kért. Még mindig nem volt elég. Órák hosszat ült együtt Dóczi Orbán püspökkel, a kincstárnokkal, hogy honnan lehetne még pénzt facsarni.

- Miért nem csinálsz olyan hogyhívjákot, - kérdezte Beatrix, - olyan országgyűlést?

- Azt már nem szoktam. Zavar a munkámban. Majd lesz valahogy.

Csakugyan jött segítség innen is, onnan is. Lassanként Pozsonyba, a gyülekezőhelyre, szállingóztak a szétvert sereg maradványai is. Jöttek a délvidékiek. Budáról új ágyúk érkeztek, többek között a tüzérség büszkesége, a Varga-mozsár nevű óriás ágyú, amelyet csak nyolcvan ló bírt elvontatni. Sőt egy nap jelentette Dóczi Orbán, hogy ötezer pihent zsoldos érkezett, teljesen új felszereléssel.

- Ötezer zsoldos, - hüledezett Mátyás boldogan, - ki fogadá őköt?

- Én, felség, - szólt szerényen Dóczi Orbán, - ha mi pénzecském vagyon, vögyük hasznát. S jutalmot nem várok érte semmit is.

Mátyás rábámult hivatalnokára.

- No fiam Orbán, száz évben sem születik illy ember Magyarországon. Az jutalom el nem marad.

A királlyal madarat lehetett volna fogatni. Maga indult Haimburg alá megint. Körülzárta és lövette a várat. Fridrik ugyan nagy erőfeszítéssel megint sereget gyűjtött, hogy a fontos erődöt megint felmentse. De most már hasztalanul. Mátyás megosztotta seregét, egy részt Haimburg alatt hagyott, a másikat a közeledő osztrák erő elé vetette. De nem támadott. Emberei nyugtalanul kívánták az ütközetet, ő keményen nyugalmat parancsolt. Néhány könnyelműbb kapitány nem bírt harcias hevével, de azok megjárták. Haraszti Ferenc saját felelősségére támadott, vállát átszúrták, elvérzett, meghalt. Buzlai Mózes is támadott, súlyos sebbel hozták vissza. De általános harcra nem került a sor. Mátyás nem akart támadni, azok nem mertek. Az osztrák sereg végül is szégyenszemre visszavonult. Haimburgot sorsára hagyták. És Ausztria kulcsa megadta magát. Részint mivel a további ellenállás teljesen reménytelennek látszott. Részint mivel Fuchs Wolfgang, a várnagy, titokban háromezer aranyat vágott zsebre.

Osztrák földről a magyar sereget többé nem lehetett kiverni. De hogy télire nyugodtan hazamehessen, ahhoz még jobban akarta biztosítani magát. Gyors egymásutánban elfoglalta Entzersdorfot, Badent, Sanct-Veitot, Schottwient, Petersdorfot. Most már egész Alsó-Ausztria az övé volt, csak azzal a kis folttal kellett számolnia, amelyben Neustadt, Bruck, Laxenburg, Mödling és a császárváros maga szorongott, falai között a rémült császárral. Ugyanez idő alatt Karinthiába küldött vezérei is jól dolgoztak. Karinthia könyörögve küldte követeit az új főhadiszállásra, Badenbe, külön békét kérni és meghódolni. Ezzel Ausztriát a kezében tartotta,

minden várat megrakott őrséggel, aztán a többit tavaszra halasztotta. Most már mehetett haza Pozsonyba. De útközben még egy kis szépséghibát gyorsan el akart intézni. Az apróbb hadakozások kedvezőtlen idején az osztrákok megszállották Kőszeget. Ez a győztesen hazatérő boldog sereg lendületének nem tudott ellenállni. Rathaller, a várnagy, azonnal megadta magát. Csak arra kért engedelmet, hogy saját házi holmiját szabadon elvihesse, mert mint családos ember, közben szépen és bőségesen berendezkedett. Az engedelmet megkapta, holmiját tizenkét szekér szállította ki a várból.

Mátyás maga is végignézte a kivonulást. Mikor ezekre a szekerekre került a sor, észrevette, hogy egy közülök sokkal mélyebb nyomot hagy a havas sárban, mint a többi. Azon valami nagyon nehéznek kellett lennie.

- Amaz szekeret megbontani parancsolom, - mondta, a gyanus szekérre mutatva.

A szekereket megállították. Annak az egynek ponyváját lebontották, s ágyneműt találtak alatta.

- Tovább. Az dunyha, hogy illy súlyos vóna, kétlöm.

Széthányták a rakományt. S akkor a hadjáratra szánt császári pénztár vasládái kerültek elő, amelyeket innen kezeltek Kőszegről. Harmincötezer aranyforint.

- Ezt itt tartjuk, az dunyhák csak meneküljönek.

Széles jókedve volt a királynak. Délről hírei jöttek, hogy Kinizsi megint pompásan megverte a törököt. Ötszáz magyar halott, háromezer török halott. Beatrixnak írt volt, hogy jöjjön át Sopronba, töltsenek együtt néhány hetet a kellemes városkában. Előre örvendett a rég nélkülözött asszony viszontlátásának. Csak még egy éjszakát kellett a visszavett Kőszegen töltenie. Éppen le akart feküdni hirtelen előkészített szállásán, mikor hirnököt jelentettek neki. Annak már az arcán látszott, hogy nem jó hírt hozott.

- Hunnen jövél?

- Óbudárul, felségös király.

- Levelt hozol?

Az ember fejét rázta.

- Ki írhatta vóna, nincsen immár. Hunyadiné nagyságos asszonyom meghótt.

Mátyás zsibbadni érezte térdét. Torka eltikkadt. Leereszkedett egy karosszékbe.

- Ki kűde hezzám?

- János herceg urunk s Pétör érsek. Az nagyságos grófnét bészentölé érsek, s immár viszik Gyulafehérvárrá. Tám azótátul oda is ére.

- Jól vagyon. Ha díjjod jár, Orbán pispeknél menj.

Az ember féltérdre ereszkedett, meghajlott, aztán elment. A király üresen meredt maga elé a semmibe. Fejét szédülni érezte, megkapaszkodott az asztalban. Ezen torzul elmosolyodott. Aztán végigvetette magát az ágyon és kitört belőle a zokogás. Utolsó találkozásuk jutott eszébe. Mikor anyja megérezte az ő titkolt sebeit. S mikor ő Isten különös parancsa folytán számtalanszor megcsókolta az öregasszonyt, amit soha nem tett máskor. Most negyvenhárom esztendejével panaszosan nyögött, mint egy elhagyott kisfiú.

- Anyám... édös anyám...

VII.

Mióta Beatrix Budán berendezkedett, örökös baj volt a zsidókkal. A királyné szárnyai alatt betelepedett olasz pénzváltók és kalmárok, főként firenzeiek, minduntalan összetűztek velök. Az udvarhoz sűrű feljelentések érkeztek, s ezeket mindig Beatrix különös érdeklődése kísérte. Végül a helyzet olyan tűrhetetlenné vált, hogy Mátyás elhatározta az egész magyar zsidóság átszervezését. A budai zsidókat két család vezette. Egyik a dúsgazdag pénzváltó Mendel-család volt, másik főpapjuknak, Reb Akiba Kahennek családja. Ezeknek bevonásával csinálta meg Péter érsek a zsidó prefektúrát. A zsidó prefektort egyszersmindenkorra felmentették a zsidó jelek viselése alól. Ő nem volt köteles hegyes kalapot és piros köpenyeget viselni, mint a többi zsidók, még a sárga foltot sem kellett rávarrnia ruhájára, amelyet a zsidók és az utcalányok viseltek. Kimondta a rendelet, hogy a zsidó prefektusnak joga van országos díszünnepségek alkalmával részt vennie a menetben, bejárása van az udvarhoz, a zsidók adóját országosan ő hajtja be, zsidók közötti peres ügyekben csak ő ítélhet és e célból külön zsidó börtön áll rendelkezésére. Az egész magyar zsidóság minden ügyét ő képviseli a király előtt. Prefektussá a Mendel-család fejét nevezte ki a király. És Mendel meg is jelent hálaadó kihallgatáson, pazar díszruhában, akárcsak bármely más előkelő udvari méltóság. Mátyás soká beszélgetett vele pénzügyekről, ennek az eszes öreg embernek tapasztalatait máskor is szívesen hallgatta. A kihallgatás végén Mendel szóvá tette az olaszok dolgát.

- A pénzváltás szabad mesterség, - felelte rögtön a király, - azt akárki gyakorolhatja.

- Csak ezt akartam hallani felséged szájából, - mondta Mendel mélyen meghajolva, - ez az én népemnek elég, főpapunkkal is közölni fogom a kegyes királyi szót, s ő örvendezni fog rajta.

- Miért kell ezen külön örvendezni? Mikor a trónt elfoglaltam, megerősítettem előjogaitokat és szabadságaitokat. Lehettek csalódásaitok az olaszokkal, de az elvet sohasem vonta kétségbe senki.

- Bocsánat, felséges király, ellent kell mondanom. A királyné őfelsége környezetében most is bőven vannak, akik nem szívelhetnek bennünket. Már olyan szándék híre is eljutott hozzánk, hogy kiűzzenek. Pedig ez nem bölcs dolog. Nagy Lajos királyunk is kiűzött annakidején, de négy esztendő múlva maga hívott vissza.

- Mit gondolsz, Mendel, - kérdezte a király elgondolkozva, - mi az oka annak, hogy minden országban így rugdosnak benneteket? Egész Európában zsidóüldözést hallok. Ez ok nélkül nem lehet.

- Felséges uram, hogy külföldi országokban mi van, azt nem tudhatom. De hadd válaszolok arra, mint felséged magas kegyéből prefektus, hogy mi van Budán. Minket törvény tilt el attól, hogy más foglalkozást űzhessünk, mint pénzváltást. A budai lakosság főleg német, a németek szeretnek kereskedelemmel és iparral foglalkozni, ez a törvény az ő befolyásuk műve. Nekünk tehát muszáj bankároknak lennünk. Ezt a németek sohasem szerették, mert fáradságos és keveset hajtó mesterségnek tartották. Mi igen virágzó mesterséggé fejlesztettük. Csakugyan jól keresünk. Kivált míg az olaszok ide nem jöttek, de azóta is megvagyunk valahogy. A németek tehát irigylik jövedelmeinket, elfelejtvén, hogy ők maguk kényszerítettek rá bennünket. Az olaszok viszont a pápaság földjéről jönnek és azt mondják, hogy pogányok vagyunk, tehát gyűlölni kell minket. De valójában az ő haragjuk oka az, hogy ők a németekkel ellentétben jól értenek a pénzváltáshoz, tehát a bankárságot jól el tudnák látni itt Budán, mi azonban útjokban állunk.

- Szerinted tehát mi volna a teljes békesség útja?

- Ha minden zsidó olyan mesterséget választhatna, amilyet akar.

- Miért?

- Mert akkor nem maradna a pénzváltás a mi kizárólagos mesterségünk, hanem sokan közülünk elkezdenének kereskedéssel, iparral foglalkozni, vagy a tudományokkal, vagy a hivatalokkal. És a pénzváltás terén jutna hely másoknak, akikben erre tehetség akad. Kiki vinné annyira, amennyire tehetsége és szorgalma vihetné, senkisem gyűlölné a másikat.

- Nem jól beszélsz Mendel. A szegénység mindig irigyli a gazdagságot.

- Ez igaz, felség. De a nép, mivel mi vagyunk a bankárok, minden pénzt csak nálunk sejt, s ezért csak bennünket gyűlöl. Ha akadna például magyar ember, aki pénzváltással foglalkozna, megtanulná és meggazdagodna rajta, akkor a szegény haragudna a gazdagra, de nem a keresztény a zsidóra.

- Magyar, - mosolygott a király, - pénzt váltani? Azt már mégse.

- Értem, felség. A magyarok lenézik ezt a foglalkozást. Ezzel én nem vitatkozhatom. Pedig ha valakinek kifogása van az ellen, hogy ezen a földön élünk, megverhetne bennünket saját fegyvereinkkel. Mit csinálhatnánk mink, ha a magyarok a pénzváltást is kivennék a kezünkből! Szedhetnők a sátorfát, foghatnók a vándorbotot. De így végezzük azt az egyetlen mesterséget, amelyre a magyar törvények szorítanak bennünket. Hódolatteljes kérésünk, hogy ezt békességben végezhessük.

- Jóindulatunk felől megnyugtatunk, Mendel. De ajánljuk, hogy tisztelegj a királyné színe előtt is.

- Ott nem nekem kellene tisztelegnem, felség, hanem Akiba főpapunknak. A királyné őfelsége engem még csak elszível valahogy, de Akiba Kahent nem állhatja. Az olasz-zsidó surlódások alkalmával Akiba több ízben erélyesen lépett fel. Innen a királyné haragja. Mindenesetre mindent el fogunk követni, hogy őfelsége jóindulatát megszolgáljuk.

A kihallgatás befejeződött, Mendel prefektus eltávozott. Igen érdekes két ember következett utána. De ezeket már nagyobb pompával és dísszel kellett fogadni: trónteremben, Beatrix kíséretében, apródokkal, Péter érsek részvételével. Mert Bajazid szultán trónkövetelő öccsének, Dzsem hercegnek, követei voltak ezek az urak, Musztafa basa és Ahmed basa. Nem kis dologban járt a két török úr. Dzsem herceg fogságba jutott. A rhodusi lovagrend tartotta hatalmában, s kapott a szultántól évi negyvenezer aranyat tartásdíj címén, de valójában díj gyanánt, hogy ne eresszék szabadon. Aubusson lovag, a rend nagymestere, Rhodus szigetéről elvitette a lovagrend franciaországi birtokaira, Auvergnebe, ahol saját udvartartásával élt, szabadon levelezett és tárgyalt, csak éppen nem mozoghatott. Ő pedig inkább mozogni szeretett volna, semmint levelezni. Úgy képzelte, hogy valamelyik keresztény fejedelem seregének élére állhatna, mint második vezér és úgy támadhatná meg bátyja, Bajazid birodalmát. Erre a célra senki sem látszott Mátyásnál alkalmasabbnak. A követek most azért jöttek, hogy kieszközöljék Mátyásnál: kövessen el mindent, hogy Dzsem herceg Budára kerülhessen.

A török követek hivatalos kihallgatása inkább formaság volt. A két basa ünnepélyesen bevonult, törökösen köszöntötték a királyt, rövid mondókát tartott az egyik, azt a tolmács lefordította, Mátyás röviden válaszolt reá, a tolmács megint beszélt, a basák homlokukat, szájokat és mellöket érintették, majd meghajolva kihátráltak. Sokkal fontosabb volt az a tanácskozás, amelyet nem ilyen ünnepélyesen, de sokkal részletesebben folytattak le Péter érsek jelenlétében. És még sokkal fontosabb, amelyet négyszemközt folytattak mindezek után a király és az érsek. Mátyás most egyáltalában nem szándékozott a törökre menni, sőt ellenkezőleg most gondolkozott azon, hogy a szultánnal hosszabb fegyverszünetet kössön és bőséges ideje maradjon Fridrik teljes meggyőzésére. De ezt a lépést restelte nyilvánosan

megtenni. Még a maga lelkiismeretét sem volt egyszerű ebben a kérdésben megnyugtatni. Európa közvéleménye előtt pedig úgy szerepelt, mint a kereszténység vérző lelkiismerete, mint a pogány veszedelem ellen magára hagyott Magyarország vezére, aki minduntalan számonkéri a Nyugat részvétlenségét, mialatt ő maga a Nyugatért harcol. De harcolt-e most a Nyugatért? Éppen a Nyugattal állott harcban. Huszonöt esztendei uralkodásának minden büszke érvét ellene lehetett fordítani e ponton. Ő tehát, ha hatalmas tervét, a magyar császárságot, még mindig ápolta lelkében, egyelőre kénytelen volt port hinteni Európa szemébe. Úgy kellett tennie, mintha kapva-kapna a Dzsem herceg társaságában vezetett háború gondolatán. Hogy Dzsem Budára kerüljön, mindenképpen érdeke volt. Egy ellenséges állam trónkövetelője felett rendelkezni ezerféle okból csak hasznos lehet. Ezért tehát igen meleg válaszlevelet írt Dzsemnek. Vérrokonának szólította és teljes támogatásáról biztosította.

> Ennélfogva, - írta a hercegnek, - buzdítjuk és felszólítjuk felségedet, vessen számot dolgaival a lehető leggyorsabban és ne hanyagolja el ezt az Istentől adott alkalmat, hanem minden más ügyét félretéve, repüljön ide hozzánk. Felséged iránt az atyafiság kötelez bennünket, amely felséges atyjához is kötött, ennélfogva felségedhez is köt és most felséged szorult helyzetében meg akarjuk mutatni, mennyit teszünk méltóságára és hasznára. És hogy felséged bizonyos is legyen mifelőlünk, ez írásunkkal ezennel megígérjük hitünkre, hogy mihelyt megérkezik hozzánk, rögtön atyai birodalmába vezetjük és minden erőnket, tehetségünket és személyünket rendelkezésére bocsátjuk, hogy felséged uralomra jusson.

Váradi Péter ráncolt homlokkal olvasta a levelet. Odaadta Stein Györgynek. Az is aggodalmasan olvasta.

- Nem lesz sok? - kérdezték mindaketten.

- Nem. Mire a herceg eljuthat Budára, én már készen leszek Fridrikkel. Akkor aztán csakugyan a török következik. Egészen jól el tudnám képzelni Törökországot, mint a magyar korona hűbéres államát. De arra várnia kell. A rhodusi lovagrend ott van a francia király kezeügyében, ő is bizonyára akarja magának Dzsemet. De leginkább a pápa fogja akarni, ahogy én ismerem. Ezt szeretném legkevésbbé. Mert ha Dzsem Rómába kerül, akkor a pápa elkezd vele sakkozni és zavarja az én köreimet. Dzsem csak kerüljön ide, ha tud. De egyhamar nem fog tudni. A levél csak menjen el így. És most beszéljünk Fridrikről.

Az volt főgondolata és főgondja. Minden levele, minden tárgyalása mögött a császár alakja állott, akit trónjáról le akart söpörni. Ahogy kitavaszodott, a hadműveleteket megkezdte megint. Bent állt ellenséges földön, mélyen a Fridrik országában. A császár már nem is érezte magát biztosnak Bécsben, elköltözött leányával együtt Grácba. És most megint elkezdődött Beatrix régi nótája: napestig unszolta, kérlelte, kínozta férjét, hogy kössön békét a császárral. A kis olasz államok bonyolult külpolitikája megint változott, akik háborúban állottak volt egymással, békét kötöttek, újra csoportosultak. Ezúttal a pápai állam fogott össze Nápollyal a velencei köztársaság ellen. Ferrante király is, a pápa is azon igyekeztek, hogy északról kapjanak valami erőteljes segítséget. Ennélfogva sűrűn jöttek az olasz futárok a királynéhoz és ő is sűrűn írdogálta a titkos írású leveleket családja egyes tagjaihoz és Mátyást reggeltől estig nem hagyta nyugodni. Külön segítséget kapott ehhez a munkához. A nápolyi király állandó követet küldött veje mellé. Ez Pietro Ranzano volt, a lucerai püspök, patakzó beszédű, hosszú lélegzetű olasz, aki éppen rábeszélő képességével keltette fel Ferrante figyelmét s úgy lett egyszerű domonkosrendi barátból püspök és diplomata. Beatrix és Ranzano versenyt kérlelték a királyt, hogy békéljen meg Fridrikkel és menjen Velence ellen. Mátyás összeszedte minden türelmét. Érvre érvvel válaszolt, fenyegetésre nyugalommal. Ő egyre nyugodtabb lett, Beatrix egyre türelmetlenebb és ingerültebb.

Ekkor érkezett el János herceg tizedik születésnapja. A király egy napon egyszerűen közölte feleségével, hogy április másodikán udvari ünnepet fog rendezni, ezen az ünnepen János herceg mint a királyi család tagja hivatalosan meg fog jelenni, tiszteletére délután lovagi tornajáték lesz, az udvari lakoma után pedig táncmulatság.

Beatrix azt hitte, hogy nem jól érti. Megismételtette az egészet. De azon a kemény és komor arcon, amellyel a király még egyszer végigmondta az egészet, látnia kellett, hogy ez az elhatározás vasból való.

- Mondd meg nyíltan, - felelte remegő hangon és sápadtan, - hogy trónörökösnek akarod nyílvánítani a fiadat. És el akarod venni a fattyú számára az én születendő fiam rangját.

- Soha nem beszéltem veled másként, mint nyíltan. Igy mondom most is: ha fiút szülsz, az lesz magyar király és cseh király. Ha nem születik fiad, akkor János következik. Az utóbbi eset a valószínűbb. Ha anya lehetnél, hat esztendeje már anya lettél volna.

- Számtalan esetet tudunk, - felelte Beatrix most már egész testében remegve, - mikor házaspárok tíz-tizenöt év multán kapták az első gyermeket. Úgy látom, most már nem is szeretnéd, ha fiam lenne. De nélkülem ne csinálj számadást. Vedd tudomásul, hogy ez a születésnapi ünnepség nem lesz meg, inkább meghalok.

- Nem fogsz meghalni, Beatrix és az ünnepség meglesz. Pontosan tíz nap mulva. Ne is felelj, nem vitatkozom.

Tíz nap hiányzott János herceg születésnapjához. Mátyás sarkon fordult, ott hagyta a királynét és dolgozószobájába ment. Azonnal hivatta az udvartartás főbb tisztviselőit és kiadta parancsban, mit hogyan készítsenek elő. De már egy óra múlva jött a szertartásmester és kínos zavarban jelentette, hogy a királyné a saját udvartartására vonatkozó névsorok és egyéb feljegyzések kiadását megtagadta. Mátyás mosolyt tettetett, mintha mulattatná a jelentéktelen asszonyi szeszély és megparancsolta, hogy a királynénak ne legyenek semmiben terhére, de az ünnepség rendjét sürgősen meg kell csinálni és mindent pontosan meg kell szervezni. Naponta háromszor kíván jelentést arról, hogyan folynak az előkészületek.

Aznap este a király hiába várta feleségét a vacsorához. A királyné izent, hogy fáj a feje. Az üzenetet Francesco herceg adta át. Arcán látszott, hogy mindenbe be van avatva, de mint vendég, semmiféle megjegyzést nem ejthet el királyi sógora előtt. Geréb László, az erdélyi püspök, volt még jelen a vacsorán, valamint Galeotti. Mátyás azonnal kamarást szalasztott a királynéhoz, hogy az részvétét jelentse és megkérdezze, nincs-e valamire szüksége Beatrix őfelségének. A kamarás azzal tért vissza, hogy nem juthatott a felséges asszony színe elé. Mátyás fejbólintással eleresztette, aztán tüntető vidámsággal társalogni kezdett. A kövér Galeottit csipkedte tréfás megjegyzésekkel, közben nyájasan odakacsintott Francesco hercegre, jelezvén változatlanul bizalmas jóviszonyukat. S mikor aludni tért, a királyné nem volt sehol.

Mátyás magányosan feküdt a sötétben. Érezte, hogy nagy napok állanak előtte és kemény küzdelmet kell megvívnia. Hosszasan tünődött a sötétben. Magának és trónjának multja és jövője vonult végig komoran töprengő gondolatain. Maga elé idézte fiát, és igyekezett a maga elé gondolt képet élesen szemügyre venni. A gyermek tíz éves volt, kedves és nagyon okos. Egy idő óta észrevett valamit a tekintetében, amit eddig nem látott: valami nyiltan sugárzó, nyájas világosságot, melynek eredetéért nem kellett messzire mennie: gyermekkori emlékei között élt ez a tekintet, Hunyadi János tekintete. A fiúban kezd megmutatkozni a Hunyadi-vér. Igaz, hogy szelíd. Igaz, hogy feltűnően érzelmes és ellágyulásra hajlandó, amilyen ő maga sohasem volt. De az emberi természetek titokzatosan fejlődnek, és megesik, hogy a felserdülő ifjak meglepő változásokat mutatnak jellemkép dolgában. Ha az Isten jó, akkor Jánoska majd egyszer szilárd és tehetséges férfiként fog odaülni Szent István trónjára. De még

akkor is, ha ezt remélni nem lehetne: ezernégyszázhatvankettő óta ott őrzik a bizalmas királyi levéltárban a Fridrikkel kötött szerződést, amely szerint Mátyás magtalan elhalása esetén a magyar koronát a császár örökli. Erre a gondolatra nyögve mordult fel a magányos sötétben töprengő király, mint az ingerelt oroszlán. Az ősi kezet látta a korona felé nyúlni, a Habsburg-kezet, amely már száz és száz esztendeje nyúl a korona után. Szabad odaengednie? Szabad a Habsburg-birodalom egyik örökös tartományává süllyednie a hősi, nemes és büszke Magyarországnak? Nem, nem és nem. Egy szabad ország nem válhatik német gyarmattá csak azért, mert egy olasz-spanyol királyleány testében nem fakaszt sarjat a végzet.

Elfáradt tűnődéseiben s mivel érezte, hogy nem tud elaludni, könyvet keresett az ágya mellé tett firenzei asztalkán. Régi cseh krónika akadt a kezébe. A mécsessel lángra lobbantotta az ágy fejénél csillámló aranyozott olajlámpát, találomra felütötte a könyvet és olvasni kezdett. János cseh királyról szólt a krónika, a királyi lovagról, aki a maga hajdani korának világszerte legelső bajvívója volt, akárcsak ő. János cseh király megépítette Artus király udvarát Prágában nagyszerű lovagjátékok számára. Ha hírneves vívóról hallott, meghívta, vagy felkereste, hogy legyőzhesse. Burgundiában egy ellenfele belehalt a tőle kapott lándzsasebbe. Párisban is vívott és vívni járt Visegrádra is Róbert Károly idején. Mátyás kedvtelten olvasta a krónikát, a maga világraszóló lovagi dicsőségét olvasta beléje. S egyszerre csak nagyot dobbant a szíve. Mint a villám, úgy cikázott át a fényesség gondolatain. János cseh királynak IV. Károly császár volt a fia, azé pedig Zsigmond. Ha tehát igaz az ő származásának titka, akkor ő ennek a János királynak, ennek a világszerte első lovagnak ükunokája. És apja is azért kapta valaha a János nevet, amelyet most a gyermek visel. Lehet-e kételkedni olyan gyermekben, aki ilyen ősök sorának végső láncszeme? Hiszen olyan ez, mint Isten titokzatos intése: János cseh király tündérmesékbe való ideje után öt nemzedékkel megint János cseh király következik a históriában. Biceg, az igaz. De a vére a legnagyobb lovagok és hősök véréből való.

Hajnalig tűnődött mindezen szivárványos boldogsággal, még sokáig azután is, hogy letette a könyvet és eloltotta a lámpát. Másnap, anélkül, hogy Beatrixot csak egy percig is látta volna, azonnal hivatta Péter érseket. Bizalmasan bezárkózott vele és bibliát tett elébe. Megeskette az érseket a bibliára tett kézzel, hogy tűzön-vizen, vakon hű marad János herceghez. Aztán szemérmesen zavart, akadozó bevezetéssel kezdte neki mondani a Hunyadi-családfa titkát, Zsigmond császár és magyar király erdélyi szerelmét a Morzsinai-lánnyal. Az érsek félbeszakította:

- Nem kölletik ez dógot magyarázni, felség, tudja ezt mendenikőnk.

- Úgy, - szólt Mátyás meglepetve - hát ez tudatik.

- Közönségösen. De János herceg urunknak is köllene tudnia.

- Nem esél fejed lágyára, Pétör, - szólt a király zavart mosollyal - ippeg ezt vótam mondandó.

Megbeszélték, hogy az érsek még aznap beszél a fiúval. Aztán rögtön az ünnepségre tértek. Egymásután hívatták az udvari tisztviselőket. Ment minden, noha egy sem akadt köztük, aki a királyné máris mutatkozó gáncsaiba bele ne akadt volna. Némelyik ügyes udvari tapintattal átsiklott a kényes dolgon, a másik hebegett és kínlódott, de zavarát a király ellentmondást nem tűrő parancsa vágta el. Beatrix ebédnél sem mutatkozott. Ezúttal Francesco herceg is kimentette magát azzal, hogy gyengélkedő nővérét ápolja. Mátyás kemény nyugalommal fogadta a hírt. Kamarással izent a királynénak, hogy javulást kíván. Aztán rögtön átment fiához. A hercegi palota kapujában találkozott az érsekkel.

- Felség, - mondta Váradi csodálkozó tekintettel és majdnem áhitattal, - ez mi hercegünk csudálatos gyermek. Kirül szólanom köllött véle, tudta. Nagyanyja elmondá néki. S ime, hogy tudja az dógot, soha nem mutatá egy rezdülésvel is. Tízéves gyermek! Felséges uram, tízéves!

- Én fiam, - szólt büszkén Mátyás, - és én anyám.

Könyvei között találta a gyereket, Ugoletti társaságában. Nem is maradt nála tovább egy-két percnél. Mert ahogy egymásra néztek ketten, apa s fia, abban annyi volt a bizalom, a melegség és megértés, hogy nem látta szükségét semmi beszélgetésnek. Kurtán rendelkezett, hogy ezentúl napi félórával többet kell lovaglásra fordítani. Jánoska engedelmesen meghajtotta a fejét. Búcsúzáskor kezet csókolt apjának, mint szokta, de most sokkal melegebben. Mintha csak valami titkos szövetséget akart volna jelezni kettejük közt, amelyről másnak nem szükséges tudnia.

Délután már látszott az udvar népén, hogy a feszültségről és annak okáról mindenki tud. Akire a király ránézett, az zavartan a földre sütötte tekintetét, mintha a zsarnoki szigorú fejedelem előtt rossznak tudná lelkiismeretét attól, amit hallott. Beatrix nem mutatkozott. Elvette egyik udvarhölgye lakosztályát, egész garmada fehérneműt, ruhát, illatszert, piperecikket vitetett oda. S ez így ment négy álló napig. A születésnaphoz még egy hét hiányzott. Akkor a király dolgozószobájában váratlanul megjelent a királyné. Dóczi Orbán, a kincstárnok, azonnal kiment. Beatrix dúltan állott meg férje előtt, szeme alatt mély karikák. Eszelősnek lehetett volna mondani.

- Meddig akarod ezt folytatni, Mattia?

- Örökké, kedvesem.

- Hogyan örökké?

- Itt én uralkodom és itt mindig az én akaratom fog dönteni, míg csak meg nem halok.

- Szóval nem mondasz le erről a születésnapi komédiáról?

- Amit a királyod rendel, az nem komédia. Ezért rendreutasítunk. És jól vigyázz, mert közel jársz ahhoz, hogy botrányos magaviseleted miatt tőled királyi kegyelmünket megvonjuk.

- Ne add nekem a cézárt, mint egy igric a karzaton. Figyelmeztetlek, hogy mindenre el vagyok szánva. Én a születendő gyermekem érdekeit úgy védem, mint az anyatigris. Ha a szándékodról nem teszel le, rettenetes dolgot csinálok.

- Megölöd magad. Gyerekes fenyegetés.

- Nem. Szó sincs róla. Mást teszek. Szörnyűt és helyrehozhatatlant. Utoljára kérlek, mondj le erről a...

- Beatrix, - csapott a király az asztalra, - elég volt!

Jó darabig farkasszemet néztek. Az asszony szeméből olyan heves gyűlölet sugárzott, amilyenre Mátyás eddig nem tartotta volna képesnek.

- Jól van, - mondta végre Beatrix alig hallható hangon, - én a magamét megmondtam, a többi a te dolgod.

Kiment. Az ajtóban még habozott kissé, mint aki vár, hogy visszaszólítsák, aztán eltünt. Mátyás behivatta Orbán püspököt és folytatta az ünnepség költségvetését. De később maga ment át fia palotájába. Mintha új kitüntetést rendelne a fiúnak, kettős őrséget parancsolt. Aztán végigjárta az egész palotát, csak azért, hogy feltünés nélkül a konyhába is eljuthasson. Ott megállapította, hogy a főzőszemélyzet népes seregében három olasz szolgál. Azokat rögtön áthelyezte a királyné konyhájára. Kurta parancsait meghökkent némaság fogadta és rejtett összenézés. De, ahogy tekintete végigvillant a cselédségen, rettegve meredt mozdulatlanná mindenki. Aztán magához rendelte Ugolettit. Tudta, hogy Beatrix és a herceg nevelője gyűlölik egymást.

- Ugoletti, - mondta neki színtelen, közömbös hangon, - titkos jelentést kaptam, hogy egy külföldi fejedelem a herceg életére tör. A herceg nem ihatik és nem ehetik ezentúl semmit, amit előbb meg nem kóstoltattál.

A nevelő némán meghajlott. S arcán semmi csodálkozás nyoma nem volt látható. Végül magával a fiúval beszélt. Közölte vele, hogy valamikor, idén, vagy jövő évben, magával akarja vinni valamelyik hadjáratára, ezért edzenie kell magát, tehát mától kezdve sodronyinget kell hordania.

- Értöm, atyámuram, - felelte nyugodtan a fiú.

És látszott rajta, hogy csakugyan érti. Mátyás megrendülve ment el tőle. Saját gyermekkora jutott eszébe, mikor Ulrik gróf miatt neki is sodronyinget kellett hordania. De őt egy ádáz politikai ellenpárt fenyegette. Ezt a fiút pedig a mostohaanya. Iszonyodva tette fel magának a kérdést: képesnek tartja feleségét ilyen galád lépésre? És azt felelte magának, hogy nem. De egy királyné kegyeit sokan lesik. És akadhat, akinek eszébe jut, hogyan kellene a királyné kegyeit megérdemelni.

Izgalmas napok következtek. Az előkészületeket folytatták, fonott lombfüzérek érkeztek szekereken. A Szent György-terén a lovagjáték állványait ácsolták, a palotában sürögtek-forogtak a mesteremberek. Beatrix visszavonult saját olasz udvarának elzárt fészkébe és nem mutatkozott. De két nappal a kitűzött ünnepség előtt éjféltájban benyitott férjéhez. Mátyás először tőréhez kapott olyan mozdulattal, amely gyermekkora óta vérében volt. Aztán megismerte a selyemlepelben a suhanó asszonyt. Világosságot gyujtott. Beatrix már ott ült az ágy szélén, arcát két tenyerébe rejtette.

- Megjött az eszed? - szólt Mátyás boldogan és gyengéden.

- Mattia, - felelt Beatrix különös hangon, - Isten mindent megváltoztatott. Másállapotban vagyok.

A király első ösztönével fel akart ordítani az örömtől. De volt valami idegenszerű az asszony tartásában és hangjában, ami a hangot torkára fojtotta. Kiugrott az ágyból és leült az asszony mellé. Hirtelen vágy rohanta meg, hogy a fehér testet gorombán átkarolja. De ez is hirtelen elmúlt. Megfogta Beatrix kezét.

- Nézz a szemem közé. Nem hazudol te most?

Beatrix ránézett.

- Nem!

- Ha nem hazudol, akkor mondd utánam, amit mondok: megátkozom magamat...

- Megátkozom magamat...

- ... Hogy ha most hazudom,...

- ... Hogy ha most hazudom...

- ... Soha méhemben gyermek ne foganjon.

- Soha...

Csak ezt az egy szót nyögte ki a meggyötört asszony. Akkor megakadt. A folytatást irtózott elmondani. Teste aléltan omlott az ágy előtti szőnyegre és mély zokogás tört ki belőle. Ott vonaglott zihálva és fuldokolva férje lábainál. Mátyás megdöbbenve szemlélte. Ugyanakkor, mikor megborzadt az Aragóniai-leány feneketlen hatalmi féltékenységétől, egyszersmind mélységes részvéttel értette meg annak a nőnek szivettépő keservét, aki sóváran szeretne és nem tud anya lenni. Sokáig maradtak így, az asszony a földön zokogva, a férfi az ágy szélén

ülve, némán és megrendülten. Szólni akart végre valami sajnálkozót, valami résztvevőt, de Beatrix hirtelen összeszedte magát, talpraugrott és zokogva kiszaladt. Sírásában volt valami a megsebesített dúvad dühös vonításából. Mátyás utána ugrani sem ért rá. Zsibbadó szívvel úgy maradt az ágy szélén ülve. S nagysokára arra eszmélt, hogy fázik. Akkor lefeküdt.

A következő nap esemény nélkül telt el, az ünnepségre minden felkészült, sok vidéki vendég már megérkezett Budára. Mátyást, hiába szerette volna maga előtt tagadni, sajgó idegességgel töltötte el Beatrix elvonult csendje. Egész nap Váradi Péterrel kísértette magát mindenhová. Az érsek már napok óta többször a királynéra terelte a szót és a maga szókimondó, darabos modorával nem habozott megmondani véleményét. A király mindannyiszor rendreutasította, de mikor az érsek megint rátért a botrányra, nem volt ereje félbeszakítani. És több izben beszéltek arról is, vajjon mi lehet az a súlyos lépés, amit a királyné tervez. Nem tudták még találgatni sem. Csak estefelé jött az a hír, hogy Aversa, a titkár, és két udvarhölgy kikocsiztak Visegrádra. Ebből azt lehetett következtetni, hogy Beatrix az ünnepség napján maga is tüntetően Visegrádra utazik, hogy példátlan szégyent hozzon az egész udvarra, az egész országra. Mátyás most már a botrányra is elszánta magát. Elhatározta, hogy Beatrixot keményen megbünteti, olasz udvarától megfosztja és palotafogságra ítéli. Francesco herceget pedig azonnal hazaküldi Nápolyba, számoljon be mindenről Ferrante királynak.

Már aludt, mikor a kalocsai érsek felverte. Mindjárt tudta, hogy valami rendkívüli dolog történt.

- Mi az, - kérdezte, azonnal ébren.

- Felség, résön vótam. Királyné elillanni ügyekszött. Csúnyább az história, semmint gondolhattuk légyön.

- Beszélj.

Az érsek kínálás nélkül leült és kurta mondatokban beszámolt. Mivel a Visegrádra ránduló udvarhölgyek dolgát gyanusnak találta, két lovast küldött utánuk saját felelősségére. A két lovas már estefelé azzal a jelentéssel tért vissza, hogy a hintó nem messze Budától megállt s az országútról befordult a csalitosba. Ebből látni lehetett, hogy előre megállapított tervben járnak. Ő tehát azonnal nyeregbe ült, két másik lovast vett maga mellé és megkereste a hintót. Aversa teljes testében reszketni kezdett s az udvarhölgyek sírva fakadtak, mikor rajtok ütött. Ő azonban nem törődött velök, hanem a kocsist vette elő. Kétszer orrba vágta ököllel, attól megjött a kocsis szava. Megvallotta, hogy egy ismeretlen hölgyet vártak, akit aztán lóhalálában vinnie kellett volna Prágába.

- Hova? - kérdezte Mátyás elfehéredve.

- Prágába.

- Hol vagyon királyné?

- Mend az kapukot lezárattam. Ki nem juthata. Amazokot béhozám s királynénál futniok hagyám.

Mátyás rohanva indult. Az ajtóból fordult vissza papucsáért és hálóköntöséért, mert ráeszmélt külsejére. Szaladva haladt végig az ismert folyosókon, ahol valaha, nagyon régen, a vörös Jadwiga surrant tova. A szegletnél befordult és benyitott volna az ajtón, de azt zárva találta. Habozás nélkül vállával nyomta be. A zár reccsenve szakadt ki a fából. Ez a szoba sötét volt, de a túlsó világos. Onnan sikoltva szaladt tovább egy női alak. Aversa, a titkár már nem ért rá elfutni. Állott a szoba közepén tehetetlenül s mellette teljesen felöltözve a királyné.

A király intett a kezével az olasz titkárnak. Az hanyatthomlok kifutott.

- Szóval Ulászlóhoz akartál menni, te... te...

Beatrix közbevágott. Csodálatos módon nyugodtnak látszott.

- Ne szitkozódjál. A hatalmadban vagyok, azonnal le is fejeztethetsz, kár szitkozódnod. Igen, Ulászlóhoz akartam menni. Ha akarod, beszélhetünk róla, de ülve, mert az izgalomtól nagyon fáradt vagyok. Egyetmást meg kell mondanom bizonyára, aztán, ha kihallgattál, ítélni fogsz. Foglalj helyet.

A királyné leült és helyet mutatott. Mátyás önkéntelenül leült maga is. Ámult az asszony fagyos nyugalmán, de rajta is ilyen természetellenes nyugalom vett erőt.

- Tessék, kérdezz, - szólt a királyné.

- Nem sok értelme van, hogy faggassalak. Mi haszna egy őrült válaszainak? Mert te nem lehetsz épeszű, Beatrix. Ahogy nézlek, így szemközt velem, mintha egy eszelőst néznék. És nem is tudom elhinni, hogy Prágába készültél.

- Pedig úgy van. Azt is megmondom, hogy miért. Fájdalmamban és keservemben és szégyenemben. El akartam menni egy emberhez, akihez semmi közöm. De szép darab állat. Hím.

Mátyás felhördült és felugrott. Beatrix nyugodtan folytatta.

- Meg akartam neked mutatni, hogy igenis lehet gyermekem. Ha nincs attól, akit szeretek, hát akkor egy közömbös akárkitől, akit nem szeretek. Mindenesetre királyt néztem ki magamnak. És azt is akartam, hogy fájjon neked. Mert tudtam, hogy Ulászlóra féltékeny vagy. Fizetni akartam az én fájdalmaimért. Azaz nem is akartam. Még mindig akarok. Ha nem öletsz meg, előbb-utóbb elmegyek. Odakinálom magam Ulászlónak. Tegyen a magáévá, ha tetszik. De én meg akarom mutatni, hogy nem vagyok magtalan. Érzem. Egy asszony érzi az ilyesmit. Ez lehet őrültség, de erre az őrültségre el vagyok szánva. Most csinálj velem, amit akarsz. A halálra is kész vagyok. Jobb is, ha most rögtön megfojtasz, mert ha majd megszököm és neked el kell képzelned, hogyan ölel meg Ulászló két karjával, akkor rettenetesen fogsz szenvedni.

Mátyás arcára szorította két tenyerét. És összecsikorgatta fogait, hogy ne ordítson. Sokáig hallgattak. Akkor fáradtan, gyenge hangon megszólalt:

- Miféle fájdalom az, amit meg akarsz bosszúlni? Olyan rosszul bántam veled?

- Nem. De nem szeretsz. Ez mindennél nagyobb fájdalom. És én bosszú nélkül nem tudok élni.

- Nem szeretlek? Én? Téged? Hiszen mióta az enyém vagy, még csak nem is gondoltam más nőre. Ha azt mondod, hogy nem szeretlek, káromlod az Istent.

- Nem, Mattia, te nem szeretsz engem. A kedvemért nem teszel meg semmit. Nem segítesz a családomnak, pedig Velence ellen csak egy uralkodó segíthet Nápolynak, s az te vagy. Nem hozod ide érseknek Giovannit, pedig Európában egy fejedelem tud diktálni a pápának, s az te vagy. Igazat adsz az én honfitársaim ellen a zsidóknak, pedig az én olaszaim imádnak téged. És most legutóbb ez a születésnap. Gyötörtél kegyetlenül, szívtelenül, mert nem törődsz vele, hogy féltékeny vagyok arra a másik nőre és abban a szegény kisfiúban, akit tulajdonképpen nagyon szeretek, a te csókjaidat látom azzal a másik nővel és megőrülök. De neked ez mind közömbös, mert te nem szeretsz engem. Én pedig a lelkem minden... eh, hagyjuk ezt, most már mindegy.

A király gyanakodva figyelt.

- Te Beatrix, ne nézz engem hülyének. Nem létező dolgokat akarsz elhitetni velem és hizelgéseket keversz belé. Átlátok a játékodon. Ulászlóról beszélj.

- Kérlek, ahogy parancsolod. Ha olyan képtelenség, hogy egy nő téged szerethessen, akkor nem igyekezlek meggyőzni. Beszéljünk Ulászlóról. De most menj át a másik szobába, mert vetkőznöm kell, nagyon fáradt vagyok. Az ajtón keresztül azért beszélhetünk.

Mátyás azonnal átment a sötét szobába, ott széket keresett és leült. Beszélgettek, valamivel hangosabban. Közben hallotta az asszony selymeinek őrjítő zizegését. Ulászlóról kezdtek beszélgetni. Beatrix közömbös, sőt lenéző hangon beszélt róla, de amit férfiasságáról és fiatalságáról mondott, attól Mátyást eszeveszett féltékenység töltötte el. Igy folyt a társalgás egy negyedórát. Mátyás hallotta, hogyan reccsen az ágy a belefekvő testtől.

- Most már bejöhetsz, lefeküdtem.

Bement. Nem mert az ágyban fekvő asszonyra nézni. Hosszú lépésekkel méregette le s fel a szobát. Aztán megállt az ágy mellett.

- Hogy Jánoskát szereted, - mondta hirtelen, átmenet nélkül, - az hazugság.

- Nemcsak szeretem. Gyülölöm is. Nekem nincs titkom. Szeretem, mert kedves, szép és okos fiúcska. De gyülölöm, mert kiáltó szemrehányása az én gyermektelenségemnek. És ő azé a másik asszonyé, akit még mindig szeretsz.

- Én? Mondom, hogy őrült vagy. Csak téged szeretlek. Éppen ez a bajom. Mert nem tudok hinni neked. Már régóta úgy ölellek és úgy csókollak, hogy kételkedem benned. Te már nem vagy a feleségem. Csak a szeretőm vagy.

- Mert itt vagyok kéznél, - mondta ajkbiggyesztve az ágyban fekvő asszony, - ha más volna melletted, az is jó volna.

- Ne kínozz, - nyögött fel Mátyás és megragadta a pehelytakaró brokátszövetén nyugvó fehér kezet, - hiszen senki mást nem tudok kivánni, csak téged.

- Nem, Mattia, már nem. Mondok neked valamit, amit nem fogsz elhinni. Én százszor jobban vágyom utánad, mint te én utánam.

Oldalt fordult, inge lecsúszott fehér válláról. Mátyásnak dühösen kitágultak orrlyukai. Felugrott.

- Belelátok a játékodba, spanyol bestia. Kívántatod magad, aztán kész a bocsánat. Hát nem. Az embereim rajtakaptak, hogy Ulászlóhoz akarsz menni. Tehát titokban levelezel vele. Tehát Olmützben megcsaltatok. Tehát meg kellene, hogy fojtsalak. Nem, nem fogsz levenni a lábamról.

Beatrix egyszerre hideg lett.

- Kérlek, nem kísértelek. Menj aludni, majd holnap beszélhetünk mindenről.

- Hogyne. Hogy addig új ravaszságokat eszelj ki. Mondd el, hogyan képzelted el ezt az őrült szökést.

Az asszony nyugodtan elmondta. Ugy gondolta, hogy ha eltűnik, férje őt délfelé fogja nyomoztatni. Neki elég ideje lesz egérutat nyerni a bányavárosokig. Az az ő birtoka. S onnan már nem messze sem a cseh, sem a lengyel határ. Ulászló bizonyára meg lett volna lepetve, mert az egészről sejtelme sincsen. De a kínálkozó szép asszonyt aligha utasította volna vissza. Mátyás, aki megint az ágy szélén ült, rettenetes felindulással ragadta meg az asszony két vállát. És nem eresztette el.

- Engedj el, - szólt Beatrix elhaló hangon, - a kezed úgy éget, mint a tűz.

- Mert megbolondulok érted. És mégsem ölellek meg. Mert az bocsánatot jelentene.

- Nem tekinteném annak, de jobb, ha nem ölelsz meg. Menj aludni.

- Hát minek tekintenéd?

- Hagyj békét.

A mécses lassan kezdett kilobbanni. Kevés volt benne az olaj. De ők csak beszélgettek tovább. Mátyás még mindig fogta az asszony két vállát. S most ő beszélt. Felhozta a Beatrix kacérságainak száz apró áruló jelét. Beatrix nem tagadott. Most már úgy is mindegy, megvall mindent. Igenis, kacérkodott. Sokkal többet, mint amennyit a férje tud. Mert mindenáron féltékennyé akarta tenni a férjét. De Mátyásnak csak a hiúsága féltékeny, a szerelme nem. Hangja lassanként halk lett, meleg és duruzsoló. A mécses már kilobbant. Ott voltak vaksötétben. Mátyás fogta a régóta nélkülözött hitves két vállát. Egyre közelebb húzódott. S mint aki fejét szédülten elvesztve a vékony útról lezuhan a mélységbe, úgy ért oda a szája az asszony szájához. Utolsó gondolatával még lenézte és megvetette magát. Aztán a gyalázat dühös örömével szédült bele a boldogságba.

Világos reggelig beszélgettek a vaksötétben. Beatrix zokogva vallott szerelmet. Megígérte, hogy soha többet ilyen gyermekes őrültségre gondolni sem fog. Aztán rimánkodva kérte Mátyást, várjon még egy-két évet, s csak aztán törődjék bele a gyermektelenségbe. Aztán kedvesen és szelíden ígérte meg, hogy az ünnepségeken részt vesz és Jánoskához tüntetően kedves lesz. Végül mint két szerelmes gyermek, úgy lopództak vissza az ébredő folyosókon át a közös ágyasházba. Az érsek nem volt sehol.

Mátyás alig aludt valamit. Sok dolga volt délelőtt. Mikor Váradi Péter korán megjelent dolgozószobájában, csak ennyit mondott:

- Királyné mend az cerimóniákon részt veénd. S János hercegvel ugyan nyájaskodnia parancsoltam.

Péter érsek nagyot nézett.

- Úgy. S büntetési mi lészön?

Mátyás hangosan rárivallt.

- Micsoda? Mi közöd véle? Te vagy az király itten?

De ugyanakkor érezte, hogy arcát elfutja a pirosság. Megalázottnak, nyomorultnak, férfiatlannak érezte magát. Először életében, negyvenhárom éves korában.

VIII.

A királynak sokszor jutott eszébe egy saját mondata. „Csak a szeretőm lehetsz, a feleségem nem.” Ezt mondta a bámulatos és képtelen szökési terv éjszakáján Beatrixnak. S utána gyakran visszatért tünődései közepette erre a gondolatra. Szülei makulátlan családi életet éltek s őneki azt a családi életet adta a sors, hogy aki igazán a fia volt, azt nem tekinthette törvényes fiának, aki pedig törvényes hitvese volt, ahhoz most már a csillapíthatatlan és gyógyíthatatlan érzéki ragaszkodáson kívül semmi bensőség nem kötötte.

Mikor a kibékülés illatos és buja köde elszállt agyáról, órákat töltött azzal, hogy tisztázza maga előtt Beatrix érthetetlen szökési kísérletét. El kellett hinnie a hihetetlent: Beatrix csakugyan el akarta hagyni az országot, hogy Ulászlóhoz menjen. Talán volt a pápától titkos ígérete, hogy házasságát megsemmisítik. De ez is lehetetlennek tetszett. Talán csakugyan dacból akarta felkínálni magát, hogy megkísértse anyává lenni. S ez a gondolat, bármilyen borzasztó volt is magában véve, mégis valami enyhülést adott neki, mert a logika mondvacsinált okfejtéseivel azt a következtetést vonta le belőle, hogy Beatrix mégsem csalta őt meg Olmützben Ulászlóval. Máskor voltak pillanatai, mikor tisztán vélte látni, hogy az asszony már régóta és rendszeresen csalja. Talán abban a reményben, hogy valaki egyszer mégis csak anyává teszi. S ez a gondolat úgy megrendítette a töprengő királyt, hogy belerázkódott. Irtózott attól, hogy trónjára tudtán kívül kakukfiók kerüljön. S így jutott el lassanként oda, hogy most már titkon annak be nem teljesüléséért imádkozott, amiért eddig annyi hasztalan imát mondott s annyiszor könyörgött Kapisztrán közbenjárásáért. Most már érezte, hogy ha Beatrixnak gyermeke születnék, a kétségek, gyötrelmek, faggatások poklába kerülne. És ha a gyermek úgy hasonlítana hozzá, mint egyik tojás a másikhoz, Beatrixnak akkor sem tudna hinni többé. Most kezdte megérteni azokat a házaspárokat, akik kutya-macska módján élnek, nyilvánosan is veszekednek és sértegetik egymást, tekintetökből árad az egymás lenézése és gyűlölete, mégsem szakadnak szét egymástól. Megértette az ilyen párok végzetes titkát, amely az övé is volt, az elvarázsoltsághoz, az elátkozottsághoz hasonló testi kapcsot, amelyet emberi erővel széttépni nem lehet.

Beatrix hamarosan visszaszerezte magának házaséletökben az erőszakos befolyás fegyvereit. Az osztrák háború ellen indított szívós támadását is újra kezdte és most már Ranzano, a nápolyi követ, teljes erővel segített neki. A zsidók ellen is rendszeresen dolgozott, olasz honfitársainak szekerét is szorgalmasan tolta. Giovanni esztergomi érsekségének elismertetését minduntalan szóba hozta. Örökös pénzzavarai folytán anyagi kérései is lépten-nyomon akadtak. De János herceget kénytelen volt tűrni az udvarnál. Mátyás gyakran áthivatta a fiát, rendszeres napokat jelölt ki, mikor a fiúnak a királyi asztalnál kell étkeznie, minden külföldi előkelőségnek első dolga volt a fiát bemutatni. Beatrix igyekezett színlelni a jóságos mostohát, de minden szaván, minden tekintetén meglátszott, hogy a gyermeket feneketlenül gyűlöli. És különös volt megfigyelni, hogy maga a fiúcska nem viszonozta gyűlölettel a gyűlöletet. Látható igyekezettel kísérelte meg elnyerni Beatrix jóindulatát, kedveskedett neki, figyelmes volt hozzá, rideg megjegyzéseire egy türelmes kis bölcs mosolygó szelídségével válaszolt. A Borka csodálatos önzetlensége, türelme és önmegtagadása sugárzott róla. Mátyás tudta, hogy Borka és Jánoska mindennap órákat töltenek együtt tanuk nélkül. Hogy ilyenkor miről volt szó, azt senki sem tudhatta. Apa és fiú között soha erről szó sem esett. De azt tudni lehetett, hogy a gyerek mélységes imádattal szereti anyját. Gyakran használt kifejezéseket és egész mondatokat, amelyeken Mátyás hirtelen ráismert a Borka gondolkodási módjára. Nem lehetett másként, mint hogy a fiú minden apróságról hűségesen beszámol édesanyjának, az pedig a maga átszellemült módján lelkére köti, hogyan viselkedjék. A király meglepett emberi tisztelettel szemlélte fiában a Borka lelke nyomát. Mindig nemesnek és előkelőnek ismerte

hajdani kedvesét, de ezek a tulajdonságok most bámulatra érdemes emberi nagysággá emelkedtek előtte. Most kezdte igazában megismerni a boroszlói leányt, mikor már évek óta nem látta. De házaséletének fülledt gyötrelmei között sem sírta vissza. Beatrix úgy élt benne, mint a vérkeringésébe került méreg. Nem küzdhetett ellene, csak csodálkozva vizsgálhatta magában a szerelem rejtelmességét, azt az érthetetlen ösztönt, amely elfordul a jóságtól, hűségtől, odaadástól és vadul kapaszkodik a hűtlenségbe és hazugságba.

Beatrix nyilván most jött rá fejlődő asszonyi tehetségeivel, hogy férje mellett csakugyan nem feleségnek, hanem szeretőnek érdemes lennie. Kissé hízni kezdett, de még mindig szép maradt. És most már egyre nagyobb gonddal kendőzte, ápolta, illatosította magát, drága fürdőket kevert, pazar ruhákra és főként fehérneműre szórta a pénzt. Férjének csókjait olyan lelkes igyekezettel szolgálta, mint ahogy a harctéri katona akarja magát kitüntetni vezére előtt. Mátyás most már semmire sem becsülte benne a feleséget, de a szeretőtől ördögi örömöket kapott. S ha a feleség folytonos kéréseinek, udvari ármányainak, pártfogásainak, hízelgő zsarolásainak ellent tudott volna állani, a szeretőtől alig tudott megtagadni bármit is. Fridrikkel makacsul folytatta a háborút és fiát rendszeres tervvel szoktatta az udvarhoz. Ebben a két kérdésben nem ismerte a tréfát. De minden más dologban pocsékoló gavallérsággal jutalmazta vágyainak tündöklő szolgálóját. Rögtön kibékülésök után kiadta a parancsot, hogy hajót építsenek Beatrixnak. Szórakozó hajót, Dunán úszó kis palotát, pazar berendezéssel, kárpitokkal, szőnyegekkel, heverőkkel, ragyogó ebédlővel, drága képekkel. Nyárára el is készült a mesébe való alkotmány. S mikor először megjelent fáklyáival a vár alatt s a fedélzetre hágó királynét és kíséretét a csepeli cigányok zenéje fogadta, Beatrix elsírta magát a látvány szépségétől és örömétől. A Duna színén millió csillag sziporkázott, a fekete víz álmodozó locsogással verte a bárka oldalát, a nyári este kimondhatatlanul szép volt.

- Köszönöm, - rebegte boldogan.

- Ne köszönd. Szeress.

Az olaszoknak jól ment soruk, a zsidóknak annál rosszabbúl. Beatrix feltette magában, hogy Reb Akiba Kahent elüldözi Budáról. És elüldözte. A zsidó főpap szedte népes családját és elköltözött Prágába. Nardella és férje földbirtokot kaptak. Aversa tovább is ott maradt a királyné szolgálatában, noha a szökési tervben részt vett. Francesco úszott az udvari élet gondtalan örömeiben. És egy napon megjött a hír, hogy a pápa Mátyás szívós szorgalmazására megerősítette Giovannit az esztergomi érseki székben. Ezzel ismét külföldi állampolgár került egy dúsgazdag főpapi stallumba a törvény rendelkezése ellen. De senki még csak pisszenni sem mert. A király az elfolyt huszonöt év alatt teljes és tökéletes hatalmat szerzett magának. Tetteinek nem akadt bírálója, a zászlósurakat szeme intésével kormányozta. Az örvendetes hír után megjött maga Giovanni is. A nápolyi király harmadik fia, a huszonöt éves bíbornok, óriási pompával bovonult Esztergomba.

De az osztrák háború folyt. A király mindennap szorgalmasan dolgozott két bizalmasával, Stein Györggyel és Váradi Péterrel. Hiába könyörgött Beatrix, hiába érvelt Ranzano és hiába jött az új nuncius, Castello püspöke harmadiknak, Mátyás nem tágított. A pápai követ először a császárt látogatta meg, onnan jött Budára. És tárgyalás közben valami olyasféle megjegyzést tett, hogy az ilyen évekig tartó méregdrága hadjárat belső forrásai úgyis előbb-utóbb kiapadnak.

- Igen, - bólintott a király, - híreim vannak róla, hogy a császár az én pénzem fogytában reménykedik. Ezt mondta eminenciádnak is, fogadok.

- Nem tagadom, mondott ilyesmit.

- Úgy. Hát jöjjön most velem. Éppen meg akarok tekinteni valamit, velem tarthat.

Kivitte a nunciust a könyöklőre. Onnan le lehetett látni a Dunával ellentétes oldalra. Lent a völgyben hosszú menet tűnt fel. Nyüzsgő sokaság hajszolt lovakat, a menetet bámész tömeg vette körül.

- Mi ez, - kérdezte Castello püspöke, - nem tudom kivenni.

- Ha jobban odanéz eminenciád, tizenhét óriási ágyút fog látni, mindegyiket tizennyolc ló húzza. Ezeket most küldöm osztrák földre a hozzájok való hadianyaggal és legénységgel együtt. Most jöjjön velem tovább.

A nagy palota útvesztőjében, zeg-zúgos utakon, levitte a nunciust a kincses kamrába. A termek végnélküli során mentek keresztül. Csupa aranyedény, csupa drágakő, csupa gyémánttal és gyönggyel ékes ruha, fegyver, lószerszám. Kelyhek, tálak, szobrok, mind arany és ezüst.

- Ez megdöbbentő vagyon, - hüledezett a nuncius, - hány szekér tudná ezt elvinni?

- Megmértük. Ötven.

A nuncius megnémult. De másnap megint jött új érvekkel felfegyverkezve. Hogy nem méltó egy Mátyásnak a császárral harcolni. Az oroszlán nem harcolhat ilyen elvénhedt egérrel. Aztán meg célszerű volna Fridrik feltételeit meghallgatni. Sőt az igazi az lenne, ha Mátyás és Fridrik személyesen találkoznának.

- Helyes, - felelte Mátyás, - én úgyis indulok seregemmel Ausztriába, a császár megvárhat, ha akar.

A pápa követe nem nyugodott. A legkülönbözőbb béketerveket eszelte ki. Beatrix, Giovanni, Ranzano valamennyien segítettek neki. A király reggeltől estig, sőt olykor éjjel is, ostromlott várnak érezte magát. De állta az ostromot. Elhatározással is, türelemmel is. Az érveket végighallgatta, aztán kijelentette, hogy Fridrikkel nem köt békét, ha a mennybolt leszakad, akkor sem.

Ilkusz, az udvari csillagjós, azt jövendölte volt még a télen, hogy a közeli időkön belül négy uralkodó fogja életét elveszíteni. Mátyás ügyet sem vetett rá. Olyan kétségtelennek tudta, hogy ő élni fog és Bécset el fogja foglalni. Tavasszal csakugyan meghalt Edvárd angol király. Öccse, III. Richárd követte a trónon, hír szerint púpos, nyomorék, rettentő szörnyeteg, aki azzal kezdte uralmát, hogy Edvárd két fiát kivégeztette. Kevéssel utóbb meghalt Lajos francia király, akit tizenhárom éves fia, VIII. Károly követett. Még hátra volt két uralkodó, akinek a csillagok szerint meg kellett halnia. És Beatrix most teljes erővel erre a jövendölésre vetette magát. Szörnyű álmokról panaszkodott és rimánkodott a királynak, ne menjen háborúba, mert ott vész s akkor ő is elemészti magát. Ez sem használt. Mátyás nevetett. Ekkor érdekes és riasztó hír érkezett Budára. Prágában kitört a forradalom Ulászló ellen. Mátyás a részletes jelentéssel azonnal Beatrixhoz sietett.

- Ide hallgass, nagy ujság van. Prágában forradalom ütött ki. Akarod a részleteket hallani?

Beatrix élesen felsikoltott.

- Ulászló meghalt?

Mátyás erősen figyelte az asszonyt, akinek rögtön megeredtek könnyei.

- Várjál türelmesen. Ulászló, mint tudod, pápai nyomás következtében régóta üldözi a kelyheseket, ami elég oktalan dolog, mert ezt a dolgot másképpen kellett volna megfogni. Ne türelmetlenkedj, már mondom. A nép már régóta a végsőkig el van keseredve. Nemrégiben új kolostort építettek Prágában, ez volt a pohárban az utolsó csepp. A nép fegyvert ragadott és elkezdte öldösni a más vallásúakat, katolikusokat is, zsidókat is. A városházát megostromolták, a bírót és néhány tanácsurát agyonverték. Megtámadták Ulászlót is. A főkancellárt és

a kincstárnokot a palotában találták, ezeket megölték. Ulászló menekült. Hitvány, piszok lengyelnek szidták, utána lőttek.

- Meghalt? - kérdezte Beatrix most már szilárdan, de még sírva.

- Várjál. Prágából Kuttenbergbe menekült. Illetve csak szeretett volna. A kaput lezárták előtte. Erre mi történt vele? Nos? Nem halt meg. Sírva fakadt. De miért fakadtál sírva te? Megint oldalfájásod van?

- Gonosz vagy, Mattia, utállak. Én azért sírtam, mert ha Ulászló meghal, az a harmadik uralkodó és akkor már csak te vagy hátra. Téged féltelek, érted sírok. De te gyanusítással fizetsz. Menj, látni sem akarlak.

Mátyás vállat vonva ment vissza dolgaihoz. Szidta magát, hogy ilyen esztelen kísérletekre vállalkozik. Az igazat megtudni ugyis lehetetlen. Egy idegen lélekbe nem láthat bele, csak az Isten. Nagyot sóhajtott és hivatta Váradi Pétert és Stein Györgyöt. Steint mindjárt elküldte a nemrég elutazott nuncius után: adja hírül neki a prágai forradalmat, ami újabb bizonytalanságot jelent és Magyarország számára még kevesebb lehetőséget, hogy Velence ellen forduljon. A törökkel pedig rendben van a szénája. Geréb Mátyás, a horvát bán, éppen most verte meg a törököket, még pedig nagy és jelentős ütközetben, aminek következményei bizonyára jelentkezni fognak.

Csakugyan jelentkeztek, erőteljes formában. Bajazid szultán előtt nem maradt titok, hogy trónkövetelő öccse, Dzsem, a magyar királlyal levelez. És meg tudta mérni azt a veszedelmet, amelyet egy nagy magyar sereg támadása jelentene Mátyás és Dzsem közös vezérlete alatt. Egy téli napon török követ jelent meg Budán. Nem kisebb dolgot kínált Bajazid nevében, mint öt esztendei fegyverszünetet. A követ őszintén és józanul beszélt. Mátyás Fridrikkel folytat háborút, Bajazid Egyiptommal. Mindaketten vállalhatnának egyéb bajokat is, de viszont mindkettejükre hasznosabb, ha kiki teljes erejével élhet. Öt év múlva, ha majd függő háborúikat elintézték és kipihenték magukat, majd megint vitézül összemérhetik erejüket.

Váradi Péter elszörnyedt a török béke gondolatától.

- Felség, ebbül eleg vót. Hogy Hunyadi fiátul melly dógot vár az világ, ne feledjük. Öt esztendő azt töszi, hogy szultán száz évre felkészül. Ez Magyarországnak halála, felség.

Mátyás nem szeretett vitatkozni. Ettől rég elszokott. Kurtán felelt Péter érseknek is. Magában azonnal elhatározta, hogy a török békét megköti. Hiszen ez a béke pontosan egyezik az ő nagy tervével. Öt év alatt okvetlen elkészül Ausztriával, megválasztatja magát németrómai királynak, aztán félreteszi útjából Fridriket, császár lesz és rámegy a törökre Európa egész erejével, talán addig Dzsemet is megkapja. Akkor aztán jönnek a magyar világbirodalom békéjének dicső és gazdag évei. Helyzete most pontosan az volt, ami a cseh háború előtt. Akkor Vitéz János okoskodott. Sőt fellázította ellene az országot. Most Váradi Péter okoskodik. De ebből lázadás nem lesz.

Országos tanácsot rendelt Budára. Az urak megjöttek. De más világba érkeztek, mint hajdan. Az aranybulla országában rendíthetetlen akaratú, kemény zsarnok uralkodott. A főhivatalokban mind az ő teremtményei ültek. A hajdani hatalmas Hunyadi-ellenségek sorra kihaltak. A király minden hatalmat a kezében tartott és nem tűrt ellentmondást semmiben. Most is megnyitotta a koronatanácsot, röviden elmondta a békeajánlatot, s akkor olyan arccal szólította fel az urakat véleményadásra, hogy aki szólt volna, ettől már inkább ülve maradt. De egy ember nem maradt ülve. Főkancellárja, bizalmas tanácsadója, Váradi Péter. Nagy beszédet mondott, nyerset és keményet. Azt fejtegette, hogy Ausztria meghódításának terve szép és dícséretes. De csak addig, míg életveszedelemmel nem jár. A békeajánlat életveszedelmet jelent. Magyarország már eddig is túlságos erőre hagyta kapni a törököt. Roppant nagy

birodalom az, népanyaga kimeríthetetlen. Hunyadi János óta folyton szaporodik és szervezkedik. Még öt évet adni nekik, ez nem kevesebb, mint Magyarország tudatos öngyilkossága. A magyarok megérték, hogy a török feljött Váradig. Majd megérik azt is, hogy feljön ide Budára.

A beszédet halálos csend követte. Mátyás nem válaszolt rá, csak legyintett a kezével. Várta a következő felszólalót. Az a béke mellett beszélt, érvek nélkül, csak éppen mert a király nyilvánvaló szándékának hízelegni akart. Aztán a béke ellen szólt valaki, alázatosan, köntörfalazva, bocsánatot kérve. Most már egymás után álltak fel, béke mellett, béke ellen, de mind meghunyászkodva, a király arckifejezését lesve. Váradi Péter kemény és komor őszintesége egyedül maradt. Az alázatosak áradata elöntötte. A király szavaztatott, a koronatanács túlnyomó többséggel a török béke mellett szavazott. Mátyás felállt, a jelenlevők viharosan éljenezték.

Dolgozószobájában a király odavetette az érseknek:

- Alul maradtál, érsek.

- Alul. Kibül nem következik, hogy igazam ne vóna. Mert így van ez: mastan ásjuk meg magyaroknak sírjokat. Ötven esztendőt nem vetök belé, Magyarország a töröké. Mért? Mert sorát rossz szerint ejtjük. Mastan köllene rámönnünk az pogányra, mastan. Marhánk, katonánk, álgyúnk bővibe. Ü, meg, Bajazid, az szerecsenyökkel kínlódik Egyiptusba. Mastan vóna könnyű elbírnunk véle. Akkort osztán, nem mondom, Fridrikre. De nem addig.

- Királynéval egy követ fúsz te, Péter, - tréfált a király.

- Nem mondhatnám. Királyomot én soha el nem hagyándom. Ű tötte vóna, ha résön nem vagyok.

Mátyás nagy lélegzetet vett. Először irgalmatlanul le akarta szidni az érseket. De ahogy ránézett, meggondolta. Kopott csuhában állott előtte Váradi Péter, mint az igénytelen becsületesség maga. Saját személyére annyit nem költött, mint egy kolduló barát, pedig a kalocsai érsekség jövedelmével rendelkezett. De nem akart semmit, nem kellett neki semmi. Babon, meg lencsén élt, csuháját akkor váltotta, ha misézett. Hű ember volt, szókimondó tanácsos és szeplőtlen hazafi. Hogy most a királyné szökési tervét, amelyről csak ő tudott, szóba hozta, az vaskos gorombaság volt, de azt nem lehetett tagadni, hogy Beatrix a nap minden órájában ármánykodott ellene, ő pedig soha nem tett megjegyzést a királynéról. Most először. Mátyás vállat vont.

- Ne csácsogj. Írjad szultánnak az induciát. Mi módon köll, jól tudod.

Váradi Péter némán kiment. Lenyelte a szégyent, hogy neki kell megírni azt a fegyverszüneti levelet, amelyet Magyarország öngyilkosságának tartott. A levelet átadták Bajazid követének, Mátyás pedig felkészült, hogy személyesen menjen Ausztriába. Nem használt Beatrix kérése és még az utolsó napon is megkísérlett rimánkodása: ne folytassa a háborút, még két uralkodónak kell meghalnia a horoszkóp szerint.

- A háborútól Budán nem fogok meghalni, - felelte a király, - a harcvonalba nem mehetek. A pénz, amit a hetvennyolcas országgyülésen öt évre szavaztak meg, lejárt. Új adó kell, új országgyűlés. Azonfelül a nádor nagyon beteg. Nem hagyhatok itt mindent. Ha csak az életemet félted, ne aggódj. Itthon maradok. De a háború folyik tovább.

Így is történt, Mátyás a palotában ülte meg karácsony ünnepét. Aztán január közepén parancsot küldött Dávidházi kapitánynak, hogy indítsa meg Bruck ostromát. A Pozsony alatt összegyűlt új seregnek pedig megparancsolta, hogy menjen Bécs alá és zárja körül.

Ettőlfogva csak a híreket kellett várni Budán. Dávidházi bevette Bruckot, a falakon maga volt az első. Neukirchen, Markenstein magyar kézre került. A Duna jobb oldalán sem lehetett Bécsbe élelmet vinni. Fridrik már nem volt ott, sőt már Grácban sem volt. Leányával együtt Tirolban húzta meg magát, ezzel is jelezvén, hogy fővárosát ugyan odaadja annak, aki be tudja venni, de makacsul állja a háborút akármeddig. A magyarok elfoglalták Hammersdorfot, s mire május elmult, már Klosterneuburgot fogták körül. Ez is elesett. Bécsben már nagy volt a szükség, a lakosság élelme folyton fogyott.

Ekkor olyan helyről jött rossz hír, ahonnan legkevésbbé lehetett várni: Törökország felől. Bajazid seregei betörtek Moldvába. Kiliát és Akjermánt, a két fontos helyet elfoglalták. Mátyás felháborodott levélben vonta felelősségre a szultánt, hogyan merészel a fegyverszünet alatt magyar hűbéruralma alatt álló kerületbe betörni, holott a magyar hűbérterületek is benne vannak a szerződésben. A levelet követtel küldte. Ez hozta vissza a választ is: a szultán nagyon csodálkozik Mátyás felindulásán, hiszen a hűbérterületek nincsenek benne a szerződésben. Ő biztonság okáért megnézte a szöveget. Nincs benne. Nézze meg Mátyás is.

A király megdöbbenve rendelkezett, hogy adják elő neki az itt tartott másolatot. A hűbéres területeket már olyan gépiesen vették be a kancellisták az ilyen okmányokba, akár csak a dátumot. Lehetetlen, hogy ne legyenek benne. Hozták az írást. A hűbérterületek nem voltak benne.

Mátyás kikelve magából, parancsolta színe elé Váradit.

- Te disznó érsek, mit töttél? Hun vagynak az levelbűl Moldva s az más földek?

Váradi meghökkenve vette át a levelet. Nézte. Elsötétült.

- Nem érthetöm. Kifelejtöttem nyilván. Alázatval instállom felségöd gráciáját.

- De kutya terömtésit, hát így kurtán-furcsán? Vigyázz, mert miként János érsek, mingyán úgyan járol!

A kalocsai érsek felkapta a fejét.

- Úgy nem járhatok. Vitéz más vót, én más vagyok. Király elcsaphat állásombul, kit elhagynom ugyan nagy kedvöm vóna magamnak is. De orcámat meggyaláznia ne akarja felségöd, kit nem érdemlöttem.

- Elhagynod kedvöd vóna? Eriggy. Eriggy Fridrikhöz, kit ellenöm védni akartál. Nyavalyás.

Váradit elhagyta a béketűrés. Hosszú ideje szenvedett a királyné lenyelt ármányai miatt. S most a török békében egész munkája rombadőltét látta. Elfutotta az indulat.

- Máskíppen az érsekvel, király! Máskíppen!

- Micsoda? Szólni mersz urod királyod ellen?

- Királyomhoz tántoríthatatlan vagyok, zsarnokot nem szógállok.

- No takarodj. Egy-kettő. Fridrikhez.

- Ne ingerelj, király, mert odamék. S akkort cifrája jön. Alkobb nékünk békességvel válnunk. Húzódok Kalocsára, ez odvarbul nem kérök. Taljánoknak való, nem derék magyarnak.

- Szád ne járjon, hé, - szólt a király remegve, felindultan.

- Aversával szólj ez hangon, király. Ha mersz.

- Hallgass, kutya!

- Micsoda? Kutya? Ezt is mondjad Aversának! Vagy dereka-riszáló feleségödnek, olasz cafatnak! Esköm az egy élő Istenre, hogy amaz Ulászló-dógot szétkiáltom mend Magyarországon, hogy seprűvel kergessék innen. Ha az dibdáb király nem bír véle. Férfi vagy te, király? Elmondom! El!!

Mátyás ráugrott az érsekre és már felemelte öklét. De az meg sem rezzent, csak nézett rá indulatban ragyogó szemével, konokul. A király leeresztette öklét. Csengetett.

- Két alabárdost! Érseköt elfogom. Várbörtönbe véle.

Váradi lerázta magáról a két fegyverest. Nem nézett vissza a királyra, ment közöttük szilárdan, egyenesen. A király egyedül maradt. Fáradtan leült asztalához és tenyerébe temette arcát. Megérte, hogy akadt Magyarországon, és pedig tisztességes és feddhetetlen ember, aki szemébe vágta, hogy nem férfi. Szemében a düh és szégyen könnyei jelentek meg. S ha az érsek indulatos esküjére gondolt, dühe és szégyene tízakkorára nőtt. Akkoriban a Beatrix szökési szándéka nem tudódott ki, legalább is minden látható nyom nélkül elmult. Jánoska születésnapja a királyné részvételével kitűnő rendben lefolyt, a botrány nem szivárgott ki. Most ez a vadember, ez szétkürtöli a szégyent a világba. Pedig megteszi, ha teheti, mert ennek meggyőződése van és tisztességes. És a királynéra joggal haragszik. Ennek örökre be kell fogni a száját.

Azonnal intézkedett, hogy megbízható ember vigye Árva várába az érseket. Az úton nem szabad beszélnie senkivel, vigyázni kell, hogy levelet ne csempészhessen senkinek. A fogságban tisztességes szállást, élelmet és bánásmódot kapjon, de szólania senkivel sem szabad.

Beatrix kitörő örömmel hallotta a hírt. Rohant férjéhez, nyakába borult.

- Végre kidobtad ezt a hamis kutyát. Korábban kellett volna!

- Mondok neked valamit, Beatrix. Kevés ilyen derék és hű emberem volt egész életemben.

- És mégis lecsukatod?

- Mégis. Mert különben mindenki megtudja, hogy el akartál szökni Ulászlóhoz.

- Ölesd meg, - kiáltotta Beatrix, - azonnal ölesd meg!

- Jól van, most hagyj egyedül.

Másnap Giovanni jött be Esztergomból. Nagyon komolyan beszélt sógorával. A pápa nevében felkérte, hogy Váradit tüstént bocsássa szabadon. Mátyás a kérést röviden megtagadta.

- De hát mit vétett ez az ember?

Mátyás ránézett Giovannira. Az nem tudott semmiről semmit.

- Mindegy, hogy mit vétett. Kimondtam, így lesz. Ha a pápa maga jön ide, akkor is így lesz. Most pedig bocsáss meg, mert el kell mennem.

- Hova mégy?

- A fiamhoz.

IX.

Tavasszal meghalt a fiatal Kázmér lengyel herceg, Ulászló testvéröccse, ugyanaz, akit valaha Vitéz Jánosék meghívtak magyar királynak. Úgy lehetett magyarázni, hogy fejedelmi személy halt el benne, tehát a horoszkóp jövendölése már csak egyet követelt. Ez a pápa lett. Nem volt megelégedve azzal a békével, amelyet a verekedő olasz államok Mátyás beavatkozása nélkül kötöttek egymással. Megütötte a szél, meghalt. Utódául egy hatgyermekes családapát választottak a bíborosok, Giovanni Cibo bíborost, aki előbb világi pályán indult el, családot alapított, majd felesége halála után papnak ment. Azt rebesgették, hogy az egész konklávét lefizette, úgy választották meg. A bíborosok mindenesetre kikötötték, hogy fiait nem nevezheti ki a pápai állam egyik várának parancsnokává sem. Az új egyházfő a VIII. Ince nevet vette fel és uralmát azzal kezdte, hogy adófizetésre szorította Ferrante királyt.

Meghalt még valaki, akinek elmultát nem mondták meg előre a csillagok: az öreg Guti Ország Mihály nádor elköltözött az árnyékvilágból. Huszonhat esztendeig szolgálta királyát a nádori székben, mint vakon engedelmes, hű szolga. Mátyás meggyászolta, Dóczi Orbánt tette nádorhelyettesül, aztán most már maga ment a harctérre, hogy Fridrik ellen átvegye seregei vezetését. Az új pápa ugyan váltig kérlelte, hogy csatlakozzék egy most már igazán megindítandó keresztes háborúhoz, de ő nem látott, nem hallott semmit. Ment nagy terve után, Bécs kellett neki.

A táborba magával vitte fiát is. Jankó vértet kapott, lovagi sisakot. Paripája előtt apród vitte a címert, amelyen semmi jele nem volt látható a törvénytelen származásnak. Beatrix tett ugyan megjegyzést erre, de Mátyás röviden válaszolt:

- Ha én megparancsolom, hogy a Duna felfelé folyjék, akkor a Duna felfelé fog folyni. János címere ez marad.

Ott lovagoltak az induló menetben apa és fia, hátok mögött elmaradtak a pozsonyi tornyok. A fiú hibás lábával is elég jól ülte a lovat, hideg és kényelmetlenség miatt nem panaszkodott. Apja folyton aggódó figyelemmel szemlélte, általában meg volt vele elégedve, de takarékoskodott a dícsérettel, inkább szólongatta:

- Igenyöst tartsad derekadot. Miféle királyfi, ki az lovat görbén üli?

Mert beszélgetéseikbe már belecsúszott az a szó, hogy királyfi. Ugolettinek meghagyta volt a király, hogy a fiúban észrevétlenül keltse fel az uralkodói ösztönt. De erre nem is volt szükség. Hunyadiné már megelőzte az apát is, a nevelőt is. Jánoska tudta, hogy apja után majd neki kell királykodnia Magyarország felett. Most már nyíltan beszéltek róla az udvarnál is, olykor a forma kedvéért hangoztatva azt a gyenge fenntartást, hogyha a királynénak fia születik, akkor a kis herceg utódlási jogai elesnek. De ezt a lehetőséget, magának a királynénak kivételével, már senkisem vette komolyan. Csak olyanok akadtak, akik úgy tettek, mintha hinnének benne. Ilyen volt Bakacs Tamás, aki pályáját a királyné kegyeire és hajlandóságára alapította. De ő is csinyján viselkedett. A kis hercegben az udvar a trón örökösét kellett, hogy lássa.

A gyerek boldog volt, érdeklődő és eleven. Most látott először hadat. Apja szüntelenül magyarázott neki. Mutogatta a fegyvernemeket, amelyek elvonultak mellettük, ha megálltak a kísérettel. Magyarázta neki, hogy miről lehet megismerni a zsoldosok nemzetségét. Hogy az ágyút hogyan szállítják. Hogyan vernek sátort. Hogyan tisztítják a lovakat. Melyik ponyva alatt van ágyúgolyó és melyik alatt puskapor. A fiú élénken figyelt és maga is sokat kérdezett.

Korneuburg volt az első ostrom alatt álló vár, amelyet elértek. A királyi sátrat felállították s benne két hálóhelyet vetettek. Mátyás azonnal fogadta az ostromló kapitányok jelentését. Azok beszámoltak róla, hogy a várban lóhúst, macskahúst és megfőzött bőröket esznek, az őrség már nem soká tarthatja magát. A császár elrendelte, hogy a még hatalma alatt álló városokban mindenütt miséket mondjanak és körmeneteket tartsanak a vár érdekében, de ezek nyilván kevés foganattal jártak. Az ostrom most éppen nem is folyt, mert a védő őrség fegyverszünetet kapott azzal a feltétellel, hogy ha záros határideig nem érkezik felmentő sereg, a vár megadja magát. És felmentő sereg nem érkezett. Helyette Mátyás táborába érkezett új szilézíai sereg, valamint megjöttek azok a csapatok is, amelyeket eredetileg Moldvába küldött a török ellen, de miután Váradi szerencsétlen fogalmazása kiderült, Mátyás ezt a haderőt is Ausztriába rendelte. A vár a kitűzött határnapon, december elsején megadta magát. De király még nem vonult be. Csúnya, hóviharos idő járta. Ő pedig a fia kedvéért szép, ünnepélyes bevonulást kívánt, tiszta időben, napfényesen csillogó fegyverekkel, tömérdek nép sorai között. Három nap mulva kisütött a nap. A bevonulást nagy dísszel, zászlósan, zeneszóval megtartották. A nép kíváncsian mutogatta egymásnak a nagy és híres király kicsiny fiát. János nyájasan, de büszkén tisztelgett a tüntető lármára, ahogyan apja megtanította.

A városban szállást foglaltak. Mátyás holmiját tüneményes gyorsasággal állították fel egy palota kiürített szobáiban. Kis idő mulva már megkezdhette a kihallgatásokat. De előbb maga elé ültette a fiát.

- Idehallgass, Jankó. Mastan egy lovag jőend bé. Fontana nevezetű, kit immár esmérsz. Gabriele bíborosnak onokaöccse. Milánóba kűdöm, hogy néköd arát nézne. Ki uralkodik Milánóban, halljuk?

- Giangaleazzo Sforza herceg, ki mellett kormányoz nagybátyja, Lodovico Moro.

- Jól vagyon. Ez Sforza hercegnek vagyon Bianca testvéri, kellemetös hercegnőcske, európai odvarok menden hercegnőjei közt legdúsb, leggazdagabb. Ezt vöszöd, fiam. De ez dologrul akárkinek ha elejtsz egy árva szót is, mentön agyonvághlak. Olyan titok ez.

- Igenis, uramatyám.

- No. Lássuk Fontana uramot.

Csengetett. Alabárdos ajtót nyitott, belépett a diplomata, bizalmas küldetések megbízható mestere, akit Beatrix nem szívelhetett, mert ez többet tudott, mint ő. Fontana mély meghajlással köszöntötte előbb a királyt, aztán a herceget. Majd pedig átvette azt a piros pecsétes levelet, amelyet a király most vett elő záros ládikából.

- Mikor indulsz, Francesco? - kérdezte olaszul a király.

- Akár ma, felséges uram.

- Jó lesz még ma. Valamit még mondanom kell. Ha Lodovico hercegnek előadod tervemet, ő esetleg felveti azt a kérdést, hogy mi lesz János herceg helyzete, ha Beatrix királynénak fia születik. Erre azt fogod felelni, hogy ez majdnem kizárt eshetőség. De ha mégis beteljesednék, ami hő óhajunk mindnyájunknak, akkor az újszülött csak a magyar koronát kapja, János herceg pedig cseh király lesz és Ausztria hercege. Mert a Habsburgok trónját is neki szándékozom adni. Azonkívül megtartja azokat az uradalmakat és várakat, amelyeket most is bír. Az maga fejedelmi vagyon.

- Igenis, felség. A jegyzék nálam van már.

- Jól van. Egyáltalában biztosítsad a milánói udvart a felől, hogy minden körülmények között biztosítani fogom a fiamat, mert úgy szeretem, hogy a szemem fényét is odaadnám érte. Ezt így mondd.

- Igenis, felség.

- És el ne felejtsd emlékeztetni a családot arra a meleg, személyes barátságra, amely a néhai Sforza herceget boldogult atyámhoz kötötte. Most elmehetsz. Még ma indulsz.

Fontana mélyen meghajolt kétszer. Aztán elment.

- Megértötted, fiam?

De Jánoska nem tudott felelni, mert sírt. Apja szeretetének ilyen erőteljes kijelentése megindította érzelmes gyermeki szívét. Odaugrott Mátyáshoz és átkarolta a nyakát. Szólni nem tudott. S az apa, aki először rendre akarta utasítani a puhaságért, maga is átadta magát a megindultságnak. Magához szorította a gyereket és jobbról-balról megcsókolta. Aztán megsímogatta finom haját és szemébe nézett.

- Az szeretetöt nem ingyér adom. Megszolgáljad. Ügyeközz, dógozz, tanulj. S még egy dógot. Odvarnál fogod hallani, hogy királyné bátyjának, Federigo hercegnek jányát kéne feleségül vönnöd. Bólints, ha hallod, mit se tudj. Megértötted? Ez milánói szándékomot királyné ne tudja. Okos fiú vagy, többet nem mondok.

Jánoska szipákolva bólogatott. Aztán visszaült a helyére. A király folytatta a kihallgatásokat. Fia végig ott ült, hogy tanuljon. S a kihallgatások most sokkal lassabban mentek, mert Mátyás némely részletet a fiú kedvéért tövirül-hegyire elmagyaráztatott.

Korneuburgból, átkelvén a befagyott Dunán, Klosterneuburgba vonultak, onnan pedig már Bécs felé. Wäringben megállapodott a király, ezt tette főhadiszállásának. A város ostroma megindult. A hidat három erősség védte, jól felhányt földsáncok. És Jánoska meglátta az első ütközetet. Apja serege megtámadta a sáncokat. Kettőt mindjárt meg is vettek, de a harmadikat keményen védte a császári parancsnok, azzal nem boldogultak. A gyerek végignézte a visszatérő sebesülteket, szörnyű sebeiktől majdnem elájult. S mikor egy átdöfött ember ott halt meg előtte, hányni kezdett. Apja csak legyintett. Majd megszokja.

Bécsben is fogyott az élelem. Fontos volt, hogy a város ne juthasson új szállítmányokhoz. Mátyás erős láncot húzatott át a folyó felett. De egyszer csak négy eleséggel rakott hajó jelent meg a vízen. Teljes erővel eveztek is, a Duna sodra is segítette őket: a lánc elszakadt. A hajók tovább úsztak Bécs felé, a magyar ágyúk nem tudták őket eltalálni. Mátyás rengeteg hordót rakatott meg kövekkel, s azokat a mederbe süllyesztette. S a mesterséges zátony fölé most már három láncot húzatott. Közben szárazföldön is folyt a harc. Egy vékony vonalon Bécsnek még összeköttetése volt a szomszéd vidékkel. Ezt a vonalat megtámadták a magyarok és elfoglalták. Bécs körülzárása teljes lett. És január huszonkilencedikén déli tizenkét órakor, hogy a Nándorfehérvárra emlékeztető óra jó előjelnek számítson, eldördültek az első ágyúk. Jánoska maga sütött el egyet, kanóccal a kezében, apja felügyelete alatt.

Erre megjött a békeajánlat. A császár elküldte Pruschenck nevű emberét, hogy lépjen érintkezésbe Mátyás egyik morva bizalmasával, Schwarzenberg Jaroszlávval. Hátha lehetne valamit csinálni. Semmi másra nincs szükség, csak ismerje el Mátyás a huszonhárom évvel ezelőtt kötött szerződés értelmében a Fridrik, illetve Miksa főherceg magyar trónutódlását. Az a szerződés ugyanis kimondja, hogy amennyiben Mátyás törvényes utód nélkül halna el, a magyar korona Fridriket illeti. Törvényes fia pedig mindeddig nem született.

- De még élek, - mondta a király a jelentésttévő Schwarzenbergnek, - és még lehet törvényes fiutódom. Másodszor pedig abban a szerződésben nincs szó törvényes, vagy törvénytelen születésről. Csak fiutódról. Fiutódom pedig itt ül mellettem. És élek. És egészséges vagyok.

- Felség, - mondta zavart mosollyal a morva úr, - kellemetlen erről beszélnem, de talán jobb, ha elmondom. Fridrik császár megcsináltatta felséged horoszkópját. A horoszkóp azt mondta, hogy felséged rövidesen...

- Meg fogok halni. Butaság. Eszem ágában sincs meghalni. Most menj és számolj be tárgyalásodról teljes részletességgel János püspöknek. A választ majd megírom. Hozzád fogom címezni, hogy add át Pruschenck úrnak, hogy adja át a császárnak. Én a császárral nem állok szóba. Akarsz még valamit?

- Igen, felség. Személyes ügyben. Felségednél ellenem ármánykodni fognak. Akármit hall rólam felséged, azt ne higyje el.

- Úgy. És miért gondolod, hogy nálam el akarnak gáncsolni?

- Mert itt reggeltől estig nem folyik másról szó, mint a magyar trónutódlásról. Én pedig János herceg lelkes hívének vallom magamat. Mások nem hívei a hercegnek.

Mátyás ránézett Schwarzenberg Jaroszlávra.

- Én itt mindenkinek a veséjébe látok. Elmehetsz.

A levelet maga diktálta aztán. Hevesen, haragosan, gorombán.

> ... Nyilván tudjuk és értjük, hogy a császár és övéi semmi másban nem reménykednek, csak halálunkban, ezt sóváran várják és mindent erre az egy kockára tesznek fel. Azonban nagyon meg fognak csalatkozni, mert nagy bajukra és kárukra meglátják, hogy nemcsak igen soká fogunk élni, hanem életünk az ő számukra elviselhetetlen lesz. S ha már ilyen örömmel és vágyakozva várnak halálunkra, ajánlatukra nem is lehet semmi válaszunk, mert jövendő barátságunknak semmi alapját nem láthatjuk. Ha a császár módot tudott volna mutatni, amire valami reménységet alapíthattunk volna az egész kereszténység dolgában, és országunk dolgában is, amely annyi esztendőn át állott helyt a török ellen, örömmel hajlandók lettünk volna ő császári felségével megegyezni. De mivel ez nem így van, ők a mi halálunkban reménykednek, mi azonban élünk és Isten segedelmével az ő nagy bosszúságukra még soká akarunk élni, ennélfogva nagy szorgalommal fogunk azon igyekezni, hogy a Nestoréhoz, vagy Matuzsáléméhoz hasonló hosszú életünk az ő számukra rendkívül kellemetlen, nehéz és káros legyen. Kelt Bécs alatti táborunkban.

Mikor a levelet elolvasta, úgy találta, hogy az nagyon mérges és sértődött. Nagyon mutatja, mennyire bosszantja őt, hogy halálát várják. De azért nem változtatta meg a levelet, elküldte így. És az ostromot hevesen folytatta. Néhány napra ugyan el kellett mennie Korneuburgba, mert értesítették, hogy Bajazid szultán követséget küldött hozzá, s azt kellő fénnyel el akarta fogadni, de miután fiával együtt meghallgatta a törököket és a moldvai félreértést tisztázták, megint visszatért Bécs alá. Az ágyúk szüntelenül szóltak. Most már elesett a harmadik földvár is. A híd a magyaroké lett. Most már lehetetlen volt Bécsbe élelmiszert csempészni.

Mialatt a tűz éjjel-nappal rontotta a falakat, a király kiszakított egy seregrészt és elment Ebersdorf ostromára, mert nyughatatlan és haragos tettvágya mozgást kívánt. A királyi sátrat nem vitte magával. Fiával együtt egy parasztviskóba költözött. Második éjjel rettentő robajra ébredt. Vályog és szalma hullott rá. Egy szempillantás alatt felugrott fekvőhelyéről és első gondolatával fiát kereste. A lehulló szalma meglobbant az éjjeli mécses lángján. Annak világánál látta Jánoskát rémülten felugrani. Kézen ragadta és kifutott vele a viskó elé. A vályogos ház tetejét ágyúgolyó szakította be. Meg is ölhette volna akár őt, akár fiát. A robajra a környezet is felébredt. Futkároztak, kiabáltak a sötétben. Zűrzavaros lárma hallatszott, fáklyák imbolyogtak.

Egy másik viskóban beszélték meg az ágyúgolyó esetét. Mindenki Jánoskát tudakolta. Az érdeklődők kezet csókoltak és szerencsét kívántak neki, alig tudtak mozogni egymástól a szűk parasztszobában.

- Nem véletlen vót, - mondta jelentőségteljesen Bakacs Tamás, - jól célozták az várbul.

- Badarság, - vélte a király, - várbéliek nem esmérik szállásunkot.

- Ha akada, ki béárulja, esmérik.

- S ugyan ki?

- Szép özvegyé ez vár, felség, - mondta Bakacs vállat vonva, - sok gavallérjai vagynak az ilyennek.

- Ne szólj bolondot, - vágott közbe egy kapitány, - iszen közönségösen tudatik, hogy ez özvegy szeretője Schwarzenberg Jaroszláv.

- Ugyan ugye, - csodálkozott Bakacs, - nem tudám ezt.

Mátyás élesen ránézett Beatrix hű emberére, Bakacs Tamásra.

- Jaroszláv úrban miként magamban, úgy bízok. Ezt elmédben vésjed. Mastan alunni.

De csak lefeküdt az új hálóhelyen fiával együtt, aludni nem tudott. Beatrixra gondolt, a szívós és konok, az imádott és gyülölt asszonyra, akinek még ide is elér ármánykodó szándéka, a János ellen folytatott külön háborújának ravasz hadimozdulata. Ez a Bakacs a János-ellenes párthoz tartozik. Vannak sokan. Szapolyai István is. Bátori István is. Még Dóczi Orbán is, aki különben olyan derék és önfeláldozó ember. Még a Geréb-rokonságból is ketten, Péter és Mátyás. Ezek nem arra a távoli időre építenek, mikor János a trónon fog ülni, hanem a jelenre, a királyné mostani erejére és befolyására. A legegyszerűbb lenne kihajigálni őket egytől-egyig, akár le is csukatni őket hét lakat alá. És Jánost hivatalosan trónörökössé választani az országgyűléssel. De ez lehetetlen. Beatrix keze mindenben benne van, lassanként pártot szervezett magának, külön erő az országban. Még így is el lehetne bánni vele, ha nem lenne egy mindennél nagyobb ereje: az a lobogó és dühös vágy, amely most is megremegteti a királyt az ebersdorfi vár alatt a vályogviskóban, mialatt fia szabályos lélegzete hallatszik mellette.

Ebersdorf harmadnap megadta magát. Mátyás ment vissza Bécs alá. Ott nem jó hír várta. A várbeliek egy kirohanása sikerült, hatvan erődépítő munkást levágtak, az ostromgépek fatelepeit felgyujtották. A király összeszorította a fogát és nagyot lélegzett. Rögtön gyorsfutárokat küldött haza. Még katonát, mennél többet. Kissé tünődött, kiket jelöljön vezérekül. És hirtelen Ujlaki Lőrinc herceg jutott eszébe. Jobb, ha itt van, mint a királyné körül.

Husvétkor megjött Ujlaki Lőrinc az új sereggel. Az ostrom tervét átcsoportosították. A király seregrésze a Schottentort és a Werdertort fenyegette. Az ágyúk keményen dolgoztak. Tűzcsóvákat vető új ostromgépeket állítottak fel, Bécs több helyen égett. Ha a tüzet egyik helyen eloltották, két új helyen lobbant fel. S a fegyverek mellett dolgozott a pénz is. Naponta több kém osont ki a városból. Egyre bíztatóbb híreket hoztak. A falakon túl már macskát, egeret és patkányt esznek a bécsiek. Egy mérő liszt ára százhét arany, egy font lóhúsért hatszor annyi súlyú rézpénzt adnak. A lakosság zúgolódik, tüntetéseket rendez és zavarog. Lorenz Haiden polgármestert és Tenck városbírót meg is ölték. A vezérek már csak azzal tudják a polgári lakosságban a lelket tartani, hogy Miksa főherceg közeledik a burgundi és német felmentő sereggel. De már ez sem sokáig használ. A nép bámulatos híreket terjeszt Mátyásról. Vannak, akik megesküsznek, hogy látták a Drei Raben-fogadóban kerékgyártónak öltözve, mások parasztruhában látták tojást és vajat árulni.

Végre május tizennegyedikén, egy szombati napon békeküldöttség jött a várból. Papok, majdnem egytől-egyig a bécsi egyetem tanárai, egy prépost, a karmelita perjel és hat előkelő polgár. A király terített asztalnál várta őket, jobbja felől fiával. Ebéddel kínálta a kiéhezett követeket, úgy beszélgetett velök. Azok a békés lakosság nevében rimánkodtak, hogy a király kímélje meg a várost és forduljon Ausztria egyéb részei felé. Mátyás igen kegyes volt hozzájok. Azt felelte, hogy hat napi haladékot ad nekik, addig a feltétlen meghódolást gondolják meg.

Egy hét mulva megint jöttek a papok. Arról panaszkodtak, hogy ők megadnák már magokat szívesen, de a fegyveres őrség makacskodik. S ők tulajdonképpen békét közvetítenek két ellenség közt, magokat nem érezvén ellenségnek. Most már részletes tárgyalás indult. Huszonegyedikén végül megállapodtak abban, hogy ha június elsejéig nem jön Miksa főherceg a felmentő sereggel, Bécs megadja magát. Az őrség szabadon elvonulhat, a város szabadalmai épségben maradnak.

De az őrség már huszonnyolcadikán megúnta a patkányhúst. A kapuk kitárultak és Fridrik serege vánszorgott ki rajta. Mátyás azonnal futárt küldött Pozsonyba Beatrixhoz: jöjjön nagy kísérettel és teljes poggyásszal, Bécs az övék. De még aznap beküldte fiát a meghódított császárvárosba. Azt akarta, hogy János legyen ott az első. Hadsereggel felérő kíséretet adott mellé és rengeteg élelmiszert, hogy a bécsieket megajándékozza. A lovas sereg bevonult a Schottentoron át, élén díszruhás kürtösök között a tizenkét éves herceg. Apja előre megmagyarázta neki és kísérőinek, milyen nevezetességeket tekintsen meg, merre vegye útvonalát, hol pihenjen napközben. A gyerek csillogó szemmel, lelkendezve tért meg este a táborba. Hosszasan mesélte apjának az óriási város csodáit, az épületeket, az Istvántornyot, a kutakat, a tengernyi népet, az üdvrivalgásokat, a dicsőséget.

Június elsején Bécs hivatalosan megadta magát. A király magyar díszruhát öltött. Nyolcezer fegyveres kísérte. A Stubentor irányát választotta. Ott a kőhídon álltak Bécs küldöttei. Ezen, az új polgármester Leonard Frumau von Hirschau egyetemi rektor. Az összes dékánok. Johann von der Schotten prelátus. Klemens Klopfensteiner prépost. Az összes tanácsurak. Mind díszruhában, tündöklő arccal. Mert Fridriket gyűlölték, Mátyás pedig az egy esztendős ostrom nyomorúságának megszüntét hozta nekik. Abban a pillanatban, mikor Mátyás megállt a kőhídon, hirtelen rendkívül erős szélvihar kerekedett. Azt a hatalmas magyar nemzeti lobogót, amelyet a király mellett vitt egy lovas, majdnem eltörte a vihar. S mikor a király lenyúlt lováról a bársonypárnára, hogy megérintse a város kulcsait, mély földalatti dörgés hallatszott és megrengett a föld. Egy pillanatig mindenki megdöbbenve nézett körül. De a földrengés, amely e csodálatos pillanatban isteni jelnek látszott, egyetlen lökés után megszünt. A nép nem is törődött vele. A földrengésnél sokkal nagyobb dolog volt számukra az a hír, hogy a bevonuló sereggel teméntelen élelmiszer érkezik.

Rengeteg ember örömujjongása közepette, porfelhőt kavaró erős szélviharban vonult a menet az István-templomba. Itt rövid Tedeumot tartottak s a hódító király címerpajzsát kifüggesztették. Aztán az egész menet indult a Burgba. Ott Mátyás belovagolt fiával a kapun. Könnyes volt a szeme az izgalomtól. Az ismerős ódon épület harmadszor látta őt. Először V. László foglyaként érkezett ide huszonnyolc esztendővel ezelőtt. Aztán mint magyar király és Fridrik vendége jött tárgyalni, itt vette át Firenze két oroszlánját, itt haragudott meg annyira, hogy csapot-papot hagyva hajóra ült. Tizenöt esztendeje. S most megint itt konganak lova léptei a régi köveken. S a kövek most már az ő kövei. A Burg az övé. A Habsburgok régi Burgja az övé!

Homályosan még emlékezett a járásra. Mikor leszállt lováról s a kíséret tagjai is leszállottak és csörömpölő kardokkal indultak felfelé a lépcsőn, rákiáltott az öreg kulcsárra, aki kétrét görnyedve, boldog alázatossággal tipegett mellette:

- A trónterembe!

Folyosókon fordulva, lépcsőkön lépkedve haladtak előre. Ujlaki Lőrinc nem bírt magával, hangosat kiáltott:

- Hé, Habsburgok, hé!

Neki sok szabad volt, ami másnak nem. A bosnyák király fia volt s a dicsőséges magyar király keresztfia. Többen hangosan nevettek. Mátyás rendreutasítóan nézett hátra, de ő is mosolygott. Beértek a trónterembe. A király megállt és ránézett az aranyozott, kopottas, mennyezetes trónemelvényre.

- Üljünk oda, felség, - szólt Lőrinc herceg.

- Nem ülünk, - szólt Mátyás, - csak hogy üres, azt kévántam látni. Császárt az földrengés kivetötte.

Jánoskára pillantott. A gyerek azonban nem a trónt nézte, hanem a faliszőnyegek képeit. Aztán valamennyien kivonultak. A kulcsár a király és fia számára berendezett lakosztály felé indult. Mátyás elvált a kísérettől. Kézenfogta fiát és visszavonult. Az első szobában emlékezve nézett körül. Itt tárgyalt lélekölő órákon keresztül Fridrikkel, aki gőgös mondataiba annyi megalázás méregcseppjeit tudta elhelyezni.

Minden holmija, s fiának is mindene, helyén volt már, a ládák és szekrények tele. Poggyászát már két napja behozták. Csengőt keresett. S ha hímzett szalagját megrántotta, saját személyzete lépett be. A folyosókat már elfoglalták a magyar alabárdosok. És éppen csak hogy átöltözhetett, már kezdődött a munka. Hatóságok képviselőinek irdatlan hosszú sorát tüntette fel az az írott jegyzék, amely előkészítve várta az asztalon. Szeretett volna az ablakon kitekintve elmerengeni ezen a csodálatos bevonuláson, de most erre sem ért rá. Azonnal megkezdte a munkát. Mindenekelőtt úgy rendelkezett, hogy nem a Burgban kíván lakni. És alkalmas szállást kerestetett.

Keményen dolgozott négy álló napig. Többek között részletesen kidolgoztatta a királyné fogadtatásának részleteit. Beatrix június ötödikén jött meg. Őt is a Stubentornál fogadta Bécs város küldöttsége, de annak élén most már maga a király lovagolt.

- Isten hozott, - mondta halkan a király, mikor megcsókolták egymást, - kimondhatatlanul vártalak.

Beatrix csak mosollyal tudott felelni. Minden oldalról méltóságok vették körül. A menet felsorakozott. Az István-templomba mentek megint. Ott misét kellett hallgatniok. Mise alatt elhallgatott az orgona, Kreuznach egyetemi tanár, a híres tudós lépett elő és nagyszabású beszédet tartott az egyetem nevében. Az egyetem felajánlotta magát a királynénak. Beatrix nyájasan és kegyesen bólintott a tudós szárnyaló latin mondataira. A hosszú szónoklatra a király felelt felesége nevében. Elfogadta az egyetem ajánlkozását és a maga királyi nevében hozzátette, hogy az egyetem kiváltságait nemcsak tisztelni szándéka, hanem azokat szaporítani akarja. Erre megint megzendült az orgona. És mikor az „Ite, missa est” elhangzott, kivonultak a várakozó lovakhoz és hintókhoz. Mátyás beült a királyné díszhintajába.

- A Burgba megyünk? - volt Beatrix első kérdése.

- Nem, angyalom, ideiglenes szállásunk van. Kanzlei a ház neve. De már dolgoznak azon a palotán, amelyet kinéztem magunknak. Jó szállás lesz. Waldner nevű udvari embertől vásároltam. Egyik legnagyobb palotája Bécsnek. Tornyokat húzatok rá, új kapukat csináltatok, kápolnát építtetek.

- De miért nem a Burgban lakunk?

- Mert az ósdi és kopott. Fridriknek jó lehetett. Nekem nem elég királyi. Ez szebb lesz.

- Igen, - mondta Beatrix kedvetlenül - de mégis az a Habsburgok rezidenciája. Annak uralkodói hagyományai vannak. Az előkelőbb.

- Angyalom, én akárhol lakom, az a legelőkelőbb ház. A hagyományokat világéletemben nem tisztelni, hanem alapítani szerettem. Ötszáz év mulva a Burgról senkisem fogja tudni, hogy mi volt, a mi házunk pedig a Hunyadi-dinasztia székhelye lesz. Ezzel igazán megelégedhetel.

Az aranyozott hintó örömujjongó nép sorfala között hajtatott el. Mátyás kiintett a kezével. De Beatrix nem gondolt a tömeggel. Kedvetlen arcán látszott, hogy a lakáskérdés nem tetszik neki.

- És ez az ideiglenes, ahova megyünk?

- Majd meglátod, addig türelemmel lehetsz.

- Ej, - mondta Beatrix idegesen - már el is ment a kedvem ettől az egész Bécstől.

Mátyás nem felelt. Nem akart most veszekedni. De mialatt kezét a felesége fehér, párnás kezére tette, az jutott eszébe, hogy hány esztendő kemény munkájával, mennyi vér és mennyi pénz árán tudott addig eljutni, hogy ő és felesége a bécsi Kanzlei falai között alhassanak.

Az aranykocsi csinos, németes palota kapuján fordult be. Mátyás felvezette feleségét az újonnan berendezett lakosztályokba. Közös hálószobájuktól jobbra sorakoztak a király helyiségei, balra a királyné helyiségei. A királyné öltözőszobájában kulcsra járó vasládikát őrzött egy cseléd.

- Nyisd ki, - szólt Mátyás.

- Ó be gyönyörű, - kiáltott fel Beatrix, mikor kinyitotta.

Nyaklánc volt a ládikában, sok gyémántból, közepén három galambtojás nagyságú kő. A királyné azonnal nyakába akasztotta. Aztán átkarolta férje nyakát. Csók következett. Hosszú és szenvedélyes.

- Most már nem haragszom a lakásért, - mondta Beatrix, - köszönöm a gyönyörű ajándékot. Most pedig át fogok öltözni.

- Segíthetek? - mondta Mátyás forrón.

- Nem, nem, a világért sem, rögtön jön a poggyász, tenger dolgom lesz, estig nem is láthatlak.

Aztán az ablakhoz lépett és kitekintett.

- Szép város ez, mondd? Érdemes volt meghódítani?

X.

„Nos, Mathias, Dei gratia Hungariae ae Bohemiae Rex, Austriae Dux...”

Az okiratok így kezdődtek. Mátyás felvette Ausztria hercegének címét. A Habsburg-ház kezén már alig maradt valami a család ősi birtokából, s annak a kis résznek is előbb-utóbb el kellett esnie. A király azonnal osztrák földbirtokokkal ajándékozta meg Szapolyai István grófot és Dóczi Orbánt. Az okiratba belevétette: „belli jure.” Vagyis a háború jogán. A budai várpalota könyvtárának miniátoraihoz üzenetet küldött, hogy új könyveibe most már az osztrák hercegi címert is diszítsék bele. Összehívta az osztrák országgyűlést, és a rendek, noha Fridrik dühösen eltiltotta őket a megjelenéstől, engedelmeskedtek az új uralkodó parancsának. Mindjárt törvényeket is hoztak. Az egész eddigi adórendszert megváltoztatták. A bécsi városi tanács urai felhívást kaptak, hogy tegyék le a hűségesküt. Megjelentek és letették. S a hűségesküt a király és királyné mellett János herceg is fogadta. Beatrix három éjszakát sírt keresztül, de Jánoska részvételét nem tudta megakadályozni. Akkor beteget jelentett és lefeküdt. Mátyás nem hitt a betegségben, de azért elhivatta az egyetem orvoskari professzorát, Tichtel mestert. Az megvizsgálta a királynét és úgy találta, hogy csakugyan beteg, valami alattomos lázai vannak. A badeni fürdőket ajánlotta. Beatrix, már csak azért is, hogy ne kelljen folyton a gyülölt gyermeket látnia, elkezdte a gyógyítkozást. Udvari hintón kiment reggel Badenbe és este tért meg. A víz használt neki.

- Látod, - mondta Mátyás tréfásan, - mégis csak jól tettem, hogy meghódítottam neked Ausztriát. De a budai vizek éppen így használtak volna.

Ausztria új hercegnője nem felelt. Most mindig rosszkedvűnek mutatkozott. Nyiltan sohasem beszélt Jánosról, de mindennap száz apró jel mutatta az udvarnál, hogy lankadatlan kitartással dolgozik ellene, a János-pártiakkal élesen szembefordul, a maga pártembereit pedig teljes erővel tolja és istápolja. De hogy nyiltan is ki fog törni, a felől nem lehetett kétség. Jánoska házasításának terve nem volt soká titkolható.

Mindjárt az első bécsi napokban határozta el Mátyás, hogy tervét elmondja Beatrixnak. A házasság ellen már úgysem tehetett bárki bármit is, Lodovico Moro elhatározta, hogy unokahugát a magyar királyfinak adja. Követe, Maffio de Naso, megjelent Bécsben, hogy feleljen a Francesco Fontana ajánlatára, száz rőf aranybrokát-szövetet hozott ajándékba, azonkívül egy nagyon szép Madonna-képet, amelyet egy Lionardo da Vinci nevű kitűnő festőnél rendelt volt. Azonban a királyt brokátnál és festménynél jobban érdekelte maga a fejedelmi válasz: az ünnepélyes eljegyzés bármikor megtartható. Mindez eddig bizalmas titokban maradt, még maga a tizenkét éves vőlegény sem tudta. Most Mátyás elhatározta, hogy közli fiával is, feleségével is a hírt. A fiú elég közömbösen fogadta, hogy elveszi Európa leggazdagabb leányát. Sem a vagyon, sem a házasság jelentőségét nem ismerte még. Szorgalmasan tanult és minden nap hosszú leveleket írt anyjának Budára.

Beatrix azonban egyszerűen elájult, mikor Mátyás mindent közölt vele. Eldőlt a karosszéken, elvesztette eszméletét. S mire magához tért, már nem csinálhatott szenvedélyes botrányt, mert udvarhölgyei és cselédei lebzseltek körülötte, akiket férje sebtiben beszólított. Maga a király, a győzhetetlen, a rettenthetetlen, a hős ügyesen megszaladt. Örült, hogy kimondta. Egy kis időt akart szánni arra, hogy Beatrix első dühe elmuljon. S mikor vacsora után, amelyről a királyné fejfájás okán kimentette magát, bement feleségéhez, meglepően nyugodtnak találta az asszonyt.

- Bocsáss meg, - kezdte Beatrix maga, - mai viselkedésemért még magyarázattal tartozom. Ismerem bizalmatlanságodat. Még azt hihetnéd, hogy sajnálom fiadtól a gazdag menyasszonyt. Ülj le ide mellém és add a kezembe a kezedet, akkor jobban tudok beszélni.

Mátyás némán és csodálkozva engedelmeskedett.

- Nézd, - folytatta Beatrix, - engem az hozott ki annyira a sodromból, hogy ha ez a Sforza-házasság létrejön, nekem egy gyönyörű tervem dől romba, amelyet éppen a fiad érdekében találtam ki. Neki a Federigo bátyám leányát kell elvennie.

- Ezt már mondtad, drágám, de én azt hiszem...

- Várjál csak. Nem mondtam még el, hogy mit tudnék ezzel elérni. Boldogult Anna sógorasszonyom francia királylány volt. A francia királytól jogosan lehetne valami szép nászajándékot kérni. És én kitaláltam, hogy mi legyen az. A francia király adja ki neked Dzsem herceget. Nos?

A király meglepetve nézett feleségére.

- Páratlanul eszes asszony vagy. Ezen még gondolkozom. A Sforza-esküvőt úgyszólván elhatároztam, de ezen, amit most mondtál, érdemes gondolkozni.

Beatrix közelebb símult férjéhez. S a király mohón karolta át a kívánatos vállat.

- Csak ne soká gondolkozzál. Gyakran engedsz befolyást nem arravaló embereknek. Ez a Schwarzenberg Jaroszláv például még mindig szabadon mászkál. Pedig majdnem eltétetett láb alól, téged is, a fiadat is.

- Nem, angyalom, - pattant fel élénken a király, - ebben viszont nincs igazad. Jaroszláv úr nekem nagy hívem.

- Úgy. Ha olyan nagy híved, akkor miért szállított titokban élelmiszert Bécsbe az ostrom alatt?

- Micsoda? Honnan veszed ezt a képtelenséget?

- Nekem is vannak forrásaim, nemcsak neked. Állítom, hogy áruló. A baj az, hogy aki a fiadhoz jónak mutatja magát, annak rögtön vakon hiszel. Schwarzenberg Jaroszláv téged meg akart öletni. Pruschenckkel játszott össze, a Fridrik békekövetével. De te nem vetted észre. Mihelyt nem vagyok melletted, az életed nem biztos.

- De azt mondd meg, honnan veszed ezt. Bizonyítékot, bizonyítékot!

- Szívesen. Holnap iderendelem neked azt a tanácsurat, aki tud az élelmiszerszállításról. És most csókolj meg jutalmul, amiért így vigyázok rád.

Mátyás magához szorította a kínálkozó örömet. De mialatt szája ott volt az asszony száján, nem hitt neki. Világosan látta, hogy merre veri a harasztot az asszonyi hajtás. Beatrix be akarja házasítani Jánost a saját családjába. S ha majd trónöröklésre kerül a sor, a család szépen félretolhatja a kényelmetlen herceget és odaülhet a helyére. De mind ezt csak gondolta és nem mondta.

Másnap csakugyan jelentkezett nála egy tanácsúr. Az közvetlenül nem tudott semmit Schwarzenbergről, csak hallomásból. Meg tudott nevezni három embert, akiktől az élelmiszerszállítást hallotta. Mátyás szigorú titoktartásra kötelezte és berendelte azt a három embert. Schwarzenberg Jaroszláv minderről mitsem sejtett. Nyilt és nyájas mosollyal tárgyalta a morva és szileziai ügyeket. Gyakran bement Jánoskához játszani. Nézése hű volt és odaadó. S a titkos vizsgálat megindult ellene. A király ezt temérdek dolga közepette is maga vezette.

Mostanában még többet dolgozott, mint máskor. A hadműveleteket tovább folytatta, hogy Fridrik alól az utolsó darab osztrák földet is kihúzza. Tulln elesett, Grub elesett. Aztán, hogy a háborútól egy kis nyugsága támadt és az osztrák hadjáratot Bécsből intézhette, hozzáfogott régi nagy tervének megvalósításához: meg akarta csinálni a magyar igazságszolgáltatás teljes ujjászervezését. Elékerültek a fiókokból régi feljegyzései, amelyeket hosszú évek alatt gyűjtött. Azokat rendezgette, nézegette, rendszerbe osztályozta. Egy napon aztán munkába kezdett a törvényelőkészítő bizottság, amelybe saját személyes elnöklete alatt gróf Szapolyai Imrét, Dóczi Orbánt, Filipecz Jánost és Drágfi Tamást nevezte ki. Ezeken a naponta órákon át folyó tanácskozásokon Szapolyai Imre már mint nádor vett részt. Mikor az öreg Guti Ország Mihály halála után az illendő gyászidő letellett, ő került a nádori székbe, Hunyadi János hajdani irnoka és jószágigazgatója. Öten tárgyalták a magyar igazságszolgáltatás bajait, s a négy úr gyakran egymásra pillantott tanácskozás közben. A király meglepően ismerte hazája életét. Tudta a kisember napigondjait, megélhetését, hétköznapjait a sártenger, vagy végtelen vadvizek, vagy messzi erdők közepére rejtett falvakban. Ismerte a bíráskodás kibúvóit, tudott furcsa jogi eseteket, s ő maga mondta el tanácsosainak, milyen könnyű bárkinek megélni a jogszolgáltatás zegzugai között. Nem kell egyéb, mint Rómába feljelentést küldeni egy jómódú ember ellen, hogy eretnek tanokat hirdet s gyalázza a pápát. Rómából erre megjön az idézés, hogy a feljelentett ember mentse magát a szentszék előtt. De senkinek nincsen ínyére hónapokon át utazgatni és költeni a pénzt, ha nem muszáj. A feljelentő tehát jelentkezik, hogy jó pénzért visszavonja a feljelentést, különben a vádlottnak vagy el kell mennie Rómába, vagy pedig egyházi átokkal elmakacsolják.

Ausztria kormánya is sok dolgot adott a királynak. Az idegen ország külön közigazgatási rendszerét, kereskedelmi szokásait, bíráskodását meg kellett tanulnia. Azonkívül bonyolult külpolitikája igen sok tárgyalást kívánt külföldi követekkel, saját küldötteivel, tanácsosaival. Most különös figyelemmel kellett kísérnie Fridrik minden lépését. A császár egy pillanatra sem hagyta fel a harcot. Az elfoglalt területeket sorsukra bízta, nem törődött velök. Kunigundát elhelyezte öccsénél, Zsigmond főhercegnél, és németországi körútra indult. Híre járt, hogy mindenütt kolostorokban szállt meg, ingyen véve igénybe a papok vendégszeretetét, borravalót nem adott sehol, sőt minden helyen apróbb kölcsönöket kért. Mennél tovább jutott, annál több lett a pénze. Sorra látogatta a legkisebb német fejedelmeket is, nyilván, hogy lázítsa és szervezze őket Mátyás ellen és előkészítse a Fürstentagot, a következő birodalmi gyűlést. Mátyás nem félt túlságosan ettől a körúttól, erősnek és gazdagnak tudta magát, Ausztria hátralevő részét igen lassan, de annál biztosabban hódítgatta. Mégsem becsülte le Fridrik szervező munkáját. Maga szerkesztett egy részletes röpiratot, amelyben alaposan megvilágította a császár személyét és politikáját s a maga szerepét világosan és okosan igazolta. Ezt a röpiratot kinyomatta könyvnyomdában. Érdeklődve szemlélte a nyomtatványokat, mikor a nyomdász készen küldte őket a királyi kancelláriára. Különös érzést keltett benne saját gondolatait annyi rengeteg példányban nyomtatva látni. A röpiratot aztán szétküldte valamennyi német fejedelemnek, városoknak, főpapoknak, sőt érdektelen udvaroknak is.

Beatrix sokat volt egyedül és sokat sóhajtozott övéi után. Francesco már visszatért Nápolyba, miután négy álló esztendeig volt vendége a budai udvarnak. Giovanni otthon maradt Esztergomban, érseki székhelyén, sőt most ő is hazament látogatóba, Nápolyba. A királyné sűrű leveleket váltott velök, de legtöbbet levelezett a ferrarai Eleonóra hercegnővel, testvérnénjével. Folyton az Este-gyermekeket számolgatta. Isabella d'Este volt a legidősebb, már tizenegy éves és menyasszonya Gonzaga őrgrófnak, a mantuai trónörökösnek. Aztán következett Beatrix, akit nagynénje után neveztek el, menyasszonya Lodovico Morónak, a Jánosféle menyasszony nagybátyjának. Aztán Fernando, nyolc éves. Aztán Ippolito, hat éves és Sigismondo öt éves. Ezek közül az unokahúgok és unokaöccsök közül Ippolito volt a Beatrix kedvence. Hogy miért éppen ez az egy a hat testvér közül, akit nem is látott soha, nem tudta

volna megmondani. De erős családi ösztöne ennél a kisfiúnál nem ismert határt. Gyermektelen anyai érzéseit forró levelekben ruházta erre a kisfiúra, s ha hírt kapott róla, madarat lehetett vele fogatni.

Most, egy októberi napon, fájdalmas hírt kapott Nápolyból: a szabadságon otthon tartózkodó Giovanni meghalt. Beatrix jajveszékelése felverte a termeket. Udvarhölgyei megrendülten állták körül, semmi vigasztalás nem hatott hozzá. Féktelenül gyászolta bátyját, haját tépte dühös fájdalommal, ököllel ütötte a kerevetet, mintha magát a halált akarná megverni. Olykor kissé elfáradt a zokogásban és megcsillapodott, de aztán erőre kapott s a földre vetette magát. Majd feltápászkodott és férjét követelte. Szaladtak a királyért, aki csak az imént ment el mellőle. A síró asszony megfogta férje kezét.

- Mivel vigasztalhatlak, angyalom? - mondta Mátyás gyengéd részvéttel. - Akármit kérsz, megadom.

Beatrix zokogva felelt:

- Mattia, nevezd ki esztergomi érseknek a kis Ippolitót.

A király azt hitte, hogy nem jól hallotta. Fájdalmában talán bolondokat beszél az asszony.

- Hogy mondtad, angyalom?

- Ippolitót már akkor egyházi pályára szánta a család, mikor Eleonora nővérem várandós volt vele. Legyen ő az esztergomi érsek. Ezt az állást már a családomnak adtad.

- De kedvesem, Ippolito hat éves. Hogyan nevezzek ki Magyarország első főpapi állására egy hatéves gyermeket? Ez képtelenség.

- Menj tőlem, - zokogott haragosan Beatrix, - azzal kezdted, mikor idejöttél, hogy akármit kérek, megadod. S az első szavamra azt mondod, hogy képtelenség. Miért volna képtelenség? Ippolito már apostoli protonotárius. De te nemet mondasz. Most, mikor majd meghalok a fájdalomtól. Menj. Nem szeretsz.

És odavetette magát a kerevetre és zokogott. Volt a zokogásában valami ijesztő, valami szenvedélyes erő. Mátyás símogatta a fejét.

- Jól van. Ha képtelenség is, megteszem. De most már csillapodjál.

Beatrix felpattant, férje mellére vetette magát és ott zokogott tovább. Mátyás türelmesen cirógatta és csillapítgatta az asszonyt. Azon gondolkozott, hogy mit fognak szólni ehhez a képtelen kinevezéshez a magyar urak. De ez a gondolat inkább a Beatrix malmára hajtotta a vizet. Mert a király most már annyira nem ismerte gátját akármilyen akaratának, hogy elég volt csak elképzelnie az ellenállást, már afféle zsarnoki csakazértis-indulat támadt benne.

- És úgye, Schwarzenberget lecsukatod?

- Le. Sajnos, akkor is le kellene csukatnom, ha nem kérnéd.

A bizalmas vizsgálat súlyos adatokat hozott napvilágra a felől, hogy a fiatal morva lovag, kapzsi módon növelni akarván vagyonát, bécsiekkel játszott össze az ostrom alatt és nagy mennyiségű élelmiszert csempészett be éppen akkor, mikor a vár kiéheztetése mindennél fontosabb volt. Mátyás meghökkenve idézte maga elé Jaroszláv úr odaadó és őszinte arcát, mikor az figyelmeztette, hogy áskálódni fognak ellene. Ha a csempészésben vétkes volt, vétkes lehetett az ágyúgolyó dolgában is. Kiment a parancs, hogy letartóztassák és vallassák.

Beatrix lassan megvigasztalódott. És napok alatt kitűnt, hogy az esztergomi érsekség kérdésével hasznos volt sietnie, mert már egy hét mulva levél érkezett Milánóból. Sforza herceg, Jánoska leendő sógora, részvétét fejezte ki Giovanni halála felett, egyszersmind arra

kérte a magyar királyt, hogy adományozza az érsekséget egy Sforza-rokonnak, a nemrég bíbornokká lett Don Ascanio Sforzának. Sőt maga Don Ascanio is nagy-sürgősen követül küldte Bécsbe a forlii apátot, hogy a maga részéről is kérje az érsekséget. Mátyást a milánói fejedelem kérése még zavarba hozhatta volna, a Bianca hercegnővel való házasság s a Sforza-házzal való meleg barátság nagyon a lelkén feküdt, de a forlii apát megjelenése megint csak Beatrixnek segített. A magyar dolgokban járatlan pap volt ez. Azzal kezdte, hogy a pápa kinevezési jogára hivatkozott. Mátyás elborulva és élesen kérdezte meg tőle, nem hallott-e soha a magyar király püspökkinevezési jogairól. Aztán az apátot röviden elbocsátotta.

Minden Beatrixnek kedvezett. Schwarzenberg konokul tagadott a fogságban. Nemcsak azt tagadta, hogy Ebersfeldnél elárulta a király tartózkodási helyét az ellenségnek, de az élelmiszerszállítást is tagadta. Pedig az utóbbi most már bebizonyosodott, s megerősítette az előbbinek gyanuját is. A király megparancsolta, hogy faggattassák a foglyot a bécsi hóhérral. Az megjelent kínzóeszközeivel és pribékjeivel a börtönben s már egy negyedórai munka után vallomásra bírta Schwarzenberget. Az mindent megvallott: élelmiszert csempészett Bécsbe és résztvett a király megöletésének tervében, később az egész töredelmes vallomást visszavonta, de ez már nem segített rajta. Mátyás halálra ítélte.

- Úgye igazam volt? - diadalmaskodott Beatrix.

- Az korántsem biztos. Lehet, hogy az az ágyúgolyó, amely majdnem megölt a fiammal együtt, véletlen volt. Nem tudom. De a halált az élelmiszercsempészésért bőven megérdemli. A teljes igazságot soha semmiben nem lehet tudni.

Még egy utolsó misét mondatott Bécsben. Még pedig a bécsi püspökkel mondatta. Ez nem volt más, mint Dóczi Orbán. Ugyanis a volt salzburgi érsek, Rohr Bernát, aki végre is beadta derekát Fridriknek és lemondván Beckensloer javára, kárpótlásul megelégedett a bécsi püspökséggel, Mátyás bevonulása óta nem volt sehol. Félt a király haragjától. Mátyás egy darabig kerestette, aztán elcsapta és kinevezte Orbán püspököt. Ez meg is érdemelte. Aztán meg jó érvnek is ígérkezett, ha a magyar urak zúgolódnak az idegen főpapok miatt, hogy íme, a bécsi püspök magyar ember.

A mise után felszedelőzködött az udvar és hazament Budára. A menetben eddig soha nem látott állatokat szemlélhetett a közbeeső városok ámuló lakossága: azt a tíz tevét, amelyet Bajazid szultán küldött ajándékba az osztrák-magyar-morva-sziléziai monarchia hatalmas uralkodójának. A mesebeli állatok piros rojtos takarókkal szépen felékesítve lépkedtek a nekik szokatlan magas hóban. Beatrixnek jókedve volt az aranyozott kocsi mélyén, meleg prémjei között. Férjének rossz kedve volt. Indulásuk napján végezte ki a bécsi hóhér Schwarzenberget. A hóhér rosszul vágott oda, a nép felháborodott és elsodorta az elítélt mellől, de ez már nem segíthetett rajta, az első csapás ütőeret vágott át, Schwarzenberg elvérzett. Fivére, Tóbiás, azonnal átment a Fridrik pártjára.

Karácsony napjára értek haza Budára, ugyanakkor már szállingóztak a nemesek az ország minden részéből az országgyűlésre. Alig mulasztotta el Budára utazni, aki tehette, mert híre járt országszerte, hogy a király igen nevezetes törvényeket szerkesztett, amelyek az igazságszolgáltatás eddigi módját teljesen eltörlik és a régitől merőben különböző új rendszert állítanak helyébe. Hogy honnan szivárogtak ki a Bécsben kidolgozott törvényjavaslatok részletei, azt senki meg nem mondhatta. Drágfi Tamás, aki a bizottság tárgyalásainak eredményét írásba foglalta s az egész hatalmas anyagot az új törvénykönyvben összeszerkesztette, nem igen beszélt róla senkinek. De az országgyűlésre érkező nemesek már biztos tudomás szerint rebesgették, hogy az új törvény igen szigorú, s a jobbágyokra különösen kedvező. Gyorsítja és rendszeresíti a jogszolgáltatást, és nyilván vége annak a daliás, szép világnak, mikor a nemesember összefuvatta cselédségének seregét és hadat vezetett a szomszéd birtokra, ha valamely birtokrész felett jogi disputa esett. Ilyenkor agyba-főbe verték egymást

uraik igazáért a jobbágyok és kardtól, fustélytól vagy éppen cséphadarótól hullottak, mint a legyek. S ha a kárvallott úr a törvényhez fordult segítségért, akkor az ítéletet nem lehetett végrehajtani. Nem is ment senki a törvény elé, inkább választott bírót keresett, de abban sem volt sok köszönet, mert a „fogott bíró", ha körültekintett a dorongos, buzogányos, lándzsás tanukon, rendszerint úgy ítélt, hogy „az felek maradjonak békével." Akárhogy volt, akármint volt, mindig a gazdagabbnak lett igaza, mert az tudott nagyobb jobbágysereget felvonultatni a kenyerén élő kisnemesekkel, a familiárisokkal együtt. S ha a nádori vándorbíróság, körüljárván az országban, itt-ott megjelent igazságot tenni, a tárgyaláson fegyveres néppel jelentek meg a pereskedők. Rendesen olyan verekedés lett az igazságszolgáltatásból, hogy az felért holmi kisebb török csatával.

De csak kíváncsian érdeklődni jöttek az urak az országgyűlésre, nem vitatkozni. A régi mágnások nem voltak sehol. Azokat a király lassan és szívósan kipusztította a közhivatalokból. Az új zászlósurak nem is mukkantak, ha ő rájok nézett. S a mezei nemes mit mondhatott volna, mikor felolvastak előtte egy hatalmas törvénykönyvet, elejétől végig újat és ismeretlent, amelynek szellemét nem érthette első hallásra, s egyik részlet folytán a másikat elfelejtvén, az egészet lehetetlen volt áttekintenie.

Az országgyűlés hosszú felolvasás lett úgyszólván, semmi egyéb. A rendek hallgatták a királyhozta törvényt és esténként csoportokba verődve egymás szállásán, vagy elfogultan botorkálva a királyi palota ünnepélyének ragyogó pazarságában, tehetetlenül, értetlenül lesték egyik-másik okosabb szavát, hátha az ki tudta hüvelyezni, hogyan alakul ezután a mindennapi élet.

Az évszázadokra szánt új törvényt csak egy ember tudta volna igazán elmagyarázni, mindegyikök közt a legokosabb, a király. Ő még annál a négy bölcs úrnál is jobban látta, hogy mit akar, akik a törvényt az ő vezetése alatt megcsinálták. Ha felállt volna és őszintén beszélt volna, akkor megmondta volna nekik, hogy itt most óriási dolog történik, a legnagyobb földrengéshez hasonló: az igazságszolgáltatás most válik el a közigazgatástól, hogy a kis embernek a nagyúr ellen igaza lehessen. Az eddig fejetlenség és átláthatatlanul bonyolult igazságügyi szövevény helyére három világosan áttekinthető instancia kerül. Legelső a megyei törvényszék, amelyben a szolgabírák ítélnek. Ezek csak független, fenyegetéstől nem félő, előkelő nemesek lehetnek, sőt kötelesek is bíráskodni. Aki nem végzi a bíróság dolgát, azt a főispán bírságra ítéli. Aki pártosan bíráskodik, elveszti becsületét és nemességét. A bíró a király külön engedelme nélkül tanu nem lehet. A megyei törvényszék tárgyalása nyilvános, ott mindenkinek joga van megjelenni. De fegyvert viselni tilos. Ha valaki fegyvert merészel hordani a törvényszék előtt, fegyverét rögtön elkobozzák, s ha nemes, megbirságolják, ha pedig nem nemes, akkor két napra étlen-szomjan kalodába kerül. És kiabálni sem szabad a bíróság előtt, széksértésért is birság jár. Aztán jön a második instancia, a király táblája. Ennek tagjai a nádor, az országbíró, a kancellár, másodsorban a bánok, vajdák és más urak. Ezeknek segítenek a hivatalos ítélő mesterek, akik az irodai munkát végzik, a peres irományokat beszedik, rendezik és a bírák előtt részletesen ismertetik, az ítéletre indítványt tesznek. Ennek tárgyalásai már nem nyilvánosak. A tábla köteles évente kétszer ülésszakot tartani. Aki még a királyi tábla ítéletében sem tud megnyugodni, főbenjáró esetekben provokálhat, vagyis fellebbezhet a királyi kuriához. Itt már a király maga ítél, maga mellé rendelvén a tábla bírái közül azokat, akiket akar. De, ha egyedül akar ítélni, azt is megteheti.

A néma hallgatók nem tudták, mit hallgatnak. Csak egy-egy részlet okozott suttogó izgalmat. Fegyvert hordani tilos? Hát lehet olyan helyzete az életnek, mikor a nemesember ne hordhassa kardját? Az új törvény szerint ime, lehetett.

Már a perrendtartás végtelen hosszú részleteit jobban megértették a hallgatók. A legtöbb pontot kétkedve fogadták: lehet ilyesmit valósággá és gyakorlattá tenni Magyarországon?

Ingatlanperekben kimondta a törvény, hogy négy ülésszak alatt minden birtokpert be kell fejezni. Eddig némely ilyen perre egy egész emberi élet sem volt elégséges, sőt akadt nem egy nevezetes per, amely túllépte a százesztendőt. De az új törvény csak azoknak engedett királyi halasztást adni, akik az országot a harctéren, vagy követségben szolgálták, és azoknak, akik között az örökösödési osztály még nem történt meg. Egy ügyvédnek tilos tizennégy pernél többet vállalnia egy ülésszakon. Az alperest az első ülésszakon nyilvános kikiáltással kell idézni, ítéletet csak a második alkalommal szabad hozni ellene, s ha nem jelenik meg mégsem, csak a negyedik tárgyaláson szabad elítélni. A felek, ha akarnak, kiegyezhetnek, ebben a bíró őket nem gátolhatja. Még az is megegyezhetik, aki véletlenül embert ölt, az áldozat hátramaradottaival. De a szándékos emberölés halállal büntettetik. A fiút az apa bűnéért, vagy az apát a fiú bűnéért nem szabad megbüntetni, mint eddig szokásban volt. Egyházi és világi személyek a törvény előtt teljesen egyformák. A bírák, mikor hivatalukat átveszik, esküt tesznek, hogy szegénynek és gazdagnak egyformán fognak igazságot szolgáltatni, részrehajlás nélkül, gyűlölség és szeretet kizárásával, Isten és lelkiismeretök parancsa szerint. Azok a szabadalmak, amelyek eddig egy-egy kiváltságos embert kivettek a rendes igazságszolgáltatás keze alól, mind eltöröltetnek örökre. És ezentúl Rómában tilos bármilyen néven nevezendő pert magyarnak magyar ellen megindítani.

A felolvasott törvényeket az országgyűlés megszavazta. S a megszavazott szöveg azonnal sajtó alá került. A király a rendek nagy meglepetésére elrendelte, hogy a törvényeket ki kell nyomatni. Erről az érdekes és merész újításról többet beszéltek, mint magáról az új igazságügyi törvényről. De hogy szónokolni is lehessen és hogy a mezei hadak egészségesen kidiskiózhassák magokat, ezen a nagy törvényen kívül még egyebeket is bocsátott a kormány a rendek elé. Például a dézsma behajtásának gyakorlatáról. Itt aztán felszabadultak az öblösök és törvényismerők. Volt, aki egy álló óra hosszat tudott beszélni arról, hogy a dézsmáló nemes a dézsmabirtokos költségére két társat vegyen-e maga mellé, vagy csak egyet. Más szónokok annál a javaslatnál eresztették ki hangjukat, hogy ha valamely nemesi birtokon arany, ezüst, vagy só találtatik, a királynak joga van azt a területrészt kisajátítani és a birtokost hasonló értékű jószággal kielégíteni. Mindezeken a rendek kedvökre elvitatkoztak, és mindenki megelégedetten tért haza.

A király nem nagyon figyelte az országgyűlés folyását. Érdekes külpolitikai fordulattal kellett törődnie. Az új pápa és Ferrante király között háború tört ki. Nápoly eddig azt a kiváltságot élvezte, hogy csak jelképes hűbéradót fizetett a pápának. Incze pápa ezt a kiváltságot visszavonta. Ebből torzsalkodás támadt. A király felháborodott. Egészen más hajlandóságot várt a pápától, aki fiatal pap korában a nápolyi udvartól kapta volt első egyházi méltóságát. Még a Ferrante apja, Alfonso király, indította el a pályáján. De a pápa nem törődött a felháborodással. Ő jól tudta, hogy a nápolyiak között nagy az elégedetlenség Ferrante erőszakos uralma miatt. Tudta, hogy a Sanseverino-család, a Bolzo-család és az Acquaviva-család nyiltan fellázadt a király ellen. Tehát nem engedett követeléséből. Erre Alfonso kalabriai herceg, Beatrix legidősebb bátyja, aki igen izgága természetű ember volt, nem sokat teketóriázott, hanem gyorsan sereget gyüjtött és megindult fegyverrel Róma ellen. Erre az olasz föld valamennyi állama izgatottan nyüzsögni kezdett. Velence és Genova azonnal a pápa mellé állottak, Firenze és Milano Nápoly mellé. Ferrara nagy feltűnést keltve, határozatlan maradt. Ercole d'Este, noha Ferrante király idősebbik leányát bírta nőül, halogatta állásfoglalását. Eleonora nem tudott férjénél elérni semmit. De a másik királylány, Beatrix, megint munkába lépett. Írt Ferrarába, írt Milánóba, írt a velencei signoriának, írt magának a pápának. Itt könyörgött, ott hízelgett, amott fenyegetődzött. És természetesen családi heve legnagyobb erejével férjét támadta meg.

Mátyást ezúttal nem kellett sokáig kérnie. A király meg akarta mutatni, hogy tesz, mikor tehet. Az osztrák háború kevés erejét vette igénybe, a törökkel fegyverszünetben állott. És

hogy a pápa az ő apósára támad, abban saját tekintélyének és Magyarország rangjának csorbáját látta. Nem sokkal az országgyűlés szétoszlása után a trónteremben összegyüjtötte a főpapokat, a zászlósurakat és az olasz államok nála időző követeit. Ezek előtt a trónon ülve, ünnepélyes nyilatkozatot tett, hogy ha a pápa fel nem hagy Ferrante király lázadó alattvalóinak támogatásával, ő megtagadja az egyháznak az engedelmességet, a pápa ellen egyetemes zsinatot hív össze, Velencének pedig, ha a dologba bele merészel avatkozni, hadat izen. Saját főpapjai elhülve hallgatták ezt a nyilatkozatot. De Beatrix arca tündöklött az örömtől.

Soha ilyen gyengéd, törleszkedő, doromboló felesége nem volt a királynak. Letérdelt eléje, átfogta a térdét, úgy nézett fel rá rajongó ábrázattal. Még kezet is csókolt neki, mindig akkor, ha mások látták. János herceghez nyájas volt és barátságos, keszkenőt hímzett neki, tanulását dícsérte. És lelkesen kiáltott fel:

- Ha még Ippolito esztergomi érsek lesz, a lábad nyomát is meg fogom csókolni.

- Megígértem azt is, - felelt a király, - várj türelmesen. És ha kedves vagy hozzám, ne kérj egy napig semmit. Hadd bolondítsam magam, hogy én magam kellek neked.

- Már megint ez a bizalmatlanság, - szólt a királyné és rögtön sírva fakadt, - ha tudnád, mennyire fáj ez nekem.

A király erőteljesen folytatta, amibe belekezdett. Naphosszat végezte a diplomáciai hadjáratot. Levelezett, tárgyalt, tanácskozott. És rövidesen két nagy hírrel lepte meg feleségét. Először azzal, hogy Bajazid útján, aki szövetséges viszonyban állott Velencével, leszerelte a signoriát: Velence nem küld segítséget a pápának. Másodszor azzal, hogy kiadta a parancsot a Nápolyba küldendő magyar csapatok összegyüjtésére. De ugyanakkor szervezni kezdte az új, erős támadást Ausztria ellen. Igen kevés osztrák terület maradt már hódítatlan. Elhatározta, hogy Fridrikkel végez. És ugyanakkor követséget küldött Milánóba, hogy Bianca hercegnőt hivatalosan eljegyezze. Filipecz Jánosra, a váradi püspökre esett választása.

Az öreg császárról gyakran kapott bizalmas jelentéseket. Az még most is a német fejedelmeket látogatta, sőt két emberét is járkáltatta egész német földön, az egyik gróf Werdenberg Hugó volt, császári titkos tanácsos, a másik nem más, mint Beckensloer salzburgi érsek, a hajdani magyar prímás. Nyilván haderőt és pénzt kunyoráltak Mátyás ellen. Sikerült is itt-ott valami hangulatot elérnie. Strassburgból például hire jött, hogy ott Mátyás röpiratának terjesztését a hatóság megtiltotta. Előre lehetett látni, hogy a frankfurti birodalmi gyűlésen meg is fognak szavazni neki valami segítséget. Mátyás vállat volt. A kiállítható hadak erőviszonyait jól ismerte. Azok édeskeveset árthattak neki. Mikor Beatrix, vérszemet kapva férje gavalléros előzékenységétől, megint pedzeni kezdte a Fridrikkel kötendő békét és a Nápollyal ellenséges török-velencei szövetség elsöprését, ő csak elnevette magát.

- Legjobbkor kezded megint, mondhatom. Hát nem látod, hogy a nagy terv a vége felé közeledik?

- Milyen vége felé?

- Fridrik alól ki fogom venni az utolsó talpalatnyi osztrák földet is. Gondolod, hogy egy ausztriai herceg, akinek nincs Ausztriája, ebben a nevetséges helyzetben ott maradhat a németrómai császári trónon? Legfeljebb úgy, hogy én római király leszek. Ha nagyon könyörög, ebbe talán még belemegyek.

- És megválasztanak téged?

- Az majd egy új diplomáciai hadjárat munkája lesz. Bízd csak rám. Mindenesetre választófejedelem kell, hogy legyek magam is. Mint cseh király akartam az lenni, de ez nem sikerült. A cseh királyi címet hordom ugyan, azonban Ulászló is hordja és a sok huzavonában a

választófejedelmi jog nála maradt. Nem baj. Most majd választó leszek, mint Ausztria hercege. Csak még befejezem a hadjáratot, hogy Ausztriából az utolsó kavics is az enyém legyen.

- Ki az ellenfeled, ha választásra kerül a sor?

- Senki. Miksa főhercegnek talán lehetnének esélyei. De azt el tudom intézni. Nagyon népszerűtlen. Onnan is láthatod, mennyire az, hogy Fridrik mindeddig nem merte kitűzni a választást. Most sem meri. Megszereztem a birodalmi gyűlésre szóló meghívás egy példányát. A római királyválasztás nem szerepel rajta. De a következő birodalmi gyűlésen majd szerepel, ezt megígérhetem neked. Aztán már csak egy lépés, és elértem, amiért húsz éve szakadatlanul dolgozom. Egy szép napon majd azt mondom neked: készülj, Bea, megyünk Rómába, császárnévá koronáztatlak Incze pápával, akár tetszik neki, akár nem. S mikor Rómából hazajövünk, örök időkre tönkreteszem a törököt.

Mindezt Beatrixnak magyarázta. De sajátmagának sokkal többet mondott ennél. Közeledvén a hatalmas gondolatnak most már nem nagyon távoli megvalósításához, szabadjára eresztette azokat a béklyókat, amelyeket eddig saját lelkiismeretére parancsolt. Annak az embernek tekintetével, aki most már nem fél semmi önvádtól sem, vádolta magát. Huszonnyolc esztendeje volt magyar király. És hazájának legnagyobb, történelmi gondját nem oldotta meg. Apja nevével járó történelmi kötelességét eddig nem teljesítette. Mióta ő ült azon a trónon, amelyet Isten a keresztény világ őrtornyául rendelt, ő ebben az őrtoronyban más munkát végzett. Törökország hatalmasan gyarapodó birodalom, fejlődésében ő csak ideig-óráig akasztotta meg. Az ő trónralépte óta semmisítette meg az Izlám a kisázsiai keresztény államokat, a Szentföld dicső vállalkozásainak még megmaradt emlékeit. Az ő trónralépte óta jutottak a török katonák Európa és éppen Magyarország olyan pontjaira, ahol azelőtt soha még nem jártak. Az a feladat, hogy apja világraszóló nagy művét folytassa, most sokkal súlyosabb, mint uralkodása elején lett volna. Tagadhatatlan, hogy Vitéz János és Váradi Péter sok igazat mondtak. És meg kell látnia az ősi igazat azokban a bozontos, szakállas, komor magyarokban, akik valaha pártot alkottak ellene, de az ő zsarnoki ereje már rég szétszórta őket. Most azonban ki fog tünni, hogy annyi kínlódás, küzdelem, verekedés, pénzáldozati vita húsz esztendeje után az ő igazságának dicső napja kél a világra. Magyarország olyan hatalmas lesz, amilyen soha a történelemben nem volt. Királya felül fogja múlni az Árpádokat és az Anjoukat. Európán keresztül-kasul, tengertől tengerig a magyarság lesz az úr, ez a furcsa ázsiai fajta, amely ötszáz éve kezdte, de csak most, Mátyás alatt fogja befejezni a honfoglalást. És amilyen birodalmat valamikor majd I. János magyar király és németrómai császár örököl, olyan nem lesz még egy a világon.

Frankfurtból kezdtek jönni a hírek. A birodalmi gyűlés január huszadikán megkezdődött. A napok lényegtelen formaságokkal teltek el. A hét választó közül csak hat jelent meg. Ulászló hiányzott. A király legyintett a jelentésre és az olasz híreket kérdezte.

Egy napon éppen a pesti bíró feleségének dolgát tárgyalta dolgozószobájában. Ez az asszony, név szerint Váczi Gálné, saját felelősségére elfogatta egy ellenséges ismerősét, Kalmár Antalnét, és két napig börtönben tartotta. Mátyás azonnal megparancsolta a pesti tanácsnak, hogy a dolgot igen szigorúan vizsgálják meg. Hogy a bíró felesége belebeszéljen a hatóság dolgaiba, az már kissé sok. Magában elmosolyodott, hogy voltaképpen Beatrix ellen is vizsgálatot kellene indítania. Ekkor jelentették, hogy lovas futár érkezett Frankfurtból. De ugyanakkor minden udvari szabály ellenére berontott Bakacs Tamás, kézenfogva vonszolta maga után a futárt és így kiáltott képéből kikelve:

- Felség, Miksa főhercegöt római királyúl választák Frankfurtban!

A király értelmetlenül bámult rá. A szavakat tiltakozó agya nem vette be.

- Mit... hogy...

Bakacs rákiáltott a futárra.

- Beszélj!

A futár elmondta jelentését. Fridrik császár a birodalmi gyűlés egyik tárgyalási napján váratlanul beszédet intézett a gyűléshez, hogy haladéktalanul válasszák meg utódját, aki a szent szabályzat szerint a római király címét fogja viselni. Ez azért feltétlenül szükséges, mert a magyar király és a török szultán köztudomás szerint szövetséget kötöttek, ő pedig már öreg ember, s ha Isten hirtelen elszólítja, a németrómai birodalom fejetlenül marad itt a sokszorosan megnövekedett keleti veszedelemmel szemben. Jelöltet nem említett, de megjegyezte beszédében, hogy amennyiben olyan valakit választanának meg, aki az osztrák örökös tartományok iránt nem viseltetik jóindulattal, azok örök időkre egy idegen faj hatalma alá kerülnek. A mainzi érsek erre kitűzte a választást. Három egyházi és három világi választó volt jelen. Mind a hatan Miksa főhercegre szavaztak. Ugyanakkor elhatározták, hogy harmincnégyezer katonát és százezer forintot adnak a császárnak a magyar király ellen, még pedig négyezer embert rögtön. Miksa főherceg ünnepélyesen kijelentette, hogy személyesen áll a német sereg élére.

A végét Mátyás már nem hallgatta. Csak intett a kezével, elsöprő mozdulatot tett. Mindenki azonnal némán kivonult. Ő lekönyökölt íróasztalára és arcát két tenyerébe rejtette. Így maradt mozdulatlanul egy álló félóráig. Meg sem moccant. Ekkor Beatrix szakította fel az ajtót.

- Mattia, igaz, amit hallok?

A király lassan felállott és ránézett feleségére.

- Mi történt veled, - szólt a királyné megdöbbenve, - reggel óta tízévet öregedtél...

Ő halkan, rekedten felelt:

- Most hagyj. El kell mennem.

Felcsatolta kardját, fogta kucsmáját. Indult. Beatrix dermedten bámult utána. Ő pedig gyors léptekkel sietett le a lépcsőn. Majdnem futva ment ki a palotából. Ámultan néztek utána a tisztelgő testőrök. Meg sem állt fia palotájáig. János herceg olvasott. Galeotti könyve volt előtte, amelyet a kis hercegnek ajánlott a vídám szerző: „Mátyás király nevezetes mondásairól és tetteiről”. A gyerek felállt és kezet csókolt.

- Valami baj vagyon, uramatyám? - kérdezte nyugtalanul, mikor apjára nézett.

- Semmi, fiacskám.

És nézett maga elé a levegőbe üveges szemmel, értelmetlenül. Majd összerezzent és megszólalt.

- Kit Ilkuszval csináltattam horoszkópjaidot taval, megvagynak?

János ugrott és egy ládából készségesen előkereste a két horoszkópot. Ezeket apja akkor csináltatta, mikor ő tizenkét éves lett. Egyet születése órájában, egyet egy órával később. Mátyás leült és nézegetni kezdte az egyik négyszögletes ábrát, amelyet ketreces, szabályos vonalak hálóztak be, a háromszögekbe írott bűbájos jelekkel. A gyermek születésekor a Mars és a Merkur voltak az uralkodó planéták. Végső következtetésül ezt írta a tudós lengyel: „A legnagyobb hatalom, leírhatatlan javak, szép kitüntetések, kimondhatatlan dicsőség, az apai javak utódlása, eljegyzés egy nagyszerű, hatalmas hölggyel”. Aztán a másikat nézte a király. A János tizenharmadik évének első órájában a Jupiter és a Szaturnus uralkodtak. Végkövetkeztetés: „Az előző horoszkópban mondottak bizonyossággal közelednek a megvalósulás felé”.

- Hiszöd ezt? - kérdezte hirtelen rápillantva fiára.

János zavartan vállat vont, nem tudta, mit illik felelnie. Apja megvetéssel hajította félre a két papírlapot. Megint maga elé nézett, aztán tétován, üdvözlés nélkül kiment.

Lent a kapu előtt megállt. Megszólalt félhangon, holott egyedül volt. Gondolat nélkül nézett a világba, mintha irányt keresne, hogy merre induljon.

- Mastan hová? - mondta dadogva.

XI.

A király még aznap kiment Visegrádra. Az udvari nép elámult ezen az elhatározáson. Visegrád, amelyet a külföldi látogatók földi paradicsomnak neveztek, nyáron valóban csodálatos hely volt tündéri függő kertjeivel, menedékesen emelkedő szintjeivel, de télen nem látta senki. Beatrix mindenáron vele akart menni. Ő ingerülten mentette ki magát: egy napig, vagy két napig teljesen egyedül akar lenni. Ki is ment, csak inasát vitte magával. Felzörgette az ámult kulcsárt, kinyittatott az átfagyott kastélyban két szobát, befűttetett, és átadta magát mélyen töprengő gondolatainak. Felkelt, visszafeküdt a heverőre, le s fel járkált, visszafeküdt. A kulcsárnéval vacsorát csináltatott magának és úgy küldte vissza, hogy alig nyult hozzá. Éjszaka alig aludt valamit. S másnap korán reggel már visszaindult Budára. Nem Beatrixhoz szólt be először, hanem a kancelláriára.

- Mennyire juthata János pispek?

- Valami száz mérföldre, ha nem messzibb.

Leült, gyors levelet írt, pár sorosat.

- Tüstint utánna, megtérne, mihelyt írásom vöszi.

Csak ekkor ment Beatrixot megkeresni. Az asszony aggódva sietett elébe, mikor meglátta. Úgy érdeklődött hogyléte iránt, ahogy a súlyos betegeket szokás kérdezni.

- Nem haldoklom, - felelt Mátyás kissé idegesen, de mosolyogva, - nem kell félreverni a harangokat. Tegnap nagyon bosszankodtam, de aludtam rá egyet. Ma azután rájöttem, hogy az a választás érvénytelen.

- Miért? - ámult Beatrix.

- Mert akár Ulászló jogosult a cseh király választófejedelmi jogát gyakorolni, akár én, egyikünk sem volt ott. Van az én népemnek egy közmondása, amely szerint a levest nem olyan forrón eszik, amilyen forrón főzik. Fridriknek és fiának még lesz néhány kellemetlen perce. Csak éppen látni akartalak, most megyek dolgozni.

Beatrix még nem tudta tájékozni magát, nem tudta, mit mondjon és hogyan viselkedjék. A király már meg is fordult és indult. De ebben a pillanatban megingott. Bútor nem volt a közelben, ösztönszerűen kapaszkodó keze a semmibe fogott. De Beatrix rögtön ott termett mellette és megkapta.

- Szent Isten, Mattia, mi bajod?

Székhez kísérte, leültette.

- Úgy látszik, visszajött a csúzom. A lábamba beleállt a fájás. És még hozzá, ami eddig nem járt vele, erősen megszédültem. De a szédülés már mulik.

Hallgattak. A király pihent és összeharapta a fogát. Majd könnyednek és nyugodtnak akart látszani.

- Ez különben érthető. A harag, mint a régiek tanítják, az epében székel. Ilyenkor az epe elömlik a szervezeten. Az izmokban természetesen fájdalmat okoz, és most, úgy látszik, az agyat is megbolygatta. Vigyáznom kell az ilyen felindulásokkal, elvégre negyvenhat éves vagyok. És nagy politikai hiba volna megszerezni a majomszájúnak azt az előnyt, hogy most meghaljak. Add csak a válladat. Így ni. Támogass kicsit. Egész jól megy.

Beatrix vállára támaszkodva indult kifelé. Keserűen mosolygott.

- Bicegek, mint a fiam.

Kéjesen okozott fájdalmat magának ezzel a gondolattal, maga sem tudta, miért. Beatrix élénken rápillantott, de nem felelt semmit a megjegyzésre. Ehelyett mást mondott:

- Látod, Mattia, most Bellinivel, vagy Lionardo da Vincivel, vagy valami jó olasz mesterrel le kellene festetnünk magunkat. A Hunyadi-ház az Aragoniai-házra támaszkodik, és egész jól megy a dolog.

A király tekintete egyszerre villant egyet. Megállott.

- Köszönöm, angyalom. Már elmult. Egészen jól megyek már magamtól is. Szóval most dolgozom. Igaz, hogy el ne felejtsem: Ippolito érsekségére számíthatsz, az éjjel végiggondoltam az egészet. És az atyádnak küldendő segédcsapatok iránt is intézkedtem. Viszontlátásra.

Elindult egyedül, lábát embertelen fájdalom hasogatta. De összeharapta fogait és ment. A folyosó fordulójánál azonban, mikor Beatrix nem láthatta már, intett az alabárdosnak. Annak vállára támaszkodva, elvánszorgott íróasztala karosszékéig. Leroskadt és becsengette Bakacs Tamást. Meghagyta neki, hogy a németrómai császárság választó-szervezetének leírását valahonnan kerítsék elő. Aztán levelet diktált Sforza hercegnek, amelyben megmagyarázta követe késésének okait. Aztán behozatta az összes sziléziai hercegségek jegyzékét, hogy gondosan végignézze, melyeket juttatott már eddig fiának s melyekre kerülhet sor a közeljövőben. Aztán odatolatta maga mellé azt az asztalt, amelyen Ausztria térképe állandóan ott állt a bejegyzett hadállásokkal, a már elfoglalt területek pontos feltüntetésével. Aztán jelentéseket hallgatott. Megkapta a németrómai császárság fejedelmi szervezetének szabályait. Soká tanácskozott Bakacs Tamással. Esze úgy dolgozott, mint óriás malom. És már kezdett kibontakozni előtte követendő eljárásának rajza. Már diktált, már rendelkezett.

- Csak lábom fáj, - mondta az asztalra ütve Bakacsnak, - eszöm nem fáj. S ha ők szívósok, én is!

- Igenis, felségös úr, - válaszolt hódolattal a pap.

Az új diplomáciai feladat még jobban kiszélesítette a király képzeletében állandóan kirajzolt európai térképet. Balfelé már Franciaországot is belefogta gondolataival, jobbfelé Oroszországot is. Ulászlóban bízhatott, de apjában, Kázmér királyban nem. Ezért helyesnek vélte az orosz uralkodó szövetségével közrefogni Lengyelországot, viszont a francia király szövetségével közrefogni Fridriket és fiát. Mikor pedig felfedezett valamit egy régi másolatban, még a Zsigmond-korabeli császárségi iratok között, kitörő örömmel kiáltott fel. Mert ott azt olvasta, hogy IV. Károly németrómai császár azokra, akik a mindenkori cseh királyt választófejedelmi jogában akadályozzák, ezer aranymárka pénzbírságot szabott. Ulászlót sem hívták meg a birodalmi gyűlésre, őt sem. Tehát valamelyiköknek joga van fejenként ezer aranymárkát követelni a hat választón: a mainzi érseken, a kölni érseken, a trieri érseken, a rajnai főtálnokon, a szász hercegen és a brandenburgi őrgrófon. Kétségtelen, hogy fizetni egyik sem fog. És kétségtelen, hogy Ulászló kapva-kap hatezer aranymárka követelés lehetőségén. Elég rosszul ment neki Prágában, kelyhes népe ki nem állhatta, adót nehezen kapott, minduntalan forradalmak háborgatták.

Elhatározta, hogy találkozni fog Ulászlóval. Amint a váradi püspök visszaérkezett a félbeszakított milánói útról, azonnal Prágába küldte Ulászlóhoz. Előbb jól kitanította, hogyan igyekezzék Ulászló önérzetét felpiszkálni és elégtétel követelésére serkenteni, amiért nem hívták meg Frankfurtba, mintha a világon sem volna. Ugyancsak Párizsba is követséget küldött. Erre a várpalota káplánját, Sankfalvi Antalt választotta ki, aki jól tudott franciául. Járt már követként Krakkóban, Nápolyban, Rómában és mindenütt ügyesen végezte dolgát. Most az volt a dolga, hogy előbb Milánóban felkeresse Lodovico Morót és magyarázza meg neki,

miért késik a János herceg eljegyzése, onnan pedig menjen Párizsba, és Anne Beaujeu hercegnőt, a kiskorú király gyámját, bírja rá a Magyarországgal kötendő szövetségre.

Közben Miksát Aachenben megkoronázták római királlyá. Fridrik, mint a jelentések mondták, már a frankfurti birodalmi gyűlésen is sírt örömében. A koronázáskor megint sírt. Boldog apa és boldog fiú léptek ki a templomból. És mindjárt útra keltek a Habsburgok hatalmi vágyainak burgund földje felé, Brüggébe és Gentbe.

Ennek a koronázásnak a híre szenvedélyes családi jelenetet okozott a házastársak között. Mátyás sokat szenvedett egyre kínzóbb lábfájásaival, állandóan gondterheltnek látszott, ingerült volt és idegeskedett. Most látszott meg rajta, hogy a Miksa főherceg megválasztása mennyire megrendítette. Valóban éveket öregedett az utóbbi hetek alatt. Régi jókedve, vacsorázó kedélyessége nem volt sehol. Attavante és mások a leggyönyörűbb könyveket csinálták számára, a híres Bisticci a könyvkereskedésébe került legérdekesebb ritkaságokat küldte el neki, ő a legszebb dolgokat is immel-ámmal lapozgatta. Szeretett egyedül lenni, gyakran üldögélt tétlenül, komor gondolatokba mélyedve. Sőt néha jobban esett feküdnie, fájós lábával még az ülés is terhére esett. Dolgozószobájába heverőt állítatott be, s néha kihallgatásait is úgy intézte, hogy azon hevert, vastagon bepólyált térddel. Embereivel mord volt és türelmetlen. A szokottnál is rosszabb napjain reszketett tőle az egész udvarnép.

Egy ilyen rossz napon érkezett az aacheni koronázás híre is. Beatrix megint elkezdett példálódzni, hogy bele kellene törődni az egészbe, Bécs megtartásával valahogyan békét kötni és teljes erővel menni az olasz földet is fenyegető török ellen. Mátyás eleinte türelmet erőltetett magára és mint szokta, békességesen válaszolgatott. De türelme ezúttal nem tartott sokáig. Fájdalmaitól nyögve kitört és kurtán rászólt Beatrixra, hogy ezt a tárgyat hagyja abba. Beatrix maga is ideges volt ezen a napon, nyilván saját olasz környezetének valami udvari kellemetlensége vette el a kedvét. Kihívóan válaszolt, hogy ő Magyarország koronás királynéja, akibe nem lehet belefojtani a szót.

- Magad mondtad egyszer, hogy legfontosabb tanácsosodnak tekintesz. De neked csak olyan tanács kell, ami kedvedre való. Ha arról beszélek, hogy Fridrikkel békét köss, vagy hogy a fiad a Federigo bátyám leányát vegye el, mindjárt mérges leszel. Mert tudod, hogy nincs igazad.

- Elég volt, - kiáltott Mátyás kínzottan, - nem látod, hogy beteg vagyok?

- Azt is mondtad, hogy a testi fájdalom nálad nem számít. Azt hittem, hogy építeni lehet arra, amit mondasz.

Mátyás hallgatott egy darabig, hogy legyűrje indulatát. Aztán olyan halk hangon, amelynek a düh feszültsége adott csendességet, így szólt:

- Fridrikkel nem kötök békét, János pedig a Sforza-lányt fogja elvenni, punktum. A királynénak megparancsoljuk, hogyha hetvenhétszer koronás királyné is, most hallgasson. S ezekről a kérdésekről egyáltalában hallgasson.

Itt kezdődött a súlyos jelenet. Beatrix ingerülten tálalta ki összes sérelmeit, főként és elsősorban azt, hogy az ország kormányzásában neki nem jut illő szerep. Egy királyné a kormányzásban természetes társa a férjének. Ő trónon és trónra született, a hatalmat nem tudja nélkülözni. Alárendelt helyzetét, mely büszkeségét sérti, végleg megunta. Szót követel és véleménye meghallgatását. És ha már erről van szó, követeli a nádori cikkek megváltoztatását, amiről eddig tapintatból és a béke kedvéért nem szólt.

- Miféle nádori cikkekről beszélsz? - kérdezte a király csodálkozva.

- Ugyan ne nézz engem olyan ostobának. Mikor Szapolyait nádorrá tetted, kidolgoztátok a nádori jogkör szabályozását. Anélkül, hogy engem megkérdeztél volna, pedig ott rólam is szó van. Azt mondják azok a cikkek, hogy a király halála után a királynét semmi hatalom nem illeti, hanem az új király trónraléptéig minden hatalom a nádor kezében van. Ez pedig nekem nem közömbös.

- Nem közömbös? Úgy. Vagyis te azt forgatod a fejedben, hogy mi lesz az én halálom után. Vagyis a halálomra építesz, mint Fridrik. Mondd, hát nem veszed észre, milyen rettenetes vagy?

- Nem, nem veszem észre. Nem vagyunk parasztok, hanem trónon ülünk. Nálunk az ilyen kérdésekről másképpen kell gondolkozni. Sőt, nekem, mint királynénak, kötelességem is azon gondolkozni, hogy mi lesz, ha egyedül maradok.

- És az a gondolat nem fordul meg a fejedben, hogy esetleg én maradok egyedül?

Beatrix arcán könnyed lenézés jelent meg. Gonoszul vetette oda:

- Nem, az sohasem jutott eszembe.

Mátyás előrehajolt. Orrlyukai kitágultak, fogát összeszorította. Ilyenkor támadó vadállathoz hasonlított.

- Te olasz földről jössz, Beatrix. Ott sok minden dolgot tudnak keverni, amihez mi, magyarok nem értünk. Ezentúl megkóstoltatom mással az ételt, mielőtt enném belőle. Most takarodj a szemem elől.

Beatrix hevesen tiltakozni akart. De Mátyás felugrott a karosszékből féllábára.

- Takarodj! - ordította torkaszakadtából.

A királyné megrettent és kisietett. Akkorra már alabárdosok néztek be az ajtón, ezeket ő maga tuszkolta ki, hogy a beteg király egyedül maradjon. Mátyás lihegve lankadt vissza a karosszékbe. Az járt eszében, hogy van olyan, minden másnál borzasztóbb mérgezés, amelyet az olasz udvarok sem tudnak keverni. Őt Isten mérgezte meg ezzel az asszonnyal. Mielőtt ezt elvette, férfi volta csak könnyen elfutó félórák örömét adta neki, de életét a munka töltötte el, amelyet nem zavarhatott semmi. Most, idestova tíz éve immár, egész életét ez az asszony mérgezi. Beszívódik munkájába, terveibe, gondolataiba, mindennapi életének minden percébe. A lakodalomig egy egészséges ember ült a magyar trónon, azóta egy mérgezett ember. A lakodalomig esztendőkön át nem zaklatta, kínozta dolgait annyit a nőkérdés, mint most egyetlen napon. Micsoda gonosz ajándék a sorstól a szerelmi öröm gyalázatos kéje, melyért ennyit kell odaadni? Ó, be jó lenne hetven évesnek lenni, öregnek, egészségesnek, bölcsen nyugalmasnak és olykor csak fejcsóválva visszagondolni arra, hogy volt idő, mikor a királyok királyát tíz évnél is tovább tartó lázas betegség gyötörte.

S mintha töprengéseire maga a sors felelt volna gúnyos vigyorgással, másnap levelet kapott a pápától. Incze pápa nyomatékosan felhívta, hogy a fogoly kalocsai érsek már eleget senyvedett Árva várában, a méltatlanságot ideje volna jóvá tenni. Küldje Mátyás a foglyot Rómába, ott majd igazságos ítéletet kap. S még mielőtt a pápai levélre felelt volna, a különös véletlen még egyszer felcsapta ugyanennek az ügynek titokzatos és szégyenletes hullámait.

A király vacsoránál ült. Merev arccal, mert feleségével most haragot tartott. Egy új olasz tudós volt vendégök vacsorára, bizonyos Antonio Bonfini, akit Mátyás a királyné ajánlatára hívott meg udvarához. Történelem volt a kedves tanulmánya ennek a tudósnak és azt kérte a királytól, hogy bízza őt meg a magyar nemzet történetének megírásával. Ehhez sok levéltár kinyitása kellett, hogy a tudós kedvére búvárkodhassék. Erről beszélgettek, s közben Bonfini a konyhát magasztalta.

- Mi ez a fölséges leves, - kérdezte, - amely valóban királyok asztalához méltó.

- Soupe dorée a neve franciául, - felelte Beatrix.

- S vajjon hogyan készítik?

Beatrix akadozott. Édeskeveset törődött a konyha dolgaival. Helyette Mátyás felelt.

- Rózsavíz és fehérbor keveréke. Tojást habarnak bele, erősen sáfrányozzák és cukrozzák. Ez az egész. Recipéje a francia király konyhájáról való.

Ekkor apród lépett a királyhoz és fülébe súgta, hogy Stein Györgynek fontos jelenteni valója volna. Mátyás, noha Beatrix az ilyesmiért mindig nagyon neheztelt, azonnal felkelt és kisántikált. A folyosón ültek le két aranyozott olasz székre.

- Felség, - mondta Stein, - nagyon érdekes levél jutott birtokomba. Váradi Péter már régebben gyóntatót kért. Felséged egy megbízható szerzetes frátert rendelt neki. Hát ez a fráter nem volt megbízható. Valami ürüggyel útnak indult Árvából, de indulás előtt lerészegedett a vár alatt a kocsmában és mámorában elfecsegte, hogy titkos levelet visz a pápához. A kocsmáros szemfüles ember, szólt az őrségnek, azok lefogták és kikutatták, de csak ezt az üres papírlapot találták nála. Összesodorva a botja kifúrt belsejében akarta elvinni. A pap aztán megszökött.

Mátyás kezébe vette a leveledrét összehajtott papirost. Nem látszott azon egy vonás sem, csak kívül a címzés. Pecsét nem volt rajta, Péter érsek a fogságban nem juthatott pecséthez.

- Régi ügyesség, - mondta a király, - hagymalével írta. Tűzhöz kell tartani, akkor a vonások megbarnulnak. Köszönöm.

Nem ment vissza a vacsorához, hanem dolgozószobájába sietett, ahol állandóan égtek a gyertyák. Óvatosan odatartotta a papirost a lánghoz. Egy-egy helyen csakugyan kivehetővé vált az írás, másutt a király nem volt elég ügyes és elégette a papirost, amely majdnem lángot fogott. De így is elég szöveget elolvashatott. És elszörnyedt, mikor elolvasta. Az érsek részletesen leírta a Beatrix szökési kísérletét Ulászlóhoz, „akinek, mint ország-világ láthatta, Olmütz városában ágyasa volt". Aztán bepanaszolta a királyt, hogy fényes tehetségei mellett is pipogya és férfiatlan eszköze ennek az asszonynak. Az tenne jót a keresztény Magyarországgal, aki ennek a némbernek fejét venné.

Mátyás leeresztette a levelet és soká gondolkozott. A vacsoráról teljesen megfeledkezett és ott nyomban saját kezével megírta a pápának adandó válasz fogalmazását, hogy másnap majd rendesen leírják. Azt írta neki, hogy nincs ellenére, ha a bűnös érsek ügyében a pápa dönt, de azt kéri, hogy követet küldjön hozzá. Annak majd feltárja, mit vétett az érsek, s akkor nyugodtan várja a pápa ítéletét.

Mire visszament a vacsorához, azok már a csemegénél tartottak. Bonfini áradozva dicsőítette az elmés cukorkákat, amelyek elefántot, halat, sast és egyéb állatokat utánoztak. Mátyás asztalnál nem szólt semmit. De mikor visszavonultak, szó nélkül kezébe adta Beatrixnak a Péter érsek elfogott levelét.

- Mondtam, hogy meg kell ölni, - mondta az asszony, mikor a barna írású szövegrészeket kibetűzte.

- Ne arról beszéljünk, hanem a híredről. Itt az áll, hogy olmützi viszonyodat Ulászlóval ország-világ tudja.

- Mit kívánsz az érsektől? Hogy magasztaljon engem? Természetesen rágalmaz. De csak rágalmazzon. Nálad könnyű a dolga. Nem is védekezem. Tisztában vagyok azzal, hogy ellenségem vagy. Ez a jutalma annak, ha valaki szereti a férjét.

Mátyás legyintett. Már régóta elmentek a füle mellett az ilyen átlátszó beszédek.

- Nézd, Beatrix, - mondotta, - Fridrikkel nem kötök fegyverszünetet. De veled igen. Mert sok olyan dolgom van, ami az egész agyamat és minden idegemet kívánja. Beteg is vagyok. Fontos, hogy családi jelenetek ne zavarjanak. Cseréljük ki feltételeinket. Én azt ajánlom, hogy a fiam házasságáról mi soha, de soha ne beszéljünk többet. Még a célzásokat is elkerüljük. János úgy és akkor házasodik, ahogy én jónak látom. Erről ezentúl semmit nem fogok közölni veled. Cserében kinevezem Ippolito öcsédet érvényes okiratban esztergomi érseknek. És kötelezem magam, hogy megszerzem a pápa szentesítését.

Beatrix gondolkozott. Majd kis szünet mulva felnézett.

- És a nádori cikkekkel mi lesz?

- Azok úgy maradnak, - felelt Mátyás feltörő ingerültséggel, - most felelj igennel, vagy nemmel.

- Igen.

Mátyás megkönnyebbülten kezet nyujtott. Csakugyan úgy kötöttek fegyverszünetet, mint két ellenség. És alig eresztették el egymás kezét, Beatrixnak már kérése volt. Pénzt kért.

- Az Isten áldjon meg, - fakadt ki Mátyás, - én nem tudom, mit csinálsz a pénzzel. Óbuda vára a tied. A Csepel-sziget a tied. Diósgyőr, Miskolc, Mezőkövesd, Zólyom, Huszt, Simontornya, nem is győzöm felsorolni. Ez a sok-sok birtok mind neked tejel. Nem egy királynét, de egy országot el lehet ebből tartani. Maga Zólyom!

- Zólyomból egy aranyat sem látok, - fakadt sírva a királyné, - már rég zálogba adtam Frangepán Bernátnak. Az ékszereim után. Mert azok közül is sokat zálogba tettem. Most nagybeteg a felolvasóm, Jeronimo, pénz kellene és nem tudok neki adni.

- Megáll az eszem, - bámult Mátyás elhülve, - te az ékszereidet csapod zálogba? A magyar királyné? Ebben az udvarban? És most szólsz? Ez így nem maradhat. Holnap itt rendet fogunk csinálni. Átnézzük egész vagyoni állapotodat, és ha nem elég, amid van, majd valamit kitalálok. Ha sürgősen pénz kell, holnap kaphatsz. A felől biztos lehetsz, hogy rendbe hozlak.

- Nem is tudod, milyen jót teszel velem, - sírt a királyné, - szörnyű folyton az anyagi gondok alatt roskadozni. Ettől is vagyok hónapok óta olyan ideges, örülök, hogy végre megmondhattam. Kérlek is, hogy sok mindent ennek tulajdoníts.

Mátyás valami kellemes könnyebbséget érzett. Mint mindig, ha gavallérnak tudta magát. Adnia neki okozott a legnagyobb örömet. És Ulászlóról s az érsek leveléről nem is beszéltek többet. Másnap kiadta a rendeletet, hogy a királyné anyagi ügyeit számba kell venni. Magára a tárnokmesterre, Paksi Lászlóra bízta a dolgot. Az nagyon nehezen boldogult és rövidesen jelentette, hogy a rendezésre hosszabb időt kell kérnie, mert a királyné saját udvartartásának anyagi ügyeiben leírhatatlan zavar és fejetlenség mutatkozik. Legjobb volna a királyné számlájának könyvelését a királyi udvartartáséhoz csatolni, amelyet példaszerű rendben vezetnek. De Beatrix ez ellen hevesen tiltakozott. Méltóságára sértőnek találta, hogy pénze felett ne teljesen szabadon és ellenőrzés nélkül rendelkezzék. A vége az lett, hogy Beatrix a bányavárosok jövedelmének szabad rendelkezését kapta. Selmec, Breznó, Körmöc és egyéb bányák városai felett királykodhatott kedvére. Ő nevezheti ki a kamaragrófot, azzal ő rendelkezik és senkinek elszámolással nem tartozik. A körmöci városbíró, az öreg Scheyder Péter, kapta ezt a kamaragrófságot, s a királyné mindjárt megkezdte uralkodását hatalma új területén.

A király kiadta az Ippolito kinevezését is esztergomi érsekké. Az oklevélben meg is nyomta a tollat.

> Annakidején Aragoniai Giovanni úr őfenségének kinevezésére legdrágább hitvesünk iránt érzett elmúlhatatlan szerelmünk, a hitvesünk fivére iránt való természetes hajlandóságunk, s végre az a köteles szándék indított bennünket, hogy felséges após urunknak

a lehetőség szerint kedvére legyünk. Miután fejedelmi büszkeségünk bőkezűségét most mindazokkal éreztettük, akik személyünk körül érdemeket szereztek, nem tolhatjuk hátrányba azokat, kiket szeretnünk a természet parancsol s kikhez a sógorság kötelékei fűznek. Ennélfogva a sógori összeköttetésre való tekintettel, amelyben Ercole ferrarai herceg őfenségével élünk, de kivált a felséges királyné kérésére is kiválasztjuk és esztergomi érsekké kinevezzük Ippolito herceg őfenségét.

A kinevezés elment Rómába, hogy megnyerje a pápa hozzájárulását. De a pápa ez idő szerint harcban állott Ippolito nagyapjával, a nápolyi királlyal. Megtagadta a hozzájárulást. Azt felelte Mátyásnak, nem minden él nélkül, hogy inkább nézzen körül a magyar egyházi tehetségek között, akikben országa oly gazdag, mert egy gyermeket, sőt úgyszólván csecsemőt tenni az ország első egyházi méltóságába esztelen és igazságtalan dolog. Mátyás nem sok ügyet vetett a levélre. Giovanni tizennégy éves volt, mikor annakidején ugyanez a szentszék bibornokká nevezte ki. Az sem volt kevésbbé esztelen és igazságtalan dolog. A pápa majd ehhez is hozzájárul, ha Nápollyal kibékült.

Sokkal nagyobb gondja volt Ulászlóra. Sűrűn és állandóan leveleztek. Ulászló jó szövetségesnek mutatkozott. Követte a Mátyással levélben megbeszélt eljárást. Miksa főherceg megválasztásának érvényét nem támadta meg, de a hat választótól keményen követelte fejenként az ezer aranymárkát, nem hallgatván el, hogy a pénzt szükség esetén fegyverrel fogja behajtani. Ami nem jelentett kevesebbet, mint hogy Magyarország, Csehország, Morvaország, Szilézia, Szerbia, Moldva és esetleges szövetségeseik megindítják a háborút a németrómai birodalom túlnyomó része ellen. A jövendő esetleg világháborút rejthetett méhében, hiszen ekkora erők összeütközésénél a burgund földön érdekelt Franciaország, az Ulászló által érdekelt Lengyelország, a magyar birodalommal szembefordult Velence, általa Törökország, s az olasz államok sem maradhattak tétlenek. És Mátyás, mint ennek a világháborúnak komor magva ült íróasztala mellett. Húsz esztendei munkájának minden eredményével zuhant le a cél előtt a hegyről, amelyet addig meghágott. Tudta jól, hogy senki más a világon ezt a harcot most már nem folytatta volna. De a Habsburg iránt való ősi gyűlöletet most a kijátszatás szégyene még lángolóbbá lobbantotta benne. El volt szánva akár erre a világháborúra is. És mivel most minden hadi előny egyszerre százszoros fontosságúvá növekedett, elhatározta, hogy egy percet sem késlekedik, és mielőtt Ulászlóval találkoznék, betegen is maga megy ausztriai hadai élére, hogy új lendülettel megmutassa erejét.

Utba ejtette a Dunántúlt, hogy utána nézzen az újonnan szervezkedő további hadaknak, aztán Bécsbe utazott. Az udvartartással együtt. Beatrix is vele ment és János is. És az udvari méltóságok, a kancellisták, titkárok nagy serege, olaszok és magyarok, két összekeveredett csoport, királynéhoz húzók és János herceget trónörökösnek tekintők.

Mivel még otthon rendszeresen használta a budai hévizeket, csúza enyhült valamivel. Térdének ugyan nem vehette hasznát és lóra nem ülhetett, de a kocsit bírta. Ugy ment a táborba, ahová zaklató haragja és türelmetlensége vitte. Személyes megjelenésének varázsos hatása most sem maradt el. Érkezése puszta hírére Zistersdorf azonnal megadta magát. Utána Feldsberg, utána Rohrbach. És ekkor egyszerre megfordult a kocka, nem sikerült semmi. Laa városka erődítése megakasztotta a hódítókat. Ágyú nem boldogult vastag falaival, árkok és sáncok kettős öve állt ellen a rohamoknak. Az őrség vakmerően küzdött és megverte a magyarokat. Ugyanekkor Karinthia felbontotta a különbékét, visszafoglalta Neumarktot és az ellene siető magyar sereget véresen legyőzte.

Konok akaratát semmi sem tudta megtörni. Megparancsolta Szapolyai grófnak, hogy Wienerneustadt ostromgyűrűjét fogja szorosabbra. Ez volt Fridrik szülőhelye és kedvenc városa. Minden osztrák területet el kellett foglalnia, ami még nem volt a kezén, de főként ezt az egy várost.

Hogy Ulászlóval találkozni fog, arról feleségével nem beszélt, csak futólag. A beszédtárgyat mind a ketten kerülték. Beatrix intézkedéseiből meglátszott, hogy őmaga sem számított az utazásra. Kimondatlanul is természetesnek találta, hogy Mátyás nem viszi magával. S mikor Mátyás közölte vele, hogy pár nap mulva utazik Morvaországba, a királyné nyugodt maradt és közömbösnek látszó.

- Kérésem van hozzád, ha Ulászlóval találkozol, Mattia.

- Örömmel megteszem, halljuk a kérést.

- Eleonóra nővérem írt nekem, hogy nagyon a szívükön feküdnék, ha Ferrara és Csehország baráti viszonya egy kis hangsúlyt kapna.

- Csehország és Ferrara? Hogy jönnek ezek egymáshoz?

- Ha a nagy háború bekövetkezik, nem közömbös, hogy Ercole sógorom és Ulászló milyen viszonyban vannak. Aztán meg Eleonórának két leánya van, Ulászló pedig sohasem fogja hazavinni Hohenzollerni Barbarát. A kérésem tehát az, hogy Valentinit vidd magaddal a királytalálkozóra.

Cesare Valentini volt Ferrara követe a Mátyás udvaránál. A király készségesen teljesítette a kérést. Valentini még aznap üzenetet kapott, hogy ő is megy Iglauba a királlyal.

A találkozó színhelyét ebbe a morva határvárosba tették. Mire Mátyás odaérkezett, Ulászló már három hete várakozott rá a határon túl, a cseh Deutschbrodban. Most tehát az illendőség kedvéért neki kellett három hetet várnia. De addig sem ért rá unatkozni, reggeltől estig volt dolga elég a halomszám érkező jelentésekkel, levelekkel, futárokkal. Most már lóra is tudott ülni. Gyakran barangolta a vidéket fegyvernökével kettesben és eltűnődött azon, hogy itt járt valaha fényes udvarával Zsigmond, mikor Husz János kivégzése után megkötötte a vallási békét a kelyhesekkel és itt esküdött meg a kompaktátákra, a kelyhesek nevezetes vallási kiváltságaira. Zsigmond, az ő atyjának titkos atyja, németrómai császár. Akinek trónján a vér szerint való utód helyett Fridrik ül. S ha most az utolsó erőfeszítés nem sikerül, akkor majd Habsburgi Miksa fog ülni rajta.

A három hét szeptember elsején telt le. Mátyás ezerháromszáz lovasból való kíséretet parancsolt, díszbe öltözött és átlépett a cseh határon, hogy Ulászló elébe menjen. Cseh földön találkoztak. Gyalog lépkedtek egymás felé, megölelték és megcsókolták egymást. Mátyás megrázkódott. Ulászló ölelő karjai között Beatrix jutott eszébe. Hirtelen vad féltékenység hulláma öntötte el. Mikor elengedték egymást, szeretett volna ráugrani a délceg királyra, torkon ragadva leteperni a földre, a mellére térdelni és úgy faggatni, fojtogatva:

- Megcsaltatok, vagy nem? Valld meg, ha az életed kedves.

De e helyett nyájas üdvözlő szavakat hangoztatott és jobbjára tessékelte Ulászlót. Az pedig tiltakozva hátralépett, mindenáron balfelől akart menni. Így tessékelték egymást percekig. Végre Mátyás megoldotta az illemkérdést. Azt indítványozta, hogy amíg cseh területen haladnak, ő menjen jobbról, morva földön aztán Ulászlóé legyen a jobboldal. Egyelőre még állottak, mert két beszédet kellett végighallgatni. A pécsi püspök latin nyelven magasztalta a cseh királyt, Csimburg Stibor morvaországi főkapitány pedig cseh nyelven ünnepelte a magyar királyt. Aztán megindultak. A határon helyet cseréltek és bevonultak Iglau városába. Pazarul terített ebéd várta őket.

- A királyné melegen üdvözöl, - kezdte mindjárt Mátyás, élesen figyelve a szövetséges királyt.

- Ó a kedves Beatrix, - felelt Ulászló udvariasan és közömbösen, - igazán sajnálom, hogy ezúttal nincs velünk. Majd szíveskedjél neki átadni hódolatomat.

Mátyás a főbenjáró politikai tervek mellett azzal a tervvel is jött Iglauba, hogy valamilyen ravasz módon, amely majd a helyzethez képest kínálkozik, kiszedi Ulászlóból féltékeny gyanuja alaposságát vagy alaptalanságát. De hamarosan látta, hogy ez aligha fog menni. Mikor ő a kellő símasággal Beatrixra terelte a szót, Ulászló únott és hűvös udvariasságot mutatott és csakhamar más tárgyra tért. Ez lehetett annak az udvarlónak a közönye is, aki a régi futó kalandnak az emlékét kevésre becsüli, de annak a férfinak közönye is, akinek számára egy szóbanforgó hölgy sohasem jelentett többet a hivatalosan kötelező nyájasságnál. És beszélgetés közben Mátyás jól szemügyre vette ezt az embert, aki miatt a féltékenység annyi kínját elszenvedte. Jóképű, szép darab ember volt, harmincon kevéssel túl, elbizakodott, lusta és jóindulatúan korlátolt. Hírlett róla, hogy nagyon szeret asszonyokat keverni a politikába. Akitől kellett neki valami, annak a feleségét kezdte kerülgetni és rendesen legalább annyi eredménnyel, hogy az asszony erősen a délceg és kedves király mellett igyekezett hangolni az urát. Ha aztán elérte a koronás gavallér, amire szüksége volt, bámulatos felelőtlenséggel hagyta abba az udvarlást. Mátyás nézte beszélgetés közben és szíve elfacsarodott. Hogy van az, hogy a nőknek nem az igazi férfi kell, hanem szívesebben eljátszanak az ilyen hermelinben született, trónon ülő selyemfiúval? S az igazi férfinak csak a gyötrelem és a keserves bizonytalanság a jutalma jóságért, hűségért és állandóságért? De aztán valami megvillant az eszében. Van egy nő, akit ez a királyi kakas soha az életben el nem ért volna. A boroszlói polgármester leánya. Ez olyan biztos, mint a kőszikla. S hozzá ez a nő az átszellemült rajongók megszállottságával közelített és fiút szült neki. És még most is balzsamot tud adni a férfiönérzetében megcsúfolt lélek égető sebeire.

Másnap a pécsi püspök ünnepélyes Veni Sanctet tartott. Mise után Mátyás átküldte Ulászlónak az első nap ajándékait: negyven hatalmas keleti szőnyeget, s mellékesen egy kis gyümölcsöt, szőlőt és barackot, nem a gyümölcs, hanem a jókora ezüsttálak kedvéért. Ulászló az ajándékot két színarany, ötvözött kanállal viszonozta. Aztán leültek tárgyalni. Mindenekelőtt meg kellett beszélniök a választófejedelmeknek adandó választ. Ulászló ugyanis már levélben fordult volt hozzájuk, mióta Mátyással közös alapra helyezkedett, s azok válaszoltak is. Azzal mentegetődztek, hogy a választás kitűzése meglepetésszerűen érte őket, a cseh király mellőzéséért ők nem felelősek. A választás a magyar király háborúja miatt sürgős birodalmi érdeknek mutatkozott, ők tehát a mainzi érsek, a birodalmi főkancellár felszólítására választottak. Erre a válaszra kellett most válaszolni. Mátyás előterjesztette a maga tervezetét. Ulászló végighallgatta, okosan töprengő arcot vágott, mindenre azt mondta, hogy dobzse, aztán visszavonult tanácsosaival és száz kifogás jegyzeteivel tért meg. De azért estig elkészültek. Ulászló a levélben tagadta, hogy a választásra sürgős szükség lett volna, hiszen a magyar király nem a németrómai birodalom, hanem csak a császár örökös tartományai ellen visel háborút. A cseh korona méltóságán sérelem esett, ő szép szavakkal nem hagyja magát lekenyerezni. Követeli a hatezer arany bírságot. Ehhez a levélhez Mátyás csatolta a magáét. Tudtukra adta a választófejedelmeknek, hogy barátjának és testvérének sérelmét nem nézheti tétlenül.

> Ne kényszerítsetek, hogy veletek szemben ellenségesen lépjünk fel. Mert vegyétek tudomásul, hogy ha követelését nem teljesítitek, mi őt, szerződésünk értelmében és iránta táplált testvéri szeretetünknél és barátságunknál fogva el nem hagyhatjuk, felszólítására neki teljes erőnkből segítséget nyujtunk, s vele együtt minden eszközt felhasználunk, hogy ő a szenvedett sérelemért az elégtételt megkapja. Hisszük, hogy a dolgokat nem hagyjátok ennyire jutni.

A leveleket tehát megszerkesztették, de nem volt könnyű Ulászlót rábírni, hogy azokat rögtön el is küldje. Félt a háborútól. Többször egymásután elmondatta magának, hogy Mátyás hogyan képzeli a hadjáratot és milyen eredményeket vár tőle. Mátyás órák hosszat fog-

lalkozott azzal a fárasztó feladattal, hogy egy korlátolt tárgyalófél színvonalára helyezkedvén, annak nyelvén mondja el gondolatait, reményeit, egész tervének felépítését. S a tárgyalni való anyag mindennap szaporodott, a helyett, hogy fogyott volna. Mert ha Ulászló nem volt is nagyon okos ember, tanácsosai nem estek a fejük lágyára. És minden tárgyalási nappal új cseh óhajtások merültek fel, amelyek abból következtek, hogy két fejedelem egyszerre volt tényleges cseh király, és egyszerre uralkodtak egyazon ország kétfelé tépett részein. Sok rendetlenség származott abból, hogy Mátyás Csehországának morva földjén más jogszolgáltatás és más pénz járta, mint Ulászló Csehországának kelyhes földjén. Mátyásnak vállalnia kellett, hogy az egyöntetű rendezés érdekében intézkedni fog. Nagy anyagi terheket is kellett vállalnia, és előállott az a furcsa helyzet, hogy Mátyás kénytelen volt megadóztatni Morvaországot és Sziléziát Ulászló javára. Húszezer aranyat előlegül mindjárt át is adott neki. Viszont Ulászlónak vállalnia kellett, hogy apját megnyeri a közös háborúhoz.

Mindezt Mátyás úgy tárgyalta le, hogy pocsékolóan bőkezű ajándékokkal is puhította szövetségesét. Minden áldott napra beosztotta a drága meglepetéseket. A második napon adta át Beatrix ajándékait: egy teljes hálószobaberendezést, tékozlóan aranyozott ággyal és kerevettel, damaszt-ágyneműt, ingeket, hálósapkákat, keszkenőket, megszámlálhatatlan mennyiségben. Harmadnap délben aranyozott ezüstedényeket küldött neki, este két ékkövekkel kirakott süveget, negyednap hat vadászkutyát piros selyemtakaróval, két drága köpönyeget, egy piros díszruhát, egy másik arany-pirosat, török süveget, szablyát, buzogányt, dárdát és tőrt, mind tele drágakövekkel. Negyednap nem küldött semmit. Ötödnap küldött két remek paripát, aranyozott, ékköves nyereggel. Hatodnap aranyból való sisakot s drágakövekkel kirakott magyar süveget. Hetednap Filipecz János váradi püspök lepte meg Ulászlót két ezüsttállal és arany evőkészséggel. Nyolcadnap a király konyhája hét fogásból álló vacsorát küldött át Ulászlónak, s ezt hárman költötték el, a két király és János püspök. Kilencednap Ulászló viszonozta az ajándékokat: Mátyásnak hat tarka lovat ajándékozott, a két magyar püspöknek pedig két-két fekete mént.

Ez volt tárgyalásuk utolsó napja. Délelőtt még kiadták a közös okiratot, amely szabályozta a cseh korona országaiban az egységes pénzverést és egységes igazságszolgáltatást. Utána együtt ebédeltek, aztán Ulászló útra kelt. Mátyás félmérföldnyire még elkísérte. Megölelték és megcsókolták egymást. Mikor Ulászló lóháton ülő alakjára tekintett vissza, Mátyás Beatrixra gondolt. És megállapította magában, hogy a féltékeny ember soha nem tudhatja meg az igazat, mert akár rosszra jön rá, akár jóra, bizalomvesztett, kifosztott lelkével egyiket sem tudja elhinni.

Iglauból egyenesen a táborba ment vissza. És a királyi sátorban nagy meglepetés várta: maga Beatrix. Ezt nem beszélték meg. Abban maradtak volt, hogy Mátyás, mihelyt ráér, Bécsben keresi fel a királynét. Most mégis itt volt az asszony, tüntető vidámsággal, kacér szeretettel, hangos viszontlátással. És ott volt mellette János herceg is. Akárki idegen úgy szemlélhette volna őket, mint a hitvest és gyermeket, akik boldogan várják haza a megtérő családapát. Mátyás lelkében azonnal megrezzent valami a viszontlátás csókjai között is. Mit akar ez az asszony? Olyan sóváran várja az Ulászlóról szóló híreket? Vagy olyan fontos és sürgős kérnivalói vannak?

Közlendői mindenesetre voltak. Miután Mátyás meghallgatta a harctéri jelentést, kiadta a legszükségesebb parancsokat és röviden, szűkszavúan elmondta feleségének az iglaui találkozó politikai eredményeit, Beatrix viszont az olasz helyzet örvendetes fordulatáról számolt be: atyja békét kötött a pápával. Maga Ferdinánd spanyol király és Lorenzo Medici léptek közbe, hogy kibékítsék őket. Ez meg is történt. Ferrante király elég drágán fizette meg a békét, mert a pápa minden feltételébe belement, de viszont otthon a lázadó urak között rendet teremthetett. Teremtett is, rettenetesen. Beatrix a kielégített bosszú vadul ragyogó tekintetével mesélte el,

amit a Nápolyból érkező levelek részletesen tudtára adtak. Ferrante kegyelmet igért a lázadóknak, akik békekötéskor le is tették a hűségesküt. De Ferrante rögtön lefogatta őket és visszavonta a kegyelmet. Volt, akit addig kínoztatott, míg az kivallotta kincsei rejtekhelyét, aztán kivégeztette. A holttesteket megvadított bika farkához kötötték, az állatot végighajszolták Nápoly utcáin, s mikor összerogyott, a halottakat felnégyelték.

- Egyhamar nem lesz lázadás Nápolyban, - fejezte be Beatrix diadallal, - a példa megtanítja a többit. Mit szólsz ehhez a remek győzelemhez?

- A győzelemnek, főként a békének örvendek, - szólt Mátyás vállat vonva, - de nálunk más a szokás. Mi vagy nem igérünk kegyelmet, vagy meg is adjuk.

- Ez a ti ósdi felfogástok, - nevetett Beatrix, - nálunk az nyer dicsőséget, aki túl tud járni másnak az eszén. De hagyjuk, erről már sokat vitatkoztunk és nem győzhetjük meg egymást. Más ujság is van: megjött a táborba Bonfini és érdekes művet hozott. Bebizonyította, hogy Zeustól származol.

- Kitől származom?

- Az ókori római Corvinusoktól, azok pedig Zeusig vitték fel a családfájukat. Bonfini a te hollós címered segítségével bizonyítja római származásodat. Kihallgatást akar kérni és engedelmet, hogy ezt nyilvánosságra hozhassa. Szerinte nagyon szép és hangzatos lenne, ha téged Mathias Corvinusnak neveznének.

Mátyás nagyot nevetett, ami rég történt vele.

- Kitűnő. Szóval a pogány istenektől származom. Nagyon jó. Csak terjessze, a nép szereti az ilyen csodálatos meséket. Ha majd ráérek, elébem járulhat. Hát veled mi van, Korvin János?

A fiú, aki eddig csendes illedelemmel üldögélt társaságukban, elmosolyodott a tréfás megszólításra. Olaszul felelt, ahogy kérdezték.

- Köszönöm, felséges atyám, jól vagyok.

- Holnap majd kiviszlek lóháton ostromot nézni, aztán majd hosszasabban beszélgetünk. Most már nyugovóra térhetsz. Én a királynéval még fent maradok.

János engedelmesen felállott, kezet csókolt a királynak, kezet csókolt a királynénak, aztán kiment.

- Nagyon kedves a fiú, - mondta Beatrix - és mindvégig jól viselte magát.

- Köszönöm, hogy vigyáztál rá.

Elhallgattak. Mindegyik tudta, hogy mire gondol a másik. János házasságára, a trónöröklésre, a nádori cikkekre, Beatrix magtalanságára. De az alkut, hogy erről hallgatnak, egyik sem szegte meg. A tábor apróbb eseményeiről beszélgettek és Mátyást az is meglepetéssel töltötte el, hogy Beatrix egy szót sem kérdez Ulászlóról. Ő maga szándékosan nem hozta szóba. Azt gondolta, hogy ha Beatrix titkolt kíváncsisága valami ügyes formát keres, dolgozzon meg leleményességével ezért a formáért. Azonban Beatrix nem kérdezett Ulászlóról. Sőt forró odaadással furakodott férje mellére, mikor nyugovóra tértek. És bár senki sem hallotta, suttogva rebegte Mátyás karjai között:

- Mostanában mindig azt álmodom, hogy gyermekem született. Meglátod, hogy végre ránk fog nézni az Isten. Kimondhatatlanul boldog leszek. És te is. Nemsokára tíz éve leszünk házasok. És én csak most kezdelek igazán szeretni. Ha nem vagy mellettem, óráim elviselhetetlenek. Nem tudlak egy percre sem nélkülözni. Azért jöttem ide, Laa alá. És akár tetszik neked, akár nem, a te Beád ezentúl egy lépést sem tágít mellőled, akárhová mégy.

Mátyás némán símogatta a sötétben felesége haját. De közben erősen gondolkozott rajta, hogy miért akar most ez az asszony állandóan nyomában lenni.

Beatrix másnap sem kérdezősködött Ulászlóról. Sőt harmadnap sem. A király úgy látta, hogy ha felesége és Ulászló között történt is valami, az mindkettőnél nyomtalanul elröppent. De aztán kerülő úton megtudta, hogy Beatrix az Iglauban járt püspököket egyenként elővette és politikai érdeklődés örve alatt ezer kérdést intézett hozzájuk Ulászlóról. Mátyás komoran vállat vont és nem szólt feleségének egy szót sem. Már elfáradt. És már nem győzte figyelmét annyi gond és törődés között megosztani. Gyakran nézett elgondolkozva fiára, s azzal a folyton mélyülő szeretettel, amellyel egyre közösebbnek érezte magát sarjadékával, sorsukat is azonosnak látta: Jánoskának lába sánta, neki pedig a lelke biceg Beatrix miatt, s mindkettőjük baja gyógyíthatatlan.

Laa elesett. Utána Retz ostromához fogott a király. Retz alá érkezett a hír, hogy Gabriele bíboros Rómában meghalt. Üres maradt az egri egyházmegye, és Egerben, ahol az olasz eredetű főpap emlékét az ország első toronyórája hirdette, bizonyosan órák hosszat zúgtak a harangok, mialatt itt Retzben az ágyúk dörögtek. Rendes tábort itt nem lehetett ütni, Beatrix kis időre Znaimba költözött. De mihelyt Retz elesett, és az idillikus városka falai között megint szállást talált, hogy folyton férje mellett lehessen, azonnal faggatni kezdte a napi munkától holtfáradt, folyton tépelődő és komor férjét, hogy hogyan szándékozik betölteni a megüresedett főpapi stallumot.

- Ezen még nem gondolkoztam. Sokkal nagyobb kérdések járják a fejemet.

- De én gondolkoztam helyetted. Egri püspöknek tedd meg Dóczi Orbánt. Igy a győri püspökség, amit valaha a fiadnak szántál, felszabadul. Arra az én kedvemért nevezd ki Bakacs Tamást. És ha már benne vagyok a kérésekben, adj valami pénzt ennek a jó Bonfininak. A felolvasóm, míg te Iglauban jártál, meghalt, Bonfini igen jól tud felolvasni.

- Rendben van, Bonfini majd kap valamit. A püspökök felett még gondolkozom.

De nem sokat gondolkozott. Tudta jól, hogy Dóczi Orbán is, Bakacs Tamás is a királyné pártjához tartoznak titokban és ellenzik fia trónöröklését. De eszes és jó munkás volt mindakettő, dolgukat kitűnően végezték a kancellárián, nem szólhatott ellenük semmit. Meglobbant ugyan a fejében a gondolat, hogy erős és hatalmas mozdulattal el kellene itt söpörni mindenkit, Beatrix olasz udvarát feloszlatni és az egész pereputtyot hazaküldeni, az udvartól kidobálni mindenkit, aki fiának nem feltétlen híve, az országgyűlést megfélemlíteni és a törvénytelen gyermeket kérlelhetetlen zsarnoksággal megválasztatni törvényes trónörökösnek. Akkor aztán rend volna. De ahogy ez a gondolata a sötétben látszó kovakőszikra módjára feltűnt, azonnal el is halt. Ehhez egész más helyzet kellett volna. A római királyválasztás elleni harcban nem tudta iskolázott tanácsosait nélkülözni. Éjjel-nappal forrongó külpolitikai töprengéseit nem zavarhatta egy házassági és udvari botrány óriási felfordulásával. Nem tehetett mást, mint amit tett: szívós haraggal harcolni a Habsburgok ellen és saját udvarában ideiglenesen vinni a dolgokat abban a reményben, hogy majd egyszer fenn fog állani nagy gondolatai megvalósulásának hegytetején, s akkor majd akkorát fog ütni öklével maga elé, hogy táncolni fog belé az egész ország. Most azonban kinevezte Dóczi Orbánt egri püspöknek és Bakacs Tamást győri püspöknek.

A külpolitikában egyébként nem kapott rossz híreket. Sankfalvi plébános megjött Párizsból és beszámolt küldetése eredményével: Anne Beaujeu hercegnő, miután ellene áskálodó rokonai Miksa királlyal egy gyékényen árulnak, Magyarországgal örömest köt szövetséget. Örömében rögtön prépostá nevezte ki Sankfalvit, aztán meghívta ebédre, hogy János előtt részletesen mondja el a csodálatos, messzi Párizs nevezetességeit, a francia udvart, az ottani népszokásokat és viseleteket, hadd tanuljon a gyerek.

Mindjárt utána egy másik követség is hazaérkezett: János váradi püspök jött meg Milánóból. Az iglaui találkozó után másodszor is elindult a Sforza-udvarhoz, arra az útra, amelyről egyszer már, Miksa választásának megrendítő híre után, a király visszahívta. Most zavartalanul lejutott Milánóba és teljes eredménnyel tért vissza. Bizalmas kihallgatáson számolt be a királynak: Lodovico Moro kész örömmel adja Bianca hercegnő kezét János hercegnek, nincs is más kívánsága, csak egy: Mátyás őfelsége választassa meg hivatalos trónörökösnek a fiút. A király végighallgatta a jelentést, tudomásul vette, aztán a követet elengedte azzal, hogy a hallottakon majd gondolkozik.

Mikor Eggenburg megvételéről késő éjszaka tért haza a retzi főhadiszállásra, Beatrix ébren várta, amit nem szokott tenni. S ekkor végre világos lett a király előtt, hogy miért kíséri úgy felesége, mint az árnyék.

- Kérlek, Mattia, - szólt dúltan és nagy lelki küzdelem mély karikáival szeme alatt Beatrix, - fontos dolgot kell mondanom neked.

- Mi lelt, angyalom? Egész testedben reszketsz.

- Most azzal ne törődj. Én megígértem neked, hogy a János házasságáról soha nem fogok veled beszélni. Nem is beszélek, ne ints a kezeddel és ne vágj nekem arcokat, mert ez most életbevágó pillanat kettőnk között. Másról beszélek. Esküszöm neked anyám emlékére, amely szent nekem, hogy én teljes lelkemmel hiszem: még anya leszek. Ha megteszed, hogy a fiadat trónörökösnek mondatod ki az országgyűléssel, akkor - ugyancsak anyám emlékére esküszöm - megölöm magamat. Többet erről nem beszélek. Most tégy, amit akarsz.

Mátyás megdöbbenve nézett az asszonyra, aki úgy állt előtte a végsőkig feszített szenvedélyes izgalomban, hogy azt lehetett hinni, azonnal élettelenül esik össze. Láthatóan remegett vállától a sarkáig, mint a hidegrázós.

- Tudomásul veszem, - felelte a király, hangjában halálos fáradsággal, - és hogy mit döntöttem, azt meg fogod tudni. De Sankfalvit lecsukatom és a nyelvét tépetem ki, amiért fecseg.

- Ne bántsd Sankfalvit, - szólt Beatrix és fejével intett egy levél felé, amely az asztalon feküdt.

Mátyás felvette és elolvasta. Egy udvari zenész értesítette a dolgok pontos állásáról a királynét. Ez nemrég ment Budáról Milánóba. Kétségkívül a királyné kémje gyanánt. Tehát csakugyan nem Sankfalvi fecsegett. Szerencséjére, mert ezt megkeserülte volna. Némán feküdtek le, többet ez éjjel nem is beszéltek egymással. Másnap sem. És még jó darabig sem. Mátyás napról napra halogatta a kérdést. Miután Eggenburgot is megvette, karácsonyi pihenőt rendelt seregeinek és udvarával bevonult Bécsbe. És a császárvárosi fényes élet muzsikáló, pazar udvari vígságába belecsapott az a hír, éppen a Szapolyai István mennyegzője napján, hogy Francesco herceg Nápolyban meghalt. Beatrixnek Giovanni esztergomi érsek után most már a második fivére.

A királyné fájdalma még szenvedélyesebben tört ki, mint Giovanni halálakor. Tomboló jajveszékelését, fékvesztett zokogását, spanyollal elegy olasz vérének a szenvedéstől viharzó haragját úgy kellett nézni, mint bámulatos látványt, amelyhez hasonlót képzelni csak a görög sorstragédiákban lehetett. Francesco volt testvérei közül a legkedvesebb neki. Úgy imádta, mint ahogy gyermektelenül maradt anyák kisebb testvéröket szokták imádni. Ha emésztő szerelemmel szeretett kedvese halt volna meg, nem tombolhatott volna jobban. Napokig jajveszékelt dúlt hajjal, eszeveszetten. Vigasztalni meg sem kísérelték. Igy telt el a bécsi karácsony. És már benne jártak a januárban, mikor Beatrix annyira megnyugodott, hogy utazásra lehetett gondolnia. Mert ha csak célzás hangzott el arról, hogy Mátyásnak a hadba kell mennie, és pedig nélküle, azonnal olyan sírógörcsöt kapott, hogy az udvari orvosok rémülten szaladtak össze.

Most tehát együtt mentek Wienerneustadt alá, amelyet eddig Szapolyai ostromolt, de a király az egész ostromtervet hibásnak találta. Ahogy a vár alá érkezett, rögtön átlátta, hogy a haditervnek eredendő bűnei vannak: az ostromgyűrű túlszéles, az ostromtornyok messzebb vannak egymástól, semhogy legénységük egymással közlekedhetnék. Hajszolt gyorsasággal átszervezte Fridrik szülővárosának ostromát és elkezdte lövetni a falakat. Aztán maga elé kérette a választ váró milánói érseket. Röviden közölte vele, hogy fiát hivatalos trónörökössé különböző okok miatt most még nincs módjában megválasztatnia, de további rangemelést és további birtokadományokat fog adni János hercegnek. Ha a milánói udvar ezzel megelégszik, aminél neki őszintébb vágya nincsen, akkor a mennyegzőt akár rögtön meg lehet ülni. A milánói érsek, a váradi püspök és Fontana ezzel a válasszal nyomban elindultak Milánóba.

Beatrix most már nem ugrott boldogan ura nyakába. Keményen és büszkén vette tudomásul, hogy győzött. S győzelmét növelte, hogy az atyjával kibékült Incze pápa most már jóváhagyta a kis Ippolito esztergomi érsekségét. Sűrű levelek jöttek-mentek Wienerneustadt és Ferrara között: mikor jön már a kis érsek? De a ferrarai uralkodóház ujjongó örömébe aggodalmat kevert a sors. A kis érsek megbetegedett. Útja hétről-hétre halasztódott. Beatrix királynéval semmi másról nem lehetett beszélni, mint Ippolitóról.

Mátyás a hadban élt. Maga vezette az ostromot és nem boldogult. Wienerneustadt keményen állta a küzdelmet. A király egyre türelmetlenebbül szemlélte a fridriki szívóssággal védekező falakat. Haragjában vakmerőségekre ragadtatta magát. Egyszer katonái élén véletlen kézitusába keveredett egy kitörő seregrésszel, dühös vadkan gyanánt verekedett és csapkodott jobbrabalra. Már kivágta magát a tömkelegből, mikor ráeszmélt, hogy megsebesítették: fejét elöntötte a vér. De a seb, mikor lemosták, jelentéktelennek bizonyult, kardhegy karcolta meg a homlokát. Egy másik alkalommal, mikor únva az eredménytelen és egyhangú ostromot, a tüzérség egy részével apróbb erődök alá látogatott inkább hadi gyakorlat, semmint komoly háború céljából, ágyúgolyó csapott a sátorba, amelyben éppen ebédelt és három apródot rögtön megölt. Neki semmi baja sem esett. És meg sem ijedt a lövéstől. Egykedvűen nézte, hogyan viszik ki a három, rémesen megtépett és vértől patakzó testet. A sok gond, gyötrelem és marcangoló tépelődés úgy megkeményítette a szívét, hogy a körötte folyó hétköznapi életet már nem is látta. Lelki tekintete iszonyú mardosásokban röpködött az évszázadok felett, mint egész Európa térképét elhomályosító sas, amely borzasztó némasággal kering nemzetének fészke felett.

Pénze vészesen fogyott, itt-ott a zsoldosok már zúgolódtak a rendetlen fizetés miatt és feloszlással fenyegetőztek. Megint Dóczi Orbán segített saját vagyonával, elutazott Egerbe, pénzt szerzett, sereget szervezett és pénzt is, katonát is küldött Wienerneustadt alá. Közben azonban Fridrik sem vesztegette az időt, Nürnbergbe új birodalmi gyűlést hívott össze s az merészelt nem törődni Ulászló és Mátyás közös fenyegetésével. A gyűlés nyolcezer katonát és százezer aranyat szavazott meg a császárnak Mátyás ellen. A sereg vezetését pedig Bátor Albrecht szász herceg vállalta, kitünő vezéri tehetség hírében álló fejedelem. De ő még mindig csapkodott, hadakozott, feneketlen dühvel lihegve, vad erőfeszítéstől nyögve.

A wienerneustadti ostrom utolsó napjai alatt végre megjött a hír, hogy Ippolito elindult a milánói Este-palotából a nagy útra, hogy nagybátyja országában elfoglalja a primási széket. Beatrix az örömnek ugyanolyan tombolását végezte most, mint amilyen szertelen fájdalmat mutatott Francesco halálakor. És nemsokára a hosszú idő óta ostromolt Wienerneustadt is megadta magát. A királyi pár ünnepélyesen bevonult. A ragyogó menetben János herceg haladt közvetlenül atyja mögött. Mátyás útba ejtette a császár szülőházát. Megállt előtte, nézte. Az övé volt. Ha akarta, felgyujthatta. De nem csinált vele semmit. Mikor önmagába nézett és észrevette, hogy túlságosan fáradt, semhogy örülni tudna, megborzadt önmagától.

Még próbálta örömét mesterségesen korbácsolni. Kieszelte, hogy a táborában tartózkodó külföldi követek kedvéért, de tulajdonképpen vívódó önmaga számára, régi római módon seregszemlét rendez. Ezt a Glockwitz és Schottwien között elterülő nagy rónán tartotta meg. Nyolcezer gyalogos és húszezer lovas állott fel tömör oszlopokba osztva, a szárnyakhoz csatlakoztak az ágyúk és mintegy kilencezer hadiszekér. Egy lankás dombon, lóháton csoportosult a király körül a kíséret, közvetlen mellette Beatrix és János herceg. Valamivel tovább az előre elkészített csapat, amely a kitüntetésre szánt zászlókat, lándzsás lobogókat és egyéb fegyvereket szállította. Rekkenő nyári meleg tűzött a tájra, a felhőtlenül kék égen ijedt pacsirták röpködtek.

Megszólalt az első trombita. A jelet sorra átvették az összes csoportok. A róna zengett az érces hangok repeső hullámaitól. A király kivált kíséretéből hollófekete ménjén, ügetve indult le a hajlásnak, robogva csatlakozott hozzá az oldalt váró lovasszakasz. A négyszögletes alakulatokban felállított sereg első kockájánál a király megállt. Trombitaszó hallatszott. Egy lovas zászlót nyujtott a királynak, a zászlón a magyar, dalmát, cseh, osztrák és Hunyadi-címer ötös ábrája tarkállott. A csoportból elérugtatott a hadnagy, a király átadta neki a zászlót. A következő csoportnál csak megállt, a katonák mereven tisztelegtek. Itt nem volt zászlóadás, ez az osztály a hadjárat alatt semmi nevezeteset nem vitt véghez. Igy ment végig a király az egész arcvonal előtt. Akkor elindult visszafelé. Következtek a személyes kitüntetések. Minden osztálynál a kapitány hangosan kiáltva olvasott le papírlapról tizenkét nevet. A vitézek előléptek. Egyik kardot, másik buzogányt, harmadik lobogós lándzsát kapott. A kitüntetettek azonnal elvégezték a jelképes szertartást: lerántották előre megoldott félsarkantyújokat, jeléül annak, hogy a támadásnál lovok nem szorult biztatásra, a visszavonulásnál pedig késni akarnak. Aki kitüntetést kapott, felzárakozott a díszhelyre a zászlótartóhoz. A tüzérek is kaptak kitüntetést, a szekeresek is. Mikor a király másodszor is ellovagolt a vonal előtt, fegyvergyakorlatok következtek, egy harmincezer emberből álló óriási játék gyönyörködtető fegyelmezettségében. Végül az egész hadsereg felállott hadirendbe. Középütt hármas sorban a gyalogság egész tömege, elül a pajzsosok, mögöttük a kopjások, hátul az íjjászok. Jobbra és balra egy-egy tömeg vasas, még odébb jobbra-balra egy-egy tömeg könnyű lovasság.

Ezt már a dombról nézte a király. Ott állt előtte Magyarország ereje. Mialatt körülötte elragadtatva és lelkesen tapsoltak a külföldiek, a főpapok s a világi urak, ő fiára pillantott. A gyerek csillogó szemmel, boldogan szemlélte a soha nem látott parádét és szeme könnybe lábbadt a gyönyörűségtől.

- Megint sír, - gondolta magában a komor király, - mindig könnyre fakad. Túlérzelmes. Odaadó és rajongó lesz, mint az anyja. De talán valami erő is szorult beléje a másik ágból.

A trombiták harsogtak, a sereg elvonult. A nehéz lovasság hatalmas súlyú ügetéssel, aztán a könnyű lovasok elképzelhetetlen hujhuj-vágtában, csapásra emelt karddal. Mátyás hangosan dobogni érezte a szívét. Megint csak fiához fordult:

- Ezt nézjed, s hogy magyar vagy, büszke légy.

S azon vette magát észre, hogy az ő szeme is könnyes. Aztán elrobogtak a hadiszekerek is a mennyboltig remegő dörgéssel, kilencezerszer négy kerék rohanó csikorgásával. Az ágyúk is megindultak. A király csoportja rohanó porfelhőben megindult. A királyné ujjongó örömmel mondotta mellette:

- Nemsokára magamhoz ölelhetem az aranyos kis érseket, az én imádott Ippolitómat, ó milyen boldog vagyok. Örülsz te is, Mattia?

A király előzékenyen bólintott. Arra a hadizenetre gondolt, amelyet éppen most kapott Albrecht szász hercegtől.

XII.

Az ősi magyar esztergomi érsekség jószágigazgatója Bacchiano volt, kincstárnoka Francesco da Bagnacavallo, főszámvevője Pietro Pincharello, fővárnagya Alfarello Ferraris. Az érsekkel jött két olasz tudós, Beltramo Costabili és Tommaso Fusco. Aztán egy orvos és külön egy sebész. Még egy orvos udvartartása számára. Azonkívül volt a hatvan tagú kiséretben dajka is, meg három olasz kisfiú is, hogy az esztergomi érseknek legyen kivel játszani. Nyolc éves volt az esztergomi érsek, poggyászában díszes miseruhák között teméntelen játékszert is hozott magával.

Benne magában is volt valami játékszerű. Az udvar hölgyei elbűvölve mosolyogtak azon, hogy a finom arcú, szép fiúcska Magyarország prímása. Hogy egyáltalában főpap. Hogy az öreg püspökök kötelesek neki kezetcsókolni. Hogy mikor sétál a napos wienerneustadti utcán, félkeze a termetes olasz dajka kezét fogja, félkezével pedig áldást oszt a járókelőknek. Rögtön az udvar szemefénye lett a kis érsek, ahogy megérkezett. Egymás kezéből kapkodták, cirógatták, becézték, dédelgették. Ha ugyan a királyné engedte. Mert szenvedélyesen, úgyszólván dühösen szerette a gyermeket; féltékeny volt minden kedves szóra, amit más intézett hozzá. Soha nem akarta maga mellől elengedni. Ő maga viszont nem tágított a király mellől. A király viszont szorosan maga mellett tartotta fiát. Mátyás eleinte nem sok ügyet vetett a jövevény fiúra. Azzal a dísszel fogadta, amely az Este-uralkodóháznak járt s azt a gyengédséget mutatta iránta az udvar előtt, amelyet feleségének családja iránt akart nyilvánosan tanusítani. De a gyermek vidám volt és kedves, hamar megszerette. Bizonyos hálát is érzett iránta, mert Beatrixot folyton lefoglalta s a királyné kevesebbet ért rá, hogy a legkülönbözőbb kormányzati dolgokba üsse az orrát és őt pártfogoltjainak ügyeivel zaklassa. Hogy békén hagyják, arra most nagyobb szüksége volt, mint valaha. Mostanig már kitünt, hogy Miksa megválasztatását nem tudja érvényteleníteni. Ulászló büszkeségét felbujtani és rajta keresztül a választást felrobbantani, ami eleinte kitünő ötletnek tetszett, most a gyakorlatban nem bizonyult kivihetőnek. A választófejedelmek Ulászló előtt hosszas fejtegetésekkel mentették ki magokat, de Mátyás levelére még csak nem is feleltek. És a tunya Ulászló, ha Mátyás nem állt a háta mögött személyesen, hogy vezesse kezében a tollat, nem volt arravaló ember, hogy az ilyen megkezdett tervet erélyesen végrehajtsa. Nem maradt más hátra, mint nem törődni többé a római királyválasztással és megverni Fridriket teljesen és tökéletesen, fiával együtt, megverni, vagy megnyerni a német fejedelmeket mind s akkor a birodalom nyergébe ülni. Vagyis: betegen és fáradtan meghódítani az egész világot.

Diplomatái egész Európában dolgoztak. A váradi püspök Franciaországban járt, hogy a magyar-francia szövetségi szerződést részletesen kidolgozza, azonkivül mindenáron törekedjék Dzsem herceget Budára hozni. Kökeritz szász diplomata, akit nemrég vett szolgálatába, Svájcban dolgozott, hogy a kantonokat nyerje meg Mátyás szövetségeseinek. Ulászlóval állandóan levelezett. Érintkezésben állott az orosz velykij knyázzal, III. Ivánnal, hogy Kázmér lengyel király ellen orosz szövetséggel fedezze magát. Az olasz államokkal szüntelenül tárgyalt és levelezett. S közben fia dolgát építgette tervszerűen, egyre nagyobb sietséggel és igyekezettel. Az esküvőt nem akarta halogatni. És amint a váradi püspök visszatért Franciaországból, alig hagyott neki pihenőt, leküldte Milánóba, hogy János herceg nevében kösse meg a jelképes eljegyzést. Fejedelmi pompájú kíséretet adott mellé s indulása előtt hosszú, bizalmas kihallgatáson fogadta.

- Jól vigyázz, püspök, - szólt a hű morvának, - ezt a házasságot sokan el akarják gáncsolni. Még az sem lehetetlen, hogy erőszakos úton akarnak feltartóztatni utadban, vagy valami ravasz leleménnyel. Okos ember vagy, a kevés szóból is értesz. Te ne nézz se jobbra, se balra,

menj útadon előre és a házasságlevél nélkül nekem akkor se gyere haza, ha összedől az egész világ.

- Impavidum ferient ruinae, - egészítette ki a püspök a klasszikus idézetet és meghajtotta magát.

Négy nappal a püspök elindulta után, éjféltájt, azzal verték fel a királyt, hogy sürgős jelentés várja. Magára kapott valamit és fájós lábával átsántikált dolgozószobájába, hogy átvegye a futár szóbeli jelentését. Nagy meglepetésére nem a táborból jött a hír. Filipecz püspök kíséretének két katonája várta, köztük halálsápadtan álldogált Candido, a királyné udvarának egyik olasz alkalmazottja. Hátrakötött kézzel.

- Mi ez? - kérdezte a király meglepetve.

Az egyik katona pontosan elmondta a jelentést, ahogy a püspök a szájába rágta volt. Kétnapi út után a püspök levelet kapott a királytól, hogy térjen vissza. Ő azonban engedelmeskedvén a király korábbi parancsának, tovább folytatja útját Milánó felé. Ha őfelsége csakugyan vissza akarja hívni, küldjön gyorsfutárt utána, de pecsétes levéllel. Mátyás dermedten nézett a katonára.

- Kit írtam, az levelt elkűdé János pispek?

A katona kikotorászta zubbonya alól a levelet és átadta a királynak. Ő felnyitotta és a vér meghült benne. Pár soros levél volt, saját keze írásával, hogy a püspök azonnal térjen vissza. Hogy ez az ő írása, a felől nem kételkedhetett. Viszont ő ilyen levelet nem írt soha. Felnézett a két katona közt szótlanul reszkető olaszra.

- S ez Candidót mért köttétek meg?

- Pispek urunk parancsolá, hogy ha szökni akarna, megkösjük. Ez hozá felségöd levelit.

Mátyás egyetlen villámlással mindent megértett. A két katonát kiparancsolta azzal, hogy keltsék fel az udvarbírót rögtön. Egyedül maradt az olasszal. Szembe állott vele és szeme közé nézett.

- Ki küldött ezzel a levéllel a püspök után?

- Őfelsége, a királyné.

- Tudtad, mi van ebben a levélben?

- Mikor elküldtek vele, felség, nem tudtam. Most már tudom.

- És nem találtad különösnek, hogy ilyen levéllel nem én küldtelek, hanem a királyné?

- Parancsot teljesítettem, felség, nekem vakmerőség volna gondolkoznom a parancsok felett. Könyörgöm felségednek, hogy eresszen szabadon, én nem követtem el semmit.

- Ha tiszta a lelkiismereted, akkor miért akartál megszökni?

- Mert láttam, hogy a két katona ellenséges indulattal bánik velem és féltem, hogy megölnek.

Mátyás tovább faggatta és néha ámulva nézett a levélre. Még sohasem látott ilyen tökéletes hamisítványt. Candido minden kérdésre nyilvánvaló őszinteséggel felelt. A királyné behivatta, átadta neki a levelet és megparancsolta, hogy azonnal induljon Filipecz püspök után és küldetéséről, amely bizalmas, ne szóljon senkinek. Ő nem is szólt senkinek, indult, a püspököt utolérte, a levelet átadta. Semmi másról nem tud.

Ekkor belépett az udvarbíró. Mátyás az olaszra mutatott.

- Ezt börtönbe. Aversát is. Feltűnés nélkül. Külön cellába.

Azzal már ott is hagyta őket és a levéllel sietett vissza feleségéhez. Felköltötte. Elébe tartotta a levelet.

- Mi ez?

Beatrix felült az ágyban. Rápillantott a levélre. Megismerte. Azonnal kiugrott az ágyból, letérdelt Mátyás elé, átfogta térdeit és sírva beszélt fel hozzá.

- Mattia, én a püspököt visszahoztam. Még nem késő, térdenállva kérlek mindenre, ami szent, a püspök maradjon is itthon. Én tudom, hogy mit tettem. De nem bírtam tovább. Nem bírtam, értsd meg. Könyörgök, rimánkodom, maradjon itthon a püspök!

- A püspök nem jött vissza, - szólt Mátyás sápadtan, - volt gondom rá, hogy ne higyjen semmi csapdának. Mintha csak megéreztem volna. A püspök már négy napi utat tett meg. A házasságot nem tudod többé megakadályozni. Most kelj fel és adj számot.

Beatrix már fel is pattant. Könnyei hirtelen megszüntek. Ott állt férjével szemközt egy ingben. Villámló tekintettel, konok elszántsággal nézett férjére. Az pedig fáradtan hullott a karosszékbe. Először fájós térdét símogatta. Aztán mindkét kezével görcsösen markolászta arcát. Fáradtan sóhajtott.

- Most mit csináljak veled. Börtönbe kellene, hogy csukjalak. Fejedet kellene, hogy vétessem.

- Csak tessék. Inkább meghalni, mint így élni, megalázásban és megszégyenítésben.

- Elvesztetted az eszedet? Ki aláz meg? Ki szégyenít meg? Egy hatalmas ország királynéja vagy, dicsőségben és pompában élsz, családodat hihetetlen kegyekkel halmozom el, olaszaid dúskálva élősködnek az országon. Mindenki a kedvedet lesi. Te ezt úgy köszönöd meg, hogy gyilkos gyűlölettel törsz a férjed és királyod fia ellen. És megalázásról panaszkodol. Magyarázd ezt meg. Kíváncsi vagyok, mit fogsz mondani. Talán azért nem fojtalak meg puszta kezemmel, mert a kíváncsiságom a felháborodásomnál is nagyobb.

- Ez a házassági terv azt jelenti, hogy a fiadat kívánod királlyá tenni. Ez azt jelenti, hogy egy egészséges, harminc éves asszonyt örök meddőségre ítéltél. Jobban ennél megalázni nőt nem lehet.

- Bámullak, Beatrix. Tizenegy éve élünk együtt. Józan ész szerint már rég le kellett tenned az anyaság reményéről. Szülj nekem fiút s én az egész világot neki adom. De te nem szülsz. S ezt magad is tudod. Miért izgat akkor a trónöröklés, ez előttem teljesen érthetetlen. A világon nincs természetesebb, minthogy utánam a fiam üljön a trónra. Mi kifogásod lehet a fiam ellen? Ki következzék utánam?

Beatrix prémszegésű köpenyt vett elő és magára öltötte. Aztán leült férjével szemközt. Csak akkor felelt:

- Én.

- Mi? Te? Magyar király?

- Igen, én. Aki törvényes királyné vagyok. Nem pedig a fattyú. Én akarok király lenni utánad. És leszek is.

- Beatrix, a te agyad beteg. Tizenegy esztendeje élsz ebben az országban és annyit nem tanultál meg, hogy a magyar alkotmány szerint ez szemenszedett képtelenség.

- Nem képtelenség. Én ezt megmagyaráztattam magamnak. Hozzáértőkkel. Jogtudósokkal.

- Magyar jogtudósokkal?

Beatrix hallgatott.

- Olaszokkal. Hogyne. Azok aztán értenek hozzá. Értsd meg, hogy ez szemenszedett képtelenség. Erről tégy le.

- Nem teszek le. Nagy Lajos leánya, Mária, tizenhárom évig volt királynő Magyarországon. Én is lehetek.

- Ugyan ne beszélj. Mária egy olyan magyar király leánya volt, aki után nem maradt fiutód. Magyar király leánya vagy te? Nem, csak özvegye szeretnél lenni. De még arra is várnod kell.

- Mattia, én figyelmeztetlek, hogy igenis magyar király leánya vagyok. Nagyatyám, Alfonso, akkor vette fel a magyar királyi címet, mikor a te atyád, Hunyadi János, behívta őt az akkori uralkodó ellen. Valóságos uralkodássá ez nem vált, de a magyar királyi címet atyám is hordta, ezt jól tudod.

Mátyás ámult. De már szinte kedélyesen.

- Az eszem megáll. Szóval nemcsak a Habsburgok és a Jagellók igényeivel kell leszámolnom, hanem az Aragóniai házzal is. Szóval trónkövetelővel alszom egy fedél alatt. Csodálom, hogy nem taszítasz le máris a trónról. Hogy nem csinálsz ellenem palotaforradalmat.

- Ha akarnék, tudnék. A fiadnak nincs pártja, nekem van. S ezzel magad is tisztában vagy. Ha nem volnál tisztában, már megkísérelted volna trónörökössé választatni a fiadat az országgyűlésen. De nem mered. Nem is ajánlom. És kár annyit vitatkozni. Kijelentem neked, hogy utánad én akarok király lenni és ezért minden rendelkezésemre álló eszközzel küzdeni fogok.

A király kesernyésen elmosolyodott.

- Jól van, angyalom, küzdjél. Hogy ezt a küzdelmet milyen komolyan veszem, azt onnan is láthatod, hogy mikor ezt a beszélgetést elkezdtük, még a lenyakazásodat emlegettem, most pedig már nevetni tudok rajtad. Szóval király akarsz lenni? Kitűnő. Csak igyekezz, angyalom, csak igyekezz. Nem tagadom, ez némileg zavar a munkámban. Vigyáznom kell a körmödre. Mint az inasra, aki lop. Hát majd vigyázok a körmödre. Ilyen kis csinyt, mint a mostani volt, többet nem csinálsz. A te kedves Aversádat holnap ki fogom végeztetni. Túlságosan jól utánozza mindenkinek az írását. Udvarnál ez kényelmetlen. Ő holnap lógni fog. Téged még súlyosabban büntetlek, angyalom. Egyszerűen kinevetlek. És most lefekszünk aludni.

- Komolyan beszélsz Aversáról?

- Komolyan. Levelet hamisított a nevemben. Ez nem tréfa. Bizonyos lehetsz benne, hogy felakasztatom. Sőt talán még Candidót is melléje. Majd meglátom holnap.

Készülődött lefeküdni. Beatrix szótlanul habozott. Majd elfakadt sírva. De férje nem figyelt rá. Tapogatta dagadt térdét és sziszegett. Beatrix egyre hangosabban sírt. Aztán zokogott. Aztán, mikor már Mátyás magára húzta a takarót, odaomlott a földre az ágy elé. Az Aversa életéért rimánkodott. Zokogva, bömbölve magyarázta, hogy Aversa csak az ő parancsát teljesítette. És azt hitte, hogy az egész levélügy a királyné tréfája akar lenni. Miért ne szolgálta volna a királyné egy ártatlan tréfáját legfelsőbb parancsra? Sírt, rimánkodott, dobálta magát.

- Hagyj már aludni, - szólt a király, - holnap majd megmondom, mit teszek.

Beatrix még zokogott jó darabig, de aztán beletörődött, hogy nem kap választ. Feltápászkodott az ágy mellől, átment a másik oldalra, szipogva lefeküdt ő is. De azonnal felkelt és megint motoszkálni kezdett. Mátyás lopva odapillantott, hogy mit csinál. Beatrix a levelet égette el az éjjeli lámpa lángjánál. A bűnjelet. Amelyet férje elmulasztott gondosan elzárni. Aztán végleg lefeküdt. Mátyás úgy aludt el, hogy még soká hallotta szipogni.

Másnap, mint mindig, korábban ébredt. Mint mindig, most is csendben osont ki szomszédos öltözőszobájába. Mikor felkészült, az udvarbírót hozatta és a foglyokhoz vezettette magát.

Candido mélyen aludt a cellában, csak a király beléptére serkent fel. Mátyás kurtán tudatta vele, hogy megkegyelmez neki. Máris mehet. Az ujjongó hálával csókolt kezet. Aztán Aversához lépett be a király. A királyné kedvenc titkára azonnal sírni kezdett és le akart térdelni.

- Tudod, miért csukattalak le?

- Nem, - felelt reszketve a titkár.

- Nem is tudod? Hát annyi titkod van, ami kiderülhet? Állj fel azonnal. A levélről van szó, amelyet hamisítottál. Majd elveszem ilyen tréfáktól a kedvedet.

És teljes erejéből arcul ütötte. Aversa megingott. Védelmül maga elé kapta a kezét, de közben még egy pofont kapott. Aztán még egyet. Nekiesett a falnak és eleredt az orra vére. De a király nem elégelte meg a fenyítést. Pofozta, ütötte, verte csúnyán. Mikor aztán maga is belefáradt, akkor még nagyot lökött rajta. A titkár elnyult a földön, orrán-száján folyt a vér.

- Hitvány kutya, - szólt a király, aztán otthagyta.

Az udvarbírónak, aki mélyen meghajlott előtte, meghagyta, hogy ezt is eresszék szabadon. Aversa azonnal jelentkezzék a királynénál, mihelyt őfelsége felkelt. Aztán ment napi munkáját végezni.

Napi munkájának ezekben a napokban Albrecht szász herceg adott leginkább anyagot. Mátyásnak kényelmetlen volt, hogy ez a jó katona állott az ellenség élére. Érintkezést keresett vele. A herceg udvariasan felelt az udvarias levélre, erre válasz és viszonválasz következett, és rövidesen az sült ki a sok levelezésből, hogy Mátyás és Albrecht személyes találkozóban állapodtak meg. Sankt-Pölten mellett jöttek össze. Mátyás össze akarta veszíteni a császárt hadvezérével. Ezért rendkívül nyájasnak mutatkozott Albrecht iránt, találkozáskor megölelte, magasztalta vezéri hírnevét, ajándékokkal kedveskedett neki. És tudta, hogyan kell szája íze szerint beszélnie. Mintha semmiről sem tudna semmit, régi török hadjáratairól beszélvén, szidta a birodalmi gyűlést, amely fűt-fát megszavaz, de ha a gyűlés szétmegy, akkor senki nem küld sem pénzt, sem katonát. Úgy pedig harcolni a legnagyobb vezérek sem tudnak. Albrecht heves rokonszenvre gyulladt a megértő lélek iránt. Éppen ez volt az ő baja is: a birodalmi gyűlés mindent megigért és most nem küld semmit. Zsoldosai nyugtalankodnak és szétoszlással fenyegetődznek. Már jó sokat áldozott kényszerhelyzetében a magáéból, sokat adott kölcsön a császárnak, aki a visszafizetést hétről-hétre halasztja. És itt áll, mint neves hadvezér, szégyenszemre sereg nélkül, eladósodva.

Mátyás fejcsóválva, a kartársi együttérzés jeleivel hallgatta a vezért. Azt elhallgatta, hogy ő is csehül áll pénz dolgában. Ehelyett hadviselésének jogos voltát magyarázgatta. Felsorolta a császár alattomos gonoszságait, késznek mutatkozott a pápa ítéletére bízni ügye igazát. Készneknek mutatkozott fegyverszünetet kötni és tovább is türelmesen várni, míg Fridrik a tíz éve fennálló rengeteg adósságból végre törleszt valamit. De mindez hiábavaló. Olyan ember még nem született, aki kölcsönadott, vagy másféle pénzt a császártól visszakapott volna. A szász herceg, akinek nagy összegei jártak Fridriktől, ijedten hallgatta mindezt. Fegyverszünetet kért, hogy addig Fridrikkel személyesen tárgyaljon a Mátyás és maga kielégítéséről. Mátyás alkú nélkül belement a fegyverszünetbe. Tudta, mi fog történni. És jól számított. A szász herceg Innsbruckba sietett a császárhoz, hogy veszélyben forgó pénzét biztosítsa. Természetesen egy schinderlinget sem kapott. Összeveszett a császárral, lemondott a fővezérletről és hazament Szászországba. Nem is tudta, milyen mélységesen felkavarta a magyar király lelkét.

Sankt-pölteni találkozásuk alkalmával ugyanis sok szó esett Miksáról, a római királyról. Mátyás kicsinylően beszélt róla, a Habsburg-főhercegről, és a szász fejedelemnek megmagyarázta a magyar nép egy közmondását, mely szerint sem a botból nem lesz soha beretva,

sem a kutyából szalonna. De Albrecht élénken ellentmondott. Ő jól ismerte Miksát, tisztelte és szerette. Csak a legnagyobb megbecsülés hangján tudott róla beszélni. Elmondta, hogy Miksánál lovagiasabb, becsületesebb, nemesebb embert képzelni sem lehet. Adott szava erősebb, mint az írás, az ellenséggel méltányos, a baráthoz hű. Római királlyá akkor is őt kellett volna megválasztani, ha történetesen nem ő az osztrák trónörökös. Mátyás mindezt csodálkozva hallgatta. Hitte is, nem is. De ettől kezdve mindenkit kikérdezett Miksáról, aki a római királlyal valaha is találkozott. És senki mástól nem hallott egyebet, mint a szász hercegtől. Tetőtől-talpig lovagnak és gavallérnak mondta mindenki. Azonkívül jóságos és eszes embernek, akiből, ha majd trónra kerül, kétségtelenül bölcs és áldásos uralkodó válik.

Ennek az ellenfélnek személye, aki húsz esztendeig épült hatalmas tervét döntötte halomra, most egyre jobban érdekelte Mátyást. Meglepetve nézett vissza egész eddigi életének heves Habsburg-gyűlöletére. Az előkelőség, a lovagiasság, az uri nemesség mindig lefegyverezte, akárkiben találkozott ezekkel a tulajdonságokkal. És lelke, amelybe az igazságosság erős érzékét a születés írta bele, most a Habsburgitól sem tudta az ösztönös rokonszenvet megtagadni. Mikor híre jött, hogy a lázadó Brügge városában Miksa bátran a tömegbe elegyedett, s a lázadók el is fogták, a történet férfiassága és katonás derekassága rendkívül megtetszett neki. A szakember érdeklődésével várta a híreket Miksáról. S mikor megtudta, hogy a római király mégis felülkerekedett ellenfelein és vitézül megküzdött velök, azon kapta magát rajta, hogy lelke mélyén tapsol ellenfele sikerének. De a császárt most is lenézte és gyűlölte. Mert tudta, hogy ez gyáva, kicsinyes, kapzsi és gonosz öregember.

Miksa nem hagyhatta ott Flandriát győzelme után sem. A francia befolyás most is állandóan lázította alattvalóit. És a császárnak most már nagyon jól esett volna valahogyan kibékülni Mátyással. Fia római királysága most már nem igen volt ingatható. A hadviseléshez nem volt sem pénze, sem katonája. S ha Ausztriát visszakapja, kitűnően végződik minden. Az a fegyverszünet, amelyet Mátyás Albrechttel kötött, elvben fennállott most is, bár Mátyás zavartalanul dúlta a még el nem foglalt részeket. Fridrik tehát alkudozott. Követet küldött Bécsbe Mátyáshoz. És ez nem volt más, mint Beckensloer, a salzburgi érsek.

Ott állott előtte dolgozószobájában az áruló főpap. Aki az esztergomi kincseket kilopta az országból. Aki azt izente neki vissza, hogy „eljött a magyar udvartól, mert nem állotta azt a port, amelyet Gabriele püspök reverendája felvert.” Aki olyan galád sikerrel járta végig a választófejedelmeket a Miksa megválasztatása előtt. Beckensloer János, Boroszló szülötte, a diadalmas és meg nem büntetett ellenség.

Az érsek édeskés mosollyal lépett be hozzá, a kérkedő szerénység és kaján gőg vegyes kifejezésével. Olyan emberhez hasonlóan, aki akkor legutálatosabb, mikor sokat nyer a kockán és nyájas az ellenféllel.

- Hírből már ismerem hercegségedet, - mondta Mátyás tökéletesen idegenül, - hallottam nevét magasztalni. Becken... Beckens...

- Beckensloer, - mondta arcára fagyott mosollyal az érsek.

- Igen, igen, Beckensloer. Tessék helyet foglalni. Hallgatom őfelsége üzenetét.

Az érsek hosszan és részletesen elmondta Fridrik ajánlatát. Hajlandó ötvenezer aranyat fizetni a régi tartozások törlesztésére, ha az összes elfoglalt osztrák területeket visszakapja.

- Mennyit?

- Ötvenezer aranyat.

- Helyes. Azonfelül a császár őfelsége bizonyára megtéríti nekem annak a hadjáratnak a költségeit, amelyet a régi tartozások jogos behajtásáért indítottam. Ezek a költségek eddig öt

millió aranyat tesznek ki. Kapok tehát öt millió és ötvenezer aranyat és őfelsége visszakapja Ausztriát. Helyes, nem alkuszom. Csak még a fennmaradó hátralék fizetési határidejében kell megállapodnunk. Tessék? Mondott valamit hercegséged?

- Bocsánat, felség, - hebegte Beckensloer, - a költségekről a császár nekem nem adott felhatalmazást.

- Hogyan? A császár őfelsége azt óhajtaná, hogy öt millió aranyat adjak neki ajándékba és ráadásul Ausztriát is neki ajándékozzam? Itt valami tévedés lesz.

- Felség, hosszú disputa helyett inkább rögtön megmondom, hogy el szabad mennem százezer aranyig.

- Helyesebben hercegségednek el szabad mennie addig, hogy százezer aranyat igérjen. Vagy elhozta a pénzt?

- Nem... őfelsége pillanatnyi helyzete...

- Igen, azt tudom. Hallottam, hogy őfelsége ma sem tudja megadni azt a pénzt, amelyet valaki a gazdájától lopott és neki adott kölcsön. Ezt nagyon sajnálom. Jobban örülnék, ha őfelségének rengeteg vagyona volna, hogy vagy sereget gyűjthessen ellenem, vagy megfizesse a pénzemet. Így azonban nehezen fogunk előre menni.

A tárgyalás ezen a módon folyt köztük. S a vége mégis csak az lett, hogy Mátyás meghosszabbította a fegyverszünetet. Beckensloer nem akart hinni sajátmagának. De így volt mégis: Mátyás hajlandó volt megszüntetni az ellenségeskedéseket az év őszéig, csak egy kikötése volt: a császár vegye tudomásul, hogy a magyar király engedékenysége csakis és kizárólag Miksa főhercegnek szól.

- Hogyan jelentsem ezt császáromnak? - kérdezte csodálkozva Beckensloer.

- Álláspontom a következő: Miksa főherceggel kötök fegyverszünetet és nem a császárral. Miksa főherceget lázadó alattvalói tartják lekötve. Más ellenfélnél ez nekem közömbös lenne, de a főherceget lovagias gavallérnak tudom s így bizonyos közösséget érzek vele. Én a főherceggel lovagi tornát vívok. Amíg felemeli elejtett lándzsáját, addig nem döföm le. Őt mint ellenfelet is tisztelem, viszont a császárral szemben ilyen álláspontot elfoglalni nem volna módomban. Mivel hercegséged mindebből esetleg elfelejt egy-két mondatot híven visszaadni a császár őfelségének, hiszen emberek vagyunk, gondom lesz rá, hogy Miksa főherceg más úton is pontosan értesüljön arról, amit most elmondottam.

Felállt, fejmozdulattal elengedte az érseket. Miután sikerült a beszélgetés folyamán tolvaj szolgának nevezni. Az érsek sietett Innsbruckba a meglepő jóhírrel. S a mindkét részről kiküldött megbízottak valóban letárgyalták és aláírták a fegyverszüneti szerződést. Fridrik rohant a birodalmi gyűléshez, hogy a kapott lélegzetvételi időt szervezkedésre használja fel. Kapott is negyvenezer embert. Vagy legalább is igéretet negyvenezer emberre. S az ágyúdörgés Krems alatt megállott. Mátyás nem hódította tovább Ausztriát. S a fegyverszünet másnapján jött a hír, hogy Miksa megegyezett Brüggével, békeszerződést kötött Franciaországgal, visszanyerte cselekvési szabadságát.

- Felség, - kérdezte Stein György a királyt, - helyes volt ezt a fegyverszünetet megkötnünk?

- Helyes volt. Lovagiasságot akartam mutatni Miksának. Hogy lovagiasságot kapjak érte.

- De nem fogunk csalódni ebben a várakozásban?

- Nem. Életemben sokszor csalódtam, de most nem fogok. Ismerem a fajtámat.

- Hogyhogy a fajtáját, felség? Ezt nem értem.

- Pedig érthető. Minden jel azt mutatja, hogy ez a Miksa talpig úr. Én is az vagyok.

- Felség, ez a Miksa a Habsburg-családból származik.

- Úgy van. Ez nekem nem is kellemes gondolat. Mikor a fülem hallani kezdte az emberi beszédet csecsemőkoromban, talán az első mondat, amelyet tudomásul vettem, az volt, hogy gyűlöljem a Habsburgokat. Eddigi életem ebben is telt el. És most ott tartok, hogy folyton vitatkozom magammal. Ezt a Miksát nem tudom nem szeretni.

Fia, akit Bonfini gyorsan elterjedt szavával Korvin hercegnek kezdtek hívni az udvarnál, most kezdte a lovagi tornát tanulni. Kitűnt, hogy hibás lába nem akadályozza túlságosan a ló kormányzásában. Ügyessége közel sem járt az apjáéhoz, de megvolt a remény, hogy jó közepes tornavívót lehet belőle nevelni. A király maga most már nem szállhatott nyeregbe. Járni is igen nehézkesen járt, dagadt térdét állandó kötésben hordta és gyakran kínozták olyan görcsök, amelyeknek fájdalmától véresre marta száját. A testmozgás hiánya nagyon ki is hozta sodrából. Egész életén át a szabad levegő embereként élt, vadászott, lovagolt, hőséggel-faggyal sohasem törődött, izmai mindig követelték a foglalkoztatást. Most petyhüdten, rosszkedvűen sántikált ide-oda, gyakran fájt a feje, amit azelőtt nem ismert, szédülések fogták el és könnyen megfázott. A testgyakorlás nélkülözött örömének egy morzsáját most visszakapta azzal, hogy fiát oktatta lándzsára és kelevézre. Átélte minden nevezetes mérkőzését, aprólékosan magyarázta Jánosnak, hogy mikor milyen fogással győzött, hogyan leste ki az ellenfél gyengéjét, hogyan végzett Svehlával és Holubárral. A fiú mindezt gyönyörködve hallgatta. Nagyban tervezgették azt is, hogy az esküvőn milyen játékokat rendeznek.

Mert az eljegyzést, amelyet a váradi püspök jelképesen megkötött Milánóban, idestova valóságos esküvőnek kellett követnie Budán. Most már készültek is rá. Mátyás emberei olasz földön utazgattak, hogy ritka és érdekes ékszereket keressenek a jegyajándékok számára. Regedére kiment a parancs, hogy a várkastélyban egy lakosztályt hozzanak rendbe, mert a Milánóból érkező Bianca hercegnőt ott fogja fogadni a királyi család, s egy éjszakát ott fognak tölteni. János állandóan magánál hordta a Bianca képét, aki elvben már a felesége volt. A kép csinos leányt ábrázolt, s a fiú, aki most, tizenötéves korában, már ismerte a szerelmet, felgyulladó képzelettel szokta a képet elővenni. Ugoletti észrevette, hogy a kép minden éjszaka Korvin János vánkosa alá kerül.

Ekkor meglepő hír érkezett Milánóból. Bianca elhatározta, hogy kolostorba vonul. A Sforza-udvarnál ez nem maradt titok, megtudták a diplomaták is, így megtudta Fontana is, aki bizalmas levélben azonnal jelentést tett a királynak. A hosszú tudósítás a tizenhat éves szűz elhatározásának okát is tudta adni. Bianca valahonnan részletes leírást kapott leendő férjéről. Elmondták neki: hogy Korvin herceg féllábú, fekélyekkel borított, fertelmes fiatalember, ocsmány szörnyeteg, akihez még közel lenni is útálat. A leány mindezt rögtön készpénznek vette és elkeseredésében naphosszat sírt, majd öngyilkossággal fenyegetődzött, végül mindenáron fel akarta venni a fátyolt. Fontana értesítése azt is tudni vélte, hogy a herceg ilyetén leírása bécsi forrás révén került Bianca hercegnőhöz.

Mátyás, betegsége folytán különben is hajlamosan az ingerültségre, rég nem érzett haragra lobbant. Azonnal felelőségre vonta Beatrixot, aki erre felháborodottan tagadta, hogy a mendemondában bármi része is lenne. És rábizonyítani nem lehetett semmit. Hevesen bizonygatta, hogy az ő emberei közül hosszú idő óta egyetlen egy sem járt Milánóban. Pontosan elmondta, hogy hónapokon belül melyik futára hol járt.

- És Maximo? - kérdezte Mátyás.

- Azt rég elcsaptam.

- Mit vétett?

- Vele akartam először azt a bizonyos levelet iratni, - mosolygott Beatrix kajánul, - amelyet aztán Aversával irattam. De ő megtagadta a parancsot. Elkergettem.

- Kár, hogy nem mondtad. Gazdagon megjutalmaztam volna. Ugy látom, tisztességes ember nem bírhatja ki a te szolgálatodban.

A dolog abbamaradt. De csak két napra. Mert harmadnap egy milánói kereskedő egy ékköves tőrt adott le a királyi kancellárián, amelyet a királynénál kellett volna leadnia, azonban nem ismerte a járást. A tőrt Milánóból küldte vissza egy polgári család. Donato, a királyné futára, hagyta véletlenül nálok, mikor legutóbb ott járt. Beatrix tehát hazudott. A király szenvedélyes haraggal fogta vallatóra, az asszony az ellenmondások olyan hínárjába keveredett, hogy az ármány rábizonyult. Mátyás úgy rendelkezett, hogy mivel neki betegsége miatt állandó orvos jelenlétére van szüksége éjszaka is, a királyi pár hálószobáját külön választják. Beatrixnak új ágyasházat rendeztek be, Mátyás a régiben maradt, s a szomszédos öltözőbe beköltözött Giulio Emilio, az orvos.

Igy éltek ezután, névleges házaséletben, távol egymás bizalmától. A király már régebben óvóintézkedéseket tett. A királynéi udvartartás olasz tagjainak tilos volt az ő dolgozószobájának folyosóján tartózkodni. Igy Beatrix elesett a királyi intézkedések híreinek közeléből. Csak étkezéseknél, vagy hivatalos alkalmakkor voltak együtt, mint királyi pár a világ előtt, mint összeláncolt ellenségek valójában.

Ősszel hazamentek Budára, rövid időre. A király egy milánói kereskedőt fogadott, aki Verrocchio szobrász egy levelét mutatta fel, mely szerint jogosult a szobrásznak járó összegek felvételére, két domborműért, melyek egyike Nagy Sándort, másik Dáriust ábrázolja, továbbá egy visegrádi kerti kút díszítésére szánt Cupido-szoborért. Mátyás elbeszélgetett a kereskedővel, otthoni ujságokat kérdezett tőle. Többek között, hogy mit tud a fejedelem leányáról, Bianca hercegnőről.

- De hiszen azt felséged bizonyára jobban tudja nálam, hogy a hercegnő nem lesz magyar trónörökösné.

- Hanem?

- Hanem a capuai herceghez megy feleségül. Nálunk az a hír, hogy ezt éppen innen szorgalmazzák.

Mátyás még kérdezett egyetmást, aztán a kereskedőt elengedte. Azonnal nyomozást indított, még pedig követei útján. Beatrixot nem kérdezte. Rövidesen alapos gyanú merült fel, hogy a capuai herceget Beatrix oldaláról biztatták fel. A király most felelősségre vonta a királynét. Az nyugodtan kijelentette első kérdésre, hogy igen, a terv tőle származik. Ő így tartja helyesnek.

- Én veled többet nem beszélek, Beatrix. Csak az udvar és idegenek előtt, hogy botrány ne legyen. Mától kezdve végleg és örökre kiszakítottalak a szívemből.

- Most már könnyű. Öreg vagy és beteg. Nem kellek. Jól van, te sem kellesz nekem.

A király mondani akart valamit. De aztán vállat vont és otthagyta a királynét.

XIII.

Mindenki csodálkozott azon a változáson, amelyen a király keresztülment. Csendes lett és komoran mélázó. Régebben szerette az udvari ünnepeket, a pazar fényű fogadásokat, a mindenkit elképesztő felvonulásokat. Most fáradtnak látszott és kerülte a nagy jövés-menést. Többnyire fiával foglalkozott s különben kancelláriájának folyó dolgait végezte. A diplomácia ügyeiben esze nem szenvedett csorbát, bámulatos éleslátással fogta fel a legbonyolultabb helyzeteket is és teendőjét egy szempillantás alatt meg tudta fogalmazni. Minden levele úgy hatott, mint a bűvész kézügyessége, amelynek példa nélkül való gyakorlottságát nem lehet szemmel kísérni. De ennek a csodálatos malomnak garata mintha üresen járt volna. Mintha valami varázslat verte volna meg a kancellária munkájának hajdani hallatlan lángolását. Lángjai megmaradtak, de tűze kihúnyt. Remek tüzijáték lett ebből, de semmi cél forrósága nem sütött belőle.

Dzsem herceg nem a budai udvarba került, hanem a Vatikánba. A pápa meg tudta szerezni magának, s mindjárt keresztes hadjáratot próbált hirdetni. Mátyás felháborodva szitkozódott jobbra-balra, meggyőző érveléssel magyarázta környezetének és a külföldi követeknek, és feltűnő haraggal éppen a nunciusnak, hogy a pápa ezzel kivette az ő kezéből a döntő és hatalmas török hadjárat legfőbb ütőkártyáját, amellyel a szentszék úgysem tud csinálni semmit. Pedig ha Dzsem az ő kezére jut, nagyon meggondolta volna a török háborút még akkor is. Beteg volt és fáradt, testileg tehetetlen, pénztára üres. Ehelyett inkább három újabb esztendőre fegyverszünetet kötött a szultánnal, pedig annak szárazföldi haderejét tönkretette Egyiptom, hajóhadát a vihar. A fegyverszünetről tárgyaló követség Alamizsnás Szent János alexandriai pátriárka holttestét hozta ajándékul a magyar királynak, aki lemondott a pogányság legyőzéséről.

Lemondott a császári álomról is. Miksa római királyságát előbb a lengyel király ismerte el, aztán hosszú huzavona után Ulászló is. Most már bizonyos volt, hogy ha Fridrik behúnyja a szemét, a császári trónon az erős, tehetséges és egészséges Miksa fogja követni. A magyar császárság álma, amely húsz esztendeig élte a gyönyörű reménység alakját, elvetélt anélkül, hogy megszülethetett volna. Egy nagy nemzet húsz álló esztendőn keresztül erre az álomra fizette minden hősies vércseppjét és minden keserves adóját. Ezért kapálta húsz évig a földet a paraszt, ezért verekedett a nemes. A fák ezért termettek gyümölcsöt, a tőkén ezért termett a gerezd, a folyókban erre híztak a holt harcosokon a halak, a bányákból erre fordult ki a csillámló arany. Lovak ezért erőlködtek a sáros utakon, munkások ezért ásták a sáncokat, malomkövek ezért morzsolták a magokat. S most ez a húsz esztendei erőfeszítés egyszerre ellobbant. Igaz, hogy nem nyom nélkül. A nagy álom hamvas parazsából a magyar dicsőség felejthetetlen emlékei álltak ki, mint egy nemzeti tudat oszlopai, amelyek nem éghetnek meg. És Szent István koronája maga alá fogta Morvaország, Szilézia, Ausztria, Szerbia, Moldva hatalmas földjeit, ezt közvetlenül, azt hűbéri hatalommal. Magyarország nagy volt és hatalmas, pénzügyei szervezettek, bíráskodása eleven és igazságos. Fény és sugárzás mindenfelé. Csak a jövőbe nem volt szabad nézni. Mert ott az ismeretlen végzet rettenetes sötétje tátotta torkát.

A király pedig szüntelenül ebbe a sötétbe nézett. De nem láthatott bele ő sem. Mostanában nem egyszer feltette magának a tépelődő kérdést: vajjon mit csinálna, ha életét Sztrasznicban, ott a határon, újra kezdhetné, mint tizennyolc éves fiú és újonnan megválasztott király. S mindig arra az eredményre jött ki, hogy ugyanazt csinálná még egyszer. Fajtája iránt való mély szeretete a magyar világhatalomnak megint ugyanazt a vágyát virágoztatta volna ki lelkében, hagyományosan féktelen szabadság-érzete megint csak a Habsburg-igények ellen

állította volna fegyverbe. Minden ugyanígy történt volna. Semmisem történhetik másként, mint ahogy meg van írva a csillagokban. S megiratott az is, ami ezentúl fog történni a messziről jött, egyedülvaló magyarsággal. Mátyás is csak kerék a sors titokzatos óraművében. Európaszerte a legnagyobb kerék, az bizonyos. De úgy jár, ahogy ösztöneinek, tehetségeinek, vágyainak mozdulatai hajtják. Most például arrafelé hajtják, hogy minden gondolatával megtartsa magát a trónon a saját vére és sarja által. Hogy a magyar köznemességből elküldetett Hunyadi-család maradjon ott tovább teljesíteni azt, amire Isten kiválasztotta.

Nem tudta senki, csak ő, hogy miért és miben igyekezett adóssá tenni a Miksa király lovagiasságát. Jánosra gondolt akkor is. Valakit keresett a jövő sötétjében, aki majd segítse a fiút, ha ő nem lesz. S erre éppen a Habsburgot látta alkalmasnak. A történelem csodálatos útjain odajutott, hogy annak a családnak szövetségét kereste, amely ellen gyerekkora óta kiállott, mint a legősibb és legadottabb ellenség ellen. Most csak azt forgatta fejében és semmi mást, hogy szövetséget köt a Habsburg-házzal. Nem ugyan Fridrikkel, a kicsinyes kalmárral, akit nem lehet úrszámba venni, hanem Miksával, a nemes és gáncstalan lovaggal. Arra úgy rábízhatja fiát, mint Artus király egyik lovagja a másikra.

Nem is csalatkozott Miksában. Mikor az német dolgaiban szabad kezet nyert, felvette a tárgyalás fonalát. Azonnal megértették egymást. Mátyás kész volt visszaadni egész Ausztriát, csak a szívéhez és büszkeségéhez nőtt Bécset tartotta volna meg, ha Miksa elismeri Korvin János trónöröklési jogát s a Habsburg-ház magyar igényeiről lemond. Miksa ezt a gondolatot olyannak találta, amelyről lehet tárgyalni. Hirtelenül olyan hetek adódtak, mikor Mátyás már megjutalmazottnak látta egész élete minden küszködését. Miksa felvetette követei útján azt az ötletet, hogy egyetlen leányát, Margit főhercegnőt, feleségül adja Jánoshoz. Már az egész megállapodás részleteit is kidolgozták. Miksa elismeri Jánost magyar trónörökösnek és Ausztria főhercegének. Ha Mátyás meghal, János a magyar trónra lép és azonnal lemond Ausztria birtokáról és az osztrák főhercegi címről Miksa javára. Mátyás egy pillanatig sem habozott, hogy a Sforza-házasságot feladja. És ezen a ponton rögtön belekapcsolta magát Beatrix is a tervbe. Az útja megvolt hozzá: Bakacs Tamás, a győri püspök és nem régóta a király kegyéből nemes ember. Erdődi Bakacs Tamás színleg a maga ötletéből, de nyilván a királyné sugalmazására, felvetette azt a gondolatot, hogy Miksa, vagy fia, a kis Fülöp főherceg, viszont feleségül vehetné az ő kis hugát, Giovanna nápolyi hercegnőt. Elgondolását nem volt nehéz megérteni: János herceg is halandó s még hozzá elég törékeny szervezet. Miksa viszont egészséges és erőteljes katonaember. S ha majd egyszer János hal meg előbb, akkor Miksa követheti és mégis, csak azért is, végül is megint a nápolyi királyi család ül a magyar trónon.

Mátyás már ebbe is belement volna. S úgy látszott, hogy Miksa sem idegenkedik a gondolattól. Már ki is tűzték a találkozót Budára, hogy személyesen állapodjanak meg. Mátyás lelkendezve örült, hogy az utolsó kockavetéssel megnyeri fia jövőjét. Amellett kíváncsi örömmel töltötte el, hogy Miksával személyesen barátkozhatik. Sok embert kedvelt életében, de olyan embert, akit a szó mély értelmében barátjának mondhatott volna, nem adott neki a sors. Büszkesége és királyi voltának erős tudata túlságosan magasra emelte az emberek fölé. Ő csak királlyal barátkozhatott volna. A maga kortársai között pedig nem talált olyan fejedelmet, akivel méltó szót válthatott volna. Ez a Miksa mutatkozott végre annak, akit élete igazi jóbarátul ajándékoz neki. Már gondolkozott a remek ajándékokon, a pompás lovagjátékokon, amelyekkel fogadni fogja, s azokon a meghitt beszélgetéseken, amelyeket bizalmas kettesben fognak folytatni, két király, két nemes lovag, egymáshoz méltók.

Az utolsó pillanatban mindezt feldöntötte Fridrik. Császári és apai hatalmának teljes súlya kellett hozzá, hogy Miksát eltiltsa a személyes találkozástól. Apa és fiú szenvedélyesen össze is vesztek. De az öreg császár konok akarata érvényesült. Miksa lemondott a budai útról és

Mátyás személyes ismeretségéről, amelyet ő maga éppen annyira kívánt, mint a magyar király. Nem szoríthattak kezet sohasem. Mátyás magára maradt fiáért való aggodalmas gondjaiban, nagybetegen. Mert a csúz most már annyira erőt vett rajta, hogy vagy ágyban feküdt, vagy tolószéken taszították ide-oda. De még a tolószék mozgása is gonosz fájdalmakkal hasogatta térdét. Még kocsira sem ülhetett, a rázást nem bírta. Bécsből Budára csak hajón utazhatott.

Igy élt palotájában a király, valaha Európa hőse a tornán, világraszóló vívó és lovas. Megtört, öregedő ember gyanánt tologatták egyik teremből a másikba. És mivel most jobban érezte maga fölött a sors rejtelmes szárnyait, mint akármikor, egyre-másra csináltatta a horoszkópokat és mindenben titkos égi intéseket keresett. A horoszkópok gyors javulásról, nagy hadi sikerekről és hallatlan dicsőségről beszéltek, de ő, aki valaha a rossz jóslatokat kinevette s a kedvezőket vakon hitte, most hazug vígasztalásnak vette Ilkusz mester és a többi tudósok jóslatait. Nem tudott hinni nekik. Csak a csillagoknak hitt volna, ha maga tudja megkérdezni őket. Ezt azonban elmulasztotta megtanulni. Saját sejtéseivel keresett tehát jeleket. Egész napja száz kis babonával való bibelődésben telt el. S mikor egy fagyos, zimankós januári napon mennydörgés vonult el Buda fölött, mélyen megrendült a természeti csodától. Jó ideig mindennap várta halálát s csak hetek mulva nyugodott meg. De akkor is nagy életművének összeomlásán merengett. Minduntalan azt forgatta elméjében, hogy bécsi bevonulásakor megrendült a föld. Abban a pillanatban, mikor megérintette a császárváros kulcsait. Ezt látta most a zordon mennyei intésnek: a csillagok az egész föld megrendülésével adták tudtúl Hunyadi Mátyásnak, hogy eddig és ne tovább.

Feleségével nem beszélt hosszú hónapok óta. Egy palotában éltek, Bécsben is, Budán is, Visegrádon is, Pozsonyban is, együtt étkeztek, mások előtt köszöntötték egymást, közömbös mondatokat is váltottak, de soha nem maradtak kettesben. Hogy házaséletök csak névleges, azt az egész udvar tudta. S a beteg, ingerlékeny király előtt mindenki óvakodott a királynét szóba hozni. Most már az is előfordult, hogy Beatrix, ha valamit ügyesen be akart adni férjének, azt Nápolyon keresztül tette. Irt haza s onnan vagy Ferrante király vagy a trónörökös írt Mátyásnak. A mondóka így indult el a budai palota egyik terméből, hogy leutazzék Nápolyba s onnan visszakerüljön a budai palota egy másik termébe. Ugyanez történt a válasszal, Mátyás írt a calabriai hercegnek, ahogy a nápolyi trónörököst nevezték s a levél minden bizonnyal visszakerült Beatrix kezébe.

> Mi a nápolyi király, atyánk őfelségének, fenségednek s magának a királynénak, mindent, ami hatalmunkban van, megteszünk és ezentúl is meg fogunk tenni, de mikor olyan dolgokat követelnek, amelyek nincsenek hatalmunkban, vagy egyéb okokból kivihetetlenek, ne nekünk tulajdonítsák, ha azokat kénytelenek vagyunk megtagadni. Arról van szó tudniillik, hogy a király őfelsége is, fenséged is, jóindulatunkba ajánlják saját hitvesünket, a királynét. Mi azonban jól tudjuk, hogy ezek az ajánlások nem őfenségétől, nem is fenségedtől, hanem magától a királynétól erednek, aki ha nem nyíltan, akkor leplezetten olyasvalamire törekszik, amit semmiképpen meg nem tehetünk. A királyné tudniillik azt kívánja elérni, hogy halálunk után, amennyiben az megelőzné az övét, ő legyen utódunk az uralkodásban és ő vegye kezébe a kormányzás gyeplőit, amit, ha még úgy akarnók is, kieszközölni nem volnánk képesek, sőt még csak szóba sem hozhatunk alattvalóink előtt, hacsak örök gyülöletöket fel nem akarjuk idézni magunk és a királyné ellen. A magyar nép ugyanis készebb magát egy szálig levágatni, semhogy asszonyuralmat eltűrjön. Ez a nép nagyon jól emlékszik még rá s még szájában van az íze, hogy mikor egyszer hajdan asszonyi uralom alatt állott, ez az uralom nagyon rossz volt és az országnak kárára szolgált. Ehhez járul, hogy a királynét, magunk között őszintén szólva, alattvalóink nem nagyon szeretik, amit mi sajnálattal látunk, de mi

utóvégre nem önthetünk beléjük szeretetet, a királyné pedig nem úgy tesz, mintha szeretetöket és hajlandóságukat meg akarná nyerni. Ez a körülmény és sok más okozza, hogy kívánságát nem teljesíthetjük. Ő azonban mindig e miatt nyugtalankodik. Már régóta nemcsak kérésével, hanem folytonos sopánkodással és perpatvarral, sírással zaklatott bennünket. Hogy helyzete iránt megnyugtassuk, szándékunk volt úgy rendezni a dolgokat, hogy ha nem szülne is nekünk gyermeket, halálunk esetére illően tisztes ellátása biztosítva legyen. De ő ezt visszautasította. Ő uralmunk teljességében akar utódunk lenni. Ez pedig, mint kifejtettük, lehetetlenség. Nemcsak a magyarokra, hanem egyéb népeinkre való tekintettel is. Bizalmasan puhatolództunk és alattvalóink lelkületét e tekintetben a sziklánál keményebbnek találtuk. Ők ellenkezőleg azt kívánják, sőt erre sürgősen kérnek is, hogy fiunkat, Korvin János sziléziai herceget, még életünkben választassuk meg és jelentsük ki utódunknak és jövendő királyunknak, természetesen azzal a törvényes kikötéssel, hogy amennyiben a királynétól még fiunk születnék, az legyen a trón örököse. Ebbe mi a királyné ellenzése miatt nem egyeztünk bele. Gondunk, aggodalmunk ekképpen nőttön-nő. Miután láttuk, hogy a királynét minden józan érvelés csak inkább felizgatja, semmint megnyugtatja, végül is úgy véltük, hogy legjobb, ha mindenről hallgatunk. Nem is hoztuk azóta szóba a mi halálunk után elkövetkező sorsát és helyzetét, mert nyilvánvaló, hogy a legjobb tanács is, amely nézetével és akaratával ellenkezik, csak még makacsabb kitartásra indítja álláspontja mellett s mi jó tanácsainkkal csak elégedetlenségét szítjuk. Jó lenne tehát a királynét saját családja részéről más magatartásra inteni. Tudjuk, mit beszélünk, mikor kimondjuk, hogy ha a királyné erre nem lesz hajlandó, nemcsak nagy fáradsággal szerzett hírnevünket és dicsőségünket fogja örök gyalázat elhomályosítani, hanem úgy sajátmaga, mint fiunk vesztét okozza. Mert tudja meg és értse meg fenséged: ha mi a jövendő királyt életünkben meg nem választatjuk, halálunk után ezt többé nem tehetjük. A választás a nemzet joga. A nemzet olyat is választhat, akit mi nem kívánunk. Hogy mit rejt az alattvalók szíve, azt csak Isten tudhatja. Csak ő lát a szívekbe és vesékbe, mi halandók csak szavak és tettek után ítélhetünk s nem láthatjuk előre, hogy az emberek utóbb hogyan fognak cselekedni. Megeshetik, hogy igen sokan meg fognak feledkezni jótéteményeinkről s hálátlanul éppen azt fogják megválasztani, ki személyünknek és országunknak legnagyobb ellensége. Mihelyt ez bejön, a királynét és fiunkat csúfosan el fogja kergetni, s birtokaiktól meg fogja fosztani. Sőt még az sem lehetetlen, hogy a királynét kegyetlenül megölik, mert ő népszerűtlen, s a magyarok természetét senkisem ismeri jobban, mint mi, kik őket annyi idő óta tartjuk féken. S ha megtörténik, hogy halálunk után fiunknak sikerül magát akár a mi érdemeink alapján, akár saját hatalmával királlyá választatni, könnyű elképzelni, hogyan bánik majd a királynéval, hiszen a herceg jól tudja, hogy a királyné mindig ellene ármánykodott. Már pedig valószínű, hogy ez bekövetkezik, mert halálunk után birodalmunkban senki sem lesz fiúnknál hatalmasabb. Már most is az övé a legtöbb vár, a városok és kincstárnokok hűséget fogadtak neki, a hadsereg és a nemzet szereti, az országnagyok pedig atyjának köszönhetik felemeltetésöket. Hasznos lenne tehát belátásra inteni a királynét, hogy ily botrányok ne támadjanak. A nyilak is kevésbbé sebeznek, ha jönni látjuk őket.

Fridrik volt a legnagyobb ellenség, akire a levél célzott. Mátyás nem kevésbbé rettegett attól, hogy Fridrik a magyar trónra kerül, mint attól, hogy János nem kerül oda. Minden elképzelhető módon igyekezett tehát János vagyoni helyzetét, hatalmát és összeköttetéseit növelni. Sziléziában külön háborút viselt, hogy két apró hercegséget Jánosnak adhasson. Akitől az egyiket elvette, annak a csendes elvonultságban élő Viktorin herceg volt az apósa. A hajdani sógor természetesen a vőnek segített és Mátyás, mikor legyőzte őket, Viktorint is megbüntette, s amit tőle elvett, azt is Jánosnak adta. Korvin hercegnek csakugyan hatalmas

vagyon állott már a háta mögött. Munkács hercege volt, Liptó hercege, Oppeln hercege, Loebschütz hercege, Ratibor hercege, Sagan kijelölt örökös hercege, Vajdahunyad grófja, Szklabina grófja. Az övé volt Debrecen, egész Árva megye, egész Turóc megye, a gyulai, maróti, garai, cserepi és tószegi uradalmak. És atyja teméntelen magánvagyonának is ő volt az örököse. Az óriási vagyonhoz tartozó várak parancsnokai mind felesküdtek hűségére. Csak egy lett volna hátra: megválasztatni trónörökössé az országgyűléssel. És a király, olykor tolószéke mellé hivatván egy-egy fontos és befolyásos urat, akiben bízni tudott, lassan elkezdte a talaj előkészítését a nagy lépésre.

Tavasszal kezdett jobban lenni. Már egy pár lépést is tehetett mankóval. Egyszerre rohamosan javult. Már bot nélkül járkált néhány lépést. S mire a kora nyár eljött, annyira jobban lett, hogy utazásra is gondolhatott.

És nagyon gondolt az utazásra. A nagy betegség elmult hosszú hónapjai alatt, ha fájdalmai enyhültek és megkívánta az ölelő karokat, névtelen királyi szeretők besurranó, kurta látogatását fogadta. De az a reménye, hogy bosszúálló hűtlensége hűteni fogja Beatrix iránt való vágyát, nem teljesedett. Beatrixot lenézte, megvetette, gyűlölte és mégis embertelenül kívánta. Hogy házaséletét helyreállítsa, az egy szavába kerül, azt jól tudta. De most furcsa zavarba jött. Erős szemérmessége tiltakozott az ellen, hogy az egész udvar szemeláttára, vigyorgó összesúgásokat keltve költözzék megint közös ágyasházba. Ezért vágyának sarkalló parancsa alatt azt eszelte ki, hogy utazni fog a királynéval.

Egy napon kiadta a parancsot, hogy készítsék elő poggyászát hathetes balatoni útra. Ugyanakkor magához rendelte a Beatrix udvarmesterét és azzal is közölte, hogy az udvar hat hétre lemegy a Balatonhoz, a királyné készülődjön. Az egész udvar nagy lázzal csomagolt. De mindenkit a király új parancsa lepett meg: az udvartartás egészen kicsiny lesz. Behozatta a névsort és úgy kihúzkodta, hogy alig maradt valaki. Újabb paranccsal ezt is megritkította. Végül Beatrix azon vette észre magát, hogy nyaralni megy férjével, Ippolitóval és a legszűkebb személyzettel. De örömmel belement. Kivált, mikor megtudta, hogy János herceg Budán marad.

A menet elindult Győr felé. A király és a királyné külön hintóban utaztak. S mikor első este megállapodott a menet, Beatrix büszke meglepetéssel látta, hogy az előreküldött udvarbíró közös hálószobát rendeztetett be a felséges utaspárnak. Mátyás nem békült, nem udvarolt, nem magyarázott, hanem birtokba vette a sóvárgó asszonyt, mint a szeretőt szokás. Beatrix a győzelem kaján és boldogító tudatával aludt el.

De a győzelemnek nem sok hasznát vette a nyaralás alatt. Mátyás mindig egyedül akart lenni. Mialatt a többiek rajongva örültek a víznek, a kis érsekkel kergetődztek és sikongva locsolkodtak, ő elsántikált a Sió torkolatához, leheveredett a forró homokra, behúnyta a szemét, vagy mozdulatlanul bámulta a tihanyi hegyet és órák hosszat gondolkozott. Alkonyatkor jelentést tétetett magának, elintézte a személyes döntését kívánó ügyeket, aztán a társasággal együtt vacsorázott. Étkezés alatt is szófukar volt és komoly. S a nyári éjszaka forró kettesében sem ment bele bizalmas beszélgetésekbe. Szokása volt még olvasni, mielőtt elaludt. S Beatrix ennek az olvasásnak sohasem tudta kivárni a végét. Mátyás mostanában azt a könyvet olvasgatta többek között, amelyet egy udvarába zarándokolt firenzei író, Brandolini írt számára. „Az emberi élet feltételéről és a testi baj eltűréséről írott párbeszéd” volt a címe. Betegeknek való bölcs vigasztalásokat tartalmazott. A király unta, de olvasta, hogy soká tartson és Beatrix ne beszéljen hozzá.

Mikor ősszel visszatértek Budára, megint külön lakosztály várta őket. Az asszony kacéran hizelkedve kérte, hogy állítsák vissza a régi rendet. De erre mégsem került a sor, mert ahogy az első borús nap bekövetkezett, betegsége kiújult. Jóval hevesebben, mint azelőtt. Megint tolószékbe került és orvosnak kellett aludnia mellette. Beatrix azonnal elkezdte az orvost

piszkálni. S az öreg Giulio, hűséges, de ingerlékeny ember, csak két éjszaka tűrte, hogy az az orvos is velök aludjék, akit Beatrix a hitvesi aggodalom örve alatt diktált a királyra. Giulio kilépett a szolgálatból. Mátyás ott maradt az új orvossal, akiről tudta, hogy Beatrix kémje. Ezt az embert nem állhatta, tanácsait lenézte, orvosságait visszautasította. Állapota észrevehetően rosszabbodott. Most már minden megerőltető mozdulattól erősen szédült. El is ájult, ami szerfölött meglepte, mert ezt az érzést soha életében nem ismerte. S most meg kellett szoknia, mert az ájulások egyre sűrűbben ismétlődtek. És pedig azért, mert ismétlődtek felindulásai is.

Ezeket Beatrix okozta. János herceg, aki nappal is sok időt töltött apja tolószéke mellett, esténként felkereste lepihenő apját és beszélgetett vele. Az orvost kiküldték. Egy este Beatrix lépett be hozzájok és csatlakozott a társasághoz harmadiknak. Nem igen volt inyökre, de udvariasan beszélgettek hármasban. Másnap megint bejött a királyné, aztán ezeket a látogatásokat rendszerré tette. Csipős megjegyzések, éles célzások estek, sőt szóváltások. A király tehetetlenül feküdt az ágyban és igyekezett nyugalmat teremteni, de ettől őmaga lett a legidegesebb. Most már naphosszat félt az esti órák eljövetelétől.

Egy este Szapolyai István gróf járt nála. A másik Szapolyai, Imre nádor, nemrégen meghalt. Ez az István a meghódított Ausztria kormányzója volt, noha egy szót sem tudott németül, s második felesége is német nő volt, Hedvig tescheni hercegnő. Első felesége két leányt szült neki, de az a második két fiút. A gróf roppant büszke volt erre a két fiúra s mikor most Bécsből lejött Budára, hogy sok ausztriai dologról személyesen tegyen jelentést, beteglátogatást tévén az uralkodónál, elhozta magával a nagyobbik fiút, hogy bemutassa és büszkélkedjék vele. Két éves volt a fiú, jól megtermett, pufókra hizlalt kis vasgyúró. Mátyás kinyúlt az ágyból és tenyerét tartotta. A kicsi bátran belecsapott, ahogy tanították.

- Ejszen derék fiú vagy. Mi nevöd?

- Sapolyai János, - felelte a gyerek hangosan.

- No, nagyra nőjj.

Ekkor jött be a királyné. Látszott rajta, hogy valami nagyon felizgatta. Szapolyai udvariasan köszönt, de érezvén, hogy útban van, néhány latin mondat után búcsút vett a királyi pártól és fiát kézenfogva, távozott. Beatrix azonnal rákezdte. Szeme szenvedélyesen tüzelt.

- Most már tudom, hogy miért nincsen gyermekem. A szeretőd elátkozott.

- Mi? Ki?

- A szeretőd. A János anyja.

- Megbolondultál!

- Nem bolondultam meg. Az az asszony vájákos. Összeér a szemöldöke. Nálunk, Nápolyban az ilyet úgy hívják, hogy jettatrice. Ez szemmel verni tud. És engem meg is vert. Hetekkel ezelőtt valaki figyelmeztetett erre. Azóta észrevétlenül figyeltettem. Vedd tudomásul, hogy feljelentem a pápánál. Feljelentem és ki fogom végeztetni, hiába apáca.

János előlépett. Reszketve és sápadtan.

- Kiről beszélsz, királyné?

Beatrix egy cseppet sem rettent meg.

- Anyádról beszélek, aki jettatrice. Te is tudd meg, hogy feljelentem a pápánál. Megmondhatod neki, hogy majd megmutatom, ki az erősebb.

János felindultan tiltakozni kezdett. Beatrix nem hallgatott el. Túlkiabálta. Erre a fiú is felemelte a hangját. Pillanatok sem teltek bele, már ott állottak szemtől-szembe, hangosan

rivallva egymásra feneketlen gyűlöletüket. Mátyás egyre hangosabban igyekezett csendesíteni őket, de nem hallgatott rá egyik sem. Még jobban szitkozódtak. Beatrix tajtékozva rikácsolt, a fiú sírva fakadt tehetetlen izgalmában. Mátyás felült az ágyban és kiabált. Végre fájdalmaitól nyögve, féllábon közéjük akart állani. S ugyanekkor buggyant ki Korvin János zokogó száján a sértés:

- Te olasz szajha!

Mátyás azonnal arculütötte. Aztán lehanyatlott ágyára, mert nem bírt állani. A vad ordítozást hirtelen halálos csend váltotta fel. Mintha megdermedtek volna, mozdulatlanok maradtak. Rettenetes életök szoborcsoportjaként. A király szólalt meg végre.

- Beatrix, takarodj ki, mert ha itt maradsz, megöllek.

Az asszony ránézett a király felismerhetetlenül dúlt arcára, megrettent és kisietett. János állott az ágy előtt megnémultan és mint egy elmebajos nézett maga elé a semmibe. Apja most ütötte meg életében először. Mátyás egyszerre ülő helyzetéből eldőlt az ágyon és sírva fakadt. Nyomorultul, panaszosan, gyermekesen, kiszolgáltatottan sírt a híres dalia, a rettenthetetlen, világ félelme, hősök hőse, Mátyás király. Arcát a vánkosba temette és sírt. Mint a gyötrött idegű nagybetegek szoktak. S akkor érezte, hogy fia letérdel az ágy elé és átkarolja őt. Görcsös, hirtelen mozdulattal ölelte ő is magához a fia vállát. És a sírástól eltorzult szájjal csókolta meg azt az arcot, amelyet megütött. Fejöket egymáshoz szorították, könnyeik összefolytak.

- Jankó, Jankó, - nyögte a beteg ember sírva, - megüttelek. Ágyékombul való édös fiamat megüttelek. Noha igazad vót. Nem vagyok én igazságos Mátyás. Ország nyomorultja vagyok, Jankóm, fiam...

A fiú símogatni kezdte apja dús, szőke sörényét, ahogy a kisgyerekét szokták, mikor vigasztalják. És meglepetve látta, amit most figyelt meg először, hogy apja már majdnem egészen ősz.

XIV.

Harmadnapos hideglelést kapott a király. Minden harmadik napon rájött a váltóláz. Ilyenkor rémült tekintettel didergett a rárakott dunyhák alatt, mialatt csorgott róla a verejték. Aztán elvesztette eszméletét és csak másnap tért magához. Első kérdése mindig az volt, hogy miket beszélt lázálmában és hogy eszméletlen órái alatt ki tartózkodott mellette. Mert szigorú parancsot adott volt ki, hogy a királynét ne engedjék betegágyához, ha ő maga nem kéreti. János azonban mindig ott volt mellette s csak ő hallhatta a király lázának zagyva beszédeit. S beszámolt az összefüggéstelen dolgokról pontosan. A király gyakran emlegette öntudatlanságában Vajdahunyadot, különösen egyik termet, amelyben furcsa füvek között mesebeli vadállatok állottak. A király bólintott. Ébren sohasem gondolt erre a teremre. Egyik falát nagy festmény foglalta el magas fűben ábrázolt szörnyetegekkel. S lázában gyerekkori emlékei legmélyéről felszakadt a kép. Azonkívül Vitéz Jánossal veszekedett sokat, mikor félrebeszélt, de rendesen összekeverte Váradi Péterrel. Pedig amaz rég meghalt, ez pedig élt. Már nem Árva várában, hanem a pápa hosszas közbenjárására, tisztesebb fogságban, Visegrádon.

Két hónapig tartott a váltóláz, november elejétől újévig. A láztalan napokon az ágyból is államügyeket végzett, fogadta a békeközvetítő bajor herceget, a török követeket. Gyenge hangon, nehézkesen beszélt, de eszének élessége most sem hagyta cserben. Egyetlen gondolata volt már csak, s minden mozdulatát ehhez az egyhez alkalmazta: a János jövője.

Hosszú órákon át tanácskozott fiával. Megbeszélte vele a legközelebbi teendőket. Mindenekelőtt Bécsbe kell menni, hogy könnyebb legyen tárgyalni a Linzben tartózkodó császárral és fiával. Hátha mégis sikerül valami alkalmas megegyezést kicsikarni belőlük, amiben a trónöröklést tisztázni lehet. Onnan Boroszlóba kell menni, ott sziléziai országgyűlést tartani s azon Jánost megválasztatni sziléziai uralkodó hercegnek. Majd Brünn következik, ahol a morva országgyűlés meg fogja választani a sziléziai uralkodót morva uralkodónak. Közben szorgalmasan, ügyesen, serényen előkészíteni a magyar rendeket. És úgy egy esztendő mulva, mikor már a Sforza-lakodalom is megtörtént, országgyűlést tartani Budán s ott Szilézia és Morvaország uralkodóját, Európának addigra egyik leggazdagabb emberét, a Hunyadi-sarjat, megválasztatni trónörökösnek. Sziléziába már előre is küldték a váradi püspököt és Dóczi Orbán nádorhelyettest, hogy pénzzel, ügyességgel, jó szóval készítsék elő a talajt. A terv olyannak látszott, amelyet Boroszlóban is, Brünnben is, Budán is minden nagyobb nehézség nélkül végig lehet vinni.

Újév után a király felkelt. Csonttá-bőrré aszott a kéthónapos váltóláztól és újra kellett járni tanulnia. De valami heves sietés ösztöne kergette, hogy mennél gyorsabban, mindenáron talpraálljon. Szédelegve, tapogatódzva lépkedett. Mindennap megcsináltatta a horoszkópot. S a horoszkóp Ilkusz mester kezében mindig úgy ütött ki, hogy a konstelláció az elindulásra fölötte kedvezőtlen. Azt a király nem sejtette, hogy Ilkusz mester mindennap tanácskozik titokban az apja egészségét féltő Jánossal. Már hetek óta becsomagolva várta a rengeteg poggyász az indulást. Mátyás parancsolta így, hogy mihelyt jobban érzi magát s a csillagok is jót mondanak, tüsténT útra kelhessen.

Január nyolcadikán a király már tudott járni. S aznap reggel adtak először jó horoszkópot a csillagok. Az udvar elindult. Beatrix is, saját, olasz udvarnépével. Csak nagyon lassan haladhattak, a kocsirázást a király nem bírta, szánnal az enyhe, saras időjárás miatt nem mehettek. Először Visegrádon álltak meg pihenni. Mátyás és fia bezárkóztak. A királynéval nem beszélt egyik sem, csak az udvar előtt érintkeztek egymással.

Éjszakai titkos órán behivatták a várnagyot. Az, mikor belépett, asztalt látott maga előtt, két gyertya között feszülettel. Meg kellett esküdnie, hogy János herceget tekinti jövendő királyának és hozzá utolsó lehelletéig életre-halálra hű marad. Az előre megfogalmazott eskümintát maga a király olvasta.

Másnap indultak tovább, a király lefelé menet még egy utolsó pillantást vetett a tündérkertre, amely most vastag hólepel alatt pihent. Verrocchio szépséges Cupido-szobrának fején és vállán is megült a hó. És vastag hó ült azon a márványkönyöklőn is, ahol egyszer, nyári este sötétjében, az Ujlaki Lőrinc keze mintha a Beatrix kezét fogta volna. Valamelyik ablakból bizonyára Váradi Péter nézte most őket, a fogoly.

Megálltak Esztergomban. Ippolito udvartartása látta őket vendégül. A visegrádi várnagyot is feleskették titokban és szörnyű átkot mondattak vele arra az esetre, ha a titkos esküt elárulná. Mátyás tünődve botorkált a termekben, bicegő fia vállára nehezedve. Megnézte a falfestményt is, amelyen Vitéz János az Árpádok példájával szidta őt. Soká tünődött ezen. A török jutott eszébe. A végzetes erejű pogány birodalom, amely most már hat éve duzzadóan fejlődik s ha elbír Egyiptommal, iszonyú hatalmat jelent Európa ellen.

Megálltak Komáromban és Tatán. Mindakét helyen eskü. Aztán Pozsonyban. Ott esküt vettek a várnagytól, a tanácsuraktól és az egyetem kancellárjától. Aztán Wienerneustadtba akart menni, de hírét vette, hogy Miksa követei már Bécsben vannak. Az udvar azonnal Bécsbe ment.

Lassan utazott, sok pihenővel s a császárvárosban már egészen jól érezte magát. Csak a gyakori szédülések bántották, azonkívül valami újfajta, tompán kínzó fejfájás, amellyel eddig nem volt baja. Ez a fejfájás gyorsan jött és gyorsan ment el. De amíg tartott, annyira fájt, hogy nehéz volt hangos ordítását visszatartania. Különben már egész jól tudott dolgozni. A tárgyalások Fridrikkel és fiával megindultak. Miksa csakugyan gavallérnak mutatkozott: az apai harag súlya alatt is fenntartotta régi hajlandóságát, hogy leányát Jánoshoz adja feleségül. De Beatrix nővérének kezéről udvariasan lemondott. Elhatározta, hogy Bretagni Anna hercegnőt veszi el. Beatrix is nyilván megkapta ezt a hírt, vagy Bakacs Tamás fecsegett neki. Aznap kisírt szemmel jelent meg ebédnél is, vacsoránál is.

A király nevenapját s ezzel együtt ötvenedik születésnapját nagy fénnyel ülte meg az udvar. Mátyás az udvarnép ünnepélyes jelenlétében adta át ajándékait a királynénak: nyolcezer arany értékű ékszert. Ez arravaló volt, hogy az udvar, de különösen a külföldi követek előtt igazolja a királyi pár magánéletének meghittségét. A valóság az volt, hogy egymást gondosan figyelő halálos ellenfelek gyanánt éltek együtt, ketten nem beszélgettek soha, a királyné nem léphetett a király lakosztályának és kancelláriájának folyosójára, viszont Mátyás biztosan tudta, hogy a királyné besúgókat tart körülötte. Ezért mindig minden írást gondosan lezáratott és bizalmas tanácskozásai alatt latinul nem tudó alabárdosokat cirkáltatott a szomszéd termekben s a folyosón. De nemcsak avatatlanok nem juthattak oda, hanem még a diplomaták sem. A király semmi mással nem foglalkozott, csak a trónöröklés kérdésével. Ferrante, Sforzáék, a svájci kantonok, a signoria, a szultán követe és a nuncius már régóta hiába várakoztak sorukra, a király nem fogadta őket. Csak a velencei követ tudott nagynehezen elébe jutni, mert utazni akart. Ezt ugyan ki nem állhatta, de most mindenkire nagyon vigyázott. Közölte tehát a követtel a búcsúkihallgatáson, hogy lovaggá fogja ütni a virágvasárnapi nagymisén, addig ne utazzék.

Virágvasárnap előtti napon, április másodikán, megint családi ünnep volt: Korvin János herceg tizenhetedik születésnapja. A királyt fia ébresztette fel. Melegen, mosolyogva megölelték egymást. Mátyás fia vállára ütött.

- No, herceg úr, mától esztendőre fejedelem lészön fenségöd.

- Ha Isten is úgy akarja.

- Látom, bajszod ugyan serked. Üdeje.

Habozott, mint aki akar is valamit mondani, meg nem is akar. Aztán németül, hogy az öltöztető inas ne értse, így szólt:

- A mai napon szerettem volna anyádról megemlékezni. De ajándékot hiába küldenék neki, nem fogad el tőlem semmit. Kérdezd meg tőle levélben, hogy mit szeretne. Templomot, vagy monstranciát, mit tudom én.

- Azt sem fogadja el. De megírom, hogy uramatyám megemlítette. Akkor kimondhatatlanul boldog lesz.

- Ha írsz neki, írd meg azt is, hogy nemesebb és előkelőbb embert soha nem ismertem nála.

A fiú nem felelt, csak kezetcsókolt apjának. Mátyás közben öltözködött.

- A jövő héten, mikor több ráérő időnk lesz, figyelmeztess, hogy valamit elmagyarázzak a török kérdésről. Erről még nem beszéltünk eleget. Pedig ez a magyar nemzet sorsa és jövője. A török kérdés. Mihelyt a te dolgodat rendbehoztam, elkezdek készülődni. A fegyverszünet jövőre úgyis lejár. S mivel addigra a német-osztrák kérdéssel is rendben leszünk, megcsináljuk a keresztes háborút. Miksára nagyon számítok. Az olyan úr, mintha magyar volna. Alaposan fel fogunk készülni és a szultánt száz esztendőre elintézzük. Ha behúnyom a szememet, azzal is kevesebb dolgod lesz. De hát ez nem ilyen kurta kérdés. Órákat beszélünk majd róla. Most megyünk és megnézzük azt a kápolnát, amit a Burg udvarán ácsoltattam fából, mert a Stefans-dómba nem akarok menni.

Öltözködött tovább, mikor egy apródot jelentettek, a Bornemissza János alkincstartó apródját.

- Bújjon bé.

Olyan tizennégyéves-forma csinos legényke lépett be. Illedelmesen előadta, hogy az alkincstartónak valami bajai vannak a Russ és Schilling svájci megbízottak tizenkétezer aranyas számlája miatt. Az alkincstartó szeretne kihallgatásra jelentkezni. A király rövid gondolkodás után háromnegyed tízre rendelte. S mivel a szálas fiú megtetszett neki, megkérdezte:

- Mi nevöd, hé?

- Tomori Pál, szolgálatjára.

XV.

Mikor másnap a lovaggá ütési szertartás után visszatért a palotába, nagyon fáradtnak érezte magát. Szeretett volna mennél hamarabb ebédelni, de jelentették neki, hogy a királyné még két templomba fog ellátogatni s az ebéd késik.

- Jól vagyon, Pétör, - mondta inasának, - addig önném, ha mit adnál harapni.

Az inas gyümölcsöstálat tartott eléje. A király kivett egy érett fügét, de amint harapta, érezte, hogy valami mozog a szájában. Undorodva látta, hogy férges fügébe harapott. Fáradt volt, éhes, ideges, és a fejfájás egész délelőtt kínozta. Öklendező utálat vett erőt rajta és mértéktelen haragra gerjedt ingerültségében. Tomboló káromkodásokkal gyalázta az inast. Aztán elszédült a felindulástól. Odaugrottak hozzá, hogy támogassák. Ekkor lépett be Beatrix. A király az asszony arcán látta meg, milyen rosszul van.

- Mi bajod, Mattia, az Isten szerelmére.

- Nagyon éhes voltam és megfájdult a fejem. És hányóingerem van, mert ez a barom férges fügét adott.

A királyné maga sietett csemegéstálat hozni.

- Nem kell. Semmi sem kell. Nagyon rosszul vagyok. Lefekszem.

Betámogatták hálószobájába. Ott egyszerre iszonyú fájdalom hasított agyába, de olyan, amiről eddig fogalma sem volt. S mikor zuhanni kezdett, csodálkozva vette észre, hogy az a karja, amelyet inasa hirtelen megragad, nem érez semmit. Ugyanekkor látását fátyol lepte el és hiába meresztette szemét, nem látott zavaros homálynál egyebet. Most megint jött az előbbi fájdalom, hihetetlen élességgel, iszonyúan, az előbbi hihetetlen erőnél is erősebben.

- Jaj, jaj, - ordított fel hörögve, - Jézusom!

Elvesztette eszméletét. Aztán még, egy perc mulva vagy másnap, még egyszer feleszmélt. Most már látott. Beatrix és János ott álltak ágya mellett és izgatottan hajoltak fölébe, mert észrevették, hogy felnéz. Ő azonnal könyörögni akart nekik, hogy szeressék egymást és gondoljanak Magyarországra. De nyelve nem mozdult, torka sem adott hangot. Kezét sem tudta emelni. Csak nézte fiát és feleségét, akik még most is, itt is gyűlölték egymást. És iszonyú rémület döbbentette meg húnyó lelkét. Látta, hogy itt mi lesz.

Aztán elmúlt hanyatló, vak zuhanással minden.

VÉGE